VOL. 6.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమదాంధ్ర భారతము.

శాంతిపర్వము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

వారిచే ప్రకటితము.

1923.

విషయసూచిక.

శాంతిపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

విషయము.		పుట.
వసుహోముఁడు మాంధాతృనకుఁ జెప్పినదండోత్పత్తిప్రకారము	...	102
భీష్ముడు ధర్మజునకు ధర్మార్థకామంబులతెఱం గెఱింగించుట	...	103
,, ,, సుమిత్రుఁ డనురాజుచరిత్రంబు సెప్పుట	...	106
భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గాపవ్యోపాఖ్యానము సెప్పుట	...	108
,, ధర్మజునకు దీర్ఘదర్శి మొదలగు మత్స్యములతెఱం గెఱింగించుట	...	109
పలితరోమశు లనుమూషికమార్జాలంబుల సంవాదప్రకారము	...	110
బ్రహ్మదత్తునితోఁ బూజని యనుశకుని కైనసంవాదప్రకారము	...	113
కణికుఁడు శత్రుంజయున కుపదేశించినహితవచనములప్రకారము	...	115
విశ్వామిత్ర చండాలసంవాదము	...	116
భీష్ముఁడు ధర్మజునకు శరణాగతరక్షణసుకృతం బెఱింగించుట	...	118
కపోతంబు దనశరీరమును బోయ కాహారంబుగా నిచ్చుట	...	120
భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానము సెప్పుట	...	123
,, ,, పవనశాల్మలీతరుసంవాదంబు సెప్పుట	...	125
,, ,, దమంబుప్రభావం బెఱింగించుట	...	127
,, ,, తపంబువిధము సెప్పుట	...	,,
,, ,, సత్యస్వరూపాదులు సెప్పుట	...	,,
,, ,, అరిషడ్వర్గాగులు దెలుపుట	...	,,
భీష్ముఁడు నకులునకు ఖడ్గప్రభావంబుతెఱం గెఱింగించుట	...	130
ధర్మజునితో విదురాదులు ధర్మార్థకామంబులతారతమ్యంబు సెప్పుట	...	131
నాడీజంఘునిచరిత్రము	...	132
నాడీజంఘుఁడు దుష్టబ్రాహ్మణుచే మృతుండై మరల జీవించుట	...	135

చతుర్థాశ్వాసము.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సర్వోత్తమం బగుధర్మంబు సెప్పుట	...	138
మేధావి యనుబ్రాహ్మణకుమారుఁడు తనతండ్రితోఁ జేసినసంవాదము	...	140
మంకి యనుబ్రాహ్మణునిచరిత్రము	...	141
అజగరచరితవ్రతము	...	142
పృథివ్యాదిభూతోత్పత్తిక్రమము	...	144
భృగుమహాముని భరద్వాజునకుం జెప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము	...	146
భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నాచారవిధి యెఱింగించుట	...	148
ధర్మజునకు భీష్ముఁడు యోగప్రకారంబు సెప్పుట	...	149
యమకాలమృత్యుభూసురేక్ష్వాకులసంవాదము	...	,,
కౌశికునకు నిక్ష్వాకుమహారాజునకు నయినసంవాదము	...	150
కౌశికేక్ష్వాకులు బ్రహ్మపదప్రాప్తు లగుట	...	153
మను బృహస్పతిసంవాదము	...	

విషయము.		పుట.
బృహస్పతి మనువున కుపదేశించినమాయాప్రకారము		155
భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రప్రభావంబు తెఱం గెఱింగించుట	...	156
ఆధ్యాత్మవిద్యాప్రకారము	...	160
కాలచక్రప్రభావము	...	162
స్వభావాద్యవస్థలతెఱఁగు	...	165
పంచశిఖుం డనువిప్రుండు జనకునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుట	...	166
ఇంద్ర ప్రహ్లాదసంవాదప్రకారము	...	168
ఇంద్ర బలిచక్రవర్తిసంవాదప్రకారము	...	170
ఇంద్రనముచిసంవాదప్రకారము	...	172
ఇంద్ర బలిసంవాదప్రకారము	...	,,

పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

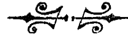
విషయము.		పుటం.
నరనారాయణ నారదసల్లాపప్రకారము	...	272
హయగ్రీవదేవమాహాత్మ్యాభివర్ణనము	...	274
వైశంపాయనుఁడు జనమేజయునకు నైకాంతికధర్మ మెఱింగించుట	...	275
వేదవ్యాసునకు నారాయణనందనత్వంబు గలిగినప్రకారము	...	277
ఇంద్రునకు నారదుఁడు చెప్పినభృగునామకవిప్రునిచరిత్రము	...	279
భృగుం డనువిప్రుండు పద్ముం డనుసర్పరాజుం గనఁజనుట	...	281
పద్మఁ డనుసర్పరాజు భృగుఁ డనువిప్రుం గానఁజనుట	...	283
ఉంఛవృత్తిమహిమము	...	284

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

సంక్రామణనిపుణవి
లాసకటాక్షా నివృత్తిలంపటచిత్తో
ల్లాసనదక్షా వేద
వ్యాసవచోవిభవలక్ష హరిహరనాథా. 1

మహర్షులు పాండవులం జూడ వచ్చుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సకలబంధుమిత్రజనంబులకు నుదకకర్మం బాచరించి పాండవులు గంగాతీరంబున నశుచిత్వం బపనయించుటకయి యొక్కసమస్థలంబునం బటకుటీరసంవిధానంబు సేయించి ధృతరాష్ట్రవిదురసర్వభరతభార్యాసమేతంబుగా నచ్చట మాసమాత్రంబు నిలిచి రట్టియెడం గృష్ణద్వైపాయన నారద దేవల దేవస్థాణు కణ్వులు మొదలుగాఁ గల మునీంద్రు లనేకులు శిష్యవర్గసహితంబుగా ధర్మనందనుసందర్శనంబునకుం జనుదెంచిన నజ్జననాథుండు ప్రత్యుత్థానప్రణామపాద్యాసనాకలనంబులను దత్కాలోచితార్చనంబులను నమ్మహాత్ములం బ్రీతులం గావించి కృష్ణనిజానుజయుక్తంబుగా వారల నుపాసించి యుండ వారలు బహువిధంబు లగుప్రియవచనంబుల నక్కురువంశసత్తము సంభావింప నారదుం డమ్మహనీయద్విజులం గలయం గనుంగొని యక్కౌంతేయాగ్రజుతోడం దాను గుశలప్రశ్నంబు లగుమాట లాడం గలవాఁ డగుట వారి కెఱింగించి యమ్మహీపతియాననం బాలోకించి. 2

శా. గోవిందుం డనిశంబు శోభన మెదం గోరంగఁ బార్థుండు [1]ద
ర్పావేశోజ్జ్వలబాహుసారమహనీయస్ఫూర్తి శోభిల్ల గాం
డీవోల్లాసవిభాసి యై సమరపాండిత్యంబు వాటింప సం
భావింపన్ జగ మెల్ల రాజ్య మిటు లొప్పం [2]గొంటె రాజోత్తమా. 3

చ. భువనభయంకరంబు లగు పోరులఁ దమ్ములతోడఁ గూడ నీ

---

1 దర్పావేశంబున బాహు...స్ఫూర్తి సంశోభిగాం, 2 గొంటె,

వు వెసలఁ బాటు లెస్స యలవుం జలముం వెలయించుచోట ధ
ర్మువున నొకింతయుం దొలఁగఁ ద్రొక్కమి యెంతయు మేలు దీనఁ గౌ
రవకులముఖ్య యుమ్మలిక గ్రాఁచితె చిత్తము ప్రీతిఁ బొందెనే. 4

వ. అనిన విని యజ్ఞనవిభుం డమ్మునివిభున కిట్లనియె. 5

సీ. కృష్ణుండు మామీఁదఁ గృప సేయుటయు బ్రాహ్మణానుగ్రహంబున ననిలపుత్ర
పార్థులపటుబాహుబలమున మేదిని యంతయుఁ జేకుఱు నట్టి దయ్యు
నైనను నతిఘోర మగునక్షజ్ఞాతివధ మొనరించుటవలన నధిక
గుణుని సౌభద్రునిఁ గులభూషణంబుఁ బాంచాలతనూజపంచకముఁ గోలు

తే. పోకఁ జేసియు గెల్పు గెల్పుగ మదీయ, బుద్ధి కైకొన దయ్యెడు సిద్ధముఖ్య
యదియుఁ గాక వేఱొక్కండుమదిఁ గలంచు,చున్న యది దాని నేర్పడ విన్నవింతు.

చ. ఘనభుజవిక్రమోన్నతుఁడు గౌరవకోటికిఁ బట్టుఁగొమ్మ య
మ్మునిమొనఁ దూలఁ బుచ్చినమహాత్ముఁడు కర్ణుఁడు గొంతితొల్తచూ
లని యుదకప్రదానసమయంబున నాయముచేత వింటి నా
తని కుదకంబు లిచ్చుటకుఁ దా మముఁ బంచుట గోరి చెప్పినన్. 7

వ. అప్పుడు దొడంగి యంతరంగంబు నిప్పులం [1]బొరఁటినట్లయ్యెడి నక్కుంతీమహా
దేవి దాను దివాకరువరంబున నప్పురుషవరుం బడసి పాఱవైచుటయుం బిదప
నతండు ధార్తరాష్ట్రులపాల దొరయై యుండ మాకును వారికిం గలహంబు
పుట్టిన నది మాన్పించుటకై యక్కొడుకు కడకుం జని యేకాంతంబునం బుట్టు
వు దెలుపుటయు లో నయినతద్విషయవార్త లనుదినంబునుం జెప్పుచుండు. 8

సీ. ఆయమ సనపుత్త్రుఁ డవుట యెఱింగించి తమ్ములలోనికి రమ్ము నీవు
నావుడు నాతండు నాకుఁ గృతఘ్నత వాటిల్లదే కురుపతిఁ దొఱంగి
వచ్చిన నది గాక వాసవితోడి కయ్యంబున కితఁ డోడె ననరె యితఁడు
బెరయ నొండెను నన్ను బెరసియుండెను నేవు రింతియ కాని నీ వెపుడు నీకుఁ

ఆ. దనయు లార్వు రనకు మనియె నద్దేవి ద, క్కనుజులెల్ల వారి కభయ మొసఁగు
మనిన నట్లకాక యని మమ్ము నలువురఁ, బట్టెఁ గాని తెగఁడ ప్రాణములకు. 9

ఆ. తొల్లి తాన డాఁచెఁ దల్లి పసంపడి, యతఁడు సెప్ప వలవ దనఁగ డాఁచె
నిట్లు గాన యెఱుఁగ [2]మేపురమును నతం, డిట్టిఁ డగుట దాన నింత వుట్టె. 10

క. ఆతఁడు దుర్యోధనునకుఁ, బ్రీతిగ జూదంబునాఁడు పెక్కాడెను ధ
ర్మేతరములు వానికి మ, చ్చేతోగతి కోపభరము సెందక యుండున్. 11

ఆ. అతనిమేను కుంతియట్టులకై వడి, యరయ నేను జూచి యాత్మ నెద్ది
కారణంబొ యిట్లు గా ననుచుండుదు, నేమి సేయువాఁడ నింకఁ జెపుమ. 12

క. కౌరవులు సేయునవమతి, కారణముగఁ గోప మెత్తుఁ గర్ణునివదనాం

1 బొరపినట్లయ్యెడి ; బొరలినట్లయ్యెడి. 2 మే మేపురము నతం.

భోరుహాముం గనుఁగొన శమ, మారుగ నావశము గాక యంతన బుద్ధిన్. 13

ఉ. గాండివి నొవ్వఁ బల్కి [1]తిటు గర్ణునిఁ జంపక వచ్చితేని త
మ్ముండవు గావు నాకు నని మూర్ఖత సోదరఘాతి నైన క
ష్టుండ ననంబునం [2]బెలుఁగుశోకము నెట్లు సహింతుఁ దప్పె నా
తండును నేము నైన విబుధప్రకరంబును మాకు నడ్డమే. 14

వ. అని పలికి మునీంద్రా యమ్మార్తాండనందనురథచక్రంబు భూమిం గ్రుంగుటకుం గారణం బెద్ది దాని నవ్వీరుండు పరశురామునిచేత శప్తుం డయిన తెఱంగును నెఱింగింప వలయు భువనంబులవర్తనంబులు నీకుం దేటపడనియవి లేవు గావున ని న్నడిగెద నని ప్రార్థించుటయు నవ్విధం బంతయు వివరించెద విను మని యమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 15

-నారదుండు ధర్మరాజునకుఁ గర్ణునిచరితంబు సెప్పుట.-

సీ. మునిదత్తమగుమంత్రమున గొంతి కన్నియనాఁడు వేడుక దిననాథుఁ దనకుఁ
బ్రత్యక్షముగఁ జేసి పడయుటఁ దా సిగ్గుపెంపున సుతు వెలయింప దయ్యెఁ
గన్యాత్వవికలత గా కుండ నాసూర్యువరము గల్గుటఁ జేసి వంశవర్య
యై పొల్చె దేవరహస్య మిత్తెఱఁ గిట్లు పాఱ వైవఁగఁ బడ్డపట్టి సూతుఁ

తే. డెత్తికొనిపోయె సూతజుం డితఁ డనంగఁ, బెరిఁగి కర్ణుండు నీనేర్పు భీములావు
నరునివిలుబల్మియతనికి హరికిఁగలుగు, చెలిమిగని తద్దవగఁబొందుఁజిత్తమెరియ.

క. నకులసహదేవనయశా, స్త్రకళావేదిత్వమునకు జను లనురాగా
ధికు లై మిమ్ముం గొనియా, టకు నాతఁడు మనసు [3]చేడ్వడం జింతిల్లున్. 17

వ. అది తదీయస్వభావం బట్లుం గాక దైవఘటనంబు నట్టిద యమ్మాత్సర్యంబున నక్కర్ణుండు మీయెడ నీసు గలవాఁ డయి దుర్యోధనుం గూడికొనియెఁ బదంపడి ధనంజయుధనుర్విద్యాతిశయుం బుపలక్షించి కుంభసంభవుపాలికిం జని యేకాంతంబునం దనకు బ్రహ్మాస్త్రంబు సాంగోపాంగంబుగా నుపదేశింపవలయు నని యడిగి యేను సమరంబున సవ్యసాచికి సమానుండ నగుటఁ గోరి వచ్చితి నీవు సర్వశిష్యసమాదరుండవు భవత్ప్రసాదంబునం గృతాస్త్రుండ నయి వెలయ వలదే యనవుడు నద్దిననాథనందనునకు నగ్గురుం డి ట్లనియె. 18

తే. వ్రతసమన్వితభూసురవర్యుఁ డొండె, నిరుపమానతపఃపుణ్యనృపతి యొండెఁ
గాని యన్యులు బ్రహ్మాస్త్రదానమునకుఁ, బాత్రములు గారు నీకు నీఁబాడిగాదు.

వ. అనుటయు నట్లకాక యని నిజమందిరంబునకుం జని మఱునాఁడు గదలి మహేంద్రమహీధరంబున కరిగి పరశురామునిం గాంచి వినయంబునం బ్రణమిల్లి యేను బ్రాహ్మణుండ భృగువంశజాతుండ నస్త్రవిద్యాపేక్ష ని న్నాశ్రయింపవచ్చితి ననిన నమ్మునివరుండు ప్రీతుం డై కర్ణుం బరిగ్రహించి పరిశ్రమంబు

1 తిట ; యిట. 2 బరఁగు. 3 గీడ్వడం.

సేయించు చుండె నట్టియెడ నాశ్రమపరిసరంబున నొక్కచోఁ దనయంతన
లాఘవాభ్యాసంబు సేయు చుండ నొక్కమహాద్విజునిహోమధేనువుపత్సం
బస్త్రంబు వాఁటి బాణగోచరం బై మృతిం బొందినం గని యవ్విప్రుండు
కోపంబున శాపం బిచ్చిన దానం దేరు ధరణిం గ్రుంగె జామదగ్న్యుండు
శపించిన తెఱంగునుం జెప్పెద నవ్విధం బతనికి భక్తుం డై పరిశ్రమం బాచ
రింప నతండు బ్రహ్మాస్త్రంబు లోనుగా ననేకాస్త్రంబు లొసంగెఁ బడంపడి
యొక్కనాఁడు. 20

తే. కర్ణునుత్సంగమున మస్తకంబుఁ జేర్చి, గురుఁడు నిద్రింప వికృతాతిఘోరరూప
మళకమనియెడు నొకకీట ముద్దినేంద్ర, తనయుక్రిందొడఁ దొలిచె నత్వరముగాఁగ.

వ. అతండును గురునకు నిద్రాభంగం బగుట కోర్వక ధైర్యంబునం గీటకృత్యం
బున కోర్చి యచలుం డై యుండె నెత్తు రొండొండ పరఁగి పరశురాముశరీ
రంబుఁ జోఁకిన నమ్మహాత్ముండు మేల్కని రక్తం బెక్కడి దని యడిగినఁ దొడ
యెత్తి కీటంబుం జూపి యిది దొలుచు చుండ మీఁనిదుర సెడుటకుం జాలక
కదల కుండితి ననియె నమ్ముని గనుంగొనిన నక్కీటంబు. 22

క. మృతిఁ బొంది రాక్షసుం డై, క్షితలంబుననుండి పలుకుఁ గరుణాకర నీ
కతమున దారుణశాప, ప్రతిహతి వాటిల్లె నిపుడు ప్రకృతి నడసితిన్. 23

వ. గ్రస్తుం డనుపేరం బరఁగునొక్కరక్కసుండ భృగుపత్ని నపహరించి తదీయ
శాపంబునం గీటంబ నై యుండి భవదీయవిలోకనామృతసేకంబున సుఖి నై తి
నని చెప్పి నమస్కరించి నిజేచ్ఛం జనియె రాముండు రాధేయుధైర్యంబు
మనంబున నిరూపించి యతనితోడ. 24

క. ఈతాల్మి లేదు బ్రాహ్మణ, జాతికి నీ వెవ్వఁడవు నిజం బనవుడు నే
సూతజుఁడ ననియె వెఱచుచు, నాతం డామునివరేణ్యుఁ డతికుపితుం డై. 25

వ. నీవు బ్రాహ్మణుండ నని కపటంబున మత్పరిగ్రహంబు వడసితి తత్ఫలం బనుభ
వింపు మని యస్త్రవిభవంబు [1]వికలంబుగా శపియించెఁ గర్ణుండునుం జేయు
నది లేక వగచుచు వచ్చి దుర్యోధనుం గాంచి. 26

ఆ. అధిప పరశురాము నాశ్రయించితిఁ గృతా, స్త్రుండ నైతి నన్ను భండనమున
మార్కొనంగ లేరు మగ లిజ్జగంబున, ననుడు నతఁడు ప్రముదితాత్ముఁ డయ్యె.

వ. ఇవి మీ యన్నవోయిన పోకు లిట్లు దుర్యోధనునకు ననుంగై యుండం గళింగపతి
యగుచిత్రాంగదుండు శుభాంగి యనునిజపుత్రికి స్వయంవరమహోత్సవంబు
సేయించువాఁ డై చాటించిన శిశుపాలుండును నీలుండును జరాసంధుండును
రుక్మియు లోనుగా రాజు లనేకులు తదీయరాజధాని యగురాజపురంబునకుం
జనిరి దుర్యోధనుండును దోహలంబున సముచిత చతురంగబలసమేతుండును
గల్పితరథారూఢుండును గర్ణసహాయుండును నై యరిగె నట్లు గూడిన భూప

1 విఫలంబుగా.

తులకుం దగుసంవిధానంబు లాచరించి. 28

సీ. కాళింగుం డాత్మీయకన్యాస్వయంవరకార్యంబు నడప నక్కన్యసఖులు
దాదులు [1]పేర్వేర ధరణీపతులఁ జూపి చెప్పంగఁ జూచుచుఁ జేతఁ బుష్ప
మాలిక యొప్పఁ దన్మధ్యవీథికి నల్ల నడచుచోఁ గురుపతిఁ గడచి పోయె
నతఁ డల్గి యచ్చపలాక్షిఁ బోనీక యొగి పట్టి రథంబుపైఁ బెట్టఁ [2]బనిచి

ఆ. యేఁగుచున్నరాజు లెల్ల సంక్షోభించి, కూడుకొని యుదగ్రఘోరభంగిఁ
దాఁకి రవ్విభుండుఁ దలఁకక బలశౌర్య, ములు పొగడ్త కెక్కఁ బోరె నధిప.

వ. అట్టియెడ. 30

శా. భల్లంబుల్ పరఁగించి యుగ్రముగ భూపాలోత్తమాంగంబులన్
డొల్లం జేయుచుఁ జిత్రలాఘవము నాటోపంబు దర్పంబు రా
జిల్లం గుంభిఘటారథవ్రజహయశ్రేణీపదాతిప్రతా
నోల్లాసంబుల రూపుమాపుచు నవార్యుం డయ్యెఁ గర్ణుం డనిన్. 31

వ. ఇవ్విధంబున విక్రమించునవ్వీరవరుని శౌర్యబాహువీర్యంబులకు భయంబుఁ
గొని హతశేషు లయినభూపతులు పఱచినం బ్రీతుం డగుచు నక్కురుకుమా
రుండు గన్యారత్నంబుఁ గొని కరినగరంబున కరుగుదెంచె నప్పగ మనంబునఁ
బెట్టికొని పదంపడి జరాసంధుం డక్కనులబంధుపుత్రు నెక్కటిపోరికిం బిలిచినం
బోయి. 32

సీ. ఎక్కటెక్కటిపోరి యిద్ధదివ్యాస్త్రసంచయవంతుఁ డగుజరాసంధుబాణ
ధనురాదివివిధసాధనములు దనచేతఁ దనయస్త్రశస్త్రసంతాన మెల్ల
నాతనిచే మడియంగ రథంబులు డిగ్గి పెంపారెడు నగ్గలికల
నాతండుఁ దాను బాహాసంగరమునకుఁ జొచ్చి పెనంగఁగ నొచ్చి యతని

ఆ. యంగసంధి వికల మగుటయుఁ బోరు సా, లించి యతఁడు గారవించి తనకు
మహితవిభవ మైనమాలినీనగర మీ, నధిక తేజ మెసఁగ నరుగుదెంచె. 33

వ. ఈరెం డవదానంబులు నీవును గొంత యెఱుంగు దిట్లు ప్రసిద్ధబలపరాక్రముం
డై నకర్ణునుదీర్ణత్వంబు సెఱుచుటకు నై కవచకుండలంబులు భిక్షించి పుచ్చు
కొని నాకలోకపతి నీకు హితం బాచరించె దానం జేసి ధనంజయుం డతనిం
దెగటార్పం జాలె నని చెప్పి వెండియు. 34

చ. వినుము నరేంద్ర విప్రుఁ డలిగెన్ జమదగ్నిసుతుండు శాప మి
చ్చె నమరభర్త వంచనముసేసె వరం బని కోరి కుంతి మా
న్చె నలుక భీష్ముఁ డర్ధరథుఁ జేసి యడంచెఁ గలంచె మద్రరా
జనుచిత మాడి శౌరి విధి యయ్యె నరుం [3]డనిఁ జంపెఁ గర్ణునిన్. 35

వ. అట్లుం గాక. 36

క. హరసురపతియమవరుణులుఁ, గురుకృపులును దివ్యబాణకోటు లొసఁగుటన్

1 వేర్వేఱ. 2 బనిచె, నెతెఁగియున్న; బనుచు, యెతెఁగి యాచటి. 3 డటఁ; డటు.

సహశక్తి కష్టతేజ, స్స్ఫురణము నార్పంగఁ జాలెఁ జువ్వే నృపాలా. 37

వ. అనిన విని శోకవ్యాకులుం డై యన్నరపతి గన్నీ రొలుక నిట్టూర్పు నిగిడించి
తన సత్ప్రసమీపంబున నున్న కుంతి గనుంగొని యడలుపడుచుండై యతనితో
ని ట్లనియె. 38

చ. జననము [1]దెల్పి యేఁ బిలువ సత్యము సుమ్మని కుంతిభాషణం
బని తనుజత్వజాతకృప నంబుజమిత్త్రుఁడు వల్కె నేమిటన్
గొనకొన నేరఁ డయ్యె నినుఁ గూడ సుయోధనుఁ బట్టి యట్టిక
ష్టనకయి నీకు నేటికి మనోవ్యథఁ బొందఁగ నిట్లు పుత్త్రకా. 39

వ. అనుటయు నవ్వచనంబులు దనకు నసహ్యంబు లైనం గటకటంబడి యద్దేవి
నాలోకించి భవదీయమంత్రకార్యగోపనంబునం గాదె యింత పుట్టె నని
పలికి యంత నిలువక. 40

ధర్మరాజు స్త్రీలకు రహస్యరక్షణంబు లేకుండ శపియించుట.

తే. అంగనాజనమ్ములకు రహస్యరక్ష, ణంబునందలిశక్తి మనంబులందుఁ
గలుగ కుండెడు మెల్ల లోకముల నని శ,పించె నాధర్మదేవతాప్రియసుతుండు.

వ. ఇట్లు మహాతేజోధనుం డగునజ్జననాథుం డట్లు శపియించి కుంతిచేసినకర్ణగో
పనంబు ప్రసంగంబుగా నంతరంబు గృతపడినకార్యంబులదెస నిగుడం దనక
తంబున మృతిఁ బొందిన యుభయపక్షబంధుమిత్త్రకోటులం దలంచి యుమ్మలిం
చి విశేషించి కర్ణుచావునకుఁ దూర వగచి విహ్వలించి విన్నచ్చునాననం బా
లోకించి యి ట్లనియె. 42

క. మన కేటిరాజ్య మొండొక, జనపదమున కేఁగి భైక్షచర్యావిధి జీ
వనము నడపికొని యుండుట, మనకు యట్లయిన సుఖుల మవుదుము సుమ్మీ.

వ. అని వెండియు. 41

సీ. జ్ఞాతుల నందఱఁ జంపితి మది యాత్మవధము కాదే రాజవర్తనంబుఁ
గాల్పు మహింస నిక్కము దాల్మి మత్సరవర్జన మిది వనవాసజనుల
కాగమవిహితంబు లవె యింత యొప్పునే వనమున వసియింప వలయు వింటె
యసుఖదం బైనరాజ్యామిషంబునకుఁ గుక్కలభంగిఁ దమలోనఁ గాటులాడి

తే. కులము నెల్లను బొలియింపఁగుత్సితంపు, బ్రదుకు వచ్చెనె యనువగపాలువడఁగఁ
బ్రమద మొనఁగదు త్త్రైలోక్యరాజ్యమైనఁ, గాన యే నొల్ల మహిమీఱ కైకొనుండు.

మ. ధృతరాష్ట్రుండు దనూజకీడు సమబుద్ధిం జూడ కన్నీచుఁ డే
గతిఁ జన్నం జన నిచ్చెఁ గాని మగుడం గాఁ దివ్వఁ డయ్యెన్ [2]నిరా
కృతశీలుం డగునాసుయోధనుఁడు సంక్షీణంబు సేసెం గులం
బతనిం జంపఁగఁ గోప మాఱె మది శోకాక్రాంత మయ్యెం దుదిన్. 46

1. తెప్పి యేఁ దెలుప. 2 నిరాకృతిశీలుం.

వ. ఆదుర్జనుండు గర్జం బెఱుంగక దుర్జ్ఞానంబు వాటించిన సైరించి తొలంగనైతి రాజ్యపరిగ్రహపరత్వంబు మచ్చిత్తంబునం గలిమిం జేసి కిల్బిషం బత్యంతంబు నాచరింపవలసెఁ బరిగ్రహదోషంబు పరిగ్రహత్యాగంబునం గాని పోదు పరిగ్రహత్యాగశీలుండు జన్మమరణదుఃఖంబులం బొరయం డని శ్రుతులు సెప్పెడు నొకనికి సకలధర్మంబులు ననుష్ఠింప శక్యం బగునే యపరిగ్రహం బొక్కటన శుద్ధుండ నయ్యెద మీరు భూమిపాలనపరిగ్రహతత్పరత్వంబున వర్ణాశ్రమరక్షణంబు సేయుం డేను గాననంబునకుం జని మునిజనసంకాశంబున సుఖి నై యుండెద ననిన విని యింద్రాంశసంజనితత్వకలితతేజోధనుం డగునద్ధనంజయుండు దన యూష్మలత్వంబున నవ్వాక్యంబులు దుస్సహంబు లైనం బదరి దరస్మితంబునఁ దద్వికారంబుఁ గప్పి యప్పుడమిఱేని కి ట్లనియె. 47

అర్జునుఁడు ధర్మజున కుచితవచనంబుల మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.

క. ఓహో యిట్టివి గలవే, బాహాదర్పమునఁ బరులఁ బరిమార్చి తుదిన్
మాహాత్మ్యం బెడలఁగ భిక్షాహారత నొందఁ దలఁప నగునె నరేంద్రా. 48

సీ. ధర్మపథంబున ధరణి సేకుఱినఁ బాలింపక సత్త్వంబు పెంపు మాలి
విడుచుట యొప్పునే విను మిట్టు లై నము న్నేల భూపాలుర నెల్లఁ జంపి
తడలిరాజ్యము దక్కి యడవికిఁ జనిన [1]చే లందరు గాక మే లండ్రె జనులు
కిల్బిషశంక గల్గిన నశ్వమేధాదిపుణ్యకర్మంబులఁ బోదె వంశ

ఆ. ధర్మ మెడలఁ గృపణకర్మంబుఁ గోరి త,ర్థంబు నువ్వ సకలధర్మకారి
యొడమి లేనివాఁడ నడపీనుఁ గనునహు, షోక్తి వినమె దాని నూఁదవలదె.

క. సరిగా నెన్నుదు రార్యులు, దరిద్రునిం బతితునిం [2]గృతఘ్నుని జడునిన్
దొరకొను ధర్మముఁ గామముఁ, బరమగతియు నర్థమునన పౌరవముఖ్యా. 50

క. కలిమియ చుట్టలఁ జేర్చుం, గలిమియ చెలులను ఘటించుఁ గలిమియ శౌర్యో
జ్జ్వలుఁ డనిపించుం గలిమియ, పలువురు సద్బుద్ధి యనఁగఁ బరఁగం జేయున్.

క. ఏవానిబంధుమిత్త్రులు, జీవధనంబులును దప్పిఁ జెందును గృశునిం
గా వాని నెన్నఁగాఁ దగుఁ, గేవలతనుకార్శ్యయుతుఁడు గృశుఁడె నరేంద్రా.

వ. కావున నర్థోపార్జనంబును బంధుమిత్త్రపరితోషణంబును భూపతులకుం బరమపురుషార్థం బదియునుం గాక. 53

తే. జ్ఞాతినాశనమునఁ గాదె సకలదేవ, తలు ప్రవర్ధన మొందుట ధనము లడిచి
పొడిచియొప్పనివారిచేఁబుచ్చికొనక,యడఁగియుండంగ జేరు నేయండ్రు బుధులు.

వ. వేదంబులు నిట్లు సెప్పుఁ బృథివి బలువునం గైకొని పార్థివు లర్థంబు లుపార్జించి పర్జన్యాదు లగునాదిత్యుల నధ్వరక్రియాజాతంబునం బ్రీతులం జేసి యుత్తమలోకంబులు వడయుదు రిత్తెఱువునట్టి దిలీప నృగ నహుషాంబరీషమాంధాతలు

1 చే లండ్రు గాకేల మే లండ్రు. 2 గృతప్రజ్ఞాలకున్.

నడచుట వినమె తత్ప్రవవి నీ కొదవి యున్నయది తదీయప్రకారంబున బహుళ
దక్షిణావిధానంబుగాఁ బ్రభూతం బైనయజ్ఞంబు సేయవై తేనిఁ జూవె సకిల్బి
షుండ వగుట యశ్వమేధంబు సేసినరాజు లెల్ల నవభృథంబునం బరిపూతాత్ము
లగుదు రని పలికిన నయ్యజాతశత్రుండు. 55

క. వెకవెక యప్పలుకులు చెవి, నిడి కొండొకసేపు చింత యెనకంబునపా
ల్పడి యూర కుండి చిత్తం, [1]బడలునఁ జిక్కువడ నిట్టు లను నర్జునుతోన్. 56

క. సేయుపుఁడెకు వొక్కటి గల, దే మెచ్చితి దాని నడుఁగు మెయ్యది యని సు
త్రామసుత యడుగ కున్నను, నేమి వినుము చెప్పెదను మునీంద్రుల కెక్కన్.

సీ. నారిహీనము లగునంసారసుఖములు విడిచి యేకాకి నై యడవి కేఁగి
తాపసవాక్యామృతములు వీనులఁ గ్రోలి చెలిమి వేర్పాటను చిరమరలకుఁ
జొరక నిందాస్తుతుల్ సరిగాఁ గొనుచుఁ గత్తినొకఁడుప్రేసినను వేఱొక్కరుండు
చందనం బలఁదిన డెంద మయ్యిరువురయెడ సమంబుగ మూఁగ జడుఁ డనంగ

తే. మెలఁగి తగువేళఁ బర్ణశాలలకు నరిగి, యెత్తగా భిక్ష యెవ్వార లెట్టు లేమి
యిడినఁ గైకొని నాలుగే నెడలమాత్రఁ,గన్నదానఁదృప్తుండనై యున్న మేలు.

క. అటు గాక కర్మగతిలం, పటుఁడ నగుదు నేని నల్పఫలభాగితమై
నట యిట దిరుగుచు మోక్షుని, కటవృత్తికి బాహిరుండఁ గానె కుమారా. 59

వ. కావున నాకు దొరకొన్నవినుల[2] ప్రజ్ఞామృతం బనుభవింపక తక్కుదునే యిది
శాశ్వతపదప్రదం బనిన విని యనిలతనయుం డతని కిట్లనియె. 60

క. శ్రుతివిహితకర్మజాత, స్థితియోగ్యుఁడ వైననీకుఁ జేయఁగ వశమే
యతిలోకజ్ఞానసను, న్వితయతిజనకృత్య మటు వివేకింపు మెదన్. 61

చ. అకలున రాజధర్మములయందు జనించె ననూయ నీకు ని
ప్పుడు మును నిస్పృహుండ వయి పోవఁగఁ గన్నఁ గులంబువారు ని
ప్పుడమినృపాలుఁడై బ్రతికి పోదురు నెమ్మది నట్టు లైన నే
ముడుగుదు మస్త్రజీవనసముద్ధతిఁ జొత్తుము భైక్షవృత్తికిన్. 62

క. వాఁడి యగునలుక లోకము, పోడిమి సెడఁ గయ్య నుట్లు పొడిచి వనటమై
నేఁ డింక నడవికిం జను,వాంఛం గా కనినఁ బుడమివారలు నగరే. 63

సీ. పనివడి త్రవ్వి కూపమునందు నుదకంబు పానంబు సేయనివానిభంగి
యున్నతతరు వెక్కి జున్ను సేకుఱఁ గొని తేనియ యానని వానిభంగి
యాఁకొని యొడఁగూర్చి యన్నంబు తళియకు వచ్చినఁ గుడువనివానిభంగి
తమకించి యొకభంగిఁ దనవశంబుగఁ జేసి మానినిఁ గవయనివానిభంగి

ఆ. గాదె కురువరేణ్య ఘనశక్తిశౌర్యసం, పన్ను లైనపగఱ భండనమున
నోర్చి పూజ్యరాజ్య మొల్లక యడవికి, నేఁగు టీవ యెఱుఁగు దిత్తెఱంగు. 64

1 బడలడి, బడవడి. 2 జ్ఞానామృతం.

క. నీ వడవి కరుగ నోడఁబడి, నీవెనుకన వచ్చునపుడు నిందింతురు మ
మ్మీవెఱ్ఱు లితని మాన్పం, గా వలఁతులు గార యని జగజ్జను లధిపా. 65
క. భోగములఁ బాపి నిండా, భాగులఁగాఁ జేసి యడవిపా ల్వఱిచెదవే
నీగారవంపుఁదమ్ముల, సాగరవృతధరణిఁ గలుగు జనములు వగవన్. 66
వ. అని వెండియు. 67
క. కేవలనిష్కర్మత మో,క్షావహ మగునేని గిరులు నవనీజములుం
భూవర ముక్తిం బడయం, గా వలవదె యడవి నునికి కైవల్యదమే. 68
క. ఫలము యెడ బ్రహ్మార్పణ, కలనపరుం డగుచుఁ గార్యకర్మము నడపం
వలయుం [1]దత్త్వజ్ఞానము, దలకొనినం గర్మశమము దానై కలుగున్. 69
వ. కావునం గర్మహీనత్వం బపవర్గకరంబు గా దనవుడు నర్జునుండు ధర్మనందను
నుద్దేశించి దేవా యొక్కయితిహాసంబు గల దవధరింపు మని యిట్లనియె. 70
సీ. కొందఱు బ్రాహ్మణుల్ గొందుక లాత్మకులోచితాచారంబు లుడిగి కాన
లకుఁ జన్న వజ్రి వారికిఁ గృప చేసి పతత్త్రిరూపమునఁ దత్పార్శ్వమునకు
నరిగి మీకై కొన్న తెరు వొప్పదనవుడు విని వా రఖిలమార్గవేది యద్భు
తాస్పద మీపక్షి యని దాసి కభిముఖులై సత్పథం బెద్ది యనఘ చెపుమ
తే. యనిన [2]నలుగాలివానగోవును నశేష,శబ్దములమంత్రమునులోహజాతిఁగాంచ
నమును [3]మనుజుల విప్రుండు ననధికత్వ,భాజనములండ్రు వేదప్రపంచవిదులు.
వ. ఇట్లుత్తముండై నవిప్రుం డుత్తమమంత్రోపాశ్రితంబు లగువిహితకర్మంబులు
నడపుట రత్నకాంచనసాంగత్యంబునుంబోలె సంస్తుత్యంబై యుండు నాలస్యం
బునఁ గ్రోధంబున శోకంబునఁ దదనుష్ఠానంబు విడుచుట పాతకం బజ్ఞాను లగు
నర్థహీనులు సన్న్యాసకాలవివేకంబు లేక వేగిరపడి యుభయభ్రష్టు లగుదురు
గృహస్థధర్మంబున వర్తించి యతిథి దేవపితృసంతృప్తి సేయుచు శిష్టాన్నభోజ
నపరు లగుపుణ్యులకుం బుణ్యలోకంబు లఱచేతిలోనివి గావె బ్రహ్మార్పితం
బయినసత్కర్మకలాపంబు మహానందంబుఁ జేయు ననుటయు. 72
క. విని వారు దెలిసి మరలం, జనిరి గృహస్థత్వధర్మసదనుష్ఠానం
బునకు నటు లగుట నేలుము, జనవల్లభ పుడమి నడపుజన్నము లెలమిన్. 73
వ. అని చెప్పె నప్పుడు నకులుం డన్నరనాథున కిట్లనియె. 74

నకులుఁడు ధర్మజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.

సీ. దేవతల్ వేదవిధిప్రవర్తకులు బ్రాహ్మణులును వారలయట్ల శ్రుతుల
కింకరులై కాదె కిల్బిషంబులఁ బాసి వారిచందమున శాశ్వతవిభూతి
నొందుట యజ్ఞాదు లుడుగుట సంపరిత్యాగమే పాడిమై నర్థముల ను
పార్జించి దేవతాబ్రాహ్మణపూజగా నిడుచుఁ దత్ఫలకోటి విడుపు గాక

1 దత్త్వమ్మానము. 2 నలుకాలిలోన. 3 జనులందు.

ఆ. క్రోధశోకహర్షకోటుల గృహముతో, విడిచి యోగ [1]మూఁది వృక్షమూల
వాసనిరతి నుండు [2]వాఁ డొకసంపరి, త్యాగినృపుల కది సమర్థ మగునె. 75

క. తక్కినమూఁ డాశ్రమములు, నొక్కదెస గృహస్థధర్మ మొకదెసఁ దులయం
దెక్కింప వానితోన, య్యొక్కటి సరిదూఁగె నందు రుర్వీశ బుధుల్. 76

వ. కావున గృహస్థధర్మంబ యాచరణీయం బట్లుం గాక. 77

క. జతనంబున నర్థము సం,చితముగఁ గావించి క్రతువిశేషంబుల దే
వతలం దృప్తులఁ జేయమి, యతికిల్బిషకారి యందు రాగమవేదుల్. 78

చ. వినుము తమోమయం బయినవిశ్వముఁ దా వెలిఁగించు నీశ్వరుం
డన నొకరుండు వర్ణతతి నాశ్రమకోటిని వాఁడు గాదె చే
సె నిఖిలకర్మయోగసవిశేషత గల్గుటయుం దదీయక
ల్పనను తదాజ్ఞకుం దొలఁగఁ బాడియె శోకము గారణంబుగన్. 79

వ. హింస దోషంబు గలుగు ననుశంకకుం బని లే దవధరింపుము. 80

క. పరుల వధింపక యెవ్వఁడు, ధర యేలెం జెప్పుము పూర్వధరణీశులలోఁ
బొరయరు పాపము సుగతిక, యరిగిరి వా రీవు నట్ల యగు టొప్పు నృపా. 81

క. రక్ష ప్రజ గోరు నిజయో,గక్షేమార్థముగ జనసుఖస్థితి నడపన్
దక్షుఁ డగురాజు నడప కు,పేక్షించినఁ బాప మొందదే కురుముఖ్యా. 82

తే. గోవులను ఘోటకంబులఁ గుంజరముల
దాసులను బ్రీతి ని మ్మెల్లధాన్యములను
గ్రామముల మందిరముల నిష్కముల వేడ్క
నొసఁగు తత్తత్సుపాత్రత్వయుక్తవిధుల. 83

వ. వీని నన్నింటి రిత్తవో విడిచి పోయెద ననుట నీయట్టిమహానుభావునకుం
దగునే యని పలికినం దదనంతరంబ సహదేవుం డమ్మహీపతి కి ట్లనియె. 84

సీ. [3]వెలివెలి వస్తువుల్ విడిచెఁ బో నరుఁడు గర్మస్థతం గాదె శరీరయాత్ర
నడపువాఁ డది మోక్షణంబు గా నేరదు శారీరసౌఖ్యసంసక్తి వదలి
బాహ్యపదార్థముల్ పాటించి నిజవంశధర్మముల్ వదలక తగఁ జరింపు
మమత బంధంబు నిర్మమత మోక్షంబును జేయు నింతయెఱింగి చేసి రధిప

తే. రాజ్య మెలమి మన్వాదులరణ్యమునకు, నరిగినీ వందునలయు ద్రవ్యములమీఁదఁ
జేయవలదె మమత్వంబు వేయు నేల, యదియు సంసారచక్రవాహకముగాదె.

తే. నీవ చుట్టంబుఁ బక్కంబు నీవ చెలియు, నీవ తల్లియుఁ దండ్రియు నీవ గురువు
నీవ దైవంబుఁ గావున నావిషాద,భాషణంబులు సైరింపు భరతముఖ్య. 86

క. తథ్యము లైనను దలఁప న,తథ్యము లైనను సభక్తితాత్పర్యము లై
తథ్యంబుఁ బొరయకుండఁగఁ, బథ్యంబుగఁ గొనుము నాదుపలుకులు కరుణన్.

---

1 మొంది. 2 వాఁడొకో. 3 వెడవెడవస్తువుల్ వీటిఁ బో...గాక శరీరయాత్ర.

వ. అనియె నిట్లు తమ్ము లందఱును బోధించుపలుకులు విని ధర్మనందనుం డూరక యుండె నతనియొద్ద సవిశేషబహుమానయు నతనిచేత సంతతోపలాలితయు ధర్మాధర్మవిచక్షణశీలయు నగుపాంచాలి భద్రగజప్రతిమానులైనయస్వమానతనయధనంజయనకులసహదేవులమధ్యంబున యూథపతివోలెనున్నయన్న రేంద్రు నల్లనచేరి యేనును నాయెఱింగినంత సెప్పెద నని యనుజ్ఞఁగొని యవ్విభు వదనంబున నిజవిశాలలోచనరోచులు పరఁగ వినయంబానతనంబున నతిశయిల్ల.

—ద్రౌపది ధర్మజునకు హితవచనంబుల మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.—

సీ. శోకాగ్ని దనికిన [1]సాగయునీతమ్ముల నుపపన్నవాక్యామృతోపయుక్తిఁ
దేర్పుము గానలం ద్రిమ్మరునాఁడు వీరాయాసములఁ బడు టవధరించి
సమయకాలము సన్నఁజనిసుయోధనుఁజంపి భోగంబులను బహుత్యాగములను
యాగంబులను సద్విహారముల్ సలుపుద మని యూఱడింపవే యరిగణంబుఁ
తే. ద్రుంచిరాజ్యంబు [2]నేకొంటితో నఱిగిపోదుఁ, గాకయనియిప్పుడుడికింపనీకుఁదగు నె
ధర్మమును సత్యమును నుచితంబునిన్నుఁ, గడవ నెఱిఁగెడువారలు గలరెయధిప.
వ. అని మఱియు నాడి నుఱియును. 90
క. వేదమున నగుట ధర్మువు, గాదు నరేంద్రునకు జగము గావం బ్రోవం
గాదె నృపు లోకపాలాం,శోదితుఁ గాఁ జేసెఁ బద్మయోని చతురతన్. 91
క. నరరూపంబునఁ [3]బరఁగెడు, పరదేవతగాక నృపుఁడు బాలుఁడయిన న
ప్పురుషునెడ నేమి వొమ్మని, తిరిగినదుర్మతులఁ బొందదే కీడధిపా. 92
ఉ. నేరక చేర నొక్కనిన నీఱుగఁ జేయుఁ గృశానుఁ డిద్ధధా
త్రీరమణాగ్ని గాల్చు నతితీవ్రత వంశము నెల్ల నిట్లుగాఁ
గౌరవకోటి దర్పమునఁ గానక నిన్నుఁ బరాభవించి దు
ర్వారభవత్ప్రకోపశిఖిఁ గ్రాఁగె మదిన్ వగ పేల దీనికిన్. 93
సీ. నృపునందు విధి దండనీతి ప్రతిష్ఠించెఁ గావున నపరాధగతి యెఱింగి
దండించునృపతికి రెండులోకంబులుఁ జేకుఱు దోషంబు సేయ నుదుట
నచ్చొత్తి వెడలంగ నడుచు విప్రుని నైన భూవరుం డిది మెచ్చు దేవకోటి
సభ నేకవస్త్ర రజస్వల యనక నన్ దల వట్టి యీడ్చినతప్పుఁ దనదు
తే. తొడలు సూపినతప్పును దుష్టకష్ట, తరవచనములఁ బఱిచినతప్పు [4]ననుజు
నందు దుర్యోధనునియందు ననుఁగునందుఁ, గాంచి దండించి తిట్టిది కల్మషంబె.
క. గరదుని గృహదాహకు మం,త్రరహస్యవిభేది వధవిధాయిఁ బరసతీ
హరు బంధుఘాతిఁ బరధన, హరణపరునిఁ జంపి పుణ్యుఁ డగు నృపుఁ డనఘా.
క. దండార్హులైనవారల, దండింపక యున్నఁ జువ్వె ధాత్రీవిభు నా
ఖండలసన్నిభు నైనఁ బ్రచండపుఁగిల్బిషము వొందు జగతీనాథా. 96

1 సాగియు. 2 నేకొని. 3 దిరిగెడు. 4 గర్ణ...ననుజునందు.

క. పేదలకును సాధులకును, వేదములకుఁ దాపసులకు వే యేల సమ
స్తాదిత్యులకును దండను, గాదె బ్రదుకుఁ జేయు రాజు గావింపంగన్. 97

వ. కావున. 98

ఆ. ఉచితదండవృత్తి నుర్వీప్రజాభిరక్షణము నోపి చేత గాక రాజ
వంశజునకు ధర్మ వా భూసురార్హంబు, లైనశమదమాదు లాత్మ నిడుట. 99

వ. అని యంత నిలువక చనవు మెఱసి మేలంపుఁజందంబున. 100

ఉ. వైదికధర్మచారి జనవత్సల నీమదిఁ బట్టుకొన్నయు
న్మాదము హీనమానవుమనంబునఁ బుట్టినవెఱ్ఱివోలె న
న్యాదులఁ దీర్చు టొప్పదు నిజానుజవర్గముమీఁదఁ గల్గున
త్యాదరసాంద్రసారకరుణామృత మానఁగ నిమ్ము [1]నెమ్మదిన్. 101

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 102

క. నాయట్లు వడినయంగన, లేయెడలం గలరె యిట్టియేనును ధర్మా
పాయము నీ కగు ననువెఱఁ, బాయన గృహధర్మ[2]వృత్తిఁ బౌరవముఖ్యా. 103

వ. అని వెండియు. 104

క. కౌరవులు దమదురితమునఁ, [3]దా రెరిసిరి కల్మషంబు దానఁ గలదె భూ
భారము వహింపు బహుయ, జ్ఞారంభణ మాచరింపు మఖిలహితముగన్. 105

క. సురగురుఁడును శుక్రుండును, బరిపాటిగ దండనీతిఁ బలికిరి దానం
బరిణతుఁడవు నీ వనుజులు, పరికరముగ నడపు ధర్మభాసుర దానిన్. 106

వ. అనినం బాంచాలితో మఱుమాట లాడక యున్నయన్న రేంద్రునకు నింద్ర
నందనుం డి ట్లనియె. 107

సీ. పక్షుఁ డై భూపతి దండనీతి నయింప కున్న నన్యాయులు నుత్పథప్ర
వర్తను లగుదురు వావిరి నన్యోన్యధన ధాన్య పశు భూమి దారహరణ
మాచరింతురు జను లప్పాప మవ్విభు నొందు దండము హింసయుఁ గాఁ దలంప
వలదు దుర్వృత్తుల వధియించురుద్రుని గోవిందు వాసవు గుహునిఁ జూడు

తే. మా మహాత్ములు దక్కు నున్మార్గచరుల, దండితులఁ జేత వినమె యధర్మ మడఁగు
ధర్మ మెసఁగు దండమున నర్థంబు గామ, మును నదూష్యంబులై సిద్ధిఁ బొందు నధిప.

వ. దండంబున సకలజనశ్రీరక్షణంబు సేయం బూనినభూనాథునక యేల యోగ్య
హింసకుం దొలంగ నెట్టివారికి వశంబు గా దవధరింపుము. 109

ఉ. కాయలఁ బండ్ల నీళులను గల్గవె సూక్ష్మపుజంతువుల్ మునుల్
సేయరె హింస [4]వాని నుపజీవితఁ ద్రవ్వరె కందమూలముల్
నీయెడఁ జూడు ప్రాణములు నిల్వఁగ నేర వహింప నేరికిన్
వేయును నేల భక్ష్యముగ వేధ విధింపఁడె ప్రాణిఁ బ్రాణికిన్. 110

1 బుద్ధికిన్. 2 యుక్తిఁ. 3 దార చెడిరి. 4 వాని కుపజీవితఁ; వారు నుపజీవిగ.

క. విను పశుహింసాకృతయాగ, మనిరూఢుని ధర్మపరుని గా వేదంబుల్
గొనియాడెడు సముచితహిం, సన మరయ నహింస గాన జగతీనాథా. 111
క. అరివీరుల ఘోరం బగు, దురమున వధియించు పేల దోసం బయ్యెన్
ధరణీశ పాండుపాలిత, ధరావలయ మానసపడుట దగదే నీకున్. 112
క. ఇల నీకై కొన్న తెఱఁగు, దలపఁగ ధర్మంబొ కాదొ దైవం బెఱుఁగున్
వలపనిచింత యుడిగి ధృతి, దలకొని పాలింపు యజ్ఞదక్షుఁడ వగుచున్. 113
క. అని పలుకుపార్థుపలుకులు, విని పలుకక యున్నమనుజవిభు దెసఁ గోపిం
చినతనమది వెడఁ గుడుపుచు, ననిలసుతుం డిట్లు లనియె నాతనితోడన్. 114
ఉ. నీవు సమస్తధర్మపరినిశ్చయవేదివి నీచరిత్రమే
మే వసుధేశ వంకయని మెచ్చక చక్కఁగఁ జేయువార మే
[1]నీవచనప్రపంచముల కింకఁ జోరం జోర నంచు నుండియున్
వావిరిఁ జెప్పఁగా వలసె వాలినదుఃఖము దాల్మిఁ గ్రాఁచినన్. 115
వ. అవధరింపుము. 116
క. ఒడఁగూడినసామ్రాజ్యము, నడలున దిగఁద్రావి చనిన నఖిలజనులు నిన్
గడుఁబేదమనసు వాఁ డని, చెడ నాడుదు రనిన పసము నిసీ యను టరుదే. 117
మ. కపటద్యూతమునం బరాభవము రాఁగా సూనృతం బూఁది భూ
మిప మమ్ముం జులుకంగఁ జేసి నినుఁ బేర్మిం బాపికొంచున్ దురం
తపుదుఃఖంబుల కోర్చి పోయి తది యుద్ధక్రీడ నప్పాపక
ర్మపుజాతిం దెగటారఁ జేయఁగఁ బ్రకీర్త్యం బయ్యె లోకంబులన్. 118
వ. దుర్జయు లగువిరోధుల నిర్జించి యుపార్జించినపృథివీప్రముఖపదార్థంబులు నిర
ర్థకంబులు నేసి వనంబునకుం జనుచులుకఁదనం బేమిటం బాపికొనువాఁడ
వట్లుం గాక. 119
సీ. ఆసభలోఁ బడి నట్టిబన్నంబును నడవులఁ దిరిగెడునపుడు దుష్ట
దైత్యులచేత సైంధవునిచే [2]నొఁఅవులఁ బడ్డవిషాదంబుఁ బరసుదైన్య
మునకోర్చి కొలిచి మాత్స్యనిపాల నున్నదుఃఖంబునుద్రోహులఁ గనుపుగొట్టి
వెలువరించెద నని తలఁచి కృష్ణునినిశ్చయం బూఁది ధర్మంబ యగుటఁ దెలిసి
తే. రణ మొనర్చితి నిను ధార్తరాష్ట్రు లొండె, నీవు వారల నొండెను జావఁజూడ
వలయు టప్పు డెఱుంగవే వసుమతీశ, యిప్పుడడలుట నింద్యంబ యింత నిజము.
క. పను లేము సేయఁగా దుర్జనులం జెఱుచుచును సాధుజనుల మనుచుచున్
జననాథ మహాయజ్ఞము, లొనర్చుచును వెలయు కురుకులోత్తంసమ వై. 121
వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డి ట్లనియె. 122
చ. మదమును రాగమున్ భయము మానము లో నగుకిల్బిషంబులన్

1 యీవచనప్రపంచమున కింకఁ. 2 నొరువులఁ.

హృదయముఁ జొన్పి భూజనుల నేలుట మేలని పల్కెద నార్తికా
స్పద మని రాజ్య లామిషము పైతగు లిమ్మహి యెల్ల నేలినం
దుది నరకం బొకండె నృపతుల్ సుఖులే యుపశాంతి యొప్పదే. 123

తే. కామభోగముల్ మేలనఁ గాదు వాని, విడిచి చూడుముపొందెడువిపులసుఖము
కాయ లాకులు నీళ్లును గాలి యనుభ,వించి యున్నమునీంద్రులు వెఱ్ఱివారె.

క. దుర్మతు లామిషగత మగు, కర్మము వాటించి బంధకలితు లగుదు ర
యూర్మి, గడచి సువిచారులు, నిర్మమతను ముక్తిపదయ నేర్తురు వత్సా. 125

వ. జనకునివచనంబులు వినమే వాని నేనుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 126

ఆ. ఒకటిదెసను దృష్ణ యొలయదు గావున, నేమియర్థములును లేమి లేదు
కాలఁ జొచ్చె మిథిల గాలదు నాకు నం, దొక్కఁడైన నింత నిక్కువంబు. 127

క. అని పలుకుజనకుఁ డెగడెరె, జను లుల్లము శాంతిఁ బొంది సంసారం బొ
ల్లనివాఁడు నింద కర్హుం, డని పలుకుట నీక యొప్పు నధికవిచారా. 128

తే. వినుము ప్రజ్ఞాధిరూఢుఁ డై వనట దక్కి, సంసృతిక్లేశపరుల భూస్థలిఁ జరించు
వారినచలంబుమైనున్నవాఁడు సూచు,నట్లుచూచుట సూవె నేర్పుమలహృదయ.

—జనకున కతనిసతితో నైనసంవాదం బర్జునుఁడు ధర్మజునికిఁ జెప్పుట.—

వ. అని పలికి మఱి పలుక కున్నయప్పుడమితేనికిం గవ్వడి యి ట్లనియె. 130

క. జననాథ నీవు సెప్పిన, జనకనృపాలునకు నతివిశదమూనస యా
తనిభార్యకు నీక్రియ న,య్యెను సంవాదంబు దాని నేర్పడ వినుమా. 131

వ. అమ్మహీపతి పూజ్యరాజ్యంబు [1]విడిచి భిక్షావృత్తికి వెడలఁ జూచినం దదీయ
భార్య యతని కి ట్లనియె. 132

సీ. పుడమి యేలుట డిగ్గవిడిచి భిక్షార్థి వై పోయిన నతిథిసంపూజనంబు
దేవతర్పణపితృదేవతర్పణములుఁ గలుగునే కాషాయములు ధరించి
ముండుఁ డై నతఁ డన్నమునకు గృహంబుల కరుగక యున్నె గృహస్థుఁ డెల్ల
వారికి నన్నంబు గారుణ్యమునఁ బెట్టు నన్నదానము సేత యధికధర్మ

ఆ. మనుట వినమె పెట్టు నతనిఁ జేయొగ్గెడు,వానిఁ దలఁప నందు వరుఁడుపెట్టు
వాఁడ యగుట నిక్కువం బింత సూడక, యిట్లు దీనవృత్తి [2]కేఁగఁ దలఁతె.

క. త్రైవిద్యు లగుమహాత్ములు, నీవలనన బ్రదుకఁ దలఁప నిష్క్రియతమెయిఁ
నీ విందఱఁ జెఱిచెద విది, దేవా ధర్మంబు గాదు దీని నుడుగవే. 134

తే. అధిప మీ [3]తల్లియుల్లంబు నడలువెల్లి, ముంచి నతి శోకసంతాపమూర్తిఁ జేసి
వంశవిహితధర్మంబుల వదలి వెడలి,పోయి యేగతిఁ బొయెదవో యెఱుంగ.

క. చలిపందిరిచందంబున, ఫలభరితం బైనతరువుభంగిఁ బ్రజలడ
ప్పులు దీర్ప నమరి యుండెడు, నలఘుచరిత్రునకు లఘుత యగునే కోరన్.

---

1 నొల్లక భిక్షావృత్తి వెడలం. 2 నేఁగఁ దలఁతె. 3 తల్లిదండ్రుల.

వ. ఇది ధర్మవిరోధంబు దీన మోక్షంబు గలుగు ననుట నాకుం జూడ సందియం
బని చెప్పి ననవుడు నయ్యజాతశత్రుండు పురుహూతపుత్రున కిట్లనియె. 137

మ. శ్రుతివాక్యంబులు కర్మనిష్ఠ [1]వినుతించుం నిష్క్రియత్వంబు స
ద్గతిఁ గావించుట యూఁది చెప్పు నిటు చిత్రప్రక్రియం రెండుఁ [2]జో
దితముల్ వానిని వింటి [3]మన్నకలుచం దీపించునే తత్త్వసం
గతబోధంబు సుకర్మతం గలుగు నాకం బాత్తవీరవ్రతా. 138

తే. తత్త్వబోధంబు గలుగునతండు నన్నుఁ, దెగడనేరఁడు నీవు భ్రాతృత్వసౌహృ
దమునఁగర్మంబువిడుచుటధర్మవనిన, పలుకుప్రియము[4]జగన్మాన్యయపథముగనుట.

సీ. వడముడియును నీవు వాయువాసవులశక్తులు ధరియించిన దుర్జయులరు
హరికరుణాతిశయమునఁ దత్తేజంబు మీయందుఁ దగ సంక్రమించి యుండు
మీరు సంగరశాస్త్రసారపారగులరు గాక తత్త్వజ్ఞానఘనమతులరె
యనఁటికంబమునట్లు యనిరి నిస్సారత సంసార మనఁగ నిస్సంప్రబుద్ధు

తే. లది ప్రసిద్ధము విను కృష్ణ యడఁచి కర్మ,వృత్తి విడిచి నిరాలంబచిత్తుఁ డైన
యాతఁడో సుఖి దోషదుఃఖాకరంబు,లగుధనంబులు గోరెడునతఁడొ చెపును.

ఉ. ఆదటఁ బూర్వశాస్త్రములయర్థము లారఁగఁ గ్రోలి తత్త్వసం
వేదసుధారసంబునచవిం జిరసౌఖ్యముఁ బొంద నేర కి
మ్మేదిని నెందునుం దిరిగి మే లని కర్మను చెల్లఁ జెప్పుచుం
గా దని శాంతి యొప్పనిదిగాఁ జెడ నాడుదు రల్పబోధనుల్. 141

క. విమలజ్ఞానులు శమమును, దమమును దాృగంబు శాశ్వతప్రచురానం
దమునకు మూలము లండ్రు ని,జముగాఁ గైకొందు రవి ప్రసన్నవివేకుల్. 142

వ. అనిన విని దేవస్థానుం డమ్మానవపతి కిట్లనియె. 143

దేవస్థానుం డనుముని ధర్మజునకు హితోపదేశంబు సేయుట.

సీ. ధనము లుత్కృష్టంబు లనుధనంజయుమాట పాటిగాఁ గొనుముసోపానభంగి
నున్నది మార్గంబు యోగసమారోహణమునకు దానన నడచి కాక
వడి నుర్కి పడ నీకు వచ్చునే ధనసంగ్రహంబు భోగార్థకృతంబు దుష్ట
నుగుటయుఁ గలదు యజ్ఞార్థకృతం బైన నదియు నిచ్చెన బ్రహ్మపదము నొంద

తే. యజ్ఞ పరిశిష్టధనభోగ మాత్మకలఁక, యుడుపు నమ్మేయి శమదమయుక్తిగలుగు
శమము దమమును దత్త్వవిజ్ఞానదములు, గాన దక్షిణాధికయజ్ఞకర్త వగుము.

చ. హరుఁడును సర్వమేధ మనుయాగమునం బ్రచురప్రకాశతం
బొరయఁగ వేడ్కఁ జేసె విధిపూర్వదిగీశముఖామరుల్ మహా
ధ్వరములఁ గాదె పేర్కొనట ధాత్రి సధర్మత నేలి యజ్ఞత
త్పరత వెలుంగరే నృపులు పార్థివముఖ్య మహత్తముఖ్యులున్. 145

1 వినిపించుం. 2 బోధితముల్. 3 మన్నఁ గలఁచుం. 4 జగన్మాన్యపదము నగుట.

వ. వినుము దివస్పతి యడుగ బృహస్పతి సన్మార్గనిర్దేశకుం డై చెప్పినమార్గంబు.

ఉ. కామముఁ గ్రోధముం మనసుఁ గాడఁగఁ బాఱుట మాన్చి యింద్రియ
స్తోమువిమార్గవర్తనము ద్రుంచుచు నెవ్వగ లేక రక్షణం
బేనుఱ కెవ్వరిం జెనకి యించుక నొంపక లోక మేలఁగా
నామహితాత్మ సర్వసుహితాతిశయంబును జెందు వాసవా. 147

వ. అనియె మఱియు నాకర్ణింపుము. 148

ఉ. కర్మము మేలు [1]నా విగతకర్మము మే లన రెండు నొప్పునే
కర్మఫలంబు నర్పితముఁ గాఁ దగ నీశ్వరునందుఁ జేత స
త్కర్మము గా కనంగ వివిధం బగుధర్మపథంబులోన మేల్
ధార్మికవర్య యేర్పఱుపఁ దా వశమే వగ బుద్ధిఁ గుందఁగన్. 149

ఉ. కావున సిద్ధ్యసిద్ధుల వికారముఁ బొందక ద్రోహ మెయ్యెడ
న్నెవ్వరిఁ జేయ కేలు భువనంబు భవత్కులధర్మ[2]రక్షి వై
భూనరు లిట్లు సేసి తుదిఁ బుత్త్రుల గద్దియలందు నిల్పి కా
దే వనవాసు లైరి దృఢదీప్తనిరంజనబోధసంపదన్. 150

వ. అనిన విని నిర్విణ్ణమానసుం డై యున్నయన్నకు నర్జునుం డి ట్లనియె. 151

సీ. క్షత్త్రియధర్మనిష్ఠాపరత్వంబున సమరంబు సేసితి శస్త్రనిహతిఁ
బూతాత్ము లై రిపుల్ వోయిరి సద్గతి కమ్మెయి రాచకర్మ మ్మెనర్చు
విప్రునకైనను సుప్రశస్తం బది రౌద్రం బగుట బాలురకును దెల్ల
మైనను ని ట్లుండు నారోక్తి నృపనీతి దురితంబు సేయునే యొరుఁడు వెట్టఁ

ఆ. గుడువ నృపతిమాత్రకునకును గా దన్నఁ, గౌరవాన్వయాగ్రగణ్యుఁ డైన
నీకుఁ దగునె విడువ శోకంబు వజ్రసన్నిభము గాదె నృపుల నెమ్మనంబు. 152

వ. అట్లుం గాక. 153

ఉ. వైరివధంబు నీకును నవశ్యముఁ జేయక పోవరాని దై
వైరులకుం భవత్సమరవాంఛన సద్గతి కేఁగఁ బోలి దై
చేరె విధాతృసంఘటనఁ జింతకుఁ గారణ మేమి ధర్మవి
స్తారవిదుండ వీ వకట ధైర్యసముగ్రుఁడ వై వెలుంగవే. 154

వ. రాజధర్మోపాత్తం బై భవదాయత్తం బైనపూజ్యసామ్రాజ్యంబుఁ బరిపాలిం
చుచుఁ బుణ్యక్రియానుష్ఠానపరుండ వగు మని పలికిన మఱుమాట వలుక
కున్నయన్నరేంద్రునకు మునీంద్రవర్యుం డగుపారాశర్యుం డి ట్లనియె. 155

సీ. అర్జునుపలుకు సత్యంబు సమీచీన మార్యజనంబు గృహస్థధర్మ
ముత్తమం బని చెప్పు నుర్వీశ పశుపక్షు లాదిగా జీవుల కాశ్రయంబు
నృపులకు నది దక్కఁ దపమును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ధర్మములు గావు

1 నాగను నకర్మము. అ. ప్ర. 2 రక్షకై.

ధనములఁ దనియుట యని కోహటించుట ప్రజల రక్షింపమి రాజకోటి

ఆ. కరయఁ బాతకంబు లండ్రు నీ వక్కట, వేదచోదనాప్రవీణ మయిన
మనసు నేల యి ట్లమార్గవృత్తిఁ జొర, నిచ్చె దోపి ధరణి యేలు మనఘ.

క. నీ వార్యబోధితుండవు, గావే వర్ణాశ్రమప్రకారములు వినం
గా వలయునె ధర్మంబులు, భూవరునకు దండనీతిఁ బోలం గలవే. 157

వ. సుద్యుమ్నుం డనుధరణీశుండు దండనీతిన కాదె యపవర్గంబు వడసె ననుటయు నజాతశత్రుం డాసుద్యుమ్నువృత్తాంతంబు విన నాతు నాన తి మ్మనిన నమ్మహీపతి కమ్మునిపతి యి ట్లనియె. 158

— పారాశర్యుండు సుద్యుమ్నుచరితంబు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట. —

క. విను శంఖుండును లిఖితుం, డన నిరువురు విప్రవర్యు లన్నయుఁ దమ్ముం
డును గలరు బాహుదాతీ, రనివాసులు ధర్మతత్పరమనోవృత్తుల్. 159

సీ. వారియాశ్రమముల భూరిపుష్పఫలాభివృద్ధి నొప్పారెడివివిధభూరు
హంబులు గల వొకయపుడు శంఖుండు గృహమ్మున లే కుండ ననుజుఁ డచటి
కరిగి యం దొకద్రుమ్మున నారఁ బండినపండ్లు గని వేడ్కమైఁ గోసికొని తినంగ
నయ్యన్న యే తెంచి యనుజ యీఫలము లెక్కడివి యని చెప్ప నావుడును వార్చి

తే. ప్రణతుఁ డై యిచ్చటివ యని పలికె లిఖితుఁ
డాతఁ డనుమతి లేక కోయంగఁ దగునె
ముచ్చిమియ కాదె యిది పాప మచ్చుపడియె
నృపతిచే దండితుండ వై నీఁగికొనుము. 160

వ. రయంబున రాజసన్నిధికిం జని భవత్కర్మం బుపన్యసించి దండించుట వేఁడుమని పలికినం దెలిసి యట్లకాక యని లిఖితుండు సుద్యుమ్నుఁ గానం బోయి నగరి వాకిట నిలిచినం బ్రతిహారు లమ్మహాత్ము నరుగు దెంచుట యమ్మహీపతి కెఱింగించిన నతండు సంభ్రమంబున సామాత్యుం డై యానంశితవ్రతుం డున్న యెడకుం జని వినయంబు సేసి మీార లిచ్చటికి[1] వేంచేసినప్రయోజనం బేమి యానతిండు మీారు చెప్పినట్ల చేసెద నని విన్నవించిన నావిప్రవర్యుం డాతని కి ట్లనియె. 161

ఆ. చెప్పినట్ల యేను జేసెద నని యొడం, బడినవాఁడ వింకఁ బలుకు దిరుగఁ
గామి మఱవ కుండఁ గా నీకు వలయుఁ జు, మ్మార్య దండధారకాగ్రగణ్య.

వ. అని యాఁడి పలికి మద్గురునియనుమతి లేక తదీయతరుఫలంబులు గోసికొని యుపయోగించితి నది ముచ్చిమి ముచ్చుల దండించు తెఱంగున దండించి నన్ను గతకల్మషుం జేయుము రాజదండితునకు యమదండంబు లే దని పెద్దలు సెప్పుదురు నిన్నును దండధారణమై కల్యకిల్బిషంబు వొరయ కుండ వలయు నని

1 విజయంచేయుటకుం బ్రయో.

శ్రేతుపఠనాడిన యమ్మాటలకు మనంబున విషాదంబు నొంది యమ్మేదినీవరుండు భూసురవరుం బ్రార్థించి. 163

ఆ. అనఘచరిత యిట్లు నను నియోగించుట
యుడుగు మని యమాత్యయుతము గాఁగ
భక్తి మెఱసి యెన్నిభంగులఁ జెప్పిన
నియ్యకొనక యున్న నెట్టకేని. 164

లిఖితుండు సుద్యుమ్నునిచేత నిక్పత్తకరుం డగుట.

వ. నిశ్చయించి సముచితదండనీతివ్రతశీలుం డగునన్నరపాలుం డమ్మహాద్విజునిం గరయుగచ్ఛేదనంబున దండితుం జేసిన నతం డతని దీవించి మగిడి చని శంఖునిం గని నికృత్తంబు లైనహస్తంబులు సూపి నన్యాగనుభూతదండితుండ నైతి ననిన నాతండు ప్రీతుం డై. 165

తే. ధర్మమార్గ ముల్లంఘింపఁ దగదు గాన
వలసె నిష్కృతి కుల మెల్ల వెలసె నీక
తమున సురమునిపితృతర్పణములు సేయు
మరిగి బాహుదాపుణ్యతోయముల ననఘ. 166

వ. వినుము. 167

తే. కల్లు త్రావుట గురుపత్ని గవయుటయును
విప్రుఁ జంపుట బ్రహ్మస్వవిషయ మైన
మ్రుచ్చిలుటయును నివి గలక్రూరజనులఁ
బ్రీతిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు. 168

వ. ఇమ్మహాపాతకంబు లేనింటిలోన నెద్ది సేసిన నేజాతివాఁడును దండనీయుండ విశేషించి తత్కాలుండు శారీరదండయోగ్యుండు రాజదండితులు సుకృతవంతులభంగిఁ బుణ్యలోకప్రాప్తు లగుదురు నీ వమ్మహారాజుచేత దండింపంబడుటం బుణ్యాత్ముండవును వంశోద్ధరణసమర్థుండవు నైతివి సంతోషింపుము పొమ్మనినం బోయి లిఖితుండు. 169

తే. బాహుదానదియం దవగాహనంబు, సేయఁ బ్రభవించె నాతనిచేతు లపుడు
విస్మయం బంది యతఁడు వేవేగ వచ్చె, నన్నపాలికి మగుడఁ బ్రహర్ష మెసఁగ.

వ. వచ్చి యరుణకమలంబులం దెగడుతనకరంబులం జూపిన నతండు దీనికి నచ్చెరువడ నేల యిది మదీయతపోవిభవంబున దైవకృతం బైనవిశేషంబు నీవు శుచి వగుట దైవంబున కెక్కె సుద్యుమ్నుండును నీపుణ్యానుష్ఠానంబున నిజపితృవర్గ సహితంబుగా నిర్మలాత్ముం డయ్యె ననియె న ట్లగుటం జేసి. 171

చ. జననుత నీవునుం దగఁ బ్రజాపరిరక్షణ మాచరింపు నీ
యనుజునిమాట వేదవచనార్థనిరూఢము రాజనీతి దం

జనమునఁ గాని [1]యొండున నొడంబడ దెన్నఁడు నార్యకోటియం
దును వగ దక్కు మేలు మిఱుఁ దుష్టిగఁ జేయుము మేటిజన్నముల్. 172

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 173

సీ. అడవుల మీరు రున్నయపుడు నీతమ్ములు వివిధమనోరథావేశకలిత
హృదయులై యుండుదు రదయత వీరి నుపేక్షింప కిల యేలి యెల్లభోగ
ములకును భాజనంబులఁ గా నొనర్పుము తురగమేధాదిక్రతుప్రయుక్తిఁ
బరఁగుము వీరలు బహుయజ్ఞములు సేయఁ జూ రటమీఁద నిర్ద్వంద్వవృత్తి

తే. వెడలెదవు గాక విను మేము వెత్తువార, మే మహీశ్వర నీమది మేలు గంటి
మతిథి సుర పితృవిషయమునఁ బ్బ [2]చిక్కు,గలిగియుండంగ నది నీకుఁ గాదుగాని.

ఆ. న్యాయశాస్త్రవేది వై యింగితాకార, చేష్ట లెఱిఁగి జనుల శిష్టదుష్ట
తావిశేష మరసి దండనీతి యొనర్చు, పతికి నెల్ల మేలుఁ బడయ వచ్చు. 175

క. అరి యౌఱవపాలు గొనుచుఁ, గరుణ గలిగి ప్రజలఁ దండ్రిగతి మధ్యస్థా
చరణంబునఁ బాలించుట, పరమపదముఁ జేర్చు విడుచు భయసంశయముల్.

ఆ. ఇవ్విధంబు గాక క్రొవ్వి కామక్రోధ,కలితచిత్తవృత్తిఁ దొలఁగ నడచు
పతికి నగుఁ జతుర్థభాగంబు ప్రజసేయు, పాపములఁ గులప్రదీపచరిత. 177

చ. క్రమమున నైన శాస్త్రవుల [3]గ్రమ్మన నైనను జావఁ జేత ధ
ర్మము విను పాపకర్ము లగురాజులతోఁ దగ సంధి సేతఁ దో
షము విభుఁ డుర్వి [4]యమ్మకొని సంగరముం దొలఁగింపఁ గూడునే
సమరజితావనీభరణశాలితఁ బోలునె యొండుధర్మముల్. 178

వ. కావున. 179

క. పౌరుడుగను సమకూరద, కౌరవపతి యపుడు సంధి గావింపక హిం
సారుచి నైతి నసుట యువి, చారత నృపవంశకలితజని యగునీకున్. 180

శా. భూవిస్తారము నాక్రమించి ప్రజలం బ్రోవంగ దండింపనుం
గావర్ణ నేర్చి మఖక్రియల్ నడపి సంగ్రామాగ్ని కాజ్యాహుతుల్
గా వైరిక్షతజంబు వ్రేల్చి తనుపంగక్షేపకుం డై హయ
గ్రీవుం డుత్తమసిద్ధిఁ బొందె రణముల్ [5]గీడే నృపశ్రేణికిన్. 181

వ. సంగరంబునం జంపుటయుం జచ్చుటయును బ్రజాపరిపాలనంబును దగినతెఱం
గున దండించుటయును నుత్తమక్షత్త్రధర్మంబులు గావున హింసాశంక విడిచి
యాన్వీక్షికీత్రయీవార్తా దండ నీతు లనురాజవిద్యలయందును బ్రవీణు లగు
సహాయులతోడంగూడి సర్వవ్యవహారంబులు నిర్వహింపనిర్వాణం బనతిదూరం
బగుఁ గలంక దక్కు మని పలికె సకలలోకగ్రాహ్యవచనుం డగునమ్మహాముని
యిట్లు సెప్పం దెలివొందక యున్నధర్మనందనుంగనుంగొని పురందరనందనుం

1 ముండన మొడంబడ. 2 త్రిక్కు. 3 గ్రందున నైనను. 4 యోమికొని. 5 గ్రీడల్.

దుల్లంబునం గోపంబు గదుర మొగంబునం దోఁపనీక యుండెనప్పాండవాగ్ర
జుం డత్తపోధనవర్యుపసనంబునం జూడ్కి నిలిపి నిభృతంబుగా ని ట్లనియె.

క. పతులు మృతు లైనఁ బొగిలెడు, సతులవిలాపములు శోకసంతాపం బు
త్థితముగఁ జేయఁగ నే వసు, మతి [1]యేలినకలుచుఁ గలఁక మానునె బుద్ధిన్.

వ. అనుటయు నమ్మునివరుం డతని కి ట్లనియె. 184

సీ. దుఃఖంబుఁ బొ ప్పని త్రోవ సుఖంబు ర మ్మని తెచ్చికొన వశ మయ్యె వానిఁ
దొలుబామునం జలిదుష్కృతంబును సుకృతంబు హేతువులుగఁ దగిలిచేయఁ
బురుషునికాలంబు దిరములు గా వవి పొరిఁ బొరి వచ్చుచుఁ బోవుచుండు
నర్థముల్ దుర్బుద్ధి కైనను సిద్ధించు నగుకాలమున నార్యు లయ్యుఁ గాని

ఆ. కాల మవి ఘటింపఁ గా నేర రనిలవ, స్థాతపేందురుచులు నధిపకాల
కల్పితములు మంత్ర శిల్పౌషధంబులు, మేలు నేత కాలకలితంబు. 185

క. కమలంబులుఁ దొవలు విరా, సముఁ బొందుట లతలుఁ దరులు సకుసుమ ఫలభా
వముఁ బొందుట పతులును మృ, గములును[2] మదకలములగుట కాలకలితముల్.

వ. మఱియు జననమరణంబులును హానివృద్ధులును లోనుగా సకలంబును గాలాధీ
నంబ కావున నీకు శోకింపం బనిలేదు తొల్లి సేనజిత్తనుమానవపతిశోకార్తుండై
యుండి తనలోనన తెలిసి సజ్జనసన్నిధి నుపన్యసించినవాక్యంబు లాకర్ణింపుము.

పారాశర్యుఁడు ధర్మజునకు సేనజిత్తువాక్యంబు లుపన్యసించుట.

సీ. తారు గొందఱకు బాధకు లయి నడచుట పరులచే బాధలఁ బడుట గలుగు
నివి కాలభావ్యంబు లెఱుక గల్గిన నొరుఁ బఱిచితి నొరునిచేఁ బడితి ననుచుఁ
బురుషుండు ప్రియశోకమునఁ బొందఁ డర్థదారాపత్యబాంధవహాని కాత్మఁ
గుందంగ నడలుట మందబుద్ధిత్వంబు వగఁ గీడు మానునే వలవ దడల

తే. శోకభయకారణంబులు లోకమున న
నేకములు దానఁ దలమూపు శోకములకు
భయములకు బుద్ధి నెడ మూఁడు పండితుండు
మూఢుఁ డవి త్రోవ నేరండు మునుఁగు వగల. 188

క. వినుఁడీ సుఖమును దుఃఖము, ననిత్యములు గాన వానియాగమకాలం
బున ముదమును శోకము మొగ, కొనమియ చు మ్మఱువు శాంతిగోరుజనులకున్.

తే. మూఢతమబుద్ధు లగువారుఁ బ్రౌఢతమవి, వేకులును సుఖు లెట్టులుగాకకొంత
ప్రజ్ఞ గలవార లై యపప్రతిభు లైన, జనులు దుఃఖార్తులగుట నిస్సంశయంబు.

వ. అనియెనా సేనజిత్తుండుదాత్తవివేకనిరూఢుండతనివచనంబులువిద్వదాదరణీయం
బు లిందలియర్థంబులు నీచిత్తంబుననలవరింపుము వగయుజ్జగింపుమనివెండియు.

తే. వర్ణముల నాశ్రమంబులవలను మెఱసి, యరసి చక్కని తెరువున నరుగఁ జేసి

1 యేలినఁ గలఁచుకలఁక. 2 మదయుతము లగుట.

ధరణి పాలింపు సముచితవంశధరణ, మాచరింపుము నీ కిది యర్హవృత్తి. 192
క. దివికిం జనినను నెవ్వని, వివిధగుణము లఖిలజనులు వినుతింతురు వాఁ
డవనీశ్వర సత్పురుషుం, డవు నని కయికొండ్రు బుద్ధి నార్యజనంబుల్. 193
వ. కావున సకలజనప్రియహితం బగుపృథ్వీపరిరక్షణంబు నీకు గులధర్మం బై కర్తవ్యం బగుట యుఱవు గాదె యనిన యమ్మునీంద్రునకు నమ్మనుజేంద్రుం డి ట్లనియె. 194
తే. మఱవ వచ్చునె నా కభిమన్యు ద్రౌప, దేయులను గర్ణు మత్స్యభూనాయకుండు
ద్రుపదనృపతియు ధృష్టకేతుండు మాన, సమున బాయుదురే యెట్లు శాంతిఁ గలుగు.
సీ. తొడలపై నర్మిలి నిడికొని నన్నుపలాలించుచుండు బాల్యమున నట్టి
భీష్మునిఁ జంపితి బీభత్సుభల్లముల్ దనువు సెక్కంగ నాతఁడు శిఖండిఁ
జూచుచు నుండుటఁ జూచితి నది యుల్ల మలమటఁ బెట్టెడి నట్లుఁ గాక
యాభంగి నున్నప్పు డాతఁ డాద్రుపదజు నేయమి దలఁచిన నెరియు మనసు
తే. పరశురాముని నోర్చినబల్లిదుండు, కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాఁగఁ బుడమి
నరపతుల నెల్ల గెలిచినబిరుదు [1]గలన, నాఱడియ పడు టూహింపనడలుగదురు.
ఆ. అల్పకాలభోగ్య మైనరాజ్యమునకుఁ, గా ననల్పకీర్తిఘనుని జరఠ
సింహాకల్పు వంశశేఖరజన్ముఁ ద్రుం, చితి మనంబు వగలఁ జివుక కున్నె. 197
మ. జనసంపూజ్యపదారవిందుఁ డగునాచార్యుండు శోకించి నం
దనుచో ప్పారయ వేఁడి పెద్దయు ననుం దా నమ్మి యర్థింపఁ జా
పనివానిం గరిచావు బుద్ధి నిడి యశ్వత్థామ సచ్చెన్ నిజం
బని యే బొంకితి మేదినీభరణ మర్హంబే గురుద్రోహికిన్. 198
ఆ. రాజ్యలాభలోభరతుఁడ నై కడుఁ బాప, మైనబొంకుమాట లాడి గురునిఁ
గూల్ప [2]నేర్చినట్టి క్రూరాత్ముఁ డేగతిఁ, బోవువాఁడు సెపుమ బుధవరేణ్య.
క. భ్రాత మహాత్ముఁడు గర్ణుం, డాతనిఁ జంపించి యేలునవనీరాజ్యం
బాతురత సేయుఁ గాక సు,ఖాతిశయము మతికి నొసఁగు నయ్య మునీంద్రా.
చ. కడిఁదిమగండు కుంభజుఁడు గానఁగ [3]నొడ్డినమంటవోలె నుం
డెడిమొనఁ జూచి చూచి యిది డెప్పర మన్వగ లేక పంచితిం
గొడుకుఁ జొరంగ నత్తెఱఁగుక్రూరత సైఁప సుభద్రయట్లుఁ గ
వ్వడి క్రియ నేర్తురే యొరులు వల్లభుఁ డే లగు [4]నట్టిఁ దుర్వికిన్. 201
చ. [5]అడలడిఁ బొందఁగాఁ దగనియట్టిది ద్రోవది మేరుకల్పులం
గొడుకుల నేవురన్ జముఁడు గొన్న నలందురఁ జూడ నేర్తునే
పుడమి గిరీంద్ర పంచకము [6]ఘాల్సినఁ బా డఱినట్టు లున్నయ
ప్పడఁతుక యెట్టు లోర్చు గృహభారము నెమ్మది నిర్వహింపఁగన్. 202

1 మగఁడు, నాఱడియ పోక నూహింప. 2 నోర్చినట్టి. 3 నొట్టినమంట. 4 కట్టిఁడుర్వికిన్. 5 అడజడి. 6 వోయినఁ.

క. [1]ప్రాయోపవేశమున నీ, కాయంబు దొఱంగుతలఁపు గదిరెడి సంతా
పాయత్తచిత్తు నకటకటా యని పో నిందు నను దృఢవ్రతయుక్తిన్. 20[illegible]

వ. అని పలికి బంధుమరణశోకవ్యాకులుం డయి యున్నయన్నరనాథవరేణ్యుతో
నమ్మునినాథవరేణ్యుం డి ట్లనియె. 204

ఆ. ఇట్లనంగఁ దగునె యిమ్మెయి [2]నడల నీ, యట్టిధైర్యఘనున కగునె యనఘ
బుద్ధి సెప్ప వలసెఁ బునరుక్తభాషలఁ, జెవులు మదియుఁ గూడఁ జేర్చి వినుము.

తే. పొదలుఁ దఱుఁగుటకై పొడ[3]వొదవుఁ బడుటకై కడుం జేరుఁ బాయుటకై జనించుఁ
బొలియుటకునై సుఖంబులఁ బొందు దుఃఖ, మొందుటకునై పదార్థము లెందు నధిప.

ఉ. మిత్రుల [4]చెయ్యులన్ సుఖము మేకొను నంటయుఁ జెందు దుఃఖముల్
శత్రులచెయ్యి నంటయును సన్మతి దా ధనమూల నుంటయున్
గోత్రవరేణ్య భోగములకున్ ధనముల్ గరణంబు లంటయుం
జిత్రచరిత్రుఁడై నవిధిచేష్ట దొఱంగిన నీటివ్రా లగున్. 207

వ. కావున నెవ్వగ నొందం బనిలేదు. 208

ఆ. ధాత నిన్ను నేమిధర్మంబు నడపుట, కై సృజించె దాని నాచరించి
యుండు నీవు నీక యొడయుండవే ధాత్రి, [5]నోదితప్రవర్తనుఁడవు గాక. 209

వ. అని పలికి యప్పారాశర్యుండు వెండియు ని ట్లను విదేహరా జగుజనకుండు
వివేకపరిపాకంబు నొందక ము న్నొకసమయంబున బంధువియోగంబు వా
టిల్ల విషాదంబు నొంది గృహంబు దొఱంగి వెడలువాఁ డయ్యె నట్టియెడ
నతనిపాలికి నశ్మకుం డనువిప్రవర్యుండు వచ్చిన నవ్వసుమతీపతి సముచితప్ర
కారంబునం బూజితుం జేసి. 210

జనకున కశ్మకుండు సెప్పిననీతి వ్యాసుఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.

తే. అర్థములు బంధువులుఁ గల్గినపుడు తద్వి, యోగమైనట్టియెడను మర్త్యునకు నెద్ది
తలఁపుమై నున్నమదవిషాదంబు లడర, కుండుఁ జెప్పవె యదికృపాయుక్తి ననఘ.

వ. అని యడిగిన నాతం డి ట్లనియె. 212

సీ. దుఃఖంబు సుఖమును దోడివ సంసారమునకుఁ దద్వశగతిఁ బోవునరుని
యాత్మ నంబుదము గా డ్పపహరించినవిధంబున నవి సెఱుచు నేపున సుఖైక
భాగియు దుఃఖైకభాగియు లేమి లోకంబునం దెలియంగఁ గనుట మందు
వానికి విను జర రా నీక త్రోవంగఁ జావక యుండ వశంబె జలధి

తే. వలయవేష్టితక్షితి నేలువాని కైన, నధిప యెద్ది వాటిల్లిన ననుభవించు
నపుడు ప్రాప్తవ్య మిది యని యంతరంగ, విభ్రమము లేక యునికి వివేకసరణి.

క. నరవరసరసాన్నంబులుఁ, బరిమళసద్వస్తువులును బరమశయనవి
ష్టరములుఁ గాలాధీనత, నరుఁ బొందుం బాయు వాని నమ్మమియ యుఱున్.

---

1 ప్రాయోపవేశనంబునఁ, గాయంబు. 2 నడప. 3 వెదుగుఁ. 4 చేతలన్. 5 చోదితప్రవర్తిజుఁడవు.

చ. వల నధికంబుగాఁ గలుగువైద్యులు శాస్త్రము లభ్యసించి మం
దుల నొడఁగూర్ప నేర్చి తనుదోషము లారయుబుద్ధి గల్గి యా
ర్తులకుఁ జికిత్స సేసెదరు రోగము వాయమి లేదె వారు రో
గు లగుట గాన మెట్లు ప్రతికూలవిధిన్ నరునేర్పు ద్రోచునే. 215

సీ. సద్వంశజన్మంబు సౌందర్యమును బలంబును సుభగతయును భోగములును
భవితవ్యతానురూపంబులు పేద లై పెంచుట కలయంగఁ బెల్లు పుట్టు
దురు ప్రజ లెంతయు సిరి గలవారు గోరంగఁ బుట్టరు దరిద్రపుజనంబు
లాఁకటం దిని జాలు నఱిగించుకొందురు భోజ్యసంపన్నులు భోజనంబుఁ

తే. బూర్ణముగఁ జేయఁ జాలరు భూపవర్య, వెలఁది జూదంబు పానంబు వేఁటయతిని
[1]షేవితములు గాఁదగ దనిచెప్ప వినుచు, వలను గలవారచెడుదురు వానివలన.

వ. అట్టివి దైవకృతంబులు గావున నిష్టానిష్టప్రాప్తులకుం గారణంబులు గనికొన లేవు బాంధవలాభంబును దద్వియోగంబును వఱదం గాష్ఠంబులు సంగతంబులై పదంపడి పాసినచందంబు. 217

తే. మాతృపితృదారపుత్రకభ్రాతృశతస, హస్రకంబులు సంసృతి ననుభవింపఁ
బడియెనిందులో నెవ్వరికడలువాఁడు,నరుఁడనిత్యతయూహించుటరయనుఱవు.

క. జననజరామరణగ్రా, హనిబిడకాలాబ్ధిమగ్న మని జగము నెఱిం
గినవాఁడు ధర్మవర్తన, మున నుండుం జింత దక్కి భూపవరేణ్యా. 219

క. తనయొడ లెర వని నను మను, జునకును బంధుతతి సతమె శోకించిన వ
చ్చునె చచ్చినజంతువు నెమ్మన మధికము నొచ్చుఁ గాక మహితవివేకా. 220

ఉ. కావున నెవ్వగల్ విడువు గైకొను మాత్మకులార్హకర్మసం
సేవనతత్పరత్వము విశిష్టజనంబులసంగతిన్ భవ
ద్భావము కల్మషంబు దెగఁ బాచి [2]శుచిత్వముఁ బొందు లోకసం
భావితకీర్తి వయ్యెదు నృపాలక నాపలు కూఁదు [3]పాటిగాన్. 221

వ. అనుటయుం దెలిసి జనకుం డమ్ముని నామంత్రితుం జేసి నిజకర్మతంత్రనిర్వహణంబునకై గృహంబున నిలిచె నీవు నట్ల యుమ్మలికం బుజ్జగించు ముత్తమక్షాత్త్రసరణిసాధితం బైనభూవలయంబుఁ బాలింపుము తక్కటితలంపులు దక్కుమని పలికిన విని పలుక కున్నయగ్రజుం జూచి సవ్యసాచి జనార్దనుతో నిట్లనియె.

క. బహుబంధుమరణశోక, ప్రహతవివేక మయి ధర్మరాజునకు మనో
మహిమ వికల మయ్యెం బర, మహితవచోవృత్తిఁ దేర్పు మహితవిచారా.

వ. అనిన నచ్యుతుండు పాండవాగ్రజుఁ జేరం జని యభివందనం బాచరించి యతని కరంబు వట్టికొని వదనంబు విరిదమ్మిచందంబు నొంద మధురాక్షరవిన్యాసంబుగా ని ట్లనియె. 224

1 షిద్ధములుగాన దగ వని. 2 సుఖిత్వముఁ. 3 పాడిగాన్.

మ. పురుషవ్యాఘ్ర మనంబు గుంద వగలం బొందంగ నీ కేల సం
గరకేళిన్ భవదీయబంధు లతిలోకం బైన [1]పెం పొప్పఁ బో
యిరి నాకంబున కట్లు గాక కల గాదే రాజవృత్తంబు దా
నరయన్ రాజుల యేల యేజనులు [2]నిత్యాయుష్యులే చెప్పుమా. 225

వ. అని పలికి వెండియు. 226

తే. తొల్లి సృంజయుఁ డనుమహీవల్లభుండు, పుత్త్రశోకాతురత్వంబుఁ బొంది యున్న
నుపశమంబుగఁ బ్రాక్తననృపులఁ జెప్పి, తెలిపె నిమ్మౌని యంతకుబలిమి కలిమి.

వ. అని యెఱింగించి నారదుం జూపి యిమ్మహాత్ముం డట్లు మరుత్తసుహోత్త్రాదు లగు రాజులపరమోత్కృష్టకర్మంబులును నట్టివారికిం గాలవశత్వంబునం బొంద కుండరామియుం దెలియ నుపన్యసించినవాక్యంబు లభిమన్యు మరణశోకవ్యాకులుండ వగునీకుం దాపోపశమంబుగాఁ గృపాతిశయంబునం బరిపాటి వీరలు సెప్పిరని పారాశర్యమునీశ్వరు నిర్దేశించి వీరివచనంబుల యేనునుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 228

ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణుఁడు షోడశరాజుచరిత్రంబులు సెప్పుట.

సీ. సంవర్తుఁ డనుమహాసంయమి దేవతాగురుతోడి యీసున నరుగుదెంచి
పూని యుపద్రష్టయై నడపంగ హిమాచలపాదంబునందు శక్ర
వరుణప్రభృతు లైన సురలు మహామునీంద్రులును సహాయులై మెలఁగుచుండ
శాలాప్రముఖభవ్యసాధనమ్ములు గనకమయంబులుగ వస్త్రకాంచనాజ్య

ఆ. దధిపయఃఫలాదితర్పణద్రవ్యస, మృద్ధి సకలజనులు మెచ్చఁ బెక్కు
లధ్వరములు సేసె నట్టిమరుత్తుండు, నిత్యపదవి నుండ నేర్చెనయ్య. 229

సీ. సన్మార్గమున రాజ్యసంపద నొంది భూసురపూజ లొనరించి సువ్రతముల
బృందారకులఁ బ్రీతిఁ బొందింపఁ దన కర్థిఁ బర్జన్యుఁ డేఁటేఁట బసిఁడివాన
కనకమయము లైన కర్కటఝషనక్రకూర్మచయముతోడఁ గురియుచుండ
నయ్యర్థమెల్ల ధనార్థుల కిచ్చుచుఁ గురుజాంగలంబునఁ బరమనిష్ఠ

ఆ. నశ్వమేధముఖము లైనరాజార్హయ, జ్ఞములు పెక్కు సేసి సకలజనులు
పొగడునట్టిపాట నెగడె సుహోత్త్రుఁ డ,ట్టివిభుఁడు దెగియె ననుట వినమె యధిప.

సీ. కాంచనాలంకారకాంతంబు లై యూర్ధ్వ కెక్కిన గజములు పెక్కువేలు
జవసత్త్వరూపాదిసకలగుణములఁ బెం పెసఁగినహయము లనేకలక్ష
[3]లమలినస్వర్ణమయము లగుకొమ్ములం గొమరారుపశువులు కోటు లూర్జి
తాంగకవిలసదజావికంబులు గణనాతీతములు గన్య లప్రమేయ

ఆ. లఖిలరత్నవిరచితాభరణంబు ల,నల్పములు మహీసురావళులకు
నిచ్చి చేసెఁ గ్రతువు లెన్నియేనియు నంగుఁ,డతఁడు నన్యలోకగతుఁడు గాఁడె.

1 తెం పొప్పఁ. 2 నిత్యాయుర్ధనుల్. 3 లమలసువర్ణమయము లగు.

సీ. ఏడుదీవులయందుఁ గ్రీడాగతులఁ దనరథము చరింప
వినియు నెఱుంగక విభవ మార్జించుచోఁ బ్రజల నొప్పింపనిపరమపుణ్య
కర్మంబునకు మెచ్చి గారవంబునఁ దన కక్షయధనము ఫాలాక్షుఁ డొసఁగ
నశ్వమేధములు జాహ్నవిపొంత శిష్టజనాకీర్ణములుగఁ బెక్కాచరించెఁ
ఆ. దారకములు వృష్టిధారలు లెక్కింప, వచ్చుఁగాని యతని యిచ్చుగోవు
లెన్నఁ గొలఁది గాదు సన్నుతిపాత్రమా, శిబికి నుర్వీనునికి సెల్లె నెట్లు. 232

సీ. యౌవనంబునఁ దప మాచరింపఁగఁ దండ్రిపంపున నరిగిన పెంపుకలిమి
సేతువు జలధిఁ బ్రఖ్యాతంబుగా నొనర్చినమర్త్యలోక[1]పావనవిభూతి
త్రైలోక్యకంటకు దశముఖు బంధుయుక్తంబుగాఁ జంపిన కలితనమ్ము
బౌలురసురణంబు వాటిల్లకుండఁగఁ జేసిన యత్యంతచిత్రమహిమ
ఆ. గలిగి యశ్వమేధములు మున్ను గా నసే, కాధ్వరము లొనర్చి యఖిలజనులఁ
దల్లివోలె నరసి దశరథరాముండు, గాలవశత నొందెఁ గాదె యధిప. 233

సీ. పూర్వవంశ్యులఁ గానఁ బూని వియద్గంగ నవని భాగీరథి యనఁగఁ బఱపి
శక్రుండు మెచ్చఁ బరాక్రమంబునఁ బేర్చి యప్రతిహతముగ నశ్వమేధ
యాగంబు లొనరించు నప్పుడు వేయువే లరదంబులందుఁ గన్యల నలంకృ
తలఁ జేసి యునిచి రథంబు రథంబున కిభములు నూఱు నూ[2]ఱేసి యేనుఁ
తే. గేనుఁగునకుగుఱ్ఱములువేయేసిపాటి, హయముహయమునకట్లగోచయమునర్చి
భూరిభూరియుతంబుగ భూసురులకు, నొసఁగినట్టిభగీరథుం డున్నవాఁడె. 234

సీ. అర్థి విశ్వావసుం డాదిగాఁ గలుగుగంధర్వులు హృద్యవాదన మొనర్ప
నప్సరోనికురుంబమాటలఁ బాటలు నై వినోదింపంగ నమరగణము
బహువిధాలంకారభంగుల [3]విన్నాణునులు సూప దివ్యమునులు నుతింప
మనుజలోకం బెల్లఁ గనకాన్నవస్త్రభూషణదానములఁ దృప్తి నసఁగ నశ్వ
ఆ. మేధసమితిఁ జేసి మెప్పించె నింద్రుని, శతతమాధ్వరమున నతఁడు హయము
నాసపడిన నిచ్చె నాదిలీపునిఁ జూపు, మా ధరిత్రి నిపుడు మనుజనాథ. 235

సీ. జనన మాదిగఁ బాకశాసనుకరమునఁ బ్రభవించునేయును బాలుఁ ద్రావి
ద్వాదశదినము లాతఁడు గారవింపఁగ వర్ధిల్లి పండ్రెండువత్సరముల
ప్రాయ మై రాజ్యసంప్రాప్తికి నేతెంచి యర్కునియుదయంబు నస్తమయము
నగుపట్లు పొలిమేర లై నమహాక్షేత్ర మంతయు నొక్కండె యనుభవించె
ఆ. నన్నపర్వతముల నాజ్యనదుల విప్రు, భోజనము లొనర్చి రాజసూయ
ములును నశ్వమేధములుఁ జేసె మాంధాతృఁ,డింద నిలిచెనే నరేంద్రముఖ్య.

సీ. అనిమిషాసురయుద్ధమున ననురావలి సమయించి వర్ణాశ్రమముల నేర్ప
రించి భూమి యలంకరించి యగ్నిష్టోమహయమేధవాజపేయాతిరాత్ర

1 పాలన. 2 ఁలేర్చి... వేయేసి వాపి. 3 విన్నాణములు.

పౌండరీకము లనఁ బరఁగినయధ్వరంబు లనేకములు సేసి భూసురులకు
నఖిలభూములఁ గల యర్థంబు లెల్లను దన కని యేమియు నునుప కిచ్చె

ఆ. శుక్రునట్లఁ దనఁగ శోభిల్లి తనయందు, ధర్మతత్త్వ మూర్జితముగ నియమ
నిష్ఠఁ దై యయాతి నెగడె శాశ్వతుఁ డయ్యె, నే నృపాల యమ్మహీశ్వరుండు.

సీ. ఓర్వక పెక్కండ్రు సర్వీశు లొక్కటఁ బై నెత్తి వచ్చిన భండనమున
వారి హేతిచ్ఛత్రవాహనధ్వజములు నఱకిన నడునడ నడఁకి వార
లభయంబు వేఁడిన నంతఁ గృపఁ గాచి యేచి యాపెన్నేల యెల్లఁ దాన
కొని యధ్వరములు [1]పెక్కొనరించి వేడుకఁ బాయసంబులునపూపములు మోద

ఆ. కములు లోనుగాఁగఁ గలవంటకముల నుర్వీసురావళులకుఁ బ్రీతిఁ జేసి
దక్షిణలుగ మణివితానంబు లిచ్చిన, యంబరీషుఁ డేమి యయ్యెఁ జెపుమ.

సీ. లక్షభార్యల నుపలాలించి యొక్కొక్క వెలఁదికి వేవుర వేవు రాత్మ
జులు గాఁగఁ బదికోటులలఘుమూర్తులఁ గాంచె వారును దోర్బలోజ్జ్వలులు నార్య
చరితులు నై పేర్చి తురగమేధంబు లందఱు బహుదక్షిణోదాత్తభంగిఁ
జేయుచుఁ దనపంపు సేసి వర్తింపంగఁ దానును విశ్రుతాధ్వరము లొప్పఁ

తే. జెంపుసొంపును సువ్రతసంపదయును
నిర్మలశ్రద్ధయును గర్మనిపుణతయును
నెఱయ శశిబిందుఁ డొనరించి నెగడె నతఁడు
వసయఁ జాలెనె యెన్నఁడుఁ జెడనియొడలు. 239

సీ. అధికతపంబున నగ్ని నారాధించి ప్రత్యక్ష మగుటయు బ్రహ్మచర్య
వృత్తంబు దమమును వేదవిత్త్వమునహింసయుఁ బాత్రదానంబు శమము వరము
గాఁ గోరికొని వేదికాస్థలి మణికనకాత్మిక యై ముప్పదాఱుయోజ
నములదైర్ఘ్యము నంత కనుగువిస్తారంబుఁ గలుగంగ నొనరించి క్రతువు సేసి

తే. విప్రవితతికి [2]దాని నతిప్రియమున
నిచ్చెఁ దనపేర గయ నుతి కెక్కవటము
పొగడు వడయంగఁ బుణ్యుఁ డై నెగడె గయుఁడు
భూవరోత్తమ యతఁ డెందుఁ బోయెఁ జెపుమ. 240

సీ. ఇరువదివేవురు పరిణతపాచకు లభ్యాగతులకును నతిథులకును
బాటించి క్రొత్తగాఁ బవలును రేయును వలయునన్నము లిడ వెలసె పశువు
లర్థి నుత్తమగతి కై తార చనుదేర [3]విశసించు చమరులు వేడ్కతోడఁ
బొడసూపి కడుపారఁ గుడువ హవిర్భాగములు వెట్టు చివ్విధంబున మహోద్భ

తే. తముగ నొనరించె సత్త్రయాగముఁ బెదుత్సవంబు గొనియాడ వచ్చినవార లెల్లఁ
ప్రచురపుణ్యాత్ముఁ డన నొప్పె రంతిదేవుఁ, డవ్విభునకును వలసె లోకాంతరంబు.

1 పెక్కు లొనర్చి. 2 దాన మతిప్రియమున. 3 విశసించు నమ... వెట్టు నివ్విధం.

సీ. శరభసింహోత్యుగ్రసత్త్వచయంబుల నేడికలెట్లట్ల యెక్కి యాడి
కట్టుచు విడుచుచుఁ గణ్వాశ్రమంబున దమియింపఁగా సర్వదమననామ
మిడిరె యమ్ముని పదంపడి మహారాజ్యపదస్థుఁడై కాళిందితటమునందు
భాగీరథీతీరభాగంబునను సరస్వతిసమీపమునను వాజిమేధ

తే. రాజసూయాదివివిధాధ్వరము లొనర్చి, కనకనిర్మితకరితురంగమరథంబు
లసదృశప్రీతి విప్రుల కొసఁగె భరతుఁ, డన్నరేంద్రచంద్రుండును జన్నవాఁడ.

సీ. మిట్టుఁ బల్లంబునై మెలఁగంగఁ దనరథప్రముఖవాహనములఁ బఱప ననువు
గా కున్న మేదినిఁ గని సమస్థలియుగ వెరవున నొనరించి విశ్రుతముగఁ
దనపేరఁ బృథివి నాఁ జనఁ జేసి గోరూప మైనయివ్వసుమతి నమరనగముఁ
బనిచి యోషధులునుబహురత్నములుఁ బిదికించి [1]జనంబుఁబోషించెఁబృథుఁడు

తే. సేసె నానాధ్వరము లవి సెప్ప నేల, సకలధాత్రి బ్రాహ్మణులకు సాత్కరించె
నమ్మహానుభావునకును నతులయశము, కాక సుస్థిర మయ్యెనే కాయ మనఘ.

సీ. బ్రహ్మవిద్వేషంబుఁ బరికించి కోపించి యవిజేయుఁడైనసహస్రబాహుఁ
బరిమార్చి నృపతులఁ దర మిడి తునుమాడె నిరువదియొక్క [2]మాఱెల్లచోట
నందఱ యేలెడునన్నిభూములుఁ దాన యేలె ధర్మోజ్జ్వలపాలనమున
రాజ్యయోగ్యములు ధరాసురార్హంబులు నగునధ్వరములు పెక్కాచరించెఁ

ఆ. గశ్యపునకు నిచ్చి కాశ్యపి యనుపేరఁ, జనఁగఁ జేసె నుర్వి జామదగ్న్య
[3]వినమె యామహాత్ముఁడును నసంతోషవి, భ్రాంతి గలిగెనేని బ్రదుక లేఁడు.

వ. అని చెప్పినయప్పుండరీకాక్షునితోఁ బాండవాగ్రజుండు సృంజయసుతుండైన సువర్ణష్ఠీవిజన్మంబును వాఁడు మృతుం డయినవిధంబును వినినది యయినను సువ్యక్తంబుగా విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డతని కిట్లను నీకు నాఁడు కృష్ణద్వైపాయనుం డక్కుమారువృత్తాంతంబు నారదునధీనం బగుటం జేసి తద్వ్యాపారంబు సెప్పెఁ బర్వతునిం జెప్పండు గాని పర్వతుండును సహకారి యత్తెఱం గాకర్ణింపుము. 245

శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మజునకుఁ బర్వతనారదులవృత్తాంతంబు సెప్పుట.

సీ. అధిప నారదుచెలియలికొడు కప్పర్వతుం డిద్దఱును మహీమండలమునఁ
ద్రిమ్మరువేడుక దివినుండి యెక్కుటఁ జనుదెంచి తమలోన సమయ మధిక
నిష్ఠమైఁ జేసిరి నిజచిత్తవృత్తు లొండొరులకు దాఁపక యుండువార
మటుగాక దాఁప శాపార్హత వాటిల్లఁ గలయది యని యిట్లు గలయఁ బలికి

తే. యుచితవర్తనమునసుండియొక్కనాఁడు, సృంజయునిఁగాంచియతఁడువిశిష్టభక్తి
నర్చనమునేసినను భవదాలయమున, ననఘ వసియింతుమే కొన్నిదినములనిరి.

వ. అని పలికిన నాపృథ్వీపతి ప్రియం బంది సుకుమారి యనుపేరం బరఁగిననిజ

---

1 జగమ్ము. 2 మాఱెల్ల. 3 వినవె యామహాత్ముఁడును బరితోషవి, భ్రాంతి.

నంపన రావించి యిక్కన్నియ మీకుం బరిచర్య సేయ సమాధానంబున నుం
డుం డని యన్నెలంతతో నీవు దేవోపచారంబుల వీరి నారాధింపు మని నియో
గించి సకలయువస్తువులు సమగ్రంబులుగా సమకట్టినం బ్రీతు లై యమ్మునులు
సుఖం బున్నసమయంబున. 247

సీ. అల్లఁ బనంబునయనువు మైకొనఁ జూచు నడపు కాంతికి వింతతో డవు గాఁగ
వెడవెడ [1]నూఁగారి వింతయై యేర్పడు దేరనివళులలో నారు నిగుడ
నిట్టలు ద్రోచుచు నెలవులకలమేర లెల్లను [2]బిగి యెక్కి యేర్పడంగఁ
దెలుపును గప్పునువెలయంగ మెఱుఁగెక్కు తారకంబులఁ గల్కితనముదోఁపఁ

ఆ. జరణములును నడుముఁ జన్నులుఁ గన్నులు, జవ్వనంబు చెన్ను నివ్వటిల్లు
చునికిఁ దెలుప సృంజయునిపుత్రి మెలఁగువి,ధంబు నారదునకుఁ దగు లొనర్చె.

క. నారదుఁడు మదనబాణా, సారము దనుఁ బొదువ ధైర్యసార మెడలి దు
ర్వారమనోవ్యథ వంతం, గూరి క్రమంబునఁ గృశాంగకుం డయ్యె నృపా.249

వ. అట్లు కాముబారిం బడి నలంగియుఁ దనతో నుగ్గడింప సిగ్గువడి. 250

చ. వెనుఁబడుచిత్తవృత్తియును వెల్వెలఁబాఱెడునాననంబు నై
యనిశముఁ గుందుమామఁ గని యల్లుఁ డితం డిటు లేల వంతఁ బొం
దెనొ యనుచింత నొంది తనదివ్యమతిం బరికించి కాంచి కూ
డున నెనయంబు దప్పఁగఁ గడుం గుటిలాత్ముఁడ వైతి నాయెడన్. 251

ఆ. రాచకూఁతుమీఁద రాగంబు పుట్టుట, నాకుఁ జెప్పవైతి నీకు శాప
మిత్తు నమ్మృగాక్షి నీవు వరింపక, సలువలేవు మరుఁడు బలియుఁ డగుట. 252

వ. పాణిగ్రహణా[3]నంతరంబ వానరవదనుండ వగు మనవుడు నారదుండు నీకు నాక
లోకంబునకుం జనుట లే కుండెడు మని ప్రతిశాపం బిచ్చినం బర్వతుం డచ్చో
టు వాసిపోయి భూజనంబులు పూజింపఁ బ్రవర్తిల్లుచుండె. 253

శా. శాపప్రాప్తికి నోర్చి తా నడిగి యాచంద్రాస్య నన్నారదుం
డాపృథ్వీపతి యీఁ బ్రియంబున వివాహం బయ్యె నమ్మాత్రలో
భూపా యమ్ముని వానరాననతమైఁ బో ల్పేద నక్కాంత త
ద్రూపప్రాప్తి విరక్త గాక తగఁ బ్రీతుం జేయు చుండెం బతిన్. 254

వ. ఇట్లు పతివ్రతయై సుకుమారి నారదు నారాధించుచుండెఁ బదంపడి యొక్కనాఁ
డేమేనియుం బనికి వనంబునకు నారదుండు పోయినయెడం బర్వతుండు డబ్బా
టుగాంచి నమస్కరించి నా కిచ్చినశాపంబు మరల్పవే యనుటయు నారదుండు
నీవుగావె మున్ను శపియించినవాఁడవు ముందర మరల్పం దగు నని పలికిన నతం
డట్ల కాక యనియె నివ్విధంబున నొండంబడియిరువురునొండొరువుల శాపంబులు
మరల్చి రయ్యిల్లుండును మామతోడన వచ్చి మందిరప్రవేశంబు సేయుసమయం

1 నూఁగారు...యేర్పడు టారనివళులతో; యేర్పడఁ దారనివళులతో. 2 జిగి. 3 నంతరంబున.

బున నారాజనందన నిజపురుషుం జూచి పరపురుషుండ కాఁ దలంచి మఱి చూడక మాఱుమొగంబు వెట్టికొని పోవుటయు. 255

ఆ. నగుచుఁ బర్వతుండు నాతి నీపతి యగు, విశ్వసింపు మని సవిస్తరముగ శాపములును మోక్షసంవిధానములును, జెప్పి తేర్చె దానిచిత్తవృత్తి. 256

వ. ఇట్లు నారదుండును బర్వతుండును బరస్పరప్రియాకారులైరి కౌరవోత్తమా నీయడిగినసువర్ణష్ఠీవివృత్తాంతంబు నిమ్మునివరుండు దేటపడం జెప్పెడు నని సృంజయపుత్రచరిత్రకథనంబు నారదుకృత్యంబుఁగాఁ బలుకుచు నతనిం జూపిన నాతం డిప్పుడు శౌరి చెప్పినంతయు నిట్టిన యక్కుమారుతెఱంగుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపు మని యప్పాండవాగ్రజున కభిముఖుండై యి ట్లనియె. 257

సీ. అవ్విధంబున నేను నల్లుండు సంప్రీతి సృంజయుపాల వసింపఁ గొన్ని సంవత్సరంబులు సనినఁ దదాశ్రితబ్రాహ్మణోత్తములసంప్రార్థనంబు గలుగంగ మాకును గమనేచ్ఛ పుట్టంగ నారాజునకు నుపకార మొకటి సేయఁ దలంచి యే మాయనసన్నిధి కరిగి కోరుము వర మంటి మనిన

ఆ. నతఁడు మీరు ప్రీతు[1]లయినకంటెను నొండు, గలవె వరము లనిన గారవించి యనిమిషులను మిగులుతనయునిఁ బడయంగ,వలచి యుండు దట్టివానిఁగనుము.

వ. అంటి మట్టియెడ నింద్రతేజోరక్షణాయత్తచిత్తుం డగునప్పర్వతుం డిప్పుడమితేని తోవిను నక్కుమారుండు దీర్ఘాయురుపేతుండు గాకుండు నని యె దానికి నమ్మా నవపతియున్మలించి యమ్మహాత్మునాననంబునం జూడ్కినిలిపి యిట్లేల యుష్మదను గ్రహం బనూనంబుగా వలనదే యని ప్రార్థించిన నమ్మాట కమ్ముని మఱుమాట వలుక కున్న నే నన్నరనాథుపైఁ గలుగుకరుణావిశేషంబున. 259

తే. వలదు శంకింప నింద్రునివలనఁ బుట్టు,నెవరు వొందకయుండంగఁ గొడుకు నొప్పి నంత గావుము గావంగ నైనచావు, నపుడు నన్నుఁ దలంపు మే నది మరల్తు.

వ. అక్కుమారుండు నిజనిష్ఠీవనాదులు సువర్ణమయంబు లగుటం జేసి సువర్ణష్ఠీవి యనం బరఁగుఁ బ్రమోదంబునం బొందుము. 261

క. అని యాఱడిల్లఁ బలికిన, విని యాతఁడు సంతసంబువెల్లిం దేలెం జని యే మీప్సితవర్తన, మున నుండితి మవ్విభుండు పుత్రునిఁ గాంచెన్.262

వ. వాఁడును మలమూత్రలాలాశ్రుస్వేదంబులు గనకమయంబు లయి తోరుఁగం బెరుఁగు చుండె నానమయంబున [2]వేచి వెంగలు లగుమ్రుచ్చు లబ్బాలుం బట్టి నోరం జీర దుఱిగి యడవికిం గొనిపోయి యొడలు జల్లించి పసిండి గానక పీనుంగు వైచి పోయిరి సృంజయుండును దనకొడుకు నింద్రుం డపహరించె ననుతలంపున శోకార్తి నొంది పలవించుచు నన్నుం దలంచినం బోయి నీకుం బుండరీకాక్షుం డిప్పుడు సెప్పినయాదిరాజవిషయంబు లగుశోకోపశమనవచ

1 లయి నంతకంటెను, గలవె. 2 సెవరువేచి.

నంబులు సెప్పి యంకిలి దేర్చి యవిచారు లగుతస్కరు లాశిశువులం జంపుట
యెఱింగించి. 263

క. మ్రుచ్చులమూఢత్వమునం, జచ్చి నరకవాసమునకుఁ జనినతనయు నేఁ
దెచ్చి మగుడంగ నే నీ, కిచ్చెద వగ పుడుగు మింక నేనియు నధిపా. 264

వ. అని చెప్పి యేనును. 265

మ్రుచ్చులచేఁ జచ్చినసువర్ణష్ఠీవి నారదువలనఁ బునర్జీవితుఁ డగుట.

క. భావమున నమ్మెయికిఁ దగు, దీవన యిచ్చుటయు నగుగుదెంచె సువర్ణ
ష్ఠీవి గడు నద్భుతమ్ముగ, నావిభుఁడుఁ బ్రమోదసంభృతాత్ముం డయ్యెన్. 266

తే. అతని పేర్కొని సంప్రీతి నరుగుచుండి, యింద్రు చేఁత గాదిదివినుమిక్కుమారుఁ
జంప నింద్రుండు వేచు రక్షణము మఱవ, వలదు నీ వని చెప్పితి వసుమతీశ. 267

వ. ఏను బోయినకొండొకకాలంబునకు నాఖండలుం డక్కుమారుండు దన్ను మిగులు
నని శంకించి చంపింపం దలంచి నన్నుం బర్వతునిం దలంచి పుయిలోడి బృహ
స్పతితో విచారించిన నతం డతనిభయం బుడిపె నతండును దివ్యం బగుట
నబుద్ధికం బైనవజ్రంబు నాలోకించి నీవు శార్దూలరూపంబున సృంజయసుతుం
డగుసువర్ణష్ఠీవిం జంపు మనుటయు నప్పని పూని యది సమయంబున. 268

సీ. సృంజయుం డుజ్జ్వలశ్రీసముల్లాసప్రహర్ష మొప్పంగఁ బ్రియాంగనలును
దానుఁ గుమారయుక్తముగ భాగీరథీతీరకాంతారప్రదేశనిత్య
వసనేచ్ఛమెయి నుండి కుసుమాపచయముఖబహువిధకేళితత్పరత నొంది
యొండుదలంపు లేకుండ నద్దంభోళి వంచన నయ్యెడఁ బొంచి నిలిచి

తే. తెఱపిగాంచి శార్దూలమై యుఱికి వార, ణేంద్రసమయానునమ్మాన వేంద్రతనయు
వ్రచ్చియంతర్హితం బయ్యెఁ జచ్చె వాఁడు, దాది[1] యాక్రోశమున యార్తనాద మెసఁగ

క. విని సృంజయుండును బ్రియా, జనములు వే పాఱుదెంచి చచ్చినబాలుం [గ.
గని బహులశోకపూరం, బున మునిఁగిరి విప్రలాపములు పెల్లెసఁగన్. 270

ఆ. అట్టియవసరమున నమ్మహీపతి నన్నుఁ, దలఁచె నప్పు డేను బలవిరోధి
మదివిరోధ ముడిపి మసలక వచ్చి య, బ్బాలుప్రాణ మెత్తి ప్రమదమెసఁగ. 271

వ. ఉచితసల్లాపంబుల నించుకసేపు నిలిచి యన్నరపతి యనుమతి సేయ నరిగితి సు
వర్ణష్ఠీవియుం దండ్రికి సంతసం బెసంగు తెఱంగునం బ్రవర్తిల్లి యతనిపిమ్మటం
బృథ్వీభారంబు పూని శిష్టానుగ్రహదుష్టనిగ్రహంబులు నడపుచు జన్నంబులు సే
యుచు శతాధికసహస్రవర్షంబులు రాజ్యంబు సేసె నని చెప్పి నారదుండు
వెండియు. 272

చ. హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదరణాతిశయంబునన్ సవి
స్తరత నుపన్యసించినవచఃప్రకరంబు మహార్థగాథ మి
ప్పరమహితోపదేశములు పాటిగఁ బట్టి [2]వసుంధరాధురా

1 యాక్రోశనార్తనాదంబు సెలఁగ. 2 మహావసుంధరా.

ధరణ మొనర్పు మయ్యెడు నుదాత్తయశంబును ధర్మవృద్ధియున్. 273

వ. అనిన నజాతశత్రుం డూరకున్నఁ బరాశరపుత్త్రుండు పరమకరుణావిధేయచిత్తుం డై యతని నుద్దేశించి. 274

సీ. క్షత్రియులకుఁ బ్రజాసంరక్షఁ గడచిన ధర్మంబు గలుగునే దానివలన
వేదసంచోదితవిప్రకర్మంబులు లెస్స లయ్యెడు నవి లేక యున్నఁ
జెడిపోదు లె స్సైనఁ జెడినను రాజున కగుఁ బుణ్యపాపంబు లగ్గలములు
గాన [1]జనాభిరక్షణ మొనరింపుము నావుడు నన్నరనాథుఁ డిట్లు

తే. మీరు సెప్పంగ నరియాటమేలె రాజ్య, కాంక్షమిగిలియేఁ జంపంగఁగానియట్టి
వారిఁ బలువురఁ జంపినక్రూరతావి,శేష మాత్మ సహించుటఁ జేసి కాక.

వ. అనిన విని యమ్మునిపతి యమ్మహీపతి కి ట్లనియె. 276

చ. మనుజులు సేయ నెవ్వరు సమస్తము నీశ్వరునాజ్ఞఁ జెల్లెడు
న్వినుము కుఠారపాణి ధరణీరుహముల్ నఱకంగఁ బాప మొం
దునొకొ కుఠారముల్ జనులు దోసముఁ బొందరు కర్త యీశ్వరుం
డనియెడినిశ్చయంబు దృఢ మై మది నిల్చినఁ జాలు భూవరా. 277

వ. కర్మఫలం బీశ్వరునియది యతదర్పణబుద్ధిసహితంబుగాఁ బ్రబుద్ధులు వేదచోదితకర్మంబు లనుష్ఠింతురు. 278

తే. ఒప్పకున్నను నాత్మకులోక్తకర్మ, మూర్ధ్వగతిఁ జేర్చుఁ బరకర్మ మొప్పెనేని
నార్యజనములు గిల్బిష మండ్రు దానిఁ, గాన నడపుము నిజవంశకర్మ మధిప.

క. అరివధము పాప మని మది, మెరమెర గలిగినను దగినమెయిఁ జేయుము భూ
వర ప్రాయశ్చిత్తము గృహ, [2]ధుర యుడుగుట మేలె కీడుతోఁ జన నగునే.

వ. అనుటయుఁ గౌంతేయాగ్రజుండు సాత్యవతేయునాననం బాలోకించి పుత్త్రులుం బౌత్త్రులు నన్నలుం దమ్ములు జనకులుం దాతలు మామలు గురువులు సంబంధులు సఖులు నల్లురు బావలు మఱందులు మఱియుఁ బవిత్త్రులగుధాత్త్రీపతులు నాచేతఁ బడిసిరి తదీయస్త్రీజనంబులు పతి సుత సోదర పితృమరణశోకసంతాపాతిశయంబునం బలవించి పలవించి ప్రాణంబులు విడుతురు గావున దానిసూక్ష్మంబుగా విచారించిన వనితావధపాతకంబునుం బాటిల్లు నెయ్యెది కడగా నిష్కల్మషుండ నగుదు నను [3]వెగడున మునింగినమనంబు మహీభరణంబున కెట్లు సొచ్చు నుగ్రం బైనతపంబునం దనువు దొఱంగుటదక్క నొండువిధంబు నాకుం జూడ లేకున్నయది యనినవిని యమ్మునీశ్వరుండు నిజబుద్ధినైపుణంబుగా నిరూపించి యన్నరపతి కి ట్లనియె. 281

సీ. విడువు ముమ్మలికంబు వినుము నీచెప్పిన యుంపఱు భూముల కాసపడియుఁ
బెంపును దేజంబుఁ బేరును గోరియు నీసున సమరంబు సేసి చచ్చి

1 ప్రజాభిరక్షణ. 2 ధుర ముడుగుట...జా నగునే. 3 వెడంగున.

రాపని కిల్బిషం బగునె నీకట్లును గాక వారల నెట్టి కర్మగతులు
మృతులఁ గావించెనో మఱి యెఱుంగుదె వాని నెఱుఁగుఁగాలుఁడు చావనేరి కెద్ది
తే. తఱి యతం డప్పు డెగటార్చు దాని నీవు, సేసినాఁడవుగా మదిఁ జింత సొనిపి
యుడుకు టొకవెట్టి దీనిపై నొల్లగ్రహము,విడుతుఁగాకను టిది పెద్దవెట్టియధిప.
క. నేర్పరి పెక్కువిధంబుల, నార్పఁగ బొమ్మలు గడంగి యాడెడుచందం
బేర్పడఁ గాన్పుము కాలస,మర్పితకార్యకరు లైనమానవుల దెసన్. 283
వ. నీకుం బాపంబునకుం బని లేదు పని గా కుండుఁగాక. 284
క. [1]ఇచ్చుకృపకల్మి యొప్పదె, చచ్చిననరపతులయేలు జనపదములు నీ
విచ్చెదవు గాక మనమునఁ, బొచ్చెము లేక తగ వారిపుత్త్రుల కధిపా. 285
ఆ. కొడుకు లేనిచోటఁ గూఁతుఁ బ్రతిష్ఠింపు, దానఁ జేసి వారితల్లు లధిక
హర్ష మొందుదురు ప్రియంబును నీ కగుఁ, బుణ్యమును యశంబుఁ బొందు నిన్ను.
మ. అనుమానింపకు తోడఁబుట్టువులు గారా తున్మ తూఁటాడె నెం
దును గ్రొన్నెత్తురు లేఱు లై పఱవ నింద్రుం డుగ్రతన్ దైత్యులన్
మును లవ్వీరు భజింపరే క్రతువు లామోదంబుతో నమ్మహా
త్మునిఁ జేయింపరె యూర్ధ్వలోక మది గాదో యేలఁడో నాకమున్. 287
శా. నీవున్ ధర్మవిరోధు లైనజనతానింద్యాత్ములం బుణ్యమా
ర్గావష్టంభము దేజరిల్ల నృపవంశాచార మొప్పారఁ దో
ర్దై వీరానుజు లుల్లసిల్లఁగ మహోగ్రాజిం దెగం జూచి తా
దేవాధీశుఁడపోలె శిష్టపరిష త్సేవ్యుండ వై తాపనిన్. 288
ఆ. వలయునేని యధిప వాసవుచాడ్పునఁ, గ్రతుపరుండ వగుము రాజధర్మ
కలిత మైనపుడమిఁ గైకొమ్ము తొలిదొలి, యశ్వమేధయాగ మాచరింపు. 289
వ. అనిన విని యంకిలి దేఱినడెందంబుతో ధర్మనందనుం డెట్టికర్మంబులు పాపం
బు లేపాపంబున కెద్ది ప్రాయశ్చిత్తంబు మునీంద్రా యెఱింగింపవే యనుటయు
నతనికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 290

కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మజునకు ధర్మాధర్మంబు లెఱింగించుట.

ఆ. ఆగమోక్తకర్మ మాచరింపమియు ని,షిద్ధ మైనదానిఁ జేయుటయును
బ్రాహ్మజనులు ధరణిపాలవరేణ్య చె,ప్పుదురు పాపములుగ బోధ్యతతికి. 291
వ. ఇది కల్మషసామాన్యనిర్దేశంబు విశేషంబు వినుము. 292
సీ. ఆదిత్యునుదయాస్త[2]మయకాలములనిద్రఁ బొందుటయును బాత్రభూతుఁ డింటి
కరుగుదెంచినఁ బూజ యాచరింపమియును బరదారగమనంబు గురుల కెదురు
సేఁతయు గ్రామంబు సెఱుచుటయును వేదవిక్రయంబును రసవిక్రయంబు
భృత్యుఁ బ్రోవమియు నసత్యోపచారంబు గహనదాహమును నన్యకర్మకృతియుఁ

1 ఇచ్చఁ గృపకల్మి. 2 మగుకాలముల.

తే. దనదుకర్మంబు విడుచుటయును వృథాప
శుప్రహారణంబు మేదినీసురులకలిమిఁ
గొనుటయును శరణార్థిఁ జేకొనమి విప్ర
వధయుఁ బాపంబు లందురు బుధజనములు. 293

వ. పాపంబులుం బోలె నుండియు దూష్యంబులు గానివానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

క. దురమునఁ గైదువుఁ గొని తనుఁ, బొరిగొన నేతెంచునట్టిపురుషుని వేదాం
తరహస్యవేది యయినను, బొరిగొనినను [1]గిల్బిషంబు వొందదు వత్సా. 295

క. ధరణీసురవిత్తము నప, హరింపఁగాఁ గని వధించు నతఁడు దురితముం
బొరయఁ డొకయించుకయు నని, నరేంద్ర చెప్పుదురు ధర్మనానార్థవిదుల్.

క. జీవితసంశయవేళను, భూవర యొం డన్నపానములు దొరకమిఁ గల్
ద్రావినఁ గల్లగు టెఱుఁగక, త్రావిన నద్దురిత మధికధర్మమునఁ జెడున్. 297

క. గురుసంరక్షణమునకును, బరమాపద యైనయెడను బ్రాహ్మణధనముల్
విరహితములు గాఁ బెఱచోఁ, జొరఁగా నగు మ్రుచ్చిమికి వసుమతీనాథా.

తే. ప్రాణహాని దప్పించుచోఁ బరిణయంబు,నందు గురుజనకార్యార్థమయ్యు నంగ
నాజనముతోడిసంభాషణమున సర్వ,ధనముఁ జెడియెడు నెడఁబొంకఁ జనునృపాల.

క. కలలోనఁ జరమధాతు, స్ఖలనము గలిగినను బ్రహ్మచర్యము సెడ దు
జ్జ్వలవహ్ని నేయి వేల్చినఁ, దొలఁగుం గిల్బిషము దురితదూరచరిత్రా. 300

ఆ. అన్న పతితుఁ డైన నటుగాక సన్న్యసి, యయ్యెనేని తమ్ముఁ డాతఁ డుండ
దారసంగ్రహంబుఁ దాఁ జేసి పాపంబుఁ,బొరయఁడండ్రు బుధులు కురువరేణ్య.

తే. అడవి గోవులకై కాల్చుటధ్వరమునఁ, బశువుఁ [2]జంపుట దాన మపాత్రభూతుఁ
డగు టెఱుంగక యిచ్చుట దగనిబంటుఁ, బ్రోవకుండుట గీడులు గావు వత్స.

వ. తపంబుల దానంబుల మఱియునుం దగినపుణ్యకర్మంబులనుం బాపంబులు పరిక్షీ
ణంబు లగు ననునివిసామాన్యవచనంబులు ప్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱింగించెద.

—వ్యాసుఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱిఁగించుట.—

సీ. వినుము కర్మము దెల్పుచును గపాలంబున నెత్తినభైక్షాన్న మేకకాల
మశనంబు గొనుచు ఖట్వాంగచిహ్నము బ్రహ్మచర్యంబునై యధశ్శయన మాచ
రించుచు నిట్లు పండ్రెండువర్షంబులు వ్రతవృత్తి నడపంగ బ్రహ్మహత్య
కిల్బిషంబు దొలంగుఁ గృచ్ఛ్రముల్ నడపిన నాఱువత్సరముల నడఁగు మూఁడు

తే. హోమనంబులు నడపఁ జాంద్రాయణములఁ, బోవు నిష్ఠానిరతి మాసభోజియైన
నబ్దమునఁ బాయు నటుగాక యశ్వమేధ,మాజి యగు నేని వలదు భిక్షాదులధిప.

క. అవనీశ యశ్వమేధము, నవభృథమున సిఁక గ్రుంకి యన్యుఁడు శుద్ధుం
డవుఁ బాపుఁ డైనఁ దత్కర్త విశేషము లోకపూజితం బగు టరుదే. 305

1 పాతకంబు. 2 జంపుటయును దానపాత్ర.

తే. పుష్టగోలక్ష యొండెఁ గాంభోజవాజి,శతక మొండెను భూసురతతికి నొసఁగఁ
బాయు ¹బ్రాహ్మణార్థాహవప్రాణహాని, యైన నొండెను జెడు బ్రహ్మహత్యకీడు.

సీ. కల్లుద్రావినపాతకం బది యగ్నివర్ణము గాఁగఁ గాఁచి పానంబు సేయఁ
గను మూసి యుఱుకంగ ననలంబుఁజొర మహాప్రస్థాన మాచరింపంగఁ బాయు
నట్లును గాక బృహస్పతిసవన మున్క్రతు వొనరించిన నతివిశిష్ట
భూమిదానమునను బోవు ²నక్కి గ్గురుతల్పగుం డనలప్రతప్త మైన

ఆ. యాయసాంగనాంగ మాలింగనము సేసి, యైనఁ గోసి కరమునందు మేహ
నము ధరించి యంబరముఁ జూచు చరిగియే,నియును జచ్చి యఘము నిస్తరించు.

క. గురుతల్పగుం డుదరణమున, గురునకు నై చచ్చియేని కురువరధరణీ
సురునకు సర్వధనము భ, క్తి రతి నొసఁగి యేని పాతకిత్వముఁ దొలఁగున్. 308

క. ధరణీసురసువర్ణము చప, హరించినతేఁ డంతకనక మట్టిద వినయో
త్తరుఁ డై మగుడఁగ నిచ్చినఁ, బరిహృత మగుఁ గల్మషంబు పౌరవముఖ్యా.

క. అనృతోపచారకలనం, బునఁ బుట్టినపాతకంబు వోవుం దా నె
వ్వని నపచరించెఁ దగ నా, తనిఁ బ్రీతుం జేయధర్మతత్త్వప్రవణా. 310

క. గురువునకు మాఱు వల్కుటఁ, బొరసినకల్మషము వాసిపోవు నతనికిం
బరితోషముగా వినయపు, వెరవున నుపహార మిచ్చి వినతుం డయినన్. 311

క. పరదారగమనదోషము, పరిహృత మగు నొక్కయేఁడు పరమనియతుఁ డై
చరియించినఁ గృచ్ఛ్రంబులు, గురుకులజలనిధిశశాంక గుణమణినికరా. 312

ఆ. వావి గానియట్టివనితఁ బొందినపాప, మాఱు నెలలఁ బాయు నార్ద్రవస్త్ర
ధరణభస్మశయనపరతఁ బాటించుచు, నియతి నుండె నేని నృపవరేణ్య. 313

క. పరపురుషసంగమంబునఁ, బరిహృత నై యున్నయట్టిభామిని శుద్ధిం
బొరయు రజస్వల యై కం, చరయఁగ భస్మమున శుద్ధ మైనవిధమునన్. 314

ఆ. నఱకఁ దగనిమ్రాను నఱకినఁ దిర్యగ్వ, ధంబుఁ జేసినను నఘంబుఁ బాచి
కొనునరుండు మూఁడుదినములు దనచేఁత, పలుకుచును సమీరభక్షుఁ డయిన.

వ. అని చెప్పి వెండియు. 316

క. మితభోజి యై వివిక్త, క్షితి సావిత్రీజపంబు సేయునది యహ
స్థితియు నిశాసీనత్వము, మతి నేమఱ కట్టు లైన మాను నఘంబుల్. 317

తే. పుణ్యకర్మముల్ సేయుచు భూసురులకు,వివిధధనములు ప్రీతితో వినయ మొప్ప
నొసఁగు చుండెడువారు పూర్వోపచితము, లై నకిల్బిషములఁ బాతు రవనినాథ.

క. విను మాస్తికతాశ్రద్ధా, వినయంబులు గలుగువారు వీనికి నెల్లన్
జననాథ యర్హు లవి లే,నినరులు పాపములఁ దొలఁగ నేర్తురె యెట్లున్. 319

వ. ఆస్తికతాశ్రద్ధావినయంబులు నీకు సహజంబులుగావే కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు

---

1 బ్రాహ్మణార్థము నిజప్రాణ. 2 బాపము గురు.

అల్పంబు లైనను బాపంబులం బాపనోపుఁ బాపంబో యని శంకించుకర్మం
బును భారతయోధవధంబ కాదె యది యాత్మరక్షణంబునకై చేయుటం జేసియు
నుత్తమక్షత్త్రధర్మం బగుట నిరూపింపం [1]బాపత్వంబుం బొరయకున్నయది
యట్లుంగాక భవదంతఃకరణంబున జనియించినకరుణయుం బశ్చాత్తాపంబును
నిన్నుం బరిశుద్ధునిం జేసె నీవు ప్రాణబాధకంబు లగుపురశ్చరణంబులకుం జొరం
జూడకుము కురుకులచూడామణిత్వంబునకు మూలం బయినమహీపాలనం
బాచరింపు మనిన నబ్బాదరాయణుతో నమ్మేదినీరమణుం డపేయంబులు
నభోజ్యంబులు నెయ్యవి యపాత్త్రభూతపురుషు లెట్టివారు మహాపురుషా యెఱిం
గింపవే యని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 320

క. తురగియు నుష్ట్రియు ఖరియును, గురిసినదుగ్ధములు నింద్యకోటిగణితముల్
ధరణీసురాదిజను లప్పారువునఁ బోయిన నఘంబుఁ బొందుదు రధిపా. 321

సీ. మానుషీక్షీరంబు నీనినపదినాళ్లలోనిధేనువుపాలును నపేయ
ములు ప్రేతవిషయాన్నమును సూతకాన్నంబుఁ దలవరియన్నంబుఁ గులటయన్న
మును వనితోపజీవనశీలునన్నంబు నాడెడు పాడెడునట్టివాని
యన్నంబు జూదరియన్నంబు సూనరియన్నంబు బహివెట్టినతనియన్న

ఆ. మును నిజాగ్రజునకు మును పెండ్లియాడిన, పురుషునన్నమును నభోజ్య మండ్రు
వందియన్న మధికనిందాస్పదంబు పర్యుషితశుష్కములను నుడుగ వలయు.

క. విను సురతోఁ గూడఁగఁ దెచ్చినయట్టిది యెద్దియును భుజింప రభోజ్య
త్వనిరూపణనిపుణత గల, మనుజోత్తము లఖిలలోకమాన్యచరిత్రా. 323

క. పులగముఁ బాయస మట్టులుఁ, బలలము నర్చనకుఁ గాక పక్వము లయినం
గలుగు నభోజ్యత్వము వి, చ్చలవిడి వంటకము సేసి చనదు భుజింపన్. 324

వ. అని వెండియు. 325

తే. అతిథిపితృదేవతాపూజలాచరించి, కాని గృహమేధులకు భోజ్యమైనఁ గుడువఁ
దగదు యజ్ఞశిష్టం బమృతంబు గాఁగ, నార్యజనములు సెప్పుదు రధిపవర్య.

క. ఆలును బిడ్డలు బంధులు, నైలీలఁ జరించుచును గృహస్థుఁడు దత్త
ల్లోలత్వరహితచిత్తత, మేలుగ నలవఱుప వలయు మీఁదెఱిఁగి నృపా. 327

కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మజునకు నపాత్త్రపురుషుల నెఱింగించుట.

వ. అని యిట్లు చెప్పి యపాత్త్రభూతపురుషుల నాకర్ణింపు మని పలికి. 328

సీ. పాడియు నాడియు బ్రదుకువారలఁ బరిహాసకు దుర్జను నంగహీను
మత్తుని మ్రుచ్చు నున్మత్తు నపుంసకు జెనఁటిమాటలఁ దేల్చుమనుజుఁ గులము
చాలమి వేదంబు చదువమి నిజవృత్తిహాని దుర్వృత్తి గలట్టివాని
దానపాత్త్రంబులు గా నియ్యకొనరు పెద్దలు దీనుఁడును విపద్బాధితుండు

1 బాపంబు బొరయ.

తే. నిగి కష్టులు వయుపేర్మి నిచ్చుచోట, [1]నైన నవగుణ మెక్కుడై కానఁబడిన
నిందితాత్ముల కిచ్చుట నిష్ఫలంబు, పాత్రనిశ్చయ మిట్టిది పౌరవేంద్ర. 329
క. శిల చేసమ్రాను దెప్పగ, జలనిధిఁ గడవ దొరఁకొనినచా డ్పగుఁ బాత్రం
బులు గానియెడల దానం, బులఁ బాపము నిస్తరింప బుద్ధిఁ దలఁచినన్. 330
ఆ. ఘనుకఁ గుక్కతిత్తిఁ బోసినపాలు నీ, ళ్లధికనింపఁ బొరయు నట్లు దుష్ట
మై యపాత్రవిషయ మగునీగివృథపోవు, నిచ్చుచోటఁబాత్ర మెఱుఁగనలయు.
తే. షండునకు బిడ్డ నిచ్చినచంద మొందు, బూదిలో నేయి [2]వేల్చుటఁ బోలు నోటి
కడవనీళ్లులు వెట్టినకరణి యగు న,పాత్రజనులకుఁ బెట్టుట పౌరవేంద్ర. 332
క. దానవిధి యరయ ననమిూ,చీనం బగు నేని కీడు సేయుం గురుధా
త్రీనాథ మఱియుఁ బాత్రం, బై నను గొన్నతని కిచ్చునతనికి నెట్లున్. 333
క. కావున విను పాత్రము మే, లై విహితాచరణసౌమ్య మగుదానము ధా
త్రీవర దాత్రాదాతలఁ, దా వెలయించు భువనద్వితయరంజకతన్. 334
వ. అని చెప్పి యేను నీకు బుద్ధులు సెప్పం జొచ్చి సంక్షేపరూపంబునం గీడుమేలెఱిం గించితి నిప్పలుకులు పాటిగాఁ గొని విహితానుష్ఠానపరుండ వగు మనుటయు నమ్మనుజపతి యమ్మునిపతితో మహాత్మా భవదనుగ్రహీతంబు లైనయివాక్యం బులు హర్షంబు నావహించె నెప్పాట ధర్మం బగుమార్గం బవలంబించి రాజ్య తంత్రంబు నడపి యశుభంబునం దొడరక జయింతు నట్టితెఱంగు గలుగం గృపసేసి రాజధర్మంబులుం దక్కనుం గలుగువర్ణాశ్రమధర్మంబులు నాపద్ధర్మం బులును లోనుగా నెఱుంగం దగుధర్మంబు లెల్ల నెఱింగింపవే నాకుం జూడ రా జ్యంబును ధర్మచర్యయును బరస్పరవిరుద్ధంబు లయిన ట్లున్నవి గావున నివ్విధం బున విన్నవింప వలసెనని చెప్పుటయు నత్తాపసోత్తముండు ప్రీతచిత్తుం డై యతం డు విన నారదుతోడ నీభూపతి భీష్ముపాలికిం బోవలయు నయ్యార్యవర్యు చేత సక లధర్మంబులు వినువాఁ డగుట యర్హప్రకారం బనవుడు నారదుం డిది లెస్స యని పలికిన నప్పరాశరపుత్రుం డయ్యజాతశత్రున కి ట్లనియె. 335
ఆ. కురుపితామహుండు గురుబుద్ధి నింద్రాదు, లకును మాననీయుఁ డకుటిలాత్మ
కుండు పరశురాముకోదండవిద్యాది, సుగుణములకు నెల్లఁ జొచ్చినిల్లు. 336
క. సురతటినీపుణ్యతమో,దరమున జన్మించినాఁ డుదాత్తవ్రతత
త్పరుఁ డతని కెల్లధర్మముఁ, గరస్థలామలకసన్నికాశం బధిపా. 337
క. చ్యవనుఁడు మార్కండేయుం,డు వసిష్ఠుఁడు లోనుగాఁ బటుప్రాజ్ఞులు గా
రవమున వినిపింపఁగఁ దెలి,య వినియె ధర్మప్రపంచ మతఁ డఖిలంబున్. 338
తే. శాంతమానసుఁ డై నయాశాంతనవుఁడు, విస్మయావహచరితుండు వినుమువలసి
నపుడువిడుచుటకై ప్రాణమాఁగినాఁడు,గాదెయొరులంతవా రెందుఁగల రెనగులు.

---

1 గాక యవగుణ. 2 వేల్చిన పోల్కి

చ. అతనికి నీపయిం గరుణ యగ్గల మట్లగుటం గురుక్షమా
పతివర పొమ్ము నీ వతనిపాలికి నాతఁడు నిన్ను సంప్రబో
[1]ధితుఁడుగఁ జేయు ధర్మములు దేటపడంగ నుపన్యసించు మా
మత మిది దీనఁ గీర్తియు సమంచితధర్మముఁ బెంపు నొందెడున్. 340

వ. అయ్యుత్తమోత్తమునకునూర్ధ్వలోకగమనంబునకుసమయంబాసన్నంబగుచు వచ్చెం దడయ కట్లు సేయు మనిన విని యవ్వసుమతీపతి మునీంద్రా బహు బంధువధపాతకం బాచరించి యమ్మానసీయాత్మునెదిరి కెట్లువోదు నట్లుం గాక యకృత్రిమసమరశీలి యగునగ్గుణశాలిం గృత్రిమసమరంబునం గూల్చి క్రమ్మఱ నమ్మహాత్ము మొగంబు సూచి నాకు ధర్మంబు లుపదేశింపవే యని యడుగ నేర్తునే యనుటయు నజ్జననాథునకు జనార్దనుం డి ట్లనియె. 341

తే. ఇంతనిర్బంధ మేటికి నిమ్మునీంద్రు, పనుపు సేయుదుగాక యిప్పాట నెల్ల
పెనుపులకుఁ బాత్రమయ్యెదు వనటతోడ, నెద్దియును నేలపురమున కేఁగుమిపుడు.

వ. మరల గాంగేయుకడకు వత్తు వది మేలు లె మ్మని పలికి వెండియు. 343

తే. తమ్ములును విప్రవరులును ధరణిఁ గల్గు, బహువిధంబుల ప్రజలును బార్థివేంద్ర
చాతకప్రకరములు పర్జన్యుఁ గోరు, నట్లు నినుఁ [2]గోరు టతికృప నాదరించి.

వ. ఈసర్వజనంబులమనోరథంబులు సఫలంబులు సేయు మని ప్రార్థించె నివ్విధంబునం గృష్ణకృష్ణద్వైపాయన నారద దేవల దేవస్థానువిష్ణులులోనుగాఁ బెక్కండ్రు పెక్కుదెఱంగులఁ జెప్పినవాక్యంబులఁ జిత్తంబు కలంక దేఱికొంతే యాగ్రజుండు రాజ్యభారనిర్వహణోత్సాహం బంకురింప శిశిరాపగమసమయకమలంబు ననుకరించునాననంబుతో నప్పారాశర్యప్రముఖమునివరులకుం బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబును నాచరించి వారలవలన వసుమతీవహనానుజ్ఞయు వివిధాశీర్వాదంబులుం బడసి వెలింగె వారును నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ. 345

సీ. దేవభూదేవపూజావిశేషము లాచరించి యక్కురుకులశ్రేష్ఠుఁ డుర్వి
నెడనెడ బ్రుంగుడువడి యున్నరాజులు సనుదెంచి కనునవసరము వేచి
యునికి కృష్ణునిచేత విని పూని తోడి కట్టి కొలువిచ్చి మణిహేమకుంజరాశ్వ
కాంతాదు లగుతగుకానికల్ గైకొని యానృపాలురకుఁ బ్రియం బొనర్చి

తే. యమ్ముకుందుండు వారును దమ్ముగమియుఁ
దక్కఁ గలబంధుమిత్రులు ధౌమ్యముఖ్య
సూరిజనములు [3]బలయంగఁ దారకముల
మధ్యమునఁ బొల్చుచంద్రునిమాడ్కిఁ బొలిచె. 346

వ. మఱునాఁడు [4]కల్యంబునం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధవళానులేపనమాల్యవస్త్రాభరణంబుల నలంకృతుం డై. 347

1 ధితునిఁగ. 2 గోరుదురుకృపనాదరించి. 3 బెరయంగఁ. 4 కాల్యకరణీయంబులునిర్వర్తించిధవళా.

క. నవ మణిరథమున షోడశ, ధవళహయంబులఁ బూన్పఁ బనిచి ధరణీపుఁడు విధుం
డవిరళసుధారథం బెక్కు విధము దోఁపంగ నెక్కెఁ గురువంశనిధీ. 348

శా. సారథ్యంబు వహింప భీముఁడు సితచ్ఛత్త్రంబు గాండీవి సె
ల్వారం బట్టఁగఁ జామరల్ గవ లిడన్ హారిప్రభం బయ్యె న
త్తేరం దేవుఁడు నగ్నిపంచకము వేదిం బొల్చున ట్లొప్పి రం
భోరాశిధ్వనిఁ బోలెఁ దూర్యనికరంబుల్ మ్రోసె నొక్కుమ్మడిన్. 349

ధర్మరాజు సపరివారంబుగాఁ గరినగరంబు ప్రవేశించుట.

వ. ఇట్లు నితాంతకాంతప్రకారుం డై పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజు నతని దేవిం బ్రభూతాందోళికారూఢులం జేసి పురస్కరించుకొని శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకంబు లనువాహంబులు పూనినరథంబున సాత్యకిసహితుండయి వెలుంగువెన్నునిం బిఱిందిదెసం బెట్టికొని యతనికెలన మనోజవంబు లగు హయంబులం బూన్చినయవదాతస్యందనంబున యుయుత్సుం డరుగు దేర నుచితవాహనారూఢుం డై విదురుండు కుంతీప్రముఖకురుస్త్రీజనంబుల నందలంబుల నిడికొని వెనుక నడవ నరేంద్రులు నానాముఖంబులం దమతమసేనలతోడం గూడఁ గొలిచి చనుదెంచుచుండం జనునప్పుడు. 350

క. ద్విరదంబుల నరదంబులఁ, దురగంబులఁ గాల్బలములఁ దూర్యంబుల [1]సీ
గిరులన్ గొడుగులఁ బడగల, బరిస్ఫురిత మయ్యె నతనిపయనంబు గడున్. 351

వ. మఱియును. 352

క. వందిజనులుఁ [2]బాఠకులుం, గ్రందుకొనం బొగడఁ జదువఁగా మాగధు లా
నందముగఁ బాడ నుచితపు, మందత్వము గమనమునకు మహిమ యొనర్పన్.

వ. అన్నరనాథుండు నడచి నాగనగరంబు ప్రవేశించె నంతకు మున్న యందలిజనంబులు [3]గలువడఁగలను దోరణంబులను క్రముక కదళీస్తంభ పూర్ణకుంభస్థాపనంబులను గస్తూరికలయంపులను గర్పూరమ్ముగ్గులను బుష్పోపహారంబులను బ్రాలంబమాలికలను నొప్పుమిగులనప్పురం బలంకరించి యాబాలవృద్ధంబుగాఁ బరమాంబరానులేపనమాల్యభూషణంబులం బొలిచి బహుళప్రమదంబున సమదంబు లగుసంచారంబులం జారుత్వవిశేషంబుల వహించి రక్కురురాజోత్తముండు రాజమార్గంబు దఱిసి చనుసమయంబున. 354

తే. హర్మ్యములనుండి పణ్యపుణ్యాంగనాని, కరము లక్షతయుతమౌక్తికములసేస
[4]లలుకఁ గల్వలతానిచయములు పుష్పవృష్టి వెల్లుగఁ గురిసినవిధముదోఁచె.

వ. అట్టియెడఁ జూడం బఱతెంచినపౌరజానపదజనంబులు. 356

సీ. దిగ్విజయంబునం దేజస్వి యయ్యె న జాతశత్రుం డనఁ జను నితండె
రాజసూయమహాధ్వరము సేసి విప్రులఁ గనకరత్నాదులఁ దనిపె నితఁడె

1 సీవిరులం. 2 బరాకులు. 3 కలువడములను. 4 లొలుకఁ గల్పలతాచయంబులు సుపుష్ప.

నిత్యవ్రతంబుగా సత్యంబు పాలించు నిష్ఠ యస్ఖలితగా నెఱపె నితఁడె
ధర్మైకనిరతుఁ డీతం డొక్కరుఁడచువ్వె యని పల్కుటకుఁ బాత్రమయ్యె నితఁడె
తే. బలముఁ దగవును ధర్మంబు వెలయఁ బగఱ, ననవశేషంబుగాఁ దెగటార్చె నితఁడె
యనఁగ మఱియును వివిధకీర్తనలహర్ష, వచనముల నుల్లసిల్లు రవంబు మిగిలె.

క. లావులు వెరవులుఁ దాల్ములుఁ, జేవలు నస్ఖలితములుగఁ జెల్లుపనులు నా
నావిధములఁ బేర్కొనుచుం, బావని నరుఁ గవలఁ బొగడు పటురవ మెసఁగెన్.

క. వ్రతచర్యయు భాగ్యంబును, ధృతియు మతియు నరయ ద్రౌపదికి నెన యగుభూ
పతివల్లభా[1]జనము లీ, క్షితిఁ గలరే యనురవంబు సెలఁగెం గలయన్. 359

వ. ఇట్లు పెల్లయిన మ్రోఁతను దరంగితంబులైన నెరవుల పెంపునఁ బురంబు చంద్రో
దయఘూర్ణమానంబైన మహార్ణవంబు ననుకరించె నాధర్మరాజు రాజమందిర
ద్వారంబు సేరం జనియె నప్పుడు బహువిధంబు లగుశోభనద్రవ్యంబులు గరంబు
లం గొని భవ్యభూసురులును బుణ్యాంగనలును నెదుర్కొన వాని నెల్లం గై
కొనుచుం బ్రవేశించి యతం డేనుంగుమొగసాల నరదంబు డిగ్గి ధౌమ్యధృతరా
ష్ట్రపురస్సరంబుగా నభ్యంతరనివాసంబు సొచ్చి గృహదేవతలం బూజించి మగుడ
బహిరంగణభూమికి వచ్చి [2]నగరదేవతాపూజలు సేయింపం దగువారలం బనిచి
బ్రాహ్మణసంఘంబులం గానిపించుకొని కనకంబులును గోవులు మొదలైన వివి
ధవస్తువులు నొసంగె నప్పుడాశీర్వాదనాదంబులను శంఖభేరీప్రముఖమంగళ
తూర్యరవంబులను రోదసి పిక్కటిల్లెఁ దదనంతరంబ నిశ్శబ్దంబై యున్న సకల
జనంబులును నజ్జనపాలునాననం బాలోకించుచుండి రట్టియెడ దుర్యోధన
సఖుండైన చార్వాకుండను నొక్క రక్కసుండు విప్రాకారంబు గైకొని త్రిదండివే
షం బలవడ నయ్యవనీదేవతాకోటిలో నిల్చి యన్నరనాథున కిట్లనియె. 360

చార్వాకుం డను రాక్షసుఁడు బ్రాహ్మణనిగ్రహంబునఁ జచ్చుట.

చ. వినుము నరేంద్ర సర్వ మగువిప్రజనంబును గూడి నన్నుఁ బం
చినవిధ మీతఁ డేటిపతి సేసినపాపము పెద్ద చంపుచో
జనకుఁడు భ్రాత పుత్త్రుఁ డనుశంక యొకించుక లేదు సద్గుహం
డని యెడికొంకు బుద్ధి నినుమంతయుఁ బుట్టదు వీనిఁ గొల్వనే. 361

వ. అను మని రని పలికి వెండియు. 362

ఆ. ఇట్లు శిష్టజనము లేపగింపఁగఁ జేయు, రాజ్య మేల బంధురాజి నెల్లఁ
బొలియఁ జేసి [3]యెట్టి భోగంబు లనుభవిం, చెదవు కల్మషంబు చిక్కె నీకు.

వ. అనిన విని యవ్విప్రు లత్యంతవ్యథితాంతఃకరణు లగుచు నొండొరుల మొగం
బులు సూచి యిట్లు వుట్టం బని యేమి యనువచనంబులతోఁ దిగులుపడిరి
ధర్మనందనుండు లజ్జావనతవదనుండై యూరకుండె వారలవలను గనుంగొని

1 జనం బీ, క్షితిఁ గలదే. 2 నగరంబున దేవతాపూజనంబులు సేయింపం. 3 తెట్టి.

కేలు మొగిచి ఫాలభాగంబునఁ గదియించి యిట్లనియె. 364

తే. మ్రొక్కి వేఁడెద నను మీరు ధిక్కరింప, కాదరింపుఁడు మునిసమూహానుమతుఁడ
నై వినిశ్చయపరికలితాంతరంగ, వర్తనముతోడ నిచటికి వచ్చినాఁడ. 365

వ. అనవుడు భయసంభ్రమభరితు లగుచు నాభూసురులు దేవా యీవాక్యంబులు మావలనం బుట్టినవి గావిది యేమియో కాని నీవు త్తమక్షత్త్రధర్మంబున సముపార్జించి[1] నయుజ్జ్వలశ్రీ సుస్థిరతం బొందెడు మని యతనికి నాశ్వాసం బొనర్చి యమ్మాయాభిక్షువు నాలోకించి పరమబోధంబున నప్పురుషాధము నెఱింగి యమ్మహీపతితో వీఁడు దుర్యోధనసఖుం డగు రాక్షసుండు సన్న్యాసివేషంబున నేతెంచి యతనికి హితం బాచరించువాఁడై యీదుర్వచనంబు లాడె నీకుక్క మొఱఁగిన యంతన పాలమున్నీరుం బోని నీకుం గలంగ నేల ధర్మాత్ము లగు తమ్ములు పనుపు సేయం బూజ్యం బగు సామ్రాజ్యంబు వహింపు మని యాదరించి. 366

క. ఆరాక్షసుఁ గనుఁగొని కోపారంజితనేత్రు లగుచు నవ్విప్రులు హుం
కారముఖరు లగుటయు నతి, ఘోరాకృతితోడ వాఁడు గూలెం బుడమిన్.

తే. బ్రహ్మతేజోనిహతి నిట్లు పడి మహాశ
నిప్రహతిపాతితోర్వీజనిభత నొంది
యున్నయద్దానవునిఁ జూచి యన్నరేంద్రుఁ
డెలమిసొంపు వహించెఁ దమ్ములును దాను. 368

వ. ఇట్లు ప్రీతుం డై యజాతశత్రుం డవ్విప్రసమూహంబునకు సవిశేషార్చనం బొనర్చి వీడుకొలిపె నప్పు డచ్యుతుండు బ్రాహ్మణస్తుతి సేసి యజ్ఞపతితో నిట్లనుఁ గృతయుగంబునం జార్వాకుం డను దైత్యుండు తపం బొనరించి పద్మభవుండు ప్రత్యక్షం బయిన నఖిలభూతంబులవలనను నభయంబు వేఁడిన నద్దేవుండు భూదేవతల [2]కనిష్టంబు లైన పనులు సేయకుండువాఁడవు చేసితేని యదియ నీకుఁ దుదియని పలికి యవ్వరం బొసంగె నట్లు లబ్ధవరుం డై వాఁడు గర్వించి గీర్వాణుల బాధింపం దొడంగిన వారు విరించిం గాంచి యారక్కసుండు సేయు బాధలు సెప్పిన నమ్మహాత్ముం డేను మున్న యెఱింగి యొనర్చినవాఁడ దుర్యోధనుం డను రాజునకు నెచ్చెలి యై యచ్చపలుండు తత్కార్యం బాచరింపం జొచ్చి మహీసురులకు మనోవ్యథాకరం బగు కర్మంబు సేయు నప్పుని కారణంబుగా వారలకోపంబునం [3]గూలం గలవాఁ డని పలికె నద్దానవుండు నేఁ డిట వచ్చి తనదుర్వినయంబున బ్రహ్మదండనిహతుం డై పడి యున్నవాఁ డని చెప్పి యప్పీనుంగు వెడల వైపించి యాభూపాలు నుద్దేశించి వెండియు. 369

ఆ. మాఱుకొన్నవారి నీఱు సేయుము ప్రజ, నరసి మనుపు ధరణిసురులఁ బ్రోవు

---

1 సముజ్జ్వలశ్రీసుస్థిరతం బొందెదవని యతనికి నాశీర్వాదంబు లొనర్చి. 2 కరిష్టంబు లైన. 3 గూలునని.

మఖిలబంధుజనుల నాశ్రితులను సుఖ, వృత్తి ననుపు పెంపు వెలయ నధిప.

వ. రాజ్యాభిషేకశోభనం బనుభవింపు మని పలికి [1]యాభిషేచనికద్రవ్యానయనం
బునకుం దగువారిం బనిచి బయలిపెద్దకూటంబున నమ్మహీపతికి మహోన్నత
హేమమయసింహాసనంబు వెట్టించి వలయువారల కెల్ల సముచితసమంచిత
పీఠంబులు పచరింపఁ గవ్వడి నియోగించిన నప్పాండవాగ్రజుం డుల్లంబుకలంక
యెల్ల డిగ్గఁద్రావి యిచ్చ్ం దెలి వొంది చెలు వొందునిజపీఠంబునం బూర్వాభి
ముఖుం డై కూర్చుండె నతనికట్టెదురం గనత్కాంచనాసనంబున సాత్యకిసమే
తంబుగా శౌరియు వలపటను దాపటను [2]మణిపీఠంబుల వడముడియుఁ గవ్వడి
యును వెనుకం గనకాయతకుశాసనంబులం గవల నిరుపక్కంబుల నునిచికొని
కుంతీమహాదేవియు దామోదరుదక్షిణదిక్కున [3]నర్చిస్సముజ్జ్వలం బగునాసనం
బున ధృతరాష్ట్రుండును దదీయప్రాక్ప్రదేశంబునం బ్రస్ఫురితపీఠంబుల విదురుం
డును ధౌమ్యుండును ధృతరాష్ట్రునిపిఱుంద నర్హపీఠంబుల గాంధారీయుయుత్సు
సంజయులునుం గూర్చుండి రాసమయంబున నంబుజాక్షుండు గృపావిశేషం
బునఁ గృపాచార్యుం దగు తెఱంగున నయ్యజాతశత్రుం గానిపించి యోగ్యాస
నంబున ధౌమ్యుసమీపంబున నతని నునిచె నంత నప్పుడమిఱేఁడు సితకుసు
మాక్షత కాంచన రజత రత్నగర్భాస్పర్శనం బాచరించెఁ దదనంతరంబ. 371

సీ. విద్వత్సమూహంబు వివిధదేశాధీశసంఘంబుఁ గార్యవిచారపరులు
నర్ఘార్జనాదికృత్యంబులవారలు బహుపరిచర్యలఁ బరఁగుజనులు
వైశ్యప్రముఖపౌరవర్గంబులును ముఖ్యహాలికాదిజానపదావలులును
వైణికగాయక వాంశికాదివినోదకరులును వారసుందరులు లోను

ఆ. గాఁగఁ దగినవారు గాంచి యవ్విభునిస,త్కారములఁ బ్రమోదితంబులగుచు
భావములు దలిర్ప సేవించియుండ న,క్కొలువు సాల నొప్పెఁ గురువరేణ్య.

ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమహోత్సవము

వ. అంతనాభిషేచనికద్రవ్యసంచయంబు సన్నిహితంబగుటయుమాధవానుమతుం
డై ధౌమ్యుండు ప్రాగుదక్ప్లవనం బైనవేదికాతలం బలంకరించి యందు జాత
రూపనవరత్నఖచితంబును దృఢపాదంబు నగుభద్రపీఠంబు ప్రతిష్ఠించి శార్దూల
చర్మాస్తరణశోభితంబు సేసి యర్చించి కాంచనదామజుష్టం బగునుత్కృష్టఘన
శంఖంబు సమంచితస్థండిలంబున నిలిపి పూజించి దానును దానిచుట్టునుం బార్థి
వంబులు హైమంబులు రాజతంబులు రత్నమయంబులు నగుకుంభంబు లొనర్చి
వానను గాంగంబు లగుజలంబులు నినిచి యన్నింటికి రత్నమంగళతరుత్వక్పల్లవ
కుసుమంబులను బంచగవ్యంబులను సమంత్రకముగా సంస్కారంబు నిర్వర్తించి.

1 యభిషేచనాదికద్రవ్యాయత్తసంభారంబులు సమకట్టింపం దగువారిం. 2 మణిమయాసనం
బులు. 3 నమర్చినసముజ్జ్వల సమున్నతాసనంబున.

సీ. వీర్యవంతము లగువివిధమంత్రంబులతోఁ గూడ సద్ద్విజస్తోమపరివృ
తునిఁ జేసికొని రాజుఁ దోడ్కొని యేఁగి యావినుతపీఠంబున నునిచి శోభ
నాలంకరణమున నభిరాము నైనపాంచాలిఁ దద్వామపార్శ్వమున [1]సహాస
మాసీనఁ గావించి యగ్నిముఖము సేసికొని హోమతంత్రవర్తన మొనర్చి
తే. నంత నూర్జితశుభవేళ యగుడుఁ శంఖ, చక్రధరుఁ డాసమర్చిత శంఖ మెత్తి
పృథివి కధిపతి వగుమని ప్రీతి నాపృ, థాసుతుని నభిషిక్తునిఁ జేసె నధిప. 374

వ. అప్పుడు చిత్తం బుత్తమప్రకారం బై యాంబికేయుండు ప్రసన్నవదనుం డగుచుం
బ్రతిష్ఠితంబు లయినకలశంబులలో నుజ్జ్వలం బగు నొక్కటి ధౌమ్యుం డంది
యీ నెత్తి యాభూపోత్తము నభిషేకించె మఱియుం బ్రభూతాత్ము లగురాజు
లును బ్రకృతులలోనం దగువారును దదభిషేకశోభనం బాచరించిరి శంఖానక
దుందుభిప్రభృతిమంగళతూర్యంబులు గంభీరనాదంబులం జెలంగె నివ్విధం
బున సుహృజ్జనహృదయంబు లానందింప ధర్మనందనుండు సామ్రాజ్యపదస్థుం
డై భూసురదీనానాథప్రముఖపాత్రంబులకు వివిధబహుధనంబు లొసంగె నట్టి
యెడ విద్యావిశిష్టబ్రాహ్మణాదిపురుషసత్తము లక్కురుసత్తమున కభిముఖు లై
దేవా దైవమానుషంబులకలిమి నతిమానుషం బగునీవిజయంబును వసుధాధిపత్య
సంప్రాప్తియు నింత యొప్పునే యనిన విని వారలతో నవ్వసుంధరావల్లభుండు.

సీ. కలిగె లే కుండె [2]నిట్లలఘుగుణంబులు నాక్రుచ్చి మీయంతవార లిట్లు
గొనియాడఁ బాండునందనులు ధన్యాత్ముల యని పల్కి యంబికాతనయుఁ జూపి
తండ్రియు గురువును దైవంబు నీతఁడ మాకు మీరెల్ల నీమనుజవిభుని
పనుపు సేయుటయు నీతనికిఁ బ్రియంబు గావించుటయును మమ్ము వేనవేల
తే. విధులఁ బ్రీతులఁ జేఁత యుర్విజనములుఁ, బౌరులును మీరలును దొంటిభంగిఁ దప్ప
కిమ్మహారాజునెడ వినయమ్ముతోడ, నడచుచుంటయ యెంతయు నాకుఁ బ్రియము.

క. జ్ఞాతివధ మట్లు సేసియు, నీతనిఁ గొల్చుటకుఁ గాఁగ నీగృహధర్మో
పేతత్వముఁ బొరసితి [3]భూ, భూతికి మనకు విభుఁ డీప్రభువ మఱవకుఁడీ. 377

వ. అని చెప్పి నిజేచ్ఛ వర్తించి సుఖం బుండువారుగా వినయంబుతో ధృతరాష్ట్ర
గాంధారుల నగరిలోని కనిచి పౌరులను జానపదులను బోవం బనిచి సగౌర
వంబుగాఁ గృపాచార్యు నిజనివాసంబున కరుగ వీడ్కొలిపి యువరాజపదం
బున భీమసేను నిలిపి కర్తవ్యవిచారంబునకు దదీయనిశ్చయంబునకును సంధివి
గ్రహాదిషాడ్గుణ్యచింతనంబునకును విదురునిం బ్రియవచనపూర్వకంబుగా ని
యోగించి వలయుపనులు వెనుక ముంద రరసి యెఱింగించుటకును నాయవ్య
యంబు లెఱిఁగించుటకును సంజయుం బనిపి సేనలకొలందులను గనుంగొనుటకు
భృత్యులకు జీవితంబులు వెట్టుటకుఁ గర్మకలాపంబులు సేయించుటకు నకులు నాజ్ఞా

1 సహాసుఖాసీనఁ. 2 నిట్టలపుగుణం. 3 నీ, భూతికి.

పించి దర్పితుల మర్దించుటకుఁ బరచక్రంబు లాక్రమించుటకు నర్జును నిర్దేశించి బ్రాహ్మణకార్యంబులకు శ్రౌతస్మార్తకృత్యసమనుష్ఠానంబునకు ధౌమ్యుం జాలించి సహదేవుంజూచి నీవు మదీయగోపనపరుండవై సర్వావస్థలయందును మత్సమీపంబున నిల్చునది యని పలికి మఱియుం గరణీయంబు లగునధికారంబుల నెల్లను [1]గల్పించి వారలమీఁదన పెట్టి యుయుత్సుం గనుంగొని విదుర సంజయుల నాలోకించి మీర లనుదినంబును నవధానంబు గలిగి రాచవారియోగక్షేమంబు లే నెట్లట్ల నిర్వహింపవలయుఁ బురజనంబులభూజనంబులకర్జంబులు రాచవారి కెఱింగించి పంచినట్లు నడపం గలవార లని యప్పగించి యభ్యంతర మందిరంబునకు విజయంచేయు మని కుంతీదేవినిం బాంచాలీసహితంబుగాఁ బుచ్చి. 378

తే. ప్రేమసంప్రీతివినయమిశ్రితవిలోక,నంబు గృష్ణునిముఖకమలంబునందు
మానరం బగువికసనమధువునకు మ,ధువ్రతం బయి నిగుడ నాసువ్రతుండు.

వ. అమ్మహాత్ముని సాత్యకిసహితంబుగా వీడుపట్టున కనుప ననుజన్ముల ననిచి యుచిత వర్తనంబున నుండి పదంపడి భంజనంబునం జచ్చినవారిం జిత్తంబున నిరూపించి తొడంగి. 380

తే. బ్రాహ్మణానుజ్ఞతోఁ గూడ బంధుజనుల, కందఱకు వేఱువేఱ మహావిభూతి
వెలయ నంచితశ్రాద్ధక్రియలుసభక్తి,కముగ రత్నహేమాదిదానములుమెఱయ.

వ. అనుష్ఠించి ద్రోణాచార్య ద్రుపదతద్బంధువిరాటతదీయజ్ఞాతులకును బ్రత్యేకంబ కర్ణాభిమన్యుప్రభృతుల కెట్లట్ల సర్వదక్షిణసామగ్రి వెలయం బరలోకక్రియలు నిర్వర్తింపం జేసి దుర్యోధనాదులకు నంతకంటె విభవం బెసంగ ధృతరాష్ట్రుం డౌర్ధ్వదైహికవిధు లాచరించునట్లుగా నొనర్చి తా నెఱింగినవారల కెల్ల లగ్గు సేయుటకుఁ దగుబంధులు లేనివసుంధరాధిపుల నెల్ల నుద్దేశించి యుంచితదానంబులతోఁ జేయ ధౌమ్యుం బనిచె మఱియును. 382

క. [2]చలివందిరులును సత్త్రం,బులుఁ బెట్టించెను దటాకములు దేవగృహ
మ్ములుఁ గల్పించెను బంధుజ,నులకు సుగతి యగుటకై వినుతభంగి నృపా. 383

క. లోకమునఁ గలుగుభూసుర, లోకమునకు నెల్ల గోవులుం బసిఁడియు నా
నాకల్పంబులు బంధుల, కై కోటివిధముల నిచ్చె నతులితభక్తిన్. 384

వ. ఇట్లు సకలబాంధవసుహృజ్జనంబులకుం బారలౌకికక్రియలు సేసి యనృణత్వంబున వెలింగి జగంబులచేతం బొగడు వడసి కృతకృత్యతం బొందె నివ్విధంబున బ్రాప్తసామ్రాజ్యుం డయిన పాండవాగ్రజుం డొక్కసముచితావసరంబున గోవిందున కభిముఖుం డయి వినయంబునం గేలు మొగిచి. 385

1 గలాపించి వీరలు వీరలని వారివారిమీఁదన (వారలమీఁదన) పెట్టియుండక యుయుత్సునిం గనుంగొని నీవును నిర్వహింపు మని పనిచి. 2 చలివిందిళులు; చలిపందిరులు.

—ధర్మజుండు శ్రీకృష్ణు నుచితవచనంబుల స్తుతియించుట.—

తే. అమల భవదీయసుప్రసాదమునఁ జేసి, పితృపితామహక్రమయోగ్యపీఠ మైన
వినుతసామ్రాజ్యమున కేను విభుఁడ నైతి, కృతార్థతానందపూర్ణుండ నైతిఁ గృష్ణ. 387

వ. అని మఱియును.

క. బావలు మఱఁదులు ననుచును, నీవు కృపాతిశయ మొలఁగ నెమ్మది మమ్ముం
గావను బ్రోవను దలఁచి రి,మావరి కలిపికొని తిరిగి [1]మన్నించుటలన్. 388

వ. తేఁకువ లేక మెలంగితిమి గాక భవదీయమహానుభావం బున్నయూ పెఱుంగను
దగం గొనియాడను నే మెంతటివార మని పలికి వెండియు. 389

క. ఆదిమపురుషుఁడ వగుటను, వేదంబులు సెప్పు నవియు వెఱచుఁ బలుకఁ [2]గా
నీదృక్పరికారుఁ డని దా,మోదర నీపెం పెఱుంగ నొరుల కలవియే. 390

క. దురితములఁ జెఱుప శుభములఁ, బెరిఁగింపం జాలునట్టిపేళ్లులు నీకుం
బురుషోత్తమ కడుఁబెక్కవి, పరమార్థద్యోతకములు భావింపంగన్. 391

తే. ప్రయతు లగుసద్ద్విజులు వానిఁ బరమభక్తి
యుక్తి నెపుడుఁ బఠించుచు భుక్తిముక్తి
దాయి వగునిన్ను సతతంబుఁ దలఁచుచును న
మస్కృతులు సేసి యవ్యయమహిమఁ గంద్రు. 392

వ. అని విష్ణు విశ్వాత్మ జిష్ణు శర్వ హంస దామోదర శంభు ప్రముఖంబు లగు ప్రభూత
నామంబులం బ్రస్తుతించినఁ బ్రీతుం డై పుష్కరాక్షుండు పుష్కలం బైనవా
గ్విశేషంబుల నాధర్మనందను నభినందించె నదనంతరంబ కొల్చి యున్నజనం
బులనిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి యక్కురుసత్తముండు దమ్ములనాలోకించి.

మ. అటవీదేశములందు బాధబహులాయాసంబులం గంది దు
ర్ఘటమత్స్యేశ్వరుసేవఁ గుంది బహుసంగ్రామంబులన్ విద్విష
త్పటునానాస్త్రమహోగ్రశస్త్రచయనిర్భగ్నాంగతం బొంది యు
త్కటదుఃఖంబుల మీర లొందితి రభేద్యస్థైర్యు లై నాకుఁగాన్. 394

వ. నన్నుం గృతకృత్యునిం జేసితిరి కృష్ణప్రసాదలబ్ధం బయినయీరాజ్యశోభనంబు
నిజేచ్ఛాకలితసుఖావాప్తి లీల ననుభవించుచు నాత్మప్రియప్రకారంబుల వర్తిం
చుచు నవధానంబుతో రాజ్యాంగసప్తకం బరయుం డని చెప్పి యాంబికేయు
ననుజ్ఞతోడ. 395

సీ. బహురత్నమయ మగుఘనప్రాసాదమండపదాసదాసీజనోద్భాసితంబుఁ
దత్తుల్యవైభవతదధికధనధాన్యముఖవస్తుసంచయసుఖకరంబుఁ
గిన్నరవల్లభగృహసమానత్వమహావిభూతిస్ఫురణాంచితంబు
సర్వసంపత్సూర్తిచారువామాక్షీప్రచారసంశోభితస్థలచయంబు

1 మరగించుటలన్. 2 నేతాదృక్పరికారుఁ డని.

తే. నైనవాని రారాజుని ల్లనిలజునకు, దుస్ససేనుమందిరము పార్థునకు వరుస
తోడ దుర్మర్షణునియును దుర్ముఖునియు, నిండ్లు గవలకు సంప్రీతి నిచ్చె నృపతి.

వ. మఱియు విదురయుయుత్సుసంజయధౌమ్యులవదనంబు లాలోకించి మీమీని
కేతనంబులు మీరలు గైకొనుండని నియోగించి పెద్దనగరిలోన ధృతరాష్ట్రుం
డు మున్నువున్నగా వసియించుహర్మ్యంబున నజ్జనపతి నునిచె నివ్విధంబున
గృహంబులు విభజించి యిచ్చి కృష్ణసాత్యకుల సవ్యసాచిసదనంబున నిల్చు
నట్లుగా నిర్దేశించి యందఱం బోవం బనిచి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె
నాభీమసేనాదు లన్మహనీయవాసంబులు సేకొని యందుఁ బ్రభూతాన్నపానా
ద్యనుభవంబుల సుఖించియుండ నవ్విభుండు నిజేచ్ఛ విహరించె నని యిట్లు
ధర్మపుత్త్రు చరిత్రంబు సెప్పిన విని యబ్బంగిం బ్రాప్తసామ్రాజ్యుండై పాండవా
గ్రజుండుపదంపడి యెత్తెఱంగున వర్తించె సకలజగద్గురుం డగుకృష్ణుండు మఱి
యె ట్లుండె నెఱింగింపు మనుటయు. 397

శా. భక్తాంభోరుహ బాలసూర్య దనుజప్రధ్వంసనాచార్య సు
వ్యక్తావ్యక్తనిజప్రకార సదయవ్యాపార దాంతిక్షమా
సక్తస్వీకృత నిత్యవేదపరిషత్సంస్తుత్య మాయావిని
ర్ముక్తద్యోతన తార్క్ష్యకేతన మహామూర్తిస్ఫురత్కేతనా. 398

క. భవదుఃఖభరనిరాస, [1]ప్రవీణనానాభిధాన పారాశర్య
స్తవనీయగుణనిధాన [2]స, మవబోధనిరంతరావిదాత్మాధీనా. 399

మాలిని. ప్రకృతిపురుషయోగీ భక్తతాత్పర్యరాగీ
సకృపహృదయపద్మా శాంతచిత్తైకసద్మా
వికృతిరహితమూర్తీ విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుకృతఫలమయాత్మా సుస్థిరానందవర్త్మా. 400

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము. 401

---

1 ప్రవణప్రగుణాభిధాన. 2 సమవబోధ నిరంశతావిధాత్మాధీనా (నిరంతరాచ్యుతోత్మాధీనా).

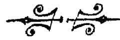
శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

శుచితా[1]ధృతికరణక
లాశౌండకటాక్షలీల లౌల్య రహితలో
లా శక్తిత్రయసమయు
క్త్యాశోభితరూపహేల హరిహరనాథా. 1

—ధర్మనందనునిప్రవర్తనము.—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకిట్లనియె నట్లు సమధిగతసామ్రాజ్యుండై ధర్మనందనుండు తేజోవిశేషంబున మహోజ్జ్వలత్వంబునొంది మహీసురుల నాశ్రితజనంబుల నర్థులం గృతార్థులం గావించి ధృతరాష్ట్రగాంధారీవిదురులకు రాజ్యంబు సమర్పించి మీర లింతటికి నొడయుల రేను మీపనిచిన పని సేసి పెట్టినయట్లు గుడిచి యుండంగలవాఁడ ననిపలికి నిత్యంబును వారల యనుమతిగొని భవ్యమార్గంబునం బ్రజలం బాలించుచు వారికిం బూర్వప్రకారంబుకంటె నతిశయిల్ల నెల్లవర్తనంబులు సంప్రీతిం జెల్లించుచు విపతులైన సతుల నుమ్మలికంబు వొరయకుండం గరుణ నరయుచుఁ గృప యుయుత్సు సంజయులకుం గౌరవామాత్యులకు మన్ననలు సలుపుచుఁ గుంతీదేవికి శుశ్రూష యాచరించుచుఁ బాంచాలికి సౌమనస్యం బాపాదించుచు ధౌమ్యునకు సగౌరవంబుగా సకలసంపదలు నొసంగి తన్ముఖంబున దేవపితృపూజనంబులు నతిథితర్పణంబులు వైదేశికవిప్రార్చనంబులు దీనానాథపోషణంబులుం బరమసంతోషంబుతో నడపుచుం గృష్ణు నారాధించుచు సమస్తపౌరజనపదకోటులమనంబులం బ్రమోదంబు పరిపూర్ణం బగునట్లుగా నివ్విధంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచుండి యొక్కనాఁడు రేపకడ కృష్ణునియున్నమందిరంబునకుం బోయి. 2

—ధ్యానాసక్తుండైనశ్రీకృష్ణునిం గని ధర్మజుఁడు సంభాషించుట.—

సీ. మణిహేమపర్యంకమహితోపవేశ[2]ను సురుచిరాభరణవిస్ఫురితగాత్రుఁ
గౌస్తుభరత్నవికాసివక్షస్థలుఁ బీతకౌశేయ[3]సంవీతమూర్తి

---

1 ధృతి...శాంతకటాక్షలీల...యుక్త్యాశోభితరూపహేల. 2 సంసురుచిరాభరణ. 3 సంపిహిత.

మేరుతటీగతమేఘసంకాశు నక్షత్రగణావృతగగనసదృశు
నూతనోదితరవిద్యోతితోదయగిరినిభు రుక్మబద్ధేంద్రనీలతుల్యు

ఆ. నమ్మురారిఁ గని కృతాంజలి యై భక్తిఁ, జిత్తవృత్తి గరము జొత్తిలంగ
నంత కంత కాననాంబుజ మలరంగ, నిట్టు లనియెఁ దియ్య మెసక మెసఁగ. 3

తే. కడపితే రాత్రి సులభసౌఖ్యంబుగా మ,నంబు గాఢప్రసన్న మే యంబుజాక్ష
దైవియగునీదుబుద్ధికతమునఁ గాదె, ధర్మగతిఁ బ్రాభవంబుఁ బొందంగఁగంటి.

వ. త్రిభువనవ్యాప్తవిక్రముండ వగునీకటాక్షంబునకలిమిం గాదే జగత్త్రయసంభావనీయుండ నై వెలింగితి ననుచుం జేరంబోయి. 5

క. తనయుచితాలాపములకు, మనుజేశ్వర మాధవుండు మఱుమాట యొకం
డును బలుకక భవ్యధ్యా,ననిరూఢత నున్నయపుడు నరపతి యతనిన్. 6

వ. నిరూపించి యిట్లనియె. 7

సీ. పంచాత్మకం బైనపవనంబు నిగ్రహీత మైనది భవదింద్రియములు మనము
నం దాఁగఁబడ్డవి యవియును నదియును బుద్ధియం దొదిఁగించి శుద్ధ మైన
నాలవతెరువున లోలతారహితముల్ గాఁగ నిన్నియును సంకలితములుగ
నంచితక్షేత్రజ్ఞునందుఁ గూర్చినవాఁడ వీపరమధ్యాన మేమికతన

తే. నొలసెనొకొ లోకములకు నొం డొక్కవింత, లేక నెమ్మదియున్నది [1]యేకరంబు
విస్మయముఁ బొందె నామది వినఁగ నర్హ, మేని వినిపింపవే నాకు నిత్తెఱంగు.

వ. అని యిట్లు ధర్మనందనుండు నివాతనిశ్చలదీపప్రకారంబున నున్నయప్పరమపురుషుం బ్రార్థించి మఱియును. 9

తే. క్షరము నక్షరమును నీవ కర్తయును వి,కర్తయును నీవ యాద్యంతగతులు నీవ
యొక్కఁడై వెలిఁగెడు పురుషోత్తమాభి,ధానవాచ్య వినమ్రవాత్సల్యకల్య.

వ. ప్రసన్నుండ వగుము నాడెందంబు సందియంబు వాయం జేయవే యని విన్నవించినం బాంచజన్యధరుండు బుద్ధియు మనంబు నింద్రియంబులును గోచరత్వసంప్రాప్తంబులు గావించి కొంచెపునగవున నెమ్మొగం బొప్ప నప్పుడమిఱేని నాలోకించి యిట్లనియె. 11

సీ. గంగ యెవ్వనిఁ దనగర్భంబునం [2]దతిశ్లాఘాసమేత యై సంభరించె
భార్గవుం డెవ్వనిఁ బరమశిష్యుఁడు గాఁగఁ బడసి గురుత్వ మెక్కుడుగ నెగడె
నారాముఁ డెవ్వనితో రాసి యిరువది మూఁడుదినములకు వాఁడి దఱిఁగెఁ
గాశీశుకన్యలు గారణంబుగఁ బోరి యెవ్వని కోడి రనేకనృపులు

తే. వేదములు నాలుగును ధనుర్వేదమును మ
హాస్త్రములుఁ జెంది యెవ్వనియందు వెలిఁగె
నట్టిభీష్ముండు నన్నిప్పు డాత్మఁ దలఁచు

1 ఏకతంబు. 2 దతి శ్లాఘా...శిష్యునిఁ గాఁగ...,డెవనితోఁ బోరాడి యిరువది.

చునికిఁ బద్ధత మయ్యె నాసనము నధిప. 12

క. అనలము శమించుచాడ్పున, [1]ననఘ యతం డుపరమోన్ముఖాత్ముం డై తా
ననుఁ దలఁచె నింద్రియంబులు, మనమునఁ దగ నిగ్రహించి మహితసమాధిన్.

క. శరతల్పగతుం డతఁ డే, శరణంబుగ నాశ్రయించి సద్భావవ్యా
ప్తిరతుం డగుటను పిను త,త్పరత నతనియందు నాదుభావం బెలసెన్. 14

వ. ఇది మదీయధ్యానంబు తెఱంగు గస్మహాత్ముండు వసిష్ఠశిష్యుండు భూతభవిష్యద్వర్తమాన వేది సర్వవిద్యాధారభూతుం డాతం డస్తమించిన ధాత్రి యస్తమితను ధాగభస్తి యగు రాత్రియుం బోలె నగు సకలజ్ఞానంబులు ననాశ్రయంబు లై పోవుంగావునం గావున నీ వతనిపాలికిం బోయి నీయడుగం దలంచినయఖిలధర్మంబులు నడిగి చెప్పించుకొని నిశ్శేషనిరస్తసంశయుండవు గా వలయు నని యానతిచ్చిన నమ్మానవపతి గద్గదకంఠుం డగుచు నావైకుంఠున కిట్లనియె. 15

ఉ. శంతనుసూనుగౌరవము సర్వము మున్నను వింటి విప్రుల
త్యంతము వేడ్కఁ జెప్ప నతఁ డట్టిఁడ యాతని నీవు మున్నుగా
నెంతయు భక్తిఁ గాంచుటకు నేమదిఁ గోరెద నస్మహాత్ముఁ డుర్వ్
సంతసమందు నీ దయినసన్నిధిఁ గాంచిన భక్తవత్సలా. 16

వ. ఉత్తరాయణంబు వేచికొనియున్న యన్నరోత్తముండు బ్రహ్మమయనిధి యయిన నీసందర్శనంబుగోరు నామీఁదియనుగ్రహంబునను నతనియెడం గలుగుపరిగ్రహంబునను దేవా నీవిట్లు సేయవలయు ననుటయు నద్దేవకీనందనుండు సమీపగతుం డగు సాత్యకిం గనుంగొని రథంబు సమకట్టు మని దారుకునకుం జెప్పుము భీమార్జున నకుల సహదేవులను గృప యుయుత్సు సంజయులను రావింపు మని ననతం డట్లు చేసె దారుకుండునుం దేరాయితంబు గావించె. 17

క. అది రత్నరుచుల పెల్లున, నుదితార్కునిఁ బోలి వెలుఁగుచుండెను జవనం
పదుదీర్ణసత్త్వసారా, స్పదసుగ్రీవాదిరథ్య సంశోభిత మై. 18

వ. ఆసమయంబున నక్కడం బారాశర్య నారద దేవల దేవస్థాను వాత్స్య దేవరాత ప్రభృతిపరమమునీంద్రపరివేష్టనంబు గలిగి గాంగేయుండు గ్రహగణపరివృతుం డైనచంద్రుండునుంబోలెఁ దల్పీభూతశాతశరశతంబులచేత శోభిల్లి సందర్శనీయగభస్తివితానుం డగునస్తమయసమయభానుం డ్రేణిసేయుచుఁ గృష్ణుం జిత్తంబున నిరతిశయనిష్ఠ నిలిపికొని యుండి చేతులు మొగిడ్చి సుపుష్టస్వరంబున నిట్లని స్తుతియించె. 19

భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని భక్తియుక్తుం డై స్తుతించుట.

సీ. శుచియును హంసుండు శుచిమత్తుఁ బరముండుఁ
బరమేష్ఠియును నగుభవ్యుఁ గొలుతు

1. ననఘా యాతఁడు పరోన్ముఖాత్ముండై.

మునులును సురలు నెవ్వనియున్నరూపెఱుం
గరు సర్వవిదుని నప్పురుషుఁ గొలుతు
శ్రుతులు సెప్పఁగ మహామతులు దుఃఖౌషధం
బుగ నెఱింగెడుపుణ్యమూర్తిఁ గొలుతు
లోపంబు లెల్లఁ గల్గుట నిల్చు [1]టొదుఁగుట
లనయంబ యగుమహోత్తమునిఁ గొలుతుఁ

తే. బత్మీ రత్నచయంబుఁ బుష్పవ్రజంబుఁ, బంజరముత్రాడు నార యుపాశ్రయముగ
నుండుచాడ్పున విశ్వంబు నుండుటకు సు,ఖాస్పదంబగుపుండరీకాక్షుఁ గొలుతు.

ఆ. హరి సహస్రశీర్షుఁ బరము సహస్రాక్షు, వేదమయు సహస్రపాదు నలఁతు
లైనవారికంటె నలఁతి పెద్దలకును, జాలఁ బెద్ద యగుదయాళుఁ గొలుతు. 21

క. అమృతనుయు బుగ్యజుస్సా, మములయుపనిషద్వచస్సమాజములకు వా
చ్య మయినపురుషోత్తము ని,క్క్యము రూపగు వాని భక్తిగమ్యుఁ దలంతున్.

ఆ. అరణి నగ్ని వోలెముకరణి దేవకియందు, విప్రకర్మయజ్ఞవేదగుప్తి
కై జనించె నెవ్వఁ డవ్వసుదేవనం, దను భజింతు నేకతానిరూఢి. 23

తే. ఒకఁడు పంద్రెండుమూర్తు లై యుండునట్లు,గా హిరణ్యవర్ణం బగుగర్భ మదితి
దాల్చె యెవ్వానిఁగనియె దైత్యఘ్నునట్టి, దేవసూర్యాత్మకునిఁ బ్రణుతింతువిష్ణు.

క. సురపితృకోట్లం బూర్వా, పరపక్షదినముల నమృతపానప్రీతిం
బొరయం జేయుచు వెలిఁగెడు, హరి సోమాత్మకునిఁ గొల్తు నాత్మేశ్వరునిన్.

తే. విశ్వసృజు లనుమునులచే వితత నుగున, హస్రవత్సరకలితమహాధ్వరమునఁ
గశ్యపబ్రహ్మ యెవ్వానిఁగనియెఁ గనక,పక్షుఁ దార్క్ష్యాత్ము దలఁతునప్పద్మనాభు.

క. సువ్యక్తక్షేత్రంబున, నవ్యక్తాకృతినిరూఢి నాసీనుం డై
భవ్యత [2]నుండెడుక్షేత్రా, త్మవ్యపదిష్టుఁ బ్రణుతింతు దామోదరునిన్. 27

క. ప్రకృతివికృతు లనుషోడశ, వికారముల బెరసి ప్రకృతివికృతిత్వము లొం
దక యుండఁ గాంతు రెవ్వని, సకలమునులుఁ దలఁతు నట్టిసాంఖ్యాత్మహరిన్.

క. అంతశ్చరమారుతములు, శాంతములుగఁ జేసి యనలసత్త్వము శమముఁ
దాంతియుఁ గలజనములు గను,నంతర్హితుఁ గొలుతు జలశయను యోగాత్మున్.

క. [3]ఉపరమముం బ్రాపించిన, యపుణ్యపుణ్యములు గలుగునతిశాంతులు భ
వ్యపుగతిఁ బొందెడునానం, దపురూపుని విష్ణుఁ దలఁచెదను మోక్షాత్మున్. 30

తే. చరణనాభిశీర్షంబులు ధరయు నంత, రిక్షమును దివమును జగచ్చక్షురగ్ని
దిశలు దృఙ్ముఖశ్రోత్రముల్ దీపుఁలెవ్వ,హొంగునకు నట్టిహరిని లోకాత్ముఁదలఁతు.

క. భూతముల మ్రింగి లోక, వ్రాతము జలమయముఁ జేసి వశ్యాత్మత ని

---

1 టడఁగుట. 2 నొందెడు. 3 అపరభవముఁ బ్రాపించిన, నపుణ్యపుణ్యములు దలఁగు నతి శాంతులు.

ద్రాతిశయంబున బాలుం, డై తేలెడువానిఁ దలఁతు హరి మాయాత్మున్. 32

తే. అంబువంబులు గేశంబులందు నదులు, సర్వతనుసంధులందును జలధు లుదర
దేశమునయందు నున్నట్టిదేవదేవుఁ,గొలుతుఁ దోయాత్ము దేవకికొడుకుఁగృష్ణు.

తే. వదనబాహూరుపదములవాఁడు విప్ర,రాజవైశ్యశూద్రులకు సంప్రభవదేశ
ములుగ వెలుఁగొందునమ్మహామూర్తి విభవ,దీప్తవర్ణాత్మకునిఁ బ్రణుతింతువిష్ణు.

క. మాసర్త్వయనాబ్దమయో, ద్భాసితరూపుఁ డయి సృష్టిఁ బ్రళయంబుఁ జగం
జేసి పొలు పారుశౌరి ను, పాసింతును యోగిభోగ్యబలుఁ గాలాత్మున్. 35

క. మునిదివిజాదికలోకము, లనంతుఁ డన జగతి కెల్ల నాధారం బై
పెను పొందెడుశేషాత్ముని, వినుతింతున్ విష్ణుభక్తివిభవవిధాయిన్. 36

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల నవయవరూపో
త్పాదకలితు లెవ్వానికి, నాదేవుని సంస్తుతింతు హరి దేవాత్మున్. 37

క. సర్వమునందును దానున్, సర్వముఁ దనయందు నుండ సంచారంబున్
సర్వమునకుఁ దనవలనన, సర్వాత్మకు నట్టివృష్ణిసత్తముఁ దలఁతున్. 38

క. మీనయి తా నతలగతం, బై నిగమచయముఁ దెచ్చి యజునకు నొసఁగం
గా నేర్చినసుమనస్సు, [1]మ్మానితవిగ్రహు భజింతు మత్స్యాత్ము హరిన్. 39

క. అమృతమథనమున మంథన, గము లీలోద్ధరణకేలిఁ గైకొని సురసం
ఘమునకుఁ బ్రియమొనరించిన,యమేయుఁ గూర్మాత్మునంబుజాక్షుంగొలుతున్.

క. వారాహరూపమునఁ బెం, పారినతనదంష్ట్రి నొకట నవని సగిరి కాం
తారంబుగ నెత్తినయా, శౌరిం గ్రోడాత్ముఁ దలఁతు సమ్యగ్భక్తిన్. 41

ఆ. నారసింహవపురుదారభావమునొంది, ఘను హిరణ్యకశిపు [2]ఖరనఖముల
వ్రచ్చి దీప్తమూర్తి వఱలునృసింహాత్ము, నాత్మభవుని భక్తి నాశ్రయింతు. 42

క. వామనరూపంబున నుద్దామబలున్ బలి నడంచి త్రైలోక్యాతి
క్రామితఁ బేర్చినయద్భుత, ధాముం గ్రాంతాత్ముఁ దలఁతు దామోదరునిన్. 43

ఆ. పరశురాముఁ డనఁగ భవ్యుండు జమదగ్ని, కుద్భవించి యిరువదొక్కమాఱు
మనుజపతుల నెల్లఁ దునిమినక్రోధాత్ము, నధికభక్తి శార్ఙ్గి నాశ్రయింతు. 44

క. క్షత్రాత్ముఁ గొలుతు దశరథ, పుత్త్రున్ శ్రీరాముఁ డనఁగఁ బొలిచినదేవున్
శత్రుభయదు రావణు నొక, మాత్రం దునుమాడినట్టిమధుసూదనునిన్. 45

క. హలముసలధరునిఁ గరుణా, నిలయహృదయు రాము రౌహిణేయు సితాంగున్
జలదనిభాంబరు[3]ని శుచిం, దలఁతును గోవిందు శౌర్యధను భోగాత్మున్. 46

మ. యదువంశంబున వాసుదేవుఁ డనఁ గ్రీడార్థంబు జన్మించి దు
ర్మదదైత్యావలిఁ గూల్చి పార్థునకు సారథ్యంబు త్రైలోక్యస
మ్మద మారంగ నొనర్చి దేవముని[4]సమ్మానోద్ధతిన్ భూభరం

1 మ్మానవతత్పరు. 2 గరనఖముల. 3 నీశుం. 4 సమ్మానోద్ధతిన్.

బు దొలంగించిన చక్రి, సంబురుహనాభుం గొల్తుఁ గృష్ణాత్మునిన్. 47
క. కలికాలచలితధర్మము, నిలుపం గలయట్టివిష్ణునిం గల్క్యాత్మున్
దలఁతుఁ దురగవాహను మ్లే,చ్ఛుల నెల్లం గీటడంచు శుభచారిత్రున్. 48
ఆ. క్షరము లైనభూతసంఘంబులం దెల్ల, నక్షరస్వరూపుఁ డై వెలుంగు
సకలబుద్ధివృత్తి సాక్షి సాక్ష్యాత్మ న,స్పందబోధఘను ముకుందుఁ దలఁతు. 49
సీ. పరమేశ పుణ్య సుబ్రహ్మణ్య భక్తవత్సల మహాదేవ [1]విశ్వప్రకాశ
కరణ హృషీకేశ వరద నారాయణ రాజీవనయన హిరణ్యనాభ
యఖిలలోకనమస్కృతాంఘ్రిసరోరుహ యజ్ఞాంగ యచ్యుత యమృతరూప
నీకు మ్రొక్కెదఁ గరుణింపవే యతసీకుసుమవర్ణ పీతాంబరము ధరించి
ఆ. యున్ననిన్ను నెవ్వ రుల్లంబునందుఁ ద,లంతు రట్టివారలకు భయంబు
గలుగ దెందు నేమికార్యంబులం దెప్పు, వినుతమంగళాయతనమ వగుట. 50
క. మంగళము విష్ణుదేవుఁడు, మంగళ మెన్నఁ దలంప మధురిపుఁ డుద్య
న్మంగళ మంభోజాక్షుఁడు, మంగళ మఖిలము విహంగమధ్వజుఁ డరయన్. 51
క. నారాయణపరములు నిజ, మారయ బ్రహ్మంబుఁ బరము నంచితసత్యో
దారతపంబులుఁ గావున, నారాయణపరత వీని నాల్గిటి నిచ్చున్. 52
తే. విష్ణుమయమగ్ని హవియునువిష్ణుమయము,విష్ణుమయముసర్వంబును విశదబుద్ధి
ని ట్లగుటఁ గందుఁ గావున నించుకేనిఁ, గల్మషము నాకు లేకున్కి గానవచ్చు.
క. శరణాగతుండ భక్తుఁడఁ, బరమపదవి గోరెదను శుభంబుగ నన్నుం
బరికించి యేది మేల,య్యెరవు దొరకొనంగఁ దలఁపవే కమలాక్షా. 54
తే. తపమునకు విద్యకును జన్మస్థాన మైన, జననరహితుని యజ్ఞాత్మ శౌరి వాజ్య
యాధ్వరార్చితుఁ జేసితి నాజనార్ద,నుండు నుద్భజనమునఁ బ్రీతుఁడు గాత.55
క. అని యి ట్లతులస్తోత్రం, బున హరిఁ బూజించి గంగపుత్త్రుఁడు మదిలో
న నమః కృష్ణాయ యనుచు, [2]వినతశిరస్కుఁ డయి మ్రొక్కె విశ్రుతభక్తిన్.
వ. అని పలికె నని చెప్పి వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 57
క. స్తవరాజం బనఁగ ముని, స్తవనీయం బైనయీవృషాకపిభవ్య
స్తవనామృతార్ణవము సం, స్తవనంబున నిచ్చు సుగతి జగతీనాథా. 58
క. విను జనమేజయభూవర, యనుత్తమం బయినయిమ్మహాస్తవము పఠిం
చిన వినినను వ్రాసిన శ్రీ,యును నాయువుఁ బెంపుఁ బేరు నొసఁగు జనులకున్.
వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు ని ట్లనియె. 60
తే. అట్లు హరిఁ బ్రస్తుతించి శాంతాత్మవృత్తి,నూరకున్న శాంతనవుని భూరితేజు
నమ్మకుందునిఁ గీర్తించి రచట నున్న, పరమమునులు గద్గదికతోఁ గురువరేణ్య.
వ. అంత నిక్కడ. 62

1 విశ్వప్రకార, శరణు. 2 వినుతించుచు నలరి మ్రొక్కె.

ఉ. ఆదివిజాపగాతనయు నంచితభక్తికిఁ బ్రీతిఁ బొంది దా
మోదరుఁ డప్పు డన్నరవరోత్తముచిత్తమునందు సర్వలో
కాదృతదివ్యబోధమహిమాతిశయం బుదయింపఁ జేయుచుం
దా నయతోడ సెజ్జ డిగి ధర్మజుమోమునఁ జూడ్కి పర్వఁగన్. 63

వ. భీష్ముపాలికిం బోదము రమ్మని పలికి కృతపరికరబద్ధుం డై వెడలి రథం బెక్కి సాత్యకిం దనపిఱిందివలనం బెట్టికొనియె ధర్మనందనధనంజయు లొక్క తేరును మారుతినకులసహదేవు లొక్కయరదంబును గృపయుయుత్సుసంజయు లొక్కస్యందనంబును నెక్కి తదీయంబు లగునేమినాదంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్ల నుచితపరివారపరివృతు లై నడచి రట్లరిగి యస్థికేశబహుళంబును బహుద్విప[1]కుంభఖండనరకపాలపాళినిబిడంబును నై ప్రేతపత్యనుభూతోజ్ఝితం బైన యాపానభూభాగంబు ననుకరించుకురుక్షేత్రంబు దఱియునసమయంబున నయ్యంబుజాక్షుండు పాండవాగ్రజుతోడ. 64

తే. దూరమున నైదుమడువులుదోఁచుచున్న, యవినరేశ్వరమునువీనియందుఁగాదె
పరశురాముండు సేసెఁ దర్పణమున్నృపుల, రక్తమున భూరితరపిత్రుభక్తివెలయ.

మ. క్షితి నెందుం జరియించి భూపతుల నిశ్శేషంబుగా నేకవిం
శతివారంబులు ద్రుంచి యాతఁడు దుదిన్ శాంతత్వముం బొందె సు
వ్రతుఁ డై నావుడు నమ్మహీశుఁ డతఁ డీక్రౌర్యంబు సేయంగ నే
ల తొడంగెన్ నృపు లెట్లు గల్గి రిల యెల్లం గైకొనం గృష్ణ యన్. 66

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు నప్పరశురాముజన్మప్రపంచంబునుదదీయక్రోధకారణంబును నృపలోకమారణంబును భూపాలవంశపునస్సంభవప్రకారంబునుమునుల వలన వినినచొప్పునం జెప్పెద నని యజ్జనపతి కి ట్లనియె. 67

—శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మజునకుఁ బరశురామునిచరిత్రంబు సెప్పుట.—

సీ. కలఁడు జహ్నుం డనఁగాఁదొల్లియొకమహీపతియజహ్నుండుదత్సుతుఁడు వాని
కుదయించెఁ బల్లవుం డుర్వీశ యాతనికొడుకు తపోనిష్ఠఁ గుశికుఁ డింద్రు
మెచ్చించి జగములమేటి నాఁ దగుపుత్త్రు వేఁడిన దాన నవ్విభున కుద్భ
వమ్మయి కౌశికుఁ డిమ్మహి గాధినామమ్మునఁ బరఁగె నమ్మనుజవిభుఁడు
తే. సత్యవతి యగుతనకన్య సంప్రమోద,మున ఋచీకున కిచ్చె నమ్ముని సుకర్మ
నిరతి సంతానవాంఛమైఁ జరుయుగంబుఁ, దనకుమామకు నైకల్పితముగఁ జేసి.

వ. ఆభృగునందనుం డచ్చరువులు నిజభార్యముందట నిడి క్షత్త్రియాజేయుండును క్షత్త్రియసూదనుండును నగుక్షత్త్రియోత్తముం డిచ్చరువున జన్మించు దీని మీతల్లికి నిమ్ము తపోధృతిశమంబుల నుత్కృష్టుం డగుద్విజశ్రేష్ఠుండు దీని వలనం బుట్టు నిది నీవుపయోగింపు మని వాని నేర్పరిచి భవజ్జననీజనకు లిప్పుడ

1 కుంభతురగాంగరథాన్యయవనపరత్నకనకమయభూషణగణఖండ.

వచ్చెద రని చెప్పి నదీస్నానార్థి యయి యరిగెం దదనంతరంబ తదాశ్రమం
బునకుం దీర్ఘయాత్రాపరుం డయి గాధి గృహిణీసహితంబుగాఁ జనుదెంచినసత్య
వతియు నిజభర్త గావించినచరుద్వయంబు మాతకుం జూపి తత్ప్రభావభేదం
బుపన్యసించినం బ్రీత యై యద్దేవి పరమపావనస్నానం బాచరించి చరువుపయో
గించునప్పు డజ్ఞానంబునం దనచరువు కూఁతునకిచ్చి కూఁతుచరువు దానుపయో
గించె నయ్యువతియుం దలంపులేమి నాలేచుయిచ్చినభంగిన కుడిచె నంత భార్గవుం
డు వచ్చి పత్నిం జూచి దివ్యబోధంబున నెఱింగి క్షత్త్రియాంతకరం బగుగర్భంబు
ధరియించినదాన వనవుడు న త్తరుణియుఁ దత్ప్రవాదంబులకుం బ్రణత యై మీఱి
గ్లాన తీఁ దగు నె యని వడవడ వడంకుచుఁ గేలు మొగిచి నిలిచిన న త్తపోధనుం
డ త్తెఱవతో న త్తెఱంగు నాతలంపున వచ్చినది గాదు భవన్మాతృబుద్ధిహానిం జేసి
చరువ్యత్యాసంబున నయ్యె నీకుఁ గ్రూరకర్ముండును మహాబలుండును నగు
పుత్త్రుం డుద్భవించు నాయమకు బ్రహ్మభూతుండును దపోధనుండును నగువాఁ
డుదయించు నేను దపంబున విశ్వబ్రహ్మంబు నచ్చుపడున నావహించినవాఁడ
నని పలుకుటయు. 69

క. అమ్ముగ్ధ యతని కిట్లను, నిమ్మాఁడుజగములు మీఱ లితరంబులుగాఁ
[1]గ్రమ్మనఁ జేయఁగఁ జాలుదు, రెమ్మెయి నైనఁ గృప సేయరే నామీఁదన్.

వ. క్రూరుం డగుకొడుకుం గనుట కోర్వననుటయు ననుగ్రహాతిశయంబున నమ్మహా
ముని యవ్విశేషంబు నాపుత్త్రునకు లే కుండెడుఁ బౌత్త్రునియం దావహిల్లెడు
నీ కెట్లు ప్రియం బట్లకాఁ గలయది యనియె నట్ల యత్తన్వి తపోనిరతుండును
దాంతుండును శాంతుండును నై నజమదగ్నిం గనియె బ్రహ్మర్షిసదృశుం డగు
విశ్వామిత్త్రుని గాధిపత్ని గాంచె. 71

క. జమదగ్ని సర్వవిద్యా, సమేతుఁడు నుదారగుణుఁడుఁ జాపాగమవే
దినుతియు నగురామునిఁ గాంచె మహీపతిహననశీలు శిఖినిభమూర్తిన్. 72

వ. అక్కాలంబునందు హైహయవంశవరుండు. 73

ఉ. దుర్జయవిక్రమోజ్జ్వలుఁడు దోషవివర్జితబుద్ధి కార్తవీ
ర్యార్జునుఁ డేడుదీవులు నయాన్వితశూరత నేలు చుండు ధ
ర్మార్జనలోలబుద్ధియు మహాస్త్రబలంబు సహస్రబాహుతా
స్ఫూర్జనముల్ వెలుంగఁగ నృపుల్ దనయాజ్ఞఁ దలల్ వహింపఁగన్. 74

క. ఆరాజు నగ్నిదేవుఁడు, గారవమున నడుగ నతఁడు గడుఁ బెంపున నా
హారముగ నిచ్చె గిరినగ, రారణ్యగ్రామఖర్వటాదు లతనికిన్. 75

వ. ఇచ్చిన నగ్నిదేవుం డాహారంబుగాఁ [2]గొనుతఱువాత మిత్త్రావరుణనందనునాశ్ర
మకాననం బతండు లేనిసమయంబున [3]సమసిన నమ్మహాత్ముం డెఱింగి వచ్చి

1 గ్రమ్మఱఁ. 2 గొనుతఱి మిత్త్రా. 3 సమయించిన.

యాసర్వభక్షకునకు రక్షణం బాచరించుచు వర్తించు కార్తవీర్యునిం గని కనలి నీవు మదీయతపోవనంబు పరిహరింపక గహనసామాన్యబుద్ధిం గాల్చితి. నీ బాహులు రాముండు నఱకువాఁడని శాపం బిచ్చె సహస్రబాహుండును దానికి విషాదంబునొంది యధికతాత్పర్యంబుతో ధర్మకార్యంబుల నడపుచుండె. 76

క. శాపము గారణముగ నా, భూపతి కవినీతు లైనపుత్త్రులు సబలా
టోపాత్ములు పలువురు సిం, హోపములు జనించి ధాత్రి నుద్భటవృత్తిన్. 77

వ. ఎందునుం జరియించువా రొక్కనాఁడు జమదగ్నియాశ్రమంబునకుం బోయి యతండునుం జామదగ్న్యుండును నయ్యెడ లేకుండ హోమధేనువును వత్సంబునుం దమసుందిరంబునకుం గొని వచ్చి రిట్లు దెచ్చుట సహస్రబాహుం డెఱుంగండు. 78

క. అట రాముఁ డెఱిఁగి పరమో, ద్భట మగుకోపమునఁ జాపపరశుముఖమహో
త్కటశస్త్రాస్త్రంబులతోఁ, బటుగతి వచ్చెను సహస్రబాహునిమీఁదన్. 79

పరశురాముఁడు కార్తవీర్యార్జునిఁ జంపుట.

ఆ. వచ్చి ముట్టి కయ్య మిచ్చిన నవ్విభు, నొంచి బాహువనముఁ జంచదుగ్ర
పరశుఘోరధారపాల్ సేసి పోయి ని, జేచ్ఛ నుండె మేదినీశవర్య. 80

చ. అతఁడు సమిత్కుశాభిహరణార్థము గానకు నేఁగి యుండఁగా
నతికుపితాత్ము లై కడఁగి యర్జునసూనులు వోయి ముట్టి త
త్పితృశిరముల్ వెసం దునిమి ప్రీతిమెయిం జనుదెంచి రమ్మహో
ద్ధతుఁ డట వచ్చి వారిచరితం బెఱిఁగెం దమతల్లి సెప్పఁగన్. 81

వ. అ ట్లెఱింగి. 82

శా. రాముం డుద్ధతరోషపావకశిఖాప్రస్ఫీతుఁ డై తున్మదుర్
భూమీశాలిఁ గుఠారధారఁ దని విస్ఫూర్జద్గతిన్ హైహయ
స్తోమం బాదిగఁ జొచ్చి రాజకులముం దున్మాడి చేసెన్ సము
ద్దామక్రీడను రౌద్ర మొప్ప నిల రక్తస్యందసంసిక్తఁ గన్. 83

వ. ఇట్లు సేసి పరమకృపావిష్టహృదయుం డై తపోవనంబునకుం జనియెఁ బదంపడి బహువత్సరంబులు సనిన విశ్వామిత్రపౌత్త్రుం డైనపరావసు వనురాజు దుర్వినీతుం డై గర్వోద్రేకంబునం బరశురాము నధిక్షేపించి రాజులకు వెఱచి డాఁగి యున్నవాఁడ వని విశిష్టజనసన్నిధిం బలికి బాలవృద్ధభావంబున నుపేక్షితు లై యతనిచేత మున్ను చావక యున్నప్రతర్దనాదుల నుగ్గడించి. 84

ఆ. నృపులు గారె వారు నీవు మిథ్యాప్రతి, జ్ఞాభిమాని వనుఁడు నతఁడు మగుడ
రోష మెత్తి కడఁగి క్రూరత నాబాల, వృద్ధముగ నరేంద్రవితతి నఱకె. 85

వ. గర్భంబుల నున్నయర్భకులను మఱియు వివిధప్రకారంబులఁ బోరం దప్పి పోయి పుడమి యేలురాజులం గాలాంతరంబుల వెదకి వెదకి వధియించె ని ట్లిరువదియొ

క్కమాఱు నేల నిఃక్షత్త్రంబుఁ గావించి యశ్వమేధయాగంబు సేసి దక్షిణగా నీక్షితి యంతయుం గశ్యపున కిచ్చెఁ బదంపడి యమ్ముని యాజామదగ్న్యుతో ని ట్లనియె. 86

తే. అశ్వమేధయాగంబున నవనియెల్ల, నాకు దక్షిణగా నిచ్చినాఁడ వింక నాధిపత్యంబు నీకు లే దరుగు దక్షి,ణాబ్ధిపారదేశమునకు ననఘచరిత. 87

వ. అని పలికి యెందేని నేమేనియుం దెఱంగున శేషించిన[1] రాజపింఛంబునకుని శ్శేషత్వంబు వాటిల్ల కుండం బరిహరించుబుద్ధిం బలికిన నప్పురుషసింహుండు నట్ల కాక యని పోవ నతనివలని వెఱపున నవ్వలనిసముద్రుండు శూర్పాకారప్రదేశంబు బెరయుం గొంత దేశం బతనికి విహారస్థానంబుగావించె నివ్విధంబునం గశ్యపము నీంద్రుండు పరిగ్రహించి భూమి భూసురప్రకరంబుల కిచ్చి తపోవనంబున కరిగె భూమియు నతనివేరఁ గాశ్యపి యన నెగడెఁ గొండొకకాలంబునకు వైశ్యశూద్రప్రముఖులు దర్పితు లై వివిధప్రకారంబుల విప్రదారధనధాన్యాదు లపహరింపం దొడంగిరి. 88

సీ. పదపడి విప్రులు పథము దప్పి వధంబు మద్యపానంబు నన్యాగ్గవస్తు లై ననసాధులధన మపహరించుటయును మొదలు గాఁగ నకృత్యములకుఁజొచ్చి రధ్వరాదికసత్క్రియల్ ప్రవర్తింపక తెక్కలి బంది యేదిక్కులందుఁ దఱు చయ్యె నిమ్మెయి ధర్మంబు సెడి యధర్మంబు వర్తించి యరాజకత్వ

ఆ. దోషజాత మైన దురితబాహుళ్యంబు, గుతిల పెట్ట భూమి యతలమునకుఁ బోవ నెఱిఁగి కశ్యపుఁడు నిజోరువు నెఱి, గ్రుచ్చి దాపు గాఁగ నిచ్చి యెత్తె.

వ. అది కారణంబుగా ధరణి యుర్వి యనం బ్రసిద్ధి వహించె నయ్యుద్ధరణసమయంబునం గాశ్యపి గశ్యపునివేఁడుకొని యుత్తమక్షత్త్రియులు దండనీతిప్రయోగంబునం జేసి ధర్మంబు రక్షించి తన్ను సురక్షితం జేయువారు గా వరంబు వడయుటకై యమ్మహామునితో ని ట్లనియె. 90

—భూదేవి గశ్యపునితోఁ బరశురామునిచేఁ జావనిరాజుల జెప్పుట.—

క. నాయంబ ప్రచుర నచట రా,మాయతబాహావిభూతి కగపడనిఘనుల్ ధీయుక్తులు గల రన్నర, నాయకులను వినుము వనుపు నను రక్షింపన్. 91

వ. అనిపలికి యద్దేవి ననసురక్షితత్వంబున హైహయులు గొందఱు చావునకుం దప్పుటయుఁ బౌరవాన్వయప్రభవుం డగువిదూరథసుతుండుఋక్షవత్పర్వతంబున ఋక్షంబులచేత రక్షితుండగుటయు సౌదాసవంశజనితుం డొక్కరుండు పరాశరసంయమివరునధ్వరకాలంబునం జేరినఁ గారుణ్యాతిశయంబున నమ్మహాత్ముండు వానిశూద్రప్రవర్తనంబున సర్వకర్మంబులుఁ జేయించుకొని రక్షింప సర్వకర్ముం డనంబరఁగుటయు శిబిమనుమఁడు గోపతియనువాఁడు వనంబున గోవులురక్షిం

1 రాచపేఁచంబునకు; రాజవంశంబునకు.

చినప్రదికి మునికియుం బ్రతర్దనపుత్త్రుండు వత్సాభిధానుండు వత్సంబులుగోష్ఠం
బున రక్షణం బాచరింప సంచరించుటయు దివిరథతనయుం డగుదధివాహను
కొడుకు కంగుండనువాఁడు గంగాకూలంబున గౌతమమునీంద్రు నిరక్షం జేసి నిర్భ
యుండై వర్తిల్లుటయు [1]బృహద్రథకులజాతుండు భూరినామధేయుండు గృధ్ర
కూటశైలంబున గోలాంగూలంబులు రక్షించుటవలనఁ గలిగి యుండుటయు
మరుత్తసంతానసంభవులు చతుర్వర్షవయస్కు లగువారు మువ్వురు సముద్రుం
డు రక్షకుండై పెనుపం దత్తీరంబునం బెరుఁగుటయుం జెప్పి వా రుత్తమక్షత్త్రి
యులు వారలు సస్యక్షపరిపాలనంబున నన్నరయువారు గా ననుగ్రహించిన
నచలితనై యుండెద. 92

క. వారలపెద్దలు నాకై, పోరఁ బరశురాముచేతఁ బొలిసిరి నాకున్
వారి నధిపతులఁ జేయుట, గోరం దగుఁ గాన యిట్లు గోరితి ననఘా. 93

తే. అనిన విని వారి రావించి యమ్మునీంద్రుఁ, డందఱను జూచి యాధిపత్యమునకిమ్మ
హాభుజులు దగువారని యువనిఁ దగిన, యట్లు విభజించి యభిషేక మాచరించె.

క. ఆనృపులవంశముల నా, నానృపతులు పుట్టి రిట్లు నరవర నృపసం
తానములు పెక్కు గలిగి మ,హీనాథత్వమున వ్రాలె నెందును గలయున్.

క. అప్పరుసునఁ బెరిఁగిననృపు, లిప్పుడు భారతరణోపహృతులై పలువుర్. 96
గుప్పలు గోనఁ బడి రనికిం, దప్పినవాఁ డొకఁ డొకండ ధర నంతంతన్. 96

వ. నీ వడిగినపూర్వవృత్తాంతంబు చిత్తాయత్తంబుగా నెఱింగించితి ననవుడు ధర్మ
నందనుండు గోవిందునితోడఁ బరశురాముఁ డింతటివాఁ డగునే కోపంబును
విక్రమాటోపంబును జిత్రంబుగా ధాత్రి నిఃక్షత్త్రంబు సేసె నని పలికి వెండియు.

తే. ధరణియును ఋతుములుఁ బరాశరుఁడు గోస
మూహములు వత్సములు గౌతముండుఁ గపులుఁ
దోయధియు నింతపుణ్యంబు సేయునే జ
నంబు భాగ్యంబు నభివర్ణనమున కెక్క. 98

వ అని యిట్లు సల్లాపంబులు సేయుచు మాధవధర్మజు లరిగి యోఘవతీతీరంబున
శరతల్పగతుండై గాంగేయుం డున్నెడ కనతిదూరంబున రథావతరణంబు సేసిన
భీమసేనప్రముఖులుం గృపాదులు నరదంబులు డిగ్గి రి ట్లందఱు నంతరంగంబు
లేకాగ్రంబులు సేసికొని చేరంజని సాత్యవతేయప్రభృతిమునీంద్రులకుం బ్రణ
మిల్లి మఱి భీష్ముంగాంచి రట్లు సముచితప్రకారంబునం గనియతనిం బరివేష్టించి
యాసీనులై రప్పు డచ్యుతుం డమ్మహాత్ము నాలోకించి యుమ్మలించుచు నతనితోడ.

సీ. నీకు మున్నోవలె నవ్యాకులమ్మై యున్నయదియె చిత్తంబు దేహంబుపీడ
ఘనము సునగపీడకంటె నందురు బుధు లోకముల్కి యొడలికో నున్నసలఁత
సేయునెమ్మేయి బహుసాయకకీలిత మైనయంగంబునొవ్వఁడుగ నేల

1 బృహద్రథనామధేయుండు భూరిభూతిపరిష్కృతుండై.

యిట్టు లుండియు నించు కేనియు దుఃఖంబుఁ బొరయమి పితృవరస్ఫూర్తిఁగాదె
ఆ. దేవతలకు నైన నీ వుపదేశింతు, కలిమిలేములకు వికారమొంద
కుండ [1]బోధవృద్ధు లొరులు నిన్ దేర్పంగ, వలవ కునికి నిజ మవార్యతేజ.
క. భూతంబులసంసరణము, భూతభవద్భావికార్యములు గర్మసము
ద్ద్యోతనభంగియు నీయెఱ, చేతివి కావె కురువంశశేఖరజన్మా. 101
వ. అని వెండియు. 102
ఉ. రాజవె రాగహీనుఁడవె రాజితసుందరమూర్తి యట్టె వి
భ్రాజితసంపదున్నతివిభాసితవర్తనుఁ డట్టె కామినీ
రాజిమనోజ్ఞభంగి చతురత్వధనుం డవె బ్రహ్మచర్యదీ
క్షాజితమన్మథుండు నవె జన్మము లిట్టివి యెందుఁ గల్గునే. 103
క. సురలును నసురులు యక్షులు, నురగులు గంధర్వులును మహోద్ధతిఁ బైపై
నురవడి వచ్చిన నొక్కఁడవ, పరాజితులఁ జేయు దుగ్రబాహాస్ఫురణన్. 104
చ. దమమును సత్యముం దపము దానము వేదములందుఁ జాపవే
దమునను గల్గునైపుణియు ధర్మవిధిజ్ఞతయుం విరోధిభూ
రమణవిమర్దనక్రమవిరాజితశౌర్యము నీకుఁబోలె నై
జము లగువాఁడు వేఱొకఁడు శంతనునందన పుట్టఁ డెన్నఁడున్. 105
క. వేయేల సంభవించునె, సాయకతల్పమున నుండి చావఁగ నొల్లన్
నాయిచ్చఁగాక యనునరుఁ, డేయుగమునఁ జూడ వినఁగ నెచ్చట నైనన్. 106
తే. వసువులందును బెద్దవు వాసవాది, సురుల మిగులుదు గుణముల ధరణిసురులు
సెప్పవిందు నీమహిమ నాచిత్తమునను, గందు ననుపమతేజ గంగాతనూజ.
వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూపి. 108

కృష్ణుఁడు ధర్మజునకు ధర్మము లుపదేశింప భీష్మునియమించుట.

ఉ. నీవు తపోవిశేషమహనీయతఁ జేసి జగంబు లన్నియున్
భావమునం గనుంగొని నృపాలమహోత్తర చాలు దీతఁ డ
త్యావిలచిత్తుఁ డయ్యె సుహృదాప్తమృతిన్ [2]దురటిల్లు నెవ్వగం
బోవఁగఁ ద్రోవు నీ దయిన పుణ్యతమస్ఫుటవాక్యపద్ధతిన్. 109
వ. నాలుగువర్ణంబులకును నాలుగాశ్రమంబులకు నిట్టిట్టివి యర్థంబు లని నాలుగు వేదంబులం జెప్పినధర్మంబులు నీకు విదితంబులు ప్రవృత్తినివృత్తులును సాంఖ్య యోగంబులును బురాణేతిహాసంబులు ధర్మశాస్త్రంబులు నవగతంబులు సర్వ సంశయచ్ఛేదనదక్షుండ వీ వీక్షితిపతి నాదరింపుము శోకమోహగ్రస్తం బగుజ నంబు నిస్తరింపం జేయుటగదా మిముబోఁటులబుద్ధివిస్తారంబునకు ఫలం బనిన విని మొగం బించుకయెత్తి కృతాంజలియై గాంగేయుండు గోవిందున కిట్లనియె.

1 బోధవృత్తు...నిస్నేర్పంగ. 2 దురపిల్లు.

క. కర్తయును భర్తయును సం,హర్తయు జగములకు నీవ యాశ్రితజనఘో
రార్తినిరాసనిపుణసం, కీర్తన యోగీశ్వరేశ కృష్ణ వరేణ్యా. 111

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారముల బ్రశంసించి నాకు మేలెయ్యది దానిని నీదివ్య
చిత్తంబునం దలంపు మనవుడు నద్దేవుం డిట్లనియె. 112

తే. అచలభక్తి నిత్యంబు నాయందు నీకుఁ, గలిమిఁ జేసి నీయంతరంగమున నాదు
దివ్యరూపంబు [1]నొలయించితిం బ్రమోద, భాజనం బైతి భీష్మతపస్స్వరూప.

వ. మేలు వేఱ తలంప నేల యని వెండియు. 114

క. భక్తియు నార్జవమును సం,యుక్తము లై యున్నయట్టి యుల్లంబున నా
సక్తి నిలుతు నిం దొకఁడు వి,యుక్తం బై నను వసింప నుర్వీనాథా. 115

తే. అనఘ యినుఁ డింక నేఁబదియాఱుదివస
ములకుఁ దా నుత్తరాయణమునఁ జరింపఁ
దొడఁగు నీ వప్డు దేహంబు విడిచి యేఁగు
దపునరావృత్తిపదమున [2]కభినుతముగ. 116

వ. వీరె వసువులు విమానంబులతో నంతరిక్షంబున నంతర్హితు లై నీరాక ప్రతీ
క్షించి యున్నవా రది యట్లుండె నీవు సన్ననిలోకంబున నెఱుక పొనుంగుపడుం
గావున వీరెల్ల సకలధర్మవివేకలబ్ధికి నయి యరుగుదెంచి పరివేష్టించి యున్నవా
రని తత్కాలసమాగతయోగ్యజనంబులం జూపి ధర్మపుత్త్రునుపలక్షించి శోకోప
హతబహుశ్రుతుం డగునితండు దెలి వొందునట్లుగా ధర్మార్థసమాధియుక్తంబు
లగుసూక్తివిశేషంబుల ననుగ్రహింప వలయు ననుటయు నద్దేవకీనందనునకు దేవ
వ్రతుం డిట్లనియె. 117

క. శివ నారాయణ యచ్యుత, భవదీయము లైనమధురభాషణములు నా
చెవు లానిన నమృతరస, ప్లవనంబునఁబోలెఁ బ్రమదభరితుఁడ నైతిన్. 118

తే. వాగ్విభుఁడ వై ననీవచోవైభవంబు, లో సమక్షింబు నుండుట లోకనాథ
నీదుసన్నిధిఁ బలుకంగ నేర రాదు, పద్మభవునకు నే నెట్లు పలుకువాఁడ. 119

వ. విషానలసదృశంబు లగుశరంబులు సేయువేదనం జేసి యంగంబులు నంతరంగం
బు నవశంబులై యున్నయవి ప్రతిసంభాషణక్షము లేదు దౌర్బల్యంబున నెలుం
గును నాలుకయుం బ్రస్ఫుటవర్తనంబులు గావే నెవ్విధంబున భాషింప నుత్స
హింతుఁ బ్రతిభాషాశక్తిలేమిసహించి నాదెసం బ్రసన్నుండ వగుము ధర్మపు
త్త్రున కెయ్యది హితం బది నీవ చెప్పుము నీ వుండ నేను జెప్పుట గురుం డుండ
శిష్యుండు సెప్పినవిధంబు గాదె యనిన విని భక్తార్తిహరుం డైనహరి యతని
తో నిట్లనియె. 120

క. కురువంశధురంధరుఁ డగు, [3]పరమార్థజ్ఞునకు వినసుఫణితిం దగు ని
ర్భరశరవేదన సెప్పితి, వరములు మూఁ డిత్తుఁ గొనుము వసుధాధీశా. 121

క. శరములవలనను మూర్ఛం, బొరయక యొక్కింతడప్పిం బొరయక నొప్పిం
బొరయక యవిద్ధగాత్రుని, కరణి సుఖాత్ముఁడవు గమ్ము కౌరవనాథా. 122

ఆ. అనఘ నీవువట్టు నాఁకలియును నెప్డుఁ
బొరయ కుండునట్టి భూరిశక్తి
నీకుఁ గలుగ నేను నెమ్మనంబునఁ దలం
చితిఁ దదీయపీడఁ జెంద కుండు. 123

క. విను సకలభూతములవ, ర్తనములు గనునపుడు బుద్ధి దవులఁబడక యెం
దును బరఁగి దివ్యబోధం, బున నలవడునట్టిపెంపుఁ బొందు మనిం ద్యా. 124

వ. మత్ప్రసాదంబున నీవ్యశప్రభావనిరూఢుండ వయి నెగడు మని పల్కుటయుం
బారాశర్యాదిపరమార్యు లప్పద్మనాభుం బ్రశంసించిరి దివంబున దేవదుందుభు
లు మొరసె మురారిభీష్మధర్మజులమీఁదం గుసుమవర్షంబు గురిసె నప్సరోగణ
గానంబు వీతెంచె నచ్చటియందఱు నాశ్చర్యప్రమోదభరితహృదయు లైరి
తదనంతరంబ యంబుజాప్తుం డపరగిరిశిఖరం బలంకరించె నప్పు డమ్మును లచ్యు
తగాంగేయకౌంతేయాగ్రజుల నామంత్రితులం జేసి గమనోన్ముఖు లగుటయు
నమ్మాధవయుధిష్ఠిరులును సాత్యకియును భీమార్జునయమళులును గృపయుయు
త్సుసంజయులును వారలకుం బ్రణమిల్లిరి వారలును రేపు వచ్చెద మని నిజ
స్థానంబులకుం జనిరి కృష్ణాదులును దేవవ్రతున కభిముఖు లగుచు నట్ల పలికి
వలగొని యరిగియరదంబు లెక్కిరి వారిపిఱుంద మున్ను వచ్చినవారణరథతుర
గపదాతులు బలసి కొల్చి పోవం బురంబునకు వారు వోవుసమయంబున. 125

చ. దినమున నెల్ల నుష్ణకరదీప్తులు పర్వ రసంబుఁ బీల్వ వం
దినసకలౌషధిప్రవితతిం దెలి వొందఁగఁ జేయునేర్పు గ
ల్గినతనరశ్మిజాలమున లీలఁ జకోరములన్ ముదింపఁ జే
యి నుదయ మై వెలింగె నమృతాంశుఁడు సేనకుఁ దన్పు సేయుచున్. 126

వ. ఇట్లుదయించిన సుధామరీచి లోచనప్రీతి యాచరింపం బెంపు సుభగంబుగా
శౌరిప్రముఖులు పురప్రవేశంబు సేసి నిజనివాసంబుల నుచితవర్తనంబుల నా
రాత్రి గడపిరి ప్రభాతం బగుటయు. 127

తే. మంజుపాఠకరవమును మధురమాగ, ధస్వనంబును వినుచు మాధవుఁడు మేలు
కాంచి తత్కాలసముచితకర్మజాత, మాచరించి భూసురులకు నర్చ లిచ్చి. 128

వ. మంగళప్రకారంబున నలంకరించి నిజాకృతి యాదర్శంబునందుదర్శించి యప్పు
డు సన్నిహితుం డైనసాత్యకివదనం బవలోకించి భీష్మపాలికిం బోవుటకుం బాం
డవాగ్రజుం డాయితం బగుట యెఱింగి మన వెలువడు చునికి యెఱింగింపు మ
ని పనిచె నంతకు మున్న యక్కురుపుంగవుండుఁ బుణ్యసంకీర్తనాశీర్వాదంబుల
ను భద్రగాననాదంబులను వీనులు వికసిల్ల మేలుకాంచి సముయకృత్యంబు లను

ష్ఠించియుండ నాకృష్ణానుజుం డతనిం గని గాంగేయుకడ కరుగుటకై రథంబు సన్నద్ధంబు సేయించి నీరజనాభుఁడు నీరాక వార్చి యున్నవాఁ డని చెప్పుటయు నమ్మనుజపతి పార్శ్వగతుం డగుపార్థుం గనుంగొని మనయరదంబు సంఘటింపుము నేఁడు మొదలుగా నయ్యేడకు సైనికుల రానీకు మంతఃపరివారంబు వచ్చు టుడుపుము శాంతనవుండు సంపడింబడ నర్హుండుగాఁడు విశేషించి పరమ గుహ్యార్థంబు లగువాక్యంబులు మనకు ననుగ్రహింపం గలవాఁడు గావున నిస్సమ్మర్దంబుగా నుపాసింప వలయు నని పలికి యొక్కింత విచారించి తగురాజులంగొందఱం బేరుకొనిధృతరాష్ట్రవిభుండును వారును వచ్చువారు వారిం బిలువం బంపు మనవుడుఁబిలిపించి యతండు. 129

ధర్మరాజు కృష్ణాదులతోడ భీష్ముపాలికిం బోవుట.

క. అరదము వన్నిన నాభూ,నరుఁ డతఁడును దాను నెక్కి వడముడి వేఱొ
క్కరథమునఁ బిన్నతమ్ముల, నిరువురఁ గలపికొని యెలమి నేతేరంగన్. 130

క. వినుము మహాభూతము లే,నును సమధికరూపమున వినుతభంగిఁ దగం
జను తెఱఁగు దోఁప నెలమిం, జనియెను వసుదేవసుతుని సదనంబునకున్. 131

వ. రథగమనరవంబునం గృపయుయుత్సుసంజయులుం గూడుకొని రంత. 132

క. దారుకుఁడు వన్ని తెచ్చిన, తేరను వెలువడియె వాసుదేవుండును న
త్తేరులు నాలుగు నేమిక, లారవ మెసఁగంగ బెరసి యరిగె నరేంద్రా. 133

క. జనమేజయనృప యంతకు, మును నారదముఖ్యులైనమునివర్యులు శాం
తనవునిపాలికి వచ్చిరి, వనజభవునికడకు సురలు వచ్చువిధమునన్. 134

వ. అట్లు సంయమివరపరిషత్పరివృతుం డై యున్నయద్దేవవ్రతునికడ సేర నరిగి శౌరిప్రముఖులు రథంబులు డిగ్గి. 135

ఆ. తత్సమీపమునకు ధర్మనందనపుర,స్సరత నరిగి తొలుత సకలమునులఁ
బ్రణతిఁ దెలచి కదిసి బలసి యుపాసించి, రన్నదీతనూజు నధికభక్తి. 136

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 137

మ. శరతల్పంబునఁ బొల్చుభీష్మకడకున్ సంప్రీతి నక్కౌరవే
శ్వరుఁడుం దమ్ములుఁ గృష్ణుఁడుం జని మునివ్రాతంబుతోఁ గూడ న
ప్పరమోదాత్తుసిచుట్టు నున్నయెడ నెబ్బంగిం బ్రవర్తించె వి
స్తరమాధుర్యమనోజ్ఞసత్కథలు విస్పష్టంబుగాఁ జెప్పవే. 138

వ. అని యడిగిన నమ్మహీవిభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియెమున్ను ధర్మపుత్రుండు రావించిన ధృతరాష్ట్రుండును రాజులు నతనిపజ్జ నరిగి వారును గాంగేయు నుచితప్రకారంబునం గాంచి కొల్చి యుండి రట్టియెడ నారదుండు ధర్మపుత్రాదుల నమ్మేదినీపతులం గలయం గనుంగొని. 129

క. శంతనునందనుఁ డపరది,గంతప్రాప్తరవియట్టిఁ డయ్యె నితఁడు లో

కాంతరగతుఁ డగుటకు ము, న్నంతఃకరణముల సంశయము వాయంగన్. 140

వ. సకలధర్మప్రకారంబు నడిగి తెలిసికొం డనినఁ బ్రశ్నపాటవంబు లేమి నంపఱు
నొండొరువుల మొగంబులు సూచుచుండఁ బాండవాగ్రజుండు పుండరీకా
క్షున కిట్లనియె. 141

తే. నీవు దక్కంగ మందాకినీతనూజు, తోడిసల్లాపములకు [1]నుక్తులు ముకుంద
కలరె యెందును ధర్మవేదులకు నెల్ల, గురుఁడ వీవ సంభాషణపరుఁడ వగుము.

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు భీష్మున కత్యాసన్నుండై శారీరమానసకుశలప్రశ్నం
బుఁ జేసిన నతండు. 143

ఉ. దేవ భవత్ప్రసాదమునఁ దీఱె శరీరమునొప్పి డప్పి మ
ద్ధ్యానము నింద్రియంబులును బాటవసంపద నొందె వేదవి
ద్యావిభవంబు నాకుఁ బరతత్త్వపరిస్ఫుటబోధయుక్తమై
భావిత మయ్యె నాత్మఁ బరిపక్వదయాకరచిత్త మాధవా. 144

వ. దేవర దివ్యచిత్తంబున నన్నుం దలంచినదానం జేసి బృంహితుండ నయ్యెను
గొండుకప్రాయంబువాఁడునుం బోలె నయితిఁ జెప్పవలయువాని నెల్లం జెప్పె
దఁ బాండవశుభకరం బైనదాని నీవేల చెప్పవు నీతలం పేమి సెప్పవే యని
నఁ గృష్ణుండు గాంగేయున కిట్లనియె. 145

తే. అనఘ శ్రేయస్సునకు యశంబునకు నేను, మూలకందంబ వినుచంద్రముండు శీత
కిరణుఁ డను మాట విస్మయకరమె చెపుము, యశముపార్జింపఁ గ్రొత్తపెంపగు నె నాకు.

క. పరమ మగు యశము నీకును, ధరణిం గలిగింపఁ బూని తాత్పర్యమునం
బురుషవర నాదుబుద్ధి, స్ఫురణము నీమనమునందుఁ జొనిపితి నెనయన్. 147

తే. ధరణి యెందాఁక నుండు సుస్థిరత నీదు, కీర్తి యందాఁక నక్షయస్ఫూర్తిఁ దాల్చి
నడవఁగలయది నీవు సెప్పెడిను వాక్య, ములును వేదతుల్యంబులై వెలయుచుండు.

క. ధర్మజునకు నీ చెప్పెడు, ధర్మస్థితివాక్యసమితి తాత్పర్యముతో
నిర్మలులై కొనియాడెడు, ధార్మికులకు నుభయజగదు[2]దాత్తత కలుఁగున్. 149

వ. కావున నిట్లు సేసితి భవదీయధర్మవేదిత్వంబును సవిశేషప్రకారంబుగా నీమను
మలు ధర్మజభీమార్జుననకులసహదేవులు భద్రభాజనంబులుగా నీయున్న మహీ
పతులు విని కృతార్థజన్ములుగా నఖిలధర్మప్రకారబోధకంబు లగు వాక్యంబు
లు సెప్పు మనుటయు శాంతనవుం డట్లు సేసెద నని పలికి యాదరభరితుం డయి
యిట్లనియె. 150

సీ. ఎవ్వఁడు పుట్టిన నెల్లమునీంద్రులు నత్యంత సంప్రమోదాత్ములైరి
పరమధార్మికులైన భరతులయందును నెవ్వరు నెవ్వని నెనయ లేరు
సత్యంబు దాంతియు శౌచంబు శాంతియు నలవడి యెవ్వనియందు వెలయుఁ

1 శక్తులు. 2 దాత్తగతు లగుఁ.

బాత్రదానాధ్వరబంధురతపాదిధర్మంబు లెవ్వనికిఁ బ్రియంబు లెపుడుఁ
తే. గామమున నైన విపులార్థకారణమున, నైన భయమున నైనను నపథవర్త
నంబునకుఁజొరఁడెవ్వాఁడునన్నునేని,యడుగఁదలఁచెనాధర్మజుండడుగుఁగాక.
వ. అనుటయు నతనితో నచ్యుతుండు. 152
చ. గురులను బంధుమిత్త్రులను గ్రూరశరంబులఁ గూల్చె నుగ్రతన్
నరుల ననేకకోటుల రణంబునఁ దాఁ దెగటార్చెఁ గాన యి
క్కురుపతి నీసమక్షమునకుం గదియం బుయిలోడెడుం గృపా
విరహితకార్యకర్ముఁడు వీఁడని యాడుదొ యన్తలంపునన్. 153
వ. అనిన విని వాసుదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 154
సీ. విప్రుల కధ్యయనప్రదానాధ్వరాద్యము లగుకర్మము లట్ల రాజు
లకు సంగరము తండ్రులను బుత్త్రపౌత్త్రుల గురులనైనను బాపపరులఁ బోరఁ
జంపుట ధర్మంబు సమయంబు విడిచి లోభంబున నన్యాయపథమునందు
వర్తించువారి నెవ్వరి నాహవంబునఁ బొరివుచ్చఁ గలిగినఁ బుణ్యకృతియ
ఆ. యట్లుఁగాక శోణితాంబుపూరముఁ గేశ, శైవలంబుఁ గాఁగ సమరభూమి
నక్కజపునదీచయం బొనర్చినరాజు, ధర్మవిదుఁ డనంగఁ దగు ముకుంద. 155

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజును సప్రేమంబుగా గారవించుట.—

చ. అన విని ధర్మసూనుఁడు కృతాంజలి యై తగ భీష్ము డాయ న
ల్లన చని కేలఁ బాదకమలంబు లమర్చి శిరంబు సోఁక వం
దన మొనరించినం బిలిచి తా నభినందితుఁ జేసి మస్తకం
బునఁ గడు నర్మిలిం దనదు మో మిడి మూర్కొని సాదరంబుగన్. 156
వ. భీష్ముం డాభీమాగ్రజుం గూర్చుండం బనిచి శంకింపక నన్నేమియైన నడుగు
మనిన నమ్మహీపతి మాధవునకుం బ్రణమిల్లి పారాశర్యప్రభృతిమునివర్యులకు
నభివాదనం బాచరించి సర్వకౌరవులయనుమతి వడసి యప్పితామహున కభి
ముఖుం డై నమస్కరించి యి ట్లనియె. 157
చ. అరయఁగ రాజధర్మము సమాశ్రయ మై నడపుం ద్రివర్గమున్
గురుతరమోక్షధర్మమునకుం దలఁపం దనప్రాప యౌఁత భూ
వర విను ఘోటకంబునకు వాగెయు దంతికి నంకుశంబు నే
కరణి నివారకంబులు జగంబుల కట్టుల తాను నెమ్మెయిన్. 158
క. వ్యాకులతఁ బొంది రూపఱు, లోకస్థితి తొంటిరాజలోకముచే నం
గీకృత మగుధర్మ మనం,గీకృత మగు నేని పీతకిల్బిషచరితా. 159
క. తరణి వొడిచి తమము సెఱుచు, కరణిని లోకమునఁ గలుగుకల్మష మెల్లన్
ధరణిపతి ధర్మ [1]మాత్మ,స్ఫురణంబునఁ జెఱుచు విమలబోధనచరితా. 160

1 మార్గ,స్ఫురణంబునఁ...బోధచరిత్రా.

ఆ. అనఘ నీదుబుద్ధి యతిలోక [1]మగుటయుఁ, దెలిసికొనఁగ నాకు వలయునట్టి
ధర్మకోటి నీవ తగఁజెప్ప వినవల,యుటయుఁ జెప్పె నంబుజోదరుండు. 161
ఆ. ధర్మవిదులు రాజు ధర్మస్వరూపుఁగాఁ, జెప్ప విందుఁ దద్విశేషవృత్తి
భరముగాఁ దలంతు నరవర చెప్పవే, మున్ను రాజధర్మముల తెఱంగు. 162
చ. అనుటయు నాపగేయుఁడు మహత్త్వసమంచిత మైనధర్మము
న్వినుతవిధాత్మభావమహ[2]నీయుఁడు గృష్ణుని వేదమూర్తి నాఁ
జనుధరణీసురావలిఁ బ్రసక్తిఁ దలంచి నమస్కరించి య
జ్జనపతివక్త్ర మాదరరసప్లుతదృష్టిని జూచి యిట్లనున్. 163
క. నృపధర్మము లన్నియు నీ, కుపదేశించెద వినంశయోక్తుల మఱియుం
విపులఫలవంత మగుధ,ర్మపథంబును [3]నడిగినెడఁ గరము విస్తరింతున్. 164
వ. అవహితమతి వై యాకర్ణింపుము. 165
ఆ. మేలు దనకుఁ గోరు మేదినీశుఁడు మున్ను, దేవతలకు భూమిదేవతలకుఁ
బూజ యాచరించునోజ యత్నముఁ జేయ, వలయు రెండుఁ గార్యఫలకరములు.
మ. విను ముద్యోగము రెంటియందుఁ బర ముర్వీనాథ యుద్యోగసం
తునకుం దైవము దోడ్పడంగ ఫలసిద్ధుల్ సేకుఱుం మానుషం
బున కొక్కొక్కెడ సిద్ధి దప్పిన వగల్ వొందంగ రా దీక య
ప్పుని దైవోపహతంబుఁగాఁ గనుట భూపాలార్హవృత్తం బగున్. 167
క. దాంతియు [4]విజితాత్మత్వము, శాంతియు శీలంబుఁ గలుగు జగతీశుఁడ శ్రీ
మంతుండు యశస్వియు నై, యెంతయు సౌఖ్యంబు నొందు నిభపురనాథా.
తే. ప్రకృతు లేడింటి నెఱి నడపంగ వలయు, దాని కార్జవసత్యముల్ దావలములు
దండనీతివిధాన మంతటికి రక్ష, యర్హ మగుమెల్పుతోఁ జేయ నది వెలుంగు.
వ. అదియును బుద్ధిమంతులు బ్రాహ్మణులవలనం బ్రయోగింప రయ్యర్థంబునకు
మనువాక్యంబులు గల వాకర్ణింపుము. 170
ఆ. ఇనుము ఱాత నీర ననలంబు విప్రుల, వలన రాజు లుద్భవంబుఁ బొందు
టిది నిజంబు తత్సమిద్ధతేజము లెందుఁ, జెల్లుఁ బుట్టినెడలఁ జేటు నొందు.171
క. శిలఁద్రెంపఁబోయి యినుమును,జలములు గొని కాల్పఁ గడఁగి చని యనలంబుం
బోలియును రాజును విప్రుల, కలిగి చెఱుపఁ బోయి తాన యనయంబుఁజెడున్.
శా. ఈవాక్యంబులు రెండుఁ జిత్తమున నీ వెల్లప్పుడుం నిల్పి భూ
దేవశ్రేణియెడం గృపాన్వితుఁడ వై దీప్తార్హ దండంబు న
ద్భావం బొప్పఁగ నొండెడం నడపు శాంతత్వానురోదారజి
హ్వావిశ్రాంతము బ్రహ్మ మట్లగుట దైవం బండ్రు విప్రుం బుధుల్. 173
వ. విప్రుని దండించు నెడలునుం గలవు శుక్రుండును జెప్పినవాఁడు వినుము. 174

1 మగుటయుఁ. 2 నీయునిఁ గృష్ణుని. 3 నడుగు నెడఁ. 4 ప్రియవాదిత్వము.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విప్రులలో దండార్హుల నిరూపించుట.

క. శాంతుఁడు గాకని నాయుధవంతుం డై కవియువిప్రు వసుధేశుఁడు వే
దాంతి నయిన హింసించుట, యెంతయు ధర్మంబు శ్రుతులు నిట్లని చెప్పున్.

క. గురుతల్పగు [1]భ్రూణహనున్, నరేంద్రవిద్వేషి బ్రాహ్మణఘ్నునిఁ బెలుచన్
ధరణి వెడల నడువవలయు, శరీరనిగ్రహము సేయఁ జన దెయ్యెడలన్. 176

వ. దుర్గంబు లనేకవిధంబులు గలవు వానియందు నరదుర్గంబు వరిష్ఠంబు గావున వర్ణంబులు నాలిగింటిమీఁదను మేదినీశ్వరుండు దయ గలుగ వలయుఁ గేవల క్షమావంతుం డగుటకు సాదు లేనుంగుచందం బై యుండు నివ్విషయంబున బృహస్పతివచనంబులు గలవు తదీయార్థంబులు వివరించెద. 177

సీ. మేదినీపతి యతిమృదు వైన మావంతుఁ డేనుంగు నెట్లట్ల యెక్కి యాడఁ
జూచుఁ దేఁకువ సెడి నీచపుఁబ్రజ క్రూరుఁ డగు నేని లోకంబు బెగడు గుడుచుఁ
గాన వసంతంబుభానునిచాడ్పునఁ దగియెడుపాటితో ధరణిప్రజల
నుచితవర్తనముల నొందించునది యిది రాజధర్మములకు రాజు సుమ్ము

ఆ. కౌరవేంద్ర యదియుఁ గాక దండము పరీ, క్షావిశుద్ధిపూర్వకముగ వలయుఁ
దనతలంపువెంటఁ దమకించి ప్రజకు నొ, వ్వగఁ జరించుటయును దగదు పతికి.

క. విను గర్భిణి ప్రజ బ్రదుకున, కనురూపము లైనయట్టి యాహారంబుల్
గొనుగతిఁ బతి ధరణిప్రజ, మనికికిఁ దగ నడచునది తమకి గా కెపుడున్. 179

మ. పరిహాసంబునఁ దేలి భృత్యులయెడం బ్రహ్లాదముం బొందుభూ
వరునాజ్ఞం జన రేగి మెచ్చరు పనిన్ వంచింతు రగ్గాడఁ జొ
త్తురు కౌతూహలవేషభాషణములం దుల్యత్వముం బొంది [2]యే
తురు వా రెల్లపదంబు వేఁడుదురు సింతుర్ భూమి మాఱొడ్డులన్. 180

వ. కావున భృత్యులయెడ నత్యంతహర్షంబునం దేలి తేఁకువ సెడఁ జరింపవలదు సప్తాంగంబులయెడ విరోధం బాచరించువాని నెవ్వని నైనను విడువవలయు నని చెప్పి వెండియు. 181

క. అవలేపంబునఁ గర్తవ్యవివేకము లేక వలసినట్టుల యెవ్వం
డవినీతి సేయు ధరణీధవుఁడు విడువవలయుఁ దన కతఁడు గురుఁ డైనన్. 182

వ. అని మరుత్తుం డనుమహారాజునకు బృహస్పతి యొడంబడం బలికె నట్లగుట గురుండు మిత్త్రుండు పుత్త్రుం డని మన్నింపవలవదు తప్పు గలిగిన ధరణీపతులకు దండింపవలయు సగరుండు దనకొడుకు నసమంజసునిం బౌరబాలబాధకుండు గాఁ దెలిసియు నుద్దాలకముని నిజతనయు శ్వేతకేతుని విప్రులయెడ మిథ్యోపచారకుం డని యెఱింగియుఁ బరిత్యజించి రన వినమె యిట్టిచరితంబుల రాజు [3]ప్రజారంజకుండు గావలయు నిక్కంబును జక్కటియునుం గలిగి జనులచిత్తంబులు

1 భ్రూణహునిన్. 2 హెత్తురు...గొందుర్ భూమి మాఱొడ్డుటన్. 3 ప్రజారక్షకుండు.

నొప్పింపక పెట్టవలయు నట్టివి దఱితోన పెట్టుచు స్థైరణ గలిగి వర్తిల్లు భూవ
ల్లభుం డభివృద్ధి నొంది యతిశయిల్లు. 183

క. తనకీడు వైదికపువ, ర్తనములఁ గొని యడఁప వలయు దానిం గడవక్
జనపతికి మేలు గలదే, వినుము చతుర్వర్గపరత విహిత [1]మతనికిన్. 184

ఆ. సకలవర్ణధర్మసంకరరక్షయు, సంధివిగ్రహాదిషడ్గుణములు
నలయ కరయుటయును నర్థసమ్యగుపార్జనమును నృపతి యెపుడు నడపవలయు.

క. పొనరిచి యాడెడుమాటలఁ, గొనఁ దలఁపక దుర్వినీతకోటిధనంబుల్
దన కెక్కినట్టితప్పులఁ, గొని సుజనుల కీగి నృపతి గుణ మండ్రు బుధుల్. 186

క. కడు నమ్మి యునికియును నె, క్కుడునమ్మమియును సుశీల కుశలత గాదె
య్యెడ నైనను బుద్ధి సొనిపి, తడవి కనికొనంగ వలయుఁ దగవుఁ దగమియున్.

క. ధన మపహరించుటయు తన, కనిశముఁ బని గాఁగ బ్రదుకు నతిలుబ్ధునకున్
విను శత్రులచే నొటకు, మును దనప్రజచేన చేటు మూఁడు నరేంద్రా. 188

ఆ. ధర్మరతులు నర్థనిర్ణాణచతురులు, లౌల్యరహితులును నలంఘితాజ్ఞు
లును సునీతినిపుణులును గులజులు నగు, పరిజనముఁ బెనుపు పతికి హితము.

చ. కపటము లేక వైభవము గప్పక యొండొరుమీఁద రాజుపై
నపరిమితప్రియం బెసఁగ నల్గక యుండు ముదంబుఁ బొంది యే
నృపువిషయంబునం బ్రజ వినిర్మలవృత్తతఁ బుత్రభంగి నా
నృపు నృపుఁ డండ్రు గా కితరునిం దగువా రెద నియ్యకొందురే. 190

క. ధనదారాదికముల నె,వ్వనికిని రక్షించికొనఁగ వసమే రక్షా
ఘనుఁ డగుపతి గల్గినఁ గా, కనఁడే శుక్రుండు సుమతు లభినందింపన్. 191

క. [2]అనధీయానుం డితఁ డనఁ, జనుబుత్విజునట్ల చూవె సంరక్షాక
ల్పనహీనుఁ డైననృపుఁ డని, మనువు పలికెఁ గాదె బుద్ధిమంతులు మెచ్చన్.

వ. మఱియు బృహస్పతిమహేంద్ర భరద్వాజప్రముఖు లగురాజధర్మానుశాసకులు
రాజత్వమూలకారణంబు ప్రజాసంరక్షయ యనిరి గావున నెత్తెఱంగున నైనను
లోకరక్షణంబు రాజున కవశ్యకర్తవ్యంబు. 193

తే. సంతతోత్సాహవంతుఁ డై శత్రుకోటి, నార్జవంబున నైన ననార్జవమున
నైనఁ జెఱుపన వలయు నత్యల్పుఁ డైనఁ, బగతుఁ డగ్నివిషంబులపగిది నొంచు.

క. విను నృప రాజ్యామిషముం, గొనఁ [3]బలువురచేతఁ బ్రాణగొడ్డం బై యు
న్నను ధీరుఁ డేమఱమి నది, దనకును దక్కించుకొను బుధస్తుత్యముగన్. 195

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డేను రాజధర్మప్రకారంబు సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి
నీకు సందేహంబు గలయట్టిది యెయ్యది యడుగు మనిన ధర్మనందనుం డమ్మ

1 యతనికిన్. 2 అనధీతాధ్యయనుం డనఁ. 3 బలువురు వేఁపఁ; బలువురు వేఁచిఁ.

హోత్మునితో నరుణగభ స్తి యస్తగిరి సేరెడు నేఁటికిం బనివినియెద రేపువచ్చి యడిగెద ననుచుం దత్పాదంబులకుం బ్రణతుం డై వీడ్కొనియెఁ బద్మనాభప్రముఖులును వీడ్కొనిరి వార లందఱును మునులకు నభివాదనంబు లాచరించిరి మునులు నిజస్థానంబుల కరుగం దారును దృషద్వతి యనుమహానదిం గృతసంధ్యావందను లై చని కరిపురప్రవేశంబు సేసి సుఖవృత్తి నారాత్రి గడపి కల్యంబునం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి భీష్ముపాలికిం బోయి యంతకు మున్న వచ్చి యున్నమునిలోకంబునకు నమస్కరించి సవినయంబును సకుశలప్రశ్నంబునుంగా నగ్గాంగేయునిం గదిసి బలసి కూర్చుండి రాసమయంబునఁ బాండవాగ్రజుండు ప్రాంజలి యై యతని కి ట్లనియె. 196

సీ. రాజనామమునకు భాజనం బై మహాద్భుతచరిత్రుం డగుపురుషుఁ డొకఁడు
గలిమికి మూలంబు ఘనవిశేషము గల్గ నోపుఁ గౌరవకులదీపజనన
యది యెఱింగింపవేయవయవంబులుఁ బ్రాణమానసంబులు జన్మమరణములు శరీరయాత్రలు నెల్లవారికి నె ట్లట్ల కాని [1]విభేదంబు గాన మిట్టి

ఆ. రాజొకండు [2]శూరతేజస్వి బుద్ధిమ
జ్జనుల నెట్లు దనవశంబు సేయ
నిలువఁ జెఱుప నెల్లయిలయును నేల డై
వనిభుఁ డగుచు మ్రొక్కఁగొనఁగఁ జాలె. 197

—భీష్ముండు ధర్మజునకు దండనీతిజన్మప్రకారం బెఱింగించుట.—

వ. అదియును వినవలతు నని యడిగిన నమ్మనుజపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 198

క. విను తొల్లి కృతయుగంబున, మనుజులయెడ దండనీతిమంతుం డై రా
జన నొకఁడు గలిగి యరయుట, మనుజేశ్వర లేదు ధర్మమత మంద్రు తగన్.

క. ఒండొరులకు రక్షకు లై, యుండుదు ర ట్లుండ దైన్య మొదవిన లోభం
బొండొండ పెరిఁగి ధర్మము, ఖండిత మై మొదలుకొని రకార్యంబులకున్. 200

క. క్రమమునఁ గామము రాగము, దమమనముల నొదవఁగా మదం బెక్కిన వి
భ్రమ మొందుచు విచ్చలవిడి, విమార్గచరితముల వేదవిధ్వంసకు లై. 201

క. మనుజులు ధర్మముఁ బొడవడఁచిన వేదముఁ గర్మములును జెడుటకు భయ మం
దినయింద్రాదులు గమలా, సనుఁ గానఁగ మునులుఁ దారుఁ జనిరి నరేంద్రా.

వ. చని యద్దేవునిం గని మనుజలోకంబున వేదంబులు ధర్మంబులుం బొడ వడంగిన నధ్వరరాహిత్యంబున నేమును దుర్బలుల మై భయం బంది వచ్చితిమి రక్షింపు మని యవ్విబుధులు విన్నవించిన విరించి దానికిం బ్రతివిధానంబు సేసెద మీరు వెఱవ వల దని పలికి స్వామ్యమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశసుహృద్బలంబులు నాన్వీక్షకీ త్రయీవార్తాదండనీతులును నరిమిత్త్రోదాసీనాదికద్వాదశరాజమండలం

1 విశేషంబు. 2 భూరితేజస్విఁ.

బును సంధివిగ్రహ యా నాసన ద్వైధీభావ సమాశ్రయంబులును మొదలు
గా వలయువానికిం బ్రబోధకంబు లగునానావయవంబులుం గలిగి ధర్మార్థకా
మమోక్షంబులకు సాధకంబు లయి యుండునట్లుగా నూఱువే లధ్యాయంబుల
నఖిలలోకహితం బగునీతిశాస్త్రంబు రచియించి యిది లోకచరిత్రనిర్మలీకర
ణంబునకుం గారణం బగునని యనుగ్రహించె నాలోకపితామహులలాటంబున
ననాదినిధనుండును విశ్వజగత్కర్తయు సర్వభూతాత్ముండును సనాతనుండును
నగువిరూపాక్షుండు విశాలాక్షుం డనునామంబున నావిర్భవించి యాగ్రంథం
[1]బధిగమించి దాని నభ్యసించుటకు మర్త్యుల కాయుర్బుద్ధులు సాల వని యుమ్మ
లించి యమ్మహనీయతంత్రంబు సంక్షేపరూపంబునం బదివేల ధ్యాయంబుల
వైశాలాక్షం బన నిర్మించె. 208

ఆ. హరునివలనఁ బడసి యాశాస్త్ర మమరేంద్రుఁ
డయిదువేలు సేసె నమరగురుఁడు
దేటపడ నొనర్చెఁ ద్రిసహస్రకాధ్యాయ
రూపసమ్మితముగ భూపవర్య. 204

వ. దాని శుక్రుండు సహస్రాధ్యాయపరిమితంబుఁ గావించె మఱియు మనుష్యులశక్తి
యెఱింగి మునులు క్రమంబున సంక్షిప్తరూపంబులుగా గ్రంథంబులు గావించి
రిది నీతిశాస్త్రప్రవర్తనప్రకారం బట్లు సుర లమ్మేలు వడసి విశ్వలోకేశ్వరుం
డగు విష్ణుపాలికిం జని తగం గని కార్యంబు విన్నవించి నీతిశాస్త్రసముద్భవం
బెఱింగించి దీని నధిగమింపను దదీయాచారంబు నడపను శక్తుం డగువాని నొ
క్కరుని నిర్దేశింప వలయు నని యభ్యర్థించిన నద్దేవుండు నిజతేజోమయుండు
గా నొక్కమానసపుత్త్రు నిర్మించి విరజుం డనుపే రిడియె నతండు భూమికిం
బ్రభువుగా నొల్లకుండెఁ దత్సుతుండు కర్దముండు ననపేక్షితరాజ్యుండై తపం
బున కరిగెఁ దదీయపుత్త్రుం డనంగుండు దండనీతి నయించి భూప్రజలం బాలిం
చె నతనికొడుకు నీతి యనువాఁ డమ్మహారాజ్యంబున కభిషిక్తుండై యింద్రియ
వశత్వంబు నొంది మృత్యుపుత్త్రి సునీథ యనుకామినిం గమనీయాకార నతిమ
నోహరగుణవిభాసినిం బరిణయం [2]బైన దానియందు వేనుండు గలిగి మా
తామహదోషంబునం జేసి రాగద్వేషంబులం బ్రజకు విరుద్ధుం డయ్యె నట్లగు
టయు మహామునులుఁ గూడి యేతెంచి మంత్రపూతంబు లగుకుశసంచయంబు
ల నతనిం బ్రశమితుం జేసి తద్దక్షిణోరుతలంబు మథించిన. 205

క. విను కాలినకొఱవితెఱం, గున నల్లఁదనంబు [3]మిగులుకుఱుచయొడలు నె
ఱ్ఱనికన్నులు నై యశుచి,త్వనిరూఢుం డొకఁడు పుట్టె ధర్మతనూజా. 206

1 బధికరించి. 2 బై దానియం దాసక్తుం డయ్యె నయ్యత్యాసక్తింజేసి రాగ. 3 మిగులఁ
గుఱుచ.

—— వైన్యుం డనురాజుచరిత్రంబు భీష్ముఁడు ధర్మజునకుం జెప్పుట. ——

వ. వానిం జూచి యాఋషులు నిషీద యని పలికి వర్జించుటం జేసి తత్సంతానజా
తులు నిషాదు లనం బరఁగి వింధ్యాదిగిరివనప్రదేశంబులఁ గ్రూరత్వంబున
వర్తిల్లి రమ్మునులు మఱియు నారాజుదక్షిణబాహువు మథించిన నుజ్జ్వలత్కవ
చశరశరాసనభాసమానుండును వేదవేదాంగధనుర్వేదపారగుండును నగుపర
మాకారసంతుం డుదయించె సకలదండనీతియు నప్పురుషు నాశ్రయించె నతం
డమ్మహాత్ముల కభిముఖుండును బ్రాంజలియు నై వినయంబున. 207

తే. వినుఁడు ధర్మార్థతత్త్వప్రవీణ యగుచు, సూక్ష్మదర్శిని యైనది సుకృతులార
నాదుబుద్ధి మీ కెప్పని నడపవలయు, [1]దీనఁ గొని నన్నుఁ బనుపరే దాని కనిన.

వ. వారునుం దత్సమయసమాగతు లయినవిబుధులును నవ్వైన్యాభిధాను నభి
నందించి. 209

సీ. మానలోభములఁ గామక్రోధములఁ [2]బాసి సర్వజంతువులకు సముఁడ వగుచు
నియతధర్మము నీవు నిశ్శంక నడపుము ప్రియము నప్రియము నుపేక్షఁ గూర్పు
దండనీత్యాశ్రయధర్మంబు నాపని దీనిఁ జేయుదు సావధానవృత్తి
రక్షింతు శ్రుతుల వర్ణముల సంకరములు సొర నీ నదండ్యులు ధరణిదివిజు

తే. లరయువాఁడ నే భూప్రజ నని ప్రతిజ్ఞ
యనుమహోన్నతపద మెక్కు మనుడు నాతఁ
డవనిసురులు సహాయత్వ మాచరించి
రేని నట్లగుఁ గా కనియెం గుమార. 210

వ. అనిన విని వారలు ప్రీతచిత్తులై యతనికి మహీసురులు సహాయత్వం బాచరిం
చువారుగా ననుమతి సేసి రయ్యవసరంబున వాత్సల్యంబున సకలదివ్యపరివృతు
లై వచ్చి విష్ణువిధాతలు నమ్మునీశ్వరులును నక్కుమారు నఖిలధరణీసామ్రాజ్యా
భిషేకంబు నిర్వర్తించి రవ్విభునకు శుక్రుండు పురోహితుండును వాలఖిల్యుల
యందు సారస్వత్యగణం బమాత్యులును గర్గుండు సాంవత్సరికుండు నై నడచిరి
మున్ను మహి విషమ యగుటయు నమ్మనుజపతి సమమూర్తి గావించుటయు
విందుము కరచరణాద్యవయవంబులతో నవనియు సాగరంబులును మహాగిరు
లును నగ్గురుప్రభావుని భజియించె. 211

క. సురపతి విభవము మేరువు, హిరణ్యమును గిన్నరేశుఁ డీడితసంప
ద్గురుతయు నొసఁగిరి రథకరి, తురగభటావళులు దలఁపుతో నొడఁగూడెన్.

వ. ఇట్లు మహనీయప్రభుత్వపదస్థుం డై యమ్మహాత్ముండు శాస్త్రోక్తమార్గంబున
దండనీతిపరిపాలనంబు ధర్మతాత్పర్యసమీచీనంబుగా నాచరించె. 213

క. ఉరగాదులవలనిభయముఁ, బొరయక యొండొరులతోడఁ బొసఁగి రుజలఁ జి

---

1 దీనిఁ గొని నన్నుఁ బనుపుఁ డిద్దానికైన. ఎ. అనిన వారునుం.... 2 బాచి.

త్తరుజలు లేక యతనితటి, ధరణీప్రజ సస్యసంపదయుఁ గల్గి మనున్. 214

తే. బ్రాహ్మణక్షతత్రాణతత్పరతఁ జేసి, క్షత్త్రియాభిధానంబు రంజనము నెల్ల
ప్రజకుఁ జేయుటకతమున రాజనామ, మును బ్రవర్తిల్లె నానృపాలునకు నధిప.

వ. తత్సంతతిజాతు లెల్లను దక్కల్పులై రాజత్వంబు వహించి దండనీతి పాలించిరి రా జని యొకండు గలిగిన తెఱంగును రాజ్యస్థాపనంబును రాజు మిగిలి వర్తింపం దక్కినజనంబులకు రాకుండుటయు విష్ణువిహితంబులు విష్ణుండు రాజుల నిజతేజోంశంబులం బ్రవేశించి యుండు నట్లగుటం జేసి దైవనిభుం డగుచు రా జెల్లవారిచేతను మ్రొక్కుం గొనం జాలుఁ దద్రక్షణంబును నాచరించు నొక్కని వశంబున లోకం బంతయు వర్తిల్లుటకు దేవసంబంధకలితం బయినగుణంబు వెలిగా నొండు కారణంబు గలదే యాకర్ణింపుము. 216

మ. హరిఫాలంబునఁ బుట్టి ధర్మమున కాలై యర్థ మన్నుత్రకుఁగ
సిరి గాంచెఁ దగ వారు ముప్పురును సుస్థేమోన్నతిఁ సంశ్రయిం
తురు భూపాలకు నాతఁ డన్యజనతాతుల్యోద్భవుం డెట్లు ని
ర్జరలోకార్హసమగ్రపుణ్యవితతిప్రాప్తుండు గా కారయన్. 217

వ. దివంబుననుండి దండనీతి నయించుటకు వచ్చి వాసు దేవమహత్త్వభావితుం డైన మహానుభావుండు గావున వర్ణంబులు నాశ్రమంబులుం దదాచారప్రవర్తనంబులైన వేదపురాణేతిహాసంబులును రాజున కధీనంబులు తదీయమాహాత్మ్యంబున నతనియందు సౌందర్యశౌర్యచాతుర్యాదిగుణంబులు గలుగ జనంబులు దలంతురు తదాజ్ఞకు లోనై వర్తింతు రిది రాజులు దేవసములైన తెఱంగు మఱియు నడుగవలయువాని నడుగు మనిన నయ్యాపగానందనునకుం బ్రణమిల్లి యప్పాండునందనుం డి ట్లనియె. 218

తే. అనఘ నాలుగువర్ణము లాశ్రమములు, నెన్నిగల వెవ్విధంబుల నన్నిటికిని
వర్తనమ్ములు వేర్వేఱ వానిఁ దెలుపు, విశ్వరాజధర్మములను విస్తరింపు. 219

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు వర్ణాశ్రమధర్మంబు లెఱింగించుట.

వ. అని యడిగిన నాదేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కి ట్లనియె. 220

క. కోపంబు లేమి సత్యా, లాపము నిజదారపరవిలాసము శుచితా
గోపన మద్రోహం బవనీపాలక సర్వవర్ణనియతగుణంబుల్. 221

ఆ. బ్రాహ్మణునకు దమము పరమధర్మం బవశ్యంబుఁ గృత్య మధ్యయనము దాన
సర్వకర్మములును శాసితంబులు వాని, నడప వలయు నిష్ఠ యెడప కతఁడు.

ఉ. కానిపథంబునం జనక కారుణికత్వము గల్గి శాంతిమైఁ
దా [1]నడవంగ విప్రున కుదాత్తధనం బొడఁగూడె నేని సం
తానముఁ [2]గూర్ప నష్టులకు ధర్మనియూఢతఁ బంచి పెట్ట దు

1 నడపంగ. 2 గూర్ప కర్తు...బంచిపెట్టి.

ర్మానవిదూరుఁ డై పరఁగఁ బ్రాప్తుఁడు కౌరవవంశదీపకా. 223

చ. యజనము దానకర్మమును నధ్యయనంబును దస్యుహింసయుం
బ్రజ కనురాగ మొందఁ బరిపాలన సేఁతయు సంగరంబున
న్విజితవిభీతిమై నురవణించుటయున్ నృపధర్మముల్ గురు
ప్రజతిలకాయమాన సమరంబు సుధర్మువు వీనిలోపలన్. 224

తే. అధ్యయనదానయజ్ఞంబులధిప వైశ్యు, నకునుగ్రుత్యముల్ శుద్ధార్జనమునధనము
సంచితవ్యంబు పసుల రక్షించువాఁ డ,తండు వానికి నిది మహాధర్మ మనఘ.

క. ఈమూఁడువర్ణములకును, దా మంచిగఁ బనులు సేఁత ధర్మువు కురుధా
త్రీమహీశ్వర శూద్రున, కామెయి జీవనము వాని కజుఁడు విధించెన్. 226

క. ధనధాన్యంబులు గూర్చుట, జనపతి యనుమతము లేక చన దతనికి దా
ననిరూఢి శ్రద్ధ గలిగినఁ, జను నది సుపవిత్ర యగుట జగతీనాథా. 227

తే. అధిప త్రైవర్ణికులకును యజ్ఞవిధుల, శ్రద్ధ గలిమికి మిగులు ధర్మంబు లేదు
యజ్ఞమునకంటె నధికమైనదియుఁ గలదె, యజ్ఞకర్తయ చూవె సర్వాధికుండు.

వ. ఆశ్రమధర్మంబు లాకర్ణింపుము. 229

మ. గురుశుశ్రూషయు నాగమాధ్యయనమున్ గోష్ఠీనిరాసంబుఁ ద
త్పరతన్ [1]మేన్ దొడయంగఁ దాఁ జొరమియున్ భైక్షాశనత్వంబు ష
డ్వరకర్మంబులయందు రాగభరగాఢద్వేషముల్ లేక యె
వ్వరితోడం బగ గాక యున్కియును భవ్యబ్రహ్మచర్యోక్తముల్. 230

మ. నిజదారైకపరత్వముం గరుణయున్ నిక్కంబునుం దాల్మియున్
సుజనాసంగము దేవపిత్రతిథిసంశుద్ధార్చనల్ హవ్యభు
గ్భజనంబున్ సకలాశ్రమస్థులను శక్యప్రక్రియం బ్రోవుఁ బం
కజగర్భుండు గృహస్థధర్మములు గాఁ గల్పించె నుర్వీశ్వరా. 231

శా. తానున్ భార్యయు నేఁగుఁ బేరడవికిం దా నొక్కఁ డైనం జనున్
మానాహంకృతు లూడ్చు నింద్రియములన్ మర్దించు నచ్చో జడల్
పూనుం దాపసశాస్త్రముల్ సదువుఁ జల్పున్ గోష్ఠి తజ్జ్ఞాళితో
వానప్రస్థవిధాప్రవిష్టుఁడు ప్రజావాత్సల్య [2]నిఘ్నాత్మతన్. 232

శా. ఎచ్చోనైనను నిల్చు నాఁకటికి నేమేనిం గొనున్ రాత్రియై
నచ్చో నెమ్మి శయించు నగ్నిపరిచర్యం బాసి వర్తించుఁ దా
నిచ్చం గోరఁ డొకండు నింద్రియజయం బేపారుభోగంబులన్
మెచ్చున్ [3]మ్రొక్కను నొల్ల కుండు యతి పేర్మిన్ నిర్మముం డై నృపా.

క. ఈనాలు గాశ్రమములకుఁ, బూని చొరం దగినవాఁడు భూదేవుఁడు రా

1 బొం దొరయంగ. 2 నిష్ఠాత్మ కా. 3 స్రుక్కను లేకయుండు.

జైనను వీనను వైశ్యం, డేనియు వర్తించు శుద్ధహృదయతకల్మిన్. 234
తే. సుమతిఁ ద్రైవర్ణికులకు శుశ్రూష సేసి, యాప్తసంతానుఁ డయ్యు నిలాధినాథు ననుమతంబునశూద్రున కాశ్రమాంత,రంబుదగుఁగాదుయతిగాఁగ రాజముఖ్య.
క. నిజధర్మవర్తి యగు సద్ద్విజుఁ డగుఁ [1]బాత్రంబు దానవిధిముఖముల క ట్లు జనేశ్వర నృపముఖులకు, నిజవిత్తము లీయ మాననీయత గలుగున్. 236
తే. వర్ణములు నాశ్రమంబులు వసుమతీశుఁ,డుక్తపథమున నడపించి యుభయలోక సిద్ధి గనుఁదప్పఁ ద్రొక్కనిశిష్టజనులు,గలన రేంద్రున కింద్రుండుఁ దలఁపసరియె.
వ. అదియునుం గాక. 238
సీ. ఏనుంగు [2]పాజ్జలో నెల్లసత్త్వంబుల పాజ్జలు నడఁగినయట్లపోలె
రాజితక్షత్రధర్మమునకు లోనయి సర్వధర్మంబులుఁ జను మఖములు
వేదంబులును శుభవృత్తంబులును దండనీతి మానినఁ జెడు భూతలంబు
సంస్కారరహిత మై చాల హీనతఁ బొందు నట్లైనఁ బ్రజకుఁ జే టావహిల్లు
తే. రాజు లరసిన నెమ్మది బ్రదుకుఁ గాన, రాజు సర్వోత్తముఁడు ధర్మరాజియందు రాజధర్మంబ యెక్కుడు రా జనంగ, ధర్మదేవత యన వేఱె ధర్మతనయ.239
వ. ఆకర్ణింపుము. 240
తే. తొల్లి మాంధాతృఁ డనుమహీవల్లభుండు,విష్ణుసందర్శనము సేయ వేఁడి యొకమ హాధ్వరమునిష్ఠ మైఁ జేయననురవిభుఁడు,సన్నిహితుఁడయ్యెఁ బ్రీతినజ్జనవిభునకు.
వ. అట్లింద్రుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు. 242
క. అన్నరపాలుఁడు దానుక్, జన్మమునకు వచ్చినట్టిజగతీశులు భ క్తి న్నమ్ర లైరి దేహము, లు న్నేలయు ముదము మనములుం గలయంగన్.
వ. అట్లు దండప్రణామంబులు సేసి లేచి చేతులు మొగిచి నిలిచిన సురేంద్రుఁ డన్నరేంద్రునితో ని ట్లనియె. 244
ఆ. విష్ణుఁ జూడ నీవు వేడుక పడితి నా, కైన నజున కైన నరిది విష్ణు దర్శనంబు నీదు తలఁ పెద్ది యెఱిఁగింపు, మది యొనర్చెదను మహానుభావ.245
క. అనవుడు సాంసారికవ,ర్తన ముడుపుము భైక్షచరణతత్పరత మనం బున దృఢముగ నొందింపుము,ననుఁ [3]జరితార్థునిఁగఁ జేయునావుడు నగుచున్.
ను. ధరణీశా నృపధర్మ ముత్తమము సద్ధర్మంబులం దెల్ల నే
తెఱువుక్ రా జరయంగఁ గాదె తగ సిద్ధిం బొందుఁ గామంబుఁ గ్రో
ధరయంబుక్ మగిడించి దండము సమత్వవ్యాప్తిఁ జెల్లించుచుక్
ధరఁ బాలించినరాజు వొందుగతిఁ బొందక్ శక్యమే యేరికిన్. 247
వ. అని పలికి పురందరుం డందఱు రాజులం గలయం గనుంగొని. 248

---

1 బ్రాహ్మణుండు; బాత్రుండు. 2 నంజలో...యంజలు నడఁగిన. 3 జరితార్థుఁడుగఁ.

తే. లోకపాలాత్మ్ముఁడు మీరు మీకు భైక్ష్యచరణ మర్హమే ప్రజఁ బ్రోవుసమరముక్త దేహు లగుటయు నమ్మేలు దెచ్చునంశ,యంబు వలవదు మీపద మధికతరము.

వ. అని చెప్పి దేవేంద్రుండు దివంబునకుం జనియె. 250

చ. అది యొకఁ డేల వేదములయందుఁ బురాణములం బ్రసిద్ధకో
విదులు బహుప్రదేశముల వేనుఱుఁ గాంచి మనుష్యు లెల్ల భూ
మిఁదయితుకంటెఁ గక్కున యమేయసుధర్మము లేదు గావు ని
ర్మలకృతదండనీతి కనరా మన మెల్ల వినంగ నెప్పుడున్. 251

ఉ. కావునఁ గామరోషములఁ గ్రాఁచుచు నాశ్రమకోటిఁ గాచుచున్
భూవలయు ప్రజన్ సనుతిఁ బ్రోచుచు రాజ్యము సేఁత మేలు భి
క్షావిధిలోను గాఁ గలుగు సారపుధర్మములన్ ఘటించు మేల్
వావిరి సప్రయత్నమున వానికి వచ్చు నృపాల యెమ్మెయిన్. 252

చ. అతిథుల దీనకోటుల ధనార్థిత లేనియతివ్రజంబు స
న్మతిఁ బరికింపు హర్షమదమానవిషాదములం జొరంగ నీ
క తొలఁగఁ ద్రోవు నాయొకలు గావక భూప్రజఁ గాతు నన్విని
శ్చితకృతబుద్ధి గల్గు మిది సేయు సమస్తసుధర్మసిద్ధులన్. 253

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు మహాపురుషా వర్ణాశ్రమవిధంబులుం దద్రక్షణం బుచొప్పును దాన వచ్చుపెంపును నెఱింగించితి రాష్ట్రజనంబు లెయ్యది యాచరించి సుఖు లగుదు రెఱింగింపవే యని యడిగిన నమ్మహీకాంతునకు శాంతనవుం డిట్లనియె. 254

రాష్ట్రజనుల కర్తవ్యధర్మంబులు భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దెలుపుట.

సీ. రాజు నుత్తమగుణభ్రాజిష్ణు నభిషిక్తుఁ గావించుకొని యెల్ల కార్యములును
దన్ముఖంబునఁ జెల్లఁ దద్దయు సుఖ ముండఁ బడయుదు రొకఁడు భూపాలనంబు
సేఁత లేకున్న దుశ్చేష్టితు లై జను లన్యోన్యదారధనాపహరణ
మాచరింతురు మీలయట్టుల బలవంతు లల్పులఁ దమకు నాహారములుగఁ

తే. గొందు భూపతి లేకున్నఁ బుడ్రజనము,లధిపకృషి సేయుటయును బేహారమాడు టయును గోరక్షగావించుటయును మొదలు,గాఁగ బ్రదికెడు తెరువులుగాసిగావె.

వ. వినుము. 256

సీ. జనులొక్కతఱిఁదొల్లిసమయంబుదమలోనఁజేసిక్రూరతయుమ్రుచ్చిమియుఁ బెంకు
నైనఁ బక యట్టిదుర్జను నందఱును గూడి శాసించువారుగాఁ జాలి తమకు
నధిపతియుఁగ నొరు నాసపడక యుండి నడవడి బహుకారణములఁ జిక్కు
వడిన విషణ్ణులై బ్రహ్మగానఁగఁ బోయి మాకు రక్షకుఁడుగ మహిపుఁడొకఁడు

తే. వలయుఁరూపింపుమాతనిఁగొలిచిబ్రదుకు,వారమనుటయు నజుఁడును వారివలని

కరుణమనువునిరూపించెనరులసత్య,[1]చరితులనిపాలనమునకుఁజొరఁడయతఁడు.

వ. చోర కున్న నజ్జనంబు లమ్మహాత్మునితో నీకుం బుయిలోడ నేల ప్రజలచేతఁ
బశువులయందును బసిండిని నేఁబది యగునంశంబును ధాన్యంబున దశమభా
గంబును భండారంబుగాఁ బుచ్చికొని శస్త్రోపజీవుల నెల్ల నీవారిం జేసికొని బల
వంతుండ వై దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనం బాచరింపుమేమందఱము ననుసరిం
చి నీపనుపు సేయం గలవార మధర్మవర్తనులు నీచేతం జెడువారు ధర్మవర్తనులు
సేసినధర్మంబున నాలవపాలు నిన్నుం జేరం గలయదిగా నొడంబడితి మింద్రుం
డు దేవతల రక్షించుమాడ్కి మమ్ము రక్షించుకొని సుఖంబుండు మనుటయు. 258

క. అతఁ డొడఁబడి యత్తెఱఁగున, నతిబలవంతుఁ డయి నీతి నంచిత మగును
ద్ధతవిక్రమమునఁ దగ నీ, క్షితిఁ బాలించె సుఖు లై రశేషజనములున్. 259

ఉ. కావున మేలు సేయదె జగజ్జనకోటికి రాజునాజ్ఞమైఁ
బోవుట యాతనిం దగినపూజలఁ దృప్తునిఁ జేఁత దేవసం
భావనఁ [2]గొల్వ తం దొకటఁ బాడి దొఱంగిన సైఁచు టిట్లు సం
భావితుఁ జేయఁగా నతనిపం పొనరింతురు మ్రొక్కి శత్రులున్. 260

క. తనవారు పెద్ద సేయని, మనుజేశు నరాతిజనులు మదిని సరకుగాఁ
గొన రది భూప్రజ కొప్పదు, వినుకావునఁ బతికిఁ బ్రజలు వెఱచుటయొప్పున్.

తే. వాహనాసనశయ్యానివాసములును, భోజ్యగంధమాల్యాంబరభూషణములు
గుప్తియునునరపతికినెక్కుడుగవలయు,నను[3]తలంపుతోమనుటభూజనులగుణము.

చ. అతఁడును మందహాససహితాలపనంబును సత్యభాషణ
వ్రతమును సంవిభాగనిరవద్యతయుక్త సమభావముం గృత
జ్ఞతయు జితేంద్రియత్వముఁ బ్రసాద[4]ఫలంబును గల్గి భూమికిం
బితృసముఁ డై విరోధిజనభీషణసారత నొప్పఁ బెం పగున్. 263

వ. అనుటయుం గాంతేయాగ్రజుండు మనుష్యుల కెల్ల రాజధిపతియును దైవం
బునుం గా విప్రులు సెప్పి రట్లగుట యేమిటనో యని యుండుదు నది మీ
వలనం బ్రస్ఫుటంబుగా వింటి నని పలికిన గాంగేయుం డింకనుం జెప్పెదఁ
దొల్లి వసుమనుం డనుమానవేంద్రుఁడు నీవపోలె వితర్కించి బృహస్పతి నడిగిన
నతం డతనికిఁ జెప్పినభంగి యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 264

బృహస్పతి వసుమనుం డనురాజునకుం జెప్పిన రాజధర్మప్రకారము.

తే. లోకములు లోకధర్మంబులును నృపాల, రాజమూలముల్ రాజవిరహితమైన
పుడమి జనులకు నింకినమడువులోని, జలచరంబులు పడుపాటు సంభవిల్లు.

క. తరణిశశాంకుల తేజ, స్స్ఫురణము లే కున్నయట్లు భూజనములు ని

---

1 నిరతులని...జొరఁ డతండు. 2 గొల్వ నాతఁ డొకపాడి. 3 తలంపునఁ బ్రజలకు మనుట గుణము. 4 గుణంబును.

ర్భరదురితతఁ జెడ్పడుదురు, నరపాలకవిహితపాలనము లేకున్నన్. 266

క. తనధన మిది యని యూఱడి, మనఁ బరిణయ మాది యైనమహితోత్సవముల్
గొనియాడ నెవ్వరికి వచ్చునె జనపాలుండు లేనిచో నిర్భయతన్. 267

తే. విభుఁడు లేకున్న జనములు సభయహృదయు,లగుచు హాహానినాదంబులడరఁదల్ల
డిల్లుదురు రాజు లేమియ యెల్లవారు, లేమి కల్మియ కల్మి దుర్లేపరహిత. 268

క. యాగములును భోగములును, ద్యాగములును బహువిధములధర్మములు మహా
భాగా నరపతిరక్షా, యోగంబునఁ జెల్లుఁ బ్రజకు నుల్లాసముగన్. 269

క. ఒకరునికి నలిగి యాతని, సకలహిరణ్యంబు రత్నసంచయమును బు
చ్చుకొనుం దనవలచినవా,నికి నిచ్చు ధనేశుఁ డంద్రు నృపు నట్టితఱిన్. 270

తే. చారచక్షుఁ డై కను నెల్లజగము నపుడు
సూర్యుఁ డంద్రు నరేంద్రు నకార్యకరులఁ
దునుము నయ్యెడ జముఁడు నాఁ జను నతండు
దేవతాత్మకుఁ డగుట సందియమె యధిప. 271

క. విను నృప సమ్రాట్టు విరా, ట్టనియెడుశబ్దములఁ బొగడు నాగమములు నె
ట్టన భూపాలకుననిన న,తనిఁ దగ నర్చింప కుండఁ దగునె యొరులకున్. 272

క. నియతిమెయి నెవ్వఁ డింద్రియ, జయమును భక్తియును జిత్తసారము దృఢసం
[1]శ్రయతయుఁ గలిగికొలుచునృపు, నయసంపన్నుఁడుఁగ జేయునధిపతియతనిన్.

క. రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము, రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం బ్రజయుఁ
రాజోత్తమ యన్యోన్యవి,రాజితులై యుండవలయు రక్షార్చనలన్. 274

వ. అని యిట్లు బృహస్పతి యుపదేశించినం గౌసల్యపతి యగు వసుమనుండు ప్ర
యత్నంబునం బ్రజాపాలనం బాచరించె నని చెప్పుటయు ధర్మనందనుండు
రాజు జనపదపరిపాలనంబును శత్రువధంబును మొదలైన కృత్యంబులు నడపు
తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు భీష్ముం డి ట్లనియె. 275

క. తనుఁ దాన తొలుత గెలువక, మనుజపతికి వలయుఁ బిదప మార్తుర గెలువక
మనమునఁ దలంచునదియును, దను గెలువనిపతికి గెలువఁ దరమే పగఱన్.

ఆ. వినుము తన్ను గెలుచుటన వేఱొకండె పం,చేంద్రియములఁ [2]దూలనీకకొలఁది
నాఁగుటయ జితేంద్రియత్వంబు గలరాజు, రిపులఁ జెఱుపఁజాలు నృపవరేణ్య.

క. ఆరామాదికనిజసం,చారస్థలములకు దేశసంధులకుఁ బురీ
ద్వారములకు నగరికిని ధ,రారమణుఁ డొనర్ప వలయు రక్షలు నియతిన్. 278

తే. అరులకడ నిజభూమియం దనుజతనుజ, బాంధవామాత్యమిత్త్రులపాల వేష
ధరుల వేగులఁగాఁ బెట్ట ధరణిపునకు,వలయునొండొరు నెఱుఁగనివారిఁగాఁగ

క. తను హీనుం డని యెఱుఁగక, మును ప్రబలునితోడ శీఘ్రమున సంధానం

1 శ్రయమఁ గలిగి కొలుచుం గృప, నయసంపన్ను నిఁగ. 2 బాఱనీక.

బొనరింప వలయు నతనికి, ధనం బొసఁగి యైనఁ బతికిఁ దగు నిలఁ గావన్.

క. మత్తుఁ బ్రమత్తుని విషయా, యత్తుని దుర్బలునిఁ జూచి యట్టిపగతుపై
నెత్తునది శిఖివిషాదుల, నుత్తలపెట్టునది యతనియుర్విఁ గడంకన్. 281

ఆ. కయ్యమునకు వలదు కాల్ద్రివ్వ నధిప సామమున భేదమునను మాఱ్తుమనము
మెత్తఁ జేసి [1]చెఱుచుమెయివడిఁ గప్పించు,కొను తెఱం గెఱింగికొనుటమేలు.

చ. జనకుఁడుఁబోలె నర్మిలిఁ బ్రజం బరికించుచు షష్ఠభాగముం
గొనునది వారిచేత నరిఁ గోటివిధంబుల నాప్తదత్తులం
గని వనగోకులాకరనగప్రముఖార్థకరంబు లారయం
బనుచుచు నన్నిటం ధరణిపాలుఁడు గన్నిడి యున్నఁ బెంపగున్. 283

సీ. కోట యేమఱ కెప్డుఁ బాటించి గడ్డియు ఖాణంబుఁ గొల్చును గట్టియలును
నేయునూనియయును నాయుధమ్ములు నౌషధములునాఖిలయంత్రములుఁగూప
ములు లోనుగా నందు వలయువాని సమగ్రములుగ సంపాదించి భూరిధైర్య
శౌర్యాదిగుణముల నడిసన్నయాప్తయోధులఁ బెల్లమర్పుట యలఘునీతి
ఆ. పగతుఁ డలిగి నడచుపథమునఁ దృణకాష్ఠ, ములును ధాన్యతోయములును లేక
యుండఁ జేసి మిత్రమండలేశుల నెత్తి, యరుగుదేరఁ బనుచునది విభుండు.

వ. మఱియు రాజునకు రక్షింపవలయునది స్వామ్యమాత్యజనపదకోశసైన్యమిత్ర దుర్గంబు లనురాజ్యాంగసప్తకంబు గన్నిడి యరయవలయునది సంధివిగ్రహ యానాసనద్వైధీభావసమాశ్రయంబు లనుషాడ్గుణ్యంబు నడపవలయునది ధర్మార్థకామంబు లనువర్గత్రితయంబు పాటింపవలయునది మంత్రప్రభుత్వో త్సాహంబు లనుశక్తిత్రయంబు నిజవశవర్తిం జేయవలయునది సత్త్వరజస్తమంబు లనుగుణత్రికంబు విశేషించి ధర్మసేవ సంతతంబు నాచరింపవలయునది ప్రమా దంబున నర్థకామంబులు హీనంబులైనను ధర్మనిష్ఠంజేసి ధరణీపరిపాలనంబు సుస్థిరంబై చెల్లు నాంగిరసభార్గవాదు లగుపెద్దలిట్లని చెప్పిరి త్వక్చక్షుశ్శ్రో త్రజిహ్వాఘ్రాణంబు లనుబుద్ధీంద్రియంబులును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు లనుకర్మేంద్రియంబులును మనంబునుం గూడ నేకాదశసంఖ్యం బైనయింద్రి యజాతంబు జయించి కామజంబు లగునక్షమృగయాస్త్రీపానార్థదూషణంబు లునుం గ్రోధజంబు లగువాక్పారుష్యదండపారుష్యంబులును నైనసప్తవ్యస నంబులం దగులక యజ్ఞాధ్యయనదానతత్పరుం డగుచు దుర్మంత్రులకుటిలవా క్యంబులకు లోను గాక నయవిక్రమక్రమజ్ఞులైనయమాత్యులతో దైవమాను షచింతనంబు సేయుచు దేవబ్రాహ్మణప్రణామతర్పణరక్షణంబులం జేసి యశు భనిరాసనంబును శుభాధానంబును నొనర్చుచుఁ బ్రజలం బాలించుభూపతి యుభయలోకసిద్ధులం బొందు. 285

---

1 చెఱిచి

తే. అనిన విని ప్రీతి ధర్మనందనుఁడు రాజు, దండనీతియు ననఁగ నుదాత్తయుక్త
వస్తువులు రెండు నార్యప్రశస్తకార్య, సిద్ధి గావించు [1]తరములు సెప్పు మనఘ.

వ. అని యడిగిన నప్పుడమిఱేనికి సరిత్సూనుం డిట్లనియె. 287

క. భూరమణుఁడు గాలమునకుఁ, గారణ మెట్లన్న ధర్మగతి పూర్ణత నొ
ప్పారంగ దండనీతిన,మారంభము నడపుఁ గృతయు [2]గాగతి నధిపా. 288

వ. అందు. 289

క. ధర్మంబు వెరుఁగు వైదిక, కర్మఫలము లెసఁగు ఋతుని కాయము ప్రజకున్
శర్మం బొసర్చు నాయువు, పేర్మిఁ బొరయు [3]దునక పెద్ద పృథివి ఫలించున్.

తే. రాజు మూఁడుభాగముల ధర్మంబునడపుఁ,ద్రేత నమ్మెయినది ప్రజాప్రీతిసలుపు
ద్వాపరంబున నర్థంబ యోపి చెల్లఁ, జేయు నక్కాల మమ్మాత్రఁ జెందుమేలు.

క. నరపతి ధర్మోపేక్షా, పరుఁ డగుఁ గలియుగమునందుఁ బాయును ధర్మ
స్ఫురణ మధర్మం బెందును, బరఁగును వర్ణాశ్రమములపథములు దప్పున్. 292

వ. కాలప్రభావం బిట్టిద యైనను. 293

ఆ. విభునిసకలధర్మవృత్తి నత్తఱి కృత,యుగముఁ బోలు ధర్మయుక్తిమాత్ర
లరయ విభుల కెట్టు లయ్యె [4]నయ్యెతఱు,లవులయుగములట్ల యగు నృపాల.

వ. అనుటయు నెట్టివాఁ డైన విభునిశుభంబులు వొందు ననుటయు ధర్మనంద
నునకు మందాకినీనందనుం డిట్లనియె. 295

మ. అరయుం దప్పు కృతం బెఱుంగు మదలోభావేశముల్ లేవము
ష్కరుఁ డాత్మస్తుతి లేదు సేయునియతిం గార్యంబు లీగుల్ ఘన
స్థిరముల్ శూరుఁడు గర్వి గాఁ డశఠుఁ డస్త్రీలోలుఁ డక్రోధనుం
డరి [5]నొవ్వం గొనఁ డన్పొగడ్తఁ గనురా జత్యంతదీప్తుం డగున్. 296

వ. అని చెప్పి వెండియు. 297

ఆ. సాంగవేదవేది యగుపురోహితుఁ డెప్డు,నగరమెలఁగవలయుఁ దగవుఁ గృపయుఁ
జక్కటియును గలుగు సచివునప్పనములు,నరులు నరయఁబనుచునది విభుండు.

క. పరుసఁదనముమెయి నరిగొనఁ,జొరఁదగ దది పొదుఁగుగోయుచొప్పగు వినుపా
ల్గురియించుకొనఁ దలంచిన, నరయ వలదె గోవుఁ బ్రజయు నట్టిద యధిపా.

ఆ. కోరి తోఁటవాఁడు కుసుమఫలంబులు, గోయునట్లు రాజు గొనఁగ వలయు
[6]నప్పనములు నఱికి యంగారములు సేయు, భంగి నైన భూమి పాడు గాదె.

క. దయఁ బ్రజ రక్షించుటకు నె,నయె తపములు నధ్వరములు నరవర దానన్
జయమును లక్ష్మియునుం గీ,ర్తియు సుగతియుఁ గలుగు వసుమతీనాథునకున్.

---

1 తెఱఁగులు. 2 గాకృతి. 3 దున్నకయును బృథివి. 4 నట్టితెఱంగు. 5 నొవ్వంగఁ గొనం డనం బరఁగురా. 6 నప్పనంబు నఱికి.

వాయుదేవుఁడు పురూరవునకుఁ జెప్పినరాజధర్మప్రకారము

వ. విశేషించి పురోహితుం బాటింప వలయు వినుము తొల్లి యైలుం డగుపురూరవుండు వసుధ విప్రక్షత్త్రియులం దెవ్వానిధనం బై యుండు నని వాయుదేవు నడిగిన నమ్మహాత్ముండు చతుర్ముఖునిముఖబాహూరుపాదంబులు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రులకుఁ బ్రభవస్థానంబు లగుట సెప్పి యిట్లుత్కృష్టప్రభవుండై సర్వవర్ణంబులకు నీశ్వరుం డగుబ్రాహ్మణుం డీపృథివీధనధాన్యాదిసమస్తవస్తువులునుం దా ననుభవింపను నొడ్లకు నొసంగను [1]నుక్తుం డగుట దండనీతిధారణంబునకు క్షత్త్రియుం జొనిపె బ్రాహ్మణశాంతిపరత్వంబున క్షత్త్రియాధిపత్యప్రాప్తి పతిలేమి నంగన దేవరునిం బ్రతిగ్రహించిన ట్లున్నది యిది భూమి తెఱంగిట్లగుటం జేసి నిజధర్మతృప్తుండును విద్వాంసుండును శాంతుండును నగుపురోహితునకు సర్వసంపదలును సమర్పించి జనపతి శుశ్రూషాపరుండునునహంకారరహితుండును నై దండనీతి నయించి యుభయలోకంబులనుం బెంపువహించు.

క. రసగంధాద్యనుభవములు, పొసఁగవు భీత మగుచిత్తమున భయముం బా
ప సమర్థుఁడు గావున నృపుఁ, డసమానప్రభుతఁ బొందె నవనీనాథా. 303

క. అని వాయుదేవుఁ డిట్లు జనపతి బోధించె ననుడు శాంతనవున క
మ్మనుజపతి యిట్టు లను నేపనులఁ బురోహితుఁడు మాన్యభావము నొందున్.

వ. అనిన నాధర్మతనయుతో నద్దేవవ్రతుండు పురోహితవిషయంబులుగా శుక్రుండు సెప్పినవాక్యంబులు గల వుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 305

తే. అమరగరుడగంధర్వవిద్యాధరాది, దివ్యులకు నధ్వరంబులఁ దృప్తి సేసి
పరమశుభములఁబొందుభూవరుఁడుదాని, కెల్లమూలంబుదగుపురోహితునిబుద్ధి.

క. రక్షఃపిశాచ[2]గుహ్యక, యక్షాదులు బాధ వెట్టు నవనీనాథుఁ
దక్షపురోహితమంత్రను, రక్షాసంస్కారవిధివిరహితుం డైనన్. 307

క. వివిధోత్పాతంబులకుఁ, నవళులలోఁ దోఁచుకీడునకుఁ దోడ్తో శాం
తివిధానంబున నిరసన, మవును బురోహితునిచేత ననవద్యముగన్. 308

వ. ఈవాక్యంబులం దాత్పర్యంబు గలుగుము బృహస్పతియును శాంతికంబును బౌష్టికంబును శత్రునాశంబునుమంత్రాధ్యపురోహితసాధ్యంబు లనియెం గావున నీవును సంభావితపురోహితుండ వగుము. 309

క. పరిశుద్ధి లేనికుత్సిత, పురోహితులు నీచదశలఁ బొందుదురు మహీ
వర యల్పమె శుద్ధుం డై, పురోహితత్వంబు సేఁత భూపతినగరన్. 310

క. ఆరోగ్యము గయు లుత్తముఁ, బౌరోహిత్యంబు నడపఁ బనుచునది ధరి
త్రీరమణుఁ డతఁడు దాను స,మారంభము లెల్ల నేకమతిఁ గను టొప్పున్.

క. బ్రహ్మక్షత్త్రము లొంది య,జిహ్మము లై కృత్యములు విశిష్టత నడపన్

1 యుక్షుండు దండ. 2 జృంభక.

వ. బ్రహ్మోదులు వార్త్రింతురు, బ్రాహ్మణముఖవర్ణసమితి ప్రమదముఁ బొందున్. 312
ఈయర్థంబునం దైలకశ్యపసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు విను మైలుండు
గశ్యపుని బ్రహ్మక్షత్త్రప్రకారం బడిగిన నమ్మనుజపతికి నమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె.
ఆ. క్షత్త్రమునకుఁ బుట్టఁ గాఁ బట్టు బ్రహ్మంబు, బ్రాహ్మణునకు యోని రాజు గాన
యుభయవర్ధనంబు నొండొంటి విడువమి, వెలుఁగు రెండు మాయు విడిచెనేని.
క. తమలోనఁ బొందు గలవి, ప్రమహీశులఁ బ్రజయుఁ బొదువుఁ బ్రజచే మాన్య
త్వము వడయఁగ నేరరు ఖేదము గలిగిన నలఁతు రొలసి దస్యులు ప్రజలన్.
తే. అట్టిదశఁ బుట్టు రుద్రునియలుక దాన, సకలమునకు వినాశంబు సంభవిల్లుఁ
గాన యెల్లవిధంబులఁ గలసి యుండ, వలయు నృపుఁడుఁ బురోధయు వసుమతీశ.
?. వినుము విశేషించి జనన, జనితోన్నతి విప్రుఁ డతని జనపతి వినయం
బున నడప వలయు దానను, మనుగడ యిరువురకుఁ బ్రజకు మహనీయ మగున్.

కుబేరునకు ముచుకుందునకుఁ గలిగినసంవాదము.

వ. అని చెప్పి [1]పురోహితునివిశేషంబు ముచుకుందుం డనురాజునకు వైశ్రవణున
కుం గలిగినసంవాదంబునం బ్రకటం బయ్యె న త్తెఱం గెఱింగించెద. 318
మ. విను మారాజు సమస్తదిగ్విజయముం విస్ఫూర్తిమైఁ జేసి తాఁ
దనలా వారయుబుద్ధి వైశ్రవణుమీఁదం బోవ నాతండు దై
త్యనికాయంబులఁ బంచినం దెరువునం దత్సైన్యముల్ రాజుమూఁ
క నతిక్షుభ్యము గాఁగఁ జేయుటయు స్రుక్కం బడ్డచిత్తంబుతోన్. 319
క. నృపతి పురోహితు దూఱినఁ, దపముల మంత్రముల దేవతాపూజల వీ
ర్యపటుత్వ మతనిసేనకు, నపరిమితము సేసె నమ్మహాత్ముం డధిపా. 320
ఆ. బ్రహ్మశక్తిఁ బేర్చి రాజుసైన్యము దైత్య, సేన బడలువడఁగఁ జేయ నాతఁ
డతిరయమున ముట్టె నలకఁ గుబేరుండు, ననికి వెడలె నిజబలాన్వితముగ. 321
వ. వెడలి సమరంబు సేయుసమయంబునం గిన్నరేశ్వరుం డన్నరేశ్వరు నాలోకించి.
శా. దక్షుం డై తిటు బ్రహ్మశక్తిన భవద్బాహావిలాసం బమి
త్రక్షోభం బొనరించెనే యనుడు నాతం డిట్లు నీ వంటి బ్ర
హ్మక్షత్త్రంబుల కేకయోనిజననం బవ్వేధ [2]గల్పించె యో
గక్షేమాకలనంబు సంగతము లై కావింపఁ బంపండొకో. 323
వ. అనుటయు ధనదుండు సాంత్వనస్వరంబున. 324
ఉ. నాకును నీకు నేటికి రణం బొనరింపఁగ నేను బంప నీ
వేకముఖంబుగా ధరణి యేలుము నావుడు నవ్వి యవ్విభుం
డీకుపతిత్వ మొల్ల నొరునీగి మహత్త్వకరంబె విద్విష
ద్భీకరమద్భుజార్జితమ పెం పొనరంగ భుజింతు దిక్పతీ. 325

1 పురోహిత విషయంబు. 2 గల్పించి.

వ. అనిన విని పౌలస్త్యుండు నీ వధికుండ వట్లు సేయు మని గారవించిన ముచుకుం దుండు ముదితుండై చని సకలోర్వియు నిర్వక్రవిక్రమంబున నేలె నని చెప్పిన విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబులయం దైశ్వర్యప్రీతిపుణ్యలోకంబులు నిరతిశయంబుగాఁ జేయం జాలునది యెయ్యది యని యడిగిన. 326

ఆ. అతని కిట్టు లనియె నమరతరంగిణీ, సూనుఁ డధికభీతు లైన సజ్జ
నులకు నభయ మొసఁగి యలఘుసౌఖ్యాత్ములఁ, జేత యెంతయును విశిష్టమధిప.

వ. అని వెండియు. 328

క. విను పర్జన్యుఁడు భూతము, లను బండినమ్రాను పక్షులను బ్రోచువిధం
బున నీవు బంధువుల స, జ్జనయుతముగఁ బ్రోవు మది ప్రశస్తం బనఘా. 329

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు విప్రప్రభృతులకు నిజధర్మవర్తనంబుల జీవనంబులు నడవక తక్కిన నెట్లని యడిగినఁ బితామహుం డతనితో నాపద [1]దనికిన నితరజాతివృత్తంబు గర్హితంబు గా దట్లయినను నాయుధోపజీవనాదిక్షత్త్రధర్మంబులం జేసి బ్రాహ్మణ్యంబు [2]నష్టపడి బ్రాహ్మణులు క్షత్త్రసము లగుదురు వాణిజ్యప్రముఖవైశ్యక్రియ లాచరించి వైశ్యసము లగుదురు నిత్యానుష్ఠానంబులు లోనుగాఁ గలయవి డిగవిడిచి ధనలోభతాత్పర్యంబున [3]శూద్రప్రాయులై చరించి శూద్రసము లగుదురు దక్కినజాతులవా రందఱుఁ దమతమ తారతమ్యంబులతో నిట్లు నిజజాతివిహీనులగుదు రట్టివారు జాత్యుత్తమకృత్యంబులకుఁ బాత్రంబులుగారు భూకాంతుం డింతయు నెఱింగి యర్హప్రకారంబులం బ్రజ నడపి రక్షించినం బ్రజాకృతం బగుధర్మంబునందుఁ జతుర్థాంశంబునకు నుక్తుం డగుఁ బ్రజలఁ బాతకంబులం బొరయ కుండ నరయం జాలక [4]దండ్యదండనరహితుం డైనమహీవిభుని వారలచేసినపాతకంబుల నాలవపాలు వొందుఁ గొండఱు బుధు లంతయుం బొందు నని చెప్పుదు రనుటయు నమ్మనుజనాథుండు. 330

ఆ. వినుము వివిధసుఖము లనుభవింపఁగ రాజ్య, విభవయుక్తిఁ దిరుగ వేడ్క లేదు
నాకు ధర్మరక్షణముమీఁదిభరముఁ ద, ల్లోపభయము మనములోనఁ బెద్ద. 331

వ. కావున. 332

చ. అనఘ యనేకదోష మగునట్టిమహీవహనంబు నొల్ల దం
డనపరుషత్వ మేటికి దృఢప్రశమంబున నేను గానకుం
జని యెద నన్న భీష్ముఁ డిది జాడ్యము గాక నృపాలధర్మమే
మనుజవరేణ్య నీమనముమార్దవ మగ్గల మిట్టు లొప్పునే. 333

వ. నిన్నార్త్తి చెప్పుటకుఁ బాండువిచిత్రవీర్యశంతను లున్నవారే నాబుద్ధి వినుము.

ఆ. ఈఁగ కాలియంత యేనియు వీసరఁబోవ కుండ ధర్మమునన నడచి

1 గలిగిన. 2 పట్టువడి; వల్లపడి. 3 సేవావృత్తి నడచిన శూద్ర. 4 దండ్యులయెడ దండనీతి రహితుం డైనమహీవిభుని.

రయ్యు తొంటిరాజు [1]లక్రోధకామప్ర,యుక్తదండధరణ మొప్పఁ గాక. 335

క. దానాధ్యయనయజనముల, తో నుర్విజనులఁ గావఁ దొడఁగుట పతికిం
దా నజకల్పితధర్మము, దీనివిడుపు నరకమునకుఁ దెరు వగు నధిపా. 336

క. కావున వర్ణాశ్రమముల, నేవిధమున నైన నడపు లెడలక యుండం
గావంగ నోపునృపతికి, లే వలజ ఘ్నభయలోకలీలలయందున్. 337

వ. ఇట్లగుటం దెలుపునది యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 338

-కేకయరాజరాక్షససంవాదప్రకారము.-

క. పరమనియతిమైఁ గేకయ, నరపతి యధ్యయనవిధి యొనర్పఁగ నటవీ
పరిసరమున కేగిన యెడ, ధరణీశ్వర పట్టె నొక్కదానవుఁ డతనిన్. 339

వ. పట్టినఁ బ్రబలుం డగునద్దనుజునిం ద్రోచిపోవం జాలక యమ్మహీపాలుండు వాని
కి ట్లనియె. 340

సీ. మ్రుచ్చిమియును అంకు నెచ్చోట నైన నా భూమిలోపల లేదు భూమిసురులు
వేదాధ్యయనయజ్ఞవిధిదానతత్పరుల్ రాజులు బ్రాహ్మణారాధనంబు
జన్నముల్ సేతయు సమరానివర్తనవ్రతమును గలరు గోరక్షణాది
వార్తావినీతు లై వైశ్యులు నడపుదు రమ్మూఁడుజాతుల కధికభక్తి

తే. తోడ శుశ్రూష నేసి శూద్రులు చరింతు, రేమిరంధ్రంబు గాంచి నీ విట్లు వెరవు
మాలి పట్టి తత్యుద్ధత లీల నన్నుఁ, దలఁప నిది నీకుఁ బథ్యమే దానవేంద్ర.

చ. అనుటయు నమ్మహాదనుజుఁ డాతని కి ట్లను నట్టివానిఁ గా
నినుఁ గని వర్ణరక్షణము నిర్మలచిత్తతఁ జేయురాజు కీ
డునఁ బడ కున్కి దెల్పఁగఁ గడుం బ్రియ మై చనుదెంచితిన్ మహీ
జనపరిరక్ష యస్ఖలితసౌమ్యత నిట్ల యొనర్పు భూవరా. 342

వ. అని పలికి సఖ్యంబు సేసి చనియె నని చెప్పినం గాంగేయాగ్రజుండు సంతో
షించి జీవనాభావం బైనచో క్షత్త్రియకర్మానుష్ఠానంబునకు నశక్తుం డగువిప్రుం
డెట్లు బ్రదుకువాఁ డని యడిగిన భీష్ముం డి ట్లనియె. 343

చ. మనఁ జను నుప్పు నువ్వులును మాంసము గోవు వృషంబుఁ గూడుఁ గ
ల్లును ఘృతతైలమాక్షికములున్ ధృతకేసర మైనజంతువున్
ధన మధికంబుగాఁ బడయుదానికి నేనియు విక్రయింపఁ గా
దనుమతి యూఁది వైశ్యకృతి నైనను విప్రున కాపదాగతిన్. 344

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యజ్ఞంబు లెట్లయిన సమీచీనంబు లగు నని
యడిగిన ననిమిషనదీనందనుం డతని కిట్లనియె. 345

ఆ. శ్రద్ధ పలయు మిథ్య చనదు వేదంబులఁ, బరిభవింపఁ దగదు భవ్యయజ్ఞ
కర్త కెపుడు నదియుఁ గాక దక్షిణలు మం,త్రార్థపోషకంబు లందు రధిప.

---

[1] లక్రోధకామత్వ, యుక్త... మొప్పఁ.

క. ఈగతి యెఱింగి చేసిన, యాగము సోమాప్తుఁ జేయు నప్పురుషునిఁ ద
ద్యోగ మొనర్చు మహాసుఖ,యోగము సోమాధిరాజ్యయుక్తము శ్రుతులన్.
ఆ. అధ్వరంబుకంటె నధికంబు తపము త,పం బనంగ మేనిప్రన్నఁదనము
నివురఁ జేఁత గాదహింసయు సత్యవా,క్యంబు దమము దయయుఁ గానియదయ.
వ. అనిన. 349
చ. ప్రియమున ధర్మనందనుఁడు భీష్మునితో నృపుఁ డెట్టిభంగివా
నియొకఁ గరంబు నమ్మఁ దగు నిక్కపుమిత్త్రుఁడు లేనిభర్తకున్
నయగతి సెల్ల నేర దనినన్ విని యిట్లను నాతఁ డేక బు
ద్ధియుతుఁడ వై వినన్ వలయుఁ డెల్లముగా నెఱిఁగింతు భూవరా. 350
క. నమ్మమి మృత్యువు పెద్దయు, నమ్ముట యపమృత్యు వగుట నరపతి [1]నమ్మీ
నమ్మక పని గొనునది ని,త్యమ్ము సూక్ష్మమతిఁ దాను నరయఁగ వలయున్.
తే. తనకు మేలొనరించు నాతండుమిత్త్రుఁ, డతఁడునడపంగ నెల్లకార్యములుశుభము
నొందు నేమిట నేమఱకునికితోడ, నృపుఁడు మిత్త్రుపైఁ గార్యముల్ నిలుపవలయు.
ఉ. మున్ననకున్ మదింప కవమానము వచ్చిన స్రుక్క కొక్కభం
గి న్నెఱిఁ గార్యముల్ విగతకిల్బిషుఁ డై తగఁ జేయునట్టిమి
త్త్రు న్నరనాయకుండు దసరూపు[2]గ నగ్గల మైనశ్రీయు న
త్యున్నతియున్ ఘటించు మహిమోజ్జ్వలుఁ జేఁత సుఖావహం బగున్. 353
క. విను మట్టి మంత్రి గామం, బునఁ గ్రోధంబునను లోభమున భయమునఁ గా
ర్యనిరూపణంబు వదలక, వినీతుఁ డై నడచు టధికవిభవముఁ జేయున్. 354
వ. అని చెప్పి వెండియు. 355
క. అన్నలుఁ దమ్ములుఁ గలుగుట, యున్నతుఁ [3]జేయు నృపు నెంతయుఱపిళ్లయినన్
మన్ననయు నీగియును సం,పన్నంబులు గాఁగ వారిఁ బాటించు టురున్. 356
వ. అది యెట్లంటేని 357
క. బలఁగము గలభూపాలుఁడు, గెలనిమహీశ్వరులబుద్ధికిని వ్రేఁగగుచున్
బలియుఁ డగు లేనివానిం, జులుకంగా జూతు రెట్టిశూరుం డైనన్. 358
క. ఎక్కునతక్కువమాటలుఁ, నుక్కువములు బంది గీడు లొందించుటలుం
బెక్కు దనయన్నదమ్ముల, దిక్కున నన్నియును సైఁపఁ దేజము సేయున్. 359
క. లోపల [4]రాఁజుచుఁ బొగయుచుఁ, బాపంబులు దలఁతు రోపిబలిమియు వెఱపుం
జూపక తక్కరు కెలనికి, నేపాటను వారి నడపు టెంతయు నొప్పున్. 360
తే. చాలుదురు వారు నృపతికి మేలు సేయఁ, గీడొనర్పంగఁ గావునఁ గిల్బిషములఁ
బొరయకుండంగ వారలనరసికొనుచుఁ, బొదివి నడపుట కార్యంబు భూవిభునకు.

1 'మిత్త్రున్, నమ్మి పనులు గొనునది' అని పెక్కుప్రతులు. 2 న కగ్గల మైన 3 గాఁజేయు నెంతయును నృపతిం దా...బాటించు టగున్. 4 రాయుచుఁ బొగులుచుఁ...వెరవుం.

వ. అనుటయు ధర్మజుండు ధనార్జనం బెమిటం బ్రస్ఫుటం బై నడచు నని యడిగిన నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 362

కాలకవృక్షీయక్షేమదర్శిసంవాదప్రకారము.

క. ఆయతి కాఁడు వలయు నర, నాయకునకు వాని కెల్లనరులుం జేటుం
జేయఁ దలంతురు దానవ, ధాయకుఁ డై కావ వలయు ధరణిపుఁ డతనిన్.

వ. ఈయర్థంబున నితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము కాలకవృక్షీయనామధేయుం డగు నొక్కముని క్షేమదర్శియని యెడుకోసలభూవిభునిభూమికిం బంజరస్థంబుఁ జేసికొని యొక్క కాకంబుఁ దెచ్చి యిప్పక్షి త్రైకాల్యవేదియని యెల్లజనంబులకుం జెప్పుచుం దిరిగి క్రమంబున రాజుం గని యతని కక్కాకంబుఁ జూపి నీయం దర్థార్జనాదినృపకార్యంబులవలన నేమఱుట గలదు దానం బుట్టినసేగి యెల్లనిప్పులుఁగు సెప్పి నీకుం దప్పినముచ్చులం బట్టింపఁ జాలు నను పలుకు వలికి యమ్మహీవరునాదరంబు వడసి వీడుఁబట్టున కరిగిన. 364

క. ఆరాత్రి యవ్విభునియధి, కారులు సంపి రొకభంగిఁ గాకము మఱునాఁ
డారాజున కవ్విప్రుఁడు, గోరి రహస్యంబుఁ జేసికొని యెఱిఁగించెన్. 365

వ. అట్లు నియోగులకపటోపాయంబునం గాకి మృతం బగుట సాభిజ్ఞానంబుగా నెఱింగించి తనపేరు సెప్పి యేను మీతండ్రిసఖుండ నతనిపిమ్మట నిచ్చట నిలువ నొల్లక వనంబున కరిగి తపంబు సేయుచుండి నీమీఁదియధికస్నేహంబునం జేసి నీదగు యోగక్షేమంబు లరయ వేడ్కవచ్చి యీరాష్ట్రంబునం బురంబునను వర్తించుచు భవదీయరాజ్యలక్ష్మి మధురభంగి యయ్యును విషము లగునానియుక్తుల వలనం జోరజనసంవృతం బైన కావేరియుంబోలె నుపయోగ్య గాకునికి యెఱింగి నీ కెఱింగించుట కై మిథ్యాభివర్ణితం బైన కాకంబు నెపం బిడి చొచ్చితి దుర్మతు లైన ద్రోహులు దానిం జంపుటకతంబున లోనం గీడు గలుగుట నీకుం గొంత గాన నయ్యెఁ గను గలిగి యరసిన నింకనుం దేటపడియెడు నాయాప్తియును గార్యవివేకంబుకలిమియు నమ్మి మదీయోపదేశంబు నాదరింపు మిప్పుడు నన్నాదరింపక విడిచినవాఁడ వగుము వంచకు లైనయధికారపురుషులకు నేర్పుమైఁ గ్రమంబునఁ బరస్పరవిరోధంబుఁ గలిగించి సంప్రీతి సెఱిచి నీవలసిన ట్లొకనొకని దండింపు మని వారలం బేరు గ్రుచ్చి యుపదేశించిన. 366

క. ఆరాజు నట్ల చేసి మ,హారాజ్యస్థితికి నెల్ల నవ్విప్రు మహో
దారగుణు మంత్రిఁ గాఁ గొని, సారధనప్రీతిసుఖయశంబులు వడసెన్. 367

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు మంత్రి యెట్టివాఁడు గావలయు నెఱింగింపు మనుటయు గాంగేయుం డతని కి ట్లనియె. 368

సీ. జ్ఞానపరుఁడుఁ బౌరజానపదాప్తుండుఁ గార్యజ్ఞుఁడును ధైర్యశౌర్యఘనుఁడు
నక్రూరుఁడును విశుద్ధాత్ముండుఁ బతియెడ భక్త్యనురాగసంభ్రమము లెసఁగ

సమసుఖదుఃఖుఁ డై చెనకు నెత్తురుగాఁగఁ దలఁచుచు [1]నరయక తప్పుమీఁదఁ
బెట్టిన నలుకమైఁ దిట్టినఁ గలఁక దా నొందక తేర్పుచోఁ బొందు సెడక
తే. మెలఁగువాఁడును నిజరంధ్రములకు మాటు
సేయఁ బరరంధ్రములు గని చిక్కనఱుపఁ
జాలునిపుణుండు నై [2]నవిశాలబుద్ధి
గావలయు మంత్రిముఖ్యుండు గౌరవేంద్ర. 369
వ. అని చెప్పి. 370
క. మృదుమధురవాక్యముల నిం, పొదవెడుచెఱునవ్వుతోడ నుర్వీశుఁడు స
మ్మదము సచివులకుఁ బ్రజలకు, నొదవింపఁగ వలయు నది మహోన్నతిఁ జేయున్.
తే. ఈగియును బ్రియవచనసంయోగమునన, కాని జనులకు సంతోషకారి గాదు
పుచ్చికొనునప్పుపల్కులపొందుకలిమి, యెదిరిమదిఁ గందనీదింతయెఱుఁగుమధిప.
వ. అనుటయు ధర్మతనయుండు జనంబులవివాదం బుడుపునప్పుడు పుడమితేఁడు
దూఱునుం బాపంబును బొరయకుండు తెఱంగు దెలుపవే యనిన దేవవ్రతుం
డి ట్లనియె. 373
సీ. వ్యవహారశుద్ధి సర్వప్రజాప్రియకారి యదియ భూపతికి ధర్మాతిశయముఁ
గీర్తియుఁ జేయు నక్షీణసత్యులు ధర్మపరులును నైనభూసురులు నీవుఁ
ద్రాసులుంబోనిచిత్తంబులతోడుతఁ బ్రజవివాదము లెఱఁ బఱ్ఱ ముడిగి
విని ధనవాంఛమై ధనికులదెస వ్రాలి తీర్పక ధర్మంబు తెరువు దప్ప
ఆ. కుండఁ బాడిఁ దీర్చి దండింపఁ దగునెడ, ననుగుణంపుదండ మాచరింపు
మెఱఁగఁ బలికితేని నుండదు ప్రజ డేగఁ, గనినపులుఁగుపిండుకరణిఁ జెదరు.
వ. దండించుట దానును. 375
క. నఱకుట యర్థముఁ గొనుటయుఁ, జెఱ నునుచుట కట్టి యడిచి చేడ్పాటొందం
బఱచుట మొదలుగఁ గలుఁ, దెఱఁగులఁ దగవుమెయి నడచు ధీరవిచారా.
వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు ని ట్లనియె. 377
క. తనకడకు వచ్చి మొగ మో, డనివాఁ డగుదూత వల్కుటకుఁ గోపింపం
జనదు జననాథునకు దూ, తునిఁ జంపిన నరక మగుట ధ్రువ మని రాజ్యల్.
తే. కులము శీలంబు హితవాక్యములును నేర్పుఁ, గార్యవాదిత్వసద్వచోగౌరవంబుఁ
దలఁపుగలుగుట దక్షతయలఘుగుణము, లంద్రుదూతకు నియ్యెడునార్యజనులు.
క. మొన [3]దీర్పు వెరవు యంత్రము, లనేకము లొనర్చు నేర్పు నాయుధములవి
న్ననువును [4]బోటులకర్జం, బును సేనాపతికి నైజములు గావలయున్. 380
క. తనయుల నైనను నమ్మిన, జనపతి సిరి గోలుపోవుఁ జతురతమై న
మ్మినవాఁడపోలె నమ్మక, యునికి సకలజనులయెడల నుర వై యుండున్. 381

---

1 నలయక. 2 సువిశాలబుద్ధి. 3 లేర్చు. 4 బోటును గర్జంబును.

తే. అనిన విని పాండవాగ్రజుం డనఘ పురము, భంగి యెట్లైన మేలు సెప్పంగ వలయు
ననుచు నమ్మహీవిభునకు ననిమిషాప,గాతనూభవుఁ డిట్లనుఁ బ్రీతితోడ. 382

సీ. పరపు లోఁతును గలపరిఖతోఁ బొడవును ఘనమును నగుకోట గలిగి తగిన
వాకిళ్లు బలుపుఁగాఁ గలిగి నొప్పు రమ్యగృహవ్రాతములు గొమరారువీథు
లంచంబు లగు మేటియంగళ్ల నెల్లవస్తువులును శోభిల్ల సుజనబహుళ
మై ధాన్యములును ఘృతాదిరసద్రవ్యములును నానాయంత్రములును బహువి

ఆ. ధాయుధములు బిరుదు లగుయోధులును బండి
తులు విలాసినులును దూతముఖ్య
పరిజనములు నెఱయఁ బరమోత్సవంబులు
మెఱయఁ బురము చెలువు మిగుల వలయు. 383

ఆ. అట్టిపురవరంబునందు రత్నస్వర్ణ,ముఖము లగుపదార్థములకు బంధు
తతికిఁ బతి సురక్షితస్థితి [1]సేయునాఁ, డధిప వినుము భూమి యరయు తెఱఁగు.

వ. అని పలికి మఱియు. 385

క. స్థలముఖ్యము లయ్యెడు పే, ర్కలయూళ్లుల నెల్ల వెరవు గలిగినవిశ్వా
సులఁ బ్రభుత యిచ్చి భూపతి, నిలుపవలయు వర్ణరక్షణీయత వెలయన్. 386

క. చోరులచేఁ జెడ కుండం, గ్రూరులచేఁ జావ కుండఁ గువలయజనులన్
జారులచేఁ బడకుండ ధ,రారమణుఁడు నేర్పు గలిగి రక్షింపఁ దగున్. 387

క. అవు బేహారముఁ గృషియు, న్నపరణలును బసులసొంపునన యట్లగుటన్
భువిఁ బసులు గలుగు కాఁపుల, నవనీశుఁడు గన్నప్రజలయ ట్లరయఁ దగున్.

క. అరి మిగులఁ గొనుట క్రేపులఁ, బొరిమాలం బిదికినట్ల భూవర కదుపున్
వెరవునఁ బెనిచినయ ట్టగు, నరపతి ప్రజచేత నప్పనము దగఁ గొనినన్. 389

బండారంబు వృద్ధిసేయుతెఱంగు భీష్ముఁడు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బండారంబు గలిగించువెర వెట్టిది తెలుపు మని
యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కిట్లనియె. 390

క. విను కర్షకులును వణిజులు, ననఘా గోరక్షకులు ధరాధీశునకున్
ధన మొసఁగూడెడుచోటుల, ననేకవిధములకు నెల్ల నాద్యస్థలముల్. 391

తే. ధనములకు ధాన్యములకు నుత్పత్తితలము
లయినవాని కించుకయును హాని గాక
యుండఁ దనకును బండార మొదవఁ దగు ను
పార్జనము సేయ వలయు భూపాలకుండు. 392

క. పులి గూనలఁ దినుచందము, గలిగిన నంతటన నిలుచుఁ గాక ధనంబుల్

1 సేయువాఁ.

గలుగునె మీఁదం గావున, జలగ దిగిచినట్లు గొనఁగ జను నిల సొమ్ముల్.
క. అరయుటఁ బ్రజ వర్ధింపఁగ, నరి [1]యేఁటఁ గ్రమప్రవృద్ధ మానట్టులుగా
నరపతికిఁ గొనఁగ వచ్చు, న్వేరవులఁ బెంపంగఁ జాల నెఱయు ధనంబుల్. 394
క. దమియింపఁ దగినవారల, నహుయమున దమించి వారిసంపదలు మహీ
రమణుండు దనదుబండా, రముగా నమకూర్చు జనము రాగిల్లంగన్. 395
క. ఆపనికిఁ గీడు రోయుచు, భూపాలుఁడు ధనము గలుగుపురుషులసిరిఁ దాఁ
జూపోపక కొనఁదగదు న, యాపరుఁ డై పెంప వలయు నఖిలజనములన్. 396
క. ప్రభువుల నుపచారంబుల, విభుఁ డనురాగిల్లఁ జేసి [2]వెదగొనుఁ గాఁపుల్
సభయులు గా కుండ ధనం, బుభయజగత్సిద్ధి [3]పొందు నుర్వీనాథా. 397
క. ఆయతి కిమ్మెయిఁ గలుగును, పాయంబులు ధర్మమార్గఫలితంబులు గాఁ
జేయుటయ మేలు నృపతికి, మాయాకృతినిపుణుఁ డగుట మతి గాదు సుమీ.
క. ధనము సవరించినఁ బ్రయో, జన మేమి యపాత్రములకుఁ జల్లి చెఱుచునే
ని నరేంద్రముఖ్య వ్యయములు, విను రక్షయ సిరికిఁ బాత్రవిషయములైనన్.
వ. ఈభంగి నైనం గోశమిత్రరాష్ట్రబలంబులు వృద్ధిఁ బొందు నీ విట్టితెఱంగువాఁడ వై ప్రజల రక్షింపుము రణంబుల కలయక విరోధుల వధింపుము మఖంబు లొనరింపుము దరిద్రు లైనధరణీసురాదిసాధుల నరసి కుటుంబరక్షణంబు సేయుముమాంధాతృనకు నాంగిరసుం డగునుతథ్యుండు సెప్పినహితవాక్యంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 400

మాంధాతృన కుతథ్యుఁడు సెప్పినహితవాక్యములప్రకారము.

తే. భూతవృద్ధులు ధనలాభములును గలుగు,ధర్మమునను రాజనువాఁడు ధర్మరక్ష కై జనించెను గావున నతఁ డరోష,కాముఁ డై ధర్మనిరతుండు గాఁగ వలయు.
క. విను ధర్మమునకు బ్రాహ్మణ, జనము జననదేశ మగుట జనపతి భక్తిం
గొనియాడి యసూయావ, ర్జనుఁ డై తగు విప్రకోటి సంభావింపన్. 402
చ. అనిమిషులుౕ విభీతు లగునట్టిపనంబునఁ బేర్చి ముౕ విరో
చనతనయుండు భూమిసురజాతిసువృత్తి కసూయ చేసి నె
ట్టన సిరిఁ బాయఁడే బలి దృఢం బగుభక్తివిశేష మూఁదఁ గా
ననఘు యతండు దాఁ బిదప నవ్యయసౌఖ్యవిభూతి నొందఁడే. 403
ఆ. ధర్మమునకు సిరికిఁ దగ జనించినయది, దర్ప మనిమిషులు నుదాత్తమునులు
నైన నగ్గుణమున నూనినఁ జెడుదురు, దాని గెలువ వలయు ధరణిపునకు.
మ. పరనారీగమనాదిదోషములు భూపాలుండు సేయంగఁ ద
ద్ధరకుౕ వర్షము లేక యుండుఁ బ్రజకుౕ దైన్యంబు వాటిల్లుఁ బె
క్కు రుజల్ పైకొను నెందునుం గలయ నుక్కుం దేజముం దక్కును

1 యేఁటేటం బ్రవృద్ధ. 2 వెదగొనుఁ; వెదకుం. 3 బొందు.

ద్ధురసైన్యంబుల శత్రు లొత్తుదురు బంధుశ్రేణికిం జేటగున్. 405
క. కానిచెయిదములు సేయక, నూనపుధర్మమున నడచునుర్వీశుఁడు సం
తానము బంధులుఁ బ్రజయును, దానును సేనలును శుభము దలకొనఁ బేర్చున్.
వ. అనియిట్లు సెప్పినవాక్యంబులం దెలివొందిధర్మతత్పరుండై మాంధాతృండుమహా
విభూతిం బొంది నెగడె నీవును నట్లు నెగడు మనిన ధర్మతనయుండు ధర్మంబున
నెగడ దొరకొనుట యెట్టిభంగిం గలుగు నని యడుగుటయు నతనితో నక్కురు
పితామహుండు దొల్లి కౌసల్యుం డగువసుమనుండనురాజు వామదేవమహాముని
నిట్లు యడిగిననతండతనికి నుపదేశించిన తెఱంగెఱింగించెద వినుమనియిట్లనియె.

వసుమనుం డనురాజునకు వామదేవుండు సెప్పినధర్మప్రకారము.

ఆ. అర్థసిద్ధికంటె నరయ నెక్కుడు ధర్మ, సిద్ధి దాన సకలసిద్ధులును బ్ర
శస్తభంగిఁ జేరు శాశ్వతకీర్తియు, సంభవించుఁ గలుగు సద్గతియును. 408
క. ధనమునకై ధర్మముదెస, ననాదరము సేసెనేని నానృపతికి న
ద్ధనమును జెడు దుర్యశముం, బనుగొనుఁ దుది దుర్గతియును బాటిలు ననఘా.
క. లాభంబు ధర్మముఖ్యము, గా భరపడి మార్గశుద్ధి గనుఁగొని కైకో
ల్దా భూవరునకు నిహపర, శోభనములు సేత చెప్పు శ్రుతివాక్యంబుల్. 410
క. ధర్మప్రవృత్తి యయ్యును, ధర్మము నా కింతకంటెఁ దత్త్వద్విధుఁ బం
చేర్మిం బొరయవలయు నను, ధార్మికతాతృష్ణ నత్యుదాత్తుఁడు వొందున్. 411
వ. అని తనవచనంబులం దెలివొందినవసుమనుం డనురాజుతో వామదేవుండు రా
జ్యతంత్రంబునకెల్ల నాధారభూతంబు లగుసామభేదదానదండంబులం బ్రయో
గించు తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 412
క. మూలబలము సంతుష్టం, బై లాలిత మగుచు నున్న యప్పు [1]డసదుఁజో
టాలోకించి నడవ భూ, పాలకునకు దండ మతిశుభం బొనరించున్. 413
చ. సమరము సాహసం బధికసంపద లమ్మెయిఁ దెచ్చికోలు ప
థ్యమె రిపు లేల కల్గుదు రహంకృతిపెంపును నుత్కటంపుఁగో
పము మగిడింపఁ జాలునరపాలున కట్లగుటన్ హితంబు సా
మము దనయంతవాఁ డయినమానవనాథునెడన్ మహీశ్వరా. 414
క. తనభటులు గలఁగినప్పుడు, ధన మిచ్చి విరోధి నల్పతరు నైనను శాం
తునిఁ జేయవలయు దానము, నన యధికునిఁ దేర్చు టురవు నరపతి కెపుడున్.
తే. ఆయుపాయముల్ మూఁటికి ననువు గాని, యట్టిపగతునియెడ భేద మాచరింప
వలయు రంధ్రముల్ దగవేచు [2]వలనుగలిగి, తత్పరతఁ జేయఁజాలుసాధకులఁ బనిచి.
వ. శుక్రమతంబునం బంచమోపాయం బైనయుపేక్ష వర్తిల్లు దానిం బ్రయోగిం
చుభంగియుం జెప్పెద. 417

1 డసుదుఁజో. 2 వైపు

మ. కలహంబుల్ దపములోనఁ జేసిన నుపేక్షానైపుణం బొప్ప శ
త్రులఁ జూడం దగు భూతదానవులపోరుం జూచిన ట్లిమ్మెయి
న్మలు మూంటం దగఁ బుచ్చుభంగి గలుగు న్భూనాథ కిట్లైనమం
త్రులయేర్పుల్ విభుఁ డిట్ల మాపునది నేర్పుం బెంపుఁ బొల్పారఁగన్. 418

వ. అని యత్తెఱంగున వామదేవుండు సెప్పినహితవచనంబులు వాటించి కోసల
పతి భాసమానుం డయ్యె నీవును నట్లన ర్తిల్లి వెలయు మనినఁ బాండవాగ్రజుం
డు సమరంబున శత్రుల జయించునప్పటిపాడి యెట్లుండు ననుటయు భీష్ముం
డతని కిట్లనియె. 419

ధర్మజునకు భీష్ముండు సమరంబునపాడి దెల్పుట.

సీ. పగవాఁడు బలములఁ బన్ని త్రోచినఁ దాను సబలుఁడై యొంటిమై సంగరంబు
గోరిన నమ్మెయి గొనకొని మాయ లొనర్చిన మాయలఁ బేర్చి గెలుపు
గొనునది వెన్నిచ్చినను బ్రమాదంబునం బడినను గైదువు భగ్నమైన
శరణన్న మ్రొక్కినఁ దురగాళి యెడలిన నొరుతోడఁ బోరుచు నున్న నెట్టి
ఆ. పగతు నైనఁ జంపఁ దగ దధర్మంబునఁ, జంపుకంటె ధర్మసమరకేలిఁ
జావు మేలు రాజు శయ్యఁ జచ్చుట గొఱ, గాదు గాన యోడఁ గాదు పోర.

క. విను చిల్ల యుడిగినయాయుధ, మును విషలిప్త మగుశస్త్రమును నెట్టియమి
త్రునిపైనైనఁ బ్రయోగిం, చిననరపతి నరకమున వసించు నృపాలా. 421

క. తనకుం దోడ్పడి యని నొ,చ్చినవానిం గాంచి కడఁగి చేష్టింపక యు
న్ననరేంద్రుఁ బొందుపాపం, బునకుఁ గొలఁది గలదె భరతపుంగవ తలఁపన్.

వ. అని చెప్పి వెండియు. 423

చ. అరిపయిఁ బోయి వానిపుర మగ్గలికం జెఱుపంగఁ దద్ధరం
బరఁగు ప్రజం జలంబుమెయి బాధలఁ బెట్టుట ధర్మ మట్టిని
ష్ఠురత యొనర్చు టప్పటికి జూడఁగ మానఁగ రాదయేని భూ
సురగృహ దేవగేహములచూఱ నవశ్యము మాన్చు టొప్పగున్. 424

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబుకంటెం బాపకర్మంబు లేదు పొమ్మని
పలికి యిట్లేని రాజున కెట్లును సద్గతి వాటిల్లుఁ గదే యనుటయు నాపగా
తనయుం డిట్లనియె. 425

క. శరణాగతుఁ గాచియు నని, సరిపోటులఁ బడ్డఁ దెచ్చి యరసియు ధరణీ
సురులం బ్రోచియు నానా, ధ్వరములు సేసియును రాజు దలఁగు దురితముల్.

క. అన విని యమ్మనుజేశ్వరుఁ, డని నవివర్తు లయి శౌర్య మభినుతి కెక్కం
దనువుఁ దొఱంగినవారికి, ననఘా యెబ్భంగిలోక మగు నని యడిగెన్. 427

వ. అడుగుటయు నమ్మహీకాంతునితో శాంతనవుండు శక్రాంబరీషసంవాదంబు
చెప్పెద దాన నీయడిగినయది దేటపడు నని యిట్లనియె. 428

-ఇంద్రాంబరీష సంవాదప్రకారము.-

సీ. అంబరీషుండు నానాధ్వరంబులు సేసి కడచని వాసవుకడకు నేఁగి
యచట నుజ్జ్వలవిమానారూఢుఁడును మనోహారిసంక్రీడనోదారచరితుఁ
డును నైన వెలింగెడుతనదుబంటు సుదేవుఁ డనువానిఁ జూచి యయ్యనిమిషేంద్రు
తోడ మదీయభృత్యుఁడు వీఁడు క్రతుముఖ్యకర్మముల్ సేయఁ డెక్కారణమున
తే. ననఘ నాకంబెఁ గడుఁ బేర్చియునికి గలిగె, ననుడు నాజిష్ణుఁ డిమ్మహాత్మునితెఱంగు
సెప్పఁ జిట్టలు వినఁగ వాంఛించితేని, వినుము చెప్పెద నని యిట్టులని యెఁ బ్రీతి.
వ. శతశృంగుం డనియెడు దానవునితనూజులు సదముండును విదముండును దముం
డును నని యెడువారలు. 430
శా. బాహాగర్వము సూపఁ గోరి పటుదర్పం బొప్ప నుగ్రాహవో
త్సాహం బూర్జితభంగిగా భయదఘోషస్ఫీతనానావిధ
వ్యూహంబుల్ ధరణీప్రకంపనము లై యుద్దామసర్వాంగస
న్నాహత్వంబునఁ బేర్చి తోడ నడవ న్సంరంభశుంభద్గతిన్. 431
ఉ. మంచిమగండ వై ననినుమార్కొనువా రయి దాడివెట్టి యె
క్కించుకశంక లేక ప్రజ యెల్లను బెగ్గిల ముట్టి యర్థముల్
గొంచు ధరిత్రి గైకొనుటకుం గన లగ్గల మొంది యాతనిం
బంచితి సైన్యయుక్తముగఁ బార్థివ యిట్లని పల్కి తత్తఱిన్. 432
మ. పనగ వే చని దోర్బలంబున రణప్రావీణ్యముం జూపి నీ
వసురానీకముఁ ద్రుంచి భూప్రజలకున్ హర్షంబు గావించి రా
క సుమీ రాక జయంబు లేక ప్రజదుఃఖం బొందఁగా రాక నీ
యసువర్గంబులపోక గా నెఱుఁగు పెక్కాడంగ నిం కేటికిన్. 433
మహాస్రగ్ధర. అనినన్ సంగ్రామకేళీవ్యసనరసికుఁడై యట్ల కా కంచు నిన్ వీ
డ్కొని యాతం డేఁగి తా నప్డు దనుజతతియాటోపమున్ గూఢచారుం
డనువృష్టిం జూచి తా నిట్లను మనమున సైన్యంబుచే యేల శత్రుం
గొన నీ నేలా పురారిం గొలుతు నతనికిం గోసి యిత్తున్ శిరంబున్. 434
మ. అని నిశ్చయుఁడై రణం బుడిగి సైన్యంబంతయుం గ్రమ్మఱం
జనఁగాఁ జేసి పరేతభూమికి దృఢోత్సాహంబునం బోయి శం
భునిఁ జిత్తంబున నిల్పి వాలును గళంబుం గూర్చినన్ సత్కృపా
ఘనుఁ డద్దేవుఁడు ముందటన్ నిలిచి ఖడ్గంబుం దొలంగించుచున్. 435
మ. చనునే సాహస మిట్లు సేయ నిది గర్జంబే కతం బేమి యి
ప్పని కన్నం గని చక్కఁ జాఁగి ధరయున్ ఫాలంబునుం బొంద వం
దనముం జేసి యితండు నీపలుకులన్ దై తేయులం దాఁక నో
ల్లనివాఁ డైన తెఱంగుఁ జెప్పె శివునుల్లం బార్ద్రితం బొందఁగన్. 436

ఉ. ఆపరమేశ్వరుం డితని కప్పుడు దివ్యరథోత్తమంబునుం
జాపము నస్త్రకోటియుఁ బ్రసన్నత నిచ్చి రణంబునందు నీ
యేపున కోర్వ దేవతల కేనియు దైత్యుల కేని రాదు హా
మ్మేపగజేని గెల్వుము మహిం జరణం బిడ కుండు మాజిలోన్. 437

మ. అని వీడ్కొల్పిన నీతఁ డుబ్బు మదిఁ బొం గారంగఁ దే రెక్కి వే
చని దైత్యధ్వజినీప్రతాపమహిమోత్సాహంబులం జీరికిం
గొన కుగ్రోద్ధతిఁ దాఁకి పేనుఁగులపెంగుప్పల్ గొనం జేసె న
[1]య్యనిఁ బైఁ ద్రోచిన నిద్దఱం దునిమె దైత్యాధీశులన్ వ్రేల్మిడిన్. 438

వ ఇవ్విధంబున సదముండును దముండునుం బడినం గని కోపోద్దీపితుం డై. 439

స్రగ్ధర. వీరోదారోగ్రలీలన్ విదముఁడు సమరోర్విన్ బలోల్లాస మొప్పం
జేరెన్ బాహాసముల్లాసితఘనరుచిరాసిప్రభాభాసురుం డై
యారత్నోనాథుపైఁ బేరలుక మఱపుఁ జేయంగ నీతండు డిగ్గెం
దే రుద్యత్ఖడ్గదీప్తుల్ దెసల నిగుడ దైతేయవీరుల్ చలింపన్. 440

వ. ఇట్లు విధాత్మవశంబునఁ బాదచారి యై. 441

మ. దనుజుం దాఁకి కృపాణఖేలనము చిత్రంబై వెలుం గొందఁ ద
త్తనుసంఛేదనకేలి సల్ప నతఁడుం దన్నుం బటుప్రస్ఫుర
ద్ఘనకౌక్షేయకధారఁ జీరఁ బడియెం దా నాతనిం గూల్చెఁ ద
క్కినదైత్యావలి విచ్చె నగ్గడఁ బరిక్షీణోద్యమత్వంబునన్. 442

వ. ఇట్లు నిశ్శేషంబుగాఁ బరవీరులం బరిమార్చిన నీరాజ్యంబు పూజ్యం బై వెలసె భూప్రజయుం బ్రమోదంబు నొందె నిత్తెఱంగున నీను దేవుండు సుకృతవంతుం డై యింతటిపదంబున కర్హుం డయ్యె నేయజ్ఞంబులును సంగ్రామయజ్ఞంబునకు సదృశంబులు గావు వినుము వీరమస్తకరాశివేదికగాఁ గృపాణబాణాదిసాధనంబులు సమిత్స్రుక్స్రువంబులుగా శోణితం బాజ్యంబుగా మాంసంబు పురోడాశంబుగా వీరవ్రతదీక్షితుండు సమరాధ్వరంబుసలిపి రుధిరజలపూరయు మస్తిష్కకర్దమయుఁ గేశశైవాలయు [2]నాంత్రఫేనయు భేరీసంఘాతయు హేతిమీనయు గజకళేబరపులినయు నగుసమరపుణ్యనదినవభృథస్నానంబుసేసి నుదీయలోకంబున సుశ్లోకుం డై నిత్యస్థితి నత్యుదాత్తపదవిం బ్రవర్తిల్లుఁ బుణ్యతముండగుటకుం దనువు దొఱంగ వలయు నని లేదు తెగువతోడియునివర్తనగతియ చాలు నిట్టిది రణాచరణప్రభావం బేనును బ్రబలుడై తేయవ్రాత[3]ఘాతనసుకృతంబునం గాదె యీదేవేంద్రత్వంబు నొందితి నని పలికిన నంబరీషుండు సమరశూరులసమధికపుణ్యత్వంబు దెలిసి సంభావించె నని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు. 443

1 య్యని పైఁ ద్రోఁచిన యిద్దఱం 2 నాతపత్రఫేనయు. 3 శాసనసుకృతంబునం.

సమరానివర్తనంబువలనిఫలము.

క. జనకుఁడు ప్రతర్దనునకుం, దనకును రణమైనయపుడు తనయోధులకుఁ
విను నాకంబును నరకముఁ, గనుఁగొనుఁ డని చూపి చెప్పెఁ గౌరవముఖ్యా.

తే. పుణ్యతమము భోగాస్పదంబును మనోహ
రాంగనాజనబహులంబు నైనయది ర
ణంబు విడుదురై చేసిన నరులనెలవు
[1]దూరఁ బండలచోటిది దుఃఖమయము. 445

వ. అని తనమాహాత్మ్యంబునం జూపనోపినయుభయస్థలంబులుం జూపం జూచి యేచి యవ్వీరులు దెంపు వొంపిరివోవం దఱియ నుఱికి వైరుల జయించిరి సమరంబు తెగువ దీప్తలక్ష్మిం గరం బొనర్పుఁ బుణ్యతమలోకంబు లిచ్చుంగావున శూరుం డధికపుణ్యోదారుం డని యిట్లు దేవవ్రతుండు ధర్మసూనునకు సమరానివర్తనజనవిశేషం బెఱింగించె నని చెప్పిన విని యటమీఁద వారలసంప్రశ్నోత్తరంబులు ప్రవర్తిల్లినవిధంబులు వినుపింపు మనుటయు. 446

ఉ. పరమాయుఃపరమార్థసిద్ధిపరమప్రావీణ్యసంపాదనా
దరసంభావితభక్తలోక నిగమాంతస్ఫీతహార్యాగ్రసం
చరణప్రౌఢమయూర చిత్రమహిమా సర్వాత్మవిజ్ఞానసం
పరిపాకప్రకటాకృతీ శమదమోద్భావాహితస్వీకృతీ 147

క. యమనియమాద్యష్టాంగ, క్రమాభ్యసననిర్మథితవికారసుచేతః
కమలామోదమయాత్మా, [2]సమతారాహిత్యశస్య సర్వనమస్యా. 448

మాలిని. సమధికనిరవద్యస్వైరనిత్యప్రభుత్వా
విమలమహిమహేలావిర్భవత్సర్వసత్త్వా
నమదమలినచిత్తోన్నత్యదీవ్యన్మహత్త్వా
దమయమహితతపస్సద్భావసంవేద్యతత్త్వా. 449

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

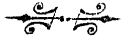
1 దురవముపందల. 2 సమానరాహిత్య...సమస్యా.

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

ధుర్యకరణ సమ్య
గ్బోధాత్మవిహరణ దివిజపూజ్యచరణ యా
రాధకభరణ నిరాధి
వ్యాధికరణ సౌమ్యకిరణ హరిహరనాథా. 1

కాలనిరూపణాదు లగురణోపాయంబుల ప్రకారము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నిట్లు సూరులు పుణ్యతమ
పురుషు లని విని కుంతీనందనాగ్రజుండు గంగానందనుతోఁ గాలనిరూపణాదు
లగురణోపాయంబు లెఱింగింపు మనుటయు నతండు భరితాదరుం డై. 2
సీ. వానయు సీతును వర్జించి మంచువేసవి గాక మున్న సస్యములపంట
లొదవెడుతఱి నెత్తునది శత్రుపయిఁ బూరి గట్టియల్ నీళ్లుఁ గలుగు తెరువు
గాఁ జూచి నడచుట గర్జంబు సిడములుఁ గంకటంబులును బల్కాలును విండ్లు
మొద లగు నాయుధంబులు రథగజహయంబులసవరణలు నపూర్వభంగి
తే. నొప్పి యరిభీకరంబులై యుండవలయు, శంఖకాహళపటహనిస్సాణముఖము
లైనతూర్యముల్ మంచివి యైన లెస్స, యధిప విడిదల సమతల మగుట మేలు.
క. చరులఁ బనిచి యరుల తెఱం, గరయుచు వారెదురు నడచునట్టి దయిన దె
ప్పరపుం దెరువున దప్పిం, బొరసినయెడ విడియుచోటఁ బొడుచు టురవగున్. 4
ఆ. నిదుర పోవుచోట నీరు దవ్వై వడఁ, బడినయెడను [1]గూడు దడసి సొలసి
నపుడుఁ జెదరి యున్నయవసరమునఁ బగ, వారిఁ బొడిచి చెఱుపవలయు నధిప.
సీ. చెట్టును ఱాయును మిట్టయుఁ బల్లంబుఁ గలిగినచోటు గాల్బలము నేల
వినుము నీళ్లును రొంపియును లేక సమవిశాలము నైనచోటు గుఱ్ఱముల నేల
కమ్మి గ్రుంగక [2]గదుగదుప రొంపులు గలుగమి నొప్పుచోటు రథముల నేల
యెడనెడ మ్రాఁకులు మడువులుఁ గలచోటు కురునాథ యెఱుఁగుము కరుల నేల
ఆ. యేబలంబు దనకు నెక్కుడు గలిగె న,బ్బలము నేల పోరుగలను గాఁగ

నినుఁడు సేతు గాలి వెనుకగా మొన నడపించి పొడువ సంభవించుజయము. 6
చ. పలకలవార లగ్రమునఁ బన్నఁగ విండులవారిఘోటకం
బులఁ గరులన్ రథంబులను భూవర వెన్వెనుకం గ్రమంబునన్
నిలిపినఁ గూడి నిల్చినయనీకమునం గడుమంచియోధులం
గలయఁగ నెందు నయ్యయిప్రకారమువారల నిల్ప బల్పగున్. 7
ఆ. బంటు లుత్సహించి పగఱ పోయిరి పోయి, రంచుఁ గడఁగి బొబ్బలార్పులెసఁగ
నతిరయమున నడరునట్లుగ దొర సముద్ధతి యొనర్పవలయుఁ దాఁకుదలల. 8
వ. అనుటయుఁ గాంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో బంట్లెట్టివారు గావలయు
నని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 9
తే. ఏనుఁగేనుంగుఁ బేర్చిన ట్లెసకమెసఁగు,నంగములసొంపుఁ బులికిని సింగమునకు
బుట్టినట్టియుగ్రతయును గట్టిమెఱయ, వలనుఁగలయోధవీరులు వలయు ననికి.
వ. దేశవిశేషంబులాకర్ణింపుము గాంధారసింధుసౌవీరులు కఠారంబులసబళంబులం
బరిశ్రమంబు గలిగి బలశౌర్యసమగ్రులై సర్వసమరంబులకుఁ జాలి యుండుదు
రౌశీనరు లెల్లకైదువులకు నేర్చి సత్త్వవంతులై యుండుదురు ప్రాచ్యు లేనిక
కయ్యంబునకు నేర్తురు కపటయోధులై యుండుదురు యవనులుఁ గాంభోజులు
ను మథురచుట్లదేశంబులవారును గుఱ్ఱపుబవరంబులకు నలవడి యుండుదురు
ఘూర్జరులు బ్రద్ధపరుల నడిదంబులం బరిణతులై యుండుదురు మాళవులు
రథంబులు మొదలైనచతురంగబలంబులసంగరంబులం జతురులై యొక్కఁడొ
క్కండ పెక్కండ్రకైన నోర్చియుండుదురు గొండఱఁగొండఱ నిర్దేశించితి మఱి
యు ననేకదేశంబులవారు వివిధప్రకారంబుల నుండుదు రయ్యై తెఱంగులెఱింగి
పెనంగించి జయంబు గొనునది యనిన ధర్మనందనుండుజయించుసైన్యంబులం
దోఁచులక్షణంబులు వినవలతు ననవుడు భీష్ముఁ డతని కిట్లనియె. 11

ధర్మజునకు భీష్ముఁడు శకునాపశకునములు దెలుపుట.

క. సైనికులమనము లుత్సాహానూనము లగుచు నుండు హయఘోషణముల్
వీనులకును సొగియించు గజానీకము లుబ్బు విజయ మగుసైన్యమునన్. 12
క. మృగములుఁ బక్షులు ననులో, మగతిం జరియించు వెనుక మందానిలుఁ డిం
పుగ వచ్చి మొలఁగుఁ గడుమే, లగుమాటలు వొడము గెలుచునట్టిబలమునన్.
క. [1]వెలుఁగు నెడఁ దెలివితో న,గ్నులు వలపల సుడియు శిఖలఁ గొమరగుఁదూర్యం
బులు గంభీరధ్వనులం, జెలఁగును జయము గొనునట్టిసేనఁ గుమారా. 14
క. అని చెప్పి మఱియు నతఁ డి,ట్లను ముట్టినపగఱసొంపు నడఁచుట యొప్పన్
విను కయ్యమునకుఁ గాల్బలి, వ్వినఁ బాటిలు దురిత మెట్టివిభునకు నైనన్. 15
క. చెఱువునడు మవిసినను బెను, వెఱ మొకములు సెదరినను వివేకనిధీ యు

1 వెలలు నెడ...శిఖలు గొమరుగ.

క్కఱి బహుళసైన్య మఱిముఱిఁ, బఱచిన నాఁగంగ రాదు బలియురకైనన్
క. విను కొండ ఖైనఁ గడఁదెం, పున మార్కొని కడిమి మీఱి పొంగి యదరినఁ
మొన యెంతయైన విఱుగుం, జనునే కయ్యంబు [1]వాఁడువ శక్తులకైనన్. 17
క. క్షమ మేలగు నైన నతి, క్షమ దైన్యముఁ దెచ్చు నెదురు గర్వించిన గ
య్యము వోడిచి గెలిచి యరిశేషము నెడ నదయక్షమావిశదుఁ డగు టొప్పున్.

—రాజు పగఱయెడ నుండవలయువిధము.—

వ. అనిన నప్పాండవోత్తముండు పురుషమితేఁడు పగఱయెడ నెట్టివాఁడు గావలయు ననవుడు నాభూపతితో భీష్ముండు బృహస్పతి దివస్పతికెఱింగించిన తెఱం గుపదేశించెద నని యిట్లనియె. 19

చ. విను మరిఁ జంపనుం జెఱుప వేచుట లెస్స ప్రతాపభాషణం
బున వెడ నుల్లికుట్టులను బొంకుల వానిఁ గలంగఁ జేసి రేఁ
చినఁ దనపూఁపు దప్పు నఱ సేయనిచందము నమ్మి యున్నచా
డ్పును మెఱయంగఁ బల్కుచుఁ గడుఁ మది నమ్మక యుండఁగాఁ దగున్. 20

చ. అరిపయి వీఁక నెత్తి చనునప్పుడుఁ దేనియ లుట్టునట్లుగా
నరపతి వానివారలు వినం బ్రియమాడుట మేలు పక్షిఁ దాఁ
దిరముగఁ [2]జేయఁగా మృగము తేఁకువ వాపను వేఁటకాఁడు త
త్స్వరములు సూపి కాదె తుదిఁ జంపఁ దెగుం దనబారిఁ బాఱినన్. 21

ఉ. వేమఱు శత్రునిం బరిభవించుట రిత్తకు రిత్తవైరముం
దా మదిఁ బెట్టికోలు సుఖతంత్రము గాదు సుసంధికాలముం
సీమ దగంగ [3]రూపడఁగఁ జేయుటయుం వల దగ్గమైన వాఁ
డేమెయి నైన వధ్యుఁ డను నిట్టి వినిశ్చయ మాత్మఁ గల్గుటన్. 22

క. కాలవిపర్యయమున నరపాలుఁడు దా మ్రొక్కియైనఁ బగతుఁ గలసి త
చ్ఛీల మెఱిఁగి తఱి యైనం, గాలునిపురి కనుచునది సుకరముగ వానిన్. 23

క. అనదతనంబును బెడిదపుఁ, దనమును లేకుండిఁ బరఁగి దరి యొత్తెడునే
ఱునుబోలె నొత్త వలయును, మనుజేంద్రుఁడు మాఱ్తురం గ్రమంబున నధిపా.

క. పెక్కండ్రతోడ నీరస, మొక్కటఁటిన కొనక తఱిఁగియున్న పగతుతో
[4]నుక్కాడి బంధుభావముఁ, దక్కటిపగఱయెడ వలయుఁ దా నెఱపంగన్. 25

—కాలకవృక్షీయమహాముని క్షేమదర్శికిఁ జెప్పినహితవాక్యములు.—

వ. అనిన శంతనుపుత్రుతో నజాతశత్రుండు నిజపరివారదోషంబున నైనను బరుల చేత నేనియు సంపద సెడుట నాపదం బొరసినధరణీశుండు నెవ్వగ నెవ్విధంబునం బాపికొను నెఱింగింపు మనుటయుఁ దొల్లి కోసలపతి యైనక్షేమదర్శి విదేహపతి

1 వాఁడుపశక్తులకైనన్. 2 జేరఁగా. 3 రూపడక... సేనవధ్యుఁడగు; నైన వంధ్యుఁడగు ...మాత్మఁ గల్గినన్. 4 నుక్కారి.

చేత భూమి గోల్పోయి వగం బొంది మున్ను దనకు మంత్రియై యుండి తాను
రాజ్యంబు సేయుచుండ శంతను బరమశాంతినొంది వనంబునకుం జనిన కాలకవృక్షీయు
నాశ్రయించి యిట్లు యడిగిన నమ్మనుజపతికి నమ్మునిపతి సెప్పినవాక్యంబులు
సెప్పెద విను మని యక్కురుపితామహుం డిట్లనియె. 26

తే. అర్థవంతుఁడై భోగంబు లనుభవించు, చున్నయప్పుడ యిది యిట్టులుండ నేర
దస్థిరము తాను లోఁసుగానని యెఱుంగు,నతఁడు వగఁ బొందఁ డేదియెలైన నధిప.

క. కానియటు లుండి నెఱిఁ బసు, నైన తెఱఁగు దోఁచి మాయ మగు నిట్టింగిన్
మానసమున కుబ్బ వగయుఁ, దేనోపుం బనులు బుధుఁడు దేలఁడు రెంటన్.

క. జననీజనకులును సుహృ, జ్జనులును దెగునపుడు గావఁ జనమి దెలియదే
ధనములు వారలకంటెనె, మనుజేశ్వర వగపు వాని నుగిడించునొకో. 29

క. గతమునకును వగవ కనా, గతమునకును నోరు దెఱచి కడుఁ గోరక దీ
నతఁ బొందక దైవం బే, గతిఁ బుచ్చిన దానఁ బోఁదుగా కనవలయున్. 30

క. వెరవును లావును గలిగిన, పురుషులుఁ లే రెట్లు లోకమున నెవ్వరికిన్
సిరి శాశ్వతంబె యని వగఁ, బొరయఁడు ధీరుండు గలిమిపోకకు నధిపా. 31

క. సారపు [1]సిరిచేటు నరుఁడుఁ, గోరకయే వచ్చునట్లు కోరక యుండన్
శ్రీరాక గలుగు దైవము, కారుణ్యము గలిగెనేని గాఢవివేకా. 32

క. సిరివిడుచును బురుషుని విను,పురుషుఁడు సిరిఁ దొరఁగునిది యపూర్వమె ఫలమూ
లరతుం డై వాఙ్నియతిం, బొరసి యునికి యట్టిచోటఁ బురుషున కమరున్. 33

క. కలఁగిన పెద్దమడువు విను, తెలివిఁ బొరయునట్లు దాన ధీరుం డట్ల
గ్గలము లయినదురితంబులఁ, గలఁగియుఁ దనయంతఁ దేఱు గౌరవ మొప్పన్.

వ. అని చెప్పి యిది యుపశమనప్రకారంబు నీతి యెఱింగించెద నాకర్ణింపు మనుట
యు నమ్మునివరుతో నమ్మనుజవరుండు మహాత్మా నిన్నుఁ జేరి యేను దురితంబులం
దొలంగ వలదె యాన తిమ్మనిన నతం డతని కిట్లనియె. 35

సీ. తద్దయు శాంతుఁడై తక్కువ కోర్చి శత్రునిఁ గని యొడఁగూడి మనఁగవలయు
[2]మన్నెరాజులభూమి మర్దించి సైన్య మ్మ్లాన కూర్చి వైరిపైఁ జనఁగవలయుఁ
బ్రబలునిఁ జేరి యారాధించి యాతనిసేన తోడుగ నరిఁ జెఱుపవలయు
విషమున మాంత్రికవిధిఁ బంపుపోటున నలయక రిపుఁ దెగటార్పవలయుఁ

తే. బొంచి భేదం బొనర్చి కలంచియేని, సంగనలఁ గొని వారిమాయలఁ దగిల్చి
యైన మఱియునుబహువిధోపాయములను, దెగువడింపక పగతుసాధింపవలయు.

వ. అని చెప్పె నని చెప్పి గాంగేయుండు వెండియుం జెప్పు నాకౌసల్యుం డధర్మో
పాయవిధాయకంబు లగునుపాయంబులకుం జోరం జాల ననిన నమ్ముని తద్విగోధి

1 సిరిచెడు నరుఁడుం, గోరిననె వచ్చు. 2 నన్యరాజులభూమి నర్థించి.

యగువిదేహవిభు రావించి యేకాంతంబున నాక్షేమదర్శిం జేర్కొని నీ వతని రాజ్యంబు గొనియున్నవాఁడ వన్నరపతి యొందుమ్మెఁ గార్యంబు సూచుట యొప్పదు సంధి సేయు మని వెరవుకలిమి నొడంబఱిచి యిరువురకును సంధి యొనర్చి నెయ్యంబు వాటించి వీడుకొల్పినఁ గౌసల్యుం డోడ్కొని చని యత నికిఁ దనకూఁతు నిచ్చి కరితురగాదివివిధపదార్థంబు లొసంగి విదేహజనవల్లభుం డప్పుసుమతీవల్లభుని నిజపురంబున కనిచి పుచ్చె రాజులకు జయాపజయంబు లను భావ్యంబులు మదవిపాకంబు లనాదరణీయంబు లనవుడు ధర్మనందనుండు పరి జనంబులయందు గణంబు లై యున్నవారిం బరిపాలించుసమ్యక్ప్రకారంబు సెప్పు మనుటయు నమ్మహీకాంతునకు శాంతనవుం డి ట్లనియె. 37

—ధర్మజునకు భీష్ముండు గణజనులం బాలించుప్రకారంబు సెప్పుట.—

క. విను మర్థార్జకులును గా,ర్యనిపుణమానసులు నాయుధాజీవులుఁ ద
క్కనుగలపనులజనులుఁ గల, రనఘా యొక్కొంక్కవార లై నజనంబుల్. 38

క. వారు గదా గణములు పతి, వారలలోఁ గలసి మెలగువడువున నయ్యె
వారితెఱఁగెఱుఁగ నలయును, వారికి నెమ్మి గలిగించు వల నొదవుటకున్.39

సీ. కుల మొక్కఁ డై నఁ దేకున లేక బుద్ధియు శౌర్యంబుఁ బెంపును నరకుగొనక
యెట్టివారలతోడ నెవ్వ రై నను మత్సరంబు గల్గుదురు గణంబుజనులు
దాన నంతర్భేద మైన శత్రులు వాపి కొంత్రు గొందఱు నది గ్రొచ్చు రాజ్య
మూలంబుఁ గావున మున్ను భూపాలుండు వారి నందఱఁ దగువచనరచన

తే. నీగి మన్ననఁ గలఁగంగ నీక పొదివి
యధికముగ గణముఖ్యుల నాదరించి
పనులు గొనునది తమలోనఁ బాయ కుండఁ
[1]బ్రోవు లెడలిన రాజ్యంబు పొలుపు దప్పు. 40

క. ఎక్కార్యములను గణజను, లొక్కటి యై మెలఁగు చున్న నుర్వీశునకుఁ
మిక్కిలి సిరి యగుఁ గావునఁ, [2]దక్కొని యరయంగవలయుఁ దగగణవిధముల్.

—ధర్మజునకు భీష్ముండు ధర్మసూక్ష్మతెఱం గెఱింగించుట—

వ. అనుటయు ధర్మజుండు ధర్మంబులు బహు[3]శాఖలు గలిగి యుండు నన్నియు ననుష్ఠింప నచ్చునే యెయ్యది యాచరించి పురుషుం డైహికాముష్మికసుఖం బులం బొందు ననిన మందాకినీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 42

సీ. విను తల్లియును దండ్రియును గురుండును సేవనీయులు సద్భక్తి నిత్యనిరతి
వారలఁ గొలుచుచు వా రెద్ది సెప్పిన నది యాచరించుట యధికధర్మ
మాగమత్రయమును నగ్నిత్రయంబు లోకత్రయంబును దేవతాత్రయంబు
ననువస్తువులు వార లందును జనని గౌరవమున నెక్కుడు రాజవర్య

1 బ్రోలు వెడలిన. 2 దక్కక. 3 ముఖంబులు.

తే. యీజగంబునదివమునంబూజవడయు,మాతృభక్తుండు పితృభక్తిమానసుండ
నట్లయవ్వయానందసంప్రాపణంబు, గురుపదాబ్జసమారాధకుండుఁ గాంచు. 4

వ. అనవుడు నజాతశత్రుండు గంగాపుత్రునితో సత్యానృతంబులు జగంబులఁ
బరఁగి యుండుఁ బురుషుండు వానియెడ నెబ్భంగివాఁడై ధర్మపరుండగు నని
యడిగిన నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 44

సీ. సత్యంబు వలుకుట సర్వధర్మములకు మిక్కిలి యనృతంబు మేటిపాత
కము తద్విశేషంబు గలదు చెప్పెద నోరు నర్థంబుఁ బ్రాణంబు నపహరింపఁ
జూచుపాతకులతో సూనృతం బాడుట పాపంబు బొంకులు వలికి యట్టి
వార్రి హింసించుట వరధర్మమిది యొక్కఁడేల భూతములకు హితము సేయు

తే. బొంకు లెల్లను ధర్మముల్ భూతబాధ
కంబు లగునిక్కములు పాతకములు వినుము
భూతములదుష్టశిష్టత్వములు వివేక
సూక్ష్మతా వేద్యములు వానిఁ జూడవలయు. 4

పాపని స్తరణప్రకారము.

వ. అనినం గౌంతేయాగ్రజుం డెట్టివారు దురితంబులు నిస్తరింప నేర్తు రని యడి
గిన సురనదీసూనుం డిట్లనియె. 4

సీ. వర్ణాశ్రమాచారవంతులు నవిషయాసక్తులుఁ బ్రతికారశక్తు లయ్యుఁ
[1]దిట్టాడు వడి సైఁచు ధీరు లుదారులు నతిథిపూజకులు నధ్యయనరతులు
నగ్నిహోత్రపరులు నాజిఁ బిఱిందికి నడుగు వెట్టక తెగి నడచువారు
సత్యవాదులు సాధుజనపోషకులు సర్వదేవతాసములు నై భావ మెందు

తే. నిలిచె నమ్మూర్తిభక్తిమైఁ గొలుచువారు,దురిత[2]దుర్గముల్ నిస్తరింతురుపురాఁ
పురుషుఁ డవిచింత్యుఁ డచలుండు పుండరీక,లోచనుండు సద్భక్తులఁ గాచునధి

క. విను మగ్గోవిందుఁడు సఖుఁ, డును బంధుఁడుఁ గార్యకర్తుఁడు నై నిన్నుం
గొనియాడు చుండ దురితం, బనుపేరును గలదె నీకు ననఘచరిత్రా. 4

ఆ. ఇంద్రుఁ డజుఁడు విష్ణుఁ డెవ్వాని వైదిక, స్తోత్రములఁ బ్రసాదితునిఁగఁ జేసి
యెలమిఁగొలుతు రమ్మహేశ్వరుఁగొలుచువా, [3]రెందు నెపుడుఁగీడునొందరధి

క. విను మివ్వాక్యము లెవ్వఁడు, గొనియాడుఁ బఠించు విప్రకోటికిఁ జెప్పుఁ
జననాథ వాఁడు దురితం, బనుదుర్గము నిస్తరించు నక్లేశమునన్. 5

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు. 5

వ్యాఘ్రిగోమాయు సంవాదము.

క. సౌమ్యు లసౌమ్యులభంగి న,సౌమ్యులు సౌమ్యులవిధమున జనవర చిత్తా
గమ్యతఁ దోఁతురు వారిని, సమ్యఙ్నిశ్చయతఁ గాంచుచందము సెపుమా. 5

1 దిట్టులునడి; దిట్టాటవడి. 2 వర్గముల్, 3 రెందు నిందు.

వ. అనుటయు నాపగాతనయుం డేతత్ప్రయోజనం బైనవ్యాఘ్రగోమాయు సంవాదం బనునితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 53

ఆ. పురిక యనంగఁ బరఁగుపురిఁ బౌరికుం డను, నృపతి క్రూరకర్మనిష్ఠఁ బరఁగు నవ్విభుండు సచ్చి యధిప గోమాయు వై, పుట్టెఁ బు ట్టెఱుంగు బుద్ధితోడ.

వ. ఇబ్భంగిం బుట్టినయానక్క మహితవ్రతశీలం బయి మాంసంబు దినక హింస సేయక వనంబునం బతితఫలంబులుఁ బత్త్రంబులు నాహారంబులుగా వర్తించుచుండఁ దోడినక్క లిది యేటివ్రతంబు మాంసం బేము దెచ్చి యిచ్చెద ముపయోగించి సుఖి వై యుండు మని ప్రార్థించిన నమ్మెయికిం జొరక దృఢనిశ్చయం బై యుండె నంత నొక్కనాఁడు మృగంబుల కెల్ల ముఖ్యం బైనశార్దూలం బత్తెఱం గెఱింగి వచ్చి యగ్గోమాయువుతో ని ట్లనియె. 55

క. నిను సౌమ్యుఁడ వని యెఱిఁగితి, ననఘా ననుఁ జెంది నిలిచి యతులసుఖము లందిన మేలు నన్నుఁ గ్రూరుం, డను[1]లోకం బిదియు నుడుప నగు నీశిక్షన్. 56

వ. నాతోడిబాంధవంబు సేయు మనిన నగ్గోమాయు వి ట్లనియె. 57

క. నీ వాశ్రయణీయుండవు, గావే విను భోగపరము గా కున్నది మ ద్భావం బటు గావున నా, కీవచనము లింపు సేయ విఖ్యగుణాఢ్యా. 58

వ. అది యట్లుండె భోగంబులు గా కున్న నేమి నీకుం గార్యాకార్యంబులు నా యెఱింగినతెఱంగున నుపదేశించుచు మైత్రి పాటించి యునికి గర్హణీయం బై భవదీయమూలభృత్యు లసూయ సేసి భేదింతురు దాన నొప్పమి వచ్చు నీవు వారలు గలంచినఁ గలంగ కుండుటకును నాబుద్ధి పాటించుటకును సమయంబు సేసి నన్ను మన్నించికొని యుండు మట్లైన నీకడ వర్తించి యుండెద ననుటయు నా వ్యాఘ్రం బాభంగి నశపం గలయది యై. 59

ఆ. సంతసంబుతోడ సమయంబు సేసిన, నెలమిఁ బొంది నక్క పులికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుఁ దగ వసించెఁ దదీయని, కేతనమునఁ బులియుఁ బ్రీతి సలిపె.

వ. కొండొకకాలంబునకు నమ్మృగరాజు మన్నించువిధంబును నగ్గోమాయువు దదీయహితాహితంబు లరసి బుద్ధిసాచివ్యంబు సేయుతెఱంగును జూచి చూపోపక యప్పులిమూలభృత్యులు దమలోనం గూడికొని యొక్కనాఁడు. 61

క. పులి నమలెడుమాంసము వెర, వలవడఁ దా మపహరించి యానక్కకు ని మ్ముల నిల్వం గావించిన, నిలయంబున గొందఁ బెట్టి నేర్పారంగన్. 62

వ. ఉన్నంత [2]భక్ష్యపదార్థపరిరక్షణంబును దాన చేయునది గావున నగ్గోమాయు నప్పనికిం జొచ్చి మాంసంబు గానక యెవ్వరేని ముచ్చిలి కొనుటగా నెఱింగినది యై శార్దూలంబున కెఱింగించిన నామ్రుచ్చిమి యప్పులి యరయం దొడంగిన నెప్పటికపటభృత్యులు గపటోపాయంబు నన్ని. 63

1 లోకమునింద యుడుప. 2 భక్షణపదార్థ.

క. నెనకుఁ బరివార మస్మాం,సము గను తెఱఁగును ఘటింప శార్దూలముచి
త్తము నక్కవలన విరస,త్వము నొందిన నెఱిఁగి భృత్యతతి యి ట్లనియెన్.

ఆ. నక్క కేటివ్రతము న్రుక్కక యిమ్మాంస, మపహరించినపుడ యబ్బెనేని
నేమి యైనఁ జేయు నిది పాపశీలంబు, గపటధర్మకంచుకంబు నువ్వె. 65

క. తా నదె మాంసముఁ దిన దటె, యీనక్కయు బేలువెట్టె నిన్నాళ్లును నీ
యాన మఱునూట వలుకం, గా నోడితి మిదియు నతపఁ గార్యములయెడన్.

క. అనుటయు మృగపతి మనమునఁ, [1]గన లడరిన నక్కఁ బట్టఁ గాఁ బంచి వధిం
పను బుచ్చె దాని నంతయు, విని యప్పులితల్లి గరమువెసఁ జనుదెంచెన్. 67

వ. చనుదెంచి యావ్యాఘ్రవరునితో ని ట్లనియె. 68

క. [2]ఇట్టివి కృత్రిమములు గల, వట్టిదె యానక్క బేలవైతివి భృత్యుల్
పుట్టించకోలెను గుటిలత, లెట్టెట్టివి సేయ రకట యెఱుక గలఁగెనే. 69

తే. బుద్ధిమంతునివలన దుర్బుద్ధు లధికు,వలన హీనులు రూపసివలనఁ [3]గొనటి
వారసూయలు సేయుదు రీరసమున,నింత యెఱుఁగంగవలవదే యీవు గొడుక.

క. ధర్మ మధర్మముభంగి న,ధర్మము ధర్మంబుమాడ్కిఁ దనయా తోఁచుక్
నిర్మలమతి నరయ వలయు, ధార్మికతన కోరువాఁడు దన కేర్పడఁగన్. 71

క. విను మీగోమాయువు న,చ్చినయంతటనుండి మనకుఁ జేసినహితముల్
గనికొన వలవదె యీతర,మున వాఁ డిటు సేయఁ డనుసమూహాయు వలదే.

క. హితుఁ డగుమంత్రిం గుటిలుల, యతికటోపాయములకు నగపడి చెఱుపక్
మతిఁ దలఁతురె పతి సుపరీ,క్షితంబు గావింప కొకటి సేయం దగునే. 73

చ. అనవుడు నక్క రాఁ బనిచి యప్పులి గౌఁగిటఁ జేర్చి బాష్పము
లగుడుఁగవఁ [4]గ్రమ్మనుం బలుకులం దగఁ బెద్దయు గారవించిన
న్వినుము మృగేంద్ర మున్నటుల నీవు సభక్ నను వీఁడు మంచివాఁ
డని కొనియాడి యిప్డు దెగటార్చితి పెంపును నాదుమానమున్. 74

వ. అని పలికి యగ్గోమాయువు వెండియు. 75

క. నను నీవు పదస్థునిఁగా, ననఘా చేయంగఁ దలఁచినప్పుడ నీభృ
త్యనికాయముకుఁ బులఁ బడ, కునికియు నాబుద్ధి వినుటయును మఱవమికిన్.76

వ. బాస సేయవే యట్లుంగాక. 77

ఆ. ఎఱిఁగి యైన నెఱుఁగ కేనియు నొక్కని, భంగపెట్టి పిదప సంగతుఁడుగఁ
జేసికొనుట మేలె సిరి గలవారికి, నట్టినిలుపు వాని కగునె హితము. 78

క. అని పాసి యరణ్యమునకుఁ, జని యనశనదీక్ష నొంది సద్భావఖ్యా
తి నెఱయఁ బరమస్థానం, బున కగ్గోమాయు వరిగెఁ బురుషవరేణ్యా. 79

వ. ఈకథ పూర్వాపరవాక్యంబులయందలితాత్పర్యంబు నిరూపించి. 80

1 గనలు గదిరి. 2 ఇట్టియకృత్యంబులు. 3 జెనఁటి. 4 గ్రమ్మఁ బల్కులఁ దగం గడుఁబెద్దయు.

క. వావిరిమాటలఁ దేలక, భావంబునఁ గీడు మేలుఁ బరికించి యస
ద్భావుని సద్భావుని నవ, నీవర [1]యేర్పఱుప నెఱుఁగ నేరఁగ వలయున్. 81

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సహాయసంపన్నత్వం బావశ్యకం బగుట సెప్పుట.—

వ. అనిన విని సంతోషించి కౌంతేయాగ్రజుం డేమిభంగివర్తనంబున భూపాలుం
డు సుఖియై యుండు ననుటయు నన్నరపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 82

సీ. ఆలస్యమును నసహాయత్వమును నొప్ప వవి లేనిపతి సుఖియై చరించు
విను తొల్లి యొకయుష్ట్ర మనితరసాధ్యతపంబు సేయఁగ మెచ్చి బ్రహ్మ వచ్చి
యర్థించినది యేమి యనిన నాలొట్టెనుఁ గొప్ప నామెడ శతయోజనప్ర
మాణం బగుట కోర్కి వాణీశ నావుడు నట్లగుం గాకని యతఁడు సనియె

తే. నదియు వరగర్వమున సహాయంబు నొల్ల
[2]కలసభావంబుతో నుండి వలచి యొక్క
నాఁడు దనయఱ్ఱు సాఁచి కాననములోన
దీనుకొని మేయఁగాఁ బెను వాన వచ్చె. 83

క. వచ్చినఁ దనమెడ సాఁగిన, యచ్చటిగుహలోన నుత్తమాంగం బిడి తా
నిచ్చమెయి నిదురపోవఁగ, విచ్చలవిడి నొక్కనక్క వెలఁదియుఁ దానున్. 84

వ. ఆగుహ సొచ్చి యాఁకటిపెల్లున నాలుం దానును నొక్కటనా లొట్టె
నుఁగుకుత్తుక కబళించి నెత్తురుం గండలు నొండొండ మ్రింగం దొడంగిన నది
మేలుకని మెడ [3]పొరల్చునంతకు నానక్కలు నరంబులు ద్రెవ్వంగఱచిన నెఱి
దప్పి యయ్యుష్ట్రంబు నిర్గతప్రాణం బయ్యె నట్టిచందంబు గాక నీవనాలస్యుం
డవును సహాయసంపన్నుండవును నై నెగడు మనిన నజ్జగతీశుం డతనితో
శత్రుం డధికుం డైన నల్పబలుం డగు రాజేయోజ నాపద నిస్తరించు ననవు
డు నతండు సముద్రసరిత్సంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీయడిగినయర్థంబు
దేట పడియెడు నని పలికి యిట్లనియె. 85

—సముద్రసరిత్సంవాదము.—

తే. ఉదధి సుఖగోష్ఠి నున్నప్డు నదులతోడ, మీతటంబులతరువులు మీరు వొంగి
తఱిమిపాఱినఁ గూలు వేతసము లేల, పెఱికిపోవవి మీకేమిప్రియమొనర్చె.

వ. వాని నున్మూలింప మీకు శక్యంబు గామిం జేసియో వానికిం జేటు వాటిల్ల దిది
యేమి యనవుడు గంగ యిట్లనియె. 87

క. బిగు వెడలక నిలిచి పడున్, నగములు వేతసచయంబు నమ్రంబై పె
ల్లగుమావేగము గడపి యె, [4]సఁగుఁ బూర్వస్థితిన బ్రదుకు సమకూరంగన్.

వ. అనియె నా[5]ప్రబ్బలిచెట్ల తెఱంగు కనికొని. 89

1 నీవేర్పరింప. 2 దలస...నుండు నొలసి...వంగికొని. 3 మరలె. 4 సగొనుఁ బురాస్థితిన
5 పలివెచెట్లు; పలిదచెట్లు.

ఆ. అరినృపాలుఁ బెంపు నాత్మీయశక్తియు, నెఱిఁగి మూర్ఖవృత్తి నెదురుపడక
యుచితవృత్తి నతని యుద్ధతి మేవడిఁ, గడపి హీనబలుఁడు సెడక నిలుచు. 90
వ. అనినవిని యుధిష్ఠిరుండు నగుపకంబులకుఁ గులవంతు లగుపరిజనులు దొరకొనకు
న్ననరనాథుండేమి సేయంగలవాఁడని యడిగిన నప్పుడమితేనికి భీష్ముండిట్లనియె.

—కుక్కురనిచత్వముం దెలుపునట్టియితిహాసము.—

సీ. వినుమొక్కయితిహాసమనుపమంబగుతపంబునఁ బేర్చువాఁడొక్కమునివరేణ్యు
నాశ్రమంబునఁ దద్దయావిశేషంబున నఖిలజంతువులును నచట నచట
వసియించి సుఖముండువానిలో నొక్కకుక్కుర మెప్డు భక్తిమైఁ గొలిచి తిరుగు
నమ్ముని మెలఁగిన యచట నెల్లను దాను వర్తింప నొకదువ్వ వైర మెత్తి
తే. కఱవ వచ్చిన నమ్మునికడకుఁ బాఱు, తెంచె నాకుక్క నాతఁడు దీప్తరూప
మైనదువ్వఁగాఁ జేసిననదిగడంగి, కవియ భయమందిపాఱెమున్కవియుదువ్వ.
సీ. అట్లు బెబ్బులి వచ్చి యడరిన బెబ్బులిఁ గాఁ జేసి గెలిపించెఁ గరుణ మెఱయ
నొకమత్తకరిఁ జూచి యోటమై నొదిఁగిన నుద్ధతకరిఁజేసి యొసఁగె జయము
సింహంబు దెస భీతిఁజెంది పాఱ్తెంచిన ఘనసింహముఁగఁ జేసి గర్వ మిచ్చె
శరభంబుధాటికిఁ జకితమైన నుదగ్ర శరభంబుఁ జేసి యుత్సాహిఁ జేసె
తే. నిట్లు దివసక్రమంబున నెక్కుడైన,సత్త్వముఁగఁజేయఁగాఁ గుక్క శరభభావ
మండితం బయి తిరుగుచు నుండి పూర్వ,వాసనానీచ మగుమనోవర్తనమున.
వ. ఇట్లని విచారించె. 94
చ. ననుఁ గని యొండుసత్త్వము మనంబున బెగ్గలి పాఱునప్పుడి
మ్మునివరుఁ డిట్లపోలెఁ గృప మొక్కల మై శరభంబు గాఁగఁ జే
యునో తగ దాని నట్లయిన నుద్ధతి నాకుఁ జరింప లేదు గా
వున నితనిన్ వధింతు నెరవున్ బలమున్ సరి నుల్లసిల్లఁగన్. 95
తే. అనువిచారంబు దివ్యబోధాఢ్యుఁ డైన
యమ్మునీశ్వరుఁ డెఱిఁగి యన్యాయధమజాతి
యున్నతస్థితి యెఱుఁగునే మున్నపోలెఁ
గుక్కయయి యుండుఁ గా కన్నఁ గుక్క యయ్యె 96
వ. కావునం గులహీనులు మాననీయులుగా రట్లుం గాక విశేషం బాకర్ణింపుము.
చ. కుల మని పట్టి చిత్తమునఁ గూరినకీడరయంగ లేక య
గ్గలపువిభూతి దుష్టునకుఁ గల్గఁగఁ జేయుట గర్జ మెట్లు భృ
త్యులమది యున్నరూప పరసి యుత్తమమధ్యమహీనరూపమా
త్రలకుఁ దగంగ నయ్యయిపదంబుల నిల్పుట నీతి భర్తకున్. 98
క. శౌర్యము సత్యంబును న, త్కార్యజ్ఞానమును భక్తి తాత్పర్యము గాం
భీర్యముఁ గలిగినఁ గురుకుల, వర్య కులంబేల సిరికి వాఁ డుక్తుఁ డగున్. 99

క. ఇది సిద్ధాంతం బన రా, దుదితయశా యెట్టు లైన నున్నతవంశుఁ
విదితగుణుం డగుపురుషు, న్నెదకి నిలుపవలయు మాననీయపదమునన్. 100

వ. అది యె ట్లంటేని. 101

ఉ. ఒక్కటి యేను జెప్పెద మహోగ్రపుఁగేసరి కైనఁ దోడుగా
నుక్కును లావునుం గలుగు నుజ్జ్వలసత్త్వచయంబుఁ గొన్నఁ గా
కెక్కుడుకృత్యముల్ నడప నె ట్లగు నిట్టివి చాలు నంచుఁ దాఁ
గుక్కలఁ గూర్చి చేయఁ దనకుం దలఁపుల్ దలకూడ నేర్చునే. 102

చ. వలనుఁ గులంబు లేనిపరివారము గోటియు నేల నేర్పు న
గ్గలికయు [1]భక్తిపెంపు మదిఁ గల్గి సుహృజ్జనమిశ్ర మాబలం
బిలువడి గల్గెనేని నిల యెల్లను నేలఁగఁజాలు [2]వేయుర
జ్జులు వినురాజు నేర్పరియు శూరుఁడుఁ గావలయుం జుమీ నృపా. 103

వ. అని చెప్పి వెండియు. 104

సీ. వినుము మయూరంబువిధమున బహుచిత్రభంగులఁ బ్రజయంతరంగ మాత్మ
వశముసేయుచు మృదువాక్యముల్ వలుకుచు మంత్రంబునెడఁ దనమాటవెడల
కునికి శరత్సముయోచితక్రియచాతుర్య గాఁగ ధర్మంబు శిఖాప్రకార
మొంది తనర్చ సముల్లాసిపక్షమై యానంబు గైకొంచు నధికతరస
తే. మున్నతత్వంబు సంశ్రయయోగ్యముగుటఁ, గాంచుచునుదటివచ్చినఁ గారుకాల
మేచు తెఱఁగున నేచుచు నీచకుటిల, గతులఁ దునుముచు నెగడుట పతికి నీతి.

క. కిరణములభంగిఁ జతురపుఁ, బరిజనముల నెందుఁ జొనిపి పరకృత్యంబుల్
నిరతంబును గనుఁగొనుచును, దరణికరణి వెలుఁగు టొప్పు ధరణీశునకున్.

తే. అలుక గూరిమి ఫలదంబు లగుచు నుండఁ
గృత్యములఁ దా నెఱుంగుచు నిత్యవిధుల
నాయములును వ్యయంబులు నరసి కోశ
సంపదలు గాంచి యునికి రాజన్యగుణము. 107

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు రాజులకుదండంబు [3]సర్వసాధారణంబుతదీయస్వరూ
పంబు విన వలతుం జెప్పు మనిన నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 108

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దండనీతిప్రభావం బెఱింగించుట.

సీ. అసితోత్పలచ్ఛాయమై దంష్ట్రికాచతుష్టయమును భుజచతుష్టయము జిహ్వ
కలు రెండుఁ బాదాష్టకంబును శంకుకర్ణములును బహునయనములుఁ గల్గి
యూర్ధ్వరోమంబులు నుగ్రారుణాస్యంబుఁ గపిలజటాజాలకంబు నొప్పు
నసి గదా శక్తి శరాసన ముసల చక్ర ప్రాస శర తోమర త్రిశూల
తే. పరశుముఖసాధనంబులఁ బాపజనులఁ, దరతరంబ సంఛేదనతాడనాదు

---

1 నొప్ప భక్తి. 2 వేయి రాజులు; వేయు నాజులు. 3 సర్వసాధనంబు.

లై నవివిధ ప్రహతులనే పకచుచునుజ,రించుదండంబుసుజనులు ప్రియమునొంద.

సీ. పసుఁ జసంగుఁడు ధర్మపాలుండు ధర్మ్ండు విజయుండు శాస్త్రంబువిశసనుండు
ద్రహ మక్షరుఁడు ప్రజాగరము దురాసదుఁ డసి సత్యగుండు నిత్యగుఁడుశాస్త
ప్రాగ్వచనుండు శస్త్రంబు బ్రహ్మము తీక్ష్ణవర్ముండు మనువు శివంకరుండు
కౌమారిసుతుఁడు శ్రీగర్భుండు వ్యవహారతంత్రంబు సంగుప్తమంత్ర మనఁగఁ

తే. బరఁగు పేళుల నొప్పి యధ్వరమయాత్ముఁ, డై నవిష్ణుఁడు దండమై యావహిల్లు
శ్రీసరస్వతి యనునివి శిష్టదండ, నీతినామాంతరంబులు నృపవరేణ్య. 110

వ. ధర్మాధర్మంబులు సుఖదుఃఖంబులు నయానయంబులు నర్థానర్థంబులు బలాబ
లంబులుఁ బ్రమాదాప్రమాదంబులు మొదలైనసకలావస్థలును దండంబున
సమ్యగసమ్యక్ప్రకారంబులం గలుగుం గావున సమ్యక్ప్రకారంబుచేత దండం
బున రక్షింపం బడినప్రజ రాజు నభివృద్ధి నొందించు నట్లగుట దండంబు రాజు
నకుం బరాయణంబు. 111

క. సత్యప్రకారధర్మము, నిత్యానుష్ఠేయ మది సునీత మగుచు నా
దిత్యపతిఁ బ్రీతుఁ జేయఁగ, నత్యున్నతి నెసఁగు నాతఁ డన్నప్రదుఁ డై. 112

వ. దానం జేసి దండంబు ప్రసన్నంబై వెలుంగుఁ దదీయాభిధానంబులు మఱియు
నుం గల వాకర్ణింపుము. 113

ఆ. పురుషుఁ డీశ్వరుండు భూతాత్మకుండు జీవుండు ప్రాణుఁ డక్షయుండు సత్త్వ
మనఁగ నేడుపేరు లష్టమంబు ప్రజాపతి యనఁ బరఁగు దండదేవుపేరు. 114

వసుహోముఁడు మాంధాతృనకుఁ జెప్పినదండోత్పత్తిప్రకారము.

వ. దండంబు సాక్షాద్దేవుం డట్లగుటఁ దెలిపెడునది యొక్కయితిహాసంబు గల
దంగదేశాధీశుండు వసుహోముండనురాజుహిమశైలంబునముంజపృష్ఠంబనం
బ్రసిద్ధం బగుశృంగంబునకు దేవీసహితంబుగాఁ జని యందు వసియించి ముని
గణపూజితం బగువృత్తంబున నుదాత్తుం డయి యుండ నమ్మహీపతికడకు
మాంధాతృండు సనుదెంచి సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన నబ్భూవల్లభునకు
నతం డర్ఘ్యపాద్యాదు లగునుపచారంబు లాచరించి వచ్చినపని యేమి యనియడి
గిన నప్పుడమిఱేఁడు సవిస్తరంబుగా దండప్రకారంబువినుటకై నిన్నాశ్రయింప
వచ్చితి ననవుడు నమ్మహాత్ముం డతని కిట్లనియె. 115

సీ. అజుఁ డధ్వరంబు సేయంగఁ దలంచి ఋత్విజు నాత్మసదృశుని వెదకి యెందుఁ
గానక తా నొక్కగర్భంబు ధరియించి వేయేండ్లకును దుమ్మి వెలువరించె
క్షుతసంభవతఁ జేసి క్షుతుఁ డనుపేరిటఁ బరఁగెడునాప్రజాపతియు ఋత్వి
జుండుగఁ గ్రతు వొనర్చుచునుండ నంతర్హితంబయ్యె వలచుచందమున నడచు

ఆ. నట్టిదగుట దండ మధిప కార్యాకార్య, తంత్రభేద మెడలె దానఁ జేసి
మహి గలంగెఁ గడునమర్యాద వర్తించెఁ, గమలజుండు విష్ణుకడకుఁ జనియె.

క. చని సంప్రార్థించి యతనిఁ, గొని రుద్రునిఁ గాంచి నీసఖుం డితఁడు వ
చ్చిన కార్యము గృపతోడను, విను మని దండంబు తెఱఁగు వినిపించెఁ దగన్.

వ. అట్లు లోకరక్షకుం డగుపుండరీకాక్షు దండఁగొని దండాభానంబున జగంబు
గలంగు టెఱింగించిన నవ్విరించిపలుకులు మనస్కరించి మహాదేవుండు నిజ
ప్రభానంబు దండంబుగాఁ గల్పించి దండనీతి శాస్త్రయుం డై పరఁగుచుండె.

సీ. వినుము ఋగ్వేదాది వేదముల్ నాలుగుఁ గల్పాదు లై నయంగంబు లాఱు
బెరసి విద్యలు పది పేర్చుపురాణంబు లనియును నొకవిద్య యధిప ధర్మ
విదులు సెప్పెడుశాస్త్ర వితతి యంతయు నొకవిద్య సర్వన్యాయవిస్తరంబు
నొకటి మీమాంస దా నొక్కటి యిట్టులు వివరింపఁ బదునాల్గు విద్యలయ్యె

తే. వైద్యకోదండగాంధర్వవిద్య లర్థ, శాస్త్ర మనుగునీతివిద్య తత్సహితవృత్తి
వెలయఁగాఁ బదునెనిమిది విద్య లభవుఁ, డేర్పరించె జగత్త్రయహితముపొంటె.

వ. ఇట్లు సమకట్టి దండంబును దండనీతి ప్రపంచంబు లయినయవ్విద్యలను విష్ణువశ
గతంబులుసేసె నానర్వేశ్వరుం డత్తఱిమూలికిఁ దుమ్ము ఘటించి యాభంగిం
బ్రజాపతి ప్రసవంబు గావించె దండనీతి సనుగ్రరూప యై చెల్లె నెల్లజగంబులుం
బ్రియం బందె నరవిందభవునియోగంబును సుప్రయోగం బై నడచె విష్ణుండు
దండనీతిశాస్త్రంబు సకలంబు నాంగిరసున కిచ్చె నాంగిరసుం డింద్రమరీచులకు
మరీచి భృగునకు భృగుం డనేకమునులకు నిచ్చె నీక్రమంబున నది జగంబులం
బరఁగె దండంబుజాగరణంబున లోకంబు మర్యాదానుహితం బై వర్తిల్లెఁగపర్ది
శంకరుండు రుద్రుండు భవుండు స్థాణుం డుమాపతి యనుపేళ్లం బరగునద్దండ దే
వుని నతులధర్మంబున నయించుభూపాలుం డై హికాముష్మికసిద్ధులం బొందు.

క. అని వసుహోముఁడు సెప్పిన, విని మాంధాతృండు దండవిభవజ్ఞుం డై
యనఘు మహీపరిపాలన, మొనరించెను నీతి దండయుక్తి వెలయఁగన్. 121

క. ఈయాఖ్యానము విని భూ, నాయకుఁ డెవ్వం డిలాజనంబుల నతుల
న్యాయంబునఁ బాలించుఁ జి,రాయుష్మన్నిరపుణ్యభాగి యగు నతఁడు నృపా. 122

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మార్థకామంబులతెఱం గెఱింగించుట.

వ. అనినవిని ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబులనడవడి యెట్లయిన మేలై చెల్లు నని
యడిగిన భీష్ముం డిట్లనుఁ దొల్లి యాంగిరిష్ఠుం డనునరవరుండు కామందకనాముం
డై నముని ని ట్లని యడుగ నతం డతనికిఁ జెప్పినభంగిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

చ. అనయముఁ బేర్చుకామమున నర్థము ధర్మముఁ గ్రాఁగుఁ గామతం
త్రనిరతుఁ డై నవాఁడు సుపథప్రతిపన్నుఁడు గాఁడు దుష్టదం
డన మొనరింపఁ డట్టిపతి డాయరు సాధులు నార్యులుఁ సుహృ
జ్జనులును దానఁ జేటు నగుఁ జావును బాటిలు నెల్లభంగులన్. 124

ఉ. కావున ధర్మసిద్ధికి ముఖం బగునర్థమునందు నిష్ఠమై

నేవిధి నైనధర్మరతి యెక్కుడుగా మదిఁ జొన్పు టొప్పుఁ గా
మావిలబుద్ధిగాక యుచితాగతసౌఖ్యము లాచరించుచున్
భూవిభుఁ డెప్డు భూమిసతిఁ బొంది రమింప మహోన్నతుం డగున్. 125

క. అన విని ధర్మతనూజుఁడు, జనమ్ము శీలమ్ము నధికసంస్తుత్యముగాఁ
గొనియాడుఁ దత్స్వరూపం, బనఘా వివరింపవే దయారతి నాకున్. 126

వ. అనుటయు నాపగాతనయుండు విను మని యతని కి ట్లనియె. 127

క. మున్నింద్రప్రస్థంబున, నున్నతిమెయి ననుజతనుజయుక్తంబుగ నీ
వున్న తెఱఁగు దుర్యోధను, కన్నులు గనురింప నతఁడు గడు వగనొందెన్. 128

వ. భవదీయసభ యొప్పునకును రాజసూయంబు చెల్లినయుల్లాసంబునకును నట్లసహ్యా
పక్షి ధృతరాష్ట్రునితో భవద్గృహంబున నిచ్చలుం బది వేవురు భూసురులు పసిండి
పళ్లెరంబులం బాయసాహారంబులు గొనుట మొదలు గాఁగ లక్ష్మి పెం పుగ్గ
డించి తనవగపుదోఁపం బలికిన నతం డతని కిట్లను మధురాన్నపానమణిభూషణ
వరవాహనాదులం జేసి యుజ్జ్వలం బై యున్నది గాక నీయైశ్వర్యం బనదే పాండ
వాగ్రజుం డెక్కుడు మెఱసి యునికిం గలదు వినుము చెప్పెద. 129

ఆ. శీలవంతు లైన సిరిఁ బొందుదురు ధర్మ, తనయునింటిసిరికి నెన యనంగ
నెక్కుడనఁగ లక్ష్మి యెసకం బెసఁగ నీవు, శీల మలవరింపు చిత్తమునను. 130

వ. మాంధాతృండు నాభాగుండు మొదలయినమేదినీపతులు శీలంబునం గాదె
యిహలోకంబునం బెంపు వడసి రివ్విషయంబునకు నొక్కయితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము. 131

క. దనుజవిభుఁడు ప్రహ్లాదుం, డనిమిషపతి రాజ్యలక్ష్మి యతులితశీలం
బునఁ గొని త్రైలోక్యంబును, దనకు వశగతంబు సేసె ధర్మం బలరన్. 132

క. దానికి రోసి బృహస్పతి,తో నమరేంద్రుండు మేలు దొరకొనువిధ మె
ట్లో నావుడు భార్గవునిం, గానఁగఁ జను మతఁడు సెప్పుఁ గరుణాన్వితుఁ డై.

క. అని గురుఁడు వంప నింద్రుఁడు, సని భార్గవుఁ గాంచి మేలు సమకూరు తెఱం
గనఘా యుపదేశింపవె, యనినం బ్రహ్లాదుఁ జెందు మతఁ డెఱిఁగించున్. 134

ఆ. అతని నాశ్రయించి యవ్విర విప్పించి,కొనిన మేలువొందు నని యె భార్గ
వుండు వజ్రి బ్రాహ్మణుం డయి ప్రహ్లాదుఁ, జేరి శిష్యవిధులు సేయుచుండె. 135

వ. అంత నద్దానవేంద్రుండు ప్రసన్నుం డై భూసురాకృతి యయినసురపతితో సం
భాషించిన నతండు నీకుఁ ద్రైలోక్యరాజ్యంబు సంప్రాప్తం బైనకారణం బేమి
యెఱింగింపవే యనుటయు. 136

ఆ. దనుజనాథుఁ డిట్టు లను రాజ ననుగర్వ,మున ధరామరులకు మనసు గందఁ
జేయ నెపుడు నే ననూయాదు లమ్మహాత్ములకు ధనము లిత్తు నెలమితోడ. 137

వ. వారలు మెచ్చునట్టిశీలంబునం బ్రవర్తిల్లు దానం జేసి మహోన్నతుండ నైతి.

క. అనవుడు నీశీలము నా, కనఘా దయ నొసఁగవే మహాత్ముఁ డగఁ జెం
దినవారు బ్రదుక వలదే, యని దీనత దోఁప ననిమిషాధిపుఁ డరిగెన్. 139

క. విని ప్రహ్లాదుఁడు కృప దన, మనమునఁ గదురంగ విప్రమాత్రుఁడు గాఁ డీ
తనిభంగిఁ జూడ ననువెఱపును బుట్టఁగ నిచ్చె శీలముం దెం పెసఁగన్. 140

తే. పడసి యింద్రుండు శీలసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జనియెఁ దదనంతరంబ యద్దనుజవరుని
తనువునం దుండి తేజస్తతనువిలాసుఁ
డైనపురుషుండు వెడలిన నతఁడు సూచి. 141

వ. నీ వెవ్వండ వన నప్పురుషుం డేను శీలంబ నీ విచ్చిన యవ్విప్రుపాల వసియింపం జనియెద నని చెప్పి పోయెం దదనంతరంబ క్రమంబునం దేజోనుమయ రూపంబులు నిజదేహంబుననుండి నిర్గమింప నద్దానవేశ్వరుం డడుగుచు. 142

క. ఉత్తమధర్మము సత్యము, వృత్తంబు బలంబు నగుట వినఁబడె బడిఁ ద
చ్చిత్తము విషాద మంద మహోత్తరమూర్తి యొకవారిజానన వెడలెన్. 143

క. వెడలిన నీ వెవ్వత వని, యడిగిన నాతనికి నిట్టు లను దీనత న
ప్పడఁతి సిరి నేను బల మెక్కడకు నరుగు నందుఁ బోనఁ గడఁగి వెడలితిన్.

చ. అనిన భయంబు నొంది యతఁ డాసతితోఁ బరమేశ్వరీ మహా
వినయమతిన్ ననుం గొలిచె విప్రవరుం డతఁ డెవ్వఁ డన్న న
వ్వనిత సురాధినాథుఁడు భవద్ఘనరాజ్యవిభూతి యంతయుం
గొనుటకు నిన్నుఁ జెందె నిటు గోల్పడి తీవును నీదుశీలమున్. 145

వ. వినుము చెప్పెద శీలంబున ధర్మంబు వెలయు ధర్మంబున సత్యంబు దొరకొను సత్యంబున వృత్తంబు సొప్పడు వృత్తంబున బలంబు వాటిల్లు బలంబున నేను గలుగుదుం గావున సమస్తంబునకు మూలంబు శీలం బని చెప్పి సిరి పురందరు పాలికి ధర్మాదులతోడఁ గూడం జనియె ననుటయు దుర్యోధనుండు శీలం బెట్టి దనిన ధృతరాష్ట్రుం డతని కిట్లనియె. 146

క. ఒలసి మనోవాక్కాయం, బుల ద్రోహభావ మఖిలభూతముల యెడం
గలిమి విను శీల మది మే, లొలయించును దాన నుల్ల మూన్పుము పుత్రా.

క. పరహితము సిగ్గుపాటుం, బొరయక యుండంగ నెదిరి బోధించుటయున్
నరసముదయంబు వొగడెడు, చరితము శీలమున కంగసంపద వత్సా. 148

క. అనియె నని చెప్పి భీష్ముం, డను ధర్మజుతోడ నీకు నదియ నైజము యే
నును బోధించితి శీలము, మనమ్మునం దిరము సేయు మనుజాధీశా. 149

వ. అనిన విని యజ్ఞనపతి భీష్మునితో నాశ యనునది యనంతయై యుండు నది నిరర్థకయైన నయ్యెడ దుఃఖం బధికం బది దుర్యోధనుం బేర్చి కలసియుండం జూచితి నమ్మహాత్ముండు దేఱక మదీయాశఁ గుంఠితంబుఁ జేసి నన్ను దుర్బుద్ధిం

గావించె నది విషాదంబు సేయు నాశ నడంచుట యరిది గదే యనుటయు
నాశాదోషనిరాసకం బైనయొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యక్కురు
సత్తముం డి ట్లనియె. 150

భీష్ముండు ధర్మజునకు సుమిత్రుం డనురాజుచరిత్రంబు సెప్పుట.

సీ. హైహయుండు సుమిత్రుం డనురాజు వేటవోయినచోటం దనచేత నేటువడిన
మృగ మమ్ముతోం బాఱం దగిలె వెన్వెంటన యదియును నొకమారి యగ్గమయ్యె
నొకమారి దవ్వయ్యె నొకమారి దృష్టి కగోచరం బయ్యెను ఖురపదంబు
లరసి పాఱిన నింతనంతం దోఁచియు నాశం బెనుచుచుం జని మహావనముసొచ్చె

ఆ. నవ్విభుండు డస్సి యచ్చట నొకముని, పల్లె కేఁగి మునులు ఫలజలములం
దృప్తుం జేయ డప్పి దేఱి యున్నెడ ఋష, భాఖ్యుం డైనతపసి యతనితోడ.

క. వనమున నెక్కటి నీ వే, పనికై చనుదెంచి తేల పరమవిషాదం
బునఁ బొందె దనిన నాతం, డను నొకమృగ మమ్ముతోడ నరుగఁగ వెనుకన్.

క. ఆసాసల వచ్చితి నను, గాసిం బెట్టి యది యడవిఁ గలసెను మృగయా
వ్యాసక్తుండు నగుచుం దన, యేసినమృగ మనఘ తప్పి యేఁగుటకుఁ గడున్.

వ. ఆశ యింత [1]దుర్నివార యగునే యనిన నమ్మునిపతి యమ్మనుజపతి కిట్లనియె.

క. విను తీర్థయాత్ర సని యే, ననుత్తమం బైనబదరికాశ్రమమున నొ
క్కనిఁ గాంచితిఁ గృశగాత్రునిఁ, దనుఁ డనుపేరింటివానిఁ దాపసవర్యున్. 155

క. కని భక్తిం బ్రణమిల్లుడు, ముని యాతిథ్యం బొనర్చ మోదంబున నా
తనిపాల ధర్మభణితులు, విను చుండఁగ నొక్కధరణివిభుఁ డేతెంచెన్. 156

వ. విషాదవివర్ణుం డగుచు [2]సపరివారంబును సదారంబునుగాఁ జనుదెంచి యజ్జన
పతి మునిపతిం గాంచిన నతం డతిథిపూజాసత్కారంబులు సేసి యాగమనకా
రణం బడిగిన నన్నరనాథుండు. 157

చ. తనయుఁ డొకండు వాఁడు గుణధాముఁడు క్రీడనవాంఛ సాంద్రకా
ననమున కేఁగి కాడుపడినం దపవం జనుదెంచి యెందుఁ గా
నన మదియాశ ద్రిప్పికొనినన్ వెగడందుచు వచ్చినాఁడ న
న్న నతఁడు వల్కకుండె వదనం బొకయించుక వాంచి చింతతోన్. 158

క. చింతించునతనితో భూ, కాంతుం డి ట్లనియె మఱియు గాఢతరాశా
క్రాంతత దుర్లభ ఫల యగు, టెంత యసహ్య మగునయ్య యెఱఁగ మునీంద్రా.

వ. అనుటయు నత్తాపసోత్తముం డమ్మహీపతియాననం బాలోకించి. 160

క. ఏనరుఁడు మానసము ధృతి, నూన నుచితవృత్తి నుండు నుదిలగొనక యెం
దైనను నెయ్యదియేనియు, వానికి దుర్లభము లేదు వసుధాధీశా. 161

క. అర్థాదు లగుఫలంబులు, ప్రార్థించినచోట సిగ్గు పఱుపక తగ న

1 దుర్నివారం బగునే. 2 సపరివారంబుగాఁ జనుదెంచి.

య్యర్థి సులభార్థుఁ జేయుక్రొ, తార్థుఁడు దుర్లభుఁడు దలఁప నఖిలజగములన్.

వ. అని పలికి పూర్వాచారస్మారకత్వంబున ని ట్లనియె. 163

క. వినుము గుణవంతుఁ డొకరుఁడు, ధనవంతుం డైనయొక్క-ధరణీనాథుం
దనకూడుసీరకై కాం,చన మడిగి తదీయబాలిశత్వముపేర్కొన్. 164

క. విహతాశుం డై లజ్జా, మహితం బగునాశ దొఱఁగుమదితో సకల
స్పృహయును నెవ్వనియందును, వహింపనని యతులమైనవ్రతముం బూనెన్.

వ. అని చెప్పి యప్పార్థివుం బోల్లి తాను ధన మర్థించి యఫలితప్రయత్నుం డై
తత్కాలజనితవైరాగ్యంబునం దపస్వి యగుట దేటపఱచి వెండియు. 166

చ. ఒడఁబడి యీనివానియెడ నుల్లమునందుఁ గృతఘ్నుతం గడుం
జెడు గగుదుర్వినీతునెడఁ జిత్తము కోర్కికిఁ బట్టు సేసి లే
వడి యగునీచకాంతయెడ వారక యాసలు సాఁగు నిట్లు పె
క్కెడలను బాఱునాసగమి యెల్లఁ దొఱంగుము సౌఖ్యమొందెదన్. 167

వ. అని యాసపజ్జం బోవమి సుఖకరం బగుటం దెలిపి యవ్విరద్యుమ్నునకుం గరు
ణించి యతనికొడుకు భూరిద్యుమ్నుం దనతపోమహిమ నాకర్షించి వీడుకొలిపె
నని చెప్పి ఋషభుండు సుమిత్రునిచిత్తంబు మృగయాశాయత్తంబు గాకుం
డునట్లుగా బోధించెఁ బాండవాగ్రజా నీవును నివ్వాక్యంబు లాదరించి సుస్థి
రుండవై నిరాశత్వంబున సంతాపంబు దక్కి సుఖివి గమ్మని పలికిన భీష్మునితో
నబ్భూపతి భవదీయవచనామృతాస్వాదనంబున మనంబు దృప్తి సన దింకను
ధర్మప్రకారంబులు వివరింపు మనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 168

క. తనభూమిఁ బరులభూమిని, ధనము లుపార్జింప వలయు ధరణీశునకుఁ
ధనములు మూలము రాజ్యం,బునకును మూల మగుధర్మమునకు నరేంద్రా.

క. అది బెట్టిదంపువెరవున, మృదుభూతోపాయమునను మెయికొనద ప్రజం
బొదువ వలయు నాజ్ఞానం,పద [1]గలసాకతముతోడఁ బతి యవహితుఁ డై.

క. విను బండారము పెరుఁగని, జనపతికి బలంబు మిత్త్రసంపదయును గ
ల్గునె బలమిత్త్రవిహీనున, కొనరునె రాజ్యంబు విభవ మున్నత మగునే. 171

ఉ. కావున నర్థసంపదలు గల్గియ యింతకు మూల మైన ను
ర్వీవరుఁ డాత్మశక్తి కతిరిక్తము లైనసముద్యమంబులం
దా వలియం దలంచి సముదగ్రతఁ గైకొను టొప్పు దవ్విధం
బావిభుతొంటికల్మికిని హాని యొనర్చు హరించుఁ బ్రాణముల్. 172

క. తనకొలఁది నుపాయంబులు, వొనరిచి ధనవంతుఁ డగుట భూపగుణము ని
ర్ధనుని నిజప్రజయును గై,కొనదు విరోధులును సరకు గొనరు కుమారా. 173

క. తెరువాటున మ్రుచ్చిమి నుద్ధురు లగుక్రూరులకు మూఁక దోరం బగున

1 గలస్వాగతముతోడఁ.

వైరనరిదారల బలంబుగ, ధరణీశుఁడు గూర్చుకొనుట దైన్యము దెచ్చున్.
క. అన్యాయంబునఁ బొదలిన, సైన్యముచే సమరజయము సమకూర దనూ
నన్యాయపరులు గాంతురు, మాన్యత్వము దస్యులైన మనుజాధీశా. 175
వ. ఇట్లగుటకు నుదాహరణం బగునొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 176

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గాపవ్యోపాఖ్యానము సెప్పుట

సీ. అవనీశ పారియాత్రాచలంబున నుండు నొకబోయ ధర్మసంయుక్తబుద్ధి
వింట నేర్పరి మృగవితతిప్రకారజ్ఞుఁ డారణ్యదేశసంచారశాలి
తల్లికిఁ దండ్రికిఁ దద్దయు భక్తుఁడై ఫలమూలమధుమాంసములును మేలి
కూడుఁగూరలు [1]దొరకొల్పి వారికిఁ దృప్తి యావహించుచు శయనాసనాదు
తే. లగుపదార్థముల్ హృద్యంబులుగ నొనర్చు
నలయునాహారములు మునివరుల కిచ్చుఁ
బగఱఁ దోఁచినఁ బరిమార్చు భండనమున
నొకఁడ వేవుర నైన మహోగ్రగతుల. 177
క. కాపవ్యుం డనుపేరను, దీపించినయతనిభూరితేజము గని ర
క్షాపరుఁడు నలయు మన కని, యాపాలమునఁ గల్గుదస్యులందఱుఁ దమలోన్.
ఆ. అతనిఁ దమకు నెల్ల నాధిపత్యము సేయ, వానిఁగా వరించువారు గాఁగ
నిశ్చయించి కూడి నెమ్మిమైఁ జనుదెంచి, కాంచి యిట్లు లనిరి గారవమున. 179
క. బలవిక్రమసంపన్నుఁడ, వలఘుచరిత్రుఁడవు మమ్ము నందఱఁ బ్రభువై
తలకొని రక్షింపుము నీ, వలచినపని గొనుము పుత్రవర్గముఁ బోలెన్. 180
వ. అనిన విని యతండు వారల కిట్లనియె. 181
సీ. శిశుజనమునిజనస్త్రీజనంబులఁ జంపఁ గా దెట్టివాఁడైనఁ గడఁగి మీఁదఁ
గవియక పోఁడుచుట కల్మషం బంగనఁ జెఱపట్టఁ దగదు విశేష మొకఁడు
వినుఁ [2]డెల్లసత్త్వంబులను బెంటిఁ జంపుట పాపంబు గోవుల బ్రాహ్మణులను
సంకటపెట్టంగఁ జనదు తదీయహితము గోరి పూని యుద్ధంబు సేత
తే. యధికపుణ్యంబు సస్యక్రియావిఘాత
మాచరించుట గడుదోష మవనిప్రజకు
బాధ గావించి కుడిచి శవంబు దోలుచు
ప్రవృత్తిగతి నది వొలియుంగఁ బొలియు నతఁడు. 182
వ. అని చెప్పి మీర లీధర్మాధర్మంబు లెఱింగి నాపంచిన తెఱంగున బ్రదికెద రేని మీకు ముఖ్యుండ నయి సఖ్యంబు సౌఖ్యంబుఁ బెనుప మీయోగక్షేమంబు లరసెద ననియె దానికి వార లందఱుఁ బ్రీతిం బొంది యాతని [3]వశంబున వర్తించి వర్ధిల్లి రిట్లు కాపవ్యుండు సాధులకుహితంబగునట్లుగా దస్యులం బాపంబులకుం

1 సమకొల్పి. 2 డెట్టిసత్త్వజాతినిబెంటిఁ. 3 వచనంబున.

బాపి తానును వారును నిహపరసిద్ధులం బ్రశస్తి వహించె. 183

క. కాపవ్యోపాఖ్యానము, పాపహరము దీనిశ్రవణపఠనము లటవీ
వ్యాపారదక్షమంకర, రూపము లగు దస్యువృగవిరోధము లడఁచున్. 184

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దీర్ఘదర్శి మొదలగుమత్స్యములతెఱం గెఱింగించుట.—

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను దీర్ఘదర్శియుఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుండును దీర్ఘ
సూత్రుండును ననుమత్స్యంబులు మూఁడు జలచరబహుళం బగునొక్కయేటి
మడువునఁ బమలోనం బొందుగలిగి యుండునవి వేసవి సొచ్చిన దీర్ఘదర్శి దక్క
టిరెంటినిం గూడం బిలిచి. 185

క. మడు వింకెడిఁ గాఁ బాటెడు నీ, రెడత్రెవ్విన నొండుసోటి కేఁగఁగ రా దె
ప్పుడు నింకనినీళ్లులు గల, మడువునకుం బోవ వలదె మన కిట్టియెడన్. 186

తే. అనినఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుఁ డిట్లనియె నేది, ప్రాప్తమయ్యెనకార్యంబుభంగి నెఱిఁగి
యప్పటికిఁ దగునట్లు సేయంగవలయు, మానితోపాయవృత్తి నేమఱుట లేక.

వ. అనిన నయ్యిరువురుదెఱంగులపలుకులు విని దీర్ఘసూత్రుం డిట్లనియె. 188

క. జడనిధిచందంబున ని, మ్మడు వొప్పఁగ నిప్పు డేమి [1]మాఁడెనె యిమ్మై
నడిచిపడ రిత్తనెవ్వగ, లుడుగుఁడు మఱి చూచికొంద మొయ్యన తఱితోన్.

క. అనుటయు నిది కర్జము గా, దని పల్కుచు దీర్ఘదర్శి యంబుస్రోతో
జనితాభయ మగుపథమునఁ, జని చొచ్చెం బెద్దమడువు సమ్మదలీలన్. 190

వ. తక్కినరెండును నంద నిలిచె నిట్లు నిలిచిన యమ్మత్స్యద్వయంబునకు భయంబు
జనియింపం గతిపయదివసంబులకు. 191

క. పాఱెడునీ రెడత్రెవ్వఁగ, దాఱ బెడిద మైనయెండ దనుకఁగ నివురం
బాఱె మడు వంత వేడుక, కాఱులు జాలరులు సొచ్చి క్రందుకొనంగన్. 192

క. వెరవున నూఁతల నెత్తెలఁ, గరముల నుత్స్యములఁ బట్టి కడునంతసముం
బొరయుచుఁ ద్రాళ్లం గ్రువ్వఁగ, గర మూహించి నుదిఁ బ్రాప్త[2]కాలజ్ఞుండున్.

క. ఇం దొకత్రాడు గఱచి యే, నొందం గాఁ గ్రుచ్చినట్ల యుండెద వీరి
క్రందుకొనుట మానంగ న, మందత నది యెడల విడిచి మడువు దఱిసెదన్. 194

క. అని యొకగుదిమీలనడుమ, నెనయంగాఁ దూఱి కఱచి యిరుదాడలఁ ద్రా
డొనరంగఁ బట్టుకొని క్రుచ్చినచందము దోఁప మూర్ఛఁ జెందినభంగిన్. 195

వ. ఉన్నంత వేఁట దీఱె యగ్గుది గలయతండు. 196

క. తెలినీట రొంపి వోవం, [3]దొలుచునెడం ద్రాడు విడిచి దురితంబునకుం
దొలఁగి పొరదప్పి యం దొక, జలచర మున్నయెడ కేఁగె సంభ్రాంతగతిన్.

క. ముట్టఁబడి దీర్ఘసూత్రుం, డి ట్టట్టనఁగఁగ నుపాయ మేది యొకనిచేఁ

1 మాడినని మ్మై, నడిచిపడియొదరు నెవ్వగ; మాలెను నిమ్మై, నడిచిపడ రిత్తనెవ్వఁగ. 2 కాలజ్ఞుఁ డనున్. 3 దొలఁచునెడం.

బట్టువడెఁ బనదుడెంసము, పట్టు [1]వదలి చకితవికలభావేంద్రియుఁ డై. 198
క. విను దావవ్వులఁ గార్యము, గనికొని వలయుపని మున్న కావింపఁగ నే
రనిజడుఁడు దీర్ఘసూత్రుం, డనునమ్మత్స్యంబుభంగి నాపద నొందున్. 199
తే. అప్పటికిఁ దోఁచినట్టులు దప్పకుండ, ననువుతో ధృతి గల్గి కార్యంబు నడపు
నతఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞాఖ్యునట్లపోలెఁ, బరమసంశయ మయ్యెడుబ్రదుకు గాంచు.
క. ధుర్యత ననాగతము లగు, కార్యము లూహించి పని తగం జేయునయా
చార్యుఁడు సౌఖ్యముఁ బొరయును, నార్యస్థితి దీర్ఘదర్శి యనుమీనుక్రియన్.

పలితరోమశు లనుమూషికమార్జాలంబుల సంవాదప్రకారము.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు పెక్కండ్రు పగఱకు నగ్గమై హీనబలుం డైన నర
పతి యెప్పరుసున నాపద నిస్తరించువాఁ డనియడిగిన నప్పుడమితేనితో భీష్ముం
డు మార్జాలమూషికసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దది నీయడుగుప్రశ్నంబునకు
సదుత్తరం బగు విను మని యిట్లనియె. 202
సీ. అడవిలో నొకమఱ్ఱియడుగున లాఁగలఁ బలితుండు నా నొక్క యెలుక యుండు
నమ్మహీజముమీఁద ననిశంబు రోమశుం డనుపిల్లి వసియించు నాసమీప
మున సంజకడ నిత్యమును మృగంబుల కురు లొడ్డి వేటువ వచ్చి యొక్కమాలఁ
దగపడ్డవానిఁ గొం చరుగు నొకప్పు డాహారంబునకుఁ బిల్లి యచటఁ దిరుగఁ
తే. బోయి యురిఁ బడి యుండంగఁ బొంచి చూచి
భయము వక్కి యచ్చోటన పలితుఁ డెరకుఁ
గ్రుమ్మరఁగఁ జంద్రకుం డను గూబపులుఁగు
[2]హాలికుఁ డను ముంగియు నింత నంతఁ దోఁచె. 203
వ. ఎరలకై వచ్చి యిట్లు దోఁచిన నయ్యెలుక యారెంటిబారికిం దప్పి పోవ రామి
దలంచి బెగ్గలించియు ధైర్యంబుకలిమిం గార్యం బూహించి యప్పిల్లిం
గొండొక సేరం జనుచు దానితో ని ట్లనియె. 204
క. ఉరిద్రెవ్వఁ గొఱికి యిప్పుడ, వెర వారఁగ నీకు నేను విడుగర సేయం
దొరకొనుట నీదుభాగ్యం, బరిత్వము దొఱంగి మైత్రి యలవఱుపు మదిన్.
క. ముంగికి గూబకు నగపడి, యంగంబులు వడఁకుచున్నయవి నా కిమ్మై
సంగతి గలిగిన నీయుత్సంగంబుననుండి భయము దక్కుదు నేనున్. 206
చ. అనవుడుఁ బిల్లి యిట్టు లను నార్తశరణ్యుఁడ నయ్యె దిట్టినీ
కనఘ హితంబు సేయ వల దయ్య జగత్పతి సాక్షి గాఁగ ని
ప్పుని దగఁ బూనితిఁ వెఱపుఁ బాచి ననుం గదియంగ రమ్ము వ
చ్చిన నకులంబు గూబయును జేరఁగ నేరవు నాకు నోడుటన్. 207
ఆ. అనిన నట్లయగుట నాత్మ నెఱింగియు, కాదె సంధి యైన నాదుబ్రదుకు

1 గదల జనితవికల. 2 హరితుఁ డనియెడు ముంగియు నంత.

నీదువిడుగరయును నిజ మగు టూహించి, నిన్నుఁ జెందె బుద్ధినిశ్చయంబు.

క. అని పలికి పిల్లి పొదిగిట, ననయము నిశ్శంకవృత్తి నయ్యెలుక వసిం
చినఁ జూచి యయ్యులూకం, బును నకులము నచటు వాసిపోయె నిజేచ్ఛన్.

క. నకులము నులూకమును బో,కకు సంతస మంది యుండి గ్రక్కున నమ్మూ
షిక మయ్యురిచేరులు గొఱు, కక యలసత నల్ల నల్లఁ గఱచుచు నుండెన్.

వ. అమ్మెయిఁ బలితుండు గొనకొని యయ్యురిం గొఱుక కుండుట యెఱింగి రోమ
శుం డి ట్లనియె. 211

క. తగునే యిట్లు కృతార్థుఁడ, వగునీ కురి గొఱుక కిట్టు లాలస్యము నేఁ
త గటా కృతఘ్నతకు నెల, వగు టొప్పునె కొఱుకు కడఁక నద్రోహుండ వై.

చ. అనుటయు నెల్క యిట్టు లను నాశ్రితరక్షణశీలు నిన్నుఁ గీ
డునఁ [1]బొరయింతునే యిది కడుంజెడుగుందన మేను భీతి నూ
నినమదితోడ నమ్మిన నెట్టన యియ్యురిఁ ద్రెంప [2]నయ్యెదన్
మనమున నెగ్గుగాఁ గొనకు మాలనిఁ గాంచినయప్డ త్రెంచెదన్. 213

క. ఉరిఁ బాసి యేమి దలఁతో, యరిత్వమున వినుము ప్రబలుఁ డై నయతనితో
వెరవున సంధి యొనర్చియుఁ, గరంబు నమ్మియ నీతిగాఁ గొండ్రు బుధుల్.

ఉ. మాలనిరాక చూచి భయమూర్ఛిత మైనమనంబుతోడ న
క్కాలమునందు నీకుఁ జనఁగా వలయున్ వెస మ్రానిపైకి నా
యాలయముం జొరన్ సమయ మప్పుడ నాకును గాన యత్తఱి
న్నే లొనరింతు నమ్ము మిది నిక్కము గర్జము నీ వెఱుంగవే. 215

క. అనవుడు న ల్లేల తలఁప, వినుము భవత్ప్రాణరక్ష వెసఁ జేసితి నే
ననఘా నీవును నమ్మెయి, నను నాపదఁ బాప వలదె నమ్మి రయమునన్. 216

ఆ. అనినఁ బిల్లి కిట్టు లను నెల్క వేగిర, పడకు ముచితకాలభావ్య మైన
యత్నవిధిగదా సమగ్రఫలత్వంబు, నొందు నొండు దలఁప కూర కుండు. 217

వ. అని యి ట్లప్పలితుండును రోమశుండును నొండొరులతో మాటలాడు చుండ
వేకువ యయ్యె నట్టియెడ. 218

క. తనతోఁ గొందఱు కుక్కలఁ, గొని యేతేరంగఁ గేలఁ గ్రూరకృపాణం
బును భీకరభంగి గ వెసఁ, జనుదెంచెన్ మాలఁ డధికసంరంభమునన్. 219

ఆ. పరిఘనాముఁ డైన పాపాత్ముఁ గని భయ, మడరఁ బిల్లి యిట్టు లనియె నింక
నేమి సేయువాఁడ నిదె వచ్చె జముదూత, పోలె సత్వరముగ మాలవాఁడు.

క. అనిన విని యోడ కోడకు, మనుచుం దెగఁ గొఱికె వేగ మయ్యురిఁ బలితుం
డనయముఁ జకితాత్ముం డై, చనియెన్ రోమశుఁడు నననిజముపైకి వెసన్.

చ. ఎలుకయు [3]బొక్కలోపలికి నేఁగి ముదంబునఁ బొంచి చూడ సం

---

1 భొరయంగ నిత్తునె కడుం. 2 నియ్యెడన్. 3 బ్రొక్క.

కులముగ నేఁగుదెంచి పరిఘుం డురి నుగ్గగు పెల్లఁ జూచి ని
ష్ఫలతకుఁ జిత్త మెంతయు విషాదము నొందఁగఁ బోయెఁ బిల్లి య
య్యెలుకకు నిట్లనుం జెవికి నింపగురీతి నుదాత్తభంగిగన్. 222

ఆ. మేలు సేసి తగినమిత్త్రునిఁ బడసి త, త్సుచరితముల వచ్చు సుఖము లనుభ
వింపఁ జూచు టుడిగి వేర్పడి యుండుట, యరయ నీతివిదుల తెరువు గాదు.

చ. అనఘ భయంబు నొందు టిది యారయ [1]బేలతనంబు నమ్మిమై
మును నను నమ్మి చెంది భయమోక్షణముం గని నాకుఁ జాల మే
లొనరఁగఁ జేసి తీవు దుది నుల్లమునం దగ విశ్వసింప కి
ట్లునికి సుఖంబె నాదుసిరి [2]కుత్తుఁడ నయ్యెదు రమ్ము ప్రీతితోన్. 224

క. బలవంతు లైనచుట్టం,బులు నేనును నీకు మేలుఁ బొనరింపఁగ ని
మ్ముల మనుట యొప్పదే నను,గలసిమెలఁగు విడువు శంకఁ గను మభిమతముల్.

వ. అనిన విని యప్పలితుండు రోమశునితో నీపలుకు లుచితంబులు నామాటలు
విను మని యిట్లనియె. 226

చ. అరులను మిత్త్రులం దెలియ నారయు టెంతయు సూక్ష్మకృత్య మ
వ్వెర వతిదుర్లభం బరులు వీ రన నుండియు మిత్త్రభావముం
బొరయుటయుఁ సుహృజ్జనులపోలికి గల్గియు శత్త్రుతాగుణ
స్ఫురణ మొకండు పూనుటయుఁ జాతుము గాదె ధరిత్రి నెల్లెడన్. 227

వ. కావున నిన్నుఁ బెద్ద గదియుట గర్జంబు గాదు నీవును మదవశగతిం బొందుటఁ
జూచి తేనియు నేరుటం జన దెట్లంటేని. 228

క. బలవద్రిపులు ప్రయోజన, ములకై లోఁబడుట గల్గుఁ బొలముల నేనుం
గులు దీమంబులపజ్జఁ ద,గిలి నెట్టన పట్టువడినక్రియఁ జతురమతీ. 229

చ. అరియెడ మిత్త్రభావ మొకయప్పుడు కార్యముపొంటెఁ గల్గిన
న్వైరవునఁ బాముఁ బట్టునెడ నిక్కము నమ్మక దానివాతికిం
గరము దొలంగఁ జేయునరుకర్జము వట్టి చరించు టొప్పదే
పొరుగున నుండి నీకు హితముం దగఁ జేసెద నెప్డు వంచినన్. 230

మ. విను నీ కామిష మేను నీయెడఁ గడుఁ విశ్వాసముం బూని చే
రిన నీచిత్త మొకప్డు దుర్గతవికారీభూత మై దుర్వినో
దనహింసా[3]రుచి నొందు నీసుతసుహృద్బంధువ్రజం బేని ముఁ
ననుఁ గన్నఁ సహింయింప దాత్మఁ గరుణ న్మన్నింపు మిట్లుండెదన్. 231

వ. అని యంత నిలువక. 232

క. [4]బలుపుటురిఁ జిక్కి పేరాఁ, కలితో రే యెల్ల నున్నకతమున నీకుం
జలిది వలసి పిలిచెద విటు, వలయు నె నీపలుకు నమ్మి వత్తునె చేరన్. 233

1 బేలుఁదనంబు. 2 కుక్షుఁడ. 3 రతి. 4 బలితపుటురిఁ బడి పేరాఁ.

ఆ. అనుడు నిట్లు దలఁచె నగునె మత్ప్రాణర, క్షకుఁడు వైననిన్ను శత్రుఁ గాఁగ
దలఁతునే కృతజ్ఞతయుఁ బౌరుషంబును, గలుగ నేను వెఱవ వలవ దనఘ.

వ. అనిన రోమశునకుఁ బలితం డిట్లనియె. 235

క. నీవలన నేను బ్రదికితి, నీవును నాకతన మూలనికి నగపడ వై
తీవిధమునఁ గల్గుసుహృ,ద్భావము చాలు నినుఁ జేరఁ దగ దిటమీఁదన్. 236

వ. ఇవ్విధంబునకు శుక్రవాక్యంబులుం గల వాకర్ణింపుము. 237

క. బలవంతుఁడైన శత్రుని, వలనఁ బ్రయోజనము గలిగి వలను కలిమిఁ దాఁ
గలసియు నది గడచనఁగాఁ, దొలఁగ వలయు నమ్మ నేనిఁ దుదిఁ గీడొలయున్.

ఆ. నమ్మఁ దగనివారి నమ్మకయున్నది, తగినవారి నైనఁ దద్ద నమ్మి
యుండఁ దగదు తన్ను నొరులు నమ్మెడునట్లు, యుండి యొరుల నమ్మకునికి నీతి.

వ. ఇట్టిద బ్రదుకుఁదెరు వగుటం జేసి. 240

క. నినుబోంట్లను నమ్మక యే,నును బ్రతికెద ననఘ నీవునుం గని చండా
లునియట్టివారిమాయలు, నినుఁ బొందక యుండ బ్రదుకు నెఱిఁ బోషింకన్.

క. అనిన విని సిగ్గువడి తన, చనుచోటికిఁ జనియెఁ బిల్లి సమ్మతిఁ బలితుం
డును వేఱొకతగులాఁగకుఁ, జని సముచితవర్తనమున సౌఖ్యముఁ బొందెన్. 242

క. బలుపగఱవలని యాపద, దలఁగుటకును రిపునిహీనతరు[1]నైనఁ దనుం
గలపికొని బ్రదుకుటకు ని,య్యెలుకయుఁ బిల్లియును వెరవు లెఱిఁగించెఁ దగన్.

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో నెవ్వరి యెడ విశ్వసింప కున్నం జిత్తంబునకు విశ్రాంతంబు గల్గదు విశ్వసించిన దురితంబులు దొడరునట్లగుటం జేసి విశ్వసించుటయు విశ్వసింపక యుండుటయు ననురెంటిలోనను బరమకర్తవ్యం బెయ్యదియో నిశ్చయింప నేర ననుటయు నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డిట్లనియె నీయర్థంబు దేటపఱుచునట్టియితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 244

బ్రహ్మదత్తునితోఁ బూజని యనుశకుని కైనసంవాదప్రకారము.

సీ. బ్రహ్మదత్తుం డనఁ బరఁగిననరపతి నగరఁ బూజని యనునామ మొప్పఁ
జతురభాషిణి యొక్క [2]శారిక వర్తించు నది పిల్లఁ బెట్టి యింపారుపండ్లు
దెచ్చి యర్మిలి దాని కిచ్చుచో మేలెఱి యధిపుపుత్త్రున కిచ్చు నందుఁ గొన్ని
వాఁడును మచ్చిక వచ్చి యప్పిల్లతోఁ జక్లాట మాడుచు సంచరించు

ఆ. నొక్కనాఁడు దాది యొద్ద లేకుండ న,ద్దారకుండు పిల్లతల [3]నొగిల్చి
చంపె దానితల్లి సను దెంచి కని మది, నిట్లు లనియె శోక మెసక మెసఁగ. 245

తే. అకట కూడ్మి మెలంగి యేమొకటి యైన, నర్థి నిదియును దానును ననుభవించుఁ
బట్టి యాడుచు నుండు నిష్పాపజాతి, పడుచు సంపునె యిటు దీని మిడుకమిడుక.

1 నైనయుఁ. 2 శకుని వర్తిలుచుండు. 3 నగల్చి.

ఆ. రాచకొడుకు గాఁడె రాచవారికి నేటి
పరిచయంబు వేగ కరుణ విడుచు
హితవు నుఱచు రాజు లెందు నమ్మికకుఁ బా
త్రములె సమదమతులు క్రౌర్యరతులు. 247

వ. అని నిందించి. 248

క. ఈపగ దీర్చెద నంచుం, గోపంబున రాజుకొడుకు గ్రుడ్డులు రెండుం
బోపడునట్లుగ గోళ్లఁ, వే పెటికి రయమున గగనవీథికి నెగసెన్. 249

వ. ఎగసి యచ్చోట నిలిచి బ్రహ్మదత్తుండు విన ని ట్లనియె. 250

క. చేసె నఘము దత్ఫలముం, జేసేతం గుడిచెఁ గాని శిశువునెఱ్ఱ నా
చేసినక్రౌర్యము లే దేఁ, జేసితి మా ఱొండు గీడు సెందదు నన్నున్. 251

చ. అనవుడు బ్రహ్మదత్తుఁ డది యట్టిద నీదెసఁ గీడు లేదు నీ
చనుటకు నామనం బతివిషాదముఁ బొందెడుఁ దొంటియట్ల [1]నె
మ్మిన నిలు మన్నఁ బూజని శమించు నె యొండొరుచేతఁ బడ్డయీ
పెనుఁబగ నొంచి మాటపన బెల్పడి క్రమ్మఱఁ జేరు టొప్పునే. 252

వ. అనిన విని యతండు. 253

క. చేసినదానికి మాఱుగఁ, జేసినఁ బగ యంతతోడఁ జెడుఁ గాక గుణుల్
[2]డాసిన నమ్మేలు విడిచి, దోసముఁ బట్టుదురె యెట్టితుచ్ఛులుఁ జతురా. 254

వ. అనిన నతనికి [3]శారిక యి ట్లనియె. 255

క. నెయ్యము సెడినను మాటల, తియ్యఁదనము నట్టి పగ మదిఁ గుఱచినఁ జా
వయ్యెం జే టయ్యెఁ గలఁక, యయ్యె నొకటి మూఁడుఁ గాక యది మే లగునే.

ఆ. వినుము నేల [4]దోఁచికొనినను దాయాదు, లైన మాటమాట కేని నాఁడు
వారియెడను గీడు వారక చేసినఁ, బగ జనించు నిట్లు భంగు లైదు. 257

ఆ. పగయుఁ గల్గెనేని పాయునె గూఢ మై, మ్రాన నగ్ని యున్నమాడ్కి నుండుఁ
గాన నమ్మి [5]బేల కాలాంతరంబున, నైనఁ జెడును సందియంబు వలదు. 258

క. జననీజనకసహోదర, తనూభవుల సఖుల నమ్మఁ దగ దనినను నె
మ్మనమునఁ బగ గలవారలఁ, జనునే నమ్మంగ విడువు చతురవచనముల్. 259

వ. అనుటయు బ్రహ్మదత్తుం డి ట్లనియె. 260

క. కాలవశంబునఁ గీడు, న్మేలును జనులకును మూఁడు నీకును నాకుఁ
వాలి యవి సేయ వచ్చునె, బేలనె యే నంత యేల పెడఁబాయంగన్. 261

వ. అనిన విని శారిక యతనిమొగంబు దేఱకొనం జూచి. 262

క. విను చల్లనిమాటలలో, మునిఁగి యలుక [6]గుబ్బతిలు సముద్రజలములో

---

1 నమ్మి నిలువుమన్నఁ. 2 డాసిన యమ్మేలు. 3 శకుని. 4 ద్రోఁచికొనినను. 5 'భేలు' అని పెక్కుప్రతులు. 6 గుబ్బటిలు.

నన యుండి యోటి కెప్పుడు, గనగన మనుబాడబాగ్నికరణి నరేంద్రా. 263
క. అని పలికి యవిశ్వాసము, మనమున నెలకొల్పి రాజుమాటలకుం దే
లనివెరవుతోడ నాపూ, జని దన కిమ్మైనయెడకుఁ జనియెఁ గుమారా. 264
వ. అదియునుం గాక. 265
క. జననాథునకు నవిశ్వా, సనిగూఢత వలయు నెల్లజనములయందుం
దనుఁ దనసిరిఁ గాచుటకై, యని నీతులు సెప్పుదురు బృహస్పతిముఖ్యుల్. 266

కణికుఁడు శత్రుంజయున కుపదేశించినహితవచనములప్రకారము.

వ. అవ్వాక్యంబు లాదరింప వలయు నని పల్కి యెండియు భీష్ముండు పాండవాగ్రజు
తో సౌవీరపతి యగుశత్రుంజయునకు భారద్వాజవంశవర్యుం డైనకణికుం డుపదే
శించినహితవచనంబులు గలవు వానిం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె.
క. వికచముఖుఁ డగుచు శాత్రవు,లకు హితు లగునట్టివారలం గని భూపా
లకుఁ డెడ్డ కత్తెరయు నా,లుక బెల్లము నై [1]మనంబులుం గన వలయున్.
ఉ. జ్ఞాతుల నమ్మి తోడుకొని శత్రుల నోర్చి యహీనరాజ్యముం
బ్రీతి యెలర్పఁ జేకొనినపిమ్మట సౌఖ్యసమృద్ధితోషిత
జ్ఞాతినికాయుఁ డై మది నజస్రము నమ్మక సర్పసంయుతం
బై తనరారురమ్యనిలయంబున నున్నటు లుండఁగాఁ దగున్. 269
వ. అని మఱియును. 270
క. వినుము తఱి వేచి రిపు మూఁపున మోవఁగ వలయు సహయముం గనికొని గ్ర
క్కునఁ గడవ శిలాస్థలి వై,చినచాడ్పున నేర్పు [2]మెఱయఁ జెఱుచుట యొప్పున్.
క. పానము జూదము వేఁటయు, మానినియును భూపతులకు మధురవినోద
స్థానము లగు నైనను దగ, వైనవిధము దక్కఁ దగుల మాపద దెచ్చున్. 272
క. విని విననివాఁడపోలెం, గని కాననివాఁడపోలెఁ గావలయు విభుం
డొనరింపఁ దలంచినపని, కను వగునంతకు నభేద్యుఁ డై జనులయెడన్. 273
క. ఒల్లనికార్యం బాసల, నల్లన కాలగతిఁ గడపునది కాలముచేఁ
జెల్లోడవు విఘ్నములు భూ,వల్లభునకు [3]నెపము వెట్టవచ్చుం బిదపన్. 274
తే. బహుళ మగుగర్వమునఁ గార్యభంగియును న
కార్యసరణియు నెఱుఁగ కనార్యవృత్తిఁ
గాని తెరువున నడచు చున్నేని గురుని
నైన శాసింపఁగాఁ దగు నండ్రు బుధులు. 275
క. తెగఁ దీర్పక [4]తగ నార్పక, తెగటార్పక కడమకొంత ద్రిక్కఁగ నున్నన్
జగతీశ యప్పు నగ్నియుఁ, బగయును గడుఁ బెరుఁగుఁ గీడు వాటిల్లుఁ దుదిన్.
ఆ. మార్దవమున మృదువు మర్దింపఁగా వచ్చు, మార్దవమున ఖరవిమర్దనంబుఁ

1 మనంబులుం గొనవలయున్; కలయఁ బలుకఁ గా వలయున్. 2 వెలయఁ. 3 దప్పు 4 తెగ.

జెల్లు మార్దవమునఁ జెల్లనియది లేదు, గాన మృదువ తలఁప ఖరము సువ్వె.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నడవక యవగ్రహాదిదురితంబులు దుస్తరంబులయిన నాహారంబులు దొరకొననియట్టితో ద్విజాతు లేమిభంగిం బ్రాణంబులు రక్షించుకొనువా రనుటయు నాపగానందనుండు విశ్వామిత్రచండాలసంవాదం బనునితిహాసంబు భవత్ప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బై యుండు నాకర్ణింపుమని యిట్లనియె. 278

విశ్వామిత్రచండాలసంవాదము.

క. ఏపారి తొల్లి త్రేతా, ద్వాపరములసంధి నొక్కనాఁడు ధరిత్రీ
తాపంబుఁ జేసె జనముల, పాపంబున వత్సరములు పండ్రెం డధిపా. 279

సీ. ఏఱులుఁ జెఱువులు నివురఁ గర్షనము లెందును జెడఁ దరులతాదులును గమర
భూమియుఁ బస [1]మాల గోమహిషాదిజీవధనంబు వొలియ భూవరులు మేర
దప్పి లోకములోనిధాన్యముల్ గొన నధర్మం బంత కంతకుఁ [2]బ్రబ్బ నధికు
లనకలఁ జెఱుపంగ యాగముల్ దేవతాపూజలు నెడలంగ భూసురప్ర

ఆ. ముఖము లైనవర్ణములు చొప్పు దప్ప నా,హారరహితజనము లచట నచటఁ
బడఁగఁ జూడ ఘోరభంగిగాఁ దఱచయ్యె, డొక్కలున్నవారి కెక్క భయము.

వ. అట్టిసమయంబున. 281

క. మునిపతి విశ్వామిత్రుఁడు, దనయాఁకలి కెందు మొలఁగి ధైర్య మెడలి యో
దనమాంసమూలఫలములు, జనుల నడిగి యెందుఁ బడయఁ జాలక డప్పిన్.

వ. తూఁగాడుచుం జనువాఁడు. 283

చ. పసరపుటెంకప్రోవులును బందులడొక్కలుఁ గుక్క [3]గుట్టలున్
ముసుఁగు వడంగ భూమితలముం దఱ చారఁగఁ గప్పుచున్ మదిం
బస యొకయింత లేక పెఱప్రాణులనుం బొరిగొంచు నెప్పుదు
ర్వ్యసనతఁ గూరియున్నవెలివాండ్రపల్లియఁ జేరి యయ్యెడన్. 284

వ. ఆర్తినొంది యిట యట వోవంజాలక నేలం బడి యుండి ప్రాణంబులు వోవుట యుపేక్షింపం దగదు ప్రాణరక్షణంబ పరమధర్మం బని వితర్కించి తగునుపాయంబు చింతించువాఁ డప్పుడ చంపి [4]తిత్తొలిచి గాలిగొన వైచిన కుక్కకడిమంబుఁ గనుంగొని. 285

క. ఇది దప్పు నిప్పు డియ్యెడ, నొదవదు ప్రాణంబు గావ నొం డొకఁ డిదియున్
మది నూహింపఁగ ముచ్చిమి, [5]నొదవించికొనంగ వలసి యున్నది నాకున్.

తే. ప్రాణములు వోవ కుండంగఁ బరిహరింప
నొం డుపాయ మెయ్యదియు లే కుండెనేని
ముచ్చిమియు ధర్మమగు నధమునిధనంబు

1 దూల. 2 బ్రబల. 3 పుట్టెలున్. 4 తోలొలిచి. 5 నొదలించి.

గొనుట యెందును ముఖ్య మై చనుట గలదు. 287

వ. కావునఁ జండాలధనం బగుసారమేయమాంసం బపహరించి ప్రాణహాని పరిహరించికొందు నని నిశ్చయించియుండ నర్ధరాత్రం బగుటయుఁ జండాలు రెల్ల నిద్రింప నల్లన లేచి చని యమ్మాంసంబు వట్టి తిగిచిన నచ్చేరున నిద్రించుచండాలుండు విధివశంబున మేలుకని నీ వెవ్వండవు మాంసంబు మ్రుచ్చిలించెదవు నిద్రవోవం జుమ్ము నిన్నుఁ బొరిగొనియెద ననుటయు భయంపడి గ్రక్కున నమ్ముని పతి యేను విశ్వామిత్రుండ నని పలికిన వాఁడు వినయంబున శయ్య డిగ్గి కరుణంగన్నీ రొలుకం బ్రణమిల్లి కేలు మొగిడ్చి మహాత్మా నీతలం పేమి యని యడిగిన నతండు సాంత్వనవచనంబుల ని ట్లనియె. 288

చ. దరికొనునాఁకలిం దనువిదాహము వుట్టినఁ బ్రాణహానికిం
బరిహరణంబు సేఁత కిది పాపమ యైనను గుక్కమంజు జే
భరపడి మ్రుచ్చిలించెద విభావసుఁ డెంతశుచిత్వసంపదం
బొరసియు సర్వభక్షకతఁ బొందును నన్నును జూడు మ ట్లగున్. 289

వ. అనిన విని చండాలుండు. 290

తే. కుక్క మృగములలో నెల్లఁ గుత్సితంబు
దీనిఁ దిని ధర్మమున కేల హాని సేయ
నొం డుపాయంబు వెదకికొ మ్ముజ్జ్వలాత్మ
యనుడు వానికి ముని యిట్టు లనియె నధిప. 291

క. విను బ్రహ్మాహ్నా నాకుం, బెనుఁబ్రా పై యుండ నేను వెఱతునె యె ట్లై
ననుఁ బోవ నీక ప్రాణము, దనువున నిల్పుటయ చూవె ధర్మం బరయన్. 292

ఆ. బ్రదికి యున్న నేఁ దపంబున విప్రను, బాచికొనఁగ నేర్తుఁ బాతకంబు
నట్టు లగుట జీవితాధార మైనయీ, నంజు డిప్ప డెట్లు నమల కుడుగ. 293

చ. అనుటయు నంత్యజుండు నగి యట్టివిధం బధమంబు గాక నె
ట్టన యది ధర్మమే కటకటా మిముబోంట్లకు నిట్లు సేయఁగాఁ
జనునొకొ యన్న నమ్ముని ప్రశస్తుఁ డగస్త్యుఁడు దైత్యమాంసముం
దినఁడె నశించెనే యతని తేజముఁ బెంపును నంతనుండియున్. 29

వ. అనవుడు వాఁ డి ట్లనియె. 29

క. పరహితము సేయఁ బూనిన, పురుషుఁడు పాపంబు సేసి పొందఁడు కీడుం
బరముముని యగునగస్త్యుఁడు, పరోపకారార్థకృతి నభవ్యం డగునే. 29

క. నావుడు మదాత్మ బ్రాహ్మణ,తావిప్రత్త్వాస్పదంబు దానికిఁ గా నే
నీవిధి యొనరించుట పా,పావేశము లేదు దీని కడ్డపడకువే. 29

క. అని ముని పల్కిన నంత్యజుఁ, డను మాంసము విడువ నోప ననుటగఁ దలఁప
జనునె భవదీయ తేజో, ధనహానికిఁ గరుణ పుట్టదా యెవ్వరికిన్. 29

వ. అనవుడు గాధినందనుండు. 299

తే. కరుణ గలవేనిఁ బ్రాణంబు గాచికొనఁగఁ
దలఁచునాకు నిమ్మాంస మిమ్మలఘుచరిత
యట్టులైన మ్రుచ్చిమియు లే దనృత మెడలి
పడయువస్తువు సేయదు పాతకంబు. 300

వ. అనిన విని చండాలుం డి ట్లనియె. 301

క. అతిశయితపుణ్యదీప్తులు, ప్రతిగ్రహము నీచనరునిపాలం జేయక్
మతిఁ దలఁపఁ గూడునే విశ్రుతగుణ యే వెఱతు నింకఁ జుఱచుఱఁ బల్కన్.

వ. నీ వలచినయట్లు సేయు మని సారమేయమాంసం బిచ్చినఁ బుచ్చికొని దానం బ్రాణంబులు రక్షించుకొని విశ్వామిత్రుండు సనియె నింద్రుండు తదనంతరంబ లోకంబులపడ దేఱ వర్షించె నంత హర్షించి యత్తపస్వివర్యుండు దపోవిశేషంబున దోషంబునీఁగికొని మనీషిజనస్తుత్యంబగునిత్యవ్రతంబునవిలసిల్లెనాపత్సమయసమాచారం బిట్టిద యని చెప్పిన భీష్మునితో భూవల్లభుండు ధర్మసూక్ష్మప్రకారం బింతదురవగాహం బగునే యాయితిహాసంబాకర్ణించుట నాడెందంబు విషాదంబు నొందె ననవుడు నతండు ధర్మంబు బహుశాఖాసమన్వితంబై యుండు రాజులకునెల్ల తెఱంగులు నెఱుంగవలయువిషాదంబేలయనవుడునజ్జనవిభుండు.

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు శరణాగతరక్షణసుకృతం బెఱింగించుట.—

క. శరణాగతసంరక్షణ, పరులకు సమకూరు నెట్టిపాటిఫలము ని
ర్భరకరుణాకర పరమాదరమున నెఱిఁగింపు నాకు దాని తెఱంగున్. 304

ఆ. అనిన భీష్ముఁ డిట్టు లను ముచుకుందుండు, నాఁగఁ బరఁగుధరణినాయకుండు
దనుజమంత్రిచేత వినినది యొకకథ, యఖిలపాపహరణ మాచరించు. 305

వ. అయ్యితిహాసంబు సెప్పెద దాన నీయడిగినయర్థంబు దెలియు నవహితుండవై యాకర్ణింపుము. 306

సీ. పాపాత్ముఁ డొకబోయ పక్షుల వధియించి తినియును బెక్కమ్మికొనియు నదియ
బ్రదుకుగా దానికి బహుసాధనంబులు నవరించుకొని మహాటవిఁ జరింప
నొకనాఁడు పెనువానయును గాలియును ముట్టి సకలజీవులకు నాశంబు పుట్టు
నట్టిదియై కాన యంతయు జలమయం బైన బెగ్గలి యన్నరాధముండు

తే. [1]వేగ నట్లోడి యెల్లను వెడలి మిఱుత, నొకవనస్పతి జొంపమై యున్నదానిఁ
జెంది రాతిరి యగుటయు శిలయ నెజ్జఁగాఁగ శీతార్తుఁడై యుండెఁ గొరవేంద్ర.

క. ఆలుబ్ధకుఁ డత్తరువర, మాలోకించి కడు భక్తి ననియె నిచటిభూ
తాలిం గొలిచెదఁ గరుణా, శీలత ననుఁ గాచుటకు విశిష్టవినీతిన్. 308

వ. అని యి ట్లప్పక్షిధ్వంసకుండు శయనంబుప్రాపించియుండ నమ్మహీరుహంబుకోట

1 వెరవుతో నల్లనల్లన వెడలి మిఱుత; పెల్లు నట్లోడిఁ బడియంత నుల్లి మిఱుత.

రంబున వసియించి యుండునది యొక్కకపోతంబు దనవల్లభ యొటయేని మేఁతకుం బోయి రాక తడసిన శోకించి. 309

సీ. ఎచటనున్నదియొక్కొ యింతప్రొద్దాకచోట నుండునేననుఁ బాసి యుజ్జ్వలాంగి యమ్మేను లేకున్న నిమ్మేనికలిమి నిరర్థకం బధికానురాగయుక్త యగుసతిగుణముల నైహికాముష్మిక సుఖసాధనంబులు సువ్వె పతికి నేకారణంబున నే మయ్యెనో వానయేపునఁ దెగియొఁ గా నోపు నకట

తే. నేమి సేయుదు మందిరం బిపుడు పాడు, వాఱుచున్నది యనఁగ నప్పలుకులెల్ల బోయవలలోన నున్నకపోతి విని మ,నంబు సంతోషపూరమగ్నంబు గాఁగ.

క. పతిపుదికి నింత యెక్కిన, యతివగదా పుణ్యవతి ప్రియాలాపము లీ గతి వినఁ గాంచితి జన్మము, గృతకృత్యం బయ్యె నాకు గెలిచితిజమునిన్. 311

వ. అని యుల్లంబునన యుగ్గడించి పతికిం దన తెఱం గెఱింగించి విధికృతంబునకు వగవం బని లే దని నుఱియు ని ట్లనియె. 312

చ. శరణము సొచ్చినం దగఁ బ్రసన్నతఁ గైకొని రక్షణంబు సా దరముగఁ జేయు టత్యధికధర్మముగా బుధకోటి సెప్పు నీ వరసి మహార్తు వీని శరణాగతు నోపినభంగి నాపదం బొరయక యుండఁ జేయుము ప్రభూతపునీతునఁ గొంకు వోయెడున్. 313

క. అని యేర్పడ భాషించిన, విని శోకము డిగ్గవిడిచి విహగము గరుణం దనజాతి సెప్పి తగ ని, ట్లనియె మనుజభాషణముల నాలుబ్ధకుతోన్. 314

క. ఓయన్న డస్సినాఁడవు, మాయింటికి నతిథి వైతి మనలక నీకుం జేయవలయు నాతిథ్యం, బేయది భవదీప్సితార్థ [1]మెఱిఁగింపవనా. 315

చ. అనవుడు నుల్ల మెంతయుఁ బ్రియంబు వహింపఁగఁ బక్షివైరి సీ తున సకలాంగకంబులుఁ [2]బ్రతున్నము లయ్యెడు దీనిఁ బాపవే యనిన విహంగమంబు రయ మారఁగ నచ్చటిపుల్ల లెల్ల ము క్కునఁ గొని తెచ్చి ప్రో విడి యకుంఠిత మైనదయాగుణంబునన్. 316

వ. ఆపొంతపల్లియకు రయంబునం జని పుల్లతల సంగతం బైనయింగలంబు. 317

క. కొనివచ్చి పుల్లప్రోవునఁ, దనుకంగాఁ జేసి నెమ్మి దళుకొత్తఁగ ని ట్లను బోయతోడ మే నీ, యనలంబునఁ గాఁచికొనుట కై లె మ్మనఘా. 318

చ. అనవుడు వాఁడు గువ్వహృదయం బలరం దనయంగకంబు ల య్యనలశిఖాకలాపమున నల్లన యల్లన కాఁచి శీతబా ధన్యముడుగంగఁ జేయఁగఁ బదంపడి యాఁకలి సాలఁ దోఁచెఁ దోఁ చిన నెఱిఁగించె గువ్వ కది సేయ నుపాయము లేక యాత్మలోన్. 319

వ. వగచి వెలువెలంబాఱి తలంచికొని వాని కి ట్లనియె. 320

---

1 మెఱిఁగింపుతగన్. 2 బ్రదూనము.

తే. ఖగములను జీవనం బనఁ గలదె సంగ్ర, హించినట్టిది యాఁకలి కేమి యైన
మాకు దొరకొన్నఁ దిండుము గాక యైన, నీవు డస్సితి వాతిథ్య[1] నియతివలయు.

—కపోతంబు దనశరీరమును బోయ కాహారంబుగా నిచ్చుట.—

వ. నాశరీరం బాహారంబుగా నిచ్చెదఁ గొనుము. 322

క. అని పలికి యగ్ని వడిఁ గొని, తన దేహము దానిలోనఁ బడయక యిడినం
గని బోయ విస్మయంబున, మన మూనఁగఁ గొంతసేపు మ్రాన్పడి యుండెన్.

వ. పదంపడి. 324

మ. కలదే యిమ్మెయిపౌరుషంబు జగతిం గారుణ్య మేపార ని
ష్ఫలుఁ గి ట్లిచ్చునె మేను నాదుచరితంబుల్ నిందకుం బట్టు లై
తలఁపఁగా వచ్చిన నింతకీ డగునె యేతత్క్రూరతాఘోరచే
ష్టలు మానం గలవాఁడఁ బక్షిగురు వై సంధించె సద్బోధమున్. 325

వ. అని యంతరంగంబున వైరాగ్యంబు నిరంతరం బగుటయు నంత నిలువక.

మ. ఇది యి ట్లాలిని బంధులం దొఱఁగి తా నీయగ్నిలోఁ గూలె నో
ప్పిదమై యుండఁగ నిట్టి[2] తెంప యొలయం బెంపారు వైరాగ్యసం
పద పాపంబుల నెల్లఁ ద్రుంపఁగ మహాప్రస్థానపుణ్యత్వ మొం
దెద నే నిప్పుడ యంచు మానసము శాంతిం బొంద నిర్మోహుఁ డై. 327

క. వలలోన నున్నపులుఁగుల, వెలువడఁగా విడిచి వలయు వెండియుఁ దనకుం
గలపక్షినిహతిసాధన,ములు నచట నె యుండఁ బోయె బోయ నియతుఁ డై.

ఆ. అక్కపోతి నాథుఁ డగ్నిలోఁ బడుటకు, శోకవహ్నిఁ జిత్త మాకులముగ
నెఱఁగు రాలుపడఁగ ని ట్లని పలవించె, నశ్రుజలతరంగితాస్య యగుచు. 329

క. నాయాఁకలి కోర్వ వెపుడు, వే యైనను నేఁ గొనంగ వెండి యనుభవిం
తా యాస పడుటఁ గనుఁగొని, నోయుదు ననుఁ బాసి యిటు సనుట దగవగునే.

వ. అని వెండియు. 331

సీ. ఇగురుజొంపంబుల నింపారువిరులను బలు పైనపొదల క్రేవలకుఁ దార్చి
సెలయేఱులందలి తెలినీటఁ దనుపుసొం పెలసినగిరుల[3] తెప్పలకుఁ జేర్చి
మావిమ్రాకల నెలదీవలఁ జెన్నొందు తోఁటలకడ[4] నలితోడఁ జెంది
యలరు నెత్తమ్ముఁ గలిమిఁ జెల్వగుడిగ్గి యలతీరభూముల నల్లఁ బొంది

తే. నన్ను మనమునఁ దేల్చి యానంద మొంపఁ, గేలి సలిపెడునీ దగులీల మఱవ
నావశంబె ప్రాణేశ ప్రాణంబు లిపుడ, నిన్నకూర్చి యే తెంతు నీసన్నకడకు. 332

వ. అట్లుం గాక. 333

క. జేనియనుమరణమునఁ దన, మేను విడిచినట్టి కాంత మేలిపదవికిం
దాను నతండును నరిగి య,నూనస్థిరసుఖము లందు చుండుట విందున్. 334

---

1 నీతి. 2 తెంపు వెలయం. 3 తెంపలకుఁ. 4 నర్తితోడఁ.

క. అని పలికి యపుడ యనలము, ఘనముగ దరికొల్పి మది వికాసముఁ బొందం
దనవల్లభుఁ దలఁచుచు వల, గొని లీలం జొచ్చి యతనిఁ గూడం జనియెన్. 335

క. స్ఫురితవిమానముమీఁద న,సురతతి వేష్టింప రత్నమయభూషణసుం
దరదివ్యమూర్తి వెలిఁగెడు, వరునిఁ గలసి పరమసౌఖ్యవైభవ మెసఁగన్. 336

తే. లీల మూరిఁబోనచ్చర లేనుపిండు, బలసి యభినందనముసేయఁ బొలిచె నిట్లు
సనినపక్షియుగ్మంబువర్తనము దోఁచెఁ,బుణ్యవర్తనుఁ డగుట నాబోయ కపుడు.

వ. తోఁచిన నతండు. 338

క. ఏనును నిట్లగుదు ననుచు, నూనినకౌతూహలమున నుల్లము వొదలన్
మేనెల్ల ముండ్లు సింపఁగఁ, గానఁ జతిసి గళితరక్తకలితాకృతి యై. 339

తే. అరుగుచుండువాఁ డొకచో దవానలంబు, గట్టిదరికొనఁగానం బెల్ల ముట్టిమండ
సంప్రమోదితచిత్తుఁడై చక్కఁజొచ్చి, యొతలుదొఱఁగి దేవత్వంబువడసియొప్పె

ఉ. ఈయితిహాస మర్థిమెయి నెజ్జనముల్ వినినం బఠించినం
బాయు నుదాత్తగోహననపాతక మైనను భూరిసౌఖ్యముల్
వేయివిధంబులం బొరయు విన్ము, తగన్ శరణార్థిఁ దోషితుం
జేయని[1] నాఁడు కల్మషముఁ జెందు నొకప్పుడుఁ బాయ దేమిటన్. 341

వ. అని యిట్లు శరణాగతరక్షణఫలవిశేషప్రకటనం బగులుబ్ధకకపోతాఖ్యానంబు
సెప్పిన విని యప్పితామహునిమీఁదం బ్రీతివినయవిస్తారవిలోకనం బెలయ న
ప్పాండవాగ్రజుండు. 342

క. పాపంబు బుద్ధిపూర్వ, వ్యాపారము గాక తొడగినప్పుడు మనుజుం
డేపాట దానినంతయుఁ, బాపికొనం జాలు సుజనబాంధవ చెపుమా. 343

వ. అని యడిగిన నయ్యార్యవర్యుం డాధరణీభరణధుర్యునకు నిట్లనియెఁ దొల్లి పరి
క్షిత్తనయుం డగుజనమేజయుం డనుమహారాజు దన కబుద్ధిపూర్వకబ్రహ్మహ
త్య వాటిల్లినం దత్కిల్బిషంబు వాపికొనియె నది పురాణకథయై మునులవలన
వినంబడు నత్తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 344

క. పాపంబు దొడరుటయు నా, భూపాలకుఁ బ్రజయు విడిచె భూసురులును నిం
దాపాత్రంబుఁగఁ జేసిరి, తాపము మదిఁ గదిరి యతఁడు తల్లడ మందెన్. 345

తే. అట్లు జనమేజయుఁడు వగ నారఁ గూరి
పురము వెడలి యొక్కరుఁడును బోయి కాన
నాంతరము సొచ్చి శౌనకుం డనుమునీంద్రు
నాశ్రమము రోసికొని చని యమ్మహాత్ము. 346

వ. కాంచి దండప్రణామం బాచరించి సవినయంబుగఁ గరంబులు మొగిచి నిల్చి
నం జూచి యతండు. 347

---

1 వాఁడు...బాయఁ డేమిటన్.

చ. పెనుఁబోల వల్చుచున్నయది పీనుఁగుఁ జూచినయట్టు లయ్యెడున్
నినుఁ గనుఁగొన్న నీయెడకు నీవిది యేటికి వచ్చె దెక్కడేఁ
జనుము శిరంబు క్రిందుగ నజస్రము ప్రేలఁ గలాఁడ వీభవం
బునతుదిఁ గ్రూరకాకచయముల్ దొలువన్ నరకాధివాసి వై. 348

చ. అనుటయు గర్హ్యాకర్హ్యాఁ డగునట్టిదురాత్ముని బూజితవ్రతుల్
గని యిటు లంటయుక్త మటు గాన కదా భవదీయపాదపం
దన మొనరించి మీవలన దారుణపాపము వాచికొందు నే
ననుమది వచ్చినాఁడ సదయం బగుచూడ్కిఁ బరిగ్రహింపవే. 349

న. అనిన విని కరుణాయత్తచిత్తుం డగునత్తపోధనసత్తముం డిట్లనియె. 350

క. విను కొంద అల్పబుద్ధులు, నను నెంతయు ధిక్కరింప నవ్వఁగ వారిం
గొనక బుధు లైనవిప్రులు, ననిమిషులును మెచ్చుచుండ ననియెద నీతోన్.

క. హీనప్రజ్ఞుఁ డకార్యము, లైనవి సేసి తుది వగచు నతులప్రజ్ఞా
నానుమదాహూఘుఁడు వగ, నూనఁడు [1]దురిత మనువజితి కోడక యునికిన్. 352

వ. ప్రజ్ఞాకార్యంబు లై యనుష్ఠింప వలయువానిం జెప్పెద నీకుం బాపంబు నెడ
ననుతాపంబు గలిగి ధర్మప్రవణుండవై తే యనుటయు నమ్మనుజనాథుండు. 353

క. తాపనవర తీవ్రం బగు, పాపాగ్నిజ్వాలచయము పాలుపడి పరీ
తాపము నొందుచు ధర్మ,వ్యాపారజలాభిలాషి నై యున్నాఁడన్. 354

వ. భవదీయకృప నాశ్రయింప వచ్చితి నన్నురక్షింపవే యనవుడు నమ్మునీంద్రుండు.

క. భీతి [2]యొకటి గోరుటయును, నీతలఁపులలోన దీని కిది గత మునఁగా
నే తెరువును గలుగదు మ, చ్చేతోగతి ధర్మవృత్తిఁ జిక్కుట దక్కన్. 356

క. ఆతురత నీవు నాకడ, కే తెంచినదానఁ జేసి యెలసినధర్మ
ద్యోతనకౌతూహలమున, నీతోఁబడవలసె వినుము నిశ్చలమతివై. 357

క. భూవిబుధుల కెయ్యది హిత, మావిధమున నడచువాఁడ వగునది ద్రోహా
భావంబు ప్రతిజ్ఞాతం, బై వెలయఁగ వలయు నీకు నాజాతియెడన్. 358

చ అనవుడు ధర్మవృత్తము సుదాత్మకు నైజము దోషవృత్తికిన్
మునివర యేను భీతుఁడ సముజ్జ్వలవిప్రకులంబు నాకు మ
న్ననలకుఁ బాత్ర మెవ్విధమునం దెగి ద్రోహము దానియందు నా
మనము దలంప దింతకును మాన్యభవచ్చరణంబు లంటెదన్. 359

వ. అనుచుఁ దదీయపాదస్పర్శనంబు సేసి యవ్విధంబునం గృతశపథుం డగుటయుఁ
గరుణాగోచరం బగుచిత్తంబుతో నత్తపోధనవర్యుం డాదరమేదురానలోకనం

---

1 దురితములవిరతి కోపకయుండుట్. 2 నొకటి గోరుటయును, నీతలఁపునఁ దోడ దీనికేది
గతము నా, నే తెరువునఁ గలుగదు.

బాభూపాలునిమీఁద నొలయ నిట్లను నల్లేనిం జెప్పెద నవహితుండ వయి యాకర్ణింపుము. 360

సీ. శ్రీసుంతుఁడను బలశ్రేష్ఠుండు నగురాజు భోగంబు సర్వంబుఁ బోవ విడిచి
ధర్మంబు గైకొని తపమును దానంబు నధ్యయనంబును యాగవిధులు
నాచరింపఁగఁ జూచి యచ్చెరువడి యనుగ్రహము సేయదె భూతరాజి యతని
కధిప యయాతివాక్యమునర్థ మెఱిఁగింతు వినుమ సరస్వతియును దృషద్వ
తే. తియును ననుపుణ్యనదులందుఁ దిరిగి తీర్థ, సేవ సేయుచు నధ్యయనావధాన
దాననిర్ధూతరాగత్వదయలు గలిగి, పరఁగఁ బాపకళంకలేపంబు వాయు. 361

వ. అదియునుం గాక యొక్కపరమస్మృతి సెప్పెద వినుము. 362

చ. దురితము సేసి తాపమునఁ దూలిన నిం కిటు సేయ నన్మతిం
బొరసిన ధర్మసంచరణ బుద్ధియ మే లని యాఁదినం గ్రియా
పరుఁ డయి మేలు సేసినను బాదము పాదముగాఁ గ్రమంబునన్
విరియు సమస్తముం దదభివిష్టకళంకము నిర్భయంబుగన్. 363

చ. నరవర వాసవుం డడిగినన్ గురుఁ డిట్లని చెప్పె బుద్ధితోఁ
బొరయనిపాతకంబులు నబుద్ధికపుణ్యములన్ నశించు నం
బరమునఁ బట్టినట్టిమలపంకము గారములోన నద్దఁగా
విరిసినయట్లు నమ్ము మిది వేదము సెప్పిన నేనుఁ జెప్పితిన్. 364

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులం గారుణికోత్తముం డగునత్తాపసోత్తముం డా భూవరు బోధించి తీర్థసేవాదిపునశ్చరణంబులం బరిపూతాత్మం గావించి యశ్వమేధంబు సేయించిన నుజ్జ్వలుం డయి యజ్ఞనమేజయుండు నిజరాజ్యంబు పరిపాలనంబు సేసె నని చెప్పి వెండియు. 365

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానము సెప్పుట.

సీ. గాంగేయుఁ డిట్లనుఁ గౌంతేయపూర్వజునకు విదిశాపట్టణమున నొక్క
బాలుండు మృతుఁ డైన బంధులు ప్రేతభూమికిఁ గొనిపోయి యమేయశోక
వివశాత్ములై పలవింపఁగా గ్రద్ద యొక్కటి వచ్చి మీర లిక్కడ భయంబు
దక్కి యేడ్చుచునుండఁ దగ దిదె క్రుంకెడుఁ బ్రొద్దు రాక్షసులును భూతములుఁ బి
తే. శాచములుఁ బ్రచ్చి తిన నిపు డేచి వచ్చు, జననమరణముల్ వింతలె చన్నశిశువు
తోన యందఱుఁ జనుటకుఁ బూని యుండు, వారలే పొందుపీనుంగు వైచి వేగ.

క. తెగి పోయినవా రేడ్చిన, మగుడుదురే వెఱ్ఱులార మానుఁడు మీరుం
దెగుదురు దడసిన నావుడు, నగు నట్టిద కర్జ మనుచు నందఱు భీతిన్. 367

వ. శవంబు విడిచిపోవం జూచిన నొక్కనక్క [1]బొక్కలోనుండి వెడలివారలతోడ.

సీ. గ్రద్దమాటల కేల కడుభీతిఁ బొందితి రక్కటా బాలుని నబ్జవదను

1 బ్రొక్క.

నిట్టు వైచి పోవఁగా నెట్లొడె నేర్తువుఁ దు శోకంబు వోవ నిచ్చోటఁ గొంత
ప్రొద్దంతకలో విధి క్రూరుండు గాకున్నఁ బ్రాణంబు గ్రమ్మఱ రాక గల్గు
నో యెఱుంగుదురే యినుండును నస్తాద్రిఁ [1]జేరఁడు వెఱవక మీరు నిలువుఁ

తే. డనిన వారును మనమున నాస వుట్టి, మఱిగి వచ్చిన గ్రద్ద యిమ్మందబుద్ధి
యైన నక్కమాటలు విన నగునె వికృత, మయ్యెఁ బీనుంగు వచ్చునే యసువులింక.

క. కడుఁబెట్టినుండు కాలుఁడు, మిడుక మిడుక నపహరించు మీ రీయాసల్
విడువుఁడు బాలునికి సుగతిఁ, బడయుఁడు దానాదు లైన బహుధర్మములన్.

వ. అని పలికిన నాగృధ్రంబువచనంబు లాక్షేపించి యజ్జంబుకంబు వారల
నుద్దేశించి. 371

క. క్రూరంబు గృధ్ర మిట్టిది,మారకునిం జూచి చూచి మసలక పోవన్
మీ రెట్లోర్చెదరో కన్నీ రిటు ననుబోఁటులకును నిలువ కోలికెడున్. 372

క. దయ మాలి పోవ నేటికిఁ, బ్రయత్నమునఁ బొదున దైవబలమున మీకుం
బ్రియమెసఁగ బ్రదుకు బ్రదుకం, బయినను మఱిపోవరాదె యనిచెప్పుటయున్.

వ. గ్రద్ద యి ట్లనియె. 374

ఆ. ఏను బుట్టి వేయి నిన్నాళ్లు మున్నాళ్లుఁ, గలవు వత్సరములు గాన నెందు
బాలు యౌవనస్థుఁ బ్రాఘుని వృద్ధునిఁ, జచ్చి పోయి మగిడి వచ్చువాని. 375

క. ఒకటి గలదు వత్తువు వే, ఱొకగర్భంబునకు మృతులు [2]నుక్కివ మాన
క్కకు నేటిబుద్ధి పీనుఁగు,నకు బ్రదుకటె గలుగు నిట్టినవ్వులు గలవే. 376

సీ. అనవుడు [3]నెగ వెక్కి యాబిడ్డ వైచి పోయెడువారలకు నడ్డపడుచు నక్క
వినుఁడు రాఘవుఁడు నేర్పున బ్రదికింపఁడే మృతుఁ డైన భూసురసుతుని మగుడ
సృంజయుకొడుకు సచ్చిన నారదుఁడు ప్రభావంబునఁ గ్రమ్మఱ వానిఁ దేఁడె
యట్టులరయొకసిద్ధుఁడమరుండు మీ యేడ్పు లాలించి దయ బాలునసువులొసఁగ

ఆ. నేని మేల కాదె యిది యేల పోయెద, రనిన వారు మగిడి యరుగుదెంచి
శిశువుశవముచుట్టుఁ జేరి పెల్లేడ్చిరి, పనవి పనవి యంత నినుఁడు గ్రుంకె. 377

వ. ఆగృధ్రంబును జంబుకంబును నాఁకలిచేత నందురుచుండి తానతాన బాలశవం
బు నాహారంబు గొనుటకై యివ్విధంబునం దమతమపల్కునేర్పున నజ్జనంబుఁ
గ్రమ్మఱించెఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినం దా నచ్చోట నిలువ నేరదు గావున గ్రద్ద
యటమున్న వారు వోవునట్టి తెఱంగు మాటలాడె రాత్రియైనం దనకు మేలు
గావున నక్క వారలు వసయుటకుం దగినచందంబుఁ జెప్పె నది వాని తెఱం
గు ప్రేతవనవిహారనిరతుం డగుశంకరుండు కరుణాకింకరుం డగుట నప్పుడు. 378

ఆ. అట్లు పనవి యేడ్చు నజ్జనంబునకుఁ బ్రత్యక్షమై వరంబు లడుగుఁ డనిన
సంప్రమోదభక్తిసంభ్రమభరితులై, చక్క నవనిఁ జాఁగి మ్రొక్కి వారు.

---

1 జెరెడు. 2 యుక్తినిజమె నక్కకు. 3 నెక వెక్కి; వెకి వెక్కి.

క. బాలమరణశోకంబునఁ, దేలక యుండంగఁ గావు దేవోత్తమ నీ
వాలించిన బ్రదికితిమి దయాళుహృదయ పార్వతీప్రియా చంద్రధరా. 380

వ. [1]అనుచు లేచి నిలుచుటయు శివుం డాశిశుప్రాణంబు లొసంగి వీఁడు శతాయుస్సంపన్నుం డగువాఁ డని యాన తిచ్చి యాగృధ్రజంబుకంబులకు నాఁకలి యెన్నండును లేక యుండ వరం బ్రసాదించి యంతర్హితుం డయ్యె సంతోషంబున నంతరంగంబులు నంగంబులుం బొదల నజ్జనంబులు బాలు నెత్తికొని పలుమఱుం జూచుచుఁ గౌఁగిలించుచుం జనిరి గృధ్రంబును జంబుకంబును ముదంబునం బొంగుచుం బోయి తమతమకులంబులలోఁ బ్రభూతంబులై ప్రవర్తిల్లె నార్తజనబాష్పప్రమార్జనంబు ప్రభువునకుం గర్తవ్యం బగుటకును నిజకార్యార్థు లగు కపటుల నేర్పుమాటల తెరువు లెఱింగికొనుటకును నుదాహరణం బైనయీగృధ్రజంబుకోపాఖ్యానంబు. 381

క. వినినఁ బఠించిన వ్రాసినఁ, గొనియాడిన దురితపీడకుం దొలఁగి నరుం
డనుపమధర్మములకు భాజన మగు నాయుఃప్రవృద్ధి సంపద నొందున్. 382

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బవనశాల్మలీతరుసంవాదంబు సెప్పుట.—

సీ. అని వినతుం డగునాధర్మసుతునకు ముదమునఁ జెప్పి భీష్ముండు మఱియు
నిట్లను నిది యొక్కయితిహాస మధిప యాకర్ణింపు హిమవన్నగంబునందుఁ
గల దొక్కబూరువు గడుఁబెద్దకాలంబు ముదుక శాఖాశోభిమూలదృఢము
నారదముని యొక్కనాఁ డత్తరువుపొంతఁ జని చని వేడ్క నిట్లనియె నెమ్మి
తే. బూరువా యింతపఱపును బొడవుఁ గల్గి, నీవు మృగపక్షిసంశ్రయణీయ మగుచు
నునికిగని ప్రీతి నడిగెద ననిలుచేతఁ, బడు [2]నొకప్పుడు తరులు నీ పడమి యెట్లు.

క. పవనునకును నీకును బాంధవము గలదొ యతఁడు నిన్ను దయ రక్షింపన్
సవినయవృత్తిని బ్రదికితొ, చెవులకు నిం పెసఁగ నిజము సెప్పుము నాకున్.

క. అనిన విని బూరు విట్లను, ననిలునిబల మస్మదీయ మైనబలముతో
నెన గా దేర్పడ విను పదు, నెనిమిది యగునంశమునకు నెనయ దరయఁగన్.

వ. అని పలుకుటయు నమ్మునీంద్రుండు. 386

ఆ. అమ్మచెల్ల యిట్టు లనకుము కొండలు
లోను గాఁగఁ బవనుచే నపాస్త
[3]మహిమ గలుగు టెఱుఁగుమా భూతములచేష్టి
తములు వాయువశగతములు గావె. 387

క. అనుటయుఁ బెలుచని యెలుఁగున, ఘనమూలప్రబలశాఖికాదుర్జయు న
న్నను దాఁకిన నతని ప్రభంజనుఁ డనునామంబునకు నసత్యత వచ్చున్. 388

వ. అని గర్వంపుమాట లాడినయాశాల్మలిం జూచి సురమునిప్రవరుండు. 389

1 అని యనేకవిధంబుల వేఁడుటయు శివుం. 2 మహీజము లెల్ల నీ. 3 మహిమము లగు టెఱుఁగు.

చ. మఱవక యుండు నీబిరుదుమాటలు నీ విటు లంట మారుతుం
డెఱిఁగెడు నెట్లు నంచు వెస నేఁగి సమస్తముఁ జెప్ప నాతఁ డే
డ్తెఱఁ జనుదెంచి నీ నఱె కడిందిమగండవు నిన్నుఁ దాఁకినం
జెఱు తఱె పేరు బూరుగ నశించితి గా కిట పల్కు లేటికిన్. 390

మ. అని కోపంబునఁ బల్క నప్పవనుతో నాభూరుహం బింతపె
ల్చన నీ [1]వాడెడునంతతక్కువనె బేలా లోకసామాన్యవృ
క్షనికాయంబును నన్ను నొక్కటిగ నిచ్చం జూచితే యన్న న
ల్లనిన వ్వొప్పఁగ నాసమీరణుఁడు హేలాస్ఫారుఁ డై యిట్లనున్. 391

క. ఒకనాఁ డజుండు నీనీడకు డబ్బా టరుగుదెంచుటయు నమ్మే లా
త్మకు వ్రేఁగై మన్నించిన, మెకమెకపడి తిట్ల పలుకు మీ తగ రేపున్. 392

వ. అని పలికి పలుమొగంబుతోడం బోయిన నబ్బూరు దలంకి. 393

చ. మునుగడ దప్పునొక్కొ మునిమాటలు గైకొన నైతి నాబలం
బన నది యెంత యుగ్రత మహాబలురాకకు నోర్వఁజాల నా
తని నొకభంగి గెల్తు నని తాఁ దలపోసి హరించె నాకులుం
గొనలును జొంపముల్ నిడుదకొమ్ములు రే యడుగుఁ రయంబునన్. 394

వ. అట్లు తన్నుం దాన విఱుచుకొని యున్నంత వేగుటయు. 395

చ. ప్రతినకు నీడు గా భయదభంగిఁ బ్రభంజనుఁ డేఁగుదెంచి యా
క్షితిరుహముం గనుంగొని యిసీ యిది నాపని నీవ చేసి [2]తీ
ధృతి మతి సంతసింపు మిట తేజముఁ బొందుము నీదుబాంధవ
ప్రతతికి నివ్విధంబునదుపాయము మేలెఱిఁగింపు పెంపునన్. 396

వ. అని యుల్లసం బాడి సముల్లసదతి నాసదాగతి చనియె నట్లు శాల్మలి పవను
చేత భంగంబు నొంది వగం గుందెఁ బ్రబలునితోడ దుర్బలుండు దొడరి మత్స
రగ్రస్తుం డయిన నపాస్తవిభవుం డగు నని తెల్పు నప్పవనశాల్మలీసంవాదంబు
పుణ్యప్రదం బయినయుపాఖ్యానం బని చెప్పిన. 397

ఆ. పాండవాగ్రజుండు పాపంబునకు నధిష్ఠాన మెద్ది భరతసత్తమాగ్ర
గణ్య దాని నెఱుఁగఁగాఁ జెప్పు మనుడు నాతనికి భీష్ముఁ డిట్టు లనియెఁ బ్రీతి.

సీ. వినుము పాపముల కెల్లను నధిష్ఠానంబు లోభంబ యది కామలోలతయును
గ్రోధంబు మత్సర ద్రోహంబులును బరధనదారవాంఛలు దైన్యపాటు
వ్రీడాక్షమాసత్యవిముఖభావంబును గలిగించి ధర్మంబు గలఁచి నరునిఁ
బ్రయి మాలి యేమిటి కయినను [3]గర్దించు వానిఁగా సమకట్టుఁ గాన లుబ్ధ
ఆ. జనులఁ దొఱఁగి లోభ మనుతిరిం బడనిస, త్యవ్రతులను బరమధార్మికులను

1 వాడెడి పంతతక్కువనె. 2 తిమ్మతి నిఁక సంతసింపు మిటుమన్ననఁ బొందుము. 3 నర్థించు, జొంకించు.

బాపభీతమతులఁ బనిగొను లోభంబుఁ, జెంద నీకు నీదుచిత్తవృత్తి. 399

వ. అనిన విని యజాతశత్రుం డజ్ఞానం బాపదలకును దుర్గతికిని మూలం బని విందు దాని తెఱం గెఱిఁగింపు మనిన నాపగాతనయుం డమ్మనుజపతి కి ట్లనియె. 400

క. రోషము శోకము రాగ, ద్వేషము లభిమానదర్పవేగాలస్యా
శ్లేషము లజ్ఞాన మని మ,నీషిజనము సెప్పు మాననీయచరిత్రా. 401

క. విను లోభము నజ్ఞానం,బును సదృశఫలప్రదముల పుట్టును లోభం
బున నజ్ఞానము గావున, జననాయక లోభ ముడుగ సౌఖ్యము లొందున్. 402

ఆ. అనిన ధర్మపుత్త్రుఁ డనఘ ధర్మంబు నా,నాప్రకారగతి వినంగఁ బడు మ
దీయచిత్తమునకుఁ దేటపడంగ వి,శిష్టధర్మ మెద్ది సెప్పు మనుడు. 403

వ. ప్రియం బంది భీష్ముం డతని కి ట్లనియె. 404

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు దమంబుప్రభావం బెఱింగించుట.—

క. తమతమ కలవడువిజ్ఞా,నముల తెరువు లాదరించి నానాగతులన్
సుమతులు ధర్మము దెలిపిరి, దమము పరాయణము ధీరతమ యన్నిటికిన్. 405

తే. దమము నిశ్శ్రేయసము పుణ్యతమము ధర్మ
సార మది వెలిగా ధర్మసంచయంబు
సిద్ధిఁ బొందునె దమముతో బుద్ధి పొందు
గనినఁ బొందనియున్నతుల్ గలవె యధిప. 406

క. తమముం గడచినసద్ధ,ర్మము లే దని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిన్
దమవంతుఁడు గామముఁ గ్రో,ధము లోభము మత్సరంబు దర్పము గెల్చున్.

క. శీలంబు మైత్రి కరుణ య, లోలుపభావము తితిక్షలో నగుమునిలో
కాలంబనీయసద్గుణ, జాలంబు దమంబురూపసంపద యధిపా. 408

క. గుహాయందు నిహిత మనియెడు, మహనీయబ్రహ్మపదము సుహితదమతో
పహితుం డగువానికి స,న్నిహితం బని చెప్పుదురు మనీషిజనంబుల్. 409

వ. అని విశదంబుగా వివరించె. 410

ఆ. అట్లు దమముమహిమ యాదరంబున విని, యమృతసేవసేసి నట్లపోలె
హర్షమయమనస్కుఁ డై భీష్ము నడిగె నా,ధర్మనందనుండు దపమువిధము.

వ. అడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 412

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దపంబువిధము సెప్పుట.—

క. తపము నిదానము ధర్మ,ప్రపంచమున కెల్ల దానిఁ గ్రమమున బ్రతతం
త్రపరాయణు లొనరింతు ర,ధిప ఫలమూలాంబువృత్తిఁ దృప్తిఁబొరయుచున్.

క. విను మశననిగ్రహము దప, మనునభిధానంబు గలమహాధర్మము త
ద్ధనవంతుచిత్తవశగతిఁ, జను నఖిలస్థావరమును జంగమతతులున్. 414

తే. పంచవిధవృత్తు లగుమహాపాతకములుఁ, బోనుగాఁ గిల్బిషము లెల్ల లుంఠితంబు

లగుఁ దపంబున సత్యశౌచాదు లొలయు, నఖిలసిద్ధులు నటుచేత నావహిల్లు.

వ. అనిన విని దేవపితృభూదేవగణంబులు సత్యంబు ప్రశంసించుఁ దదీయస్వరూపం
బును నది దొరకొను తెఱంగును నెఱింగింపు మని యడిగిన నజాతశత్రునకు
శంతనుపుత్త్రుం డిట్లనియె. 416

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సత్యస్వరూపాదులు సెప్పుట.—

క. సమతయు దమముఁ దితిక్షయు, నమత్సరము హ్రీయు ధృతియు ననసూయార్య
త్వములు నహింసాదాన, క్షమాత్యజనసూనృతములు సత్యముమూర్తుల్.

క. సత్యాకృతు లగుగుణములు, నిత్యానుష్ఠితసమగ్రనిర్మలయోగ
స్థిత్యభిముఖునకు సులభము, లత్యంతసుఖప్రదంబు లవి కార్యంబుల్. 418

చ. కుదురు సమస్తధర్మములకున్ విను సత్యము యోగమోక్షస
త్పదములు సత్యకార్యములు పాప మసత్యముకంటె నొండు లే
దు దలఁప నశ్వమేధములు దొమ్మిదినూఱులు వెండి నూఱునై
యొదవిన నీడుగావు భరతోత్తమ సత్యముతోడ నారయన్. 419

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు రిపుషడ్వర్గం బేమిట నుదయించు నెట్లు సమయు నెఱిం
గింపవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 420

—భీష్ముఁడు ధర్మజున కరిషడ్వర్గాదులు దెలుపుట.—

సీ. మనుజేంద్ర సంకల్పమునఁ బుట్టుఁ గామంబు రూపఱు దేహానిరూపణమునఁ
బరులదోషంబునఁ బ్రభవించుఁ గ్రోధ మతిక్షీణక్షమాయుక్తిఁ జేసి పొలియు
భూతాస్థిరత్వంబు బుద్ధిఁ గానమి లోభ మునఘు జనించుఁ గాంచిన నడంగు
నజ్ఞానమున మోహ మావహిల్లు నధర్మ లేపవర్జనమున లేక తక్కుఁ

తే. గులమునను విద్య ధనమునఁ గలుగు మదము
మరలి వానిపెం పూహింప నుంది పోవు
సాత్త్వికుఁడు గామిఁ బొడము మాత్సర్య మిదియుఁ
జెడుఁ గురూత్తమ సాధుసంసేవనమున. 421

క. ఈయాఱింటను సకలాపాయంబులు మానవులకుఁ బాటిలు వీనిం
బాయంగ జడియ నోపిన, ధీయుతునకు శుభము సద్గతియు సమకూరున్. 422

క. ఇవి దోఁడేళులభంగిం, గవియుఁ బురుషు ధైర్యహానిఁ గనికొని ధైర్యం
బవలంబించిననరుఁ జేరవు వీనికి నిదియ తెఱఁగు రాజవరేణ్యా. 423

తే. అధిప యివి ధార్తరాష్ట్రులయందుఁ జాలఁ
గలిగియుండు నీబుద్ధి నొక్కండుఁ జొరదు
సారధీరతాసంపదుదారమతివి
గాన యింకను నిర్జింతు వీని నెల్ల. 424

వ. అని వెండియు. 425

క. హింసావిహారి యైనన్, శంసుం డీయాఖుఁ గలుగుజనుకం బెను గీ
డంసప్రదేశలలితో, త్తంసీకరణోపలాల్య ధరణీవలయా. 426

క. మే లనుభవించుఁ జుట్టము, లాలోకింపంగఁ గుజనుఁ డదియు నృశంసా
శీలమ పంచి కుడుచునతఁ, డేలోకంబునను జేర్మి యెసఁగ సుఖించున్. 427

వ. అని చెప్పి వెండియు. 428

ఆ. వినుకుటుంబభృత్యజనజీవనంబుఁ ద్రి, వర్షములకుఁ గల్గువాఁడు నధిక
మొదవినట్టియతఁడు నుర్వీశ యష్టాలు, మాననీయసోమపానమునకు. 429

క. క్రతువు లొనరించుభూసుర,తతికిఁ గ్రియాశేషయోగదానాదులు దు
ర్గతిఁ గొఱఁతవడిన ధరణీ,పతి నెఱపఁగవలయు వానిఁ బరికించి తగన్. 430

క. ధనధాన్యపశుసమగ్రుం, డనఁ బరఁగెడునట్టివైశ్యుఁ డధ్వరముం జే
యనినాఁడు బ్రాహ్మణాధ్వర, మునకు నతనిసొమ్ము రాజు పుచ్చి యిడఁ దగున్.

క. కుడువక పెట్టక శూద్రుఁడు, కడునెక్కుడు గూర్చినట్టికనకముఁ గొలుచుం
బుడమిపతి ధర్మకృతులకు, నిడునది సగము గొని మేదినీశ్వరవర్యా. 432

క. విను విప్రులు పేద లగుట, మనుజేంద్రుని బుద్ధిలేమి మాతాపితృభా
వన నతఁడు వారిఁ బ్రోచినఁ, గనుమేలున కెల్ల గలదె కౌరవనాథా. 433

క. ఆమద్రవ్యము మణియును, రామయు శుచు లగుటఁ గాదె రామారత్నా
రామత దగ వగు దుష్కులమై మెచ్చుమి దోఁచెనేని ననిరి మునీంద్రుల్. 434

క. అమృతము విషయముఁ బరమహి,తము సేయుటఁ బుచ్చికొండ్రు దానిని దానిఁ
సుమతులు విషమువలననై,న మహీశ్వర నీచ నుగుజనముచే నైనన్. 435

క. భూపాలక విను పంచమ,హాపాతకకరులుఁ బతితు లక్కడులు ప్రా
ణాపాయాంతప్రతికృతిఁ, బాపుదు రత్యధికపుణ్యపరతను బాయున్. 436

క. యానాసనాన్నపానవి,ధానాదులఁ బతితు బెరసి తాఁ బతితుఁ డగుఁ
మానవుఁడు దపోముఖధ,ర్మానుష్ఠానముఁ జేయు నక్కిల్బిషమున్. 437

క. అనృతము పాతక మగునై,నను వనితలయెడను బెండ్లి [1]నవ్వున మృతి వ
చ్చిన సర్వధనముఁ జెడుచో, విను మది పాపంబు గాదు విమలచరిత్రా. 438

క. ఏపాపమేని లేనిది, కాపురుషత నొకనిమీఁదఁ గలిగించిన న
ప్పాపము సేసినవాఁ డగు, నాపోలువ యనంగ విందు మార్యులచేతన్. 439

ఆ. తల్లిఁ దండ్రిఁ బాయఁ దగ దకారణమునఁ, బాసెనేని వాఁడు పతితుఁ డాస
నంబు సెజ్జ భోజనము చీర వటుకుమా, రులకుఁ బ్రీతి నొసఁగఁ బొలియుఁగీడు.

వ. అనియె నట్టియెడం గృపాణరణనిపుణుం డగునకులుండు సకలాస్త్రశస్త్రసార
విశారదుం డై నయబ్భాగీరథీసుతునకు సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లి ధను వుత్త
మాయుధం బని చెప్పుదు రది సర్వజనసమ్మతంబు ధనువునకు బాణంబులకు

1 నాఁడును.

వైకల్యంబు వాటిల్లినయెడం బరవీరప్రహరణంబునకు నాత్మత్రాణంబునకుం గృపాణంబు మే లని యుండుదు నాతలం పెట్టిదియో తెలిసికొనవలయుఁ దత్ప్రభవప్రభావంబులుం దదీయపూర్వాచార్యనిం జెప్పవే యని యడిగిన. 441

భీష్ముఁడు నకులునకు ఖడ్గప్రభావంబు తెఱం గెఱింగించుట.

సీ. అతనికి నాతఁ డి ట్లను బ్రహ్మ జగములు సృజియించి భూతసంసృష్టి సేయ
దివిజమర్త్యాదిజంతువు లమ్మహాత్మువిధించిన తెరువులఁ దిరిగి బ్రదుకు
చుండ దైత్యులు సముద్దండత నన్యాయవర్తు లై సురమునివ్రాతములకు
బాధ లొనర్ప నప్పరమేష్ఠి హిమశైలతటమున వేయువత్సరము లధిక

తే. నియతిమెయిఁ దప మొనరించినిష్ఠఁ గ్రతువు, [1]సేసె నయ్యగ్నిఁబుట్టెన శేషలోక
భీతికర మగునుగ్రంపుభూత మొకటి, ప్రాంశుకృష్ణ మై దంష్ట్రలు ప్రజ్వరిల్ల.

ఆ. అప్పు డినుఁడు మాసె ననిలుండు సుడివడి, వీచె నుల్క లురిలె వెలఁ దలంకు
సురల మునులఁ జూచి సరసిజభవుఁ డిది, నాదునుతిను యొండు గాదు వినుఁడు.

వ. ఇది రాక్షసనాశంబునకుం దోఁచినయుత్పాతంబు [2]లోకంబులరక్షింపను రాక్షసుల వధియింపను సాధనంబుగా ఖడ్గంబుఁ గల్పించితి నని పలుక నాభూతంబారూపంబువిడిచి ఖడ్గాకృతిగైకొనితనమెఱుంగులుదిక్కులదీటుకొనంబొల్చిన.

క. కమలాసనుండు నిజచి, త్తము భక్తిమయంబు సేసి తలఁచె హరుని ఫాలముకంటిమంటతో న,య్యమరవరదుఁ డేఁగుదెంచె నచటికి నెమ్మిన్. 445

ఉ. వచ్చినఁ దత్పదాంబురుహవందనపూర్వము గాఁగఁ బద్మజుం
డిచ్చెఁ గృపాణ మవ్విభుఁ డహీనసముద్యమలీలఁ గ్రాలుచుం
బుచ్చికొనంగ నాసభ యపూర్వమునగ్రమదంబు [3]తోఁడిపే
రచ్చెరువాటు నొందె నటు లయ్యసిఁ గైకొని మేను వెంచుచున్. 446

తే. హరుఁడు బెట్టుగ నవ్వి పెల్లార్చుటయును
విని సముద్ధతరయమున దనుజకోటి
మునుఁగఁ బఱతెంచి తాఁకిన మునుముకొని వ
ధించి యిల యెల్ల నెత్తుట ముంచె నతఁడు. 447

ఉ. దైత్యుల నిట్లు గీటడఁచి ధర్మము నిల్పి ప్రసన్నమూర్తిసాంగత్యము నొంది యప్పరమకారుణికుండు త్రిలోకరక్షణా
దాత్త్యమునన్ వెలుంగుహరిఁ దద్దయువేడుకఁ బిల్చి బంచి సం
ప్రీత్యభిరాముఁ డై యొసఁగెఁ బెంపుగ నమ్మహనీయఖడ్గమున్. 448

వ. అట్లొసంగినం గైకొని దుష్టదమనం బాచరించుచునుండెడు నవ్విష్ణుండు మహోగ్రరూపం బగునయ్యాయుధంబు పదంపడి మరీచి కొసంగె మరీచి భార్గవునకు భార్గవుం డనేకమునులకు మును లింద్రునకు నింద్రుండు లోకపాలురకు నొసంగెఁ

1 సేయ నయ్యగ్ని. 2 సురల రక్షింపను. 3 తోడఁ బే, రచ్చెరువాటు.

క్రమంబున మనుప్రభృతు లైనమానవేంద్రులు వడసి నిజసంతతికి నిచ్చుచు వచ్చి రందు దుష్యంతుండు భరతున కిచ్చె నాభరతువంశంబునందు ఖడ్గ సంప్రదాయంబు గలిగి వచ్చె నొకముని యనుగ్రహింప ద్రోణుం డధిగమించి కృపున కిచ్చెఁ గృపునిచేత మీ రేవురుం బడసితిరి విశేషించి యీవిద్యయం దత్యంతాదరణవంతుండ వగుటంజేసి దీనివలన వెలసితివి నిస్త్రింశంబునకు నక్ష త్రంబు కృత్తిక యగ్ని యధిదేవత గురుండు రుద్రుం డని చెప్పి వెండియు ని ట్లను నసి విశసనంబు ఖడ్గంబు [1]తీక్ష్ణధారంబు దురాసదంబు శ్రీగర్భంబు విజ యంబు ధర్మపాలం బన నెనిమిదిపూజ్యనామంబులంబరఁగి కృపాణంబు ప్రహ రణంబులలోనం బ్రధానం బై నెగడుచుండు. 449

క. సుమహిత మగునీఖడ్గా,గమ మగుపుణ్యకథ వినఁగఁ గాంచినపురుషుం
డమితయశంబును నధిక, ప్రమదంబును సద్గతియును బడయుఁ గుమారా. 450

క. అని యిట్లు నకులునకు భీ,ష్మునిచెప్పినకథ సుచిత్తమున విని కుంతీ
తనయాగ్రజుండు పురికిం, జనియెడుప్రొద్దగుడు వినయసంభృతుఁ డగుచున్.

వ. సముచితంబుగా నమ్మహాత్ముని వీడ్కొని చని యోగ్యవర్తనంబు లాచరించి వినోదగోష్ఠి నుండి విదురునిం దమ్ముల నుపలక్షించి ధర్మార్థకామంబులయం దుత్తమ మధ్యమాధమత్వనిరూపణంబు సేయుఁడు చూత మని పల్కిన నవ్వి భునకు విదురుం డి ట్లనియె. 452

ధర్మజునితో విదురాదులు ధర్మార్థకామంబులతారతమ్యంబు సెప్పుట.

క. విను ధర్మంబున ధన మగు, ధనమున సిద్ధించుఁ గామతంత్రం బటు గా
వున మధ్యమంబు నధమము, ధనకామము లుత్తమంబు ధర్మం బధిపా. 453

చ. అనవుడు బార్థుఁ డిట్లు లను నర్థము మూలము ధర్మకామవ
ర్తనముల కట్లు గాకయు విరక్తత నొంది జటాదిధారణం
బునఁ జరియించువారికిని భూవర యర్థము దేహకృత్యసా
ధన మను రేజ్యకణ్వులును దానిన మే లని పూని చెప్పరే. 454

వ. కావున నర్థంబు ప్రధానం బనుటయు నకులసహదేవు లేకవాక్యత ని ట్లనిరి.

తే. అర్థధర్మంబు లితరేతరాశ్రయములు, గాన వానిలో నొకఁడూఁదుమానవేంద్ర
జగము [2]వోకలఁ బుచ్చునసంభృతార్థుఁ, డైనవానికిఁ గామసుప్రాప్య మరయ.

క. తమలో సరి ధర్మము న,ర్థము నర్థంబునకుఁ గామతంత్రము ఫలరూ
పము గావున నప్పురుషా,ర్థమునుం గొనియాడ వలయు ధరణీనాథా. 457

వ. అనిన విని పవననందనుం డి ట్లనియె. 458

క. దధిసారముచందంబున, నధిపా ధర్మార్థసార మగుకామరసం
బధమ మనుతలఁపు సుఖసం, విధానబాహ్య మని నీవివేకమ యెఱుఁగున్.

1 తీక్ష్ణవర్త్మంబు. 2 'పోకలఁ' అని పెక్కుప్రతులు.

క. విను మఱి యలఘునఁ దేనియుఁ, గొనుగతి నత్యంతసుఖము గొన నగుఁ గామం
బున నధికసుఖము లొందని, జనుసిరి [1]దాఁ గొల్చు లేనిసస్యము కాదే. 460

తే. అనఘ ధర్మార్థకామంబులందు నొకట, నర్థిఁ దగిలినమానవుం డధముఁ డొకటి
మాని వర్తించునాతఁడు మధ్యముండు, నఱపు నన్నింటి నుత్తమనాయకుండు.

క. అని యిట్లందఱుఁ జెప్పఁగ, విని చిఱునవ్వొన ముఖారవిందము చెలువం
బినుమడిగా ధర్మజుఁ డి, ట్లను వారలఁ గలయఁ జూచి యాదర మెసఁగన్. 462

వ. ఏ నడిగిన తెఱంగునకు విదురునివాక్యంబు సిద్ధాంతంబు దక్కటివారివచనంబు
లు నొక్కొక్కమెయి నాదరణీయంబు లది యట్లుండె నామతంబు వినుండు.

క. భూతములు జరామరణో, పేతంబులు గాన మోక్ష మెసఁ గోరుట మే
లాతతవర్గత్రయసం, జాతమనోదుఃఖభారసహుఁ డగుకంటెన్. 464

వ. అది గోరిన దొరకొనునే యందు మేని. 465

క. మనమున ధర్మము నర్థం,బును గామముఁ గీలుకొనక పొరపొచ్చెము లై
చన సుఖదుఃఖంబుల మద,మును దైన్యముఁ బొందకునికి మోక్షకర మగున్.

వ. అనిన విని వార లందఱు నభినందించిరి మఱునాఁడు నదీనందనుం గొలిచి
యుండి ధర్మనందనుండు నరపతులకు వలయువారును వలవనివారును నెట్టి
వా రని యడిగిన నమ్మహీపతి కిట్లనియె. 467

ఉ. తాలిమిఁ బేర్చువారలును ధర్మవిధిజ్ఞులు సత్యవంతులున్
లోలత లేనివారు మదలోభనిరర్థకకోపహీనులు
న్శీలసమేతులుం బలుక నేర్చుట కార్యము కాన్పు పెంపుమైఁ
జాలుట గల్గుభృత్యులును సంపద సేయుదు రాత్మభర్తకున్. 468

ఉ. క్రూరుఁడు లోభియున్ శఠుఁడుఁ గొండియుఁడున్ జడుఁడుం గృతఘ్నుఁడున్
నేరనివాఁడు బొంకరియు నిందకు నోర్చునతండుఁ బందయున్
ధీరత లేమి దుర్నయమతివ్యసనత్వము గల్గువారలుం
జేరువ నున్కి భూపతికిఁ జెట్ట యొనర్చు నరేశ్వరోత్తమా. 469

క. ఒప్పనిగుణములఁ బరఁగెడు, నిప్పురుషాధములలోన నెల్లఁ గృతఘ్నుం
డొప్పఁడు గడు నిట్లగుటం, జెప్పెదునితిహాస మొకటి సెప్పెద నధిపా. 470

వ. అది కాశ్యపగౌతమాఖ్యానం బనం బెద్దలగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లు. 471

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నాడీజంఘునిచరిత్రంబు సెప్పుట.

చ. విను మొకబ్రాహ్మణుండు కులవృత్తము [2]పెంపుఁ దొఱంగి బోయదా
ని నొకతఁ గర్తఁ జేసికొని నెమ్మిఁ గిరాతులఁ గూడి వేఁటకుం
జనుఁ దిను మాంస మద్దురితసక్తుఁడు భోగపరుండు గావునన్
ధనము ఘటింపఁగాఁ దగువిధం బని చూచి వణిగ్జనంబుతోన్. 472

1 యొనుకొలుచు లేని; యొనుకోలు లేని. 2 లెల్లఁ...గల్పి ; గల్చి.

వ. చెలిమి సేసి కొందఱు గోమట్లు బేహారంబువెంట దేశాంతరంబునకుం జనఁ దానును వారితోడం గూడి పోవం బోవ గిరిగహనదుర్గమస్థలంబున నొక్కవన గజంబు. 473

ఆ. సాతులోని కుటికి జనముల నున్నద, లీల నేలఁ బెట్టి కాలఁ జమరఁ
జొచ్చుటయును భీతి విచ్చి నల్దిక్కులఁ, బఱచి రెల్లవారుఁ బటురయమున.

క. ఆయనయుఁ గాందిశీకుం, డై యుత్తరదిక్కు వాఱె నతిదూరముగా
నాయెడ నొకమార్గము గని, పోయెను దాను నట పోవఁ బోవం గెలనన్.

తే. పొదలతఱచున జొంపమై పొడవుఁ బఱపుఁ,గలిగి నట్రువఁదనమునఁ జెలువుమిగిలి
యున్నవటభూరుహముఁ గని యుల్లమునట, నిలువఁ గోరిన నామ్రానినీడఁ జేరి.

క. వనలతలకుసుమగంధము, గొని సుడివడుగాడ్పు దప్పిఁ గొండొక దేర్పం
దను వారునచటఁ గూర్చుం,డె నతండ ట్లుండ నచ్చటికి లలితగతిన్. 477

వ. ఒక్కమహాబకంబు వచ్చె నది పద్మభవునకుం బ్రసాదపాత్రం బగుచు నాడీజంఘుండును రాజధర్ముండు నను పేళ్లం బరఁగు నాకొక్కరకు నమ్మఱ్ఱి నివాసం బై యుండు నప్పక్షి య ట్లే తెంచి యవ్విప్రునిం గాంచి ప్రియంబు దలకొనుచూడ్కి నాదరించి. 478

క. ఎం దుండి ఏమిపనికై, యెందుల కరిగెదవు భూసురేశ్వర ప్రీతిం
బొందితి నినుఁ గని తగిరెదు, విందవయితి నాకు నీదువిధముం జెపుమా.

వ. అని యడిగిన నతం డేను మధ్యదేశీయుండ గౌతముండ నొక్కపూహనీయచరిత్రునిపుత్రుండ నాలస్యంబున వేదాధ్యయనాదివిప్రకర్మవిరహితుండనయి కామలోలత్వంబున బోయత యిల్లాలుగా బోయలం గలసి యుండి పేదఱికంబునకు నలసి [1]బేహారంబువెంట నొక్కసాతుం గూడి పరదేశంబున కరుగుచోట గిరిగహనదుర్గమప్రదేశంబున. 480

క. వనకరి యొక్కటి యూసా,తునకుఁ గవిసి జనచయంబుఁ ద్రుంపఁ దొడఁగుడున్
విను మెల్లవారునుం గను,కనిఁ బఱచిరి భీతి నేను గాననభూమిన్. 481

ఆ. పఱచి దిక్కు దప్పి భాగ్యంబుకల్మి నీ, దైననిలయమునకు నరుగుదేరఁ
గంటి ననిన మేలు గాక నీదారిద్ర్య, మపనయింతుఁ జింత యపనయింపు.

వ. అంతకు నియ్యాతిథ్యంబుఁ గయికొను మని రుచిమంతంబు లగుమందాకినీమీనంబులు సుపక్వంబులు సేసి మధురంబు లగువన్యఫలంబులు దెచ్చి తృప్తియగు నట్లుగా నతనికి నాహారవిధి యొనర్చి రాత్రి యగుటయుం బల్లవపుష్పసాంద్రంబగుశయనంబు గల్పించి యబ్బకపతి యద్ధరణీసురునితోడి సముచితసల్లాపంబులను సుఖనిద్రను నారాత్రి గడపి వేగుటయు నవ్విప్రు నాలోకించి. 483

క. విను మిత్త్రుండును రజతముఁ, గనకము బుద్ధియును నాల్గు గారణములు మ

1 బేహారులవెంట.

త్తృనిదారిద్ర్యము వాయుట, కని దేవగురుండు సెప్పె నన్నిటిలోనన్. 484
క. మిత్త్రుం డెక్కుడు కాశ్యప, పుత్త్రుఁడ నగు నేను నీకు భూసురవర న
న్మైత్త్రి యనుష్ఠించెద నని, పాత్త్రము గాకుండు దే యపారశ్రీకిన్. 485
తే. నాసఖుండు విరూపాక్షనామధేయుఁ, డతనిపురము మధువ్రజ మదియు మూఁడు
యోజనము లిచ్చటికి దాని [1]కుల్ల తెరువు, పట్టి వేచని యాదైత్యభర్తఁ గనుము.
క. కాంచి యతనితో నేఁ బు, త్తెంచితి నని చెప్పు మతఁ డతిప్రీతుం డై
కాంచనమును రత్నంబులు, నంచితముగాఁ జేసి యిచ్చు నప్పుడ నీకున్. 487
క. అని యప్పురిదెస సెప్పినఁ, జని యాతం డతనిఁ గాంచి సముచితభంగిన్
వినిపించె రాజధర్మున, కనుగల మగుసఖుఁడ ననియు నతనిపనుపునన్. 488

తే. అరుగుదెంచితి ననియు ధర్మార్థి ననియు
నిట్లు వినిపించుటయు రాక్షసేశ్వరుండు
దేఱకొనఁ జూచి యాత్మ నిప్పాఱుఁ డధముఁ
డగుట దోఁచుచు నున్నది యడుగ వలయు. 489

వ. అని తలంచి. 490

క. కులమును విద్యయు వృత్తముఁ, గలరూ పెఱిఁగింపు మనినఁ గలఁగక తన్నుం
దెలియంగఁ జెప్పె విప్రుం, డలఘుం డగునసురపతియు నవికృతుఁ డగుచున్.
క. ఇతఁ డెట్టిఁ డైన నే మగు, నతనికి సఖుఁ డట్టె బక మహాత్తరసఖ్యం
బితనిం బాత్రముఁ జేయదె, యితనికిఁ దృప్తి యగునట్టు లిత్తు ధనంబుల్. 492
వ. అనినిశ్చయించి యతనికినాహార[2]సంఛాదనంబులు సమీచీనంబులుగానిర్వర్తిం
పఁదగువారి నియోగించిమఱునాఁడుకార్తికపౌర్ణమాసియైనభూసురసహస్రం
బులు దనగృహంబునం బసిండిపళ్లెరంబుల భోజనంబులు సేయను బహుళదక్షి
ణలు ప్రతిగ్రహింపనుం గలనైమిత్తికక్రియానుష్ఠానంబులు గలిగినవమ్మహాజనం
బులలోఁ గలపి యత్యంతాదరంబున. 493
క. మహనీయబహుళపూజా, సహితంబుగ భోజనంబు [3]సంతృప్తిగ న
న్మహితాత్ముండు నడపి దు,ర్వహభారము గాఁగఁ గనకరాశియు మణులున్.
చ. కుడిచినపళ్లెరంబును నకుంఠితహర్షముతోడ నిచ్చినం
గడు ముద మంది యెత్తికొని గాఢభరంబున మూర్చ్చి మోవఁగా
మెడయును వీపు మూఁపులును మిక్కిలినొవ్వనఁ గొంకు వోవ నె
క్కుడువెస నేఁగుదెంచెఁ గని కొక్కెర సమ్మద మంద మఱ్ఱికిన్. 495
తే. అట్లుసంతోషమునఁ దేలి యతనిడప్పి, వోవ బకవల్లభుఁడు పక్షపుటయుగమున
నల్ల వీచి యాహారసమర్పణంబు, సేసి నిసి యైన సుఖనిద్ర సేయు చుండ. 496

1 కున్న తెరువు. 2 సంభారంబులు. 3 సంప్రీతిగ.

—నాడీజంఘుఁడు దుష్టబ్రాహ్మణుచే మృతుం డై మరల జీవించుట.—

వ. ఆదుర్బ్రాహ్మణుండు దన రేపటిపయనంబునకు నాహారంబు చింతించి యిమ్మహాబకంబుశరీరంబు క్రొవ్వి యున్నది దీనియందు మాంసంబు సాలం గల దిది యేనుఁజి నిద్రవోయెడుఁ జావ నడిచి చెండికొని పోయెదం గాక యని పాపనిశ్చయుం డై చీర సక్కం గట్టికొని యొక్కకాష్ఠంబు గరయుగంబునం జిక్కనమర్చికొని. 497

క. అందంద మెడయుఁ దలయు న,నుందాటోపమునఁ బెక్కుమాఱు లడిచి చావుం దెలియఁ జూచి యల రెడు, డెందముతో నీఁక లన్నిటిని వెస [1]నూడ్చెన్.

తే. [2]ఊడ్చి బొందువు వ్రచ్చి పే వురివి నంజు
డంతయును బుచ్చి పోదుకగా నమరఁ గట్టి
కొనుచు వేగుఁ బో కగుటయుఁ జనియె నట్టి
సనుయమున మేలుకని దనుజప్రభుండు. 499

క. పోల వలచె నేమిగీడో, కలిగెడు నని తలఁచి మనసు గలఁగఁగఁ దనవారలతోడ నుగ్గడించుచుఁ, జలియించుచు నుండఁ బ్రొద్దు జా మెక్కుటయున్.

వ. రాజధర్మునిం దలంచి. 501

ఉ. నిచ్చలు వచ్చు రేపకడ నెయ్య మెలర్పఁగ మత్సఖుండు నేఁ
డిచ్చటి కేల రాఁడు గుణహీనత విప్రునియందుఁ గల్మి నా
యిచ్చఁ దలంచితిం దులువ యేమి దలంచెనొ యక్కటా మదిం
బొచ్చెము లేదు సమ్ము బకపుంగవుఁ డె ట్లగునొక్కొ దైవమా. 502

క. అని తూర వగచి యారయఁ, బనిచెం బని గఱపి భటులఁ బలువుర వారుం జని బకముడొక్క యేర్పడఁ, గని యతనికిఁ జెప్పి పుచ్చి కడువేగమునన్.503

వ. అవ్విప్రునిచొప్పు నట్టి. 504

చ. పరిమెయిఁ బాఱి వానిఁ గనిపట్టి నడిం బెడగేలు గట్టి తె
చ్చి రసురభర్త నూచి యిటు సేరఁగఁ దే వల దీకృతఘ్నునిం
బొరిగొని వే తినుం డనినఁ బోకడ మాలినవారమయ్య యి
ద్దురితశరీరముం దినఁగ దోసము మా కని వార లొల్లమిన్. 505

వ. అతండు. 506

క. తినుఁడు తినకుఁ డొం డే మైనను జేయుఁడు వీని నేల నాముందటికిం గొని వచ్చితి రని పలికిన, దనుజులు పురి వెడలఁ దెచ్చి తద్గాత్రంబున్. 507

క. వెడగోఁతల నెత్తు రొలుకఁ, బడఁ ద్రోచిన వచ్చి కుక్కపదుపు వెనుకకుఁ జడిసెఁ గబళింప నొల్లక, కడుపులు నకనకఁబడంగఁ గారవముఖ్యా. 508

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 509

---

1 నూడెఁ. 2 ఊచి బొందువు... మే నురివి.

క. విను మది యట్టిద కుక్కలుఁ, దినఁగా రోయుం గృతఘ్ను దేహముమాంసం
బని చెప్పు నాగమంబులు, మనుజేశ్వర తెల్ల మయ్యె మన కిచ్చోటన్. 510
వ. అని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 511
క. పురపురఁ బొక్కుచు బకపతి, కరంకమును దేరఁ బనిచి గారవమున నె
య్యురుఁ దాను నగ్ని యిచ్చి య,సురపతి యున్నంత వచ్చె సురపతి నెమ్మిన్.
క. కని యతఁడు సంభ్రమంబును, వినయంబును బెరయ గారవించి యడిగె నా
తని రాజధర్మ నీవే, యని దైన్యము దోఁప పగచి యశ్రులు దొరఁగన్. 513
వ. అడిగిన నమరవిభుండు నీసఖుండు చతుర్ముఖునకు సఖుం డగుట యెఱుంగవే
వానికి వగవ నేల యవ్వారిజాసనుండు దనపాలికి ననుదినంబు వాఁడు వచ్చుటం
గోరుచుండుం గావున. 514
క. పలుమాఱును రామికి ను,త్తలపడియెను దాన నిట్టిదశ నతఁ డొందెం
జెలి యగుట నితనిఁ డొక్కకు, నలఘువిధిఁ బహ్ని యిచ్చి తది మేలకదా. 515
వ. అ ట్లగ్నిసంస్కారంబు సేసి నీవు వచ్చినయనంతరంబ తెచ్చితానసమీపంబున.
క. కడు నర్మిలిఁ గ్రేపుం జను, గుడుపఁ దొడఁగె నొక్కసురభి[1]గుఱు పా ల్బెరయం
బడువత్సవక్త్ర ఫేనము, సుడిగాలిం దూలి పడియె సొదపై ననఘా. 517
వ. దానం జేసి యన్నాడీజంఘుండు సంజీవితుం డయి యెప్పటియట్ల యెప్పుడునా
కారంబుతో నరుగుదెంచు చున్నవాఁ డి ట్లగుటకుం గారణంబును నద్దేవుని
దివ్యచిత్తంబు మహానుభావంబ. 518
క. అని చెప్పి నంత బకపతి, నను దెంచెను దనుజపతికి [2]సమ్మద మెసఁగన్
మును వాసవుఁ డజునాక్యము, నన పాశనిబద్ధుఁ జేసినాఁ డవ్విప్రున్. 519
క. ఆనాడీజంఘుండును, దాని నెఱిఁగి భూసురునకుఁ దనకతమున న
ద్దీనదశ యగుట కోర్వక, వానివిడుపు గోరి వేఁడె వరముగ నింద్రున్. 520
చ. అతఁడును దివ్యబోధమున నాసమయంబున బ్రహ్మసత్కృపా
న్వితుఁ డగు చేర్పడం గని వినీతతముం డగురాజధర్మువాం
ఛిత మొనరించె విప్రునకుఁ జేర్చిరి తెచ్చినవారు తద్ధన
ప్రతతియు దైత్యనాయకుఁడు వంప బకాధిపుఁ బ్రస్తుతించుచున్. 521
వ. అవ్విప్రుండు ధనసంచయంబు మోచికొని మరలి మరలి చూచుచు సంభ్రమం
బునం బోయెఁ దదనంతరంబ. 522
క. సురపతియుఁ ద్రివిష్టపమున, కరిగె బకాధీశుఁడును నిజాలయమునకున్
గరిమంబు మెఱయఁ జనియెం, బరితుష్టుం డగుచు దైత్యపాలుం డనుపన్.
క. అని చెప్పి తాత యి ట్లను, మనుమనితో నాదరమున మఱియును బ్రహ్మ
ఘ్నునకును నిష్కృతి గలుగును, వినుము కృతఘ్నునకు లేదు విమలచరిత్రా.

1 గురిపా ల్బెరయం ; గుచివా ల్బెరయం ; గురువా ల్బెరయం. 2 సంతస మెసఁగన్.

క. ఆరయ మిత్రద్రోహము, దారుణ మగుపాతకము గృతఘ్నతకంటెన్
వైరము గొని విడువవలయు, నారెండుదెఱఁగులవారి నాప్తులనైనన్. 525

క. మిత్త్రుం డైహికములు నా, ముత్త్రికములు నైనభద్రములు దలకొలుపున్
మిత్త్రధనంబులలోనను, మిత్త్రుఁడ యెక్కుడనుమాట మెత్తురు ప్రాజ్ఞుల్. 526

క. ఉత్తమకులజుఁడు సుగుణా, యత్తుఁడు సస్నేహమతియు నగుమిత్త్రునకుం
జిత్త మెలర్పు తెఱంగున, [1]బొత్తువనఁగ వలయు శుభముఁ బొంద వలసినన్.

వ. అని యిట్లు కృతఘ్నతయు మిత్త్రద్రోహంబును నధికపాతకంబు లగుటయు సన్మిత్త్రుం బాటించుట శుభంబుఁ జేయుటయు భీష్ముండు భీమాగ్రజునకుం జెప్పె ననిన విని యయ్యుత్తమపురుషులయడుగుటలును నుత్తరం బిచ్చుటలును నింత లెస్సలై చెల్లెనునే యటమీఁదఁ జెల్లిన తెఱంగు లెఱింగింపుమనుటయు.

చ. స్వయభయదన్వితద్విభితసామజసుర్దనరక్షణక్రియా
శ్రయణవిలాసభాసురభుజాచరణప్రణతామరవ్రజా
జయ [2]విభవప్రభుత్వధనసంపదుదాత్తచరిత్రకీర్త్యపా
నయసకృతార్థసేవకజనా మునిసంభృతయోగపూజనా. 529

క. తరణిశశినేత్ర జగదుప, [3]కరణచణచరిత్ర బోధగాత్ర తపస్సం
భరితశమమునిమనోజ్ఞా, భరణీయప్రాజ్ఞ విశ్వభారవిధిజ్ఞా. 530

మాలిని. వరదచరణలీలా వైకృతాగమ్యశీలా
విరతినిరతసేవ్యా వేదవిద్యావిభావ్యా
నిరవధికవిభూతీ నిశ్చయాతీతరీతీ
భరితకరుణవృష్టీ భక్తమాధ్వీకవృష్టీ. 531

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

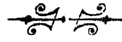
1 బొత్తున మనవలయు. 2 విజయ...ఘన. 3 కరణీయచరిత్ర

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

శాంతిపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రితవక్షస్స్థలగా
రిశ్రితవామాంగసుభగరేఖాసంప
త్త్యశ్రాంతతనూలలిత స
మాశ్రితజననిత్యఫలిత హరిహరనాథా. 1

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సర్వోత్తమం బగుధర్మంబు సెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు బహుప్రకారంబుల శాంతనవుండు వివరింప రాజధర్మంబులు విని ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బ్రియంబందె నమ్మందాకినీనందనుం డతనితో నాయెఱింగిన తెఱంగునం బ్రజ్ఞాకరంబు లగువాక్యప్రకరంబు లుపన్యసించితి నింక నేమి విన [1]నిచ్ఛసేసెద వనిన నాదేవవ్రతునకు నన్నరదేవోత్తముండు వినయం బెసఁగ వినతుం డై. 2

క. రాజోచితధర్మంబుల, యోజ విశదభంగిఁ జెప్పి తుజ్జ్వలవిసర
త్తేజోధన నాకు సకల, భూజనపరమహితధర్మముం దెలుపు దయన్. 3

క. ఉత్తమ మెయ్యది నావుడు, నత్తటినీనందనుఁడు సమాదరసమ్య
క్చిత్తుఁ డగుచు నక్కురుభూ,పోత్తమునకు నిట్లు లనియె నుర్వీనాథా. 4

తే. విను మనేకవిధంబుల విస్తరిల్లు, ధర్మములయందు నొకండును దలఁప నిష్ఫ
లంబు లేదాత్మమోక్షావలంబి యైన, ధర్మముత్తమ మండ్రు తత్త్వజ్ఞు లధిప.

క. ప్రియములు నప్రియములును హృ
దయమునఁ బొరయమియు మోక్షదం బగుధర్మం
బయమహితా తదోద్బోధవి
షయ మగునితిహాసముం బ్రసన్నాకృతిగన్. 6

వ. చెప్పెద నాకర్ణింపుము [2]సేనజితుం డనురాజు పుత్త్రశోకార్తుం డయి యున్న యెడఁ దదాప్తుం డగువిప్రుం డతని కిట్లనియె. 7

---

1 బృచ్ఛసేసెద. 2 సేనజిత్తనురాజు,

క. ఇది యేమి శోకమున నం,దెదు పుట్టినవారి కెల్లఁ దెరు వారయఁ గా
నిదియె భవత్సుతుఁ డొకనికె, నదలు ననట మూఁకనట్లు ననరం జగునే. 8

వ. అనిన విని యజ్ఞసేనపతి నీ వేమిటం జేసి వగవు వారిం దనవుడు నతం డతని
కి ట్లనియె. 9

క. కదియుం గాష్ఠముఁ గాష్ఠము, నదిలో మఱి కొంతసేపునకుఁ బాయును నె
మ్మది నట్లుగఁ దలఁపఁగ నల,నదె పితృపుత్త్రాదిబంధువర్గము నధిపా. 10

క. తనకుం దా నెర ననినను, విను బంధులు సతమె [1]యన్వివేకంబున నే
జనులపయిఁ జేయ నర్మిలి, నను వగ నొంద నది కారణముగ నరేంద్రా. 11

క. నరనాథ సుఖము దుఃఖముఁ, బరువడిమెయిఁ బొరయుఁ గాక పన్నుగ నరునిం
బొరయునె యందొక్కటి యవి,పొరసిన నల దూఁద మోదమును ఖేదంబున్.

క. ఇది నాయది యనునూఁత, న్నది నెయ్యది పట్టుకొల్పినను వాసిత మై
తుదిఁ జేటు నొంది వానికి, నది శోకము నావహించు నత్యంతంబున్. 13

క. వినుము పురాతనజన్మం,బునఁ జేసినయట్టికర్మములఫలములు ప్రా
జ్ఞునినైనఁ బొందు వానికి, మనుజేశ్వర మందు ధైర్యమహిమయ చుమ్మీ. 14

క. పరమసుఖము దృష్ణ యుడుగు, టరయఁగ ని ట్లగుట పింగళాలాపములం
బరిబోధిత మగు ధరణీ,శ్వర చెప్పెదఁ దెలియ వినుము వాని తెఱంగున్. 15

వ. పింగళ యనువేశ్య దనకూర్చువానిరాక వార్చి పెద్దయుంబ్రొద్దు వోవునంతకు
నుండి వాఁడు రా కుండుటయును. 16

ఆ. ఏను వేఁదు ఱగుడు వాని నిర్వేఁదుఱ,[2]పట్టఁ జదురు గలదె భ్రాంతి దొఱఁగి
యొంటికంబ మొప్పనింటివాకిళులు దొ,ప్పిదియు నెఱయ మూసి నిదురవోదు.

క. పొంతకు వచ్చినవానిన, కాంతునిఁ గాఁ గొనుచు నొరునిఁ గాంక్షింపక యే
నెంతయు నూఱడి మనమునఁ,జింత యొకఁడు లేక యున్నఁ జెందు సుఖంబుల్.

క. ఆశయ యింద్రియజయము వి,నాశముఁ బొందించుఁ గావునం దొఱఁగెద నే
నాశను సౌఖ్యము నిచ్చు [3]ని,రాశయ యని పలికి యట్టి దై నిద్రించెన్. 19

వ. అని విప్రుం డుపదేశించినవాక్యంబులం గలంక దేఱి సేనజిత్తు సుఖి యయ్యె నీ
వును సంకలితాత్పర్యం బనుసంధించి శాంతి నొందు మని చెప్పినఁ గుంతీతన
యాగ్రజుండు శాంతనవుతో భూతక్షయావహం బగుకాలం బతిక్రాంతం బగు
చున్నయది యట్లుండ జనంబుల కెయ్యది కర్తవ్యంబు లుపదేశింపు మనిన నమ్మ
నుజపతిం బ్రీతిం గనుంగొని యమ్మహాత్ముండు పితాపుత్త్రసంవాదం బను
నితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము దాన నీయడిగినయది దేటపడు నని పలికి
యి ట్లనియె. 20

1 యవ్వివేకంబున. 2 పట్టఁ జదువు గలదె; పట్టి చదుపఁ గలదె. 3 ని,రాశత.

మేధావి యను బ్రాహ్మణకుమారుఁడు దనతండ్రితోఁ జేసినసంవాదము.

సీ. వేదవిదుం డగువిప్రనందనుఁడు మేధావినామకుఁడు మేధావివరుఁడు
సత్సమయంబున జనకుతో నాయువు జనులకు వేగంబ చనుచు నుండు
దీనిపైఁ గను వెట్టి ధీరత వలనొల్పి మేలు వాటిల్ల నెమ్మెయిఁ జరించు
వారొకో యనవుడు వానికి ని ట్లనుఁ దండ్రి యాలును నపత్యంబుఁ గలుగ
ఆ. తెఱఁగు నడపి యజ్ఞతృప్తనిస్పృహుఁ డయి, శమము నొంది కాననమున కేఁగి
సౌమ్యవృత్తి ముక్తి సాధించి మృత్యువు, నలఘునియతి గెలువవలయు ననఘ.
వ. అనిన విని మేధావి దండ్రి కి ట్లనియె. 22
సీ. నిక్కము కాలంబు నీకుఁ గొంత గలట్లు పలికెదు నీవు గర్భంబు సొచ్చి
నప్పటనుండియు నన్వేషణము సేయుఁ గొనిపోవుటకు మృత్యువని యెఱుంగు
మివిరెడు [1]నీటిమీనవు గావె దారపుత్రాదిసక్తుం డగునతనిఁ గాన
నమున సుప్తుం డైన నరుఁ బులి గొనుపోవునట్టులు నూ మృత్యు వపహరించుఁ
తే. జేసినది సేయుచున్నది సేయ వలయు,నది యనం గలకార్యంబులందుఁ దగులు
వాని మృత్యు వేపునఁ దనవశముఁ జేయుఁ,గాన కాలంబు [2]నేమనఁగాదు తండ్రి.
క. భీరుఁడు శూరుఁడు జడుఁడు వి,శారదుఁ డబలాత్మకుండు సబలుం డన లే
దేరి నయిన మృత్యువు దు,ర్వారం బై యపహరించు వైదికవర్యా. 24
క. విను సంసృతి మృత్యువుప,ట్టనఘా నిస్సంగవృత్తి యచురగృహము నె
ట్టన ని ట్లగుటం గనికొని, తునుముము సంసారరజ్జు దురితవిదూరా. 25
క. అమృతము మృత్యువు నన న,త్యము మోహము గాన విను మహాత్మా యే స
త్యమునన మృత్యువు గెల్చెన, సమసుఖదుఃఖుండ నగుచు శాంతిపరుఁడ నై.
తే. నాకుఁ బ్రజ గల నిచ్చు ననంగ వలన, దేన ప్రజనయి పొడమెనఁ గాన యేను
నన్నుఁ గనుచున్నది మోక్షణంబు సేయు, నాశపడనట్టులగుటఁ బ్రజాభియుక్తి.
క. విను పశుయజ్ఞము హింసన, మనంతఫలదంబు గా దహంకృతిసహితం
బనఘా వాఙ్మనస [3]నియమ, మనుయాగం బిచ్చు నక్షయానందంబున్. 28
వ. కావున నీవును. 29
క. కామక్రోధాద్యము లగు, నీమానసవికృతు లుడిపి యేకాంతగుహా
రాముఁడ వై నిను వెదకుట, నూ మే లొం డెల్ల నుడుగు సులభవివేకా. 30
క. అని పుత్త్రుం డుపదేశిం,చిన జనకుం డట్ల చేసి చెందె సుఖంబున్
మనుజేంద్ర యవ్విధముఁ గని,కొని యాఁదుము సత్యధర్మకుశలత్వంబున్. 31
వ. అని చెప్పిన నజాతశత్త్రుండు శంతనుపుత్త్రునితో జగంబున ధనవంతులు నధను
లుం గలిగి యుండుదురు వారలలోన సుఖు లెవ్వరు దుఃఖు లెవ్వ రని యడిగిన
నిక్కురుపితామహుండు శమ్యాకుం డనునొక్క శాంతిపరాయణబ్రాహ్మణుండు

1 నిట్టమీనవు; నింటమీనవు. 2 నేమఱఁ. 3 యమం, బను.

సంసారంబు వదల విడిచి కూడు సీరకు నవసి యుండునట్టివాఁడు దొల్లి నాకడకు వచ్చి గోష్ఠీప్రసంగంబున నుపదేశించినవచనంబులు గలవు వాని వినుమని భవత్ప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబులై యుండు నని పలికి యిట్లనియె. 32

తే. ధనము కలిమియు లేమియుఁ బ్రాసునందు,నిలిపియెత్తంగ ములుసూపె నిర్ధనత్వ
మెక్కుడై దానిదిక్కున నెట్టు లన్న,వినుము గుణదోషములుభంగి విస్తరింతు.

క. ధనము గలవాఁడు మృత్యువ, ధనమున నున్నట్లు భయము దనచిత్తమునం
దనుకఁగ నుల్లల నుడుకును, విను శిఖిచోరాదిముఖ్యవిషయాపకున్. 34

క. కోపంబును లోభంబును, నేపారి మనంబు గలఁప నెప్పుడుఁ జంతా
తాపంబు నొందు సధనుం, డాపద గా కవ్విధము సుఖావహ మగునే. 35

క. ఎచ్చోట నైన నధనుఁడు, విచ్చలవిడి నుండు లేదు వెఱపించుకయుం
బొచ్చెపుఁజందం బొల్లఁడు, మెచ్చరె నుర లైనఁబలుకు మృదువై యుండున్.

క. లోకముచందము గనికొని, యీకాననఁగ నగుధనాదు లెల్లను గాల
వ్యాకులతఁ బొందఁ గలయవి,గాకుండమి యెఱిఁగి విడుపు గడుఁజదు రెందున్.

క. ధనవత్త్వము దుఃఖకరం, బని కని తత్కాంక్ష విడుచు నతని కధనతా
జనితాత్మాధీనత్వం, బనుపమసౌఖ్యంబు సేయు నక్షీణముగన్. 38

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు మంకి యనుబ్రాహ్మణునిచరిత్రంబు సెప్పుట.

వ. అని చెప్పి ననిన విని ధర్మతనయుండు పితామహునితో ధనతృష్ణాభిభూతుం డగు పురుషుం డేమిట సుఖియగు ననుటయు నయ్యమరనదీనందనుండు ధనార్జనంబుతోడివిసువుఁటం బుట్టినవిడుపున సుఖంబు గలుగు నయ్యర్థంబుఁ దెలిపెడునది యొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యిట్లనియె. 39

సీ. మంకి నాఁ బరఁగుబ్రాహ్మణుఁడు ధనేచ్ఛమై వర్తించు శిక్షింప వలయునట్టి
గుజ్జుదోయిని జట్టిగొని ప్రీతి లంకించి యుండ లంకియతోన గండు మీఱి
పాఱె నక్కోడియల్ పడి యున్న గనపలొ ట్టెనుంగుపై నది యెగసి పఱవ
నుభయపార్శ్వంబుల నురిపోసిన ట్లవి వ్రేలి చచ్చినఁ జూచి విప్రుఁ డడలి

తే. రత్నములుఁబోనివత్సతరంబు లకట
వ్రేలు చున్నవి లొట్టెన్గువెంటఁ దవిలి
యనుచు నిర్వేద మొంది యిట్లనియెఁ దన్నుఁ
గరుణతోడఁ గనుంగొనునరులతోడ. 40

తే. సారమతిఁ బరికింపంగఁ బౌరుషంబు, కంటె దైవంబు ముఖ్యంబు గార్యసిద్ధి
కెచట నేనియుఁ బౌరుష మెసక మెసఁగె,నేని యది దైవతత్త్వంబ యింతనిజము.

వ. కావున. 42

క. మనమునకు సుఖము గోరెడు, జనులకు నర్థక్రియావిశారదభంగుల్
పొనుపడ విడిచి భరము లే, కునికియ యూహించి చూడ నుర వెబ్బంగిన్.

వ. అని పలికి యుద్దామం బైన కామంబు విడువఁ బడకున్నఁ జిత్తంబునకు నిర్వృతి గలుగునే యనువిచారంబు పుట్టి తదీయోత్సారణం బూహించి యాచిత్తధర్మంబు నుద్దేశించి. 44

క. నీమూలం బే నెఱిఁగితిఁ, గామ నీవు సంకల్పమునన కలిగెదు సంక
ల్పామర్శరహిత మగుచే,తో ముద్రం దాల్తు నేను దుది యది నీకున్. 45

వ. అని కామం బనునది గోర్కి గావునఁ గోర్కి యొప్పమి దేటపఱుపం దలంచి.

తే. సొమ్ము గోరినయంతన సుఖము గలుగ,దది యుపార్జింపఁగా సిద్ధి యగుట నిజమె
కలిగెనేని యనేకచింతల నొనర్చుఁ,జెడుటచావుతోఁ దుల్య[1]మయ్యెడుమ యేల.

వ. ఇచ్ఛానిరసనంబు సుఖం బని వెండియు. 48

క. శోకశ్రమతృష్ణలకున్, నీకలిమియ మూల మగుట నీ కగపడువాఁ
డేకర్తవ్యము గానం, డో కామ నిన్నుఁ దొఱఁగి యుండెద సుఖినై. 49

క. నీ వాసపఱుప ధనములు, గావించెదఁబో [2]వినాశకముల నుడుపఁగా
నీవశమె [3]కాన నీచెడు, లేవగపుం దేదు పెనుప దేదైన్యంబున్. 50

చ. సులభమొ దుర్లభంబొ యని చూడ నెఱుంగవు గన్నదానిపై
నలముదు కామమా యిడుమ లందఁగఁ జేయుదు నిందు లేమిటం
గలుగదు నీకు నీ తెఱఁ గగాధరసాతలభంగి నీవు స
న్వొలమునఁ బోవ కుండి నినుఁ బుచ్చెద బచ్చెనగూఁపుపోకులన్. 51

తే. ధనముచేటున విసివి నామనము నిన్ను, నీడవిడిచె నో కామమ యేను శాంతి
దాంతిసత్యక్షమాభూతదయలఁ జెంది,నాఁడ లోభాదు లొందవు నన్ను నింక.

తే. కామసుఖదివ్యసుఖములు కాంక్ష దొఱఁగు, మేలిషోడశాంశంబునఁబోల లేవు
గాన కామమ నిను శత్రుకరణిఁ జంపి, బ్రహ్మపురమున నుండెద రాజుఁబోలె.

అజగరచరితవ్రతము.

వ. అని పలికి మంకి యివ్విధంబునం గోడెలు సచ్చినం బుట్టిననిర్వేదనంబున సకల కామంబులం బరిత్యజించి దేవసముండై యుండెనని చెప్పిన విని పాండవాగ్రజుం డేమివర్తనంబున నరుండు వీతశోకుం డగుచుఁ జరించు నెద్దానంజేసి పరమగతి వడయు ననుటయు ననిమిషనదీనందనుం డజగరచరితం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడుదానిం జెప్పెద నాజగరనామధేయుం డగునొక్కబ్రాహ్మణునిఁ బ్రహ్లాదుండు శమప్రకారం బుపదేశింపు మని యభ్యర్థించిన నతం డతని కిట్లనియె. 54

క. అనిమిత్తము భూతంబుల, జననం బవి రూపు సెడుట సంపన్నములై
యునికి విషాదము మోదం, బును జేయఁగ లే వనిత్యములుగ నెఱిఁగినన్. 55

1 మయ్యెడునదేల. 2 వినాశకతి నుడుపంగా. 3 కామమా చెడ, వేతగవుల్ లేదు పెనుపవే దైన్యంబుల్.

తే. [1]వఱదఁ గాష్ఠములఁ గూడిన వదువ బంధు, సంగమం బవి వాసినచాడ్పు తద్వి
యోగ మింత సూచిన వాని నుమ్మలికము, వొరయ నేరదు దానవవరతనూజ.

వ. ఈ తెఱంగు లే నెఱుంగుదు నాదెసఁ బ్రశాంతిం గని కాదె నీవు శమోపదేశం
బర్థించితివి వినుము. 57

క. మే లర్థింపను గీడును, జాలింబడి తొలఁగఁ ద్రోవ సరిఁ దూష్ణీంభా
వాలంబిమనస్కుఁడ నై, యాలంబుగఁ జేసి నడతు నయ్యిరుదెఱఁగున్. 58

క. సరసాన్నముఁ బిణ్యాకము, సరిగాఁగ భుజింతు మృదులశయ్యాతలముం
ధరణియు శయనరుచికి నా, కరయంగా నొక్కరూప యసురప్రవరా. 59

ఆ. నారచీర యేనిఁ జారుచీనాంబరం, బైనఁ గట్టికొనినయపుడు హృదయ
మొప్ప దొప్పు ననక యుండు రూపాదుల, నలమికొనవు చక్షురాదికములు.

వ. అని వెండియు. 61

ఆ. చలన మేది పుట్టుఁ జావును బిరువెట్టి, యామిషార్థిజనుల నపహసించు
చెలిమితోడ లేమి కలిమి వాటింపని, రమణ నునికి యజగరవ్రతంబు. 62

ఆ. అనియతంబు లైన యాహారవిహరణ, శయనముల విధాతృసంప్రయుక్త
భంగిఁ బరఁగు నంతరంగ[2]నిర్భరవ, ర్తనము కలిమి యజగరవ్రతంబు. 63

ఆ. నిత్యతృప్తి శౌచనిరతితాల్మి, సమత్వ, మారఁ గలిగి చిత్సుఖానుభవము
ప్రచుర మగుట యజగరవ్రత మది విను, యజ్ఞదుర్లభంబు ప్రాజ్ఞభూమి. 64

వ. ఇది శమప్రకారం బనియె నని చెప్పి భీష్ముండు. 65

క. అజగరచరితము దనకును, నిజముగ నలవఱుప నేర్చునిర్మలమతికిన్
వృజినభయమన్యుశోకము, లజేయములు గావు మోక్ష మాయత్త మగున్.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బంధుమిత్త్రకర్మవిత్తప్రజ్ఞలయం దెయ్యది నరు
నకు సుప్రతిష్ఠం జేయు నని యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కి ట్లనియె. 67

క. ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్ఠ లాభము, ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ బ్రజ్ఞయ చువ్వే
ప్రజ్ఞయ [3]కైవల్యంబును, బ్రజ్ఞాసాధ్యములు గానిపనులుం గలవే. 68

వ. బలి ప్రహ్లాద మంకి ప్రభృతులు ప్రజ్ఞ నకాదె సమాధానసంపన్ను లయిరి కా
శ్యపనామధేయుం డగుధరణీసురోత్తముం డొక్కయుద్ధతపురుషునిరథంబు
దాఁకి పడి తదవమానదూయమానమానసుండై యసుపరిత్యాగపరవ్యవసా
యుం డగుటయు నింద్రుండు సృగాలరూపంబు నమ్మహాద్విజునిపాలికి వచ్చి ప్రజ్ఞా
[4]సంబోధకం బగుసంవాదంబునం జిత్తప్రసాదంబు గావించె నని విందు మెల్ల
భంగులఁ బ్రజ్ఞ యుత్తమాధికారం బనిన విని ధర్మతనయుండు. 69

క. నరవర దానముఁ దపమును, గురుశుశ్రూషయును యజ్ఞకోటియు నెల్లై

---

1 వఱుతఁ. 2 నిర్భరవ. 3 కైవల్యదమును. 4 సంపాదకం.

పరిణతిఁ బొందం గలయవి, పురుషున కిత్తెఱఁగు దెల్లముగ విన వలతున్. 70

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను మేలు లనుబంధించు మేలు లట్ల కీళ్లును ననుస్యూతంబు లయి తోడరు నాకర్ణింపుము. 71

క. కఱవుపయిఁ గఱవు వారయుచు, వెఱపుపయిన్ వెఱపుదోఁప విడువని యిడుమం
దొఱఁగమి పైఁబడుసుఁ జిడుసుఁ, దొఱఁగమిఁ జేస్పడుచు నడచు దుష్కర్మములన్.

వ. అని మఱియును. 73

ఆ. ఉత్సవంబుమీఁద నుత్సవ మందుచు, సుఖముమీఁద సుఖము సొప్పడంగఁ
బుణ్యపదముమీఁదఁ బుణ్యపదంబున, కరుగు నరుఁడు సుకృతి యైన నధిప.

క. పులుఁగులలోఁ బూత్యండక,ములు సారము లైనధాన్యములలోనం బొ
ల్లులుఁబోలెను జూవె మను,ష్యులలో ధర్మరహితాత్ము లుర్వీనాథా. 75

క. చనినఁ జను నున్న నుండు, న్మనుజుఁ డొకటి సేయఁ జేయు [1]నరనాయకతో
డన తగిలి నీడవోలెను, విను చేసినకీడు మేలు విడువవు వానిన్. 76

క. సమయం బైనను గుసుమఫ,లము లెట్టులు దోఁచుఁ దరువులం దటితోఁ గ
ర్మములం బొడమున్ సుఖదుః,ఖము లట్టుల నిష్ప్రయత్నకలితోద్భూతిన్. 77

క. తెలిసికొనఁ బడయ రాదు లా,స్యులపోయెడి తెరువు లరసియును జదలం బ
క్షులు నీళ్లలోన మీనం,బులు వోయెడుత్రోవ లెఱుఁగఁ బోలునె యధిపా.

క. ఐనను గాఢనిరూపణ, మానసుఁ డై యార్యజనుల మహితవచనముల్
వీనుల [2]నినుచుచు ధర్మము, లైనవి సేయంగఁ దప్ప కగుఁ దత్ఫలముల్. 79

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో భూతసృష్టి యెవ్వానివలన నెబ్భంగి నైనయది యెఱింగింపు మనవుడు నతం డిదియును మఱియుం గొన్ని యర్థంబులు భరద్వాజుం డడిగిన భృగుండు సెప్పి నప్పరిపాటి యుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యతని కిట్లనియె. 80

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బృథివ్యాదిభూతోత్పత్తిక్రమం బెఱింగించుట.

సీ. కైలాసశైలశిఖరమునఁ దేజోవిరాజితు భృగు భరద్వాజుఁ డధిక
వినయంబుమైఁ జేరి మునినాథ భూతసృష్టిప్రకారము నాకుఁ జెప్పు మనిన
నమ్మహాత్ముఁ డి ట్లను విను నారాయణుం డవ్యయుం డనంతుండు భూత
సృజనంబు దలఁచి మున్ సృజియించెఁ దనదుసహస్రాంశకమున నవ్యక్తుఁ డనఁగ

తే. మనసునన యజరామరు ననుపమాను
నతనివలన మహత్తత్వ మావహిల్లె
నతఁడు దివ్యతేజోమయం బైన నహమ్ము
మొకటి గలిగింప బ్రహ్మాయం దుద్భవించె. 81

తే. అతనితలఁపునఁ బ్రభవించె నాకసంబు, దానియందు జలంబు లుద్భవమునొందె

---

1 మనుజాధిప. 2 నూనుచు ధర్మము.

సలిలమున నగ్నిమారుతజననమొనరె, ననలపవనయోగమున మేదిని జనించె.

వ. ఆబ్రహ్మాద్యఖిలభూతాత్మకుం డెట్లనిన నతనికి శైలంబు లస్థులు మేదిని మేదో మాంసంబులు సముద్రంబులు రుధిరం బాకాశం బుదరంబు పవనుండు నిశ్వాసం బగ్ని తేజంబు సరిత్తులు సిరలు రవిచంద్రులు నయనంబు లూర్ధ్వలోకంబు శిరంబు పాతాళంబు పాదంబులు దిశలు బాహువు లిట్లనంతాత్మకుం డగు వాఁడు విష్ణుం డిత్తెఱంగున విశ్వంబు విష్ణునివలనం గలిగె ననిన విని భరద్వాజుం డాకాశాదిభూతంబు లేనింటిప్రమాణంబులు నడిగిన భృగుం డవి యనంతంబులు దేవతలకుం గొలఁది వెట్ట రాకుండు నొక్కచోటు నిరూపించి యీభూతం బింతనుండి యట లేదన రాదు పంచభూతంబులు నిరవధికంబు లదియె త్తెఱం గనిన విష్ణునకు గాణం బై యనంతుం డనునామంబు గలదు గాదె విష్ణుండు జగత్కర్త విష్ణుతనుభూతం బయినమహాభూతపంచకం బప్రమేయంబు గాక తక్కునే యని యెఱింగించిన. 83

సీ. విని భరద్వాజుండు మునినాథ పుష్కరంబునఁ బుట్టె నన్నష్ట పుష్కరంబు
బ్రహ్మకు నాది నాఁ బట్టయ్యె నెట్లొకో నావుడు విష్ణుమానసభవుండు
బ్రహ్మయాద్యుఁడు పుష్కరముపదాసనరూపముగఁ గల్పితంబయ్యెమున్నుపిదప
ననునిశ్చయంబు లేకునికిఁ బద్మజుఁ డప వలసియు నుండు నయ్యలఘుతేజుఁ

తే. బద్మనుది భూతధాత్రి యప్పద్మమునకు, గగనమూర్థిత మగుమేరునగమురుచిర
చారుకర్ణిక యందుండి సకలజంతు,సృజనధుర్యత్వమహిమ నయ్యజుఁడు వెలుఁగు.

వ. అని భృగుండు సెప్పిన విని భరద్వాజుండు భూతంబు లై నగుట యేమిట నని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 85

క. వాయువు చేష్టారూపము, శ్రోత్రయు నెడ నభంబు ద్రవముమునివర జల మూష్మాయిత మనలము గాఠి, న్యాయితము ధరిత్రి యిట్టు లైదు దెఱంగుల్. 86

వ. ఈయయిదింటనకాదె జంగమంబులు స్థావరంబులు నై నయవి యనుటయు భరద్వాజుండు స్థావరంబులయందు భూతగుణంబు లేమిటం గంటి మని యడిగినభృగుం డి ట్లనియె. 87

సీ. అశనినిర్ఘోషంబు నాకర్ణనము లేక వికృతి నెట్టులు వొందు వృక్ష మాకసము శక్తిసూవె శ్రోత్రము నిదాఘంబుచోఁకునవాడుఁజోఁకెఱుంగుటసమీర
శక్తి మార్గముఁ గని చాఁగెడుఁ గనుట తేజశ్శక్తి పాదపసంజ్ఞఁ బరఁగుఁ
బాదజిహ్వలఁ గొని పానంబు సేయుట జలశక్తి జిహ్వ నైజంబు లైన

తే. కుసుమధూపాదిగంధముల్ గొనుట నెలమిఁ
దాల్చు నని చెప్పఁ దరువు వేదంబు ఘ్రాణ
మురివిశక్తి యి ట్లయిదును నుల్లసిలుట
ననఘ భూజంబు పంచభూతాత్మకంబు. 88

వ. శైలాదులయందు నిట్లు యూహింపఁ బెఱభంగులం గలిగి యుండుఁ బంచభూతాత్మకంబు గానిభూతంబు లే దనుట వేదనిశ్చయం బనిన విని భరద్వాజుండు.

క. భూముఖ్యం బగుభూత, గ్రామంబుగుణంబు లైనగంధాదులఁ దే
జోమహిత యనుభవించుట, [1]యేమెయి నెద్దాని కావహిల్లుచు నుండున్. 90

తే. అనిన భృగుఁ డిట్టు లను విషయములు నింద్రి
యములు మనసును గ్రమసాధనములు గాఁగ
నంతరాత్మ ప్రకర్త్మ యై యనుభవించి
సత్కృతము లగు మోదఖేదములఁ బొందు. 91

వ. అప్పురుషుండు. 92

క. క్షేత్రజ్ఞుం డనఁగ నిఖిల, గాత్రవ్యాప్తత్వమహిమ గలిగి సమీరా
మాత్రణమున జీవుండును, గోత్రము నై [2]సర్వవర్తకుం డగుచుండున్. 93

క. అగు నీతత్త్వము సత్త్వా, దిగుణత్రయవికృతి [3]కత్యతీతం బై పూ
ర్వగుణత్వంబునకుం జన, విగతత్వంబునకు నెలవు విమలవిచారా. 94

ఆ. బుధుఁడు సూక్ష్మవిమలబుద్ధి నప్పురుషుని, నరసి కాంచి యతనియంద మనసు
డిగ్గ విడిచి యెగ్గు లగ్గును బొందక, శుద్ధశాంతిఁ బరమసుఖముఁ బొందు. 95

వ. అని వెండియు. 96

—భృగుమహాముని భరద్వాజునకుం జెప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము.—

సీ. ఆగమసత్యధర్మాచారతపముల కునికిపట్టులు గాఁగ వనజభవుఁడు
గలిగించె మున్బ్రాహ్మణుల మఱి కల్పించె నృపవైశ్యశూద్రుల నిర్మలాత్మ
బ్రాహ్మణాదికముగఁ బరఁగునన్నాలుగు జాతుల యుజ్జ్వలచ్ఛాయ లోలి
సొంపారుఁ దెలుపును గెంపును బసపుచాయయుఁ గప్పు నయ్యె నంద్రార్యవర్ష్య

ఆ. లాత్మకర్మ మెడలి యనులోమవృత్తి నె,జ్జాతి సొచ్చు నన్యజాతిపనికి
దాని కట్టిభంగి దలకొనుఁ బెక్కులు, పనులఁ జేసి జారతనము వచ్చు. 97

క. సితరక్తపీతనీలము, లతులమతీ మొదలు దొడఁగి యం తంతకు హీ
నతఁ దాల్చుఁ గాన యెఱిఁగిం,చితి నీపరిపాటిఁ గర్మశీలతఁ గొఱకున్. 98

వ. అని మఱియును. 99

క. సత్యను [4]బ్రహ్మము దపమును, సత్యము ప్రజలను సృజించు సత్యము లోక
[5]స్థిత్యాధానముఁ జేయును, సత్యం బనృతంబుచేత సంపిహిత మగున్. 100

వ. అట్లుం గాక ధర్మాధర్మంబు లనఁ బ్రకాశతమంబు లన బోధాజ్ఞానంబు లన స్వర్గనరకంబు లన సుఖదుఃఖంబు లనఁ బరఁగుబుధజనవ్యావహారికశబ్దంబులకు నర్థంబు లై సత్యానృతంబులు ప్రవర్తిల్లుం గావున. 101

క. అనఘా దుఃఖాత్మక మగు, నసృతం బడఁగించుటకుఁ బ్రయత్నమున సుధీ

1 యేమిట. 2 సర్వావర్తకుం. 3 గత్యతీతం. 4 ధర్మము 5 స్థిత్యాధారముఁ.

జను లాచరింతు రసితం,బును మోహవిఘాతనియమములు నిష్ఠమెయిన్. 102
క. ఒలయు జరావ్యాధిప్రభృతులు శారీరములు గాఢతోకకశోకా
దులు మానసములు దుఃఖం,బులు రెండువిధముల నిట్లు పురుషు నలంచున్.
క. శారీరమానసము లగు, నీరెండువిధములు దన్ను నేపక యుండం
గోరికొని నియమములఁ బ్రతి,కారం బొనరింపఁగా సుఖం బొందు నరున్. 104
క. విను దుఃఖంబులఁ దెగఁ ద్రోఁ,చినపురుషుఁడు సౌఖ్యసక్తచిత్తుఁడు గా [1]కా
రినవైరాగ్యముఁ జెందిన, ననుపమ మగుపరమపదము నమ్మెయి నేర్చున్. 105
వ. అనిన విని భరద్వాజుం డాశ్రమధర్మప్రకారంబులు సువ్యక్తంబులుగా నెఱిం
గింపు మనుటయు భృగుం డి ట్లనియె. 106
సీ. గురునకు భక్తుఁడై పరమాదరమున వేదాభ్యాస మెప్పుడు నాచరించు
చును శౌచశీలత వినయంబు త్రిషవణస్నానంబు భాస్కరానలసపర్య
పాటించు చుండుట బ్రహ్మచారికవృత్తి ధనధాన్యములు గర్హితంబు గాని
తెరువునఁ బడసి యతిథిపూజ మున్నుగా నన్నపానాదిభోగానుభవముఁ
తే. బొందువాఁడు గృహస్థుండు గందమూల,శాకఫలము లాహారంబుశయ్యభూమి
వననివాసికి నిస్సంగవర్తనమున, భిక్షబ్రదుకు గ యతిశాంతిఁ బేర్చి యుండు.
క. ఫలకాంక్షి గాక నియతిం, జలిపిన నీయఖిలకర్మజాతంబును ని
ర్మలమోక్షపదముఁ జేర్చుట, గలుగు నవశ్యంబుఁ బుణ్యకరణప్రవణా. 108
వ. అనిన విని భరద్వాజుండు పరలోకం బన నొకండు గల దం డ్రీలోకంబునకును
నాలోకంబునకును విశేషం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన భృగుం డతని
కి ట్లనియె. 109
క. ఇది కర్మభూమి భోగా,స్పద మాలోకంబు ధర్మపరులకు సులభం
బది సత్యశౌచసౌజ,న్యదయాదులు లేనివారి కప్రాప్య మగున్. 110
క. ఈలోకము దుఃఖబహుళ, మాలోకము భూరిసుఖనిరంతర మం దే
జాలియును లేక యొండొరు,తో నెస్నగఁ బొంది యుండుదురు జను లనఘా.
తే. హస్తిమశకాంతరము గల దరసి చూడ, వానగృహశయనాసనవసనగంధ
మాల్య[2]తౌర్యత్రికారామ మానినీజ, నాదిసుఖసాధనములకు నందు నిందు.
వ. అని వెండియు. 113
క. ఇవి పుణ్యలోకవిషయ, వ్యవసితవచనంబు లధమ మగులోకము ధ
ర్మవిదూరజనులు పొందుదు, రవిరతబహుదుఃఖనిలయ మది విప్రవరా. 114
క. విను మమకారవివర్జిత, మనస్కులకుఁ బుణ్యపాపమార్గంబులు తే
మిని లోకంబులఁ ద్రిమ్మర, [3]రనఘా పొందుదురు శాశ్వతానందంబున్. 115
వ. అని చెప్పి భృగుండు బ్రహ్మవిహితంబు లగుధర్మంబులు సంక్షేపరూపంబున

1 కాదినవైరాగ్యము; కాదినవైకార్యము... నమ్మెయి నెర్చుణ్. 2 తూర్యత్రయా. 3 కనఘా

నెఱింగించితి ననిన భరద్వాజుండు ప్రముదితాత్ముం డగుచు నమ్మహాత్ముం బ్రశం
సించి వినతుం డై పిదొ్ప్వనియె నతనిచేత విన్నంతవట్టును నీకుం జెప్పితి నీ వింక
నెయ్యది విన వల తనుట యు ననిమిషనదీనందనుతో ధర్మనందనుం డాచారవిధి
వినువాంఛ నాయుకంబునం బేర్చియుండు ననవుడు నతం డతని కి ట్లనియె. 116

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నాచారవిధి యెఱింగించుట—

సీ. సజ్జను [1]లందు రాచారవంతుల దురాచారంబు గష్టత్వకారి యట్లు
గావున నాచారగతి వింట గడులెస్స రాజమార్గంబున రచ్చ నంద
మూత్రపురీషవిమోక్షంబు సేయమి శౌచి యై వార్చి నిష్ఠను జలంబు
సొచ్చుట సంధ్యల సూర్యు సేవించుట యర్కోదయాస్తమయముల నిద్ర
తే. వోవకుండుట పంచార్ద్రభావమొంది కుడుచుటన్నంబు దెగడమి దడిపదములు
గలుగ నిదురపోఁ జోరమి సత్కర్మవేది, నారదుఁడు వినరించె నాచారములుగ.
తే. ఉదయ మగుసూర్యుఁ గనుఁగొను టొప్ప దన్య
వనిత నగ్న యై యుండంగ వలదు చూడఁ
దనపురీషంబు సూచుట ధరణినాథ
కీడు నిజపాపగుప్తి యకృత్య మరయ. 118
క. సురతంబు గుప్త మగుటయు, గురుశుశ్రూషయును బ్రహ్మకులభజనము నా
యురవాప్తిఁ జేయు లక్ష్మీకరంబు లగు నూర్ధ్వలోకగతియు నొనర్చున్. 119
వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డధ్యాత్మవిద్య విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతనికి
దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 120
సీ. జలధితరంగలచాడ్పునఁ బొడముచు నడఁగుచు నుండు భూతాత్మునందు
భూమిప్రభృతిభూతములు వానిగుణములు గంధాదు లింద్రియగ్రాహ్యకోటి
యనఘ శ్రోత్రం బాది యగునింద్రియశ్రేణి దర్వియుఁబోలె సాధనత నొందు
మనసింద్రియములకుఁ బెనుఁ బ్రాపు బుద్ధితన్ముఖమున నిశ్చయంబునకుఁ దేరఁ
తే. బురుషుఁ డవ్విషయంబులఁ బొందు నిట్లు
గాక యుండ నింద్రియములఁ గ్రమ్మఱించి
మనసుతోఁ గూర్చి బుద్ధిలోనన యడంప
బుద్ధి నిర్విషయస్థితిఁ బురుషు నొందు. 121
క. విను మాత్ముఁడు క్షేత్రజ్ఞుం, డన భూతాత్ముఁ డనఁ బురుషుఁ డనఁ బరమేశుం
డన బుద్ధిసాక్షి యన [2]నం, జనరహితుం డనఁగఁ బరఁగు శాంతిప్రవణా. 122
క. తనయందు దోఁచువిషయము, లనుభవగోచరము లగుట [3]యదిమాయానం
జనితస్వప్నం బై యాత్మునికిం దనుఁ గాన [4]లేని మోసము దెచ్చున్. 123
క. విను గుణములు మాయకు నొడలని యెఱిఁగి తమోరజస్సు లడఁచి మనస్సత్త్వం

---

[1] లంద టాచార; లంద నాచార. 2 గా, జననరహితుఁ డనఁగ. 3 నది. 4 లేమి.

బున నిలిచి సద్వివేకం,బున నదియుం ద్రోచి విపులబోధాత్ముఁ డగున్. 124

తే. అరసి చూడ సత్త్వంబు సుఖాత్మకంబు, సాంద్రదుఃఖమయంబు రజస్సు బోధ
మాంద్యమూర్తితమస్సనుతత్త్వమూఁది, గాయపస్థలఁబొరయమి మాయపోక.

వ. అని యధ్యాత్మప్రకారంబు నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు యోగంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె. 126

—ధర్మజునకు భీష్ముఁడు యోగప్రకారంబు సెప్పుట.—

సీ. తెలి వొందు మనసు నిశ్చలవృత్తి నేకాగ్ర మై యున్కి గోకి నిష్ఠాతిశయము
కలిమి కృత్యంబు మేఘంబున మెఱుఁగును నలినపత్త్రంబున సలిలకణముఁ
బోలె మంతవ్యంబు పొంతఁ జరించుమనంబు దానికిఁ బవనంబుగతియ
గతి గాన హితము మారుతధారణము పవమానంబు గ్రమమునఁ గాని నిలువ

ఆ. దలయ విసువఁ గాదు తలకొని యమనియ,మాదు లెనిమిదియును నభ్యసింపఁ
గావిచార మొలయుఁ గలుగు వితర్కంబు, మఱివివేక మనిలు నెఱికిఁ దెచ్చు.

క. విను మంతర్నాడిం జనఁ, బనుపడి పవనంబు బ్రహ్మపద మొందఁగ శాం
తినిరూఢ మైనచిత్తము, గను నానందంబు నంప కలయుం బిదపన్. 128

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో జపవిధిప్రకారంబును జపశీలు రగు
వారు పోవుగతియును నెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీవిభునకు నమ్మహాత్ముండి
ట్లనియె జప్యంబువిషయంబుగా యమకాలమృత్యుభూసురేక్ష్వాకులకు సంవా
దంబు ప్రవర్తించె నయ్యితిహాసంబునుం జెప్పెద మున్న నాయెఱింగిన తెఱం
గునుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 129

—యమకాల మృత్యు భూసు రేక్ష్వాకుల సంవాదము.—

సీ. వేదాంతవిదు లనుమోదించునట్టిది జపకర్మ మత్యంతశౌచశాలి
యై కుశాస్తీర్ణసమావనతలమున గుశముష్టి సేకొని విశదచిత్త
వృత్తి నింద్రియములు విషయసక్తంబులు గాకుండ నిలిపి తదేకపంత
మత్సరాహంకారమానదంభాపగమంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ గలిగి

తే. జపము సెల్లించుపురుషుండు సర్వలోక, విజయి నిస్పృహా మగుజపవిధివిశోక
హర్ష రాగాదికంబును నవ్యయంబు, నైనపదముఁ బొందించు నృపాగ్రగణ్య.

క. శౌచాదిగుణము లెడలుట, నీచత్వము వాటిలంగ నిశ్చలమతి దు
ష్టాచరిత మైనజపవిధి, నాచెప్పినసుగతిఁ దేదు నరకము దెచ్చున్. 131

వ. అని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 132

సీ. వేదవేదాంగసంవేది గౌశికుఁ డను ధరణీసురుఁడు సంహితాజపంబు
విహితశీలతఁ జేయ వేయు వత్సరములు సనిన సావిత్రి యమ్మునివరునకుఁ
బొడసూపి తనుఁ జెప్పఁ గడు భక్తితో నతం డెఱిఁగిన నిచ్చెద నిష్ట మడుగు
మనిన నాతండు జపాతినిష్ఠయ కోర నది యిచ్చి దేవి నీ కత్యుదాత్త

తే. గతియు నగుధర్మ మట్టి నీకడకు వచ్చు
యముఁడుఁ గాలుండు మృత్యువు నరుగుదెంతు
రనఘ నీకును వారికి నాసహిల్లు
వాద మని చెప్పి చనియె భూవరవరేణ్య. 133

క. ధరణీసురుఁడును జపతత్పరుఁడై దివ్యాబ్దములు శతంబు గడపె న
ప్పురుషవరుకడకు ధర్మము, పరమప్రీతిఁ జనుదెంచెఁ బౌరవముఖ్యా. 134

తే. అట్లు సాకారమై వచ్చి యతనితోడ, నీజపంబున సిద్ధించె నిరతిశయము
లైనపుణ్యలోకములునీకందుఁజనుము,తనువుఁ[1]జిత్తంబువిడిచియుత్సవమెలర్ప.

వ. అనిన విని యమ్ముని ధర్మంబున కిట్లనియె. 136

క. తనువు దొఱఁగి చనులోకము, లనఘా యే నొల్ల మేల యైనను దుఃఖం
బున కోర్చి నాతలంపున, కనుగుణమై యుండ దీని నగునె తొఱంగన్. 137

వ. అనుటయు ధర్మంబు. 138

క. ఒడ లెట్లు విడువవలదే, కడురమ్యము నాక మింత గానవొకో నా
వుడు మేను వెలిగ నట వో, నొడఁబడ నని పలికె బ్రాహ్మణోత్తముఁ డధిపా.

వ. అని పలికిన ధర్మం బతనితో నీ వొడలు విడువ నొల్లవు పో యమకాలమృత్యువులు వీరె వచ్చిరి చూడు మనియె నయ్యవసరంబున వారలు వచ్చి యమ్మహీసురవరుముందఱనిలిచి తమ్ముం బేర్కొని రాతని నుద్దేశించి యముండు నీజపంబుఫలంబు సిద్ధించె ననియుఁ గాలుండు నీకు నాకలోకారోహణంబునకుం గాలంబైనం దోఁచితి ననియును మృత్యువు గాలచోదితనై నిన్ను నేఁడు గొనిపోవచ్చితి ననియుం బలుకుటయు నమ్మాటలు గీటునం బుచ్చుచు వారలవదనంబులు విలోకించి సవినయవ్యాహృతస్వాగతుం డయి యవ్విప్రుం డేను మీకు నెప్పని సేయువాఁడ నని పలికె నట్టియెడఁ దీర్థయాత్రాపరుండై నయిక్ష్వాకుం డచ్చటికి నేతెంచి వార లందఱకుం బ్రణతుం డయ్యె బ్రాహ్మణుం డతిథింగా నిరూపించి యాదరభరితుం డై. 140

కౌశికునకు నిక్ష్వాకుమహారాజునకు నయినసంవాదము.

క. నాకలిమితోడ నిచ్చెద, నీ కెయ్యది యిష్ట మనిన నృపతి నృపులు దా
నైకపరులు గొనువారలె, యేకామ్యము లైన నిత్తు నీ వడుగు తగన్. 141

వ. అనిన విని విప్రుం డవ్విభున కిట్లనియె. 142

క. కొనువారు ప్రవృత్తులు గాక నివృత్తులు గొందు రయ్య కామ్యంబులు నా
మనమున లే వే నేమియుఁ, గొన నిత్తున కాన యధిప కోరుము తగఁగన్. 143

వ. పూజారూపంబున నిచ్చినయది యతిథి గైకొనుట యొగ్గు గా దనుటయు నమ్మనుజపతి నీ విచ్చువాఁడవయేని నీసకలజపంబుఫలంబును ని మ్మనిన నమ్మహీదేవుండు.

1 జింతయు.

క. జపఫలమునసగ మిచ్చెద, నృప యంతయు నైనఁ గొనుము నీ వనవుడు న
జ్జపముఫలం బెయ్యది యని, నృపుఁ డడిగిన నాతఁ డేను నిరపేక్షుండన్. 145

క. కావున ఫల మిట్టిది యని, భావింప నెఱుంగ నొరులఁ బనివడ యడుగన్
నీ వా ఫలంబు గొను మది, దా వినఁబడుఁ బిదప ధర్మతత్త్వజ్ఞులచేన్. 146

వ. అనుటయు నయ్యైనతనయుండు ఫలం బిట్టి దని యెఱుంగ వేనిం గొన నొల్ల నన
వుడు నతం డతని కిట్లనియె. 147

క. నీ వడిగి తేను నిచ్చితి, భూవల్లభ యింక సత్యమున కూనము గా
దే వరియింపమి నావుడు, నావసుధాధీశుఁ డద్ధరామరవరుతోన్. 148

వ. రాజులకు యుద్ధంబు సుకర్మంబు గావున నీతో వివాదయుద్ధంబు సేసితి ననిన
నతండు నీ వేమి సేసి తేమి యది యట్లుండ నిమ్ము. 149

క. విను మిచ్చెద నని యీమియుఁ, గొనియెద నని పలికి పిదపఁ గొన కునికియు న
త్యనృతంబులు సత్యవ్రత,మునకుం దొలఁగంగ మనకు భూసుర తగునే. 150

క. సత్యము తపమును యజ్ఞము, సత్యము వేదంబు, దాంతిశాంతులు నగుటన్
సత్యము దొఱఁగుట నిర్మల,నిత్యానుష్ఠానములును నిష్ఫలము లగున్. 151

వ. అనిన విని ధర్మంబు వారల నుద్దేశించి యనూదులు విన వీరికి వివాదంబు వలదు
విప్రుండు దానఫలంబును రాజు సత్యఫలంబునుం బొందువారనియె నట్టియెడ
నాకంబు నరాకృతి దాల్చి వచ్చి తన్నెఱింగించి యయ్యిరువుర నాలోకించి వా
దేల మీరిద్దఱుం దుల్యఫలప్రాప్తుల రయ్యెద రిట్లు సేయుం డని పలికె నవ్విభుం
డట్లని నితండును నాయిచ్చునది గొనవలయు ననుటయు నమ్ముని యేను దప
స్స్వాధ్యాయనిరతుండం బరిగ్రహవిధియందు విరతుండ. 152

క. అనవుడు నరనాథుఁడు నా, కును నీకును సరియ కాఁగఁ గోరెద సత్క
ర్మనిరూఢి మత్సుకృతఫల, మునఘా కొనవే యనుగ్రహంబు దలిర్పన్. 153

వ. అని ప్రార్థించె నప్పుడు వికృతవేషు లగుపురుషు లిరువురు దమలో వివాదంబు
సేయుచు వచ్చి యవ్విభుండు మనల శాసింపనోపు నండు వొమ్మనుచు నిక్ష్వాకు
ముందట నిలిచిరి వారితెఱంగు వినుము 154

తే. ఒకఁడు గోదాన మొనరింప నొక్కరుండు
తత్ఫలము వేఁడఁ బ్రీతి నాతండు నొసఁగఁ
గొనినవాఁ డిది దక్కువ దనకు నని త
లంచి యుత్తమగోయుగళంబు విలిచి. 155

వ. సత్పాత్రదానక్రియ నిర్వర్తించి తత్ఫలంబు మున్ను దనకు గోదానఫలంబిచ్చిన
యతని కిచ్చువాఁ డయిన నతండును గొనువాఁ డయి యుండఁ డొనక యెడ సేసి
తిరుగం దిరుగ నప్పుడు ముట్టం బట్టినవాదు పుట్టిన వచ్చినవారై రత్తెఱంగెల్ల
నుక్తిప్రత్యుక్తుల నప్పుడమితేనికి నేర్పడం జెప్పి రట్లు సెప్ప వినిన యవ్విభుని

తోఁ బోలుత నొసంగినవాఁ డితం డడిగిన నెమ్మిం బ్రతిగ్రహింపఁగా నొసంగి
తిఁ బ్రతిగ్రహం బొల్లనినన్ను నితండు నిర్బంధింపం దగునే యని చెప్పినఁ బిద
పటియాతం డితండు గొనియెద నని యొకంబడి కొనమి పాతకం బగుట కర్మ
కాండవిదు లెల్ల నెఱుంగుదు రనవుడుఁ గౌశికుం డిక్ష్వాకు నుద్దేశించి వింటె
యప్పురుషునిపచనంబు లసి పలికి వెండియు. 156

క. నృప నీవు మదీయం బగు, జపముఫలం బడిగి తేను సమ్మతి నీఁగా
విపరీతఫణితు లాడిన, శపియింతుఁ జుమీ యెఱుంగఁ జాటితి నీకున్. 157

తే. అనిన నాతఁడు భయ మంది యాత్మలోన
నొకుల ఋాగికి నకట చేయొడ్డ కుండ
నట్టినా కిది వలసెనే యనుచుఁ గరము
సాఁచె నవ్విప్రుదెసకు నిశ్చయముతోడ. 158

వ. [1]అతండు ననేకవర్షంబులు సేసినజపంబుఫలం బంతయు నీ కిచ్చితి ననుచు ధార
వోసిన నమ్మహీసురవరునాననం బాలోకించి భూపాలుండు నాకరంబున జలంబు
లు వడియె మనకు నిద్దఱకును సత్కర్మసమత్వంబు గలుగవలదే నాయది యైన
యాగఫలం బేనును నీకిచ్చెదఁ గైకొనుమని పలికె నట్టియెడ వికృతవేషు లగున
ప్పురుషు లిరువురు నన్నరనాథు నుద్దేశించి యేము కామక్రోధులము ధర్మయమా
దులచేతను మాచేతను మీరిద్దఱుం బరీక్షితుల రైతి రింతియ కాని యిచ్చుట
యుఁ గొనుటయును నివి దైవాచరితంబులు మీకుం బని గా దని పలికిన విని
యవ్విప్రుండు భూవిభునితో ని ట్లనియె. 159

ఆ. శ్రద్ధయును బలంబు జపవిధియందు సా,విత్రి నాకు నిచ్చె వేఱ జపము
నాచరింపఁ [2]దగదు నైనను నింపఱ, యెదుర నీవు గోరి తివ్విధంబు. 160

క. కావునఁ బ్రార్థన సెఱుపం, గా వెఱచెద [3]నట్ల కాక గైకొంటి ధరి
త్రీవల్లభ నీసుకృతం, బేవెంటం దిగిచె నరుగు మీ వగ్గతికిన్. 161

వ. అనియె నయ్యిరువురసత్కర్మనిష్ఠావిశేషంబునం బ్రీతులయి బ్రహ్మాదిదేవతలు
వారలమీఁదం బుష్పవృష్టి గురియించుచు నయ్యెడకు నరుగుదెంచియభినందిం
చిరి దేవతూర్యంబులు మొరయ నప్సరోగణంబు లాడుచుం బాడుచు నుల్లసిల్లె
నయ్యవసరంబునం గౌశికు నిక్ష్వాకు నుద్దేశించి నాకంబు. 162

తే. అనఘులార సంసిద్ధుల రైతి రింకఁ, దడయ నేటికి నిర్మలోదాత్తగతికి
నుత్సహింతురు గా కన్నమత్సరాది, బంధకంబులఁ బోఁద్రోచి బ్రాహ్మణుండు.

వ. ధర్మయమాదులను నాదిత్యసంఘంబును సవినయప్రణామసహితంబుగా నా
మంత్రితులం జేసి. 164

---

1 ఇట్లు సాఁచిన నాభూసురోత్తముండు ననేక, 2 దగునె యైనను. 3 నట్లు గాన...మీత
ద్గతికిన్.

-౼ కౌశికాశ్వోపులు బ్రహ్మపదప్రాప్తి నంట. ౼-

క. వాయువుల నియతవృత్తిమ,నోయంత్రణ బొమలనడుమ నూల్కొలిపి విచే
ష్టాయితశరీరుఁ డై మూ,ర్ధాయోజితములుగఁ జేసి యత్తలఁ జేర్చెన్. 165

వ. అప్పుడు తదీయబ్రహ్మరంధ్రోద్గతుండును మహాజ్యోతిర్జ్వాలాకృతియుం బ్రాదేశ
మాత్రుండును నగుపురుషు నెదుర్కొని పరమేష్ఠిసమాధానంబున వచ్చితే య
ని పలికి వెండియు. 166

తే. జాపకులకు యోగులకును సమము పుణ్య, గతివిశేషంబు ప్రత్యక్షకలిత మందు
జాపకులు [1]నిర్భరోత్థాన శక్తి నధికు, లనుచు వక్త్రంబు విచ్చి రశ్మని యె నధిప.

వ. అనుటయు. 168

తే. బ్రహ్మరంధ్రనిర్గతుఁ డైన బ్రాహ్మణుండు, బ్రహ్మవదనంబు సొచ్చె భూపతియునట్ల
వెడలి తద్వక్త్ర మెప్పటి[2]వికసనంబుఁ, బొంద నందుఁ బ్రవేశించె భూపవర్య.

క. దేవత లచ్చెరువడి య,ద్దేవుని నయ్యిరువురను నుతించి రజుఁడు సం
భావించె ధర్మమును నవ,నీవర యప్పరమవిభుఁడు నిరుపమలీలన్. 170

వ. తదనంతరంబ యంతర్హితుం డయ్యెఁ దక్కినవారును నిజస్థానంబుల కరిగిరి జాప
కప్రకారంబును దదీయసుగతివిశేషంబు నెఱింగించితి నీ వింక నెయ్యది విన వల
తనవుడు నాపగాసుతునితోడం గుంతీతనయాగ్రజుండు నిరతిశయజ్ఞాన యోగం
బువిధంబు వినువాంఛ నాకుం గలదు సెప్పవే యనిన నప్పురుషుం డప్పౌరవో
త్తమున కిట్లనియె మనుబృహస్పతీసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దది యడి
గిన యర్థంబునకు బోధకం బయి యుండు నాకర్ణింపుము మనుః వాత్మీయగురుం
డగు దేవగురునకుం బ్రణమిల్లి. 171

-౼ మనుబృహస్పతి సంవాదము ౼-

సీ. జ్ఞానయోగము కృపాసంపన్నబుద్ధి నా కెఱిఁగింపవే యన్న నెలమి నాతఁ
డతనికి ని ట్లను ననఘ సత్కర్మయోగశ్రద్ధ దానికిఁ గారణం బ
నిష్టంబు డ్రోవను నిష్టంబు దేరను నరుఁడు గర్మాచరణం బొనర్చు
నెయ్యవి సుఖము లొక్కింతకాలమునకు నవియు దుఃఖంబు లై యానవిల్లు

ఆ. నింత యెఱిఁగి ఫలమునెడ నిరపేక్షుఁడై, [3]నతఁడుసౌఖ్యదుఃఖయుమముఁద్రోచి
కామముఖ్యవిపదకంపితజ్ఞానవి,శేషబుద్ధిఁ బరమసిద్ధిఁ బొందు. 172

వ. అని వెండియు. 173

క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహితం బగుటం
బ్రసరించునింద్రియములకు, వసంబు గా దొందఁ బరమవస్తువు పుత్రా. 174

క. స్త్రీపున్నపుంసకత్వము, లాపరతత్త్వమున లేమి నది విను తత్త్వ
ద్వావృతపారాపేతం బయి, దీపించుచు నుండు బోధ దేహత్వమునన్. 175

1 నిర్భరోదారశక్తి. 2 విలసనంబుఁ. 3 సమత సౌఖ్యదుఃఖచయముఁ.

తే. వెలుఁగు చుండెడిదీపంబు వేఱ వస్తు
వులఁ బ్రకాశింపఁ జేయున ట్లలఘునిత్య
బోధనజ్యోతి యింద్రియంబులను మాన
సమును దనప్రభ విగతజాడ్యములఁ జేయు. 176

క. విను పురుషున కింద్రియములు, మనంబు గలిగించుఁ గ్రియల మను జేశునకుం
దనతన తెఱఁగునఁ గార్యము, లనేకములు నూపునచివు లట్టుల వత్సా. 177

వ. అని పఱియును. 178

చ. అనలము దోఁచునే తరువునందుఁ గుఠారముఖంబు లైనసా
ధనములఁ [1]బ్రస్వ సజ్జనహితా తగఁ దర్చినఁ గాక యట్లు యి
త్తనువు నలంగఁ జేసి పరతత్త్వముఁ గాంతు మనంగ రాదు వి
న్ననువున నాగమోక్తమథనం బొనరించినఁ గాని యారయన్. 179

క. డెందమున కింద్రియములకు, నొందఁగ రాకున్న లేక యున్నే తత్త్వం
బెందు నపరభాగంబునఁ, బొందవు చూడ్కు లది లేక పోవునె సుమతీ. 180

క. వల యుగి యోదము గాలము, గలిగి కదా మృగముఁ బక్షి గజము ఝషము ద
క్షులు పట్టుదు రట్టుల త, జ్జులు విజ్ఞానంబుకలిమిఁ జూతురు పురుషున్. 181

క. పా మెఱుఁగుఁ బాముకాళులు, ధీసంతతుం డెఱుఁగ నేర్చు ధీసాక్షిత్వ
శ్రీసంతతుఁ బరమపురుషుని, ధీనులనిర్లోచనంబు తెఱఁగు నెఱిఁగినన్. 182

క. కలుగుం దోఁపమి యమునఁ, గలుగునె యంశటన యమృతకరునకు నాశం
బల యాపరవస్తువునకుం, గలదె యభావంబు మనసు గాననికలుచన్. 183

క. రవిబింబము రాహువు పయిఁ, గవిసినఁ బాసినను దోఁపకయుఁ దోఁచియు నుం
డువిధమ యజ్ఞానంబున, యవిరతవిరతులయధీనుఁ డగు [2]టాత్మునకున్. 184

క. విను మానసప్రసన్నతఁ, దనుఁ గనుపురుషుండు గలుషతం గానఁడు దే
ఱిననీట రూపు నూడఁగ, నను నై కలఁక నది లేని యట్టులపోలెన్. 185

తే. ఇంద్రియంబులు దమయిచ్చ నిట్టునట్టుఁ,దిరిగెనేనియుదుఃఖముల్ దెచ్చునవియ
కట్టువడిసుఖ మొనరించుఁ గానయాత్మఁ,గావలయునింద్రియచోరగణమువలన.

క. పాపక్షయమున బోధం, బాపాదింపఁబడి మెఱుఁగుటద్దముకరణిం
జూపునకు వచ్చుఁ దనుఁ దా, నాపురుషుఁడు గాంచుపనికి నై తన్మయతన్.

తే. ధ్యానయోగనిశ్చల మగు నంతరంగ, మెడల విడుచు గుణంబుల నిద్ధశాంత
మైననిర్గుణవస్తువునందుఁ గలయుఁ, బరమపద మది దానికిఁ బరము లేదు. 188

వ. అని పలికి సమ్యగ్జ్ఞానంబునకు మాయ మాటు గావున దాని మొఱంగు తెఱంగు
దేటపఱుపం దలంచి యి ట్లనియె. 189

---

1 బ్రస్వ...ద్రచ్చినఁ గాక. 2 నాత్మునకున్.

-- బృహస్పతి మనువున కుపదేశించినమాయాప్రకారము. --

క. విను మాయావిధ మిట్టిది, యని యారయ వెరవు గలుగ నవనిం జరణాం
బనఘా మోహనిజంతువు, సనుచో స్ఫురయంగ రానిచందం బొందున్. 190

క. గుణమూర్తి మాయ దానిని, గణుతించెద నన్నఁ దెగడు గ్రాహ్యాత్వంబున్
గుణములఁ బెకఁబాపంగా, గణనాతీత మగువెలుఁగు గనుఁ [1]దాన తగన్.

తే. వినుము నృప సత్త్వమును రజస్సును దమస్సు
ననఁగ గుణములు ముప్పిరి గొనుచు నాత్మఁ
జుట్టుకొను నొండుమెయిఁ దెగ విట్టలముగ
నొలయువైరాగ్య మనుకొడవలిన కాని. 192

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 193

ఆ. మణిమయములుఁ గనకమయములు రజతమ
యములు మఱియు మృణ్మయాదికములు
నైనపెక్కుపూసలందుఁ ద్రాడున్నట్లు
భూతకోటియందుఁ బురుషుఁ డుండు. 194

క. ఏకరసమయక్షేత్ర మ,నేకౌషధిరసమయం బయినయట్లు సుమీ
యేకవిధ మైనబుద్ధి య,నేకము లగుకర్మములమెయిం బోక నృపా. 195

ఆ. జలము పృథివికంటె జలముకంటెను దేజ, మంతకంటె వాయు వాకసంబు
దానికంటెఁ బెద్దవాని కెల్లను బెద్ద, మనసు బుద్ధి పెద్ద మనసుకంటె. 196

తే. ధరణి మొదలైన పంచభూతములకంటె
మనసుకంటెను బుద్ధికంటెను మహత్త
రంబు గాలంబు గాలతత్త్వంబు మిగిలి
యుండు విభుఁ డిజ్జగంబుల కొడయుఁ డతఁడు. 197

క. ఆదియు మాధ్యము నంతము, నా దేవేశునకు లేమి నవ్యయుఁ డతఁ డీ
వేదములకు నానావిధ,వాదములకుఁ [2]జేరుగడ భవక్షేపి నృపా. 198

క. అనుభవము మ్రింగు శాంతిం, గనునది నిర్భేదసత్ప్రకాశం బది దా
విను తలఁపునకును బలుకున,కు నగమ్యము గర్మముల కగోచర మనఘా. 199

క. మనసు గొని మనసు బుద్ధిం, గొని బుద్ధిని దర్శనంబు గొని దర్శనమున్
విను క్రమమున నొదిఁగించినఁ, గను బుధుఁ డక్షరుని విష్ణు ఘనబోధనుయున్.

క. అమృతం బచ్యుత మమలం, బమేయ మవ్యయ మనంత మవ్వెలుఁగు యమా
ద్యముల నలవడినచిత్తము,శమాతిరేకమునఁ బొందు సంవేద్య మగున్. 201

క. అని గురుఁ డుపదేశించిన, విని మనువు గృతార్థుఁ డయ్యె విద్వన్నుత నీ
వును నలవరింపుమీ మన,మున నివ్వాక్యములయర్థముం దత్పరతన్. 202

---

1 దాన తనరున్. 2 దేఱుగడ.

వ. అనిన విని పరమహర్షంబునం బాండవాగ్రజుండు పితామహుం బ్రశంసించి మహాత్మా మహనీయుం డగు కృష్ణునిమాహాత్మ్యంబు విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నతం డమ్మహీపతితో నారదజామదగ్న్యమార్కండేయవ్యాసవాల్మీకి ప్రభృతిమునీంద్రులు సెప్ప వినినతెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 203

క. కృష్ణుండు ప్రభవిష్ణుం డగు, విష్ణుం డనిలాగ్నితోయ వియదిలలఁ గ్రియా
నిష్ణాతత్వవినోదన, తృష్ణం గల్పించెఁ దనదుదివ్యవిభూతిన్. 204

తే. అట్లు కల్పించి జలములయందు భవ్య,తల్పగతుఁ డైన నాభిఁ బద్మంబుదోఁచె
నందజుఁడు వుట్టి సృజయించె నంజనుల మ,నంబునన సప్తసంఖ్యులనరవరేణ్య.

వ. మరీచియు నత్రియు నంగిరసుండును బులస్త్యుండును బులహుండును గ్రతువును దక్షుండు ననం బరఁగువారలయందు మరీచికిం గశ్యపప్రజాపతి జన్మించె నత నివలన సురాసురగరుడనాగాదిజాతిసంభవంబునుం గలిగె నతనికి సూర్యుండును నత్రికి సోముండును నుదయించి రాజవంశంబులకుఁ గూటస్థులైరి సూర్యసోమాన్వయజాతు లైననృపతులనేకు లనేకదేశంబు లేలిరి దేశకాలవిశేషంబులనృపకులంబులు బహుశాఖంబు లై వర్తిల్లు వానినెల్లం దనవలసినయప్పుడువిష్ణుండు పరస్పరవిరోధజనితసంగ్రామంబులు నిమిత్తమాత్రంబులుగాఁ గలవిశేషప్రకారంబుల నుపసంహరించు నద్దేవుండు వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాత్మకంబులగు చతుర్విధదివ్యస్వరూపంబులు గలిగి జగద్భరణం బాచరించుచు నిట్లు లీలాజన్మంబులం బొంది క్రీడసలుపు నని కృష్ణునిం జూపి యీభూతేశ్వరు మానుషసామాన్యదృష్టిం జూచుట యజ్ఞానంబు కృష్ణుండు భక్తపరతంత్రతం జేసి యుత్కృష్టచరితుల యారాధనంబునకు భాజనం బయి భోగమోక్షంబులు గరుణామయకటాక్షంబుల నొసంగు ననినం బ్రీతుం డై భీష్మునకుం బ్రణమిల్లి యుధిష్ఠిరుండు. 206

క. మునిజనవినుతచరిత్రా, మనుజుం డెవ్వనిఁ దలంచి మహనీయనిరం
జనసిద్ధిఁ బొందఁ గను నే, యనువు దలఁపు నలవరించు నని యడుగుటయున్.

-oo- భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రప్రభావంబు తెఱం గెఱింగించుట. -oo-

వ. ఆధర్మతనయుతోడ నద్దేవవ్రతుం డిట్లను నారదునిచేత వినినతెఱంగు వివరించెద నాకర్ణింపుము. 208

తే. పరము నక్షరు విష్ణుని బ్రస్తుతించి, నారదమునీంద్రుఁ డంజలినమిత మైన
మస్తకముఁ జేర్చి భక్తిసమగ్రచిత్త,వృత్తి నల్లన యిట్లని విన్నవించె. 209

క. దేవా మోక్షార్థిజనము, లేవెరవున నిన్నుఁ దలఁతు రేజప్యము సం
భావింతురు నా కానతి, యీవే భక్తపరతంత్ర యేర్పడఁ గరుణన్. 210

తే. అనిన నద్దేవమునిపలు కాదరించి, వరదుఁ డగువిష్ణుఁ డిట్లనుఁ బరమభక్తి
నిర్మలశ్రద్ధ యింద్రియనిగ్రహంబు, నన్యయధ్యానమునకు నమాత్యకోటి.

క. విను వీతకల్మషున కవి, పనుపడుఁ గల్మషము లెల్లఁ బాపఁగ నామె
చ్చినయట్టిపరమసాధన, మనుస్మృతి జపించునది నియతిమెయి దానిన్. 212
తే. ప్రణవపూర్వక మగుచు నమఃపదముపొంత, షడ్గుణైశ్వర్యవాచకసర్వవచన
నిర్వచనశబ్దములు గ్రమనిష్ఠమెయిఁ జతుర్థిఁ గూర్పంగ మంత్రంబు దోఁచు బెరసి.
క. తొలితొలి యిమ్మంత్రము ని,శ్చలమానసుఁడై జపించి జపియింపంగా
వలయు ననుస్మృతి దానం, గలుగుఁ జతుర్వర్గసాధకత పురుషునకున్. 214
క. అని మఱియు దయ ననుస్మృతి, యను పేరం గలుగుదాని నమ్మునిపతి కి
ట్లని చెప్పె నచ్యుతుఁడు నిజ, మనఃప్రియంబైనయట్టిమహితస్తవమున్. 215
సీ. అవ్యక్తు శాశ్వతు నఖిలప్రభవభూమి భక్తవత్సలుఁ విష్ణుఁ బరమపురుషు
నక్షయుఁ బ్రాంజలి నైయాశ్రయించెదఁ బుండరీకాక్షుని భువనసాక్షి
నిత్యుఁ బురాణు వర్ణించెదఁ బరు సహస్రాక్షు నక్షరుని లోకైకనాథు
భవ్యుఁ గొల్చెద [1]భూతభవ్యభవత్ప్రభు సర్వతోముఖు భూతసంప్రవర్తి
ఆ. నమృతు నచ్యుతుని ననంతు హృషీకేశు, రవిసహస్రనిభు హిరణ్యగర్భు
నబ్జనాభు సత్యు నాద్యంతరహితు భూ,గర్భుఁ బ్రభువు భక్తగమ్యుఁ దలఁతు.
తే. అచలు సూక్ష్ము [2]వరేణ్యు సహస్రశీర్షు, నభయకారి నశేషు నారాయణుని స
నాతనుని యోగమూర్తి లోకాతిరిక్తు, ధ్రువుని నీశ్వరు హరిభక్తితోడఁ గొలుతు.
క. [3]ఎవ్వఁడు సచరాచరగురుఁ, డెవ్వని నాభీసరోజ మింపొనె విధాతకు
నివ్వటిలు జగము లన్నియు, నెవ్వనిచే నమ్ముకుందు నెప్పుడుఁ గొలుతున్. 218
తే. స్థావరములు జంగమములు ధాత లోను,గాఁగఁ బ్రళయంబు నొందినకాలమునను
నిలుచు నెవ్వఁడొకండ యానిత్యసత్య,లలితు శార్ఙ్గిఁ బ్రసన్నుఁగాఁ గొలుతు నియతి.
క. కాలముఁ బర్జన్యుండును, నేలయు సస్యంబుఁ గ్రియయు నిష్క్రియయును ధ
ర్మాలోకము నై మహిమ, న్లీల నలుపువాసుదేవుని౦ బ్రణుతింతున్. 220
క. అనలునకు రవికిని శశాం, కునకును గ్రహతారకములకును దేజం బె
వ్వనివలన నావహిల్లెడు, ననుపాధికతేజుఁ గొల్తు నవ్విశ్వాత్మున్. 221
తే. నాలుగింటను రెండియు నాలుగింట, రెంట నైదింట మఱియును రెంట వేల్చి
యజ్ఞశీలు [4]రారాధించునట్టివిష్ణుఁ, డిష్టదాయి ప్రసన్నుఁ డయ్యెడుమ నాకు.
ఆ. యజ్ఞధరుఁడు పంచయజ్ఞుండు లక్ష్మికి, నునికిపట్టు యోగమునకు నెలవు
సర్వమునకు నిష్టసదనంబు గా నొప్పు, వాని నాశ్రయింతు వరదుఁ బరము.
క. [5]అగమునునిం బొంఘు నఖిల,జగద్భరణపరు నమూర్తి సాగరనిభబో
ధగరిష్ఠుఁ బంచకాలజ్ఞు గుణాత్మకు నిర్గుణత్వశోభితుఁ గొలుతున్. 224
క. వ్యక్తమునకుఁ బ్రభవం బ,వ్యక్తం బాతత్త్వమునకు నవుల యనువచో

1 భూతభవ్యజగత్ప్రభు. 2 శరణ్యు. 3 ఎవ్వండు చరాచరగురు; ఎవ్వండు పరాపరగురు. 4 రారాధింతు రట్టి. 5 అగమును నబోధ్యుని నఖిల.

యుక్తికిఁ బరాయణం బగు, భక్తపరాధీను భవ్యభావ్యు నుతింతున్. 225

క. జ్ఞానధ్యానపరాయణు, లైనమహాత్ములు జితేంద్రియత్వమహితు లె
వ్వానిం బొందిన సురలరు, వాని శరణుఁ జొచ్చి బ్రదుకువాఁడ సుకృతినై.

క. లోకం బంతయు నెవ్వం, డేకాంశంబునన నిర్వహించుచు నగ్రా
హ్యాకారుం డై వెలుఁగు ద,యాకరు నప్పద్మనాభు నభివర్ణింతున్. 227

తే. అయిదుదెఱగులఁ బ్రకృతిఁ బంచాననముల, ననుభవించు క్షేత్రజ్ఞసత్త్వాదిగుణచ
యంబులీల భుజించుమహత్త్వకలితు, సంశ్రయింతు [1]మదాత్మప్రసత్తిఁ గోరి.

క. మతిగలసాంఖ్యులు యోగా,స్వితులు నగుమహాత్ము లెవ్వనిం గని పునరా
గతి లేనిసుగతి వడయుదు, రతర్క్యవైభవునిఁ దలఁతు నప్పరమాత్మున్. 229

క. ఇనునడుమ వెలుంగుచు సో,మునిమధ్యమునం జలత్వముం బొందనిని
ల్పున వెలయుదీప్తి యగువా,ని నిరంజను నంతరాత్మునిం బాటింతున్. 230

క. సోమార్కాగ్నిమయముఁ దా,రామయమును నిత్యసుస్థిరంబును నగు తే
జోమయతత్త్వము నాత్మా,రామత్వంబున నిరంతరంబును జూతున్. 231

క. గుణములకు నాదియై ని,ర్గుణములకు నాద్యుఁ డగు [2]నరూపుని లక్ష్మీ
ప్రణయపరము నజు సూక్ష్ముని, బ్రణుతింతుఁ బ్రసన్నుఁ గాఁ బరముసర్వగతున్.

క. కలయంగ నెల్లయెడలుం, దలలును లోచనములును వదనములు నగుని
ర్మలు నిర్వికారు నిన్నుం, గొలిచెద సర్వైకసాక్షి గోవింద హరీ. 233

క. నిను నెఱుఁగకున్న సంసా,రనిమగ్నత [3]వోదు గోచరము గావు మనం
బునకు నఖిలేంద్రియములకు, నను నేమనువాఁడ వింక నారాయణుఁడా. 234

క. రోషముఁ గామము రాగ, ద్వేషములును లేక భక్తి దిరమై యేకా
శ్లేషిణిగాఁ గొలుతు రవి,శ్లేషమనోనిలయవృత్తి సిద్ధులు నిన్నున్. 235

క. ఫలములు గోరక కర్మం,బులు నడపుచు వాని విమలబోధాగ్ని [4]హుతిం
బొలియించుచు నిర్ద్వంద్వత, నెలకొను నేకాంతిజనులు నినుఁ గంద్రు హరీ.

క. దేహస్థు నదేహు నఖిల, దేహిసముఁ నిన్ను భక్తిఁ దెలుతురు దురిత
వ్యూహమ్ముఁ బుణ్యచయము న,మోహాత నిరసించు యోగిముఖ్యులు కృష్ణా.

చ. ప్రకృతియు బుద్ధ్యహంకృతులు భావము భూతచయంబు నింద్రియ
ప్రకరముఁ గేశవా భవదుపాశ్రయభావితవర్తనంబు లా
సకలమునందు నీవును బ్రసన్నత నిత్తది నీకు నీవు దా
నికి నిలువంగఁ బట్టగుట నిక్కము గా దిటు లైన వెలుంగుదే. 238

క. ఏకత్వం [5]బన్యత్వ ను,నేకత్వము గలుగునీమహిమచందం బా
లోకింప నిపుణు లగుసు,శ్లోకులకుం బరమపదము సులభము శార్ఙ్గీ. 239

---

1 మదాత్మఁ బ్రశాంతిఁ గోరి 2 స్వరూపుని... ప్రణయపరు నజుని... గాఁగఁ బరుసర్వగతున్.
3 పొందు. 4 పడిం. 5 బహుత్వ మనే.

తే. అచరములును జరంబులు నై నభూత, సముదయంబులు మణులు సూత్రమున నున్న
కరణి నీయంద యున్నవి గాన సమత, నేకభక్తి నేఁ గొలెద నిమ్ము దేవ. 240

క. హేతురహితుఁడ వకర్తవు, భూతస్రష్టవు సమస్తభోక్తవ తత్త్వం
బై తత్త్వము నగుదు జగ, న్నేతవు కూటస్థుఁడవును నీవ ముకుందా. 241

సీ. ద్వేష్యంబుఁ బ్రియ మను వేర్పాటు లేదు భూతములయందెల్లను సముఁడ[1] నాకు
భూతసంయోగంబు బుద్ధ్యహంకారయుక్తియు గుణత్రయసంగతియును లేవు
ప్రారంభణంబు ధర్మాధర్మములు నింద్రియములు పొందును విషయాభిరతియుఁ
బరిహృతంబులు జరామరణమోహార్తినై శరణంబు వేఁడెదఁ గరుణ నాదు

తే. ఘ్రాణజిహ్వలు మహి నుదకమున దృక్కు
త్వక్కు దేజంబునందును వాయువునను
శ్రోత్ర మాకాశమునఁ గ్రమసూత్రితముగఁ
బొందఁ జేసి గోవింద యానంద మిమ్ము. 242

సీ. ఇల జలంబుల జలంబులు శిఖి శిఖి వాయువున వాయు వంబరంబునను నంబ
రంబు చిత్తమునఁ జిత్తం బహంకృతి నహంకృతిబుద్ధిఁ దగ నొదిఁగించి యింత
వట్టును గూడ నవ్యక్తంబుఁ జేర్చి యవ్యక్తంబు నిజభంగి నైనఁ ద్రిగుణ
సామ్యవ్యవస్థితి నడిసన్నఁ గారణభూతతన్మాత్రలు పొదువకుండఁ

తే. దొలఁగఁ బెట్టుట దొరకొనవలయు దానఁ, బరమమున కేవలమున గుపదము గలిగి
యేన నీ వనునైక్యంపు టెఱుక వొడముఁ, గాత గమనాగమనములు గ్రాఁగిపోవ.

క. హరియం దేనును నాయం, దరయం గా హరియుఁ గలము హరి నాకును నా
హరి కేను [2]ననశ్వరులము, హరిప్రసాదోదయము మహత్తరమహిమన్. 244

తే. బుద్ధియును బ్రాణమును నిన్నుఁ బొరయఁ జేయఁ
జాలుభక్తి నా కొసఁగుము జలధిశయన
పూర్వకర్మఫలంబులు వొందుఁ గాక
యవి ఋణంబులు గడ తేఱు నై సుఖింతు. 245

తే. నిన్ను నెప్పుడుఁ దలఁచెద నన్ను నీవు, వత్సలుఁడ వయి వీఁడు నావాఁ డనంగ
వలయుఁ జుమ్మయ్య మఱవక వామదేవ, దేవదేవ మునీశ్వరభావనీయ. 246

క. తనుఁ దనయంద నిలిపి పే, రనువున బుద్ధిఁ గడు వెలుఁగు నచ్యుతుని సనా
తను నగ్రాహ్యునిఁ జిన్మయు, ననుస్మరించునది యపునరావృత్తికి నై. 247

క. పరమాత్ముని నారాయణుఁ, జిరంతనుని భక్తశేముషీనిష్ఠాస్వీ
కరణైకాయనుని నమస్కరణంబునఁ దలఁతు నతులషడ్విధభూతిన్. 248

తే. అని జపించి సర్వావస్థలందు నను వి, శిష్టభక్తి ననుస్మరించినయతండు
సకలపాపంబులను బాసి శాంతి నొంది, యవ్యయానందపదమున నతిశయిల్లు.

---

1 న్నాఁగ. 2 నధీశ్వరులము.

తే. వైష్ణవియుఁ గల్మషవ్రజధ్వంసినియును, నైన యీయనుస్మృతి ప్రాజ్ఞుఁడైన నజ్ఞుఁ
డైన నెవ్వాఁడు పఠియించు యజ్ఞ దాన, నమయముల వాఁడు తత్ఫలశతము వడయు.

క. సురపితృపూజలఁ బావక, పరిచర్యలయందు నన్ను భక్తిఁ దలఁచుచుం
బరమనియతి నివ్వాక్యో,త్కరముఁ బఠించినయతండు గనుఁ బుణ్యగతిన్. 251

క. వినిపించునది యనుస్మృతి, నను భక్తిం గొలుచుబహుజనముల కమావా
స్యను బున్నమ బారసిని స,వినయంబుగ దాన నెల్ల విభవముఁ గలుగున్.

క. జనము లనుస్మృతిఁ జదువఁగ, విని మ్రొక్కినయంత్యజునకు విశ్రుతగతి గ
ల్గు ననిన సద్భక్తి జపిం,చినయుత్తమజాతిజునకుఁ జెప్పఁగ నేలా. 253

ఆ. అఖిలకర్మఫలము నంతవంతంబు మ,ద్భక్తులకు ననంతపదము గలుగు
నట్టు లగుటఁ దలఁపు మమరమునీంద్రని, న్నది మదీయపదమహార్థిఁ జేయు.254

క. జ్ఞానము గేవలకృప న, జ్ఞానికి నుపదేశవిధిఁ బ్రజనితము సేయం
గా నది సకలధరిత్రీ, దానంబునకంటె నధికతరఫలద మగున్. 255

క. కావున నీ కేఁ జెప్పిన, యీవిధ మంతయును శుద్ధహృదయులకుఁ గృపా
శ్రీ వెలయఁ జెప్పుమీ పు,ణ్యావహశీలురకు సులభ మగు సర్వంబున్. 256

తే. అశ్వమేధసహస్రంబు లాచరించి, పడయ రానిమహోన్నతపదము నస్మ
దీయభక్తిరసైకపరాయణుండు, వడయ నేర్చు సుకరముగ బ్రహ్మపుత్ర. 257

సీ. అని చెప్పె నిట్టు లయ్యనిమిషమునిపతి యడుగంగ శంభుఁ డెయ్యది సమాద
రంబున నెఱిఁగించె రాజవంశోత్తమ తెల్లంబుగా నదియెల్ల నీకుఁ
జెప్పితి నేకాగ్రచిత్తుండ వై పరమాత్ము నన్నారదునట్ల భక్తి
సంభృతశ్రద్ధానుషంగతాత్పర్యంబుతోఁ దలంపుము కృతార్థుండ వగుదు

తే. [1]పరమవరదరహస్యానుభావపూజ్య,మానమూర్తి యనుస్మృతి దీనిజపముఁ గు.
బుద్ధిఁ బెనుచు దుఃఖంబులఁ బోవఁద్రోచు,బంధములఁ బాపునిత్యశుభంబునొసఁ

క. అని భీష్ముం డుపదేశిం,చిన విని యానందభరితచిత్తుం డై పాం
డునృపాత్మజుఁ డప్పుణ్యా,త్మునకుం బ్రణమిల్లె వినయమునఁ దను వొప్పన్.

వ. ఇట్లు ప్రణామంబు సేసి యాధరణీవరుండు గురుపితామహుతో మోక్షమార్గబో
ధనప్రపంచం బుపదేశింపవే యని యడిగిన నతండు వార్ష్ణేయాధ్యాత్మం బను
నితిహాసంబు గల దాతంత్రంబు నీయడిగినది యై యుండు నని పలికి వినుము
వార్ష్ణేయనామధేయుం డగువాఁడు. 260

భీష్ముండు ధర్మజున కధ్యాత్మవిద్యాప్రకారం బెఱింగించుట

క. మానితముని యొకఁడు సుఖా,సీనుం డై యున్న నతనిశిష్యుఁడు వినయం
బూని నిలిచి మోక్షము తెరు, వానతి యీవే దయామయా నా కనుచున్.

1 పరమధర్మరహస్యానుభావ.

వ. పాదములకుం బ్రణమిల్లినఁ బ్రబోధమహితాత్ముం డగునమ్మహాత్ముండు. 262
ఆ. భక్తి గలవు నాకుఁ బ్రజ్ఞానఘనుఁడ వ, ట్లవుట నీవు యోగ్యుఁడవు కుమార
సదుపదేశమునకు సమవధానుండ వై, వినుము నాదువాక్యవృత్తిఁ దెలియఁగ. 263
వ. అని పలికి యిట్లనియె. 264
తే. కాలచక్రంబు నిరవధికంబు దీని
సర్గములుఁ బ్రళయంబులుఁ జనుచు నుండుఁ
బ్రళయమునఁ బరమాత్ముండు ప్రకృతిఁ బొంది
యఖిలమును సృజియించుఁ గల్పాదియందు. 265
తే. భూతజాలంబుతో మునిపుంగవులును
దోఁచి మును ప్రళయంబునఁ దోఁ పడంగి
చనినసర్వవేదంబులు శాస్త్రములును
బడసి రద్దేవుదివ్యానుభావమునను. 266
క. న్యాయాద్యనేకతంత్రము, లాయుంచితమతు లొనర్చి యఖిలజనాను
ష్ఠేయాచారములుఁ బరి, జ్ఞేయములుగ విశదభంగిఁ జేసిరి పుత్రా. 267
క. అవి వినఁగ నెఱుఁగఁ జేయను, నవుఁ బరమబ్రహ్మబోధ మనుజులకు ముని
ప్రవరులకును దుర్లభ మ,య్యవగతము జనార్దనునక యలవడి యుండున్. 268
ఆ. సకలదుఃఖభేషజం బగున త్తెరు, వప్పురాణపురుషు నగ్గలంపుఁ
గరుణ నతనివలనఁ గనిరి మునీంద్రులు, గ్రమముతోడ నర్హగమ్య మయ్యె.
క. చైతన్యశక్తిఁ బురుషున, మేతత్త్వవిశేషమున వహించుఁ బ్రకృతి త
జ్జాత యగును బుద్ధి తదు,ద్భూత మహంకార మదియుఁ బొరయుం జిత్తున్.
క. కలిగె విను మహంకారము, వలన నభము దానఁ జేసి వాయువు గ్రమసం
కలితజననములఁ దేజము, జలము నిలయుఁ దత్తదాత్తజన్యత్వమునన్. 271
వ. బుద్ధికి మహత్తనుతత్త్వనిర్దేశంబునుం గలిగి యుండు. 272
క. వికృతులు మహదాదికస, ప్తక ముభయవిధేంద్రియములు పదియు విషయపం
చకమును మనసును గూడఁగ, వికారషోడశక మిది వివేకాభ్యర్థీ. 273
క. ఈసర్వము దేహాత్మా, భాసిత మిది దేహి యైన పరమాత్ముని వి
న్యాసమునకుఁ గానొదవి యు,పాసించుం గరణరూపమై యాకర్తన్. 274
తే. పుత్ర వినుము నవద్వారపుణ్యపురము,నం దచింత్యసంవ్యాపకుఁడై శయించు
నీసమస్తభావంబుల నెనసి యట్టు,లగుటఁ బురుషుండు నాఁ జను నవ్విభుండు.
క. అమరుం డవ్యయుఁ డజరుం, డమేయుఁ డమలస్వభావుఁ డప్పురుషుఁడు దే
హమున మహీజమునం దన,ల మున్నగతి నుండు మథనలభ్యుం డగుచున్.
ఆ. వినుము యోగమథనమునఁ దోఁచు నత్తేజ,మది ప్రబోధసాంద్ర మఖిలభూత
గణసమాశ్రయంబు గావున శ్రవణద,ర్శనముఖక్రియాకరంబు దాన. 277

క. భూతము లవ్యక్తంబున, జాతము లగు నంద పెరుఁగు సమయుఁ దదీయ
స్ఫీతత్త్వమునన పురుషుం, డేతద్విధసాక్షి తానమిద్ధుఁడు వత్సా. 278

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గాలచక్రప్రభావం బెఱిఁగించుట.

ఆ. వ్యక్తసస్తధార మవ్యక్తనాభంబు, షోడశకవికార సుపరిమండ
లంబు ధృనస్థితం బాత్మచేతఁ జ, క్రంబు దిరుగుచుండుఁ గాలవశత. 279

క. ఈచక్రంబున సకలచ, రాచరమయ మైనలోక మాశానిష్ఠా
గోచరమై చరియించుట, సూచికొనఁగ వలయుఁ దత్త్వశోధనదృష్టిన్. 280

తే. పొందుసత్త్వరజస్తమంబులు విశుద్ధు, నంతరాత్మఁ బొందు వ్రాతమనిలుఁ జెందు
నట్లు సద్వివేకమునఁ దదంతరంబు, బుధుఁడు గాంచి యగ్గుణములఁ బొరయకుండు.

క. వేదాంతవిదుఁడు దుర్లభుఁ, డాదరము ప్రవృత్తిలక్షణాన్విత మగుధ
ర్మోదయమందు కలుగు నది, లే దరయ నివృత్తిసౌఖ్యలీనత్వమునన్. 282

క. ఆర్యులుఁ బ్రవృత్తిలక్షణ, కార్యంబులచేతఁ జేసి గ్రాహ్యము నగుత
ద్ధుర్యత్వమందు విడువ ర, నార్యము లగుమదనమదభయక్రోధాదుల్. 283

తే. వినుము దేహాభిమానికి వీని నెల్లఁ, దొఱఁగ దొరకొన దెంతశాంతునకునై నఁ
గాన యేమిట దేహాభిమాన మెడలు, నట్టిమా పభ్యసించు వేదాంతవిదుఁడు.

ఆ. అడవి సొచ్చి యంతకంతకు నవులకు, నతికుతూహలమున నరిగి యరిగి
చూచుచుండునట్లు సూవె సంసారకా, ననమునందుఁ దిరుగుజనులనడవు. 285

క. విను తెవు లుడుపఁగ భేషజ, మునకుం దలకొనినచందమున మది సత్యం
బును శౌచము శమమును దమ, మును నెలకొలుపంగవలయు మోహచ్యుతికిన్.

తే. భూమి మొదలుగఁ గలభూతములకు నింద్రి
యముల కన్నింటికిని సత్త్వమాది యైన
గుణములకు నెల్ల జగములకును దదీశ్వ
రునకు నరయ నహంకార మునికిపట్టు. 287

తే. స్మృతియు సంప్రీతియును బ్రసన్నతయు మఱియు
[1]నీదృశములును సత్త్వగుణోదితములు
రాగలోభరోషాదులు రాజసములు
దర్పశోకప్రముఖములు దామసములు. 288

క. జ్ఞానమునకు సద్గుణసం, తానం బద్దంబు గాన తత్ప్రతిహతికై
పూని మును సాత్త్వికమునను, మానస[2]మాన్పంగ వలయు మహనీయధృతిన్.

క. విను సాత్త్వికములు మది నెల, కొని రాజసతామసములకును వినతత్వం
బొనరించుఁ బదంపడి సత్త్వనిరూఢత బోధసంపదకు హేతు వగున్. 290

తే. క్రియలహంకారమునఁ గల్గుఁ గ్రియలవలన, దేహసంబంధ మెడలక తిరుగవలయు

1 నీదృశములగు. 2 మునుపలం.

జన్మపర్యాయములయందు జన్మ మనఁగ, మిళితననశుక్లశోణితకలితవృత్తి. 291

ఆ. మాత్రమునఁబురీషమున నూనుచును గర్భ,మునఁ బ్రవర్ధనమ్ముఁ బొంది వెడలి
సంతతానుబంధసంసారదుఃఖని,ర్మగ్నుఁ డగుచు నుండు మానవుండు. 292

క. ఇంతకు మూలము దృష్ణా,తంతులతయ వత్స వినుము దానికి నడరం
గాంతాజనంబు దొలుప్రాఁ,కింత యెఱిఁగి తృష్ణ దొఱఁగు టిచ్చ విముక్తిన్.

క. జ్ఞానాజ్ఞానంబులకుం, దాన యుపాశ్రయము బుద్ధి తత్త్వాహంకా
రానూనలక్షణాఢ్యం, బైనయెఱుక దాని జీవుఁ డని చెప్పు శ్రుతుల్. 294

ఆ. అతఁడు కాలకలిత మైనకర్మమున సం,సారవర్తనంబు సలుపు చుండు
స్వప్నసంప్రవృత్తి సలిపెడునరుమాడ్కి, నింద్రియములతోడ నెనయ బెరసి.

క. రాగపరిలిప్తమానస,యోగంబున నింద్రియంబు లుల్లసితము లై
భోగు లగుట యుడిపిన నప,రాగతసంసారదుర్నివారామము సేయున్. 296

క. పురుషు లఖిలభూతములను, బురుషులలో భూమిసురులు భూమిసురులయం
దరయంగ మంత్రవేదులు, వరు లధికులు బోధయుతులు వారలకంటెన్. 297

క. జ్ఞానంబు దృష్టి నరునకుఁ, గాన నయనహీను నడపుకరణి యగుటఁ బ్ర
జ్ఞానవిహీనునినడవడి, దీని నెఱుఁగ వలయు నెఱుక దెచ్చికొనంగన్. 298

క. క్షమయును సత్యంబును శౌ,చమును సుధర్మములు బ్రహ్మచర్యం బత్యు
త్తమధర్మము వానికిఁ జి,త్తము నలవఱుపంగవలయు ధైర్యము పేర్మిన్. 299

క. పరిహాసము భాషణమును, నిరీక్షణములోను గాఁగ నింద్యంబులు సుం
దరులయెడ దీని [1]కే మని, చొరఁ దగ దట్లైన మునను సొత్తురు సుదతుల్. 300

క. విను మాంసాస్థిమయం బని, వనితాంగము సద్వివేకవైభవమునఁ గాం
చిన నందు మది దగుల దా, పనికిని నాడీవిశుద్ధి ప్రాపగుఁ బుత్రా. 301

క. శారీరస్థితికిఁ బ్రథమ, కారణ మై యుండు నాడికాదశకము సం
చారిక లగు నింద్రియముల, కారయ నాడికలు మఱియు నైదమలమతీ. 302

తే. స్థూలభంగులు పదియును సూక్ష్మభంగు
లైదు నివి వీనికంటె నత్యంతసూక్ష్మ
భంగి హృదయంబు నడుముగాఁ బరఁగి యున్న
నాడి యది సర్వగత యగుఁ జూడఁ జూడ. 303

క. ఆచూపు మరిగి చిత్తం, బేచవికిం [2]బోదు పోయె నేని మరలుపఁగా
గోచర మగు నెలిచవులం, బాచిన లోచవిన నిలిచి పరమాత్మఁ గనున్. 304

క. ఆవిధము శుక్లగతి గను, భావమునకుఁ గాని పట్టు వడదు వినుము శు
క్లావేశము సంకల్పజ, మావాసము శుక్లమునకు నఖిలాంగకముల్. 305

---

1 కేమత్తి. 2 జొరదు చొచ్చె నేని.

క. అరయఁగ సంస్పర్శమునను, దిరుగుడువడు శుక్లమనుట తెఱఁగే సంక
¹ల్పరతిం గలదే చోఁకెడఁ, జరింప కుండంగ వలయు సంకల్పంబుల్. 306

తే. అత్రిముని యింద్రదైవత్య మని జనులకుఁ
దెలిపె నది కారణముగ నింద్రియ మనంగఁ
బరఁగుఁ జూవె నృబీజంబు పరమ మెల్ల
ధాతువుల కది విను పుత్ర దానివిధము. 307

ఆ. శుక్లమునకు మనసు సూక్ష్మరూపము మనో, బలము నిల్వరింపఁ బక్వబుద్ధి
యొప్పుఁ దరుణవృద్ధు లోప రజ్ఞానదా,ర్ఢ్యమూఢవికలభావు లగుట. 308

క. కావున శుక్లస్థితికిం, గావించినయట్టిపుణ్యకర్మము లగున
త్సేవితయమనియమాదుల, త్రోవ ²సారఁగవలయు విషయదూరాత్మకుఁడై. 309

క. అరయఁగ విషయము లెంతయు, దురంతములు వానియందుఁ దొడరినఁ జేటుం
బొరయుదురు దొడర కున్నం, బరమపదవి యమ్మహానుభావులకు నగున్. 310

క. జననము జరయును మరణం,బును మొదలుగఁ గలుగుదుఃఖములు లోకమునం
గనుఁగొని బుధుండు మోక్షం,బున కుద్యోగించు నియతిఁ బూతహృదయుఁడై.

తే. వాఙ్మనఃకాయములు శౌచవంతములుగఁ, జేసికొని యనహంకారశీలశాంత
బుద్ధియై నిరపేక్షతఁ బొంది యఖిల,భూతదయ గల్గి మెలఁగంగ బోధ మొందు.

క. మనసును వాక్కును గాయం,బు నియంత్రితములుగఁ జేసి పొందుదురు ధనం
బునకై మ్రుచ్చులు దానిం, గనుఁగొనఁగా వలదె మోక్షకాంక్షికి వత్సా 313

ఆ. బుద్ధిఁగొని మనంబు వో నీక నిలిపి ³మ,నోభియుక్తి నింద్రియముల నాఁగి
విషయసమితి నెడల విడిచినవానికి, ననిమిషులు ప్రసన్ను లగుదు రనఘ. 314

క. విను దేవతాప్రసాదం,బున నిర్మలయోగతంత్రములు పనుపడున
య్యనువున నిశ్చలమతి ని,ల్చునది శిథిలితాన్నపానసుఖతృష్ణుండై. 315

క. శాకకణమూలఫలపి,ణ్యాకాదుల భైక్ష్య మైనయన్నంబున ని
శ్శోకత నాఁకలి వుచ్చుచు, లోకాలోకంబున నచలుఁడు గావలయున్. 316

క. జ్ఞానము యింధనముగ వి,జ్ఞానాగ్నిం బ్రబలఁ జేయ జరయు మరణముం
నానావిధదుఃఖంబులు, లేనియమృత మక్షరంబు లెస్సైన తోఁచున్. 317

క. విను నిద్రాదోషంబునఁ, గనుకలల రజస్తమోవికారంబులచే
మనను దిరుగఁబడఁగాఁ గఱ,చినవి మఱచి యపుడ దుష్టశీలుండ యగున్. 318

వ. అది యోగి కొప్పదు గావున. 319

క. వినుతజ్ఞానాభ్యాసం,బున సమధికజాగరత్వముం బడసి సకృ
జ్జనితం బగునిద్రాభర,మునఁ బొందును యోగి యదియుఁ బోఁద్రోచుఁ దుదిన్.

వ. అని వెండియు. 321

1 ల్పరతి గలదె సోఁకెడఁ. 2 జొరనువలయు. 3 మ,నమునశక్తి.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు స్వప్నాద్యవస్థలతెఱం గెఱింగించుట

క. విలయం బింద్రియములకుం, గలుగఁగ విషయానుభవము గలిగినభంగిన్
మెలఁగును స్వప్నంబునమెయి, గలయట్టుల దేహి భావగతి [1]యెయ్యదియో.

క. అని యిట్లాలయవితర్కం,బున నెఱ హృషీకేశుఁ డైనపురుషోత్తముద
ర్శనమును గ్రమమున నెఱిఁగిన, మునివర్గము శిష్యవర్గమున్ బోధించున్. 323

క. [2]శ్రమమున నింద్రియములు లీ,నము లగునది నిద్ర కల యనం దత్సంస్కా
రము మిథ్యావిషయప్రా,ప్త మగుట యప్పుడును దేహి దా సాక్షి యగున్.

తే. అనిలముఖదోషములను సత్త్వాదిగుణవి
కారముల జాగరంబునఁ గలుగునట్టి
తోఁపు బెరయంగఁ గల యయి తోఁచు నది శు
భాశుభములకు సూచక మనియుఁ గలదు. 325

క. స్వాపావస్థం బ్రకృతి క,దీపిత వాటిల్లునపుడు దెలి వెడలక తా
దీపించుఁ బురుషుఁ డిమ్మెయి, చూపు ప్రబోధంబుపరమ[3]సూక్ష్మత పుత్రా. 326

తే. తెలియ మేల్కని యుండుట గలలునిద్ర, యనునవస్థాత్రయంబును నవులఁ బెట్టఁ
జాలు [4]విజ్ఞాన నిర్మలసత్యబోధ, రూపనిర్భరానందస్వరూపుఁ డనఘ. 327

తే. వ్యక్త మవ్యక్తమును రెండు నవగతములు
గాక మోక్షంబుమార్గంబు గాన రాదు
వ్యక్త మది మృత్యు వవ్యక్త మమృత మనియె
నతులవిజ్ఞానఘనుఁడు నారాయణుండు. 328

క. అనఘా విను మవ్యక్తం, బనునది త్రైలోక్యమునకు నాధారము దా
ని నివృత్తిలక్షణం బగు, ననుపమధర్మ మని చాటు నాగమఫణితుల్. 329

తే. వినుము బ్రహ్మోదితంబు ప్రవృత్తిధర్మ, మది గతాగతవ్యాప్తుల నావహించు
బ్రహ్మమండ్రు నివృత్తిధర్మంబునమ్మ,హాశ్రయము మోక్షదం బనునాగమములు.

క. కట్టినచీరయునుం బైఁ, బెట్టినచీరయును మాళి బిగి యూరంగాఁ
జుట్టినచీరయుఁ బోలెను, నెట్టన పొదివినది దేహిని గుణత్రయమున్. 331

క. విను సత్త్వరజస్తమముల, పెనఁకువ కవుల వెలుఁగొందు పెంపు గలుగుతు
ర్యనిరంజనతత్త్వము పర, మనఘా యది భావనీయ మను వేదంబుల్. 332

క. వాకును మనసును గాయము, నేకాయనవృత్తి శౌచ మెసలనితపముం
జేకొనునది యది బోధ, శ్రీకి ఘృతంబునకు వెన్నక్రియ జనక మగున్. 333

తే. బ్రహ్మచర్య మహింసనాఁ బరఁగుపరమ,ధర్మములు రెండును వ్వేయుత్తమతపంబు
దానిఁ గలవాఁడు నిర్మలజ్ఞానయోగ,వంతుఁ డై చూడ నేర్చు సర్వంబు ననఘ.

క. ఆతతసంసారము తృష్ణాతంతుస్యూతిబంధనంబున దృఢ మై

1 యెట్టిదియో. 2 క్రమమున. 3 సూత్రిత పుత్రా. 4 విజ్ఞాని నిర్మల.

చేతస్సంగతిఁ బాయుమి, కాతెఱఁగుతపంబు పుత్ర యామధము సుమీ. 335

క. వికసితతృష్ణాలతికకు, నకుటిల మగుతపము దాత్ర మై నఱకంగా
వికృతులఁ బ్రకృతిని బురుషుని, నకలంకజ్ఞానదృష్టి నవలోకించున్. 336

క. అని యమ్మౌని పలుదెఱఁగులఁ, దను బోధించినఁ గృతార్థతం బొందెఁ దపో
ధనుఁ డాశిష్యుఁడు నీవును, గనికొను మేతద్వచోనికాయార్థంబుల్. 337

తే. అనిన విని ప్రీతుఁ డై పాండవాగ్రజన్ముఁ, డాపగాసూనుతో మిథిలాధినాథుఁ
డైనజనకుండు మోక్షంబునఘ యేమి,కృత్యమునఁ గాంచెనది యెఱింగింపుమను

వ. అతం డతని కిట్లని యోఁ వత్సంబంధి యైనయితిహాసంబు సెప్పెవ. [డు.

క. విను మాచార్యులు నూర్వురు, జనకనృపాలునకు వారు సతతంబును న
జ్జనపతి వినిపింతురు త,త్త్వనిరూపకశాస్త్రములు పృథగ్విధములుగన్. 340

క. ఏవాఁ డెమ్మెయిఁ జెప్పిన, నావసుధాధిపుఁడు దాని ననుమోదించున్
భావము సంతోషశ్రీ, భావిత మగు చుండఁ గురునృపాలప్రవరా. 341

వ. అట్టియెడఁ దత్త్వజ్ఞానఘనుండును నిర్ద్వంద్వుండును సంశయరహితుండును నగు పంచశిఖుం డనుమునివరుండు మహిం దిరుగు చుండి మిథిలకుం జనుదెంచె నతండు కపిలాభిధాన యగుగురుకుటుంబినిచన్ను గుడిచి పెరిఁగినవాఁ డగుటం గాపిలేయుండు ననంబరఁగు నమ్మహాత్ముండు హేతుమద్వాక్యవిశేషంబుల నయ్యాచార్యులనూర్వుర నయ్యుర్వీపతిసన్నిధిన నిరుత్తరులం జేసిన నాతండతని విశేషజ్ఞతయెఱింగి వారలవిడిచి తన్నుం బ్రబోధించుటకై ప్రార్థించి యతనికిం బ్రణతుండైన నమ్మానవీయుం డనూనవయాయత్తచిత్తుండు గావున నాభూవల్లభునకు మోక్షోపాధిబోధప్రదంబు లగువాక్యంబు లిట్లని యుపదేశించె. 342

పంచశిఖుం డనువిప్రుండు జనకునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుట.

ఆ. విను నవిద్య గామమునకుఁ గామము గర్మ,మునకుఁ బుట్టఁ బట్టు లనఘ యింత
నట్టుఁ గారణముగ వచ్చుఁ బునర్జన్మ, మండ్రు తత్త్వవేదు లైనమునులు. 343

ఆ. [1]ఒలసి లోభమోహములు దోషసంసేవ,నం బొనర్పఁగా ఘనత్వగాఢ
యగునవిద్య భూమి యై బహుకర్మబీ,జముల కంకురాదిశక్తు లొసఁగు. 344

క. ప్రియములు నప్రియములును హృ
[2]దయమును జిక్కువడఁ దివ్వఁ దత్త్వదనేక
క్రియలకుఁ జొచ్చు నరుఁడు మేక్
వ్రయ మగు టెఱుఁగఁడు వితతజరావ్యాధులచేన్. 345

క. ధనములు బంధులు భోగము, లనియెడునస్థిరము లెల్ల నాత్మ కెరవు సే
సిన శాంతి యలవడును మన,మున శాంతిశ్రీసమృద్ధి మోక్షము నిచ్చున్. 346

వ. అనిన విని జనకజనవల్లభుం డమ్మునివల్లభునితోడ. 347

---

1 ఎలసి. 2 దయమునఁ...ద్రిప్పఁ...వ్యయ...జరాదివ్యథలన్ ; జరాదివ్యాధిన్.

క. కేవలవైరాగ్యము మోక్షావహ మగునేని యట్టులైన విరక్తిన్
భావమున నరుఁడు దాల్చెడిఁ, బో వాఁ డవ్యయపదంబుఁ బొందునె యనుడున్.
వ. అవ్విప్రవరుం డతని కిట్లనియె. 349
క. విను నృప హర్షంబు ప్రియం, బనూనసుఖయుక్తి నిర్భరానందము శాం
తినిరూఢి యనఁగ మనమునఁ, బనుగొనునవి సాత్త్వికాఖ్యభావంబు లగున్.
క. పరితాప మనభితోషము, నరేశ్వరా శోచనము జనవ్యాపారా
దర మక్షమ యనియెడునివి, యరయంగా రాజసంబు లగుభావంబుల్. 351
క. తలఁపులు గ్రందుగఁబొడముట,గల గను క్షేమములుట భ్రమము గదుపుట జాడ్యం
బలసత యనునీభావం, బులు దామసకోటి యం(త్రు) బుధులు నరేంద్రా. 352
క. కారణము గలిగియును ని,ష్కారణకలితంబు లయ్యు జనియించు ధరి
త్రీరమణ మూఁడుదెఱఁగులు, నారయ నివి యస్థిరంబులై తిరుగఁబడున్.
చ. జనవర సౌఖ్యముం బొరసి సాత్త్వికభావసముద్గమంబు సు
స్మనియును దుఃఖముల్ గదిరినప్పుడు రాజసభావభంగి సు
స్మనియు జడత్వసంగసమయంబునఁ దామసభావవృత్తి సు
మ్మనియును ద్రోచి వానఁ బడ కాత్మరతిన్ నిలు పిచ్చు మోక్షమున్. 354
వ. ఇవ్విధంబునకు వైరాగ్యంబు మూలం బని చెప్పి వెండియు. 355
తే. వినుముసత్త్వాదిగుణములననఘ యాత్మ,తత్త్వమునలీనములఁ జేయఁదన్మయత్వ
దర్శనము దాన నవి మహోదధి నడంగు, నేఱులట్టుల రూపఱు వేఱులేక.
తే. నరుఁడుసుఖదుఃఖములవెంటఁబొరయనీక, మలఁచి పరమాత్మునిఁ జేర్చిన మానసంబు
లీన మగు నంద జలములలోన నిడిన, లవణకణముచందమ్మున నవనినాథ.357
క. తోలు దిగవిడిచి నాగము, లీలఁ బోలుచుమహాద్యోఁ గర్మలేపముఁ దనతోఁ
గీలుకొన నీక వెలుఁగు ని,రాలంబనబోధఘనుఁడు రాజవరేణ్యా. 358
వ. అని బోధించె నిట్లు పంచశిఖునిచేత బోధితుం డై కాదె జనకుండు దనపురం
బైన మిథిల గాలునప్పుడు దుఃఖంబులం బొరయమింజేసి తన కేమియుంగాల
దని పలికెం గాంతేయాగ్రజా యాకర్ణింపుము. 359
క. అమలం బగునీయితిహాసము భక్తిఁ బఠించినం బ్రశాంతి యొలసి దుః
ఖములం దొలఁగి మనుష్యుం,డమృతత్వావాప్తిమహితుఁ డై వెలుఁగొందున్.
వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు దేనవ్రతుతో నెట్టివాఁడు సుఖియును మంగళవం
తుండును నిర్భయుండును నై వర్తించు నని యడిగిన నప్పుడమిఱేని కప్పురుష
వరుం డిట్లను దమసంపన్నునకు నీచెప్పినచందంబు గలుగు నాకర్ణింపుము.
తే. సర్వవర్ణాశ్రమములకు శమము దమముఁ, గలిగి యునికి విశిష్టప్రకార మగుట
బ్రాహ్మణునకు విశేషించి రాజవర్య, దమసమాహితవృత్తి పెద్దయును వలయు.
వ. దమంబు సద్గుణంబులరాశి యవి యెయ్యవి యంటేని. 363

సీ. శౌచ మక్రోధంబు సంతోష మార్జవ మనసూయ విగతదైన్యత్వమ్ము క్షాంతి
యప్రమాదంబు దురభిమానరాహిత్య మతివాదవర్జన మఖిలభూత
దయ గురుపూజ నిందాస్తుతిశ్రవణత్యాగం బపైశునత్వంబు సాధు
జనసంగమం బమృషాభాషణంబు నిస్స్పృహత యహింస సుశీలభావ

తే. మింద్రియగ్రాహజయ మివి యెల్ల దమము
నాకృతులు వీనిఁ గలపుణ్యుఁ డభయుఁ డైహి
కములవలనను నాముష్మికములవలన
శాంతిమంగళనిధి బోధసౌమ్యమూర్తి. 364

వ. అనినం బితామహునితోఁ బాండవేయాగ్రజుండు వ్రతస్థు లొక్కొక్కయెడ భోజనంబులు సేయుదురు వారలకు వ్రతహాని లేకుండునే యని యడిగిన నతనితో నతండు. 365

తే. వినుము విప్రకామార్థభోజనము లోను, గాఁగఁ గలుగు వేదోక్తప్రకారభోజ
నములు వ్రతహాని సేయవు నరవరేణ్య, యని నిరూపించి పలికి యిట్లనియె మఱియు.

వ. సదోపవాసియు సదాబ్రహ్మచారియు నమాంసభోజియు విఘసాశనుండును నమృతాశియు నస్వప్నుండును గావలయుఁ దత్స్వరూపంబు లెట్టి వంటేని. 367

సీ. ఇరుప్రొద్దు గుడుచుచు నెడనెడఁ గుడువక యుండునాతండు సదోపవాసి
ఋతుకాలమున నాత్మసతియందు రతి సల్పు భవ్యశీలుఁడు సదాబ్రహ్మచారి
దేవపితృతిథిపూజావిధులం దిడి మఱి నంజుపురుషుఁ డమాంసభోజి
దనయట్లు పంక్తివారును భుజింప భుజించు నంచితాత్ముఁడు విఘసాశనుండు

తే. భృత్యవర్గంబు గుడిచినపిదపఁ గుడుచు, నాతఁ డమృతాశి దివసంబునందు నిదుర
వోని పుణ్యుఁ డస్వప్నుఁ డిప్పాలము లగుమ, హాధికవ్రతములు దేహబాధకములు.

ఇంద్రప్రహ్లాదసంవాదప్రకారము.

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితోడఁ గర్మంబులు సంస్కారయోగంబున శుభాశుభంబులం బురుషుం బొందించువానికిం గర్త యప్పురుషుండ యగుట గాకుండుట నిశ్చయింపరాకుండు నాకేర్పడం జెప్పవే యనుటయు నప్పుణ్యుం డక్కురువరేణ్యున కిట్లను నింద్రప్రహ్లాదసంవాదసమాకర్ణనంబున నది దేటపడు నాకర్ణింపుము సత్త్వస్థుండును సంయమనిరతుండును ననహంకారుండును నమర్షక్రోధదూరుండును దుల్యనిందాస్తుతియును సమలోష్టకాంచనుండును నారాయణధ్యానపరాయణుండును నగు ప్రహ్లాదుం డొక్కయెడ నొక్కరుండ యాసీనుండై యుండ నింద్రుం డతనియంతరంగం బారయ వేఁడి చేరం బోయి. 369

క. సంపద లేమికి మది శోకింపవు శత్రువుల చేతికిని లో నగు టూ
హింపవు [1]నిను నూరకునికి, పెంపని పాటించె దిట్టిబేలవు గదవే. 370

1 నీకూరకునికి.., దిట్టిబేలయుఁ గట్టఁడే; దిట్టిబేలవుఁ గలవే.

వ. అనిన విని హిరణ్యకశిపునందనుం డప్పురందరున కిట్లనియె. 371
ఆ. కలిమి లేమి యనఁగఁ గల వాకారెం డవి, యత్నగౌరవము వియత్నతయును
గలుగ వచ్చుననుట గాదది సూ బేల, తనము వినుము తెలియ ననిమిషేంద్ర.
క. తేరక యుండఁగ జేరుం, దేరంగాఁ బొలియు విధియధీనంబులు గా
కారయ విత్తంబులు పురు, షారంభాయత్తములె మహాబుద్ధినిధీ. 373
క. [1]శత్రుజనులు చెఱుచుటయును, మిత్రులు బ్రతికించుటయును మిన్నక యాప
త్పాత్రతయును సంపదయు వి,ధాత్రుఁడు సంధించుఁజూనె తఱితోఁ బురుషున్.
ఆ. భావములు నిజస్వభావంబునన తోఁచు, నడఁగు నట్లు గాన యస్థిరతకు
నెలవు లని యెఱుంగ నేర్చినభావంబు, లందుఁ దగులు నెట్లు డెంద మనఘ.
ఆ. ఏను గర్త ననుట యెఱుఁగమి దాఁ గర్త, యేని నేమిఫలము నెడల కుండ
నఖిలకర్మములును నాచరించుచు నున్న, వాఁడె కాన కర్త గాఁడు దాను. 376
వ. అని పలికి వెండియు. 377
క. అనఘా విధివిహితంబుం, దనచేతఁగఁ దలఁప ఫలము దగులు నహంకా
రనిగూఢున కనహంకా,రున కది లేమి ఫలయుక్తిఁ ద్రోవంజాలున్. 378
క. విను [2]విధికృత్యము లూరక, కనుఁగొనుచును సిద్ధ్యసిద్ధికల్పితసుఖదుః
ఖనిరూఢిఁ బొంద కుండఁగ, మనముం దొలఁగించువెరవు మహనీయ మగున్.
క. కావున భూతానిత్యత, భావించుట యెపుడుఁ గలిగి బంధచ్ఛేద
ప్రావీణ్యము సంపరితో, షావహముగ నున్నవాఁడ నమరప్రవరా. 380
క. దాంతుఁడుఁ బ్రజ్ఞావంతుఁడు, శాంతుఁడు నగువానిమానసం బాయాస
శ్రాంతము గా దెమ్మెయి ని,శ్చింతుఁడ నై యుండుదును విశిష్టవిచారా. 381
క. అనవుడు ననిమిషపతి యే, యనువున నీశాంతి నీకు నగపడియె మహా
జనపూజ్య చెప్పవే నా, కని యడిగిన నిట్టు లనియె నతఁ డాతనితోన్. 382
తే. ఆర్జవంబు ప్రసన్నత [3]యాత్మవత్త్వ, మప్రమాదంబు వృద్ధసేవాభినిరతి
మేలు సేయుఁ బ్రజ్ఞాశాంతిశాలి యగుట, కాలపాకంబుతోఁ దాన కలుగు ననఘ.
క. అనిన విని విస్మయము నెమ్మనమునఁ దళుకొత్తఁగా నమరపతి యభివం
దన మొనరించి పొగడుచుం, జనియె నిజావాసమునకు జగతీనాథా. 384
వ. అని చెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు భూపాలునకు లక్ష్మీభ్రంశం బేమిటఁ
గలుగు ననుటయు నయ్యాపగానందనుం డతని కిట్లనియె. 385
తే. వాసవునకును బలికి సంవాద మనఘ, కలిగె నయ్యితిహాసంబు గర్ణగోచ
రంబు సేయుము నీ దగు ప్రశ్నమునకు, నుత్తరం బది సెప్పెదఁ జిత్త మలర.
సీ. ఇంద్రుఁ డబ్జజుకడ కేతెంచి వినతుఁ డై బలి మహాసంపద వెలుఁగుచుండె

1 శత్రుజనులఁ జెఱు...మిత్రుల...త్పాత్రత సంపద యనఁగ వి, ధాత్రాజ్ఞం గలుగుఁ. జూవె తటిఁ బురుషునకున్. 2 విధికృతంబు. 3 యాత్మతత్త్వ.

నతని నిప్పుడు గాన మాతఁ డెచ్చో నున్నవాఁడొకో యనుడు నవ్వాసవుఁడు
నుండు నీతలఁ జొప్ప కుండుట యెఱింగితి నైనను జెప్పెద నసృతవాది
గా కుండుమీ యుష్ట్రఖరగోహయంబులయందు నొక్కటిచంద మొంది
తే. యడఁగి యున్నాఁడు వధియించు టనుచితంబు
వాని నని పల్కె నటు సేయువాఁడఁ గాను
[1]మాట వెట్టుదుఁ గన్నచో మానవీయ
వాక్య యని వీడుకొనియె నవ్వాసవుండు. 387
వ. వీడ్కొని చని జగతిం జరియించి యొక్కచోట ఖరరూపంబున సంప్రీతుండయి
యున్నయబ్బలిం గని బలారాతి యిట్లనియె. 388

ఇంద్రబలిచక్రవర్తిసంవాదప్రకారము.

క. ఏనుఁగులు [2]సుట్టిరాఁ జే, రేనుఁగుపై మణిమయంపుటెల్లులు మెఱయం
గా నీవే తెంతువు మును, గానికిఁ గొన నప్పు డిపుడు గాడిదవై తే. 389
క. కనకమయయూప మొప్పఁగ, ననూనవిభవమున నీవు యాగం బొనరిం
చినయొప్పును నిప్పటినీ, యునికియునుం జూచి నాకు నుమ్మల మయ్యెన్. 390
ఆ. ఉముక దినుచు నిట్టులుండి నీతొల్లింటి, లీలఁ దలఁచి యున్మలింతొ లేదొ
యున్నరూపు సెప్ప వన్న గార్దభరూప, ధారకైకనిపుణ దానవేంద్ర. 391
సీ. అన విని బలి దేవతాధీశుతో నీకు నావిభవంబు గానంగ రాదు
గుప్తమై యున్నది గుహయందు నాకిచ్చ పుట్టిన నప్పుడ పొలిచి తోఁచు
నది యటు లుండె నీ వధికుండ వల్పుల యెదుర తజ్జులు వల్కు టేటిపెంపు
పొమ్ము దుశ్చ్యవన నీ పోయెడుతెరు వన్న నాతండు నవ్వుచు నతనిఁ జూచి
ఆ. మున్ను పలికినట్ల [3]కనోట లేక పల్కుటయు నతఁడు భూతకోటి మంచు
వోలెఁ దోఁచు విరియు బుద్ధిమంతులు దాని, కిచ్చ వగవ రింత యెఱుఁగ వెట్లు.
వ. అని వెండియు విరోచననందనుండు. 393
క. పొరి నర్థంబు ననర్థము, మరణము జీవితము సుఖసమాగమమును దు
స్తరదుఃఖసంగమంబును, దొరకొనునే నెపుడు సమతతోడన నిలుతున్. 394
చ. బలమును నొప్పు బుద్ధియును బ్రౌఢతయుం గలవారు లేనివా
ర లనక యొక్కభంగిఁ దఱి రాకయ చూచి హరించు చుండు వి
చ్చలవిడిఁ గాలుఁ డట్లగుట సారమతిం గని యున్నవాఁడ ను
మ్మలికయు నుబ్బు నాదుమది మందున కైనను లేదు వాసవా. 395
ఉ. గాడిదరూపు దాల్చి యుముకల్ దినుచుండఁగఁ జూచి యుల్లసం
బాడెదు శక్ర శాంతిసమయం బగుటన్ విను మింకఁ గొన్ని నీ
వాడిన నాదుచిత్తమున నల్క యొకింతయుఁ బుట్ట దిట్లు నీ

---

1 మాటు వెట్టుదు. 2 సుట్టు. 3 మోమోట.

వాడితె మున్ను ని [1]న్నెఱుఁగనా వలదా నను నీ వెఱుంగఁగన్. 396

క. ఎలమియు వాడుటయును దన, వలచినయట్టివె యెఱుంగవా విధిచరితం
బులు బలవంతంబు లగుట, వలదె వివేకంబు పెద్దవారికి నింద్రా. 397

క. ఇటు గర్వించుట నీచత, యెట వోయెదొ పొమ్ము మానుమీ వలవనిత్రు
ళ్లుట వజ్రము నీవును బిడి,కిటితాఁకున నొఱగు దేను గనిసితినేనిన్. 398

క. ఇది మేలవుమాట సుమీ, మది నుద్ధతి లేదు నాకు మహితాశ్చర్యా
స్పద మగువిధాతృచెయ్దిం, దుది నీవును దున్నువోదు త్రుళ్లుటుడుగుమీ. 399

వ. శాంతుఁడ వగు మని పలికె నట్టియెడ నవ్విరోచననందనుశరీరంబుననుండి సురూపయు [2]సుగౌరయు నగునొక్కమగువ నిర్గమించినం గని కౌశికుండు విస్మయవికసితాక్షుం డగుచు నతనితో నివ్వనిత యెవ్వత యనిన నాతం డే నెఱుంగ నీవ యీయమ నడుగు మనుటయు నయ్యనిమిషపతి యమ్ముద్దియ మొగంబు గనుంగొని మాకు ని న్నెఱింగింపు మనవుడు నద్దేవి యతనితోడ. 400

క. శ్రీయును భూతియు లక్ష్మియు, నాయభిధానములు మీరు న న్నెఱుఁగమి [3]పె
ద్దే యింద్ర యెజ్జగంబుల, నేయుగములయందు నెఱుఁగ రెవ్వరు ననినన్. 401

క. అనవుడు నతండు నీ వీ, దనుజేశ్వరుఁ బాయుటకుఁ గతం బేమియొకో
యనిన విని లక్ష్మి సత్యం,బును ధర్మము దమము దాన మును నాయిక్కల్.

క. అవి గలిగి పరాక్రమయుతుఁ, డవుపురుషునిపాల నిలుతు నమరాధిప యా
దిపజారి దొల్లి యట్టిఁడ, యవినీతత నిపుడు బ్రాహ్మణాసూయమెయిన్. 403

క. తొల్లిటిసచ్చారిత్రము, లెల్లను దిగ విడిచెఁ గాన యీతనికడ నే
నొల్ల నిలువ వచ్చెద సుర, వల్లభ నీపాల నెలమి వసియింపంగన్. 404

ఆ. ఆగుణములు మఱియు నాగమోదితసమా,చారములును గలిమిఁ గోరి యింద్ర
నిన్నుఁ బొంది యేను నిల్చెద నేమిట, నేమఱంగ వలవ దెపుడు నీవు. 405

వ. అని పలికె నిట్లు లక్ష్మిచేతం బరిత్యక్తుం డైనబలి యాఖండలు నాలోకించి. 406

క. అయనవశంబునఁ దేజో, [4]వియుక్తుఁ డై రవి ప్రతాపవిరహితుఁ డగునా
క్రియఁ బొనుఁగుపడినఁ బొంగకు, జయింతు నిను దేవదనుజసంగర మగుడున్.

వ. అనుటయు మహేంద్రుండు. 408

క. అది యట్లు లుండె నీతోఁ, బదరం బని లేదు నాకుఁ బద్మభవునిమా
ట దలంప వలయు నీపై, భిదురం బిడ దనుజనాథ ప్రియ మందు మెదన్. 409

క. అనిన విని యొండు వలుకక, దనుజాధీశ్వరుఁడు వోయె దక్షిణదిశకుం
[5]జనియె నుదఙ్ముఖుఁడై దివి, కనిమిషనాథుండు గౌరవాన్వయముఖ్యా. 410

వ. అని చెప్పి యనిమిషనదీనందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కిట్లనునింద్ర

1 న్నెఱుఁగఁగా వలదో నను నీ వెఱుంగవో. 2 సగౌరవయు. 3 లేదే. 4 వియుతుం డై.
5 జనియెను బ్రాఙ్ముఖుఁడై.

నముచిసంవాదంబనునితిహాసంబు హృదయప్రసాదకరంబు దానినాకర్ణింపుము.

ఇంద్రనముచిసంవాదప్రకారము

సీ. సిరిఁ బాసియును నొక్కచింతయు లేక వీచులక్రందడంగినజలధివోలె
నముచియేకాంతస్థలమున నుండఁగ నింద్రుఁ డచటికి నేతెంచి యతనిఁ జూచి
పేదవడ్డాఁడవు ప్రియజనంబును బరివారంబు లే దియ్యవస్థ కెంత
వగచెదవో దానవశ్రేష్ఠ నావుడు నాతండు వగపు నిరర్థకంబు
తే. వలయువస్తువు వగచిన వచ్చునయ్య, రామి యొక్కటియే శరీరంబు నెదయుఁ
దాపమునఁ [1]బొందు వగపున ధర్మ మేదు,నింతయెఱుఁగుదు వగవ నే నేమిటికిని.
తే. సకలభూతంబులకును శాసకుఁ డు గలఁడు, గాదె యొక్కరుఁ డాతనికల్పనమునఁ
బ్రాప్త మైనది నీళ్లులు పల్లమునకు, వచ్చు క్రియఁ దాన వచ్చు గీర్వాణముఖ్య.
క. ఇది నా కయ్యెం గాఁ గల, యది యై యనుగాఢనిశ్చయం బెవ్వనినె
మ్మదిఁ గలుగు నుబ్బు వగ సం,పద యాపద గలుగ దట్టి భవ్యున కింద్రా. 414
క. ధైర్యంబున వీర్యంబున, శౌర్యంబునఁ బ్రజ్ఞఁ బడయఁ జాలునె నరుఁ డె
క్కార్యము నప్రాప్య మయిన, నార్యుం డది యెఱుఁగుఁ గాన యడలఁడు శక్రా.
తే. మేలుఁగీడును నరుఁబొందుఁ గాలముల న,వశ్యమును వానిఁగోరినవచ్చుటయును
వినుము త్రోచినఁ బోవుటయును సురేంద్ర, కలదె వానికిఁ గావున వలదు చింత.
క. అని యిట్లు నముచి పలికిన, విని మెచ్చుచు దివికి నమరవిభుఁ డరిగెం బా
వనచరిత యింక నెయ్యది, వినవల తనవుడును భరితవినయుం డగుచున్. 417
క. ఆనరపతి శాంతనవుని,తో ని ట్లను నెద్దియేని దుర్దశ యైనన్
మానవుఁ డెట్టిఁ డగుట మే, లానతి యీవే దయామయా తేటపడన్. 418
వ. అని యడిగిన నయ్యుధిష్ఠిరునకు బుధశ్రేష్ఠుం డి ట్లనియె. 419
క. ఏవిధమున దుర్దశలకు, భూవర ధైర్యంబ మందు భూరిధృతిమెయిం
జేవ గలుగు దృఢనిశ్చయ,భావము [2]నెవ్వగలఁ జొత్రుపడ దెబ్బంగిన్. 420
క. ధృతి యారోగ్యము నొసఁగును, ధృతి యుజ్జ్వలలక్ష్మిఁ దెచ్చు ధృతి గీర్తిసము
న్నతిఁ జేయుఁ గాలగత్యవ,గతి గలిగినఁ గలుగు ధృతివికారవిదూరా. 421

ఇంద్రబలిసంవాదప్రకారము.

వ. ఏతద్విషయం బైనయది యొక్కటి యింద్రబలిసంవాదం బనునితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము దేవాసురులకు సమరంబు సెల్లిననందు విష్ణునిమహానుభావంబున
దేవతలకు గెలు పైరుద్రాదిత్యమరుద్వసుగంధర్వసిద్ధాదులు పరివేష్టింప నింద్రుం
డైరావతారూఢుండై లీలం ద్రైలోక్యంబును జరించుచుండి యొకప్పుడు సము
ద్రోపాంతంబున నొక్కగిరి[3]గహ్వరంబునయంగణంబున వైరోచనుండగుబలిం
గని చేరం జని యద్దనుజపతి దన్నుంజూచి నిస్సంభ్రముండును వైమనస్యరహి

1 గుందు. 2 నెవఁగల; తొడఁబడ; ఁదొడరుపడ. 3 గహ్వరాంగణంబున.

తుండును నైన యునికి నిరూపించి యతనితో ని ట్లనియె. 422

క. హీనస్థానమున విభవ, హీనత ని ట్లుండి రిపుల యెలమిఁ గనియు నీ
మానసమున శోకింపమి, దానవకులనాథ యెవ్విధంబునఁ గలిగెన్. 423

ఆ. శౌర్యముననొ వృద్ధసంసేవవలననొ, తపముననొ యుదాత్తతానిరూఢి
గలిగి యిమ్ము సరకుగాఁ గొన కున్నాఁడ, వేమికతము దీని నెఱుఁగఁ జెపుము.

వ. అనిన విని బలి యతని కి ట్లనియె. 425

ఆ. సరకుసేయ వను చసద్దమాటలు గొన్ని, యాడినంత నేమియయ్యె నింద్ర
నీదుశక్తి వింతయే దైవవశమున, నెట్టిపాటివారు నెట్లుఁ గారె. 426

క. నీవు మను హీనుఁ డగుటయు, నావలనం గాదు నీకు నను హీనదశా
భావితునిఁ జేయ రా దివి, దైవకృతము లట్లు గాన ధైర్యము వలయున్. 427

క. విను పర్యాయంబున సుఖ,మును దుఃఖముఁ జెందు జనులఁ బురుషుఁడు ధైర్యం
బున గర్వంబు విషాదం,బు నడంగింపఁ దగు నంద్రు బుధు లది వినమే. 428

క. చెలులుం జుట్టలును సహా,యులు విభవము [1]పెం పకాలయుక్తి నవస్థం
దొలఁగించుట గలదె మదిం, దెలిసి [2]మనుము మనికి యిట్టిదియకా దెపుడున్.

క. నిను నే గెలుచుట కాలము, నన నీవును గాలయుక్తి నను గెలిచితి గా
వున నశుభమునకు శుభమున, కును గాలము సూవె కర్త కుశికతనూజా. 430

ఆ. నాకు నీకు నేల నా కేశ శత్రుత్వ, మేరికైనఁ గలదె యెందుఁ బాక
మునకుఁ దెచ్చుచుండు జనులఁ గాలము వృక్ష,ఫలవిధముగ రజ్జుపలుకు లుడుగు.

వ. అని చెప్పి యంత నిలువక. 432

క. కా దిది విక్రమకాలము, లే దిప్పుడు నాకు నలుక లీలాత్మక రో
పాదరము గలిగినను నిను, నీ దగుపరిజనముఁ గూల్పనే పెడసేతన్. 433

వ. అని పలికి వెండియు. 434

క. సిరి పెంపునఁ గడు నొప్పెదు, సురనాయక యిపుడు మీఁదఁ జూచెదు నీకుం
బరిభవము దెచ్చుటకునై, కరము వెసన్ వచ్చుచేటు కాలము తెఱఁగున్. 435

తే. ఇంద్రు లెందఱు వో రింద్రు లేల బ్రహ్మ
లుండుదురె తఱితోఁ దెగుచున్నవారు
గాక దానవసంఘంబు గాలవశతఁ
బొందు టేటికి [3]సెగ్గింపఁ బొమ్ము నీవు. 436

క. క్రతువులు సేఁతయు దేవ,వ్రతములు సల్పుటయు వృత్తవంతుఁ డగుటయుం
గతమే కాలము ద్రోచుట, కతర్క్యవర్తనము గాల మదిగొనదు సుమీ. 437

క. అని యి ట్లాడినమాటలు, విని దనుజునిఁ జూచి యమరవిభుఁ డుల్లములో
నన సంరంభంబు నుడిపి,కొనుచు నతని కిట్టు లనియెఁ గురువంశవరా. 438

---

1 సేర్వ. 2 మనువు మనికి యిట్టిదియ కా నెపుడున్. 3 శంకింప.

క. అకట భవచ్చిత్తము ని,ర్వికార మై భరితధృతివివేకవినయశాం
తిక మగుచు వెలింగెడు ది,నికిఁ గారణ మైననిష్ఠ నెఱి యెట్టిదియో. 439

క. అనిన నతఁ డతని కిట్లను, విను మనిమిషనాథ యేను వేఱొకచోటం
గొని వచ్చితినే చిత్తం,బున కవికృతిధృతివివేకముఖ్యగుణంబుల్. 440

వ. కాలప్రకారం బెఱుంగుదుం గావునఁ గలంగ కుండుదు. 441

తే. చెప్పు నున్నాఁడఁ గాలంబుచేత నెల్ల, విధముఁ జొప్పడుజనులకు వినుము కాల
మప్రమాదవర్తన మధికప్రమాద, సంగమత్తులు వా రెట్లు భంగపడరు. 442

క. కళలుం గాష్ఠలు లోనుగఁ, గలచిదురలఁ గూర్చుకొనుచుఁ గాలంబు జనం
బుల వడ్డి కిచ్చునాతని, [1]వల నలవడఁ బొదివి తనకు వశ్యులఁ జేయున్. 443

క. కాల మడఁగించు జనుఁ గ,ల్లోలిని గిరిఁ ద్రెంచుకరణి లోభక్రోధా
శీలత్వకామభయములఁ, దేలుజనుఁడు కాలవృత్తి తెఱఁగు నెఱుఁగునే. 444

క. ఇంతకు మును సూచితి నతఁ, డెంతయు నొప్పుగొని యుండె నిది గడుఁ జిత్రం
బెంతవెసఁ జచ్చె ననుఁ దనుఁ, జింతింపఁడు జనుఁడు మూఢచిత్తత్వమునన్. 445

క. విను భావాభావంబులు, గని యత్యుత్తమతపంబు గైకొనువిద్వ
జ్జనుఁడు గనుఁ గాలగతి యె,ల్లను గరతలశోభితామలకముం బోలెన్. 446

క. కాలగతి గనుట శాంతికి, మూలం బై యంతరంగమున కాత్మనుయ
త్వాలంబనంబు నిచ్చుఁ ద,దాలీనుం డైనపురుషుఁ డక్షోభ్యుఁ డగున్. 447

వ. అనిన విని పాకశాసనుం డతనివివేకపాకంబున కచ్చెరువొంది యభినందించి
యతని కిట్లనియె. 448

ఆ. దనుజనాథ యివ్విధంబునఁ గాలచా,రిత్రవేది వై పవిత్రశీల
యుతుఁడ వైతి నీవు కృతకృత్యుఁడవు నీదు,వృత్తి గోర వలయు నుత్తములకు.

తే. లోక మెల్లను నఱచేతిలోన నున్న
యట్లు [2]గనికొని సత్త్వాదు లైనమూఁడు
గుణములను బాయఁ బెట్టి నిర్గుణత వెలుఁగు
నాత్మఁ గనుచున్నవాఁడ వే మందు నిన్ను. 450

క. కెలనికిఁ జూడఁగ దైన్యా, కలనం బగుచున్న యిపుడు గదిరినదశయుం
దొలఁగుం గావునఁ గడుమే, లెలసి పరమసుఖముఁ బొందు మిచ్ఛావృత్తిన్.

క. అని పలికి యుచితముగ వీ,డ్కొని [3]విభవం బెసఁగ నభ్రకుంజరముపయిఁ
వినువీథిఁ జనియె సురలును, మునులును వేష్టింప భూతములు వినుతింపన్. 452

తే. అమృతపానంబుఁ జేసినయంతకంటె
నద్దనుజపతిమధురవాక్యామృతమున
సంభృతానందుఁ డై సురేశ్వరుఁడు దనదు

1 వలె నలవడ. 2 గనుఁగొని. 3 విభ్రమ మెసఁగ.

పురమునకు నేఁగి సుఖ ముండెఁ గురువరేణ్య. 453

వ. అని యిట్లు ధర్మతనయునకు భీష్ముండు పునఃప్రాప్తం బైనయింద్రబలిసంవాదంబు సెప్పె నని చెప్పిన విని మఱియేమిసత్కథలు సెల్లెఁ జెప్పు మని యడుగుటయు. 454

చ. పరమమునీంద్రసంయమనపక్వవివేకవిభూతిరమ్య వి
స్తరమహనీయతార్కికవచఃకలనానభిగమ్య దేవతా
సురపరిరక్షణోన్మథనశోభికటాక్షవిహార నిత్యసుం
దరశుభకాంతిపూర దురితప్రవిదారణ పీతకారణా. 455

క. ఆదిత్యమరుద్వసురుద్రాది సకలదేవతామయాత్మక శ్రీసం
పాదనవిధావిచక్షణ, పాదసరోజా మహర్ద్ధిభక్తసమాజా. 456

మాలిని. అమలహృదయవేద్యా హవ్యకవ్యప్రసాద్యా
శమసుఖమయమూర్తీ సర్వలోకప్రవర్తీ
కమలభవనిషేవ్యా కామదూరానుభావ్యా
యమనియమవికాసీ వ్యాసచేతోనివాసీ. 457

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

ఆ. శాంతిమంతు లైనసౌమ్యుల కెయ్యది, నిష్ఠ దానియందు నిరతిశయస
మాదరంబు గలదు నాదుచిత్తంబున, వినుము తద్విధంబు విస్తరింతు. 21

క. వినుతించిన నిందించిన, ననఘా మనమునఁ బ్రియంబు నప్రియమును లే
కునికియు వ్రేసిన నైనను, గనలు వొడమమియుఁ బ్రబుద్ధగణ్యగుణంబుల్. 22

ఆ. ఒకటి గోరి దాని కుల్లంబు [1]గందంగ, జాలఁబడమి యేమి సంభవించె
నేని దానఁ దృప్తి నొందుట దప్పిన, పనికి వగవ కునికి భవ్య[2]గుణము. 23

క. హర్షంబును మానంబు న,మర్షము నపరాధమును సముదభావము ను
త్కర్షాపకర్ష చింతలు, నార్ష సమాచారమున నిరస్తగుణంబుల్. 24

క. అవమానమునకుఁ దృప్తుం,డవు నమృతము ద్రావినట్ల యంచితసమ్మా
నవిధికి నుద్వేగముఁ బొం,దు విషంబునఁబోలె శమరతుఁడు మునినాథా. 25

క. చుట్టము పగ యనుభేదం, బెట్టిజనులవలనఁ దగుల దెల్లప్పుడు నె
ప్పట్టున సద్దానను మదిఁ, బుట్టదు సంతోషహాని బుద్ధాత్మునకున్. 26

ఆ. ఇంద్రియముల గెల్చి హృదయంబు శాంతిసు,ఖంబుఁ బొంద నిర్వికారవృత్తి
యైనవానిపొందు మానితగతి దేవ,తలకుఁ బొంద నరిది ధర్మనిరత. 27

క. అని చెప్పె ననుడుఁ గుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డాత్మసమ్మదముఁ బొంద నదీ
తనయునితో నెవ్వఁ డఖిల, జనప్రియుఁడు సకలసత్త్వసమ్మతుఁ డనినన్. 28

ఉగ్రసేన శ్రీకృష్ణసంవాదప్రకారము.

వ. అమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతికి ట్లను నారదునివిషయంబుగా నుగ్రసేనునకుఁ గేశ
వునకు సంవాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబుఁ దేటపఱుచు దాని నాక
ర్ణింపుము. 29

క. నరనాథ యుగ్రసేనుఁడు, హరితోఁ ని ట్లనియె జనము లభివర్ణనత
త్పరు లగుదురు నారదునెడ, నరయఁగ నతఁ డంతవాఁడె యంబుజనాభా. 30

వ. అనుటయు నాకృష్ణుం డగ్గురుమతి కి ట్లనియె. 31

సీ. శ్రుతము నాచారంబు నతిశయవంతంబులెడ నహంకార మొక్కింతయేని
లేదు శీలము గడు లెస్స వేషము నిర్వికారం బమత్సరగర్వ మదుఁడు
[3]జననంబుఁ దపము దేజంబును బుద్ధియు వినయంబు నయమును విశ్రుతములు
ధైర్యంబు వచనమాధుర్యంబు శౌర్యదైన్యక్రోధలోభనిరాసకత్వ

ఆ. మోజ యతనియందు నైజంబు లీర్ష్యయు, నుద్ధతియు నసూయయును నవజ్ఞ
యును నెఱుంగఁ డట్టిమునివరు నారదు, నఖిలజనులుఁ బొగడు టరుదె యధిప.

వ. అని చెప్పె నగ్గుణంబు లఖిలప్రియకరంబులు సకలసత్త్వసమ్మతంబు లనిన విని
ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతోఁ గాలాన్వయప్రకారంబులును యుగప్రమా
ణంబులును భూతవిధంబులు నెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతండు శుకుం

---

1 గుంపంగ. 2 విధము. 3 జ్ఞానంబుఁ.

డడుగ వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పినయర్థంబులు నీయడిగినవియును మఱి
యు ననేకంబులుఁ గలవు సెప్పెద విను మని యజ్ఞపతి కి ట్లనియె. 33
క. అనఘుఁ బరాశరసూను న,వినయంబునఁ జేరి భక్తివినతుం డై త
త్తనయుండు బుద్ధిసంప,న్నుఁడు శుకుం డిట్టు లనియెఁ గౌరవనాథా. 34
తే. కాలవిధములు భూతసంఘప్రకార,ములును లోనుగ నెఱుఁగంగఁ దలయు హాని
బహుల కారుణ్యసంపద పల్లవింప, నాకు నెఱిఁగింపవే మునినాథవర్య. 35

—వ్యాసుఁడు శుకునకుఁ జెప్పినకాలాదినిరూపణము.—

వ. అనిన విని భరితాదరుం డై వేదవ్యాసమునీశ్వరుం డమ్మహనీయున కి ట్లనియె.
క. కాలములకు భూతములకు, నాలంబనభూత మగుమహామహిమఁ గ్రియా
లీల వెలింగెడునప్పర, మాలోకం బెందు నిష్క్రియాత్మక మయ్యెన్. 37
వ. అది ధ్యానీయంబు. 38
క. వినుము నిమేషంబులు పదు,నెనిమిది యగుఁ గాష్ఠ గాష్ఠ లిరువదియుం దో
డనపదియుం గళయగుఁ బది,యును మున్నూఱుఁ గళ లై ముహూర్తమునడచున్.
తే. మూఁడుపదులు ముహూర్తముల్ మోహదూర
యగు నహోరాత్ర మట్టివి యన్ని గూడ
మాస మవి రెండు ఋతు వనునుహితసంజ్ఞఁ
బరఁగు ఋతువు లాఱైన వత్సరము వత్స. 40
తే. అందు మూఁడేసిఋతువుల కయననామ,కంబు లగును త్తరాఖ్య మొకండు దక్షి
ణాభిధాన మొక్కటియుగుణాభిరామ, యవియహస్సునురాత్రియు ననఁగఁబరఁ
వ. అది యోగిజనంబుల నిర్దేశంబు. [గు.
తే. అనఘయుత్తరదక్షిణాయనములమ్మ,హాత్ములగ్నియు ధూమంబు నంద్రుమఱియు
వినుము శుక్లంబుఁ గృష్ణంబుననుటగలుగు, [1]సుగతికగతికిహేతువులగుటఁ జేసి.
క. నరులనెలలు నేఁడులుఁ బితృ, సురులకు దినము లగు నంద్రు సూరులు వరుసం
బరఁగుకృతత్రేతాద్వా,పరకలియుగవత్సరములభంగిఁ దెలిపెదన్. 44
వ. ఆకర్ణింపుము. 45

—చతుర్యుగసంవత్సరపరిమితిప్రకారము.—

సీ. విబుధులపండ్రెండువే లేండ్లు సనునంత నాలుగుయుగములు నోలి నడచుఁ
గృతయుగమ్మున కందుఁ జతురంశకములుఁ ద్రేతకు మూఁడుపాళ్లునుద్వాపరంబు
భాగద్వయంబుసఁ బర్యవసిత మగుఁ గలియుగ మంశ మొక్కటన తీఱు
నిబ్భంగివా ళ్లగు నిన్నియుగముల కంబరయుగ్మవసువార్ధిపరిమితములు
తే. ఖద్వయ ర్తుగుణంబులు గగనయుగళ
వేదనేత్రంబులును నభోద్వితయకరను

1 సుగతి దుర్గతి హేతువు.

ధాంశులును వచ్చు మున్నూట యఱువదింటఁ
బెంప మానుషాబ్దంబు లై పేర్చి యుండు. 46

వ. ఇట్లు కృతయుగంబునకుఁ బదియేడులక్షలు నిఱువదియెనిమిదివేలును ద్రేతాయుగంబునకుఁ బండ్రెండులక్షలుఁ దొంబదియాఱువేలును ద్వాపరంబునకు నెనిమిదిలక్షలు నఱువదినాలుగువేలును గలియుగంబునకు నాలుగులక్షలు ముప్పదిరెండువేలును మనుష్యవత్సరంబు లయ్యె నిందులోన సంధ్యలును సంధ్యాంశంబులు ననువేళ్లఁ గొంతేసి కాలంబు సెల్లు. 47

క. క్రమమున సంధ్యలు సంధ్యాంశములు ననం బరఁగు బుత్ర సకలయుగాద్యం
తములును యుగయుగమునకుం, దమలోన [1]వి సరియ కాలతత్త్వం బరయన్.

వ. అది యెట్లంటేని దేవసంఖ్యం జెప్పెద. 49

క. నన్నూఱులు మున్నూఱులు, నిన్నూఱులు నూఱులును మహితవర్షము ల
య్యన్నియుగములకును గ్రమా, సన్నత సంధ్యలను వానిసంధ్యాంశములన్. 50

వ. ఇట్లు కృతయుగంబునకు సంధ్య లక్షయు నలువదినాలుగువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ త్రేతకు సంధ్య లక్షయు నెనిమిదివేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ ద్వాపరంబునకు సంధ్య డెబ్బదిరెండువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ కలియుగంబునకు సంధ్య ముప్పదియాఱువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతియ యివి మానుషవత్సరంబులు. 51

క. వరుసఁ గృతత్రేతాద్వా, పరకలియుగములఁ దపంబు భవ్యజ్ఞాన
స్ఫురణము యజనము దోషా, వరమును మానవులకుం [2]బ్రధానతఁ గలుగున్.

క. న్యాయంబులు ధర్మంబులు, నాయువులుఁ దనూబలములు నంతంతకు వ
త్సా యెంతయుఁ దఱుఁగుం ద్రే, తాయుగముఁ దొడంగి మనుజతతి కరయంగన్.

తే. ఆయుగంబులు నాల్గు మహాయుగంబు
నాఁగఁ జను దత్సహస్రంబు నలువ పగలు
దానికొలఁదియ రేయును దీని నెఱుఁగు
ప్రౌఢజనములు సు మ్మహోరాత్రవిదులు. 54

తే. అతఁడు రాత్రి నిద్రించు నిద్రావసరము
ప్రళయ మగు లోకములకుఁ బ్రభాత మగుడు
మేలుకను దివసమున భూతజాలసృష్టి
పరతఁ బొందుఁ బర్యాయ మిప్పాటఁ జెల్లు. 55

వ. అని వెండియు. 56

తే. అనఘ బ్రహ్మంబు తేజోమయంబు శుక్ల, మగ్రభాసిత మెద్దానియతులసార
రసము విశ్వంబు నది యహర్మహితకాల, బుద్ధమై చేయు బహువిధభూతసృష్టి.

1 విపర్యకాల. 2 బ్రధానగుణంబుల్.

వ. తత్ప్రకారం బెట్టి దనిన నమ్మహనీయతత్త్వంబువలన. 58

ఆ. విను మహాన్మనోగగనపవనానల, సలిలభూము లనఁగ సంభవించు
మహితవిభవములు క్రమంబున నేడు రూపములు జన్యజనకభావ మొంది.

క. క్రమయుక్తిని శబ్దస్పర్శములును రూపరసగంధసద్భావములుం
దమగుణములుగా నాకాశము మొద లగుభూతములు ప్రశస్తి వహించున్.

క. నరనుత విను మీసప్త, స్వరూపములు పురుషు లండ్రు సంయమివరు లీ
పురుషులు గూడిన సృష్టికి, [1]వెరవరు లది సంఘటిలదు వేర్పడి రేనిన్. 61

వ. ఇట్టిమహిమ గలిగి. 62

క. తేజోరూపము బ్రహ్మము, ప్రాజాపత్యం బనంగఁ బరఁగి పురుషుఁడు
ద్భ్రాజిష్ణుసత్యనిత్యా, వ్యాజమహిమ వెలుఁగు చుండు నకలంకమతిన్. 63

క. వ్యాపకుఁడు స్రష్ట బ్రహ్మ ప్రజాపతి నాఁ బరఁగి నిత్యసత్యాత్మత్వో
ద్దీపితుఁ డై పురుషుఁడు నిర్లేపుఁ డనిర్దేశముం గలిగి వెలుఁ గొందున్. 64

క. సురసంయమిగరుడోరగ, నరకిన్నరగిరిసరిద్వనపయోధులఁ ద
త్కారణీయములం జేయుం, బురుషుఁడు దివ్యాంతరంగమునఁ దలఁచి సుతా.

వ. ఇట్లు గలిగి వర్తిలుచున్నలోకంబులందు. 66

ఆ. పౌరుషంబు రూపె ఫలద మందురు గొంద, ఱనఘ దైవ మిచ్చు నండ్రు కార్య
ఫలము గొంద ఱెల్లఫలము భూతస్వభావంబ యండ్రు గొంద ఱమితతేజ. 67

వ. ఇవి కర్మస్థుల తెఱంగులు సత్త్వస్థులు సమదర్శను లయి యుండుదురు విశేషంబు
వినుము. 68

క. శివకరము దపము మేధా, ధవ సకలజనంబులకును దానికి మూలం
బవిరళశమదమసంపద, లవుట నివి మనంబుతోడ నలవడ వలయున్. 69

వ. స్వాధ్యాయంబు దపంబునకు బలం బిచ్చి తత్ఫలంబు గావించు. 70

క. అరయంగా [2]శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు రూపె బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మాభజన, పరుఁడు పరబ్రహ్మమహితపదముం బొందున్. 71

క. పరమబ్రహ్మము భూతో, త్కరముం గలిగించు మ్రింగుఁ దా నిష్క్రియతా
స్ఫురితం బయ్యును బ్రకృతి, స్ఫురణను శబలత్వ మొంది పురుషవరేణ్యా. 72

వ. సృష్టితెఱంగు మున్నెఱింగించితి సంహారప్రకారంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము.

తే. స్థావరములు జంగమములుఁ దన్నుఁ గలయ
విలయ మొందిన ఘటపృష్ఠవిధము దాల్చు
భూమి నంబువుల్ మ్రింగు నంబువుల నగ్ని
యగ్ని ననిలుం డనిలుఁ ద్రావు నాకసంబు. 74

ఆ. ఆకసమును మనసు హరియించు గంధాది, యగుగుణాలితోడ నఖిలభూత

1 వెర వగు నది. 2 శబ్దం బనఁ.

ములునునిట్లులయముఁబొందినఁగ్రసియించు,మనసునాత్మగుణము నెనసివిధుఁడు.

క. అతనిఁ బొడవు సంకల్పం, బతులజ్ఞానంబు దాని నడఁచును విజ్ఞా
నితఁ దద్బలముఁ బురుషదే,హితనుం గాలంబు వసుస నెడలం జేయున్. 76

క. కాలం బెడలిన విద్యో,న్మీలిత మగుబోధ మన్యమిశ్రత్వంబుం
దూలించి వెలుఁగుచుండు వి,శాలమతీ బ్రహ్మ మది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 77

క. విను మీసంహరణంబును, దనవస మాతత్త్వ మవ్విధంబున దివసం
బును రాత్రియు భూతములకు, జననము విలయమును జేయుసంక్రీడమెయిన్.

వ. అని చెప్పి పారాశర్యుం డార్యవర్యుం డగు శుకునితో వెండియు నిట్లనియె.

సీ. జనియించి విప్రుండు జాతకర్మంబును జౌలంబు నుపనీతి సంస్కృతియును
బడసి యాచార్యునిపాల నధ్యయనంబు సేసి తా నాతనిచే ననుజ్ఞ
గాంచి తక్కటివి మూఁ డంచితాశ్రమములయందునొక్కటిపూననగుగృహస్థ
ధర్మమాశ్రయ మండ్రు తక్కినమూఁటికిఁ గావున నది పూని దైవపైతృ

తే. కంబు లైనఋణంబులఁ [1]గ్రాఁచు వడుగు
నాఁటినడవడి ఋషులఋణమ్ము దీర్చి
వచ్చి కాన కాషాయపక్వతఁ బ్రశుద్ధిఁ
బొంది మఱి యుత్తమాశ్రమ మొందు టొప్పు. 80

తే. క్రతువు సేత సేయించుట శ్రుతులు గాథ
నియతిఁ జదువుట చదివించుటయును ధనము
లీగి కొనుట షట్కర్మంబు లింతవట్టు
నర్హకృత్యంబు లండ్రు ధరామరులకు. 81

దానగుణంబు సర్వవర్ణసామాన్యంబుగా నిరూపించుట.

వ. దానానుష్ఠానంబు సర్వజాతిసామాన్యం బయినయుత్తమధర్మంబు పుణ్యపరులకు దాతవ్యంబు గానివస్తువు లేదు కాశ్యుం డనురాజు దనప్రాణంబు లిచ్చి బ్రాహ్మణప్రాణంబులు గాచె నౌశీనరుం డగుశిబి యాత్మాంగంబుల నౌరసపుత్రునిని బ్రాహ్మణార్థంబుగా నొసంగెఁ గాశీపతి యగుప్రతర్దనుండు బ్రాహ్మణునకై నిజనయనంబు లిచ్చె విదేహుండును జామదగ్న్యుండును గయుండును నొక్కొక్కతఱిసకలవసుంధరయును బ్రాహ్మణులకిచ్చిరి పాంచాల్యుం డగుబ్రహ్మదత్తుండు శంఖనిధి విప్రోత్తములకు దానంబు సేసె మఱియును బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రాణశరీరమణిహిరణ్యకన్యాగవాదిప్రశస్తవస్తువు లనేకు లర్హుల కొసంగిరి వారల కెల్లను సమకూరినసద్గతులవిశేషంబులం జెప్పం బెద్దయని వెండియు. 82

క. దానాధ్యయనయజనముల, నానావిధపాపములు వినాశముఁ బొందుం
గాన యవి మేలు హింసా, హీనత ధర్మవిధి లేనియెడఁ గడు వలయున్. 83

1 గ్రాఁచి...వచ్చెఁగాన; గ్రచ్చుపడక...బ్రసిద్ధిఁ.

ఆ. ధూతపాపుఁ డైనపూతాత్మకుండు ల,ఘ్వాశి యగుచు నింద్రియముల గెల్చి
మనసులోనఁ గామమును గ్రోధమును జూర, నీక బ్రహ్మపదము నిచ్చఁగోరు.

ఆ. ఇట్టివాఁడు వెడల నీఁదు నింద్రియజల, మన్యుపంకలోభమయతటాది
ఘోరరూప మగునపారసంసారవి,శాలనదిఁ బ్రశాంతశాలిహృదయ. 85

తే. ఘనతరప్రజ్ఞ యను తెప్ప గలుగువాఁడు, సంసరణనది గడవంగఁ జాలుఁగాక
కామమును గ్రోధమును మదిఁగలిగి ప్రజ్ఞ, చించునేని నక్కడచుట చిక్కువడదె.

క. గతహర్షభయక్రోధుఁడు, ధృతిమంతుఁడు నప్రమత్తధీమహితుఁడు సం
శ్రితధర్ముఁడు దాంతుఁడు నగు, నతఁ డవసాదంబు నొందఁ డతులవివేకా. 87

క. ధర్మ మధర్మమవోలె న,ధర్మము దా ధర్మవిధివిధంబునఁ దోఁచుం
గర్మసమితి నొక్కొకయెడ, ధర్మగతి యెఱుంగవలయుఁ దచ్ఛాస్త్రములన్.

వ. అని యుపదేశించి మఱియును. 89

క. జ్ఞానంబు వడయుటకు వా,జ్మానసములు సునియతములు గావింతురు స
మ్మానితశాంతికొఱకు వి,జ్ఞానంబున నాత్మనియతి సల్పుదురు బుధుల్. 90

క. ఈ తెరువున వేదవిదుఁడు, వీతామ్నాయుండు ధర్మవేదియుఁ బాప
స్ఫీతుఁడు సరియై కడతు ర,నాతురత జరామరణమహాంభోరాశిన్. 91

వ. ఆచారనేమియుఁ బ్రాణయుగంబును నపానాక్షంబును [1]ప్రీవరూథంబును ను
పాయాపాయకూబరంబును ఘ్రాణశ్రవణవాహనంబును జ్ఞానసారథికంబును
సర్వతంత్రప్రతోదంబును ద్యాగరశ్మియును నగు యోగరథంబు నెక్కి వెరవు
గలవాఁ డక్షరపదంబు సారం జనఁ జాలు నారథికుం డాతంత్రంబు ప్రభా
వంబునం జేసి. 92

క. వరుసన ధరణీపవనాం,బరజలతేజముల గెలుచుబల మెక్కి యహం
కరణంబు ద్రోచు బుద్ధిం, బరువడి నడఁగించుఁ బ్రకృతిపనిఁ బెడఁబాపున్. 93

ఆ. భూమిజయము దొరఁగి పురుషుఁ డంతంతకు, వృద్ధిఁబొంది యోగసిద్ధిఁ బొందుఁ
బొగయు మిడుఁగుఱులును బొనుఁగు లేనిశిఖియు,బహుళశిఖులు నైనపగిది ననఘ.

తే. విను మహంకారజయము పృథ్వీముఖంబు, లైనవానిని బుద్ధిప్రధానమును జ
యించునట్టిసంస్కారంబు నిచ్చు దాన, నగు మహానుభావంబు సంయమివరులకు.

వ. ఇది యోగప్రకారంబు. 96

తే. అనఘ యింద్రియముల విషయములమీఁద
నిగుడ నీక మనంబుతో మగుడఁ దిగిచి
యాత్మఁ గూర్చుట సాంఖ్యులయనువు సాంఖ్య
యోగములు రెండు నారయ నొక్కతెరువ. 97

క. ఈ రెండుప్రకారంబుల, వారలకును సమత విడువ వలయుట సరి ని

---

1 హ్రుత్కూబరంబును శ్రవణదర్శనవాహంబును...ధర్మప్రతోదంబును,

స్సారపుసంసారమునకుఁ, గారణము మమత్వ మగుటఁ గవిజనముఖ్యా. 98

వ. భూతతారతమ్యంబులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జంగమస్థావరంబులయందు జంగమంబులు లెస్స యవి జరాయువు నండంబును నుద్భిదంబును స్వేదంబును నను జనకవిశేషంబుల జనియించి బహుపాదంబులును ద్విపాదంబులును నైయుండు నందు మనుష్యులు మేలు మనుష్యులయందు జాతిధర్మోపధారకు లెక్కుడు జాతిధర్మోపధారకులయందు విప్రులుత్తములు విప్రులయందు వేదజ్ఞులుదాత్తులు వేదజ్ఞులయందుం బ్రవచనశీలు రుత్కృష్టులు ప్రవచనశీలురయం దాత్మజ్ఞు లధికులు వారలు సర్వధర్మవిదులు సత్యసంకల్పులు నదిభూతాధిదైవవేదులు నగుదుఁ వారలంజూవె దేవతలు బ్రాహ్మణు లంద్రు వా రెల్లవారికి నమస్కారాద్యుపచారాదరణీయులు వారికి సరిలేరు వా రాధారంబుగా సమస్తజగంబులుఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నవి యని చెప్పి యమ్మహాత్ముండు వెండియు. 99

తే. బ్రాహ్మణునకుఁ బ్రధానవర్తనము వినుము, నిర్మలజ్ఞానయుక్తుఁ డై కర్మసమితి
నలు నిష్ఠమైఁ జలుపంగవలయుదాన, సంశయములెల్లఁ బాయుఁ బ్రసాద మొందు.

క. ఇయ్యఖిలము సృజియింపఁగ, నెయ్యది ప్రభు వమ్మహామహితభూతముపొం
దయ్యెడిశుభంబు దపమునఁ, జయ్యన సిద్ధించు నది విసంశయ మనఘా. 101

క. మైత్రిం బోలెడుధర్మము, ధాత్రీదివిజులకు లేదు దాని నడపినం
బుత్రా యేకర్మంబుప,విత్రతయును వలవ దది వివేకముఁ జేర్చున్. 102

వ. అనిన విని శుకుం డాసంయమివరున కిట్లనియె. 103

వ్యాసుఁడు శుకున కుపదేశించినపరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనప్రకారము.

క. పరమబ్రహ్మపదము న,ధ్వరముననో ప్రజ్ఞ పెంపువలననొ యోగా
చరణముననొ సాంఖ్యసమా, దరణముననొ పొంద వచ్చుఁ దత్త్వజ్ఞవరా.

చ. అనుటయు నమ్మునిప్రవరుఁ డాతని కిట్లను నీవు పేరు గ్రు
చ్చినయవి యెల్ల మేల సవిశేషతపంబును నింద్రియప్రవ
ర్తనముల నిగ్రహించుటయు రాగము లోభముఁ ద్రోవఁ జాలునే
ర్పును దృఢవిద్యయుం గలుగుపుణ్యుఁడు పొందఁగ నోపు బ్రహ్మమున్. 105

క. విను మందు నొకవిశేషం, బనఘా బుద్ధీంద్రియంబు లైదును బరముం
గనువెలుఁగున కడ్డము వా,ని నడంగింపంగ మనసునిపుణత యొప్పున్. 106

క. మనసు నియమింప భూతా,త్మని యత్నం బోపు నియమమునకుఁ లో నై
మన సింద్రియములఁ గుదియిం,చిన శబ్దాదులు దొలంగి సిద్ధి దొరకొనున్.

ఆ. కనుట వినుట యాదిగాఁ గలయింద్రియం,బుల కగోచరంబు బుద్ధి దీప
రూపుగాఁగఁ దోఁచు రూపశబ్దాదిగు,ణత్వరహిత మైనతత్త్వ మనఘ. 108

చ. వినయము విద్యయుం గలుగువిప్రునియందును గోవునందు నా
ష్టు నెఱియుహస్తియందు నొకపోఁకకుఁ బోవనికుక్కయందు దా

ని నడిచి తెచ్చి వండి తినునీచపుమాలనియందుఁ దుల్యద
ర్శనులు దదంతరాత్ముని నిరంజనునిం గనునట్టిపండితుల్. 109

క. స్థావరముల జంగమముల, నావిభుఁడు వసించు నతనియందు నవి నిస
ర్గావాసత నుండును ద,ద్భావన మెఱుఁగుట తదైక్యపదముం జేర్చున్. 110

తే. క్షరము నక్షరమును ననం గలవు రెండు
మూర్తు లాత్మ కఖిలభూతములను బూర్వ
మొలయు మృత మన దివమున నుండు నమృత
మనఁగ నపరంబు రెంటిని గను బుధుండు. 111

క. ఈలోకంబుల నెల్లం, గాలము పక్వంబు సేయఁగా నెవ్వాఁ డ
క్కాలము పక్వము సేయం, జాలు నతం డమృతు నజరు సత్యుఁ గనుటకున్.

తే. విను నవద్వారపురమున వెలుఁగుచుండు
హంసుఁ డతనిన యక్షరుఁ డమృతుఁ డండ్రు
పరమయోగు లాతత్త్వంబుభంగిఁ గాంచు
యోగ్యసత్క్రియాభ్యాసవైరాగ్యపరుఁడు. 113

వ. అని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు వెండియు. 114

తే. అనఘ విను కామమును క్రోధమును భయంబు
నిద్రయును లోభమును జాల నిందితములు
యోగిజనులకుఁ గావున నుడుగ వలయు
వీని నైదింటి నచలావధానవృత్తి. 115

శా. కామంబుం బెడఁబాచుఁ బండితుఁడు సంకల్పంబు వర్జించి ని
ద్రామోహంబు నడంచు సత్త్వగుణచింతన్ లోభముం బ్రాజ్ఞసే
వాముద్రం దొలఁగించుఁ గ్రోధము శమవ్యాప్తిన్ మగుడ్చున్ మతి
శ్రీమాన్యా భయ మప్రమాదమున నిర్జించున్ దృఢస్వాంతుఁ డై. 116

తే. శిశ్నము నుదరమును ధృతిఁ జేయుఁ గాలుఁ, జూడ్కిఁ జూడ్కిని వినికిని శుద్ధమాన
సమున మానసవాక్కుల విమలవిద్య, నవహితుండు రక్షించుఁ గులాగ్రగణ్య.

వ. మఱియు నొక్కతెఱంగు సెప్పెద. 118

తే. ఇంద్రియములలో నొక్కటియేనిఁ బట్టు,వడక వెడలిన నాగంటిఁ బ్రజ్ఞగాఱు
నట్లుగావున మనసుమున్నాఁగివినికి,యాదియగునైదుఁ గ్రమమున నాఁగవలయు.

క. మనసును నింద్రియములనుం, దనయం దొడుఁగంగఁ [1]జేయుఁ దానుఁ దెలివి నొం
ది నిరంజనత్వసిద్ధిం, గని [2]యపధూమానలంబుకరణి వెలుంగున్. 120

మ. మన సేకాగ్రతఁ బొందఁ జేయ జనసమ్మర్దంబు వర్జించి శూ
న్యనికేతాద్రిగుహావివిక్తవనదేవాగారముఖ్యంబులై

1 జేయుఁ దాను; జేయుఁ దానుఁ. 2 గతధూమా.

ననివాసంబుల నుండఁగా వలయుఁ ద న్మన్నించినం గీడు సే
సిన హార్షంబు నమర్షముల్ హృదయముం జెందింప కక్షోభ్యుఁ డై. 121

క. నసుషుప్తిని ఛాయయుఁ గన,కముఁ జూచుచు సత్సమాధికలితం బగువృ
త్తము నడపిన శబ్దబ్ర,హ్మము మన్ననముల యోగి [1]యతివర్తించున్. 122

క. సుత విను శబ్దబ్రహ్మము, నతివర్తించి భువనత్రయమునను యోగా
న్వితుఁ డగుమునిగను నజు శా,శ్వతు నచలుఁ బురాణతము నజరుఁ బరమాత్మున్.

వ. అనిన విని శుకుండు వేదవ్యాసమునీశ్వరునితో ని ట్లను వేదంబు గర్మంబులనాచ
రించుటయుం బరిత్యజించుటయుం జెప్పు నివ్విధంబులు పరస్పరవిరుద్ధంబు లై
యున్నయవి యిం దెద్దాన నెట్టిగతి సిద్ధించు నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు
నతం డతని కి ట్లనియె. 124

ఆ. విను ప్రవృత్తి కర్మ మనఘ నివృత్తి ని,ష్కర్మ మరయ బంధకంబు మోక్ష
ణంబు నగుట బోధతత్త్వసంపన్నులు, సొరరు కర్మతంత్రకరణమునకు. 125

క. కొందఱు కర్మకరణ మభి,నందింతురు వారలకు జననమరణములం
బొందక పోరాదు మహా,నందముఁ బొందుదురు నిత్యనైష్కర్మ్యపరుల్. 126

ఆ. చిత్తశుద్ధిమాత్రఁ జేసెనేనియు నవి,ద్యాత్మకంబ చూవె యరయఁ గర్మ
మది దొలంగు టంచితాత్మవిద్యాత్మక, ధర్మ [2]మదియ మోక్షదంబు సుమ్ము.

ఉ. గుమ్మడిపువ్వుఁ దేనియయుఁ గూపము నైందవరేఖకాంతియుం
జు మ్మరయంగఁ గర్మఫలశోభనసంపద జున్ను నేఱుఁ బూ
ర్ణ మ్మగుచంద్రబింబము ననం దగు నిర్మలవిద్య గాఢపా
కమ్ము ఫలోదయం బది యఖండసుఖాత్మపదంబు పుత్రకా. 128

వ. కర్మంబునం గానిది యై విద్య నయ్యెడునట్టి తెఱం గెఱింగించెద. 129

క. విను రేఖామాత్రపుఁజం,ద్రునియట్టులజీవుఁ డతనిదుష్కృతముఁ బో
లినయజ్ఞానము నపగమ,మున బోధానందసాంద్రపూర్ణతఁ బొలుచున్. 130

బ్రహ్మచర్యంబు బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తికి ముఖ్యకారణం బని చెప్పుట.

వ. అని చెప్పిన విని విద్య యెట్టివారికి నలవడు నెఱింగింపవే యనిన నందనునితో
గంధవతీనందనుం డి ట్లనియె. 131

తే. బ్రహ్మచర్యసమేతతపంబు విపుల, కాననమున వానప్రస్థగణముపొంత
నిలిచి చేయుచుఁ బర్ణశాలలకు నుచిత, కాలమునఁ జని యెత్తి భిక్షలు భుజించి.

క. నుతియు [3]నమస్కృతియును లే,క తిరిగి శుభ మశుభ మనునగం బొందక గో
ష్ఠి తెరువు సొర కుండుట ను,వ్రత మది యధ్యాత్మవిద్యఁ బ్రచురముఁ జేయున్.

ఆ. అనుడు నతఁడు కర్మ మఖిలంబు నీడఁబో,విడుచు టొప్ప దండ్రు వేదవిదులు
దాని నాదరింపఁ దగదొకో సంయమి, ప్రవర సందియంబు వాపవలయు. 134

1 మతివర్తించుఁ. 2 మాత్మమోక్షదంబు. 3 దిరస్కృతియును.

వ. అనినం గర్మంబు విడువనియు విడుచుటయుం గలిగి యుండుఁ దదీయయోగ్య తావిశేషంబు లెఱింగించెద. 135

సీ. విను మని ముని యిట్టులను బ్రహ్మచారి గృహస్థవానప్రస్థయతులు విహిత
కర్మనిష్ఠత సిద్ధిఁ గాంతు రాశ్రమచతుష్కము జతుష్పట్టికాఘటిత మైన
నిఃశ్రేణి తుదిముట్టు నెల వెక్కుటకు నిట్టి క్రమవర్తనము సుకరంపుమార్గ
[1]మాయువు మొదలినాలవుపాలు గురుపాల దాసునియట్ల సంతతముఁ బనులు
తే. ప్రీతిఁ జేయుచుఁ గుడిచినపిదపఁ గుడిచి, శయ్యఁ జెందిన నాతనిచరణయుగము
గరయుగంబున నొత్తుచుఁ గలితనిద్రుఁ,డైన నిద్రించు బ్రహ్మచర్యాన్వితుండు.

క. రసగంధప్రముఖంబుల, దెస వేడుక లేక గురునుతికి నచ్చినయ
ట్టిసమయములఁ దగ వేదా,భ్యసనంబులు సేయుచుండు నాతఁడు నియతిన్.

వ. ఇది బ్రహ్మచారిప్రకారం బాతం డాశ్రమాంతరగతుం డయి వర్తించువిధంబు సెప్పెద. 138

సీ. సవినయంబునఁ దనశక్తితో గురునకు దక్షిణ యిచ్చి యాతండు పనుపఁ
గా సమావర్తనకార్యంబు నడపి వివాహ మై హవ్యకవ్యముల నతిథి
తోషణబాంధవపోషణంబుల సత్యభాషల నిజదారపరతఁ బుత్ర
సంశిక్షఁ గ్రతువిశేషంబుల నొక యాయురంశంబు గడపి గృహస్థధర్మ
తే. వృత్తిఁ గృతకృత్యుఁ డగు నగ్ని విడువ కడవిఁ
బూరిపంటల ఫలమూలములను భిక్షు
పూజ సలుపుచుఁ బరిశిష్టములు భుజించి
తపము సేత వానప్రస్థధర్మసరణి. 139

క. వానప్రస్థప్రక్రియ, దా నొకపా లాయువునఁ బదంపడి తుదిపా
లైనను సన్న్యాసాను,ష్ఠానమునకుఁ జొచ్చువాఁడు శాంతాత్మకుఁ డై. 140

వ. ఇట్లాయురంశంబులు నాలుగుం జెల్లుట యుత్తమధర్మస్వరూపం బంశత్రయ కాలాచరితం బైనయాశ్రమత్రితయంబు ప్రవర్తనంబులఁ గషాయపక్వం బగు టయుఁ జతుర్థాశ్రమంబుఁ జెందుట కృత్యంబు దాని తెఱం గెఱింగించెద నవ హితుండ వై యాకర్ణింపుము. 141

సీ. ఆత్మయం దగ్నిసమారోపణము సేసి యజన మాంతరముగ నకృతసంధి
విగ్రహుం డగుచుఁ బరిగ్రహవిముఖుఁ డై ముండుండు ననికేతనుండు వృక్ష
మూలవాసియును గపాలధారుండు నేకాకియు నక్రోధకామశోకుఁ
డునుగాఁగవలయు భిక్షునకు నిందాస్తుతుల్ దనయందయుడఁగంగఁ దాను బరుల
తే. దిక్కు వలుకక దివియెల్లఁ బిక్కటిలఁగఁ, దాన యున్నట్లు గనుచు నేమేనిఁ గుడిచి
యెద్దియేనియుఁ గట్టి యెందే శయించు, నతని దేవతల్ బ్రాహ్మణుఁ డండ్రు పుత్ర.

---

1 మాయువు మొదల నాలవుపాలు.

క. జననికరములకుఁ దోలఁగును, ఘనభుజగంబులకుఁబోలెఁ గనుఁ బీనుఁగుఁగా
వనితం దనుఁ బాటించిన, ననఘా నరకముగఁ దలఁచు నతఁడు మనమునన్.

తే. అతనివలన భూతములకు నభయ మగుట
భూతముల దెస నభయంబ యాతనికిని
బుత్ర యాగు టెల్లవియును భూతములకు
నభయ మిచ్చుటఁ బోల వం ద్రార్యజనులు. 144

ఆ. జంతుపదము లెల్ల దంతిపదంబులో, నడఁగుక్రియ నహింసయందు సకల
ధర్మములు నడంగుఁ గర్మసంత్యాగికి, నైన భూతదయ సమర్హ్యగుణము. 145

వ. కావున. 146

క. జగముల కెల్ల శరణ్యుం, డగుచు నమృతసిక్త మైనయట్టిమనసుతో
విగతాఖిలలేపస్థితి, గగనమున ట్లుండు నతఁడు గణనాధికుఁ డై. 147

వ. అని చెప్పి యప్పరాశరనందనుండు వెండియు ని ట్లనియె. 148

వ్యాసుఁడు శుకున కుపదేశించినయంతర్యాగప్రకారము.

తే. హృదయవేదికయందుసమిద్ధమూర్తి,వెలుఁగుచుండు తేజమునందు వేల్చుఁబ్రాణ
ములను యాజి యట్లంతరమున నొనర్చు,యాగమున వీతకల్మషుఁ డై వెలుంగు.

క. విను మాత్మతీర్థసంసేవనము తెఱం గెఱుఁగునట్టివానికిఁ దిరుగం
జన వలయు నె పెఱచోటుల, కని చెప్పుదు రాశ్రితులకు నధ్యాత్మవిదుల్. 150

తే. అవనిఁ బొందదు దివమున నప్రమేయ, పుండజంబు హిరణ్మయమండమధ్య
మున వెలుంగు నుజ్జ్వలపక్షఘనత దాని, నెఱుఁగు సంతతయోగసమేతుఁ డనఘ.

క. విను మాఱంచులుఁ బండ్రెం, డనుపముధారలును నై నిజాస్యము విశ్వం
బును బొదువఁ దిరుగు కాలం,బనుచక్రము దురవబోధ మది యడఁగు గుహన్.

ఆ. మనసు నింద్రియములఁ బనిగొని పురుషుండు, ప్రచురశిక్ష లేనిరథ్యసమితి
నడపురథికుమాడ్కి నశవడి నవి యీడ్చు, నట్టు లైన నశుభ మావహిల్లు.

క. తనకు మహితప్రసాదం, బొనరక యున్నెనిఁ గీల్లు లోలయు నది దృఢ
త్వనియూఢ మైనఁ జేకుఱు, ననంతపదసిద్ధి దాని కను వెఱఁగింతున్. 154

తే. సర్వసంకల్పరహితుఁ డై సత్త్వమున వి,నిశ్చలంబుగఁ జిత్తంబు నిలుపవలయు
సత్త్వసక్తచిత్తంబు ప్రసాద మొసఁగు,దానఁ గాలంబు నడపుటు త్తమవిధంబు.

క. వినుము నివాసస్థానం, బునఁ గంపనరహితదీపము వెలింగెడుచా
డ్పున నంతరాత్మ వెలుఁగుచు, నునికి ప్రసాదంబుభంగి యుత్తమధిషణా. 156

క. విను తత్ప్రసాదవంతుఁడు, దనయందు నిరంజనముగఁ దన్ననిశంబుం
గనుఁగొనుచు నియతి నియతా,శనుఁ డై యుండుటయొనర్చు శాశ్వతపదమున్.

తే. అతులవేదాంతశాస్త్రమహాంబురాశి,ద్రచ్చి పుచ్చిననవనీత మిచ్చితిని స
మాదరంబునఁ గైకొను మనుసరించు, నిర్మలాత్మతపస్వికి నీవు నొసఁగు. 158

ఆ. సకలరత్నపూర్ణసర్వవసుంధరా, చక్రదానవిధియు సరి యనంగ
రాదు విశ్వవేదరాశిసారాధ్యాత్మ, విద్య యిచ్చుటకు వివేకధుర్య. 159

వ. అని యుపదేశించి యింక నేమి విన వల తనిన శుకుండు దీనికంటె విన వలయు
నది గలదె దీనిన సుదృఢంబుగా ననుగ్రహింపవే యనుటయు ననుకంపావిధే
యుం డగుసాత్యవతేయుం డతని కి ట్లనియె. 160

క. భూతంబులఁ బచరించుచు, భూతాత్ముఁడు వానిఁ దనవిభూతి నడంచుక్
భూతాహరణంబు నిజ, ద్యోతనము దదీయవృత్తి దుర్దశ పుత్రా. 161

క. అవయవము లెట్లు కూర్మము, నివిడించును లోని కడఁచు నెఱి నట్టుల భూ
తవితతి భూతాత్ముండును, బ్రవర్తననివర్తనముల పాల్పడఁ జేయున్. 162

క. మాయాశబలుం డై యటు, సేయక పోరామి భూతసృష్టి యొనర్చుక్
మాయఁ బెడఁబాప భూతని,కాయాభావ మగు నదియ కవిజనముఖ్యా. 163

తే. గగనపవనతేజోజలక్ష్మాగుణములు, నూవె శబ్దాదికంబును శ్రోత్రముఖ్య
కంబు లై చెల్లువిషయచయంబునింద్రి, యవ్రజంబునుసర్వంబునడఁచుశమము.

క. విను మై దింద్రియములకును, మనంబు షష్ఠంబు సప్తమత్వము బుద్ధిం
[1]బనుగొను భవ్యక్షేత్ర,జ్ఞునియం దష్టమత గల్గు సుగుణాభరణా. 165

తే. తలఁచు మనమందు నిశ్చయదశ యొనర్చు
బుద్ధి సర్వైకసాక్షిత్వమున వెలుంగు
నంతరాత్ముండు క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁగ వాని
మెఱుపు సత్త్వాదిగుణము లై మెఱయు వత్స. 166

తే. స్వస్థతయు దుఃస్థతయు జడత్వమును గ్రమవి
గణన సత్త్వరజస్తమోగుణము లవి స
మీరితము లగు టడఁగుట యింద్రియంబు
లడరు టుడుఁగుట బుద్ధికృత్యములు పుత్ర. 167

తే. అనఘ యింద్రియములు విషయములు మనసు
బుద్ధియును నాత్మయును గ్రమంబునన యెక్కు
డాత్మ బుద్ధి యనంగ నల్పాంతరంపు
వస్తువులు బుద్ధి [2]యిన్నింట విస్తరిలుట. 168

క. కనుఁ గన్నై వినుఁ జెవి యై, కొనుఁ జవి జిహ్వయయి మూరుకొను నాసిక యై
తను వై స్పర్శము గైకొను, ననవద్యా బుద్ధి యాత్మయంద నిలుచుచున్.

క. ప్రీతిం గడఁ బొదలు విషా, దాతురతక్ స్రుక్కుఁ దద్ద్వయము లేక సమ
త్వాతిశయంబున నిలుచును, నేతృత్వంబునను బుద్ధి నెఱపు గుణములన్. 170

ఆ. తత్స్వభావ మెఱిఁగి తా నింద్రియాదిస, ప్తకము వెంటఁ బోక తన్నుఁ గనుచు

1 బనిగొను. 2 యన్నింట.

నున్నవానిఁ బొంద నోపునె దుఃఖదైన్యంబు సుఖమదంబు సప్రమత్త. 171
ఆ. జలములందు నిలిచి జలపక్షి మునుఁగదు, మేడిపండు మశకపీడఁ బొరయ
నట్లు విషయసమితియందుఁ దా నది దన,యందు నుండు వికృతి నొందదాత్మ.
వ. అని చెప్పి మఱియును. 173
క. విను మూర్ణనాభి తంతువు, జనియింపఁగఁ జేసినట్లు [1]సత్త్వము గుణసం
జనకం బగు నది పురుషుఁడు, గనుట యుదాసీనతన వికారము గలదే. 174
ఆ. ఆదినిధనరహితుఁ డగునిరంజనుఁ జెంది, గుణము లెకల విడిచి క్రోధలోభ
ములకుఁజొరవయీనిమునిహృదయగ్రంథి,విరియ నడఁచి మోక్షవిభవమొందు.
క. శమసంపద బ్రాహ్మణజన్మమునకు సామగ్ర్య మవ్వినయసారము చి
త్తమున కలవష్టమునికి భ,యము శోకము మదము హర్ష మనునివి గలవే. 176
క. శమనిరతియు నాత్మజ్ఞానముఁ [2]జువ్వే బుద్ధలక్షణంబులు పర్యా
ప్తము లివి రెండు నరయ మోక్షము సాధించుటకు వేఱ కల్పన లేలా. 177
వ. అనిన విని శుకుండు ధర్మంబుల కెల్లఁ బరమం బయినధర్మం బెఱింగింపవే యను
టయు వాత్సల్యపరాయణుం డగువ్యాసరాయణుండు సనాతనంబును ముని
సత్తమసంస్తుత్యంబును నగునుత్తమధర్మంబు సెప్పెద నేకాగ్రచిత్తుండ వయి
యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లనియె. 178

—ఇంద్రియనిగ్రహం బుత్తమధర్మంబుగ నిరూపించుట.—

తే. ఎల్లకడలకు వెలువడునింద్రియముల, బాలపుత్త్రులఁ దండ్రియుఁ బోలె నాఁగు
మవియు మనమును నిశ్చలైకాగ్రభావ,మొందు టుత్తమతపమదియుజ్జ్వలాత్మ.
క. అది ధర్మంబుల కెల్లం, దుది యగుధర్మంబు మనసుతో దానిఁ దగం
గుదియించి మేధతోడం, గదియింపుము నియతిఁ బుత్ర కడు గాఢముగన్.
తే. ఇంద్రియంబుల నాఱింటి నిట్లు విషయ
ములకు నొలయక యుండంగ నిలువరించి
తలఁపు లుడిగి [3]తేనియఁ బ్రమదమున నాను
భంగిఁ దృప్తుఁడ వై యుందు పరముఁ గాంతు. 181
వ. అని వెండియు. 182
చ. తనకుసుమంబులన్ ఫలవితానము మూర్కొన నాన మ్రాను నే
రనిక్రియఁ గాన నేరదు పరం బగుతత్త్వము నైజభంగి వి
న్ననువున నంతరాత్మ గను నైష్ఠికతం గను మింతవట్టుఁ బా
మెనసినతోలు వాయుక్రియ నీవు దొలంగుదు పాపపుంజమున్. 183
వ. ఇవ్విధంబున శాంతినొందియవ్యక్తసంభవయుసంకల్పకూలయుఁగ్రోధపంకయు

1 సత్వగుణము సం. 2 మంజూవె బుధలక్షణం. 3 తే నాత్మమోదమున నాను...యుండు పదము.

నింద్రియగ్రాహయుఁ గామభుజంగయు మోహతృణచ్ఛన్నయు సంసారసాగర
గామినియు నై ఘోరప్రకార యగుచు నకృతాత్ములకుం గడవ రానియట్టి
లోభవాహిని సత్యతీర్థంబున నుత్తరించి. 184

క. సుత నీవు సుప్రసన్నా, త్మతఁ బొంది నగాగ్రగతుఁడు మహివారలఁ జూ
చు తెఱంగున నీభూత, ప్రతతిం గనుఁగొనుచు నుండు పరితృప్తుఁడ వై. 185

క. శాంతము ధర్మప్రచయం, బంతటికి విశిష్ట మిమ్మహావిద్య మదీ
యాంతఃకరణము సాక్షిగ, నెంతయు సంప్రీతి నీకు నిచ్చితిఁ బుత్రా. 186

వ. అని యిట్లుపదేశించి పరమసంవిదేకాయనుం డగుకృష్ణద్వైపాయనుండు గృ
తార్థీభూతచేతస్కుం డగునందనుప్రతిపత్తికి నభినందనవిశేషంబుగా నధ్యాత్మ
విద్యావిలాసవిషయంబు లగువాక్యంబులు మఱియు ననుగ్రహించె వానిం జెప్పె

క. వేదములుఁ దదంగములు స, మాదరమునఁ జదివినను సుయజమానత్వా [ద.
పాదకుఁ డైనను బ్రాహ్మణ, తాదశ నక్కునె ప్రశాంతిఁ దక్కఁ గుమారా.

క. ఒరులకుఁ దా వెఱవక తన, కొరులు వెఱవ కుండునట్టియొప్పెడుసమతం
దిర మైననడవడిం గల, పరిణతచిత్తుండు సూవె బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 189

తే. బంధనంబులలో నెల్లఁ బరమబంధ
నంబు గామంబు దద్వర్జనమున నాత్మ
యభ్రపటలంబు వాసినయమృతకిరణ
పూర్ణమండలమునుబోలెఁ బొలుచు ననఘ. 190

క. పరతత్త్వోపాసనత, త్పరుఁ డై సంక్షీణకామభావత నున్నం
బురుషుసుఖ మొందు వృద్ధిం, బొరయుచు వపు వమృతకిరణుఁ బొందినమాడ్కిన్.

క. పొరిఁ బొరి భూతముల గుణో, త్కర మవిశేషాన్వితముగఁ గనుఁగొనుసంవి
త్పరుదుఃఖంబు సుఖముచే, విరియుఁ దరణిచేతఁ దమము విరిసినభంగిన్. 192

ఆ. తనది యనక యేమిధనమునఁ బ్రియ మందు, నెద్ది గుడువకుండ నెసఁగుఁదృప్తి
యిచ్చఁబొందు లేక యెయ్యదిబల మిచ్చు, దానిఁగనుట శ్రుతులతలఁపుగనుట.

క. పరిపాటిఁ గర్మ మెడలఁగ, వరుస గుణము లడఁగ విషయవర్గముపొందుం
బొరయక యుండెడుబ్రాహ్మణు, జరయును మృత్యువును బొరయఁ జాలవువత్సా.

తే. అనఘ దేహంబుకంటె వేఱయిన దేహి
సూక్ష్మరూపము శాస్త్రోక్తసుకృతములఁ బ్ర
శాంతజనములు గాంతురు సాధనముల
నాదరింపరు దర్శనానంతరమున. 195

క. ఇనురూపము జలములఁ దోఁ, చినక్రియ బుద్ధిఁ బ్రతిబింబసిద్ధత వెలుఁ గొం
దినయాత్మను బరమార్థతఁ, గనుస త్త్వస్థులకు నిజము గానంగ నగున్. 196

క. అనఘ దివసంబు రాత్రియు, ననునివి భానునకు లేనియట్లులు సతతం

బును బరమయోగయుతుఁ డగు, మునికి వివేకావివేకములు లేకుండున్. 197

క. కరణంబులు దొడరిన నిష్కరణత నున్నను శమంబు గలయోగికి సు
స్థిర మగు సమాధి యని ముని, [1]వర శాండిల్యుండు శిష్యవరులకుఁ జెప్పెన్.

సీ. విను మోహబీజసంజనితంబు గామద్రుమంబు ప్రమాదజలంబు దనకుఁ
బరిషేచనంబుగఁ బెరుఁగు నజ్ఞానస్థిరాధారకలిత మై యుం దసూయ
పత్రసంపద యది చిత్రతరంబు మానస్కంధదృఢత నున్నతి వహించు
శోకశాఖంబు ననేకచింతోపశాఖంబు బురాకృతకర్మసార

తే. ఘనముఁ దృష్ణాలతాపరిగతము నగుచుఁ
బొలుచుఁ దత్ఫలములకు లుబ్ధులు గడంగి
ప్రాఁకి పడుదురు విడుపు శస్త్రముగ నది వి
ఖండితము సేసి బుధుఁడు దుఃఖములఁ దొఱఁగు. 199

సీ. పురము శరీరంబు [2]బుద్ధి తత్స్వామిని సర్వార్థచింతన సచివపదవి
నడచుచు నుండు మనంబు శబ్దాద్యంబు లై చెల్లువిషయంబు లైదుఁ దగు పు
రోహితవర్గంబు శ్రోత్రాదు లగునింద్రియంబులు పౌరజనంబు లిట్లు
పరఁగెడురాజ్యంబు పరిభోగమునకు దూషకు లైనదొరలు రజస్తమములు

తే. [3]వారికలపులఁ బడు బుద్ధి నేర కుండి
మనసుతోడ వేర్పడినఁ దానును మనంబు
నేకముఖతఁ గార్యము సూచు నేని దుష్టు
లడఁగుదురు భోగ మవ్యయ మగుఁ గుమార. 200

వ. అని చెప్పె ననిన విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితోఁ గార్యబలంబును వీర్య
బలంబును మనోబలంబునుం గలుగునుత్తమక్షితిపతు లనేకు లీకయ్యంబున
మృతు లైరి నిజప్రాణంబునకు నొక్కరుండు నొడయుండు లేక తక్కె మృత్యు
వనునది యెయ్యది యేమిటం గలిగె నెట్లు ప్రజల సంహరించు నెఱింగింపవే
యనుటయు నతం డిట్లనియె. 201

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు మృత్యుదేవతతెఱం గెఱిఁగించుట.

సీ. [4]విను మకంపనుఁ డనుమనుజేంద్రుఁ డాత్మజుఁ డాహవంబున మృతుఁడైనవగపు
గదురంగ నుండి నారదు నలవోక వచ్చినవానిఁ గని సవిశేషభక్తి
యుతముగా నాతిథ్య మొనరించి తనవగ పెఱిఁగించుటయు నమ్మునీశ్వరుండు
గరుణ శోకనిరాసకారణం బైనయాఖ్యాన మొక్కటి సెప్పె దాని తెఱఁగు

తే. దేటపడునట్లుగాఁ బరిపాటితోడ, నఖిలమును నెఱిఁగించెద నవహితుండ
వై వినంగ నీయడిగినయర్థమునకు, బోధకం బగు నది కురుభూపవర్య. 202

వ. అజుండు జగంబులు సృజియింప జంతుసంతానంబు వెరిఁగి సమ్మర్దం బధికం బై

1 వరుఁ డగు శాండిల్యుఁడు. 2 బుద్ధియ తత్స్వామి. 3 వారికఱపులఁ. 4 అనుకంపకుండను

యూర్పు వోవనియ ట్లయిన నద్దేవుండు సంకటపడి సంహారప్రకారంబు విచా
రింపం దదీయచిత్తంబు కార్యదాహంబున మహాదహనుండు జనియించి జగం
బులు దహింపం జొచ్చిన. 203

తే. త్రినయనుఁడు వచ్చి యాతనిఁ దేర్చె నాతఁ, డా తెఱంగెఱింగించి యయ్యగ్ని నుడిపె
నపుడు పుట్టెఁ దదీయేంద్రియవ్రజమున, నొక్కయంగన రక్తాక్షి యుజ్జ్వలాంగి.

వ. పుట్టి దక్షిణాభిముఖయై పోవం గని కమలసంభవుండు పిలిచి మృత్యువ ప్రజలఁ
బ్రబలదుర్బలభేదంబు లేక సంహరింపు మనుటయు నవ్వనితవనతం గన్నీరొలుక
నీ వుద్భవించి క్రూరకర్మంబు సేయుదునే ధర్మకార్యంబునకుం బనుపు మని
పలికిన నయ్యశ్రుబిందువులు దోయిటం బట్టి యద్దేవుం డమ్ముద్దియతో నిదియ
పనిగా నుదయించినదానవు నీవు ప్రజాసంహారంబు సేయ వలయు ననవుడు
నా బాల గాలిం దూలుతీవయుంబోలెఁ గంపంబు నొందుచు. 205

క. మనుజుల హరించి బాంధవ, జనమున శోకంబుఁ జూడఁ జాలుదు నె తపం
బున కేఁగెద సదయంబుగ, ననుజ్ఞ సేయంగ వలయు నని ప్రణమిల్లెన్. 206

వ. దానికి నరవిందసంభవుండు మందస్మితంబుతో ని ట్లను జంతుసంహారంబు
నీ కవశ్యకర్తవ్యంబు దానిం జేయుమి సువ్వే యధర్మం బని నిర్బంధించిన నూర
కుండి యన్నాతి పదంపడి యల్లన సురిఁగి ధేనుకాశ్రమంబున కరిగి యత్యంత
దీర్ఘకాలంబు ఘోరతపంబు సేసి కౌశికి గంగ నంద యనునదులకుం బోయి
వాయు వాహారంబుగా నతిదుష్కరవ్రతంబు లనేకవర్షంబు లాచరించి హిమ
శిఖరిశిఖరంబునకుం జని చతురాననప్రీతికరం బగునిష్ఠాతిశయంబున సంయ
మంబు దాల్చి యుండ నద్దేవుండు. 207

క. సన్నిధి సేసి తపము మెయి, నున్నఁ బ్రయోజనము గలదె యుడుగుము పుత్త్రీ
యన్నశరణంబు వేఁడెద, నన్ను దయం గావు మనియె నాతి యతనితోన్.

వ. అనిన విని యమ్మహాత్ముండు. 209

తే. ప్రజల హరియించు టిది నీకుఁ బరమధర్మ, మేను బొంకెదనే దీని నెల్లభంగి
నాచరింపన వలయు మత్ప్రార్థనంబు, భగ్న మొనరించు టొప్పదు పద్మనయన.

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నీయశ్రుజలంబు లేనంజలిపుటంబునం బట్టు
టెఱుంగుదు గాదె యవి నానావ్యాధిరూపంబుల మానవుల బాధించుఁ గామ
క్రోధంబులు వానికిం దోడుపడు వారు దానన తెగుదురు నీవు నిమిత్తమాత్రం
బింతియ నీకు వరం బిచ్చెదను. 211

తే. పురుషుఁడును నంగనయు నపుంసకుండు, నగుము పుత్త్రిక పురుషుని నంగనను న
పుంసకునిఁ జంపువేళలఁ బొంద కుండు, పాపమును నిది ధర్మమె పరఁగు నీకు.

వ. అని పలుకుటయు నప్పొలంతి శాపంబునకు వెఱచియు నది యట్టిద కాక యను
తలంపు దోఁచియుఁ బ్రజాసంహారంబు సేయునధికారంబు పూనె మృత్యుదేవత

ప్రాణాపహారిణి యగుఁ బ్రాణిజాలంబు దేహంబులం బాసి దేవాదిభావంబులం బొందుచు మగుడ మనుష్యత్వంబు నొందు చుండు. 213

తే. భీమనాదుండు భీముఁ డుద్దాముఁ డప్ర
తర్క్యతేజోమయుఁడు జగత్ప్రాణుఁ డొడలు
మనుపఁ జెలువంగ నొడయుండు సనుట మగుడ
నరుగుదెంచుట వింత గా దతని కెందు. 214

వ. అనినం దొల్లియు నిది వింటి నాఁ డత్యంతశోకాక్రాంతుండ నగుట నవ్విధికి రిత్తవోయె నేఁ డీయుపాఖ్యానంబునయర్థంబు పరిజ్ఞాతం బయ్యె. 215

క. అని పలికి యధిప కుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డిట్టు లనుఁ బితామహుతో స
జ్జనకోటి ధర్మమునకును, మనమున వెఱచు నది యింతమాన్యం బగునే. 216

వ. ధర్మంబు తెఱం గిట్టి దని నిరూపించి యనుగ్రహింపుము. 217

సీ. అనుటయు నతఁ డిట్టులనియె వేదంబులమీఁదిభక్తియు దృఢస్మృతియుసమ్య
గాచారమును శుచితాకారములు ధర్మమునకుఁ గొందఱు బుధజనము లర్థ
మగుఁ జతుర్థాకారమం డ్రయినను బాడి దప్పియు బొంకియు ధనము గూర్చు
టెల్లపాపములకు నెక్కుడు బొంకమి పరులసొమ్ముల కాన పడమి సర్వ

ఆ. ధర్మములకు నధికతరములు విధివిహితంబు గానియట్టిధర్మ మనఘ
చవుట నిడినవిత్తు[1]చాడ్పున రూపించి, చేయ నిహపరములఁ జెందు సుఖము.

వ. ధర్మంబు తెఱంగు సూక్ష్మంబు ధర్మంబులు బహువిధంబు లట్లు గావున [2]ధర్మ సర్వస్వనైజస్వరూపనిరూపణంబు సేసి కరతలామలకంబుగాఁ బలికెద నాక ర్ణింపుము. 219

క. ఒరు లేమేమి యొనర్చిన, నరవర యప్రియము దనమనంబున కగుఁ దా
నొరులకు నవి సేయ కునికి, పరాయణము పరమధర్మపదముల కెల్లన్. 220

వ. అని చెప్పినం బ్రీతుం డై తాతకుం బ్రణమిల్లి పాండవాగ్రజుండు ధర్మస్వరూప నిరూపణం బింత యొప్పునే యని యభివర్ణించి యాగ్రహంబున నేమేనియు నడుగుచున్నవానింగా నన్నుందలంపవలదు వలవనియట్టిది యడుగం దెలిసికొను టకై వలయునది యడుగుదు నట్లుంగాక యడిగినదానిన యడుగుటయుం గలు గుఁ గృప నాదరింపుము సమ్యగాచారంబు ధర్మాకారం బని నిర్దేశించితి వృత్త మాచారప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మనుజపతికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 221

తే. వేద మాచారములఁ జెప్పువివిధగతుల, సకలహిత మగునట్టియాచార మరయ
ననఘ వేఱొండు గలదె మహాత్ము లెద్ది, యాచరించిరి దానిఁ జేయంగవలయు.

వ. అని పలికి తొల్లి జాజలి యనుమునికిఁ దులాధారుం డనువణిగ్వరునితో సంవా

1 చాడ్పు నిరూపించి. 2 ధర్మస్వరూపనిరూపణంబు గరతలా.

దంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు నేతద్విషయం బయి యుండు
దానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 223

-oజాజలితులాధారుల సంవాదప్రకారము.o-

సీ. చలనంబు లేక జాజలి తపోనిష్ఠ నాసీనుఁ డై యుండఁ బిచ్చికలు గూఁడు
గావించెఁ దన్మస్తకంబున నమ్మిథునము గారణముగ నండములు గలిగి
పిల్ల లై వర్తించి యెల్లెడ కెర గొన నరుగుచు మరలుచు నవియు నవియు
నగ్గాఁట నసియింప నతఁడు దయాళుఁ డై వానిఁ జోపక యుండి వత్స తనదు
తే. నియతి కెద మెచ్చి యీధర్మనిష్ఠ యెందుఁ
గలదె యనుటయు మ్రోసె నాకాశవాణి
ధర్మపరుఁ డై నయత్తులాధారుఁ డింత
యాడఁ డిట్లాడ నే లని యద్భుతముగ. 224

వ. అట్లు మ్రోసిన విని వెఱఁగుపడి యత్తులాధారుం గాన వలయు నని తలంచినం
దులాధారుండు వారాణసీపురంబున నున్నవాఁ డనువాక్యంబును నంబరంబున
వీతెంచె నమ్మునియును మత్సరభరితుఁ డగుచు నప్పురంబునకుం బోయి జనసం
పూజ్యవాణిజ్యంబునం బ్రవర్తిల్లునతనిం గాంచిన నతండు సముచితసత్కారం
బాచరించి యి ట్లనియె. 225

తే. పిచ్చికలు గూఁడు శిరమునఁ బెట్టి తారుఁ, బిల్లలును సుఖలీల వర్తిల్లుచుండఁ
జిత్తవికృతి లేకెట్టులు సేయు దయ్య, తపము సంభావనీయవర్తనుఁడ వీవు. 226

వ. అనినఁ దదీయబోధనంబునకు విస్మయం బందుచు విప్రోత్తముండు నీవు వణిగ్వ
ర్తనంబున నుండ నెవ్విధం బగుధర్మంబున నివ్విశేషంబు గలిగె ననవుడు నతం
డతని కి ట్లనియె. 227

సీ. విలుచుట నమ్ముట నొలయదు వంచన యర్థలాభంబున యనుభవింతు
నరి సిద్ధ్యసిద్ధులు సమలోష్ఠకాంచన మై యుండు మనసు నిందాభినుతులు
హింసయు నాత్మప్రశంసయు లేవు భూతంబులయం దెల్ల దయ ఘటిల్లు
నభయదక్షిణ మగు నంచితసత్యయాగము సెల్లుఁ గోర భోగమును యశము
తే. నెవ్వరికి మేలు సేసిన నింత సేసి, నాఁడ ననుబుద్ధి మమత యెన్నండు నాకుఁ
గలుగ దేమిటనేనియు వలపు నొల్ల, మియును బుట్టదు నిక్క మింతయు మహాత్మ.
క. లోకం బెల్లను నేఁ జిత్రాకారము గాఁగఁ జూతు నట్లగుట మనం
బేకార్యములం దగులదు, కోకనదదళాంబుబిందుగుణ మొనరంగన్. 229

వ. అనిన విని జాజలి తులాధారున కి ట్లనియె. 230

తే. తపములును యజ్ఞములు నీవు ధర్మములుగఁ, బలుక వైతివి యార్యసంభావనీయ
పదము లగుకర్మములలోనఁ బరిగణింపఁ, బడవొకో వేదశాస్త్రతత్పరులచేత.

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను నహంకృతియుక్తముఁ గామసంశ్రితం

బుధ నగు నేని నట్టితపముగ్ ఫలకాంక్ష యొనర్చుయజ్ఞముగ్
ఘనతరలోభవృత్తి యనుకాన్పన మెచ్చదు దేవకోటి వా
న నగు [1]గతాగతంపుభ్రమణంబులు గీల్గులు గాక మేలు తే. 232

ఆ. నిత్యతృప్తుఁడైన సత్యయజ్ఞునియెడ, దేవతలును నధికతృప్తు లగుదు
రమరతృప్తివలన నవ్యయానందంబు, సంఘటిల్లుఁ జూవె సంయమీంద్ర. 233

తే. అనిన జాజలి యట్లేని ననఘ నీవు, కర్మ ముడుగమి కెయ్యది కారణంబు
మాకు నెఱిఁగింపుమనుటయు మహితబోధుఁ,డగుతులాధారుఁడిట్లనునతనితోడ.

క. ధర్మారాముఁడు సంతత, ధర్మసఖుఁడు నై యసంగతానిష్ఠ మతిగ్
నిర్మలుఁ డగువానికి నిష్కర్మత్వానందసిద్ధి గలుగు మునీంద్రా. 235

ఆ. నగము లెల్లఁ బుణ్యనగములు నదు లెల్లఁ, బుణ్యనదులు వినుము భూసురాగ్ర
గణ్య [2]యకలుషం బకర్దమ మనఁ జాలు, నాత్మతీర్థ మెఱుఁగు నకలుషునకు.

క. కారణములవలనఁ గృత, ప్రారంభం బైనకర్మ మంచితగతికిం
గారణమే కర్తవ్య, త్వారబ్ధక్రియలయట్టు లనఘచరిత్రా. 237

వ. అని చెప్పి యంత నిలువక. 238

క. విను మంచివారిచే నై, నను నితరులచేతనేని నాయెఱిఁగినయీ
యను వొప్పదొ మేలో యను, ననుమానము వాపుదమె మహాధర్మనిధీ. 239

వ. అప్పుని మనచేత నయ్యెడి నీవు దండ్రివోలెం బెనిచిన మరగి నీతో నరుగుదెంచి నీశిరంబు చక్కటిచదలం జేరువం బొలయునిప్పులుఁగులం బిలిచి కరంబుల ధరియించి యుపలాలింపుమా యనుటయు జాజలి వానిం బిలిచిన నవి దివిన నిలిచి యతనితో నిట్లనియె. 240

చ. మునివర ధర్మదేవత మముం బనుపగ్ నిను నారయంగ వ
చ్చినభటసంఘ మేము విను చెప్పెద మీను గలంక పోరితం
బనునివి మత్సరంబు గలయట్టిమనంబునఁ బుట్టు హింస వీ
నన జనియించు సంయమిజనంబు విమత్సర మైన మే లగున్. 241

తే. స్పర్ధ సద్ధర్మమునకు నాశని సుధర్మ, నాశమునఁ జేసి నరుఁడు వినష్టభావ
మొందుఁ గావున సంస్పర్ధ యుడుగవలయు, నిర్మలశ్రద్ధగైకొని నిపుణుఁ డనఘ.

క. శ్రద్ధ [3]రవితనయ సాత్త్వికి, బోద్ధవ్యావాప్తి శుభముఁ బొనరించు మన
శ్శుద్ధిస్వరూప దానిఁ బ్రబుద్ధుఁడు వాటించుఁ జూవె పురుషాత్మకఁగన్. 243

క. అమరులు విమలశ్రద్ధా, సమేతములు గానితాపసత్వముఁ గ్రతుమ
త్త్వముఁ గైకొన రానువిశేషము గలిగిన ఘొత్తు రది ప్రశస్తం బనఘా. 244

క. విను మునివర వాగ్వృత్తియు, మనఃప్రవర్తనముఁ [4]గాచు మహితశ్రద్ధా
ధనసంపద శ్రద్ధ యనం, జనునది జీవాత్మసుప్రసన్నత సుమ్మీ. 245

1 గతాగతంబు భ్రమణంబులు. 2 యపరుషం. 3 ఋషితనయ. 4 గాంచు.

—తులాధారుఁడు జాజలికిం జెప్పిన బ్రహ్మగీతలు.—

వ. అని మఱియు నిట్లను బ్రహ్మగీత లనువాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 246

క. యాగంబునందు శ్రద్ధా,యోగము గలయశుచి శ్రద్ధ యొనరనిశుచి పు
ణ్యాగమసంపదఁ దుల్యులు, గా గణుతించిరి నిరూపకత సమరివరుల్. 247

క. విను మజుఁడు శ్రద్ధ యతిపా,వని యది గలవాఁడు గౌరవశ్రేష్ఠుం డా
తనియన్నము భోజ్యతరం, బని నిర్దేశించె నెల్లయమరులు వినఁగన్. 248

ఉ. వారక వడ్డి కిచ్చి కుడువన్ వెర వారివదాన్యశీలు నె
వ్వారికిఁ జేయుఁ జూపక ధుర్యవంబుగ లోభగుణంబ పట్టి ని
స్సారత నుండు వేదవిదు సామ్యముఁ జేర్చి రమర్త్యు లందు న
వ్వారిజసూతి దాని యగువాఁ డధికుం డనియెన్ హవిర్విధిన్. 249

ఆ. దానగుణము శ్రద్ధ లేనివానికి లేదు, గాన యివ్విధమునఁ గమలభవుఁడు
నిశ్చయించె నీవు నిర్మలశ్రద్ధాభి, పూతమతివి గమ్ము పుణ్యచరిత. 250

ఆ. వినుము శ్రద్ధ గలుగుమనుజుండు పాపంబుఁ, దొలఁగఁద్రోవ నేర్చుఁ దోలు డిగ్గ
నూడ్వ వెరవు గలుగునురగంబుచాడ్పునఁ, గాన మేలు శ్రద్ధధానుఁ డగుట.

వ. అని వెండియు. 252

ఆ. మత్సరాదిచిత్తమాలిన్యములు శ్రద్ధ, గలమనంబునందు నిలువ నేర
వనినఁ దేఱి యిట్టు లనియె జాజలి తులా,ధారుతోడ [1]నిభృతిఁ గౌరవేంద్ర.

క. మునులవలనఁ దత్త్వం బే, విన కుండుటఁ జేసి యిట్టివిధము గలిగె నా
కనఘా నీవాక్యంబుల, మనంబు దెలి వొందె శాంతి మరగెద నింకన్. 254

వ. అనిన నభినందించి తులాధారుండు. 255

క. తనతన తెరువునఁ గర్మం, బనుష్ఠితం బైన మేల యనఘ నివృత్తిం
గని శ్రద్ధఁ గూర్పఁగా నే,ర్పినయంగా వలయు దాని [2]యొడయం డతఁడున్.

ఆ. అట్ల కాక యని ప్రియంబుమై వీడ్కొని, జాజలియును జనియె రాజవర్య
యిహపరముల నెనకమెనఁగ సౌఖ్యముతులా,ధారుఁడును సమున్నతత్వమొందె.

క. ఆవణిజుఁడు ధర్మస్థితి, దేవతలును మెచ్చునట్లు దెలియఁగఁ బలికెన్
నీ వీవాక్యము లన్నిట, భావం బలవఱిచి కనటువాపుము వత్సా. 258

వ. అని చెప్పినం బ్రమదంబు నొంది. 259

క. సురసరిదాత్మజుతోఁ గురు, నరపాలోత్తముఁడు వినయనమ్రుం డగుచుం
జిరమో కార్యసమీక్షయ,చిరమో వలయునది కరుణఁ జెప్పు మనవుడున్.

వ. అతం డతని కిట్లనియె. 261

క. త్వరితము సేయక కార్యము, చిరంతనవిమర్శనముగఁ జేసి యొనర్పన్
ధరణీశ్వర యోటువడఁడు, పురుషుఁడు సిద్ధియును వానిఁ బొందు దృఢముగన్.

---

1 ప్రీతి. 2 యొడ నను డతఁడున్.

క. తాలిమి లేనిజనంబులు, మే లెఱుఁగక యట్టివానిమీఁదను జాడ్యం
బాలస్యం బిది యని దో,షాలోచన మాచరింతు రది మతి యగునే. 263

వ. అని చెప్పి వెండియు ని ట్లను నీయడిగినయర్థంబు మేధాతిథి యనుమునిసుతుం
డు చిరకారి యనువానివృత్తంబు వినినం దెలియు దానిం జెప్పెద. 264

—చిరకారి యనుమునికుమారునిచరిత్రము.—

క. అతఁడు చిరకాలనువిచా,రితంబుగాఁ జేసి యాచరించుం గురుభూ
పతివర్య యెద్దియును నది, గతముగఁ జిరకారినామకంబునఁ బరఁగున్. 265

సీ. విను మొక్కకారణంబున ముని పత్నిపైఁ గోపించి చంప నక్కొడుకుఁ బనిచి
యెటయేని వెడలి పోవుటయును బను లెల్లఁ జిరవిచారముతోడఁ జేయుఁగాన
యచ్చిరకారి యి ట్లని విచారించె జనకుపంపు సేత మానంగ రాదు
తల్లిఁ జంపుటయును దగదు తండ్రితలంపు దప్పింతుఁ గా కని తలఁతునేనిఁ

తే. గల్మషం బండ్రు దాని సత్కర్మవిదులు, మాతృరక్ష గర్తవ్య మెమ్మాడ్కి నైనఁ
బుత్రభావ మస్వాతంత్ర్యమునకు నెలవు, పాపమడఁగింప నెవ్వలనొ పునొక్కొ.

క. జననీవధంబు సేసిన, ననుమానమె నరక మగుట యని యుడిగితిఁ బో
జనకావమాన మొనరిం, చినవానికి నరకమున వసింపఁగ వలదే. 267

తే. తల్లి [1]భస్త్రిక బీజంబు తండ్రి వెట్టు, వంశధరణార్థముగ నిది వారిభంగి
యేను బొత్తులవాఁడ నయ్యిరువురకును, వీరలం దిప్పు డెవ్వరి విడుచువాఁడ.

వ. అని విచారించి తలంచుకొని. 269

క. జనకుఁడ యే నై జన్మిం,చినవాఁడను జనకుపంపు సేసినఁ బాయుం
దనయునిపాపము లనియును, విని యుండుదుఁ దలఁపు లింక వేయును నేలా.

క. జనకుఁడు దపమును ధర్మం,బును విద్యయుఁ బరమదైవమును గావున నా
తనికిఁ బ్రియం బగుపని సే,సిన దేవత లెల్లఁ బ్రీతిఁ జెందుట గల్గున్. 271

వ. అని వితర్కించియుఁ దల్లి తెఱంగుఁ దలంచి. 272

చ. కరచరణాదిసంఘటితకాయము సంజననంబు వహ్నిపు
ట్టరణికిఁబోలెఁ దల్లిదెస నైనది గాదొకో యట్లుఁ గాక దు
ర్భర మగుగర్భఖేదమును బట్టికి నై నిజదేహచింతపై
భర మొకయింత లేక పడుపాటులు నక్కట యెక్కు [2]డింతకున్. 273

ఆ. వచ్చి పోయి చూచువాఁడు గా కిడుమలఁ, బడునె తల్లివోలెఁ బట్టితోడఁ
దండ్రి చెప్పు నిట్లు ధర్మశాస్త్రంబులు,నంబ గౌరవమున నధిక యగుట. 274

ఆ. బాలుఁ డైనఁగొడుకు ప్రౌఢుఁడైనను వృద్ధుఁ,డైన నొక్కవిధమయర్మిలియును
నరయుభరముఁ దల్లి కాపదార్థంబు జ,గంబుకలిమి కెల్లఁ గారణంబు. 275

ఆ. క్షుద్రజంతువులకు గురులకు నెమ్మెయిఁ, దలఁప నొక్కరూప తల్లి వలయు

[1] ధాత్రిగ ; ధాత్రిక. [2] డెంతయుణ్.

నూఱుడిల్లఁగలదె యొండుసోటుల నువస్తువు నివాస మైనచోటఁ గాక. 276

క. అప్పుడ యసమర్థుం డగు, నప్పుడ దుఃఖి యగు శూన్యమై తోఁచు జగం
బప్పుడ మాతృవియోగం, బెప్పుడు వాటిల్లె నపుడ యెంతయుఁ దూలున్.

క. కలవాఁడు లేనివాఁడు న,బలుఁ డబలుఁడు మూఢబుద్ధి ప్రాజ్ఞుం డనఁగా
వల దెవ్వరి కైన జనని, కలిమియ యత్యంతసౌఖ్యకరమై యుండున్. 278

తే. ఇట్టిజనని వధించుట యెల్లభంగి, నధికపాపపయోరాశియందు ముంచు
దీని నెఱుఁగండె పసులవాఁడైన వధకు,నేల తెంపువాటిలుఁ జేతు లెట్టులాడు.

వ. అని యిట్లు పెక్కుభంగుల నూహించుచుఁ జిరకారి యగుట నతండు శీఘ్రకా
రి గాక యుండం దడ వెంతయేనియుం గలిగె నంతకుం దదీయజనకుండు. 280

క. వెడపనికి నాలిఁ జంపం, గొడుకుఁ బనిచి వచ్చినాఁడఁ గ్రూరత్వమునం
గడవంబడునొకో పని యని, కడువెసఁ జనుదెంచె నశ్రుకణములు దొరఁగన్.

వ. అట్లు సనుదెంచునప్పుడు. 282

క. చిరకారి [1]యెట్లునుం దన, చిరకారితఁ జూపుఁ గాక శీఘ్రపుఁ జేతక
దురటిల్లఁ జేయునే నను, వెరవరి వాఁ డిట్టిపనికి వేగిరపడునే. 283

వ. అని పుత్రు నుద్దేశించి. 284

చ. చిరముగ గర్భవాసమునఁ జెందితి పుత్ర చిరంబు గాఁగ ని
న్నరసెఁ గదయ్య తల్లి యనయంబును నేఁ బనుపంగఁ బూనియుం
జిర మగునట్టి యుత్తెఱఁగు సేఁత దలంచితయేని సత్కృపా
పర చిరకారి నాఁ బరఁగు భాసితనామము సార్థకం బగున్. 285

ఆ. నాకు నాతపంబునకు నింద రా కుండ, దురితభయము నిన్నుఁ బొరయ కుండ
నెమ్మి జేసి తన్ను నీచిరకారిత, సకలభూతములును సంస్తుతింప. 286

వ. అనుచుం జనుదెంచి నివాసంబు ప్రవేశించినం గని చిరకారి నిజకరంబున నున్న
వధసాధనంబు డిగ్గ విడిచి యగ్గౌతమువంశవర్యుచరణంబులు శిరంబు సోఁకఁ
బ్రణామంబు సేసెం బత్నియుం జాఁగి మ్రొక్కె నయ్యిరువుర నెత్తి శోక
బాష్పంబు లానందాశ్రువులు గా నమ్మునివరుండు దనయుని గాఢాలింగనం
బును మూర్ధఘ్రాణంబునుం జేసి దీవనలం బొగడ్తల నభినందించి దానును
వారును సుఖాసీనులై యుండి యిట్లనియె. 287

క. కార్యవిచారము చిరముగ, ధైర్యముతో నడప వలయుఁ దత్తత్క్రియలం
దార్యుఁడనార్యుఁడు వీఁ డని,యార్యులు సేయుదురు నిశ్చయమును [2]జిరముగన్.

క. మిత్రత్వము శత్రుత్వముఁ, బాత్రతయు నపాత్రతయును బరికించు సుచా
రిత్రుఁడు చిరతరగణనా, సూత్రితముగ దాన నెల్లశుభములు నొందున్. 289

వ. అని నిర్దేశించె నట్లు చిరకారి చిరకారిత్వంబు సఫలత్వంబు నొంది వినుతింబొందె.

---

1 యెప్పుడుం. 2 థిరముగన్.

క. కావునఁ గురువంశోత్తమ, నీవును సదసత్ప్రకారనిశ్చయము చిరం
బై నఱలఁ జేయుమీ యది, గావించుం జిరము లైన కార్యఫలములన్.
క. విను మచిరవృత్తిఁ జేసిన, పని కర్తకు నావహించుఁ బశ్చాత్తాపం
బనఘా చిరభావితశు,ద్ధనిరూపణకృతము శుభముఁ దేజముఁ దెచ్చున్. 292
వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండు ప్రజల శిక్షించువెరవెట్టి దని యడిగిన నాపగానం
దనుండు దొల్లి ద్యుమత్సేనుం డనురాజునకు నిజతనూజుం డగుసత్యవంతుతోడ సంవాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబునకుం బ్రకాశకం బగుఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపుము వా రిద్దఱుం బ్రజాశిక్ష తెఱంగు మాట లాడుసమయంబున.
సీ. వధము ధర్మంబుగా బుధులు సెప్పుదు రని యనుశాసనము సేయుజనకుతోడ
సత్యవంతుఁడు హింసకృత్యకర్మం బగునేని నకృత్య మిం కేది యనుడు
మ్రుచ్చులు ప్రల్లదుల్ సచ్చువారల యట్లు గా కున్న [1]బాధలు లోకమునకుఁ
బుట్టవె యనిన నబ్భూపతి యమ్మాట కతఁడు సంపుట దక్క నన్యదండ
తే. విధిన శిక్ష సెల్లించుట వెరవుగాదె, నావుడును బతి యట్లైలనడచు దృష్టి
దండవాగ్దండధనదండతనువికార, దండములు సేయునది తప్పు[2]దర మెఱింగి.
క. విను చంపఁ దగినతప్పున, కనఘా చంపుటయు వలయు నా తప్పుఁడు బంధుం
డనుజుఁడు తనుజుఁడు ననుమ, న్ననయును దుష్టునెడ రాజునకుఁ బాప మగున్.
తే. తాను మున్న వినీతుఁ డై తనదుమంత్రి
నరులఁ బుత్త్రుల భృత్యుల పరుసతోడ
వినయవంతులఁ జేసి భూవిభుఁడు ప్రజకు
రక్షణము సేయ నిహముఁ బరంబుఁ గల్గు. 296
క. దోష మరసి కామంబును, రోషంబును లేక తగినరూపునఁ జేయం
బోషక మగు ధర్మమునకు, వైషమ్యవిహీన మైనవధము కుమారా. 297
క. చంపఁగఁ జూచియు లోభము, పెంపునఁ గ్రోధమునఁ గామపీడను మది శం
కింపక దుష్టులు గీడొన,రింపఁగఁ జూడమె కలంకరేఁగు నహింసన్. 298
ఆ. విను మహింస విప్రజనులకు నెల్లభం,గులను వలయుఁ బ్రజలవలనఁ గరుణ
గలిగి వారిఁ గీడు గదురక యుండంగఁ, గావు పతి కహింసకత్వ మనఘ. 299

కపిలగోసంవాదప్రకారము.

వ. అనియె నని చెప్పిన విని యజాతశత్త్రుండు తాతతో నవశ్యకర్తవ్యంబు గృహస్థధర్మంబో పరిత్యాగంబో నిరూపించి చెప్పవే యనిన నతండు రెండును మాననీయధర్మంబుల కపిలగోసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీవితర్కంబు వినిశ్చయదశం బొందు నని పలికి యి ట్లనుఁ గపిలుం డనుసంయమిసత్తముం డుత్తమాకృతియు భీతిరహితయు నహుషసంభావితయు నగునొక్క

1 బాధులు. 2 తప్పు మెఱింగి; దల యెఱింగి

గోవుం గాంచి నీవు వేదస్వరూపవు గావే యని పలికె నమ్మాట వేదంబులవా ని
యాదరంబు లేమిం జేసి వెడలినదిగా నూహించి యప్పుడు గెలన నున్న స్యూ
మరశ్మి యనుముని సూక్ష్మరూపంబున నగ్గోవునందుఁ బ్రవేశించి. 300

క. వేదములు డాంభికత్వా, పాదనములు గాఁగ యతులు వలుకుదు రవి స
ర్వాదరణీయంబులు నీ, కాదరపాత్రములు గావొ యని పలుకుటయున్. 301

వ. అగ్గోవు నతం డి ట్లనియె. 302

క. వేదములవలన నాకు న, నాదరమును నాదరమ్ము ననురెండును లే
వేది గతంబుగ నడిగితొ, నీదుతలం పెఱుఁగునట్టి నేరిమి గలదే. 303

వ. అయినను నాయెఱింగినంత సెప్పెద నాకర్ణింపుము బ్రహ్మచర్య గృహస్థధర్మవా
నప్రస్థవృత్తి పరివ్రజనంబు లనునాలుగాశ్రమంబులును దేవయానంబుల య
త్తెరువుల నడచుట సంసారులకుం గర్తవ్యంబు గావున. 304

క. వారలకు వేదవిహితా, చారంబులు వలయునది ప్రశస్తము హింసా
ప్రారంభ మాచరించుట, యారయఁగా మేలొ కీడొ యంచితమూర్తీ. 305

వ. అనుటయు స్యూమరశ్మి యతని కి ట్లనియె. 306

క. అల సుమతిని యజ్ఞార్థం, బులుగాఁ బశువులను ధాన్యములఁ గల్పించెన్
జలజభవుం డదిగాకయుఁ, దలకొని యజ్ఞంబు లతఁడు దాఁ జేయఁడొకో.

క. విను మజ్ఞునకును బ్రాజ్ఞున, కును గలయది దివ్యసుఖము గోరుట దివ్య
త్వనిరూఢి యాగకరణం, బునఁ దక్కఁగ నొంటఁ గలుగఁ బోలునె చెపుమా.

క. అమలినగృహస్థధర్మో, త్తమమును గల్మషహరంబు దైవతసంభా
వ్యము నైనయజ్ఞకర్తృ, త్వము మునివర హింస గాఁగఁ దలఁపం దగునే. 309

చ. అనుటయు ని ట్లనుం గపిలుఁ డాత్మసుఖైకపరాయణుండు మె
చ్చునె పెఱసౌఖ్యకోటి గతశోకుఁ డకాముఁ డసంగశీలుఁ డా
తని కవి యెల్ల నేటికి సుదప్రదలోకము లొల్లమిన్ సనా
తన మగుమోక్షముం [1]గోఱలి తా విడుచున్ గృహధర్మవర్గమున్. 310

వ. అనిన విని స్యూమరశ్మి యాసిద్ధప్రవరున కి ట్లనియె. 311

ఆ. ప్రజలు దల్లిఁ జెందుపగిది గృహస్థధ, ర్మంబు నెల్లయాశ్రమములుఁ జేరి
కాదె జీవనంబు గావించుకొను గృహ, యుక్తుఁ డోషధులకు నొడయుఁ డగుట.

క. విను మోక్షము గార్హస్థ్యం, బునఁ గాదని యెన్నఁ డెచటఁ బురుషుం డెవ్వం
డు నిరూపించి పలికె స, ర్వనిధానము గృహము వేదవాక్యఫలజ్ఞా. 313

క. అలసులు ధనహీనులు నై, సొలసి క్రియలు విడుతు రదివిసూత్రత దానం
గలదే సద్గతి వేదం, బులు విడిచి [2]యఘుంబు పరతఁ బోవరె తండ్రీ. 314

క. విదితము గర్భాధానము, మొదలుగ శ్రుతికలితమంత్రములు నిర్మలసం

1 గొలి. 2 యఘుంబు పఱుత.

పద వెల్లను బ్రాహ్మణునకు, నొదవించుట దగునె శ్రుతుల నొల్లకయుండన్.

ఆ. అనినఁ గపిలుఁ డిట్టులని వివరించు నా,చారములను దేవసమితి నెల్ల
భూమిసురులు దృష్టిఁబొందింతు రమృత మా,నంగఁ బ్రీతినిచ్చుభంగి యొలయ.

వ. అది యట్లుండె వినుము చెప్పెద. 317

క. పాణి యుపస్థం బుదరము, వాణి యనఁగ మూయ రానివాకిళ్లివి గీ
ర్వాణులకు వీని బుధుఁడు పు,రాణపురుషరక్షకై తిరంబుగ మూయున్. 318

తే. పుచ్చి కొనఁడు ముందటఁ బైఁడిప్రోక యున్న
సలుక వోడమియుఁ బొడువను నడువఁ దొడఁగఁ
బట్టియానైష్ఠికునిచేత నడఁగ కున్న
పాణి యనియెడువాకిలి బంధురముగ. 319

క. ఏవిధముకాంత నైనం, దా విహరణమునకు నెపుడుఁ దార్పఁడు తనయం
దావిష్టము భార్యావ్రత, మావెర వద్ధం బుపస్థ మనువాకిటికిన్. 320

క. తనుయాత్రకుఁ గా నశనము,గొనుఁ బూర్ణముగాఁ గొనండు గోరఁడు లౌల్యం
బున నానిదాని నమ్మెయి, ముని యుదరద్వార మోపి మూసెనకాదే. 321

క. పలుకఁ డసత్యము దూఱం, బలుకఁడు బెట్టిదము గాఁగఁ బలుకఁడు వాదం
బులకుఁ జొరఁడు వాణి యనం, గలవాకిలి యట్టిబుధుఁడు గప్పం జాలున్. 322

తే. ద్వారములు నాల్గు మూయంగ దక్షుఁ డైన
వాఁడ చూవె బ్రాహ్మణుఁ డట్టివాని కేల
తపములును యజనంబులు దానములును
వ్రతములును వేదకింకరత్వంబు [1]దొడఁకు. 323

తే. ద్వంద్వములు లేక పేర్మికి వ్రస్సి పడక
ప్రకృతి వికృతులఁ గనుచుండు బ్రాహ్మణత్వ
శాలి యానదాచారంబు సలుప లేని
వాఁడు ఫలకాంక్షి యై కర్మవశతఁ బొందు. 324

వ. అని నిర్దేశించిన గోపునం దడంగి యునికిదక్కి సన్నిహితుండై స్యూమరశ్మి తన పేరు సెప్పి యేను ధర్మనిర్ణయం బెఱింగికొనవలసి గోవిలీనుండనై పలుకుచుండితిఁ గాని యొండు గాదు మహాత్మా ని న్నాశ్రయించితి వేదంబులు ప్రమాణంబు లగుట యూఁది వర్ణాశ్రమవిహితాచారంబులు నడపుటయుం బరిత్యాగంబునుం గల దెయ్యది యత్యంతవిధేయంబు సువ్యక్తంబుగా నెఱింగింపవే నీవుధర్మ సూక్ష్మత్వదర్శి వేను శుశ్రూషకుండ న న్ననుశాసింపు మనవుడుఁ గపిలుండు ప్రీతుం డై యతని కిట్లనియె. 325

క. జ్ఞానంబు నాశ్రయించిన, వానికి నేపనులఁ గీడు వాటిల్లదు ప్ర

1 తొడసు.

జ్ఞానరహితుండు గామా, ధీనతమెయిఁ గర్మనమితి త్రిప్పఁగఁ జక్కన్. 326

క. అనహంకారుఁడు నక్రో,ధనుఁడు నతృష్ణుండు నై నతఁడు శుభ మశుభం
బనుభేదముఁ బొరయఁడు విడఁ,వున సమతానుఖసుయుత్వముం గనుచుండున్.

క. విను మెఱుక గలర మీ రెల్లను నేకాత్మత్వసిద్ధిలాభం బెందే
ని నొకని కలవడు నాతం, డనుమానింపఁ డఖిలక్రియలుఁ బోఁ ద్రోచున్. 328

వ. అనిన విని స్యూమరశ్మి యమ్మునివరున కి ట్లనియె. 329

ఆ. వేదశాస్త్రసరణి విడుచు టున్మార్గవ, ర్తనము మోక్షపదము రాదు దాన
ననఁగ నిందు నంచితాత్మ వేదంబులఁ, గై కొనమియు కీడు నాకుఁ జూడ. 330

వ. నామనంబుసందియంబుఁ బాపవే యనిన గపిలుం డమ్మహాద్విజునితో వేదంబుల నేల కై కొన కుండ వచ్చు నవియ చూవె లోకంబులకుం [1] ప్రమాణంబు లని పలికి యి ట్లనియె. 331

—కపిలుఁడు స్యూమరశ్మికి వేదంబులు ముఖ్యప్రమాణంబులుగాఁ జెప్పుట.—

క. అరయంగా శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూవె బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మభజన, పరుఁడు పరబ్రహ్మమహితపదముం బొందున్. 332

క. మునమున నెద్దియుఁ గోరం, డననూయయు శమము దమము సతులజ్ఞానం
బును గలగృహపతి ధర్మం, బని నడపును వేదచోదితాచారములన్. 333

క. భూతదయయు ననహంకా,రాతిశయముఁ గలుగువిమలుఁ డప్రాయశ్చి
త్తాతురుఁడు సూవె విధులు సు,నీతము లైనను దృఢాత్మనిష్ఠకతమునన్. 334

క. విను శాంతు లైనవిప్రులు, మనుజేంద్రులు గృహమునందు మహితవ్రతసం
జనితపరిజ్ఞానవిరం, జను లై పడయుదురు సూవె శాశ్వతపదమున్. 335

తే. బ్రహ్మచర్యాదు లగునాల్గుఁ బాదమహిమ
గాఁగఁ బరఁగెడు ధర్మ మొక్కటియ చూవె
యెవ్వఁ డెందు వర్తించిన నేమి సకల
కర్మఫలరూపకత్వ మొక్కటియ కాదె. 336

క. సంతోషామృతసుఖిత, స్వాంతుం డగు నేని నట్టివాఁడు గృహంబుం
గాంతారదేశమును నొ,క్కంతగ నిశ్చింతవృత్తి నక్షోభ్యుఁ డగున్. 337

క. విను తృష్ణారాహిత్యం, బున నాలవునాశ్రమంబుఁ బొందుదురు మహా
జను లది యుపనిషదుక్తం, బనక యవై దిక మనంగ నగునే నీకున్. 338

క. జ్ఞానము ధర్మమున కధి,ష్ఠానము మూలంబు పరమసంతోషము భ
వ్యానూనత్యాగము రూ,పానందము ప్రాఁకు దాని కను వేదంబుల్. 339

క. ఏదియుఁ దలఁప నసేవ్యము, గా దాశ్రమసమితిలోనఁ గావున శుచు లై
యేదాన నున్న సంసా, రోదధియీఁదరికిఁ బోవనోపుదురు బుధుల్. 340

---

1 ప్రామాణ్యం బని.

క. సంతోషంబున నేగతి, శాంతాత్మున కొదవు దాని సద్గతిగా వే
దాంతవిదులు గొనియాడుదు, రింత నిజము దీని నీవు నెఱుఁగు మనింద్యా.
తే. వేదతాత్పర్య మారసి వేదితవ్య, మెఱుఁగువారలు వేదజ్ఞు లిట్లు గాని
వాదు వేదపాఠకులు సర్వంబు నరయ, వేదపరినిష్ఠితము సూవె విప్రవర్య. 342
క. త్యాగ మొకనేఁడు శమునం, యోగం బుత్తరము దాని కూర్ధ్వము సంతో
షాగమము మోక్షలాభో,ద్యోగికి నివి గమ్యభూము లుత్తమధిషణా. 343
వ. అని యిట్లుపదేశించి. 344
సీ. వేదితవ్యం బన విదితంబు నా ఋతం బనఁగ సత్యం బన నతిశయిల్లి
సంభృతస్థావరజంగమం బనఁగ సర్వాత్మకం బన శుభం బనఁగ నెలసి
యవ్యక్త మనఁగ బ్రహ్మంబు నా నుత్తర మనఁగ శివం బన వినుతి కెక్కి
[1]ప్రభవం బనంగ నప్యయ మన శాంతి నాఁ దేజంబు నా నెందుఁ దేజరిల్లి
తే. క్షమ యనఁగ నంబరం బనఁగా ధ్రువంబు,నా ననామయ మననొప్పిలీనరూప
బుద్ధిసంప్రాప్యమగుతత్త్వమునకు వేద, మానితబ్రాహ్మణులకు నమస్కరింతు.
వ. అని పలుకుటయు స్యూమరశ్మి ప్రీతుం డగుచుఁ గపిలుని బ్రశంసించె నియ్యి
తిహాసంబుతాత్పర్యంబు నీవుం గనికొను మని చెప్పినం దద్దయుఁ బ్రియం బం
ది ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబులు మూఁడును[2] వేదశంసితంబులు వీనిలోనె
ద్దానిలాభంబున విశేషంబు గలిగియుండు నెఱింగింపవే యనిన గాంగేయుండు
కుండధారుం డనువాఁడు నిజభక్తున కుపకారంబు సేసినప్రకారం బితిహాస
రూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది భవత్ప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబై యుండు వినుము
చెప్పెద నని యప్పుకమితేని కిట్లనియె. 346

కుండధారుం డను దేవానుచరునివృత్తాంతము.

సీ. యజ్ఞార్థ మొక్కబ్రాహ్మణుఁడు ధనార్థియై తపము సేయఁగఁ గుండధారుఁ డనఁగఁ
బరఁగెడు దేవానుచరుఁ డచ్చటికి వచ్చి యభిలాష మేరూప మనుడు నర్థ
సిద్ధిఁ గోరెద నని చెప్పినఁ బ్రీతి నాతఁడు మాణిభద్రుని ధనదభృత్యు
నియతిఁ దలంచ సన్నిధి సేసె నయ్యక్షుఁ డతఁడు మదాశ్రితుం డైనయితని
తే. ధనసమగ్రునిఁ జేయవే యనిన నెంత, ధనము వలసిన నిచ్చెద ననియె మాణి
భద్రుఁ డమ్మహాత్ముఁడు మర్త్యభావ మస్థిరత్వదూషిత మనువిచారంబు పుట్టి.
క. ధన మేటికి నీవిప్రుని, మన మొలయఁగ వలయు ధర్మమార్గంబున దా
నన సర్వసంపదలు నగు, నని నిశ్చయ మొంది వినయ మతిశయమందన్. 348
ఆ. యక్షవరునితోడ నవ్విచారము మృదు, వచనరచనఁ జెప్ప వాఁడు దాని
కాత్మఁ బ్రీతిఁ బొంది యనుమతి సేయంగ, నధికభక్తినిరతుఁ డై యతండు.
క. దేవతలను బ్రార్థించిన, నావసుధామరునిచిత్త మాప్రొద్ద తప

1 వైభవంబనఁగ నవ్యయమన 2 వేదశాసితంబులు.

స్నేవనతత్పర మగుడు, న్దేవానుచరునకు ని ట్లనియె నతఁ డఘఘా. 350

క. అనఘా భవదీయదయ, న్మనంబు దెలి వొందె నిపుడు నాకే నొల్లఁ
ధనము తపంబ యొనర్పఁగ, ననుజ్ఞ సేయంగ వలయు నాదరణముగన్. 351

ఆ. అనిన నట్లు కాక యాచరింపుము ధర్మ, మనుచు నరిగె నిర్జరానుచరుఁడు
భూసురుండు మూలములును బత్త్రములు నా,హారములుగఁ జేసె నధికశక్తి.

క. క్రమమున జలపవనము లశ, నములు గఁ గొని తపము సేసి నంగాయముఁ బ
త్తము మానుషంబు లగుచం,దములు విడిచి దివ్యమహిమగాత్రములయ్యెన్.

వ. అట్లు సిద్ధుం డగుటయు. 354

క. నను నెవ్వ రాశ్రయించిన, ధన మొసఁగుదు రాజ్య మిత్తుఁ దద్దురితములం
దుడుముదు ననునగ్గలికలు, మనమున జనియింపఁ జొచ్చె మనుజాధీశా. 355

వ. అవ్విధంబున మహానుభావుం డై. 356

తే. అతఁ డతిభక్తిఁ దలఁచె దేవానుచరుని, నప్పు డయక్కుండధారుఁ డచ్చటికి దెంచె
నరుగుదెంచిన నతఁడు నిజానుభావ, జనితగంధపుష్పములఁ బూజన మొనర్చి.

ఉ. చక్కఁగఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయుఁ జయ్యన నెత్తి మనం బెలర్పఁ గా
నక్కునఁ జేర్చి యి ట్లనియె నద్దివిజానుచరుండు శంక దాఁ
దక్కి ధనంబుఁ గామమును ధర్మముతోఁ గలయంగ నెన్ను నే
యక్కట యిట్లు వేద మవి యప్పురుషార్థము [1]నోలి మే లగున్. 358

వ. అని ధర్మం బగ్గించి. 359

క. [2]ఆసుకృతము గడ యెద్దు మ,హాసత్త్వ యోగసేవనాభాసిత ను
ద్భాసితుఁడ వగుచు [3]నిష్ఠా, వ్యాసంగవిహారి వగు మనామయలీలన్. 360

క. అని యతఁడు నిజనివాసం,బున కరిగెను విప్రవరుఁడు మునిజనములఁ పూ
జనము లొనరింప ఖేచరు, లనుమోదింప విహరించె నప్రతిహతుఁ డై. 361

నారదప్రశస్తం బగునితిహాసము.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషవరుం డప్పాండవాగ్రజుతో వెండియు ని ట్లను నొక్కధర్మసూక్ష్మత సెప్పెద నాకర్ణింపు ముంఛవృత్తి యగువిప్రుం డొక్కఁడు భార్యాసహితుండై వనంబున నుండి యజ్ఞాచరణంబునకుం దొడంగి యహింసాపరుం డగుటం బశువిధి యుడిగి ఫలమూలంబుల హవిస్తంత్రంబు నడపం జూచె నది విహితాచారంబు గామి యెఱింగియు శాపభయంబునం దత్పత్ని యమ్మహీసురవరు నెదుర నిలిచియుం బలుకకుండెఁ బాకశాసనాదులు హవిర్భాగంబులు గొనంగడంగమి నగ్నియుం బచనశక్తిం దొఱంగె నట్టియెడ నాసమీపంబునం దిరుగుహరిణంబు మనుష్యవచనంబులం దత్పత్ని దూఱి యమ్మహీసురవరు నెదుర నిలిచి తన్ను హింసించి యాగంబు సెల్లింపు మనిన నతం డట్లు సేయం

1 నూఁద. 2 నాసుకృతము. 3 నిష్టవ్యాసంగ.

బ్రాహ్మణవృషుఁ గొన్నియడుగులు వోయి మగిడి యాకృష్ణమృగంబు నాయిచ్చ
దివ్యదృష్టిం గనుంగొను మేను జెప్పినట్లు సేసిన నిన్నభివందించువారై యప్స
రఃకాంతలును గంధర్వులును వీరె విమానంబుల నేతెంచినవా రనుటయు న
వ్విప్రుండు విలోకించి దివ్యత్వసిద్ధికై దానిహింసించువాఁ డగుటయు దానం దదీ
యతపంబునకు నుత్పాతంబులు పుట్టె నేణరూపంబున వర్తించునాధర్మదేవత
యాభూదేవునకు సన్నిధిసేసి నీయజ్ఞశ్రద్ధకు సంతోషించి ధర్మసూక్ష్మత్వంబు
దెలుప వచ్చితి నర్హంబగుహింసావిశేషం బహింసావ్రతహానిం జేయదు క్రతువు
గదా యని యనర్హహింస గర్తవ్యంబు గాదని నిర్దేశించి తత్పత్నీసమాధానంబు
నం దపశ్శక్తిప్రత్యాసత్తియుం జేసి యాగవిశేషవిధానంబువరప్రదానంబున నిర్వ
హించె నయ్యితిహాసంబు నారదప్రవర్తితం బని చెప్పిన నప్పుడమితేఁడు ప్రీతుం డై.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ముక్తిమార్గము దెల్పుట

క. పురుషుం డేమిటఁ బాపా, చరణమునకుఁ జొచ్చు ధర్మచర్యకు మూలం
బరయఁగ నెయ్యది రెంటిం, బొరయం డెద్దాన నెట్లు వొందును ముక్తిన్.

వ. అని యడిగిన నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 364

సీ. [1]గంధరసాదులకాంక్ష లోభము మోహమును దెచ్చు సద్దోషమునకు మనసు
లోనైన ధర్మవిలోపంబు వాటిల్లు దానఁ బాపము సేయుతలఁపు లొదవుఁ
బ్రజ్ఞ నక్కీడులు భావించి సద్గోష్ఠిఁ బరఁగంగ విషయతత్పరత మాను
నది ధర్మబుద్ధికి నాలవాలం బగు ధర్మాచరణములఁ దనివి సనక

తే. హృద్గతద్వంద్వముల నెల్ల నెడల [2]విడుచు
ననఘ యపాయ మగునుపాయమున ముక్తి
వడయుఁ బడపడి యేను నీయడిగినంత
వట్టుఁ దెలిపితి ధర్మనిర్వాహ వగుము. 365

తే. అనుడు ననపాయ మగునుపాయం బనంగఁ
జెప్పి తొక్కటి మోక్షంబుఁ జెందు తెఱఁగు
దానిఁ దెలియంగ నెఱిఁగింపవే నరేంద్ర
ముఖ్య యనియె నక్కురువంశముఖ్యుఁ డధిప. 366

వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతునకు శాంతనవుం డి ట్లనియె. 367

క. వినుము ఘటము సేయుట సాధనములు లేకున్న నగునె ధరణిప పూర్వాం
బునిధికిఁ జనుమార్గ మపర, వనరాశికిఁ జనునె [3]వెరవు వలయుం దెలియన్.

వ. అడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 369

సీ. క్షమఁ గ్రోధ ముకృతసంకల్పతఁ గామంబు చిరనిద్ర సత్త్వసంసేవనమున
గాఢధైర్యమున రాగద్వేషములుభయ మప్రమాదమున మోహంబుభ్రమము

1 గంధసారాదులకాంక్ష. 2 విడిచి యనఘ. 3 చెప్పవిలాసం.

వినివర్తనాభ్యాసమున రోగములు నుపద్రవములు హితము మితంబుఁ గాల
యోజితంబును నగుభోజనంబున జీవసందర్శనమున నిశ్వాస ముఖుల

తే. విషయములు నంతవిరసతావేక్షణమున నిత్యసంతోషమున లోభనిరతి కృప న
ధర్మ ముచితకృతావేక్షధర్మనువులఁ, ద్రోవ నేర్చుట ముక్తికిఁ ద్రోవ యధిప.

తే. తాను గ్రోధాదులెడలించుఁగాని ముక్తి,దెచ్చియీఁగాదొకభంగి ముక్తికిఁబథంబు
నగుట ననపాయ మగునుపాయం బనంగ, వలసె [1]నీనేర్పు పేరిందువంశవర్య.

చ. అనుడు నజాతశత్రుఁ డిటు లన్నలు దమ్ములు లోను గాఁగఁ దృ
ష్ణ నఖిలబంధుకోటులను జంపెడుతెం పొలసెన్ మహాత్మ యే
యనువునఁ దృష్ణ త్రోపు వడు నట్టిసమంచితచిత్తధర్మముం
బనుపఱుపంగఁ జాలుకలభాషణపంక్తి ననుగ్రహింపవే. 372

క. అనుటయు దేవవ్రతుఁ డమ్మనుజపతికి నిట్టు లనియె మాండవ్యునితో
జనకుఁడు సెప్పినమాటలు, విను మవి తృష్ణ నడఁగించు వెరవు నొసఁగున్. 373

జనకరాజమాండవ్యమహామునుల సంవాదప్రకారము.

వ. జనకునికడకు మాండవ్యుండు వచ్చి వితృష్ణత్వశిక్షఁ గోరిన నమ్మదినీశ్వరుం
డాదరభరితుం డై. 374

సీ. అర్థముల్ దుఃఖదోషాకరంబులు విను మేమిటిపై నాశ లేమిఁ జేసి
పొరయవు నను దుఃఖములు మునినాయక మిథిల గాలంగ నేమియును నాకుఁ
గాలనియట్లుండెఁ గామసుఖంబును దివ్యసుఖంబును దృష్ణ విడుచు
సుఖముఁ బోలునె యర్థసులభతతోడన గోవుతోఁ బెరిఁగెడుకొమ్ములట్లు

తే. తృష్ణదానును బెరుఁగుఁ [2]దదీయసక్త,మమతగలుగుమాబంధులుమాధనములు
మానివాసంబు లనమి మమత్వమెదఁది,రంబు గాకున్ననింకఁ దృష్ణాంబురాశి.

క. దొరకొన్న ననుభవించుచు, దొరకొనమికిఁ జింత నొంది దురపిల్లక ని
ర్భరుఁ డై యున్నను దృష్ణకుఁ, జోర వచ్చునె యతనినునను సువ్రతశీలా. 376

తే. విడువరాదు దుర్మతులకు నొడలు ముదియుఁ
దాను ముదియదు ప్రాణాంత మైనరోగ
మనఘ తృష్ణ వర్జితకాముఁ డైనతండు
దానిఁ బోఁద్రోచి సౌఖ్యసాంద్రత్వ మొందు 377

క. శోకప్రమదాదిద్వం, ద్వాకులుఁడవు గాక శాంతి నంతఃకరణం
శ్రీకిఁ బరిరక్ష సేయుము, నీకు వితృష్ణత్వసౌఖ్య [3]నిత్యత గలుగున్. 378

క. అని చెప్పిన నమ్ముని యమ్మనుజపతిం బ్రస్తుతించి మనము ప్రశాంతిం
బనుపఱిఁగఁ బ్రీతి వీడ్కొని, చని వర్తిల్లెను వితృష్ణసరణిఁ గుమారా. 379

---

1 నీనేర్పు నెఱిఁ గురువంశ. 2 దదీయాశక్తి, మమత గలిగి మాబంధులు. 3 నిష్ఠత

పితాపుత్త్రసంవాదము.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సర్వభూతభయావహం బగుచుం
గాలం బతిక్రమించు చుండెఁ బురుషుం డెద్ది యాచరించుట మేలు దీని మున్న
నడిగి విన్నవాఁడ నిది పెద్దయు విన వలయునది గావున నడిగెదం జెప్పవే యను
టయు నమ్మహాత్ముండు ధర్మమార్గంబు దెలియుటకు ముంద నేను జెప్పినపితాపుత్త్రసం
వాదం బనునితిహాసంబు లెస్స యందుఁ గొన్నివాక్యంబు లప్పుడు సెప్పనియవి
యును గలవు చెప్పెద వినుము అధ్యయనపరుం డగు నొక్కబ్రాహ్మణపుత్త్రుం డన్వ
ర్థనామధేయుండు మేధావి యనువాఁడు దండ్రి కభిముఖుం డై. 380

సీ. ఆయువు దఱుఁగు నంతంతకు ధీరుఁ డెయ్యది సేయువాఁ డన్న నతఁడు బ్రహ్మ
చర్యంబు వేదాభ్యసనమును సంతాన సంపాదనంబు యజ్ఞప్రవర్త
నంబును జేసి వానప్రస్థధర్మంబు నడపి యాచరితసన్న్యాసుఁ డగుట
కృత్యం బనుడు జరామృత్యువుల్ జనన మాదిగ వెనుతగులంగ దిగులు లేమి

తే. మీను వల దన్నుఁ బొదువుట గాన క్షిప్ర,వృత్తి విహరించుచుండెడువిధము కాదె
యెల్లి సేసెద ననక నే లిపుడ చేయు, మనఘ వార్చునె మృత్యువు జనులపనుల.

వ. అని పలికి పుత్త్రుండు వెండియు. 382

క. కృత మిది యకృతం బిది యిది, కృతాకృతం బనుచు నరుఁడు గింకర్తవ్య
త్వతిరోహితాత్మహితసం, స్మృతియైనఁ గృతాంతుఁ డతనిఁ జేర్చుఁ దనపురిన్.

క. అనఘా మృత్యువు నమృతం,బును దేహమునంద కలవు మోహము మృత్యు
త్వనిగూఢ మున్నరూపుం, గను టమృతత్వోపహితము గాఁగ నెఱుఁగుమీ.

క. ననుబోఁటికిఁ బశుయజ్ఞం,బున హింసకుఁ డగుట దగునె భూసురవర హిం
సనరహిత మైనశాంతియ,జనమున బ్రహ్మాధ్వరంబు సలిపెద నియతిన్. 385

క. యోగంబుఁ దపంబుఁ బరి,త్యాగంబును గాక యొండు లగునె హితంబుల్
రాగమునరిదుఃఖంబును, ద్యాగముఁ బోలెడిసుఖంబు నరయం గలవే. 386

క. ప్రజ యేన కాన నన్నుం, బ్రజ సుగతికిఁ బుచ్చు నని భరంపడి కోరం
బ్రజ విడిచెద నాయం దది, యజేయమును నవ్యయంబు నగుపద మిచ్చున్.

ఉ. కావున లోకసంక్షయము గన్గొని యెల్లెడ నిర్మముండ వై
నీవును శాంతియుక్ సమతనిష్ఠయుఁ బూని గుహాప్రవేశసం
భావన నాత్మదర్శనవిభాసివి గ మ్మనినం దదీయవి
ద్యావచనంబులం జనకుఁ డట్టిఁడ యై వెలిఁగెం గృతార్థతన్. 388

క. నరనాథ యమృత మగును, న్నరూపు గను దీవు మరగు నాచెప్పినయి
ప్పురమేతిహాసవాక్యో,త్కరంబు నర్థంబు చిత్తగత మగు చుండన్. 389

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డెవ్విధంబుశీలంబు గలవాఁడు బ్రహ్మపదంబు నొందు
నని యడిగిన భీష్ముం డత్యాదరంబున. 390

తే. అధిప లఘ్వాశి యై యింద్రియప్రపంచ
జయము గలిగి మోక్షార్థోక్తసారధర్మ
నిరతి నుండెడివానికిఁ బరమ మగుప
దంబు తంగేటిజున్నుచందంబు నొందు. 391

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లను హారీతగీతి యనువాక్యసంచయం బాకర్ణింపుము దాన మోక్షధర్మంబులు దేటపడుం జెప్పెద హారీతుం డనుమునివరుండు విద్వజ్జనంబులు దనవలనం బ్రవ్రజనంబు సమీచీనప్రకారంబు గా నెఱుంగ నపేక్షించిన. 392

—హారీతుండు విద్వజ్జనుల కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము.—

సీ. [1]వారి కిట్లనియె నిష్ప్రారంభమతి నిలువెడలి కోర్కులకెల్ల విముఖుఁ డగుచు
జనములకీడు వాక్చక్షుర్మనోవర్తనములఁ గూర్పక మైత్రి సహిత గరుణ
గలిగి నిందాప్రశంసల ఖేదమును నుబ్బు లేక పాడింటను నేకతంపు
గుడిప్రాని పొంతను గుహలోన నుండుచు డంపకములకు నంటకములకును

తే. భోజనములకుఁ దఱి యైనప్రొద్దు గడపి, భిక్షుగొనుఁ బ్రీతి మన్నన పెద్దవెట్టు
నట్టియెడఁ దక్కఁ గ్రొత్తగానరుగు యతిని,రంతరంబు నాత్మారాముఁ డై చరించు.

తే. అనిన వారు కృతార్థు లై యతనిఁ బ్రస్తు
తించి రని చెప్పి విని నరదేవవరుఁడు
దేవతటినీతనూజుతో భావశుద్ధి
కలిమి యొప్పఁగ దే యని పలికి మఱియు. 394

తే. రాజభావంబు[2]తోడుసున గ్రచ్చుకొన్న
మనసుతో నుండ కెన్నఁడో మరలి యింద్రి
యముల నిర్జించి సత్త్వాదు లవులఁ ద్రోచి
యేను శాంతిసుఖంబున కెలయు టనఘ. 395

చ. అనుటయు నాతఁ డిట్లు లను నక్కురుభర్తకు వేగ మేటికిఁ
ఘనభుజ యెల్లచందములుఁ గాలముతోడివ చుమ్ము వర్ణధ
ర్మనిరతి చిత్తపాకము గ్రమంబునఁ దెచ్చుఁ గషాయపక్వతం
బనుపడ కష్టుఁ డే లగు నృపాలకుమారుఁడు సన్న్యసింపఁగన్. 396

వ. ఇవ్విషయంబున వృత్రగీత యనునితిహాసంబు గలదు వినుము వృత్రుండు భండనంబునం బడిన నెత్తికొని పోయి పెట్టుకొని యున్నయెడ నయ్యవస్థ నొందియు విషాదంబు లేక యున్నయద్దనుజవిభునితో శుక్రుండు వైరిహృతవిభవుండ వై ననీకు మనోవ్యథ లేమికిఁ గతం బేమి యని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె.

1 హారీతుఁడనియె నిరాలంబమతి (నిరారంభమతి). 2 తొడవున గ్రందుకొన్న.

వృత్రగీత

తే. కలిమియును లేమియును విను కాలవశగ,తములు బోధవిహీనుల దర్పదైన్య
కలితసుఖదుఃఖములఁ బెట్టుఁగాక యర్థ,ములయనిత్యత యెఱిఁగినఁ గలదె వికృతి.

వ. అర్థంబులయస్థిరత్వంబ కా దాకర్ణింపుము. 399

క. దైవతమానుషతిర్య,గ్భావంబులఁ బొందుచును వికారిణి నై భూ
తావలి దిరిగిన వెంటన, వేవిధములఁ దిరుగుఁ గర్మవివశత్వమునన్. 400

క. ఏ నిది యంతయు నెఱుఁగుదుఁ, గాన వగపు నుబ్బు నాకుఁ గలుగ వనుడు ని
మ్మానవిహీనపుమాటలు, దానవకులనాథ నీకుఁ దగునే యాడన్. 401

వ. అని యతనిమనశ్శుద్ధి యెఱుంగుటకునై భార్గవుండు. 402

క. అనయము నీను వొనర్చిన, విని యతనికి నిట్టు లనియె వృత్రుఁడు విజయం
బునకునయితపముసేయనె,మును తత్సుకృతమునఁ గొననె మూఁడుజగములున్.

క. ఆ యైశ్వర్యము గ్రమ్మఱ, మాయుటకుం గారణంబు మాన్యచరిత లే
దే యొకదుష్కృత మది యిటు, సేయం గా కేమి యేల చింతింపంగన్. 404

క. విను మనఘ యింక సుకృతం,బునకుం జొర దుష్కృతంబుపొంతకుఁ బోనే
ననుపము నచ్యుతు నవ్యయు, ననంతుఁ జెందెద ననామయత నవ్విష్ణున్. 405

చ. అనిమిషనాథుతోడి యని యప్పుడు గంటి ననంతు నాద్యు వి
ష్ణుని నలపోకఁ దన్మహిమ సువ్రత నా కెఱిఁగింపు కర్మసం
జనితవిశేషతం గలుగుఛాయలలోపల నెద్ది యవిభ్వం
గనుటకు నర్హ మయ్యెఱుక గల్గఁగఁ జేయుము నాదుబుద్ధికిన్. 406

ఆ. అనిన నట్ల కాక వినుము చెప్పెద నని, యసురగురుఁడు పలుకునవసరమున
నచటి కరుగుదెంచె నఖిలమునీంద్రస,మ్మాన్యుఁ డగుసనత్కుమారుఁ డధిప.

వ. వచ్చి యభిపూజితుండై సమున్నతాసనంబున నున్నయమ్మహాత్మునితో శుక్రుం
డు విష్ణునిమాహాత్మ్యంబు నువర్ణవిశేషంబులు నిద్దానవేంద్రునకు నెఱింగింపవే
యనిన నతండు ప్రసన్నవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. 408

ఆ. వినుము దనుజనాథ విష్ణునియం దఖిలంబుఁ గలుగు నిలుచు లయముఁ బొందు
నతనిభక్తి నింద్రియజయంబునను బోలె, దానధర్మవిధులఁ గాన రాదు. 409

వ. అవి ప్రయోజనపడుటయుం గలిగి యుండు నదియునుం జెప్పెద మున్ను విష్ణుని
మహిమ యాకర్ణింపుము. 410

తే. ధరణి పాదంబు లతనికి శిరము దివము
దిశలు బాహు లతఁడు సర్వదేవమయుఁడు
భూతవిక్షేపసంహారములు దదీయ
మానసస్వైరలీలలు దానవేంద్ర. 411

వ. వినుముజీవావస్థలుఛాయలై యుండుఁ గృష్ణంబును ధూమ్రంబును హారితంబును

హారిద్రంబును రక్తంబును శుక్లంబును నైనవి యాఱు గలవర్ణవిశేషంబులు.

తే. అనఘ విష్ణువిహారంబు లైనవిషను, వివిధవిశేషసంహారవృత్తులందు
భ్రమణ మొందెడిజీవుని బహుళకర్మ, ములవశంబున నాతనిఁ బొందు చుండు.

తే. తన్ను నుత్తమమధ్యమాధమము లైన
ఛాయ లొందంగఁ బ్రచురపర్యాయవృత్తి
జీవుఁ డమరత్వముఖ్యనానావిధముల
నొంది యెక్కుచు డిగ్గుచు నుండుఁ జూవె. 414

క. మే లొనరింపఁగ దొరకొను, మేలిమి గలచాయ కీడు మెయికొని చేయన్
లోలత్వరహిత చాయకుఁ, జాలం గీడ్పాటు వొలయుచందము వచ్చున్. 415

వ. కావున. 416

క. రసకర్మజ్ఞుఁడు దారము, పసిండి సేతకుఁ బ్రయత్నపరుఁ డై శుద్ధ
త్వసమగ్రము సేయుక్రియ, న్విసువక పరిశుద్ధి జీవునికిఁ జేయు టురున్. 417

క. విను కుసుమంబుల వాసిం,చిన నొప్పనికంపు విడిచి చెందును సౌర
భ్యనిరూఢిం దిల లట్టుల, యనఘా సుకృతముల జీవుఁ డకలంకుఁ డగున్. 418

క. అంతంతకు సత్కర్మము, లెంతయుఁ బెను పొంద జీవుఁ డెక్కుడుచాయం
జింతాకలుషము వాయఁగ, సంతోషామృతము నాని సంశుద్ధుఁ డగున్. 419

వ. ఎక్కుడుచాయ శుక్లత్వంబు. 420

క. జీవుఁడు శుక్లచ్ఛాయా, భావితుఁ డై నపుడు విష్ణు భావించుటకుం
దా వెరవరి యగుఁ దద్గత, భావ మొసఁగు గుఱుచు లేనిపం డగునెలవున్.

వ. అనిన విని వృత్రుం డదీనంబులు నమృతస్వరూపంబులు నగుభవదీయవచనం
బులు వినికింజేసి విశుద్ధుండ నైతి నని పలికి ప్రాణంబులు విడిచి విష్ణునిం
బొందె నని చెప్పుటయు నప్పాండవేయాగ్రజుండు వృత్రునివిజ్ఞానంబును విష్ణు
భక్తియు నింత యొప్పునే యని యగ్గించి యతండును నాఖండలుండును భం
డనంబు సేసిన తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని
కి ట్లనియె. 422

ఇంద్రవృత్రాసురుల యుద్ధప్రకారము.

సీ. ఇంద్రుఁ డుజ్జ్వలరథం బెక్కి దేవానీకసహితుఁ డై వృత్రుపైఁ జన నతండు
దనుజసైన్యముఁ గొని తాఁకెఁ దత్సంగర మవ్వాసవునకు భయం బొనర్చెఁ
బర్వతప్రతిమరూపమున నయ్యసురయుగ్రతఁ జూచి వడఁకుదై వతకులేంద్రు
నద్దానవుండు మాయాబలంబున మోహితునిఁ జేయ సొగయుడు మునిసమాజ

తే. సంస్తుతముగ రథంతరసామశక్తిఁ
జేసి యమ్మూర్ఛ దేర్చె వసిష్ఠుఁ డతని
తోడ నజుఁడును హరియు రుద్రుండుఁ బోరు
గనుఁగొనంగ వచ్చినవారు గడఁగు మనుడు. 423

చ. అతఁడు గడంగ దేవగురుఁ డప్డు మునీంద్రులుఁ దాను నన్మరు
త్పతివిజయంబు గోరి హరుఁ బ్రార్థన సేయఁ దదీయ తేజ ము
ద్ధతచటులజ్వరం బగుచు దైత్యపతిం బొదివెన్ సురేశ్వరో
ద్యతకులిశంబుఁ బొందె హరి దత్సమయంబునఁ గౌరవేశ్వరా. 424

తే. ఇంద్రునకు రుద్రుఁ డత్తఱి నిట్టులనియె,నసఘ యరువదివేలుదివ్యాబ్దములు మ
హాతపం బొనరించె నీయసుర వీని, గొనఁగెఁ బద్మజుఁ డధికమహోగ్రబలము.

క. అని చెప్పి యబ్బలము నా, ఘన తేజముచేత నడఁగు గడఁగు మనుడు న
య్యనిమిషనాథుఁడు వజ్రంబున వైవ నతండు పడియె మునిగణ మలరన్.

క. సుర లార్చిరి తూర్యంబులు, మొరసె ననేకంబు లపుడు మోదమున మునుల్
[1]హరిహరులం గీర్తించిరి, సురేంద్రు నగ్గించి రధికశుభ వాక్యములన్. 427

క. విను విష్ణునిసంస్పర్శంబున నప్పుడ చూవె కసటు వోయిన నతనిం
గనుటయు శాంతిం బొందుట, యును గురువర కలిగె వృత్రునుల్లంబునకున్.

వ. అని పలికి భీష్ముండు వెండియు నవ్విభున కిట్లను నట్లు వృత్రుని జయించి.429

చ. హరునకు మ్రొక్కి మీకరుణ నార్తి దొలంగి యనూనసౌఖ్యముం
బొరసితి నంచు [2]వీడుకొని పోయె మహేంద్రుఁడు బ్రహ్మహత్య యా
సురపతి నప్డు వెన్కొనియెఁ జొచ్చె బిసాంతర మాతఁ డందునుం
బరిగొని యుగ్రవృత్తి నది పట్టెఁ జలంబున నమ్మహాత్మునిన్. 430

ఆ. బ్రహ్మహత్య దన్నుఁ బట్టిన నమరేంద్రుఁ, డజునికడకు నేఁగి ప్రార్థనంబు
చేసి దీనిఁ బాయఁ జేయవే యన నతం, డది దొలంగఁ జేయుననువు దలఁచి.

వ. అగ్నినోషధివృక్షతృణంబులను వనితాజనంబులను జలంబులను దలంపున రావించి వృత్రునివలన వాసవునకుం బాటిల్లినబ్రహ్మహత్య చతుర్భాగంబులు సేసితి మీర లొక్కొక్కపాలు గైకొనుం డని పనిచెఁ బనిచిన వారు దేవా నీపంపు సేసెదము మాకు నిష్కృతి యెట్టిది దాని నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింప వలయు నని పలికిన నగ్నికిని నోషధివృక్షతృణంబులకును వనితాజనంబులకును జలంబులకును వరంబులుగాఁ గ్రమంబున నీవు ప్రజ్వలింపక హవిఃప్రదానంబు సేయువానియందును మీకుఁ బర్వకాలంబుల ఛేదనచ్ఛేదనంబు లాచరించువా నియందును మీరు రజస్వల లై యుండ మీతో సురతంబు సలుపువాని యందును మీలో మలమూత్రశ్లేష్మంబులు విడుచువానియందును మీమీకడ నున్నబ్రహ్మహత్య ప్రవేశింపంగలయది యని నిర్దేశించిన దానికిం బ్రియం బంది యగ్నిప్రముఖంబులు శతమఖు బ్రహ్మహత్యపాల్లు ధరియించి రిట్లు విరించిప్ర సాదంబునం గల్మషంబు దొలంగి యాఖండలుండు దదనుమతి నశ్వమేధంబు సేసి నాకసామ్రాజ్యంబున సర్వలోకపూజ్యత్వంబు నొంది వెలింగె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 432

1 హరుని హరిం. 2 వేఁడుకొని...సురపతి నంటి.

తే. ఒకవృత్రురక్తమునబుద్బుదములెసఁగి, [1]పుట్టకొక్కులై యవిజనభోజ్యభావ
మొంది విప్రాదికద్విజయోగ్యతాభి, పన్నములు గావు ధర్మసంపన్నచరిత. 433
క. ఆవాసవుచందంబున, నీవును శత్రుజయకీర్తనీయుఁడ వగుచుఁ గా
భూవిబుధుల కెపుడుఁ బ్రమో, దావహుఁడవు గమ్ము భారతాన్వయముఖ్యా.
తే. పర్వములయందు విప్రసభను సభక్తికంబుగా నెవ్వఁ డీశక్రకథఁ బఠించు
వానిఁ బాపము లొందవు మాననీయ, ధర్మములయందు రతుఁ డగు ధర్మతనయ.
వ. అనిన నతండు ప్రీతుండై వృత్రుండు జ్వరంబుచేతం బొదువంబడియె నని వింటి దానిజననంబును దత్ప్రకారంబును నెఱిఁగింపవే యనుటయు భీష్ముం డాభూపతి కి ట్లనియె. 436

దక్షమఖధ్వంసంబు నప్పుడు శివునివలన జ్వరం బుద్భవించిన ప్రకారము.

సీ. రజతాచలంబున రత్నతటంబున నంబికాసహితుఁడై హరుఁడు పేర్మి
నసురమునీంద్రయక్షాదులు గొలువంగ నుండు నట్లుండంగ నొక్కనాఁడు
దేవర్షికోటు లతిప్రమదంబునం జనఁ జూచి వీ రేమి పనికి నెచటి
కరిగెద రని పతి నడిగె భవాని యాతఁడు దక్షుచేయునధ్వరమునందుఁ
తే. దమహవిర్భాగములు గొనుదాని కనినఁ, బొలఁతి నీవేల పో వనుపలుకు పలికె
నాకమునుభాగపరికల్పనంబు లేమి, నతఁడుఁ బిలువఁడేనును బోవ ననియె భవుఁడు.
క. తనపతికి భాగకల్పన, మొనరింపఁడు దక్షుఁ డని మహోగ్రపుఁగోపం
బున బొమలు ముడివడఁగ న, వ్వనిత పలుకు మాని యుండె వసుధాధీశా.
సీ. దేవిచిత్త మెఱింగి దేవుండు ప్రమథసంఘంబును దాను నాక్రతువు సెఱుప
నరిగె యజ్ఞాంగంబు లన్నింటఁ బ్రమథులు గాసి సేయుచును రక్తములు సల్లి
యార్పంగ మృగరూప మై గగనంబున కెగసె నధ్వరము మున్నీశునుదుట
నలుకఁ బుట్టినఘర్మజలకణ మిలఁ బడ్డఁ బెనుమంట లెగసిన జనితుఁ డయ్యె
ఆ. నందుఁ బురుషుఁ డొకరుఁ డరుణనేత్రకము నీ,లంబు నూర్ధ్వరోమకంబు ఘోర
భంగికంబు నైనయంగంబుతో సప్త, తంతుదాహి యగుచు ధరణినాథ. 439
క. సురలుమునులు భయమునఁ బఱచిరి నలుగడ బ్రహ్మవచ్చి శివుఁ గని వినయో
త్తరముగ మ్రొక్కుచు నమరులు, పరికల్పించెదరు నీకు భాగము భక్తిన్.
వ. స్వామీ కోపం బుపసంహరింపుము. 441
క. నావుడు నల్ల నగుచు న, ద్దేవుఁడు గరుణించి మునుల దేవతలను సం
భావింప భాగకల్పన, గావించిరి వార లాజగత్ప్రభువునకున్. 442
వ. అప్పరమేశ్వరుండు సుప్రసన్నుండై యనిమిషులకు మునిగణంబులకు నానందం బొసంగె శతానందుం డయ్యిందుశేఖరునితో దేవా నీనుదుటిచెమటం బుట్టిన యప్పురుషుండు జ్వరం బనునామంబునం బ్రశస్తుండయి యెందునుం జరియించు

1 పుట్టకూకులై.

నీజ్వరం బేకముఖత్వంబునం బృథివికి దుర్భరంబగు బహువిధంబుగా సృజియిం
పవే యనుడు నగ్గిరీశుండు గరులకు శిరస్తాపనంబును భుజంగంబులకు నిర్మోకం
బును గోవులకు ఖురాంతర్బాధనంబును మృగంబులకు నైజస్వరూపదర్శనప్ర
త్యవరోధనంబును దురగంబులకుఁ బార్శ్వశోషణంబును మయూరంబులకుఁ
బత్త్రోద్భేదనంబును గోకిలంబులకు నేత్రరోగంబును శుకంబులకు హిక్కయు
నజంబులకుఁ జిత్తభ్రమణంబును శార్దూలంబులకు శ్రమంబును మనుష్యులకు
జననమరణాదులయెడ వేదనావేశంబునుంగా విభాగించె నివి జ్వరప్రకారంబు
జ్వరంబు మాహేశ్వరం బగు తేజంబు గావున సర్వజనంబులకు [1]నమస్కార్యం
బును మాననీయంబును నై యుండు. 443

క. జ్వరకథ వినినఁ బఠించినఁ, బురుషుం డారోగ్యసిద్ధిఁ బొదలుం దేజ
స్స్ఫురణముఁ జిత్తసమాధియు, దొరకొనుఁ గోర్కులు ఫలించు దురితము లడఁగున్.

క. అని చెప్పి యమరతటినీ, తనూభవుం డాదరమున ధర్మసుతునితో
ననఘా నీ విం కెయ్యది, వినవల తనవుడు నతండు వినయానతుఁ డై. 445

శాస్త్రతత్త్వం బెఱుంగనివాఁడు సేయవలసిన విధము.

తే. శాస్త్రతత్త్వ మెఱుంగక సంశయాత్ముఁ, డగుచుఁ బరమార్థ మిట్టిదియనఁగ లేని
యట్టివాఁ డేమికర్మంబు నాచరించు, వాఁడు సెప్పవె ధర్మప్రవర్తనజ్ఞ. 446

వ. అని యడిగిన నమ్మహామతి యతని కిట్లను గురుపూజయు వృద్ధోపసేవనంబును
విద్యాశ్రవణంబును నవశ్యకర్తంబులు మఱియునుం జేయవలయు నవి నారద
గాలవసంవాదంబు వినినం దెలియు వినుము చెప్పెద నారదు నాశ్రయించి
గాలవుం డు. 447

క. నానాశాస్త్రంబుల న, ర్థానేకత్వంబు గనుచు నప్రాప్తసువి
జ్ఞానపరినిష్ఠ మగుమ, న్మానసముం దేర్పవే సమగ్రవివేకా. 448

వ. అని యభ్యర్థించిన నద్దేవముని యమ్మహాద్విజున కిట్లనియె. 449

క. చతురాశ్రమములవృత్త, స్థితులు పరీక్షించి యందుఁ జెంద [2]దలఁచి త
ద్గతి సూక్ష్మదృష్టిఁ గనుఁగొని, సతతంబుఁ ద్రివర్గచరిత [3]సౌమ్యుం డగుచున్.

తే. పాపకర్మంబు లెల్లను బాయఁ బెట్టి, పుణ్యకృత్యంబు లగువానిఁ బురుషుఁ డోపి
నట్లు శుద్ధమనస్కుఁ డై యాచరించు, వాఁడు సజ్జనసంగతి వలయు నెపుడు.

క. విను సర్వభూతములయం, దును మార్దవయుక్తుఁ డై మధురవాగ్వృత్తిం
బనుపఱఁగ వలయు నార్జవ, మనూనముగ దేవపితృసమర్చకుఁ డగుచున్. 452

క. అనహంకారము నప్రా, ర్థనమును విషయములఁ బెద్ద దగులమియును మే
లనఘా పరు నిందించుట, దను వర్ణించుకొను టనుచితము లెయ్యెడలన్. 453

క. విను మలసుండును గర్వియు, ననర్థభాషియును మత్సరాలీఢుఁడుఁ గ్రో

1 నమస్కారార్హంబు. 2 దలఁచె. 3 సౌమ్యం.

ధనుఁడునుగా వలవదు శ, క్త్యనురూపతఁ జేయ వలయు నాతిథ్యంబున్. 454
క. వేదాధ్యయనంబుఁ బదం, గాదరణము యజ్ఞవిధిసమారంభము ధా
త్రీదైవతసమ్మానము, నీదేశమునందుఁ గలుగు నిర వది నిలువన్. 455
క. ఇత్తెఱఁగునఁ బురుషుం డ,త్యుత్తమచరితముల నడచు చుండఁగఁ బాయుం
జిత్తంబుకలఁక బోధో,త్పత్తికి నది మూల మగు నధర్మవిదూరా. 456
క. అని చెప్పి ననుడుఁ గుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డమరతటినీతనయునితో ని
ట్లనుఁ [1]గాలపాశసంఛే, దనమును ననుబోఁటి యెవ్విధంబునఁ జేయున్. 457
వ. అని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 458

అరిష్టనేమి యనుముని సగరున కుపదేశించిన ధర్మప్రకారము.

ఆ. విను మరిష్టనేమి యనుముని నడిగె నీ, యడిగినట్ల సగరుఁ డమ్మహాత్ముఁ
డన్న రేంద్రునకుఁ బ్రియంబునఁ జెప్పిన, సౌమ్యవాక్యములు ప్రశాంతిఁ జేయు.
వ. వానిం జెప్పెద నవహితుండ వై వినుము సగరుం బ్రబోధించుటకు నరిష్టనేమి
యి ట్లను ధనధాన్యపశుకళత్త్రపుత్త్రాదులసంపదలం బడి డెందం బాకులం బగు
నేని ముక్తిమార్గంబు దుర్గమం బై యుండు. 460

సీ. వృద్ధకళత్త్రంబు బుద్ధిమత్పుత్త్రుల విడిచి నిర్భరత వివిక్తదేశ
మునకుఁ బోవలయు నపుత్త్రుం డపుత్త్రకుం డనువిశేషంబు లే దతులశాంతి
వైరాగ్యములు గలవానికి విను నృపవర్య బంధులఁ బ్రోవ నలదె యనుత
లంపున సంసారలంపటుం డగువాఁడు బేలదా మృత్యువుపాలు వడిన
ఆ. [2]యపుడ వారి నరయ నబ్బునే యద్దశఁ, దలఁచి ముక్తి గోరఁ దగదె యట్లుఁ
గాక తనకు వారు గలుగుదురే యప్పు, డదియుఁ దలఁప వలయునదియ కాదె.

తే. భూతములపుట్టుఁ జేష్టయుఁ బొలియుటయును
జూచునేర్పు గలుగు వాఁడు చూడ నేర్చు
మోక్షమార్గంబు చిత్తంబు మూఢ మైన
నక్తుఁ డగు లోకగతి నెట్లు ముక్తి గలుగు. 462

క. అనఘ దురన్నము శాల్యో,దనమును భూమియును మృదులతల్పము నజిన
మ్మును సురుచిరచీనాంబర,మును సరి యెవ్వనికి నతఁడు ముక్తిం బడయున్.
తే. నేల యెల్లను నేలిన నృపులపుట్టు, నీగిపోకయుఁ జూపాది గాఁగఁ గలుగు
శక్తు లెడలినఁ జెడుమేనిచందమును డ,లంప నేర్చునతఁడు మోక్షలక్ష్మిఁ జెందు.
క. ధనయోగము దుర్లభ మని,యును గ్లేశము సులభ మనియు నూహించుచు నె
మ్మనమున మర్త్యత్వము గీ, డని యెఱుఁగునతండు గను మహానందంబున్.
క. కావున గృహస్థవృత్తిఁ, నీ వతిలోలుఁడవు గాక నెఱిఁ జేయుము ర
క్షావిధి ధరణీప్రజకుం, గైవల్యము దాన నీకుఁ గలుగుం జులుకన్. 466

1 సంగపాశ. 2 వారి నప్పు డరయ వచ్చునే.

క. అని బోధించిన సగరుం, డనయముఁ దెలివొంది నియతుఁ డై ప్రజ రక్షిం
చె నరేంద్ర నీవుఁ దద్వ, ర్తనమున నెగడుము జనాభిరంజన మొప్పన్. 467

తే. అనినఁ బ్రియ మంది పాండవేయాగ్రజుండు, ధర్మవిద్వేషపరు లగుదానవులకు
మంత్రియైయుండుశుక్రత్వమహిమయెట్లు, గలిగెభార్గవునకుఁబుణ్యగణ్యచరిత.

శుక్రనామంబు భార్గవునకుం గలిగినవిధము.

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డిట్లనియె నాతఁడు యోగబలంబు పెంపునన్
ధనదుని మోసపుచ్చి తదుదాత్తధనం బవలీలఁ గొన్న నె
మ్మనమున నొచ్చి చెప్పెఁ బురమర్దనుతోడ నతండు దానికిం
గనలున నమ్మహేశ్వరుఁడు గన్నుల నిప్పులు రాలు చుండఁగన్. 460

తే. శూల ముగ్రత నెత్తి యెచ్చోట నున్న, వాఁడు భార్గవుఁ డనుచు దుర్వారకోప
వివశుఁడగుటయు నాతడు వెఱచిచాల, దూరముగఁబోయి[1] తుప్పలఁదూలియుండె.

క. అమ్మెయి నిలుచుటకును జి, త్తమ్మోర్వమిఁ దల్లడంబు దనికినఁ గడు వే
గమ్మునఁ ద్రిపురహరునిహ, స్తమ్మునఁ [2] జొప్పడియెఁ గని యతఁడువెన మ్రింగెన్.

ఆ. కడుపులోన నుండి కలగొనఁ బాఱెడు, విబుధవైరిగురుఁడు వెడల కుండు
నట్లుగాఁగఁ దెరువు లన్నియు మూసి శి, శ్నంబు మూయ కంగజన్మరిపుఁడు.

క. వెడలు మని తెరువు సూపిన, వెడలెను భృగునందనుండు వెండియుఁ గోపం
బడరఁగ నాతనిఁ గనుఁగొని, యెదురుద్రునిఁ జూచి దేవి యిట్లనియె నృపా. 473

క. నీకడుపున జన్మించుట, నాకుం గొడు కయ్యె నితఁడు నాసుతునకు ను
శ్లోకా యలుగం దగునే, నీకు సుఖం జేయు మీతనిం గృపతోడన్. 374

తే. అనినఁ దేజస్విఁ జేసి చంద్రార్ధమౌళి, శిశ్నమున నిర్గమించుటఁ జేసి యితఁడు
శుక్రుఁడనుపేర వర్తించు సుదతినీకుఁ, బ్రియ మొనర్చితి ననియె సంప్రీతితోడ.

తే. అనఘ యిది భార్గవుఁడు శుక్రుఁ డైన తెఱఁగు
నావుడును ధర్మజుఁడు శాంతనవునితోడ
నీదువాక్యామృతమున నా నెమ్మనంబు
తృప్తి సనదు సద్ధర్మంబుఁ దెలుపు మనియె. 476

వ. అనవుడు నమ్మహానుభావుం డమ్మహీనాథుతోఁ బరాశరగీతాశ్రవణప్రవణుండ
వగు మది ధర్మప్రబోధకం బగు నని పలికి యిట్లనియె. 477

జనకునకుఁ బరాశరముని యుపదేశించినధర్మప్రకారము.

సీ. జనకభూపతి యడిగినఁ బరాశరముని ధర్మసంబోధనతానిరూఢి
నిట్లని యెఱిఁగించె నిహాపరసౌఖ్యముల్ ధర్మకార్యము లని తలఁచి నరుఁడు
ఫలము బీజంబునం బడయునట్లుల ధర్మమున సౌఖ్యసంసిద్ధిఁ బొందవలయు
సుకృతదుష్కృతములు సుఖమును దుఃఖంబుఁ గుడువఁ జేయక నరువిడువవధిప

---

1 తుప్పలఁ దూఱి యుండెఁ; తుప్పలు దూలి నిలిచె. 2 బొదువంబడియె నతఁడు.

తే. వాఙ్మనోదృష్టికలితప్రవర్తనములఁ, గాయచేష్టితములను నన్యాయపథముఁ
బొరయ నీ కున్న సత్పథనిరతి గలుగు, సత్యశమదమాహింసలు సత్పథములు.
క. అనఘుం డింద్రియహయభృత, మనోరథరథంబు నాఁగు మహితజ్ఞాన
త్వనిరూఢరశ్మిశక్తిని, జననాయక దుష్పథమునఁ జన కుండంగన్. 479
ఆ. పడయ రానియాయు వొడలికిఁ గలిగినఁ, బాపకృతుల దానిఁ బడటఁ గలుప
నగునె పుణ్యవిధిసమాచరణములఁ గై, సేయ వలయుఁగాక చెలువు మిగుల.
క. [1]దురితంబులు దొడరుమహిత, కరణంబున మేలు వడయఁ గాఁ గోరుట భూ
వర దుస్సలిలస్నానా, దరము తెఱఁగు సూవె యెవ్విధంబునఁ దలఁపన్. 481
క. సమదర్శి యై యఖిలభూ, తములను దనయట్ల కాఁగఁ దలఁచుచు నెవ్వం
డమలన్యాయపరుం డగు, నమరు లతని వందనీయుఁ డండ్రు నరేంద్రా. 482
క. ధన మించుకేని ధర్మం, బునఁ బడసినయట్టి దైన భూవర పాత్రం
బున నిడిన నది మహాఫల, జనకం బగు నండ్రు వేదసంవేదిజనుల్. 483
తే. మునులఋణ మధ్యయనమున ననిమిషులఋ
ణంబు క్రతువున నతిథిఋణంబు పూజఁ
దీర్చునది శ్రాద్ధమునఁ బితృదేవతలఋ
ణంబు నరులఋణము [2]రంజనవ్రతమున. 484
క. నారదపర్వతదేవల, భారద్వాజాదు లైనపరమమునులు ధ
ర్మారంభంబునఁ బడసిరి, గారవ మట్లగుట ధర్మకరణము వలయున్. 485
క. విను మర్త్యుఁ డగు ననర్త్యుం, డనఘా విష్ణుస్తుతిక్రియం దపమున ధ
ర్మనిరూఢి నివి మనంబున, ఘనపరిబోధంబుఁ గూర్చుఁ గావున నధిపా. 486
ఆ. ఆహితాగ్నిఁ బుణ్యుఁడను శ్రుతి జననియు, జనకుఁడును గురుండు సద్గతియును
దేజమును బలంబు ధృతియును బుద్ధియు, నగ్ని యగుటఁ జేసి యమలచరిత.
తే. సుజనసంగతి [3]కర్తవ్య కుజనుఁ డైన, దాన నిర్మలుఁ డయ్యెడుఁగాన వినుము
శూద్రజాతిభూదేవశుశ్రూషఁ గాదె, యిహముఁ బరమును బడయుట మహితవృత్తి.
క. అనఘా మర్త్యులజీవన, మనిత్య మని యెఱిఁగి సుఖమునప్పుడు దుఃఖం
బున యపుడు ధర్మ మేమఱ, కునికియ యెజ్జాతి కైన నుర వూహింపన్. 489
తే. పాప మించుక దొడరినపనియు నెట్టి, ఫలము గలిగిన వల దల్పఫలవిధాయి
యైనపుణ్యమిశ్రితకార్య మాచరించు, నది శివం బగు దాన నిహమ్ముఁ బరము.
తే. యజ్ఞపరుఁడు రక్షకుఁడు సుపార్జకుండు, విప్రశుశ్రూషకుఁడు గాని విప్రరాజ
వైశ్యశూద్రులు దక్కటివాని నెట్టి, ధర్మములఁ జేసిరేని నధర్మపరుల. 491
ఆ. ధర్మలబ్ధ మైనధనము పాతిక యేని, బహుళఫలము నిచ్చుఁ బాప[4]వృత్త్య

1 దురితంబునఁ దొడఁగుమహిత; దురితంబులు దొడరునహిత. 2 ను దానవ్రతమున. 3 గృత్యంబు కుజనుఁ. 4 మత్యు,పార్జితంబు.

పార్జితంబు కోటి యైన నిష్ఫల మండ్రు, దానశాస్త్రవిదులు మానవేంద్ర. 492

క. నృపధర్మవైశ్యధర్మము, లపాపకర్మములు జీవనాభావముపా
లుపడినబ్రాహ్మణునకు నర,కపాత మగు శూద్రకర్మకర్తృత్వమునన్. 493

క. రాజునకును ధర్మము శ,స్త్రాజీవిక యొకఁడ వైశ్యుఁ డాపద యైనన్
రాజవర మధువు మాంసముఁ, దా జట్టి యిడఁగఁ బొందు దార్గత్యంబున్.

క. జనవర కృషిఁ బశుపాలన,మున నేనియు బ్రదుకు ధర్మముగ నార్యులు శూ
ద్రునకు విధింతురు జీవన, వినాశమున వాన వృత్తి వినిహతగామిన్. 495

సీ. విను తొల్లి ధర్మనర్తనము లసహ్యంబు లైన దానవులు మహాగ్రహమున
నరులయం దెలసిన నరవర వారలు దర్పరోషముల నధర్మవృత్తిఁ
దగిలినఁ గలఁగె వేదములును గ్రతువులు సురలు విషణ్ణులై పురహరునకు
నంతయు నెఱిఁగింప నతఁడు త్రిశూలంబుఁ బనుప దైత్యావిష్టభావ మడఁచె

తే. నది మహామునుల్ మృడునిఁ బ్రజాభిరక్ష
ణమునకై నిల్ప శ్రుతులు జన్నములుఁ దొంటి
చందమునఁ జెల్లె నమరులు సంతసింప
ననఘ నీవును బాలింపు మట్ల ప్రజల. 496

క. అని చెప్పి తపము పెంపును, వినిపించుట కిట్టు లనియె విద్యాధరస
న్ముని దేవతాగణంబులు, వినుతతపంబునన మహితవిభవముఁ బొందెన్. 497

చ. కమలభవుండు దాఁ దపముకల్మినకాదె సృజించె నెల్లలో
కములను నాదిరాజు లధికం బగుపెంపు వహించు టెల్లను
త్తమతప మాచరించుటన తద్దయుసౌఖ్యకరంబు లైనభో
జ్యములును గంధమాల్యములు శయ్యలు భవ్యతపఃప్రభూతముల్. 498

తే. దారధనమిత్రపుత్రకాద్యంబు లగుప,దార్థములసంగమునఁ జిత్తమలఁతఁబొంది
విసివినప్పుడు నిర్మలవిపులతపము, గారణం బగు నుపశాంతికలిమి కనఘ. 499

క. విను లోభము సంతోషం,బును దుఃఖసుఖప్రదములు పురుషున కవి సం
జనితము లగుట తపము లే, కునికిని గలుగుటను జూవె యుర్వీనాథా. 500

తే. అనఘ సుఖదుఃఖములు వచ్చినపుడు మదవి
షాదములు లేక సంప్రాప్తసముపభోగ
రతుఁడు నప్రాప్యవాంఛానిరాసకుండు
నగుట సారతపోరూప మండ్రు బుధులు. 501

క. వరధర్మము నర్థంబును, సరసం బగువిషయసుఖము సద్గతియుఁ దపః
పరిపాకముననె కలుగుఁ, నరునకుఁ దత్తద్విధాత్త నైపుణుఁ డైనన్. 502

వ. అనిన విని జనకుండు వర్ణంబులయుత్కర్షాపకర్షత్వంబులకు మూలం బెయ్యది

దానిని దాన పుత్త్రుం డై జన్మించు నం ద్రదియు [1]విసంశయం బగుట నెఱిం గింపవే యనుటయుం బరాశరుం డతని కిట్లనియె. 503

తే. పద్మభవముఖబాహూరుపాదసంభ, వములు గాన భూసురరాజవైశ్యశూద్ర భావములు తారతమ్యసంప్రాప్తి నొందె, జనన దేశగుణంబుల మనుజనాథ. 504

క. తాన సుతుఁ డగుట దెలియం,గా నగు మును లాత్మవీర్యకలనం బెచ్చో నైనం జేయఁగ మునిభా,వానూనత ఋశ్యశృంగుఁ డాదిగఁ గనుటన్. 505

ఆ. అనిన జనకుఁ డిట్టు లను వినినవి యైన, వలయుఁ దెలియ వినఁగ వర్ణధర్మ సమితిఁ గలవిశేషసాధారణత్వంబు, లేర్పరించి చెప్పవే మునీంద్ర. 506

వ. అనుటయుఁ బరాశరుం డిట్టు లనియె. 507

సీ. వినుము ప్రతిగ్రహంబును యాజనంబును నధ్యాపనమును ధరామరులకుఁ బ్రజరక్ష నృపునకుఁ [2]బశుపాలనము కృషి వాణిజ్యమును నివి వణిజులకును శూద్రజనులకు శుశ్రూషయు శ్రుతులు విశేషధర్మములుగఁ జెప్పు సత్య శౌచంబులును నహింసయు ననసూయయు శ్రాద్ధంబు నతిథిపూజనము నాత్మ

తే. దారపరతయు సర్వసాధారణంబు, లనఘ వీనను నిజవృత్తులను సమస్త జాతులును నిహపరసౌఖ్యసంపదలకు,నాస్పదము లగు నింద్యంబు లన్యవిధులు.

క. భూవర నాకుం జూడం,గా విష్ణుఁడు దైవ మట్లు గావున నతనిన్ భావించు నెల్లవారికిఁ, గావించును మోక్షమయసుఖము [3]పెన్నింటన్. 509

క. అనిన విని జనకభూవిభుఁ, డనఘ యహింసనము లైనయవి యెయ్యవి య ప్పను లెఱుఁగఁ జెప్పవే నా, కనుడు నతని కిట్టు లనియె నమ్ముని యధిపా. 510

—జనకునకుఁ బరాశరముని వివరించినహింసాహింసలప్రకారము.—

ఆ. శమము దమము లేమిజనులకు హింస నా,నప్పుఁ గాన ధరణినాథ విను మ హింస శమదమములు హృదయంబునకు నెప్డు,నలవడంగఁ జేత యండ్రు బుధులు.

వ. అని చెప్పి వెండియుం బరాశరమునీశ్వరుం డిట్లనియె. 512

క. దురమున జయము గొనుటకై, నరపతులకు వలయు హింసనం బెట్లును ద త్పరిహరణస్థానములును, ధరణీశ్వర కలవు సెప్పెదను విను వానిన్. 513

క. పడినం బాఱినఁ గైదువు, వడినను వాహనము వడినఁ బార్థివముఖ్యా పొడువఁ దగదు శత్రుని నె,య్యెడల నహింసనముఁ బోల వేసుకృతములున్.

క. న్యాయమున సంగరంబుం, జేయఁగ శస్త్రాగ్ని దన్నుఁ జెందిన దానం గాయంబు విడుచుపురుషుఁడు, వే యేటికి మోక్షలక్ష్మివిభుఁ డగు నధిపా. 515

క. తనతోఁ దుల్యుం డైనను, మనుజాధిప యధికబలసమగ్రత్వము గ ల్గిన నని శత్రుని వధియిం,చిన నరపతి పుణ్యలోకసిద్ధిం బొందున్. 516

వ. అని మఱియును. 517

---

1 నిస్సంశయంబుగా నెఱిం. 2 బాశుపాల్యము. 3 లన్నింటన్; లెన్నింటన్.

క. భూతంబులు నింద్రియసం, ఘాతము సత్త్వాదిగుణనికాయముఁ గాయం
బై తోఁచు నెఱిఁగినను ధ, ర్మేతరకృత్యములు సేయునే నరుఁ డనఘా. 518

క. జాతుఁడు మృతుఁ డగుట ధ్రువము, భూతోల్లాసము లనిత్యములు విను సద్వ్యా
పాతి యగుశరీరంబున, కై తొఱఁగునె ధర్మపథము నార్యుం డనఘా. 519

తే. ఉత్తరాయణమును సంగరోత్సవాది
కారణంబులుఁ గలుగు సత్కర్మపరుని
మరణమునకు దుష్కాలంబు గరళరజ్జు
జలముఖములుఁ బాటిలు దుష్టచరితుమృతికి. 520

క. మానవులకుఁ దలఁపఁగ నజ్ఞానమునట్టిపగ లే దసంగతకృత్యా
ధీనుం డై రూపు సెడును, దానం గావున నుదాత్తధర్మవిధిజ్ఞా. 521

క. మానుషజన్మము మే లతి, హీనపుజాతిని జనించె నేనియు నన్యం
బైనజననంబుకంటెను, దాన సుగతి వడయ నగుటఁ దత్త్వప్రవణా. 522

క. దానములఁ బుణ్యతీర్థ, స్నానంబుల నతిథిపూజనంబులను ఫలా
దానరతుండు గాక, మానుష్యము గారవించు మతి నిత్యుఁ డగున్. 523

వ. అనిన విని జనకజనేశ్వరుండు పరాశరమునీశ్వరునితో మే లెయ్యది పరమగత
యెయ్యది కృతం బైన నెద్దానికి నాశంబు లే కుండు నెఱింగింపవే యనవుడు
నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 524

ఆ. అరయ మే లసంగ మంచితజ్ఞానంబు, పరమగతి మహాతపంబు చేటు
లేనికృత్య మిట్లు గా నెఱుంగుట సర్వ, వేదవాక్యతత్త్వవిత్త్వ మనఘ. 525

వ. అని చెప్పి వెండియు. 526

క. విను సుమతి విషయముల నం, దునికి గలిగెనేనిఁ బొందఁ డుదకంబులఁ బొం
దనిబిసరుహపత్త్రముచా, డ్పున నది విజ్ఞానఫలము భూపవరేణ్యా. 527

తే. అనఘ మూఢాత్మచిత్తంబునందు విషయ, జాలమత్యంతగాఢసంసక్తి నొందు
లక్కరసము దండాదులఁ జిక్కఁబట్టు, చందమున దీనిఁ గనుట ప్రశాంతికరము.

క. ఇనరుచిఁ బాషాణము రశ్మినిరూఢం బైనయట్ల చిత్తము సద్భా
వనమున సదాత్మకం బగు, ననామయస్థితికి మూల మది మనుజేంద్రా. 529

క. ఆరయఁ గదళీగర్భా, సారము సంసార మిట్టిచంద మెఱిఁగినం
జేరవు జననమరణములు, గారించును దీనిభంగిఁ గానక యున్నన్. 530

క. ఒరులపనికిఁ గా నిజహిత, విరహితుఁ డగునట్లు గాదె వివిధేంద్రియకా
ర్యరతుం డై యాత్మసము, ద్ధరణంబును జేయ కునికి ధరణీనాథా. 531

క. తనగృహమున నభ్యాసం, బున మెలఁగెడునంధుచందమున సంసారం
బునఁ దిరుగుమూఢుఁ డెఱుఁగఁడు, వినుతం బగుమోక్షపదము విమలవివేకా.

క. వినుము మృణాళంబున నం, టినరొంపి జలంబులం గడిగినను బెడఁబా

సినక్రియ విమలజ్ఞానం,బున సంసారంబు వాయుఁ బురుషు నరేంద్రా. 533
క. నరనాయక శిశ్నోదర, పరాయణుం డగుచు నొండు పరికింపనిదు
ర్నరుఁ డెలుకఁబిల్లి వోదివిన,పసుసున జర వొదువ ముక్తిఁ బడయక పోలియున్.
తే. వ్రేఁగు [1]పెద్దైన నోడ వారిధిఁ దరింప, లేనిభంగి మనోభవాలీఢవృత్తి
యగుచు నుండుజీవుండు భవాబ్ధి యుత్తరింప లేఁ డిది నిజము గరిష్ఠచరిత.
క. పడియెడుదుఃఖము లరయం, గడుఁ బెక్కల్పములు గనుసుఖంబును వీనం
బడయంగ నగుమే లెయ్యది, [2]విడుప యురవు శుభముపొందు విద్యాప్రవణా.
క. మిత్రులు భార్యలు భాత్రిలుఁ, బుత్రులు నిజకార్యపరులు బోధము నుమ్మా
త్మత్రాణమునకు మూలము, ధాత్రీపతివర్య యెవ్విధంబునఁ జూడన్. 537
ఆ. ధీరుఁడై యభేదదృష్టియ పాటించు, చుండు నట్టిపురుషు నొక్కమాటు
విడువ దర్కనంశువిభవంబు చాడ్పున, బోధలక్ష్మి పెంపు భూపవర్య. 538
క. అని యిట్లు పెక్కుభంగుల, మునివరుఁడు పరాశరుం డమోఘప్రజ్ఞా
ఘనత యొలయంగఁ జెప్పిన, జనకుఁడు ముద మందె భరతసంతతివర్యా. 539

హంసగీత.

సీ. అనిన ధర్మసుతుండు హర్షమ్ము దనదుచిత్తమున నిండార శాంతనవుతోడ
దమమును సత్యంబు క్షమయును నెల్లెడ వినుతింపఁబడు నార్యజనులచేత
నవి యంతలెస్సలే యనవుడు నతనికి నతఁ డిట్టు లను విను హంసగీత
యది యుత్తరం బగు నధిప నీప్రశ్నంబునకు దానిఁ జెప్పెద నలినభవుఁడు
తే. పసిఁడిరాయంచయై కేలిపరత నొంది, తిరుగ నొక్కెడ సాధ్యు లద్దేవుఁ గాంచి
పక్షివర నీవు విద్యలఁ బ్రౌఢుఁ డగుట, సెప్పఁగా విందు మాశ్రయించెదము నిన్ను.
వ. ఏము సాధ్యుల మని పలికి సవినయంబుగా ని ట్లనిరి. 541
తే. ఉత్తమం బెద్ది నీచిత్తమొలయు నెందుఁ,బురుషుఁడెయ్యది గల్గినఁబొందునఖిల
కర్మబంధమోక్షము నట్టిధర్మ మెఱుఁగఁ, జెప్పవే కరుణాలత చిగురులొత్త.
వ. అని యడిగిన నాదరించి యయ్యంచ వారల కి ట్లనియె. 543
క. క్షమయును దమమును సత్యము, నమేయమహిమాస్పదంబు లన విందుము ధ
ర్మములం దెల్లను నభివర్ణ్యము లవి హృద్గ్రంథిభేదనప్రౌఢంబుల్. 544
వ. అని చెప్పి వెండియు. 545
క. పరమర్మ[3]భేదులును నయ, విరహితములు ధర్మకార్యవిముఖంబులు ని
ష్ఠురములు నగుమాటలు స, త్పురుషుం డాడఁ డవి సత్యములు గా కునికిన్.
క. జనములు దను నవమానిం,చిన నిందించినను మాఱు సేయక సైరిం
చిన శాంతాత్ముఁడు వారల, మునుచేసినయట్టిసుకృతముల నాఁచికొనున్. 547

---

1 పెల్లైన. 2 విడుపయుఱును భవముపొందు. 3 భిదంబులు నయ.

క. క్రీడాడిన మేలాడుచుఁ, దాడన మొనరించి రేని దరహాసముతో
నీడం బోదును గ్రోధో, త్పీడ వొరయ దెప్పుడును మదీయహృదయమున్.548
తే. వేదసారంబు సత్యంబు వినుఁడు సత్య, సారమూర్తి దమము దమసారమనఘు
లార మోక్ష మీపరిపాటి గారవమున, నాదరించుజనంబుల కందు ముక్తి.549
క. దమమునఁ గర్మేంద్రియముల, శమియింపఁగఁ జేత యది నిసర్గగుణం బై
రమియించు నెప్పురుషుచి, త్తము దాన నతండు సర్వధర్మకరుఁ డగున్. 550
క. ఆ తెఱఁ గఘములఁ బాచును, బాతకములు వాయ మొగులు వాసిన సంప్ర
ద్యోతితుఁ డగునమృతాంశుని, భాతి వెలుఁగు నాత్మమోక్షపద మది నుండీ.
క. మనసును వాక్కును రక్షం, బనుపడు నెవ్వనికి శ్రుతితపస్త్యాగము లా
తనిచేతిలోని వగు నని, మునిజనములచేత విందుము నిరంతరమున్. 552
క. పలుకు వడినతనిఁ బాపం,బులు విడుచుం బలికినతనిఁ బొందును బాపం
బులు నొరుపాపము దనపై, నొలయింపఁగ నేల నింద యుడిగినఁ గాదే. 553
క. కుపితుఁ డగువాని వ్రతమును, జపమును దేవార్చనంబు శ్రాద్ధక్రియయుం
దపమును దానము యజనము,నపగతములు గాఁగఁ జేయు నంతకుఁ డలుకన్.
చ. పలుకక యుండుకంటెఁ దగఁ బల్కుట మేలు వినుండు సత్యముం
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ బల్కుట సర్వజనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట మొాలి నెక్కు డగుభంగులు వీని నెఱింగి యొండుమైఁ
బలుకక నాల్గుచందములఁ బల్కఁగ మెత్తురు వాని దేవతల్. 555
క. సత్యక్షమాదమంబులు, నిత్యపదంబునకు నెక్కునిచ్చెన యవి సం
గత్యనుగతములు సత్సాం,గత్యం బటు గాన ముఖ్యకార్యము నుండీ. 556
వ. అని సత్యక్షమాదమప్రకారవిషయంబు లైనవాక్యంబులు సెప్పిన విని కృతార్థు
లై సాధ్యులు సంతోషించి వెండియు హంసంబున కి ట్లనిరి. 557
క. ఏమిట లోకం బావృత, మేమిటఁ దా వెలుఁగ కుండు నేమిట మిత్ర
స్తోమంబు విడుచుఁ దనుఁ గా, దేమిట మోక్షంబు మాకు నెఱిఁగింపు దయన్.
వ. అనుటయు. 559
ఉ. ఆనతవైరి యిట్లు లను హంసము వారలతోడ లోక మ
జ్ఞానముచేత నావృతము సంభృతమత్సరుఁ డైన వే ఆగుం
దాను బ్రకాశసంపదకుఁ దగ విడుచుం దెగి మిత్రకోటి లో
భానుగతిఁ విమోక్షపద మందదు సంగముకల్మి నెమ్మెయిన్. 560
వ. అనిన వారు మరాళంబున కి ట్లనిరి. 561
క. ఎవ్వఁడు రమించు నొక్కఁడ, యెవ్వఁడు పెక్కండ్రఁ బ్రీతి నెసఁగఁగఁ జేయుఁ
నివ్వటిలు నెవ్వనికి బల, మెవ్వఁడు కలహంబు [1]వెంట కెంతయుఁ దొలఁగున్.

---
1 వెట్ట కెంతయు మెలఁగున్.

వ. అని యడిగిన హంస యి ట్లనియె. 563

క. ప్రాజ్ఞుఁడు రమించు నొక్కఁడ, ప్రాజ్ఞుఁడు పెక్కండ్రఁ బ్రీతిఁ బరఁగఁగఁ జేయుం
బ్రాజ్ఞుఁడు బలవంతుం డగుఁ, బ్రాజ్ఞుఁడు [1]కలహమునఁ దొట్టుపడక తొలంగున్.

వ. అని చెప్పినరాయంచతో సాధ్యు లి ట్లనిరి. 565

తే. విప్రుఁ డేమిట దేవత్వవిభవ మొందు, నేమికతమున సాధుత్వ మెసక మెసఁగు
నతని కెద్దియసాధుత్వ మావహించు, మానుషుం డగు నెద్దానసుహితమూర్తి.

చ. అనుటయు హంస మిట్టు లను నధ్యయనంబున దేవభావముం
గను వ్రతవృత్తి సాధు వనఁగాఁ జరియించు జనం బసాధు నాఁ
జనుఁ బరివాదశీలమున శౌచవిహీనత మృత్యుభీతి వాం
దిన మదిలోన నెక్కొనిన దీనత విప్రుఁడు మానుషుం డగున్. 567

క. అని పలికి సాధ్యులకుఁ దన,తనువిభవము సూపి సమ్మదంబున వారల్
దనుఁ గొలువ నిజనివాసం,బున కేఁగె నజుండు నగవు మొగమున నెఱయన్.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 569

ఉ. సాదరవృత్తి సాధ్యులఁ బ్రహర్షసమేతులఁ జేయఁ బూని సం
వాదము సేసె దేవమునివంద్యుఁ డజుం డిది సేయు నాయురు
త్పాదన మిచ్చు సంతతశుభంబులు గీర్తి యొనర్చుఁ బుత్రపౌ
త్రోదయ మావహించు భరతోత్తమ తగ్గ వినినం బఠించినన్. 570

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సాంఖ్యయోగంబుల తారత
మ్యంబులుం దత్స్వరూపంబులు నెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మ
హాత్ముం డి ట్లనియె. 571

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు యోగతంత్రప్రకారము చెప్పుట.—

క. తెలుపుదురు సాంఖ్యులును యో,గులుఁ దమతమ తెఱఁగు మేలగుట కారణసం
కలితముగ నాకుఁ జూడఁగ, నలఘుగుణా యొక్కరూప యయ్యిరు దెఱఁగున్.

క. ప్రత్యక్షహేతువాదులు, సత్యపరా యోగపరులు సాంఖ్యులు శాస్త్రా
ర్థాత్యంతనైపుణులు స,ద్గత్యాకలనంబు సరియ తదుభయమునకున్. 573

క. ఆ తెరువులు రెంటికి వే, ఱై తోఁచుట దర్శనంబునంద నరేంద్రా
భూతహితము సద్వ్రతచ, ర్యాతిశయము శౌచమును నియతకృత్యంబుల్. 574

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు భూతదయయును సద్వ్రతధారణంబును శౌచంబును
దుల్యంబులై సాంఖ్యయోగంబులకు దర్శనంబు వేఱగుట యెట్లు వివరింపవే
యనుటయు నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 575

క. యోగులకు యోగబలమున, రాగము మోహంబునుం జిరస్నేహముఁ గా
మాగమముఁ గ్రోధము గుణా, యోగమువరుసఁ బెడఁబాప నున్నతియొలయున్.

---

1 కలహంబుతో డ్డఁబడక ; కలహంబుతో డిఁబడక

చ. ఘనఝషముక్ సముద్ధతమృగంబును జాలము వ్రచ్చి వాగురా
వినిహతిఁ జేసి యిష్టపదవిం జనుచాడ్పున యోగతంత్రరో
ధన మగులోభజాతదురితవ్రజముం బెడఁబాచి సత్పథం
బునఁ జరియించు యోగి సుఖమూర్తిత సుస్థితగా వహించుచున్. 577
ఆ. యోగబలము లేనియొకభంగి యోగి బల్, ద్రోపు లేనిమీను నేపులేని
మృగము వలయు నురియుఁ దెగిపోవ నుఱుకంగ, లేనియట్ల భవములోన నడఁగు.
ఆ. అల్ప మైనయగ్ని యడఁగు నింధనములు, మీఁద నైన బలము మిగుల లేని
యోగి యట్ల తనకు [1]నురునట్టిదానన, సాద మొందు సకలజనమనోజ్ఞ. 579
ఆ. ఇద్ధ మైనయగ్ని యింధనసంపద, నతిశయిల్లునట్టు లధికబలస
మగ్రసారయోగమహిమయు నంతంత, కగ్గలించు వ్రతము లగ్గలింప. 580
క. స్రోతోవేగము పటుగతి, వీతబలుం దిగుచునట్ల విషయము లీడ్చుం
జేతోబలసంభృతయో, గాతిశయుఁడు గానివాని నంచితచరితా. 581
క. నదిరయము వారణేంద్రుఁడు, గుదియించినయట్లపోలెఁ గురువర దైన్యా
స్పద మగువిషయోల్లాసముఁ, గుదియించును యోగసిద్ధిగురుహృద్బలుఁడున్.
తే. కుపితుఁ డగునంతకుండును గ్రోధఘోర
మృత్యువును నైన నియమసమృద్ధయోగ
బలునిదెస వోవఁ జాల రప్రతిహతముగ
నెందుఁ జరియించు నతఁడు నరేంద్రముఖ్య. 583
క. భోగంబుఁ దపముఁ బొరిఁబొరి, రాగవిరాగతల హృదయరంగమునకుఁ గే
లీగతులఁ [2]దెచ్చి యార్చుచు, యోగి యనుభవించుఁ దగిలియుండఁ డెందున్.
క. జగతీవర యోగస్థూలగతులు సెప్పితి వినం గలదు సూక్ష్మవిధం
బగుమార్గప్రచయము ద, న్నిగదన మవధానమున వినిన మతి దేఱున్. 585
క. ఏమిగతి లక్ష్యభేదముఁ, దా మేలుగఁ జేయు ధన్వి దత్పరుఁ డై యో
గామలచిత్తుఁడు మోక్షం, బామెయి సాధించువాఁ డహంకృతిదూరా. 586
ఆ. నేతికుండ మోచియే తెలివున సోబ, నాలు వ్రాఁకునైపుణంబు గలుగు
పురుషునట్ల యోగపరిణతుండును నాత్మ, నేమఱక విముక్తి కెక్కవలయు.
తే. రథికునకుఁ గలమరికి సారథియుఁ గర్ణ, ధారుఁడునుబోలె నాత్మకుఁ దాను సుపథ
వర్తనైకవిధాయి గా వలయు యోగ, ధారణానిశ్చలుం డగుధీరుఁ డధిప. 588
క. శిరమును నాభియుహృదయము, నురమును గర్ణములుఁ బార్శ్వయుగళము నాత్మా
దరణీయస్థానము ల, య్యిరవులఁ గను యోగి యాత్మ నిభపురనాథా. 589
వ. అనిన నజాతశత్రుం డాపగాపుత్త్రునితో ని ట్లనియె. 590
తే. యోగి యెట్టియాహారంబులు డుగవలయు, నాతఁ డెబ్బంగిభోజ్యంబులనుభవించి

1 నురనట్టిదానన, సాధ్య మొందు. 2 దేర్చి.

బలము వడయుటఁ జేది నాకుఁ దెలియఁ జెప్పవే జనస్తవనీయసమృద్ధబుద్ధి.

సీ. అనవుడు నతనితో నతఁడు సుస్నిగ్ధంబు లైనయాహారముల్ మానువాఁడు
యోగి నీరసముల నుదకంబులను జాల నాఁకలి వుచ్చుచు నవియు నుదర
మధికపూర్ణం బగునట్లుగాఁ గొనక వర్తించుట బలము వర్ధింపఁ జేయు
ననిచెప్పి వెండియుననుఁగామమును గ్రోధమును నిద్రయును దృష్ణయును భయంబు

తే. రతియు నరతియుఁ బవనంబుగతియు నుడిపి,ధారణానిశ్చలుండయి తన్నుఁ దాన
కనుచు నుండెడుయోగి దుర్గంపుఁజోటు, వెడల నరిగి సుఖస్థానవిభవ మొందు.

క. జనవర యసిధారావ్రత, మనఁ దగియెడుధారణానియతి పనుపడు నె
వ్వనిచిత్తంబున నాయో,గనిగూఢున కరిది యైనకార్యముఁ గలదే. 593

క. యోగనిగూఢుఁడు సంగ, త్యాగానందైకరతుఁ డతనికి జననసం
యోగము మృతిదైన్యంబును, భోగాభోగసుఖదుఃఖములు లే వధిపా. 594

క. అతనికి సరిత్సముద్ర, క్షితిభృద్ద్వీపములు గెలికిం బట్టులు దా
మతిఁ దలఁచెనేనిఁ బరికాం,తత నున్నను గుడియుఁ గుహయుఁ దగుమందిరముల్.

క. విముఖుం డగుటయుఁ గీడులు, దమయంతన చెందు జనులఁ దా వారలకున్
సుముఖుం డగుటయు శుభములు, నమకూరును శివునియట్ల చరితము లెల్లన్.

వ. అని చెప్పి వెండియు. 597

తే. యోగతంత్రంబు సకలశాస్త్రోదితంబు, విను విశేషించి లోకైకవిభుఁడు సెప్పె
దీని నారాయణుఁడు మునిమాననీయ, మిది మనంబునఁ దెలిసికొ మ్మిద్ధచరిత.

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యోగతంత్రప్రకారంబు భవత్ప్రసాదంబునం
బ్రబుద్ధం బయ్యె సాంఖ్యస్వరూపం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన నతని
కి దేవవ్రతుం డిట్లనుఁ గపిలాదిమహామునిదర్శితం బైనమార్గంబున వివరించెద.

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు సాంఖ్యస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట.

సీ. వినుము దృఢజ్ఞానమున విషయంబులభంగి లెస్సగ నారయంగ వలయు
నవియుఁ దిర్యఙ్మనుష్యామరపితృసిద్ధగరుడగంధర్వకిన్నరులయందు
వేఱుచందంబు లై విలసిల్లు శ్రుతివాక్యదృష్టంబు లగు [1]దానఁ దెలియ నరయు
పరిచయంబున భేదపరబోధ మేమిటి కనరాదు తోఁచినయప్పు డవియు

తే. దురితకరముల యని వానిఁ దొడర కుండ,వల దె[2]లెస్సగ నెఱిఁగినవచ్చుఁ దొలఁగ
నేమఱమి దక్క నొం డొకండేల చోర,జనులఁ జిట్లంగ నడుచుట కనఘచరిత.

చ. తలఁపఁగ నాయు వింతియ కదా యని సౌఖ్యము దుఃఖముం బొరిం
గలుగవె కాలవృత్తి నని కర్మము లిట్లని వేదచోదనం
బులబహుభంగు లిట్టి వని బుద్ధికి సత్త్వరజస్తమోగుణం
బులకుఁ బ్రవర్తనంబు లివి పొమ్మని కాంచుట చాల మే లగున్. 601

1 దానఁ; దానిఁ; దాను - దెలియ నరయ; దెలియ నవియు. 2 మేలుగ.

సీ. ఇంద్రియార్థంబుల నేనింట నైదింద్రియములును గోష్ఠంబునందు వహ్ని
పవనుండు బయలను బావకునందుఁ దోయములును భూమిదోయముల బలము
గౌశికునందును గ్రాంతి యుపేంద్రునియందును నర్థంబునందు లోభ
మును దమస్సునబుద్ధియును రజస్సునఁదమస్సునుసత్త్వమున రజస్సును గరంబు

ఆ. దగులు సత్త్వ మాత్మఁ దగులు నాత్మండు నా
రాయణుఁడు మహేశుఁ డనఁగఁ బరఁగు
పరముఁ దగులు నతఁడు పరము మోక్షంబునఁ
దగులు మోక్ష మెందుఁ దగుల దధిప. 602

క. ప్రకృతి పదాఱువికారము,లకు నాశ్రయ మాత్మ కది నెలవు విను మాత్మం
దకుటిలతేజోరూపతఁ, బ్రకృతియు వికృతియును గాక ప్రస్ఫురితుఁ డగున్.

తే. ఆత్మునకు రెండురూపంబు లనఘ కలవు, విషయసంగతి నొక్కటి విస్తరిల్లుఁ
దదుపభోగంబులేకమధ్యస్థభావ, మొంది యొక్కఁడు వెలుఁగుచు నుండుఁజూవె.

క. పవనం బేకము ప్రాణా,దివిభేదము లైదు విను తదీయంబులు వా
నివిధంబు లరయ నిశ్చల, మవు నది యోసుకృత యంతరాత్మునిఁ జూపున్. 605

క. విను గర్భవాసదుఃఖం,బును జన్మవ్యథయు బాల్యము విమూఢత్వం
బును రాగక్లేశజరా, జనితకృపణతలును జూపు సంగముఁ బాపున్. 606

ఉ. చెందుచు నుండుఁ బుణ్యములు సేసి సురత్వము మధ్యకర్ముఁ డై
యొందు నరత్వముం దురితయోగమునం బశుకీటభావముం
బొందు సుఖంబు దుఃఖమును బొందఁగ జీవుఁడు దీనిభేదశ
క్తిం దెలియంగ నేర్చినమతిం గలయాతఁడు గోరు మోక్షమున్. 607

క. క్షయవృద్ధులఁ జంద్రుఁడు న,బ్ధియు లోనుగఁ బొందుచుండఁ దెలియఁడు బంధు
క్షయమునకు వగచు నజ్ఞుం, డయమహితా దీని నెఱుఁగు టమలతఁ దెచ్చున్.

క. తనదేహముదోషములం, [1]గని వేవురలో నొకండు గలుగు విముక్తిం
గనుఁగని కుద్యోగించుట, కనఘా పెక్కండ్రు లే రహంకృతికతనన్. 609

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దేహదోషంబు లెవ్వి యెఱింగింపవే యనుటయు నని
మిషనదీనందనుం డతని కిట్లనియె. 610

క. విను కామముఁ గ్రోధము భయ,మును నిద్రయు నిశ్వసనము భూవర దేహం
బునఁ గలదోషము లీయై,దును బాపెడి తెఱఁగు సెప్పెదం దెలియంగన్. 611

సీ. క్షమ క్రోధమునకు సంకల్పవర్జనము గామమునకు నప్రమాదము భయంబు
నకు సత్త్వసంసేవనము నిద్రకును లఘుభోజిత నిశ్వాసమునకు వైరు
లని చెప్పి వెండియు నను ననేకము లగుదోషముల్ దొలఁగంగఁ ద్రోచువెరవు
లును బెక్కులవి గనికొను వివేకము గలపురుషుండు దన్మార్గపరిచయమున

1 గనుఁగొన వేవురకు నొకఁడు గలుగు.

తే. విష్ణుమాయను దోఁచునీవిష్టపములు, భిత్తిచిత్రంబువిధమున ఫేనభంగి
బుద్బుదాకృతిగాఁగను బుధుఁడు దీని, నరకు సేయక మోక్షంబు తెరువు వెదకు.

ఆత్మ పరమపదంబుఁ బ్రాపించెడుప్రకారము.

వ. ఇది సాంఖ్యప్రకారంబు బహిస్స్పర్శంబులు వపోదండంబునం దొలంగఁ జడిసి యానపాత్రరూపంబుగా దీని నవలంబించినయోగ్యుండు ప్రజ్ఞాకర్ణధార సామర్థ్యంబున దుఃఖోదకంబును వ్యాధిమృత్యుమహాగ్రాహంబును భయోరగంబును హింసావేగంబును రాగపంకంబును దృష్ణా[1]వర్తంబును నానాప్రీతిరత్నంబును సత్యతీరంబును నగుసంసారసాగరంబు నుత్తరించు నాసుకృతి నటసూర్యుండు దనరశ్ములవహించి నడపుపద్మతంతుసన్నిభం బైనమార్గంబు ప్రవేశించి చనంజన సూక్ష్ముండును శీతలుండును సుగంధియు సుఖస్పర్శుండును సప్తమారుతశ్రేష్ఠుండును నగుపవనుం డెదుర్కొని నభఃపరమగతిం జేర్చు నభంబు రజఃపరమగతిని రజస్సు సత్త్వపరమగతిని సత్త్వంబు నారాయణుని నారాయణుండు పరమంబునం జేర్ప నందుం గలసి తన్మయుం డై యమృతత్వనిత్యుం డగు నని చెప్పిన విని పాండవాగ్రజుం డట్లమృతస్వరూపశాశ్వతుం డగు నమ్మహాత్ముండు దనపూర్వవృత్తంబు దలంచునో తలంప కుండునో దాని నిశ్చయం బతిగహనంబు మోక్షంబు దలంచి పరమజ్ఞానమగ్నుం డగుటం బురుషున కెద్ది దళయో యనువితర్కంబున నది ప్రవృత్తిధర్మంబునకంటె మే లన రాకున్నది యీరెండు దెఱంగులుం దెలుప నీవకాక యీలోకంబున నొరులు గల రే యనుటయు నజ్జనపతికి జాహ్నవీనందనుం డిట్లనియె. 613

క. అడిగితి లెస్సగఁ బ్రశ్నము, గడుసంకట మెట్టియెఱుక గలవారలు నె
ప్పుడు సంశయించుచోటిది, దడయక యుత్తరము సెప్పెదం దేటపడన్. 614

వ. కపిలదర్శనవిదు లగుమునీంద్రులపరమమతం బిది యవహితుండ వై యాకర్ణింపుము. 615

సీ. పురుషుని నింద్రియంబు లెఱుంగ వవి మనస్థములుగావున మనస్సంగమమునఁ
గను వాని నతఁడు ముక్తత్వంబు లేనియప్పుడుఁ గల్గినను నది పురుషునందు
నమను నిర్విషభుజంగము లట్ల నిశ్చేష్ట నున్నయింద్రియములఁ గన్నఁ గాన
కున్నను నేమి యయ్యుదితవిజ్ఞానామృతస్వరూపునకు నాతండు దొఱఁగఁ

తే. గాష్ఠకుడ్యకుసూలాదికములచంద, మొందు నట్లుగాకయు నింద్రియోత్కరంబు
శరధిఫేననిభం బయి విరియు నవ్వి, భూతి యీశ్వరు తెఱఁ గాత్మఁ బొందకున్నె.

క. విను మింద్రియసహితముగా, మనుజాధిప బోధపూరమగ్నత్వము గ
ల్గినను దత్సూక్ష్మగతులఁ, గనుఁ బురుషుఁడు గనియు నిర్వికారత నుండున్.

తే. భూతములను గుణంబుల బుద్ధి మనసు
నడఁచికొని జీవుఁ డొందు నారాయణునిఁ ద

1 తరంగంబును.

దీయమాహాత్మ్యమున మాననీయపరమ
పదము గనుఁ గాన నిష్పుణ్యపాపుఁ డతఁడు. 618

క. పునరావర్తనరహితుం, డనఘా పరమాత్ముఁ జెందినట్టిపురుషుఁ డ
వ్వినుతావస్థను మోక్షం, బని చెప్పుదు రంతకంటె నధికము గలదే. 619

వ. అని చెప్పి వెండియు. 620

క. గురునివచనంబు తెలియఁగునఁ, బరమార్థనిరూపణంబు [1]పని నియతిం ద
త్పరుఁ డై నడపం జాలిన, పురుషునిఁ దడయక ప్రశాంతి వొందు నరేంద్రా.

చ. జనవర సాంఖ్య మిట్టిది ప్రజాపతిపూజ్యము బ్రహ్మభావభా
జనత ఘటింప దీనిసరి సమ్యగుపాయము లెందు లేవు నె
మ్మనమున సంశయింపక సమాహితచిత్తత దీని నూఁదు ని
స్తనుఁ డగు నమ్మహాత్మునకుఁ దాఁ దను వింకిట వేయ నేటికిన్. 622

తే. వేదశాస్త్రపురాణసంవేదితంబు, లై నబహువిధసంపరిజ్ఞానములకు
నెల్ల నిది సేసుగడసూవె యేఱులకు సముద్రమునుబోలె నుపశాంతిభద్రచిత్త.

వ. యోగులును సాంఖ్యులును జూచువెరవు లాకర్ణించితి కాదె యిది యిట్లగుటం
జేసి దర్శనభేదంబు గల దంటి నదియును నల్పాంతరం బదియునుం గాక. 624

ఆ. యోగిచూచుభంగినుర్వీశ సాంఖ్యుండుఁ,జూచుసాంఖ్యుఁ డరయుచొప్పుయోగి
వరుఁడు నరయుఁగానవారిద్దఱును నొక్క, తెరువువారయండ్రు పరమమునులు.

క. విను సాంఖ్యమ్మును యోగము, నను [2]వేళ్లుల కాని దీనియం దదియును దా
న నిదియుఁ దోఁచుచు నుండుం, గనుఁ దత్త్వవిచారి యొకఁడ కా నీరెంటిన్.

క. ఈ తెరువునఁ జరియించుచు, నే తెఱఁగున నైనఁ దప్పె నేనియుఁ బురుషుం
డాతతనాకసుఖము గనుఁ, దోఁతెంచును మగుడ సద్బుధులవంశమునన్. 627

ఆ. నుఱియు నిత్తెఱంగు మనసున నెలసిన, వినుతమోక్షలక్ష్మివిభుతఁ గాంచు
నిట్టి తెరువు సూప [3]నెవ్వరి కలవి నా, రాయణునకు కాక యమలచరిత. 628

వ. నారాయణప్రణీతంబై యఖప్రదర్శకం బైనయిత్తెఱంగుఁ జిత్తంబున నలవ
రింపు మని దేవవ్రతుండు ధర్మనందనునకుం జెప్పె నని యిట్లు వైశంపాయ
నుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నటమీఁద వర్తించినవిశిష్టసల్లాపంబులు
సెప్పవే యని యడుగుటయు. 629

శా. లీలాస్వీకృతచక్రశూల వినతాళీరక్షణాలోల దు
శ్శీలసాంతవిదూర వేదజలశ్రేణీమయూరా సమి
త్కేళీఖండితదైత్య నిర్జరగణక్షేమక్రియానిత్య ని
స్త్రైలోక్యత్వనిరంజనాగ్రవిహృతీ సంస్థాపకవ్యాహృతీ. 630

1 భంగినియతిఁ. 2 పేళ్లవికాని. 3 నెవ్వరి కలవు.

క. సురమకుటఘటితరత్న, స్ఫురితచరణ పింఛదామ భుజగాభరణా
కరుణామయదివ్యాంతర, కరణ జరామరణనోదకపదస్మరణా. 631

మాలిని. జపయజనని షేవ్యాసంగనిర్ముక్తభావ్యా
విపులదురితభేదీ విశ్వలోకప్రమోదీ
యపరిమితవిభూతీ [1]యప్రమాణస్వరీతీ
యుపనిషదవగమ్యా [2]యోగభావైకరమ్యా. 632

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

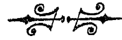
1 యప్రమాణావ్యతీతీ; యప్రమాణాఘ్యరీతీ. 2 యోగిభావైకరమ్యా.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము, షష్ఠాశ్వాసము.

సంధానప్రౌఢద
యాసంభృతభక్తమోద యఖిలజగద్ర
క్షా [1]సక్తివినోద శమా
భ్యాస [2]నిరతనిర్విభేద హరిహరనాథా. 1

—భీష్ముని ధర్మజుండు ప్రశంసించి యక్షరక్షరంబుల నడుగుట.—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు యోగసాంఖ్యవిదు లక్షరంబు నొంది యానందస్వరూపు లగుదు రని చెప్పిన విని ధర్మతనయుండు దేవవ్రతునితో నీవు పరమజ్ఞాననిధి వని వేదసంవేదు లగువిప్రులు సెప్ప నప్పలుకులును నిన్ను సాంఖ్యయోగప్రవీణు లయినయతులును మునిపతులును వర్ణింప నవ్వచనంబులును నాకర్ణించుచుం బ్రమోదంబునం బొందుచుండుదుము దక్షిణాయనశేషదినంబు లింక నల్పంబు లర్కుండు మరలంబడినం బరమగతిం బ్రాపించెదవు మఱి మేమెవ్వరిచేత వినువారము కురువంశంబునకుం బ్రజ్ఞాఘృత[3]ప్రదీపితం బగుదీపంబుగా వె భవత్తేజంబు నాశ్రయించెద మని తనవారలం గలపికొని పలికి నీవు నిర్దేశించినయక్షరం బనునదియెట్టిది క్షరంబెయ్యదియెఱింగింపవే యనుటయు నతండు వసిష్ఠజనకసంవాదం బనం బరఁగువిశిష్టేతిహాసంబు గలదు దాన నీయడిగినయవియును మఱియు నెఱుంగవలయునట్టివి యనేకార్థంబులును దెలివిపడు విను మని సుప్రసాదభరితుండై. 2

సీ. అనఘు సుఖాసీనుఁ డైనవసిష్ఠసంయమిఁ గాంచి భక్తిఁ బాదముల కెఱఁగి
జనకభూనాథుండు వినయంబుతోడ నుపాసించి మునివర యక్షరం బ
నాది శివం బన నపునరావృత్తిసిద్ధిద మగుచుండు నెయ్యది యెఱుంగఁ
జెప్పవే యనుడు నాశ్రితవత్సలుం డగునమ్మహాత్ముఁడు దెలియంగఁ జెప్పె

---

1 శక్తివినోద. 2 నిరతినిర్విభేద. 3 ప్రేరితం.

తే. నద్దయాళునిచెప్పిన యత్తెఱంగు, ప్రస్ఫుటంబుగఁ జెప్పెదఁ బాండవాగ్ర
జన్మ నీ కని పలికి యజ్ఞావ్హపీత,నూజుఁ డిట్లను నానసాంభోజ మలర. 3

—: వసిష్ఠజనకరాజసంవాదప్రకారము. :—

వ. జనకజనేశ్వరు బోధించుట కై వసిష్ఠమునీశ్వరుం డి ట్లనియె. 4

క. నయనముఖపాణిపాదము, లయనసహితా యెందుఁ గలిగి యాద్యంతపరి
క్షయవృద్ధిరహిత మై ని,ర్ద్వయ మగుత త్త్వంబు నక్షరం బండ్రు బుధుల్. 5

క. క్షర మండ్రు దానివలనను, క్షరియించినతత్త్వములను జనవత్సల య
య్యిరువదినాల్గింటిని దర, తరను విభాగించి చెప్పెదం దెలియంగన్. 6

తే. అక్షరమువిక్రియాశబలాత్మకత్వ, మొందు నవ్విక్రియకును బేళ్లొలసెఁ బ్రకృతి
యనఁ బ్రధానంబునాఁగ నవ్యక్తమనఁగ, తానఁబుట్టుమహాన్నామతత్త్వమనఘ.

తే. విను మహంకార మాతత్త్వమున జనించు, దాన భూతపంచకమునుదద్గుణంబు
లై నశబ్దాదివిషయంబులైదు నింద్రి,యములుఁ బదియును మనసునునావహిల్లు.

క. క్షర మయ్యిరువదినాలుగు, నరనాథా యక్షరంబునకు నెయ్యెడలన్
క్షరభావము లే దయ్య, క్షరము విలాసములు నూవె క్షరతత్త్వమ్ముల్. 9

వ. ఈచతుర్వింశతితత్త్వంబులును విజ్ఞానగోచరంబులు పంచవింశతితమం బై యక్ష
రం బనం బరఁగునిప్పరమతత్త్వంబు విను మవిజ్ఞేయం బవ్యయం బకలంకం
బనామయం బమృతంబు. 10

క. జననాథ యక్షరం బెం,దును గ్రీడఁ జరించుఁ ద్రిగుణదోహలపర మై
తనకుఁ బ్రబోధము లేకు,న్నను నానాయోనిగతజననములవెంటన్. 11

క. విను సత్త్వరజస్తమముల, యనుసరణమువలన వివిధ మగుయోనిగణం
బున నెలసినయాతత్త్వము, దనుఁ జూడఁగ లేక యవియ తా నని యుండున్.

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశస్థితి నక్షర మర్హాధర్మసం
గిత్త్వము మధ్యకర్మతయుఁ గిల్బిషకృత్యము నొంది [1]యొంది ది
వ్యత్త్వనరత్వగోమృగఖగాదికతిర్యగనేకహీనజం
తుత్త్వములన్ సుఖంబులును దుఃఖములున్ నరకంబులుం గనున్. 13

క. జనవర శుక్లము లోహిత,మును గృష్ణము నై నవర్ణముల నక్షర మొం
దును సత్త్వరజస్తమముల, యనుసారంబున నవర్ణ మయ్యు వికృత మై. 14

క. అగుణం బయ్యును నిమ్మెయిఁ, బ్రగుణతఁ బ్రాపించు నక్షర మహంకార
స్థగుణం బూఁదిన విడిచినఁ, దెగు నన్నియు నిర్వికార[2]దీప్తంబు నగున్. 15

వ. అని చెప్పి వెండియు. 16

చ. క్రతువులఁ దీర్థయాత్రలను రాత్ర్యశనంబుల భూమిశయ్యలన్
వ్రతపరినిష్ఠలన్ జడలు వల్కలముల్ వివిధంపుదండముల్

1 యుండి. 2 దీపంబు.

సతతముఁ దాల్చుటఁ వపువు సంకటపాటునఁ బెట్టు నాద్య మ
చ్యుత మమలంబు దాను దనుఁ జూడక యక్షర మప్రబుద్ధమై. 17

క. అమృతము నభవము నజరము, నమలము నగుతన్ను మృతము నాహితభవముఁ
సమధికజరమును మలసహి, తముఁగా నక్షరము మమతఁ దలఁచు నరేంద్రా.

ఆ. తనకుఁ దాన బంధ మొనరించుకొని యెడు, పొత్తినూలికాయపురువుభంగి
నగుణమయ్యు సగుణతావాప్తిఁబొందున, క్షరము ప్రకృతిగుణము సంక్రమించి.

ఆ. అమలవాయుసేవనము నిర్మలత్వంబు, గలుగఁగాఁ బదాఱుకళలఁ బూర్ణుఁ
డగుసుధాంశుమాడ్కి నక్షర మమలినా, ఖండశాంతిబోధఘనత వెలుఁగు. 20

వ. అనిన విని జనకుం డమ్మునీశ్వరున కిట్లనియె. 21

క. వనితకుఁ బురుషునకుం దన, తనయంతన రూపొకం డొదవఁ జేయఁగ వి
న్ననువు గలుగ దొండొరువుల, నెనయుటఁ గాని శ్రుతిమతమునిట్ల మహాత్మా.

క. వనితగుణంబులు చర్మం,బును మాంసము శోణితంబుఁ బురుషగుణతతిఁ
విను మజ్జాస్థిస్నాయువు, లనఘతపోవిభవ యిట్ల యని శ్రుతి సెప్పున్. 23

వ. ఇది తిర్యఙ్మనుష్యాదులైన సకలయోనులయందును జన్యంబు లావహిల్లెడి
తెఱంగు. 24

క. నరనారీసంబంధము, వరుసగ దా పురుషునకును బ్రకృతికి నన్యో
న్యరమణ మది సర్వజనన, కర మిట్టుల శ్రుతులు సెప్పుఁ గారుణ్యనిధీ. 25

క. వినుము ప్రకృతిపురుషులభం,గి నిరూపింపంగ ముక్తికిని మార్గంబుం
గనువెరవు లేక యున్నది, మునినాయక యెఱుఁగఁ జెప్పు మోక్షపదంబున్.

క. అనుపమ మజర మతీంద్రియ, మనామయ మనంత మమల మన వెలుఁగు నొకం
డని వేదశాస్త్రములచే, విని యుండుదు దానిఁ దెలుపవే కృప నాకున్. 27

వ. అని వేఁడిన నమ్మునివరుండు సాదరంబుగా నతని కిట్లనియె. 28

వసిష్ఠుఁడు జనకున కక్షరక్షరతత్త్వంబుల తెఱంగెఱింగించుట.

సీ. గ్రంథంబు [1]ధరియింతు గాని నీకర్థబోధంబు లే దర్థబోధవ్యపేత
మగుగ్రంథధారణ మప్రయోజన మర్థనిశ్చయ మెఱిఁగింతు నిపుణబుద్ధి
నవధరింపుము సాంఖ్యమనుసరించును యోగతంత్రంబు నదియును దాని తెరువు
నొందుఁ గావునసాంఖ్యయోగంబు లేకంబ యని కంద్రు ప్రాజ్ఞులు మనుజనాథ

తే. సాంఖ్యమునకు యోగమునకు జనని శ్రుతియ
పురుషవనితానపుంసకంబు లనఁ బ్రకృతి
లింగములు గల వాత్మం డలింగుఁ డతనిఁ
జెంద దది [2]యొద్దియును నని చెప్పు శ్రుతులు. 29

క. విను బీజంబున బీజం,బును దేహమునందు దేహమును నింద్రియముల్

1 బఱియింతు గాని. 2 యేమియును నని.

దనతనవలనం దానును, మనంబునకు మనసు పుట్టు మహితవిచారా. 30

తే. ఇతఁ డబీజుండ దేహుండ ననింద్రియుండు,వీతమానసుఁడని యాత్మవిధము సెప్పు
వేదములు భవదుఃఖకర్త్రాదిగములు, నాతనికి లేవు నిర్గుణుం డగుటఁ జేసి. 31

చ. ప్రకృతి యలింగత జ్జనితభంగులు లింగము లట్టు లయ్యు రం
జకగుణశీల లింగచయసంగతిఁ దాను సలింగ యయ్యె మూ
ర్తికలన లేక యుండియుఁ బరిస్ఫుటపుష్పఫలాదిసూచక
ప్రకరముచేత మూర్త మయి రంజిలదే ఋతువేళ నూడఁగన్. 32

క. కావున గుణములు ప్రకృతివ, యేవిధమునఁ జూచినను మహేశ్వరుని గుణి
త్వావేశము పొరయ దన, ద్భావము సద్భావ మగును భరితవివేకా. 33

వ. ఇది యక్షరక్షరవివేకం బేకం బనేకంబు దర్శనం బదర్శనంబు నిస్తత్త్వంబు
దత్త్వం బపవర్గంబు వర్గం బని యక్షరక్షరంబులపర్యాయనిర్దేశంబు లక్షరంబు
నప్రబుద్ధులు గానరు ప్రబుద్ధు లగుసాంఖ్యులును యోగులును బుద్ధికిం బరం బై
పంచవింశతితమం బయినయాత్మ త్త్వంబు నాలోకింతు రని చెప్పిన వసిష్ఠుతో
నవ్వసుమతీవల్లభుండు. 34

సీ. కలదు నానాత్వ మేకత్వ మాత్మునకు నవిద్యయు విద్య నావిందు నదియు
నదియును నెఱిఁగింపు మక్షరక్షరభేద మీవు సెప్పితి బుద్ధి యెంతయేని
నస్థిర గాన యయ్యవబోధమును మాసె సాంఖ్యయోగంబుల చందములును
దెలియంగఁ జెప్పఁగానలయు నా కనుడు నమ్మౌని యిట్టు లనియె నమ్మనుజపతికి

తే. యోగ మనఁగను ధ్యానంబు రాగరహిత
యదియు వినుము ప్రాణాయామ మనఁగ నొకటి
మనసునేకాగ్రతావృత్తి యనఁగ నొకఁడు
పరఁగు సగుణత్వనిర్గుణభావగతుల. 35

వ. తదనుష్ఠానప్రకారంబు సెప్పెద. 36

క. మలమూత్రంబులకాలం, బుల భుక్తి కనంతరమున భూవర యోగం
[1]బలవఱుచు రెండుమార్గం, బులును నిషిద్ధంబు లండ్రు పూర్వాచార్యుల్. 37

సీ. కొంచెపుటశనంబు గొనుచు సంగంబుఁ బాసి యింద్రియములపజ్జఁ జనమి
శబ్దాది యైనవిషయజాత మంతరంగంబున సందడి గాక యుండ
సద్బుద్ధి దృఢ మగుసాధనంబుగఁ గొని మరలిచి యాత్మన మనసు నిలిపి
యపగతసంకల్పుఁ డై యుపలస్థాణు[2]భంగికస్థితిఁ బనుపడి దివంబు

తే. రాత్రియును యోగసేవానురతి నివాత
దీపమునుబోలె వెలుఁగునాత్మీయమూర్తిఁ
గనుచు నెడనెడ [3]నుపరమకాలములు స

---

1 బలవఱచు రెండు. 2 భంగికస్థితి పనుపడి. 3 నుపశమకాలములు.

నంగ వ_ర్తించి యోగి యానంద మొందు. 38

వ. ఇది యోగప్రకారంబు సాంఖ్యంబు తెఱం గెఱింగించెద. 39

తే. ప్రకృతివాదు లవ్య_క్తంబు ప్రకృతి యండ్రు
ప్రసవధర్మిణి యైనయాప్రకృతి దన్ను
బుద్ధ్యహంకారములుఁ బంచభూతములును
విషయములు నింద్రియములుఁ గా వి_స్తరించు. 40

వ. పురుషునివలన నివి యెల్ల నుం గలుగుఁ బురుషుం డింతకు నధిష్ఠాత యైయుండు.

క. అనులోమంబున సృష్టియు, జనవర ప్రతిలోమవృ_త్తి సంహారముఁ గ
ల్గును జననప్రళయంబులఁ, దనకు బహుత్వంబు నేకతయు శోభిల్లున్. 42

వ. క్షేత్రం బన నవ్య_క్తం బనం బ్రకృతి యనం బ్రధానం బనం బరఁగుత_త్త్వం బొక్కటియ దానిన న_త్త్వంబునండ్రు జీవుం డాక్షేత్రంబు నెఱింగెడివాఁడు గావున క్షేత్రజ్ఞుఁడును నవ్య_క్తపురంబున వసియించుటం జేసి పురుషుండు నన వెలుఁగు క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులు వేఱగుట ప్రస్ఫుటం బవ్య_క్తంబు జ్ఞానంబు పురుషుండు జ్ఞేయుండు ప్రకృతి సగుణాత్మకపురుషుండు నిర్గుణుం డిది సాంఖ్యప్రకారం బిట్లు పరిసంఖ్యానరూపంబునఁ జతుర్వింశతిత_త్త్వంబుల నేర్పరించి పురుషుండు దన్నుఁదాన చూడం గై_వల్యంబు సిద్ధించు నిట్టిది యపునరావృ_త్తిపరంబు త_త్త్వసమూహం బప్రబుద్ధం బది క్షరంబు పంచవింశతిత_త్త్వవిశిష్టుం డగుపురుషుండు ప్రబుద్ధుం డక్షరం బనం బరఁగు ని_త్తెఱం గెఱింగినవా రెల్ల వలనను నిర్భయులు భూవర యోగంబును సాంఖ్యంబును నక్షరంబును క్షరంబును జెప్పితి విద్యావిద్యలు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 43

విద్యావిద్యలప్రకారనిరూపణము.

ఆ. విద్య యనఁగఁ బంచవింశతితమత_త్త్వ, మైనయక్షరంబు మానవేంద్ర
విను మవిద్య నాఁగఁ జనుఁ బ్రధానము దేట, పఱిచెదను విశేషభంగు లెల్ల.44

వ. కర్మేంద్రియంబులకు బుద్ధీంద్రియంబు విద్య బుద్ధీంద్రియంబులకు మనస్సును మనస్సునకు భూతపంచకంబును భూతపంచకంబునకు నహంకారమును నహంకారంబునకు బుద్ధియు బుద్ధికి నవ్య_క్తంబును నవ్య_క్తంబునకుం బంచవింశతితమత_త్త్వంబును విద్య లని చెప్పి వెండియు నమ్మునివరుం డి ట్లనియె. 45

తే. క్షరము నక్షరమును నఁగలుగు రెంటి, నేర్పఱిచి మున్ను సెప్పితి నింక నొకటి
సెప్పఁగలదు సమగ్రవిశేషకలిత, మవహితుండ వై విను విదేహాధినాథ. 46

సీ. జీవుండుఁ బ్రకృతియు భూవర యక్షర క్షరము లీ రెంటిని క్షరము లనియు
నార్యులు సెప్పుదు రక్షరంబులు నందు రాద్యంతరహితంబు లగుట యీశ్వ
ర_త్త్వంబు గల్గుట తత్త్వాదికము లనఁ జనుట రెంటికి సదృశంబు సూవె
ప్రకృతిగుణంబు లై పరఁగెడుమహదహంకారాదికంబులఁ గలసినపుడు

ఆ. క్షర మనంగ వచ్చుఁ బురుషుని బ్రకృతిఁ దాఁ, గనితలంచుఁ గాన యదియుఁ బురుషుఁ
బొంద గుణవికారములు లేమి నిర్గుణ, మక్షరం బనంగ నగును దాని. 47

వ. ఎప్పుడు పురుషుండు ప్రబుద్ధుం డయ్యె నప్పు డతండు. 48

ఆ. ఇంతకాలమేని యెఱుఁగక సంగాభి,భూత యగుచు నప్రబోధకలిత
మైనయట్టిప్రకృతి యే నంటి నిస్సంగ, బోధమహిమ గానఁ బోలదయ్యె. 49

క. ప్రకృతికి నాకును నుదకము, నకు మత్స్యంబునకుఁ బోలె నైసర్గిక మై
ప్రకటం బైనది వేఱ్పా, టకట యహంకారవశత నది యే నంటిన్. 50

క. ప్రకృతి గుణంబులఁ గొని బహు,వికృతరూపముల నట్లు వెక్కిగొలిపె నే
నకలంకుండ నరూపుఁడఁ, బ్రకృతి దొఱఁగి నిలిచెదను నిరంజనమహిమన్. 51

తే. ప్రకృతి సేసెనె యూయపరాధ మరయ
నాయదియ కాక వేఱొకండే యసంగ
కలితుఁ డగునేను దానితోఁ గలయనేల
కలిగె బహురూపములు దానఁ గాదె నాకు. 52

క. మమతం గాదే బహుజ, న్మము లయ్యెడు దీని విడిచి నానాయోని
భ్రమణంబుం బాసెద న, త్యమలుఁడ నగు నాకుఁ బ్రకృతి యాశ్రయ మేలా.

తే. ఎన్నిరూపులుగొనివచ్చి యెట్లు పొడవు, సూపెనేనియు దాని నేఁ జూడ మమత
నా నహంకార మనఁ గల్గు వానిఁ జేర,నీక త్రోచినఁ బ్రకృతి దా నెట్లు దోఁచు.

క. నిశ్చేతనయును నెంతయు, దుశ్చేష్టయు నైనప్రకృతి దొఱఁగి సముద్య
న్నిశ్చయవృత్తి నిరామయ, నిశ్చలనిర్మలపదైకనిరతుఁడ నగుదున్. 55

వ. అని యిట్లు పరమసంబోధనంబునం జేసి క్షరం బగు నవ్యక్తంబు దొఱంగిన పంచవింశకుం డక్షరం బనం బరఁగు నక్షరంబునకుం బరం బైనదానిం బెక్కం డ్రెఱుంగరు సాంఖ్యసూక్ష్మతత్త్వదర్శకులు గాంతురు క్షరాక్షరపరంబు లప్రబుద్ధ బుధ్యమానబుద్ధంబు లను నిర్దేశంబులు గలిగి యుండుఁ బరతత్త్వనిర్దేశంబునం బొల్చు షడ్వింశకంబు బుద్ధంబును విమలంబును నప్రమేయంబును సనాతనంబును నై పంచవింశంబును జతుర్వింశంబునుం గనుచు వెలుంగు నని చెప్పి వెండియు.

క. విను దృశ్యంబు నదృశ్యం, బును నగు జీవపరతత్త్వములు బ్రహ్మసమా
ఖ్యను నెగడుఁ బ్రకృతి కది లే, దనఘా యక్షరము తెఱఁగు నభివర్ణింతున్. 57

ఆ. ప్రకృతి దొఱఁగి తన్నుఁ బరికించుజీవుండు, పరముఁ గాంచు నపుడు ప్రకృతి సగుణ
తానిరూఢి యడఁగి తన్మయత్వము నొంది, జీవకేవలత్వసిద్ధి యొలయు. 58

క. విను కేవలుఁ డగుజీవుఁడు, దనుఁ బరముం గాఁగఁ జూచి తల్లీనత్వం
బున వెలుఁగు నది నిరామయ, మనంత మగుపదము సూవె యతులవివేకా.

క. ఈనెఱి పురుషునకుం గల, నానాత్వైకత్వములును నరనాయక శా
స్త్రానూనదృష్టిఁ గనుఁగొనఁ, గా నగుఁ దాత్పర్యశుద్ధకలితాత్మునకున్. 60

క. అనఘా మోక్షము తెఱఁ గిది, విను మోక్షణ మిట్లు పంచవింశకునకుఁగాఁ
గనినది యతండు ప్రకృతిం, దనుఁగాఁ గొని తద్గుణములఁ దగులుటవలనన్. 61
తే. తగులు వాసి షడ్వింశకత్వమునఁ గలయఁ, దనకు మును లేని కేవలత్వమును నిర్మ
లత్వశుచితా స్వతంత్రత్వ సత్త్వపరత, లొందుఁ దద్ధర్మ సమవాయ మొలసి యధిప.
వ. అని యిట్లు ప్రబోధించి. 63
క. శివమును బరమబ్రహ్మము, నవికృతియు సనాతనంబు నగుపదమును భూ
ధవ యెఱిఁగించితి నిర్భయుఁ, డవు గ మ్మలవఱుపు మిది దృఢంబుగ నాత్మన్.
తే. దీని నెఱిఁగించునపుడు భక్తియును శమము
దమము సంశ్రయమును వేదతత్పరతయుఁ
గలుగఁ జూచి యెఱింగింపు గానివాని
కీకు మీవిద్య పాత్రదానైకనిరత. 65
ఆ. అఖిలరత్నపూర్ణ యగువసుంధర యెల్ల, నొసఁగి తేని నొసఁగు యోగ్యతాభి
యుక్తి లేనివాని కొసఁగకు మీవిద్య, తగినపాత్రమైనఁ దడయ కిమ్ము 66
క. అని చెప్ప నియతుఁడై విని, జనకనృపాలుఁడు కృతార్థజన్ముం డయ్యెన్
మనుజేంద్రవర్య నీ కే, వినిపించితిఁ దదితిహాసవిధ మేర్పడఁగన్. 67
వ. అని పలికి భీష్ముండు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె. 68
క. ఇది బ్రహ్మ వసిష్ఠునకు, న్నదయుండై చెప్పె నతఁడు నారదునకు సం
విదితంబు సేసె నమ్ముని, ముదాత్మకుం దేటపఱిచె మహనీయకృపన్. 69
క. ఏను వసిష్ఠువచనముల, కా నెఱిఁగించితి ఘనంబు కలఁక విడిచి యీ
జ్ఞానం బలవఱుపుము పర, మానందప్రదము కౌరవాన్వయముఖ్యా. 70
క. క్షరమును నక్షరమును ద, త్పరమును నెఱిఁగితి విశోకభయమోహుఁడ వై
కురువర యానిశ్శ్రేయస, కరప్రబోధంబు నూఁదు గాఢాదరతన్. 71
వ. అని చెప్పి వెండియు. 72
సీ. వేఁటవేడుక నడవికిఁ జని వసుమంతుఁ డనువాఁడు జనకుని తనయుఁ డొక్క
చో భృగువంశతేజోవర్ధనుం డగు నొకమునీశ్వరుఁ జూచి యుచితవృత్తిఁ
జేరి వినమ్రుఁడై చిత్తానువృత్తిమై నిహపరంబుల కెద్ది హితము సెప్ప
వే యన్నఁ గృప నతం డిట్లను భూతహి[1]తాహితాచరణంబు లధిప సౌఖ్య
ఆ. దుఃఖముల నొనర్చు దుర్వారతృష్ణత, న్నిరసనంబు మేలు నరులు జుంటి
చవియ కాని నెగులుఁ జఱిరయంబున నెక్కి, తారు విఱుగఁబడుటఁ దలఁప లేరు.
క. ధర్మంబుఁ బరిజ్ఞానము, నిర్మలమతి నభ్యసించి నృప యనిశంబున్
ధార్మికసంగతి గలిగినఁ, బేర్మి యుభయలోకముల నభీష్టత్వ మగున్. 74
వ. అని మఱియును. 75

1 తాచరణం బెక్కు డధిప.

తే. బ్రాహ్మణప్రార్థితము లైనసనులు సేయు, మిమ్ము ధనముపాత్రములకు నిచ్చి వగవ కుండు మక్రోధ కామత్వమొులయుఁ జేయు,నుతికి ధృతినాలఁగల్గుముమనుజనాథ.

వ. ధృతిలేమిం గాదె మహాభిషాఖ్యుం డగున్నృపముఖ్యుండు త్రివిష్టపంబుననుండి విభ్రష్టుం డయ్యె ధృత్యాలంబనంబునం గాదా యయాతి యూపక నిస్తరించె.

క. అనిన విని యానృపతి య, మ్మునివచనము లూఁది కామమునకుం గ్రోధం బునకుం దొలఁగించి తనదు, మనము ధృతికి ధర్మమునకు మరుగం జేసెన్.

వ. అని చెప్పినం బ్రియం బంది మందాకినీనందనుతో ధర్మనందనుండు ధర్మాధ ర్మవియుక్తంబును సర్వసంశయవిముక్తంబును జన్మమృత్యురహితంబును నిత్యం బును శుచియును శివంబును నవ్యయంబును బరంబును [1]ననాయాసంబును నగు నట్టిదాని నెఱింగింపవే యని ప్రార్థించిన నతండు యాజ్ఞవల్క్యజనకసంవాదం బితిహాసరూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది వినిన భవదభ్యర్థితం బైనయర్థంబు ప్రతిభా సించు మఱియు వలయునవి నెఱుంగ నగుం జెప్పెద నని పలికి యతని కిట్లనియె.

యాజ్ఞవల్క్యజనకరాజసంవాదప్రకారము.

ఆ. వినుము సకలలోక విశ్రుతవిజ్ఞాన, ఘనుని యాజ్ఞవల్క్యఁ డనుమునీంద్రు వినయ మొప్పఁ గాంచి వినతుఁ డై మిథిలేశుఁ, డై నజనకనృపతి యతినితోడ.

వ. ఇంద్రియంబులు నవ్యక్తంబును బ్రహ్మంబును బరంబును భూతసర్గప్రళయంబు లును దత్కాలసంఖ్యలును దేటపఱిచి భవదీయదయాళుత్వంబు నెఱపవే యనిన నమ్మునివరుం డమ్మహీవరున కిట్లనియె. 81

సీ. అధిప సర్గముఁ బ్రళయంబు నవ్యక్తంబు దా నొనరించుఁ దత్కాలసంఖ్య
విను కల్పములు పదిదినమున కంతియ రజనికాలంబు సర్గంబు పగలు
సేయు రే ప్రళయంబు సెల్లించుఁ దొలుతన శేషభూతములకు జీవనముగ
నోషధికల్పన మొనరించుదానికై హైరణ్య మైనమహాండమున వి

తే. ధాతఁ బుట్టించు నతఁడు భూతముల నెల్ల
జనన మొందించు భూమ్యాదిసారభూత
గంధముఖ్యగుణోత్కరగ్రాహకములు
శ్రోత్రముఖములు దత్సావిమి నూవె మనసు. 82

వ. అది యె ట్లంటేని. 83

క. వినుటకును గనుటకును సా,ధనము లయినచెవియుఁ గన్నుఁ దనదనయంతర్ వినమం గానను నేర్చునె, మనఃప్రభావమునఁ గాక మనుజాధీశా. 84

తే. ఇంద్రియము లెల్ల నట్టివ యెలసి యొండు,వలన మనసున్నఁదమతమవర్తనముల నిగుడ నేరమి దెల్లంబు నృపపరేణ్య, యిట్టు లగు టజ్ఞులకు నైన నెఱుఁగవచ్చు.

తే. మనసుచేతివ యింద్రియమహిమ లెల్ల

1 ననామయంబును.

నుపరతం బైన మనసుతో నుడిగి మడఁగు
నింద్రియము లుపరమ మొందె నేని దాన
మనసు మగుడదు విషయతృష్ణన చరించు. 86

క. కావున నింద్రియచేష్టల, నేవనికిం బోవ నీమి యింతకు ముఖ్యం
బై వడిఁగొనుమనసు దిగువఁ,గా వలయును మగుడ దీనిఁ గనుఁగొను మనఘా.

వ. ప్రళయప్రకారంబు వినుము రాత్రి యగుటయు నవ్యక్తం బహంకృతి పురుషు
బోధించిన నతండు పంద్రెండుమూర్తులు గైకొని రశ్మిజాలంబుల జరాయుజ
ప్రభృతిసర్వభూతంబులను మాపుమాపినం గూర్మపృష్ఠంబునుంబోనిపృథివిజల
మయం బగుజలంబు లోకంబు లెల్లం దనమయంబుగాఁ జేర్చి తన్నుం గాలా
గ్నిమడియింపం గుదియుఁ బ్రజ్వలజ్జ్వాలాభీలం బగునయ్యనలం బనిలంబుచేతం
జెడు నెందునుం దాన యై పరఁగునమ్మహాబలు నాకసంబు మ్రింగు నతివితతం
బగు నవ్వియత్తత్త్వంబు మనంబు గ్రసియించు మనంబు నయ్యహంకారాధి
ష్ఠితపురుషుండు గబళించు నయ్యహంకృతి నవ్యక్తంబు లోఁగొను నిట్లు
రేయివోయిన నెప్పటివిధంబు ప్రవర్తిల్లు. 88

క. ప్రీతిగ నధ్యాత్మము నధి, భూతము నధిదైవతంబు భూవర సంప్ర
ద్యోతితములుగాఁ జెప్పెద, నాతెఱఁగు ప్రబోధకారి యగు నూహింపన్. 89

అధ్యాత్మాధిభూతాధిదైవతప్రకారము.

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాక్కులు విను మధ్యాత్మములు దత్క్రియానుయుక్తి
గంతవ్యమును నిసర్గంబు నానందంబుఁ గర్తవ్యవక్తవ్యకములు నయ్యె
నధిభూతములు వాని కధిదైవములు వరుసన విష్ణుమిత్రప్రజాపతులును
శక్రపావకులును జక్షువు జిహ్వయు ఘ్రాణంబుఁ ద్వక్కు శ్రోత్రంబుఁ జూవె

తే. యనఘ యధ్యాత్మములు రూపమును రసంబుఁ
జాలుపడ గంధసంస్పర్శశబ్దములును
దదధిభూతంబు లధిదైవతములు సూర్య
జలమహీవాయుదిశ లండ్రు శాస్త్రవిదులు. 90

క. మన మధ్యాత్మము దానికి, ననఘా మంతవ్య మందు రధిభూతము చం
ద్రుని నధిదైవతముగ బుధ, జనములు సెప్పుదురు శ్రుతివచఃప్రతిపత్తిన్. 91

తే. బుద్ధి యధ్యాత్మ మనఁ జనుభూపవర్య, దాని కధిభూత మండ్రు బోద్ధవ్యమైన
దానిఁ బోల్చుతదీయాధిదైవతంబు, వినుము క్షేత్రజ్ఞుఁ డని చెప్పు వేదచయము.

క. ఆరయ నధ్యాత్మ మహం, కారం బధిభూతనామకం బభిమానం
బారూఢయశఃపరమో, దారా [1]రుద్రుఁ డధిదైవతం బన నెగడున్. 93

తే. ధరణివల్లభ చిత్త మధ్యాత్మ మనఁగఁ, బరఁగుఁ జేతయితవ్యంబు భావితాత్మ

1 'బుద్ధి యధిదైవతం' బని మూలము.

లై నమహనీయులధిభూతమంద్రుబ్రహ్మా, మంచితాధిదై వతమును నాగమములు.

వ. అని చెప్పి ప్రకృతిపురుషప్రకారంబులు వినుట మనోనిర్వికారత్వకారణం బగు నసుపలుకు వలికి యి ట్లనియె. 95

క. ప్రకృతి దనయిచ్చఁ గ్రీడా, ర్థకముగ సత్త్వాదిగుణవితానము నానా
వికృతులఁ బొందింప నసం, ఖ్యకవిధ మై పరఁగు చుండునది మనుజేంద్రా. 96

క. దీపమున ననేకము లగు, దీపములు పరంపరానుదీప్తాకృతు లై
వ్యాపించుచందమున గుణ, రూపంబులఁ బరపుఁ బ్రకృతి రోషవిదూరా. 97

సీ. సత్త్వగుణంబులు సంతోష మానంద మారోగ్య మక్రోధ మార్జవంబు
శుద్ధి ప్రకాశత సుస్థిరత్వ మహింస నిర్మలశ్రద్ధ వినీతి లజ్జ
సత్యంబు శౌచంబు సనుత యాచారం బకార్పణ్యపై శున్యకామవృత్తి
విను రజోగుణములు విగ్రహదర్పాభిమానకామక్రోధమత్సరములు

ఆ. కరుణ లేమి భోగకాంక్ష యహంకార, ముస్మలిక తమోగుణమ్ము లప్ర
కాశమోహబహుతరాశనవాదప్ర, మాద [1]మాఢ్యమరణ ఖేదనములు. 98

క. ప్రకృతికిని గుణములం గొని, యకలంకుం డై నయంతరాత్ముని వేవే
ల్వికృతులఁ బొందించుట వా, యక కలుగుం దత్స్వభావ మది యరయంగన్.

క. పురుషుఁడు చైతన్యాత్ముఁడు, నరనాయక ప్రకృతి చేతనారహిత జగ
ద్ధురఁ బురుషునివెలుఁగునఁ దా,ధరియించుం బురుషుఁ దిగుచుఁ దనమెయిఁదిగ [గన్.

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశస్థితిఁ గేవలపుణ్యమిశ్రకా
రిత్వవిరుద్ధకర్మములఁ బ్రేరిత మై కను నూర్ధ్వలోకసే
విత్వము మానుషత్వపశవీకలనంబును రౌరవంబు నా
తత్త్వము దన్నెఱుంగమి ప్రధానముచేఁతల నావహిల్లినన్. 101

క. తను నెఱిఁగిన నవ్యక్తము, [2]చనవునఁ బోఁ డాత్మఁ డజరశాశ్వతవిగతాం
జనవిమలాచ్యుతపదముం, గని యక్షరుఁ డగు నిజప్రకాశస్థిరతన్. 102

వ. అనిన విని జనకపతి యమ్మునిపతితో ననాదినిధనంబులునమూర్తంబులు నచలం బులు నగ్రాహ్యంబులు నగుపురుషప్రకృతితత్త్వంబులయం దొక్కటి సచేతనం బై యుండఁ దక్కినయది చేతనారహితం బగుటకుం గతం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 103

క. సగుణం బగుణం బగునే, యగుణము సగుణ మగు నెట్టు లవ్యక్తము ని
త్యగుణసమవేత మై జడ,త గలిగి యుండంగఁ బురుషధర్మము గలదే. 104

క. పురుషునికలరూ పెఱిఁగెడు, పరిబోధము లేక యుండుఁ బ్రకృతికిఁ బ్రకృతిం
బురుషుఁ డెఱుంగును దనకుం, బరంబు లేదనియుఁ గిను శుభస్థిరదృష్టిన్.105

క. కావునఁ బ్రకృతి యచేతన, భూవల్లభ చేతనుండు పురుషుఁడు సమ్య

---

[1] మాంద్య. [2] చనవులఁ.

గ్భావన యలవడినమునీం, ద్రానలి యిమ్మెయి సునిశ్చయంబుగఁ బలుకున్. 106

వ. అని వెండియు. 107

ఆ. తాను బ్రకృతిఁ బ్రకృతి దనయందు నిల్చుని,ల్చినను దాన వికృతిఁ జెంద కుండుఁ
బురుషుఁ డుదకమత్స్యముల యుదుంబరమశ, కములసంగమంబుకరణి గలుగ.

ఆ. జలముఁ గదిసి యుండ జలముచే నార్ద్రంబు, గాక యుండునట్టి కమలదళము
భంగి నంతరాత్మ ప్రకృతిఁ బొందియును ద, ద్వికృతిఁ బొంద కుండు వీతదోష.

వ. ఇది సాంఖ్యానుభవంబు యోగంబు తెఱం గెఱింగించెద. 110

క. విను సాంఖ్యసమజ్ఞానం, బును యోగసమానబలము భూవర లే వెం
దును నవి రెండును వేఱుగఁ, గను బాలిశుఁ డొక్క తెరువకా [1]నేఁ గందున్.

క. జననాథ మనోధారణ, యును బ్రాణాయామవిధియు నుపయోగ్యము లై
చను నిర్గుణమును సగుణం, బును నసఁగా రెండుతంత్రములు యోగమునన్.

క. ప్రాణాయామము గ్రమమునఁ, బ్రాణోత్పీడనము గానిభంగి నడుపుచుఁ
ఘోణాగ్రస్థితి విమయ, శ్రేణి దొఱఁగి యుండి యోగసిద్ధతఁ బడయున్. 113

వ. ఎట్లంటేని. 114

తే. కరము నియతుఁడై కొంతేసికాలముల శ, రీరధర్మావిరోధిగా రేయుఁ బగలుఁ
బ్రాణసంయమనము నడపంగ వలయు, దానచిత్తంబుఁ దనువు శుద్ధతవహించు.

వ. అది [2]సిద్ధత్వసంపదకు మూలం బిది సగుణతంత్రంబు తెఱంగు నిర్గుణతంత్రప్ర
కారం బెఱింగించెద. 116

తే. ఇంద్రియంబులుమనమునందివురఁ జేసి, మనసుఁదిగిచి యహంకారమునఁనడంచి
బుద్ధిలోన నహంకృతిఁ బుచ్చి బుద్ధి, ప్రకృతిఁ గలపదధ్యానతత్పరతగలుగు. 117

క. ధ్యానైకతత్పరాత్ముఁడు, గానఁ బడయు నజరు నిర్వికల్పు విమలు ని
త్యానందసత్యశుద్ధ, జ్ఞానమయుం బరము నచలు శాశ్వతుని శివున్. 118

చ. ఉదితసమగ్రబోధుఁ డగు యోగికి నిశ్చలదీపరూపసం
పద సుఖసుప్తుభంగి ఘనపంక్తులు లేనివియత్తలంబు నొ
ప్పిద మొదవుం దరంగములపెల్లునఁ దాఁ జలితంబు గానివా
ర్ధిదశ నతం డకంపుఁ డగు ధీపరివృత్తులు గల్గె నేనియున్. 119

క. భేరీశంఖాదికనా, నారవములు వోడమెనేని నాతఁడు దానం
గారింపఁబడఁడు వీతవి, కారస్థితిఁ బోలిచి యుండు గగనముభంగిన్. 120

క. తేనియకుండఁ గొనుచు సో, పానము లేముఱుట లేక ప్రాఁకినక్రియ నా
త్మానందరసం బొకకణ, మైనఁ జలుక నీక తుదికి నాతం డెక్కున్. 121

క. అనఘ యిది యోగపథ మిం, దనలసుఁడై చనఁగఁ జాలునతఁడు కృతార్థుం
డనితరసులభపదప్రా, ప్తినిరూఢుఁ డనామయుం డభిష్టుతుఁ డెందున్. 122

1 నే మందున్. 2 శుద్ధత్వ.

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 123

సీ. నరనాథ యుత్క్రమణప్రదేశంబులు పాద జంఘా జాను పాయు గుహ్య
ములు నూరు పార్శ్వనాభులు బాహువక్షోగళానన శ్రోత్రనాసాంబకములు
భ్రూఫాల మస్తకంబులు నోలి విష్ణుండు వసుసాధ్య మిత్రులు వసుధయును బ్ర
జాపతి మఘ దిందు సంక్రందనస్థానులును నరుం డనునుహోమునియు విశ్వ

తే. దేవదిగ్గంధవహులును బావకుండు, నశ్వి పితృ శతానందులు నందు వెలుఁగు
చంద్రహ్రాస్మయపవనక్రమోత్క్రమముల, నొందునద్దైవతంబుల యోగివరుఁడు

—— యాజ్ఞవల్క్యుఁడు జనకునితో మరణసూచకములఁ జెప్పుట. ——

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లను నరిష్టంబుల తెఱం గెఱుంగ వలయుం గావున నెఱిం
గించెద నాకర్ణింపుము. 125

సీ. ధ్రువమండలమున నరుంధతిఁ గనుశక్తి గంటికిఁ గలుగంగఁ గానకున్న
ముక్కునవలపటఁ జెక్కు వాసినయట్లు దోఁచినఁ బూర్ణచంద్రుండు మలినుఁ
డై కాన వచ్చిన నాయువు సంవత్సరంబునఁ గడచను రాజముఖ్య
కాంతి దొల్లిటియట్లు గాక యంతకు నెక్కుడైనను గడుఁ జేష్ట నల్లు ప్రజ్ఞ

తే. క్రొత్తగాఁ బెద్దయైనను గొంచెమైన, నాఱు నెలల మరణదశయగుట గలుగు
నిందునుంకలమున రవియందు నడుమఁ, దెఱపిగాంచినఁ దెగు నేడుదినసములకు.

క. విను గుడిలో నున్నసమయమున సురభిద్రవ్యములను బోల వల్చుట గ
ల్గిన నాఱుదినసములఁ గల్గును మృత్యుసమాగమంబు గుణరత్ననిధీ. 127

తే. ముక్కు వ్రాలుట కర్ణముల్ మొగ్గఁబడుట
రదనవైవర్ణ్య ముత్క్షివిరాగభావ
మంగ మతికృష్ణ మగు టుల్ల మదరఁ జెడుట
సూచకములు సద్యోమృత్యుగోచరతకు. 128

తే. కారణము లేక దాపలికను ద్రవించు, నెత్తిచక్కటి ధూమంబు నెగయు నపుడ
మరణదశయావహిల్లెడుమానవునకు, జనకనృప యివి బ్రహ్మ సెప్పినవిధములు.

క. విను యోగివరుఁ డరిష్టము, కనుఁగొని యనిశమును యోగగతియుతసాంఖ్యం
బనపాయత నడపుచు నాత్మునిఁ బరముం జేర్చి కాలముం గబళించున్. 130

వ. ఇవ్విధమున నతండు. 131

ఆ. కాలకబళనైకశీలుఁ డై మృత్యువు, గెలిచి శాశ్వతము నచలము శివము
నచ్యుతము ననామయము నమృతము నవ్యయంబు నగుపదంబునందు నిలుచు.

వ. అని పలికి యాజ్ఞవల్క్యమునీశ్వరుండు జనకజనేశ్వరుతోఁ బరంబు దేటపడుపు
మని నీ వడిగి తా ప్రశ్నంబు సూక్ష్మం బుత్తరం బవహితుండ వయి విను మని
యిట్లనియె. 133

సీ. మహనీయతపమున మార్తాండు నాకుఁ బ్రసన్నుఁగాఁ జేసితి సదయదృష్టి
ననుఁ జూచి యద్దేవుఁ డనఘ వరంబు నీ కిచ్చెద నీకోర్కి యెద్ది సెప్పు
మనవుడుఁ బ్రణతుండ నై యజుస్సంప్రాప్తి గోరెద ననిన నవ్వారిజాప్తుఁ
డట్లని వాగ్దేవి నావహించెద వివృతంబుగాఁ జేయు మాస్యంబు విప్ర
తే. యనియె నవ్వచనము విని యాననమ్ము
సంతసమున విచ్చితి సరస్వతియు నాదు
తనువుఁ జొచ్చెఁ బదంపడి దాహ మొంది
తన్ను నెఱుఁగక వెగ డొందు నన్ను నినుఁడు. 131

క. కనుఁగొని యించుక సేపున, దనువడు నని పలికెఁ బిదపఁ దనువడుటయునుం
[1]బనుపడియె నప్పు డద్దే,వునివదనాబ్జమున నాచెవుల కింపారన్. 135

క. భూసురవర వేదము ప్రతి, భాసిల్లుచు సంతతప్రపత్తి గలుగు ను
ల్లాసంబు బుద్ధి నొందు స,మాసన్నంబు లగు సాంఖ్యమతయోగంబుల్. 136

ఆ. యోగసాంఖ్యసిద్ధి నొందు నిష్టావాప్తి, ననుము సన్మదమున ననుమృదూక్తు
లుద్భవించె మోద ముక్కుట మయ్యె నా, కమృతవృష్టిఁ దోఁగినట్టులైతి. 137

వ. తదనంతరంబ యద్దేవుం డస్తాచలంబువలని కరిగె నేనుం బరమానందకందళిత మనస్కుండ నగుచు మందిరంబున కేతెంచి సరస్వతిం దలంచుచున్నంత.

క. వినుము వినుతస్వరవ్యం,జనభూషిత యగ్రభాగసంస్ఫురదోంకా
ర నితాంతహృద్యసుధుగ,ర్భ నిజాకృతి విశదముగ సరస్వతి దోఁచెన్. 139

విశ్వావసునకు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డుపదేశించినతత్త్వప్రకారము.

వ. తోఁచిన నత్యంతభక్తిం బ్రపత్తిసేసి సూర్యప్రసాదలబ్ధయుఁ బంచదశశాఖాసమన్వితయు నిఖిలోత్తరసంహితయు నగునయ్యజుర్వచోమూర్తి ధరియించి శిష్యులం బరిగ్రహించి వారల నధ్యయనంబు సేయించుచు నివ్వాఙ్మయబ్రహ్మంబునందు వేదితవ్యం బెయ్యదియో యని విచారింప విరోచనుమహానుభావంబునం జేసి యోగసాంఖ్యరూపోపాయప్రకారంబు దోఁచెఁ బదంపడి తదుపేయం బగు వేదవేద్యంబును నద్దేవునికరుణావిశేషంబునం బ్రతిభాసించెఁ గొండొకకాలంబునకు విశ్వావసుం డనుగంధర్వేశ్వరుండు నాకడకుం జనుదెంచి తన్నెఱింగించి యేను జేయునతిథిపూజనం బత్యాదరంబునం గైకొని విశ్వావిశ్వంబులు మిత్రావరుణులు జ్ఞానజ్ఞేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులు విద్యావిద్యలు వేద్యావేద్యంబులుం జలాచలంబులు ననునవి వేదోదితంబులు వానిం దేటపఱుపవేయనియడిగిన నవహితుండనై వినుమనిపలికి విశ్వంబు [2]భూతభవ్యభవత్కారంబగు వ్యక్తం బవ్యక్తనామప్రకృతియ విశ్వంబు నిర్గుణుండగుపురుషుండు మిత్రావరుణులు పురుషప్రకృతులు జ్ఞానజ్ఞేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులును

1 వినఁబడియె. 2 భూతభవ్యభయంకరం.

బ్రకృతిపురుషుల కా నెఱుంగుము విద్యావిద్యా వేద్యావేద్యా చలాచలంబు లను శబ్దంబులు వరుసం బురుషునకుం బ్రకృతికిని వాచకంబు లని చెప్పి వెండియు నిట్లంటి. 140

ఆ. అజము లవ్రణంబు లక్షయంబు లతీంద్రి, యములు ప్రకృతిపురుషులనఁగఁబరఁగు
రెండుతత్త్వములు నఖండస్వరూపతఁ బొంది, నపుడు ప్రకృతి పురుషునట్లు కాన.

వ. అని తెలిపి మఱియును. 142

క. విను వేదవేద్యము నెఱుం, గనియాతఁడు వేదపాఠకలనంబు సుధీ
ధన వేదభారవహనం, బనఁ జను నింతియ నిరర్థకాయాసం బై. 143

ఆ. క్షరము నక్షరంబుఁ గానంగఁ బోలు వే, దార్థచింతనమున నమ్మిథునము
నందుఁ బూర్వ మురివి యపరంబు సేపట్టి, నిలువ వలయు నధికనిష్ఠ గలిగి.

తే. అక్షరం బగుపంచవింశాఖ్యతత్త్వ, తత్పరత నున్నఁ గేవలత్వము ఘటిల్లు
వినుము కేవలత్వమున షడ్వింశదర్శ,నంబు పురుషున కావది తన్మయతఁ గలుగు.

క. పురుషుని నవ్యక్తము రెం, డురూపులుగఁ జూచు టొప్పెడు తెఱం గతఁడుం
బురుషోత్తముండు నరయఁగ, నిరువురుగా రతఁడ యాతఁ డిది నిజము సుమీ.

క. పురుషోత్తమషడ్వింశక, పరమేశ్వరనామకములు పరఁగును విను మా
పరమునకు నదియ నిష్కళ, నిరంజనానందబోధనిత్యం బనఘా. 147

వ. అని చెప్పిన విశ్వావసుండు పంచవింశకతత్త్వంబునకుం బరంబు గలుగుటయు నది రూపింప నేకం బగుటయు నారద జైగీషవ్య దేవల కపిల శుక సుమంతు పైల్యాదు లైన పరమమునిగోష్ఠీవిశేషంబుల విందు వినినను నిస్సంశయం బగుబోధం బుదితంబు గామి ని న్నాశ్రయించితి నీవు సంయమిలోక సురలోక బ్రహ్మలోకప్రఖ్యాత ప్రజ్ఞానసంభావనీయుండవు మదీయసందేహాపనయంబు సేయవే యనుటయు నాదరాయత్తచిత్తుండ నై. 148

క. మునిగోష్ఠివలనికొఱఁత యె, విను భవదీయాంతరంగవృత్తి కలుష మై
నిను సంశయాత్మునింగా, నొనరించుచు నున్నయది సముజ్జ్వలతేజా. 149

వ. ప్రసన్నైకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని యి ట్లంటి. 150

క. పురుషున కవ్యక్తపరి, స్ఫురణ శబలవృత్తి గలుగఁ బోయిన నతనిం
బురుషోత్తముఁ డనరు జనన, మరణాదివికారయుక్తి మా టయి యజ్ఞుల్. 151

వ. అని వెండియు. 152

తే. ప్రకృతి పురుషునిఁ గానదు ప్రకృతిఁ గనుచు
నునికిఁ బురుషుండు పరమునిఁ గనుట లేక
యుండుఁ గనుఁ దద్ద్వయముఁ బరముండు పరమ
[1]వీక్షణము పురుషున కగువెరవు వినుము. 153

---

1 వేక్షణము.

క. స్నేహసహవాసములు స,మ్మోహము దలకొలుపఁ గాలమున మునుఁగుచు గా
ఢాహంకారనుసత్వము, లీహఁ బెనుపఁ బ్రకృతిఁ బురుషుఁ డే నను చుండున్.

క. అది లెస్సగ విడిచి ప్రకృతి, కుపకనిభాకలనమును ఝుషోపమ దనకుం
బదిలుఁ డయి చూడ నేర్చిన, విదితం బగు దానితోడి వేఱ్పా టనఘా. 155

ఆ. ప్రకృతి దొఱఁగి తన్నుఁ దన్నుఁ గాఁ జూచువి, వేకదృఢతఁ బంచవింశకుండు
సంగరహిత మైనషడ్వింశపదము ని, స్సంశయముగఁ గాంచు వంశవర్య. 156

క. జననజరామృత్యుభయం,బున యోగసమేతసాంఖ్యముం దిరముగ నూఁ
దినయతులు నిర్మలత్వం,బునఁ బడయుదు [1]రప్పదంబుపొం దచలముగన్. 157

వ. అపునరావృత్తిపదం బగునప్పదంబు సూవె పరం బని చెప్పి వెండియు. 158

క. నెట్టన చూడమి నయ్యెడు, నట్టిది యొకచూపునం బరానందంబుల్
గట్టిగఁ జేయఁగ వికృతులు, పుట్టక పురుషుండు తత్ప్రబోధాత్ముఁ డగున్. 159

క. పురుషోత్తముండుఁ బురుషుఁడు, నిరువు రగుట గలదు గలిగెనేనియుఁ బురుషుం
బురుషోత్తమునందుఁ గలవు, వెరవున నేకత్వమహిమ విజ్ఞాత మగున్. 160

క. ఇది విజ్ఞానముకృత్యము, తుది విజ్ఞానాత్ముఁడు నగు దుర్లభము ప్రశాం
తిదశాహీనాత్ముల క,ప్పద మది మోక్షంబు మమత వాసినఁ గల్గున్. 161

వ. అని యుపదేశించిన విని విశ్వావసుండు ప్రమోదంబు నొంది పథ్యంబును
హితంబును నథ్యంబును నగు తెఱంగను గ్రహించితి భవదీయప్రసాదంబునం
గలంక దేఱి నిర్మలుండ నయితి నని పలికి సభక్తికంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబును
బ్రణామంబునుం జేసి నిజస్థానంబున కరిగె నని చెప్పి యాజ్ఞవల్క్యమునినా
థుండు జనకజననాథుతో వెండియు నిట్లనియె. 162

క. మానవపతిసత్తమ యిగా, జ్ఞానము బ్రహ్మాదిదివిజసంయమిచుత మె
వ్వానికి మోక్షంబునకుం, దాన తెరువు తెరువు లొండ్లు దలఁపం గలవే. 163

ఆ. జ్ఞానమువన కాని జన్మజరామృత్యు, వుల జయించునట్టియలఘుమోక్ష
పదము గల్గ నేర దది కారణముగ సు,జ్ఞాన మెల్లభంగి సాధ్యతమము. 164

క. గురుఁ డెవ్వఁ డైన నగు ని, వ్వెర వుపదేశించువాఁడ వేల్పుగ శ్రద్ధా
పరమతి గావలయు జనన,మరణంబులు శ్రద్ధ లేనిమనుజునిఁ బొదువున్. 165

క. విను మజ్ఞానంబునఁ గ,ర్మనిరూఢత గలుగు దాన మలఁగవు జననం
బును మరణము సమ్యగ్జ్ఞా,ననిత్యుఁ డగువాఁడు మోక్షణముఁ జుల్కఁగనున్.

క. ఈవెర వూఁదుము నృప నను, నీ వడిగినయంతయును వినిశ్చయకృతి సం
భావితముగాఁగఁ జెప్పితిఁ, బో విడువుము శోకమోహమును నిలుపు ధృతిన్.

క. అని చెప్పిన ముదితుం డై, జనకుఁడు శోకాదిభావసంగవిరహితం
బును బ్రహ్మధ్యానపరం,బును నగుచిత్తంబుతోడ ముదితుం డగుచున్. 168

1 రప్పరంబు.

వ. ఉండెం బాండవాగ్రజా యాజ్ఞవల్క్యముని వచనాక్రమంబునన యే నిమ్మహనీయజ్ఞానంబు నీ కుపదేశించితి నని చెప్పి భీష్ముండు పతనితో నీ విందుల తాత్పర్యంబు గలిగి యార్యగర్హితంబు లగుశోకమోహాదిప్రాకృతభావంబులం దొఱంగి సుఖి వగు మనిన విని యక్కౌంతేయాగ్రజుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై యగ్గాంగేయునకుం బ్రణమిల్లి గృహస్థధర్మంబు పరిత్యజింపక మోక్షంబు వడయుట గలుగ నోపునే మదీయచిత్తంబు సంశయాయత్తం బగుచుండు నిక్కాలుష్యంబు వాపవే యని యభ్యర్థించిన నతండు జనకసులభాసంవాదం బను నితిహాసంబు గలుగు దాన నేతత్సంశయంబు వాయు దానిం జెప్పెద వినుమని పలికి యతని కిట్లనియె. 169

భీష్ముండు ధర్మరాజునకు జనకసులభాసంవాదంబు చెప్పుట.

క. సులభాభిధాన యగునొక, లలన విపులయోగధర్మలంపటు జనకుం
గెలన విని యతనిబోధము, కొలఁది పరీక్షింపఁ దనకుఁ గోర్కి వొడమినన్.

వ. నియమాచరణకృశం బగుశరీరంబు యోగప్రభావంబున డాఁచి సుందరసుకుమారం బగునాకారంబు వహించి జనకుం గాంచి భిక్షుప్రవృత్తత్వసూచకంబు లగువచనంబు లుపన్యసించిన నతం డాసనపాద్యార్ఘ్యార్చనంబు లాచరించి మహనీయం బగుభోజనం బొనర్చిన సంతృప్తిం బొంది యవ్విదేహపతికి నాసన్నం బగునుచితాసనంబున నాసీన యై యుండి యాతండు ముక్తుం [1]డగుగామి గనికొనుతలంపున నిజానుభావంబున నతనిచిత్తంబు ప్రవేశించి మారవికారంబు భావించి. 171

క. తనలోచనదీప్తుల న, మ్మనుజపతిమొగంబునందు నుల్లడిగొనఁ జే
సిన నమ్మహాత్ముఁ డప్పు, డన్నయనతలఁ బెట్టిఁగి జనితమందస్మితుఁ డై. 172

ఆ. ఎచటనుండి యెచటి కేఁగెద వెవ్వరి, దాన వేమి వెంటఁ దగిలి నడతు
సుదతి నాకుఁ జెప్పు మది యట్టు లుండె నా, మాట లీవు విను సమాదరమున.

సీ. పంచశిఖుం డనుపరమమునీశ్వరుశిష్యుండ నతనిచే శిక్షితంబు
గమలాక్షి సాంఖ్యయోగక్షితిపాలనంబులఁ ద్రివిధం బగు మోక్షధర్మ
మట్లు గావున సంశయము లేక ముక్తకామస్థితి నమ్మూఁడు మార్గములను
నడచి పరంబున కెడపడ కుండుదు ముక్తి వైరాగ్యైకమూల సూవె

తే. విను విరక్తి దృఢజ్ఞాన జనిత గాన, దీపితజ్ఞానమున విరక్తియు ధరింపఁ
బడిన బుద్ధి నిర్ద్వంద్వతఁ బరఁగు నింటి, యందు నిల్చి నిస్సంగుఁడ నై చరింతు.

క. వనితా చందనమునఁ బూసినఁ గత్తిని వ్రేసినను సుచిత్తత నా క
జ్జను లిరువురయందును సరి, కనకము లోష్టమును సమముగాఁ గనుఁగొందున్.

తే. జ్ఞానమును గర్మమును రెంటిసంగమంబు, నిష్ఠలుగ మోక్షవిదులు వర్ణింతు రాత్మ
శాస్త్రములుగని మద్గురుశాసనంబు, సుగమపథము తృతీయంబు సూవె యబల.

1 డగుటయుం గామియు.

ఆ. కీడు గని యొకండు గృహధర్మ ముడిగి స, మాశ్రయించు నాశ్రమాంతరంబు
దాన సంగ ముడుగఁ గానేర దది యొల్ల, మియును వలపుగాన మీననయన.
క. దండముఁ గాషాయంబును, ముండితయుఁ గమండలువును మోక్ష మొసఁగ వె
ట్లం జేని లింగములకు న,ఖండజ్ఞానప్రశస్త్వకలనము గలదే. 178
క. మగువా దుఃఖము శిథిలం, బగు నని లింగములు దాల్తు రమ్మెయి లే దె
[1]ట్లు గొడుగునందుం గావున, వగవఁగ మోక్షపదముగాఁ గవలయుఁ గొడుగున్.
ఆ. జ్ఞానమునన కాని మానిని లింగమా,త్రమున ముక్తి యగునె రాజ్యబంధ
రాగబంధనిఖిలభోగబంధములఁ బ్ర,జ్ఞాసిఁ దునిమినాఁడ నది గతముగ. 180
వ. ఇట్లు ముక్తుండనై యున్న నా యెడ ముక్తత్వాముక్తత్వంబు లారయ వేఁడి నచ్చి
మచ్చిత్తంబు మెత్తన చొచ్చి తదియ ప్రయోజనం బట్లుం గాక. 181
తే. బ్రాహ్మణివి యోగినివి పరభార్య వబల, [2]భర్త్రప్రోషితుఁ డేను నృపాలసుతుఁడ
వినుము గృహమేధి నాచారఘనుఁడ నిట్టి, నేను నీవు రమించుట నింద దేదె.
వ. స్వతంత్రవై నీవు చేసిన యీ యవినయంబున నెయ్యది వాటిల్లిన నది నీయంద
నిలుచుం గాక యని పలికి వెండియు. 183
క. నావలనిరాగముననే, నీ వి ట్లైతి నను గెల్వనిపుణతకుం గా
కీవెడమాయల నిప్పుడుఁ, బోవిడువవు యోగశక్తిపొలుపుకలిమినే. 184
క. నిను డాఁచి కుటిలభావం,బున దుష్టచరిత్రవైతి ముక్తుల తెఱఁగే
వనిత యిది యే బయలుపఱి, చిన నైనను మానవలదె చెన్నఁటిచూపుల్. 185
క. అని తనవైరాగ్యంబును, ఘనబోధముమహిమయుం బ్రకాశింప మనం
బున సరకుగొనక యి ట్లు,వ్వనితఁ బలికి యన్నరేంద్రవర్యుఁడు మఱియున్.
క. తను వొప్పెడునది యౌవన,మును నూతన మిట్టినీకుఁ బొలఁతీ యోగం
బున నిందచోరవ యెమ్మెయిఁ, బనుపడియెం జెపుమ దాఁపఁ బని లే దింకన్.
వ. అనుచు. 188
క. తను సరకుసేయ కి ట్లు, జ్జననాథుఁడు వలుక నవ్వచనములు దెలియన్
విని సులభ చతురముగ ని, ట్లను నించుక గొంకు లేక యవ్విభుతోడన్. 189
క. శ్రోతకుఁ దనకుం బ్రియ మగు, నేతెరువున నట్టిమెయి సమీరిత మైనం
జూ తగువాక్యం బది నృప, సూతీ వెఱపలుకు బాలిశులచొప్పరయన్. 190
వ. భవదీయవాక్యవైదగ్ధ్యం బట్లుండె నీవు నన్నెవ్వరిదాన వెచ్చటనుండి
వచ్చితని తొలుత నడిగితవహితుండవై వినుము చెప్పెద. 191

జనకుని ప్రశ్నంబులకు సులభ ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట.

క. విను పాంసూదకములచా, డ్పున జతుకాష్ఠములభంగి భూతంబులకున్
మనుజేంద్ర కలుగుఁ బొందా, పని నన్యోన్యసమధీనభావము గలదే. 192

1 ట్లుగఁ గోరఁ దగదు గావున, వగపను మోక్షదము గాఁగవలదే గోరన్. 2 భర్త్రుప్రోషిత వేను

ఆ. ఒక్కమేనియందె యుర్వీశ పంచభూ, తములు దశమితేంద్రియములు మనసు
బుద్ధియును బ్రధానమును గలవివియొక్క,డొకటియవియ యేలయొండుసెప్పు.
వ. నిక్కంబునకు నెవ్వరు నెవ్వరివారుం గామి దెలియవే యని పలికి వెండియు.
తే. సకలలోకములను సదశ్వంబుకరణి, ధావనము సేయుచుండుఁ బ్రధాన మింక
యెఱిఁగి జననాథ యెవ్వరినెచట నుండు, వారలనువారమన్నాటవలనుసెప్పుమ
తే. నీవు నీయందు నినుఁగను నెఱియయొరుల, యందుఁగానంగవలవదేమధిపతన్ను
నొరుల నొక్కటిగాఁజూచుపురుషుఁడెచట,మీరలుండుదు రెవ్వరి వారలనునె.
తే. అరులు మిత్త్రు లుదాసీను లనుచు సంధి, విగ్రహాది షడ్గుణములవెరవు లోకరుఁ
డలవరించుచువిజయంబునానపడుచు,నుండునమ్ముక్తి తెఱఁగిటులున్నెయరయ.
ఉ. కావున నీవు ముక్తుఁడవు గా విటు గాకయు నిన్ను ముక్తుఁగా
భూవర చూచె దిక్కలఁకబుద్ధులు సెప్పి తగం దొలంగఁగాఁ
ద్రోవఁగ బాడి [1]బంధులకు దుర్గతి వుట్టినయట్టినుస్తృ వా
రేవిధి నైన నుందు లిడి యెప్పటిబుద్ధి ఘటించుచాడ్పునన్. 198
వ. ఏ నెట్లు ముక్తుండఁ గా నం లేని విను మింకనుం జెప్పెద. 199
సీ. వర్గత్రయంబునవలనను సప్తాంగములయందుఁ జిత్తంబు మెలఁగుచుండ
రాజులు మజ్జనభోజననిద్రావసరములు లోనుగా జనులు సేయ
విజ్ఞాపనము విని యాజ్ఞాపనం బొనరించుచు మంత్రులఁ బ్రేమపాత్ర
తరుణులు నస్వతంత్రతఁ జేయ నర్థుల [2]కొసరితింపియు ధనగుప్తిమీఁది
తే. భరముఁ దమలో విరోధులై పట్టి మనసుఁ
జిక్కువఱుపంగఁ బెక్కండ్రు సిరికి నడుమఁ
బరిహరించుచు బహుదుఃఖపరులు నల్ప
సౌఖ్యులును నగు చునికి రాజ్యంబు తెఱఁగు. 200
వ. వారలు ముక్తులు గామి దెల్లం బది యట్లుండె నీకు విశేషించియు. 201
చ. సదయమనీషఁ బంచశిఖసంయమి మోక్షము దెల్పె నంటి నీ
హృదయము నాదుచొచ్చుటకు నెంతయు రోసితి ముక్తుచందమే
యిది నిరపేక్షుఁ డైనవిను మెయ్యది యెట్లయినం బ్రశాంతిసం
పద నొకయింతయుం గలఁగఁ బాఱక యుండెడి నిర్వికారుఁడై. 202
క. విను శూన్యస్థానంబున, నునికి యతికిఁ గృత్య మగుట నుర్వీశ్వర ము
క్తునిమానసంబు శూన్యం, బని చొచ్చితి ముక్తి లేమి నది నప్పయ్యెన్. 203
వ. అట్లుంగాక. 204
ఆ. కాలుఁ జేయు మొదలుగాఁ గలనాయంగ, కములలోన నిన్నుఁ గలయదొకటి
యేని రిత్త యిప్పు డేటికిఁ గటకటం, బడుచు నిట్లు దూరఁ బలికి తధిప. 205

1 బంధు లోకదుర్గతి...దా, రేవిధి, 2 కొసఁగి తిండియు ; కోసి తిండియు.

వ. అని యమాత్యులదిక్కు సూచి. 206

ఆ. వీరు పెద్దవారు వీరలు విన నిట్టి, తులువమాట లాడ దొరకుఁ దగునె
యెదిరిఁ దూలఁబుచ్చుటే మంచివెరవు గాం, ధైర్యహాని దలఁచుటెంపు లేదె. 207

క. వనితలపురుషులయెడఁ బుట్టినయది వెల్లివిరిసేఁత డిమ్మరితన మె
ట్టినికృష్టం బైనను ని,ష్పునికిఁ జొరఁడు దగునె యిది నృపాలసుతునకున్. 208

చ. బిసరుహపత్త్రలగ్నజలబిందువుచాడ్పున సంగవర్జితో
ల్లసనమునన్ వసించితి నిలావర నీమది నిట్టిదానిఁగాఁ
బొసఁగ నెఱుంగ వైతి నను బొంకగు పేర్పడియెన్ విముక్తిచో
ద్య సనయవృత్తి నీకు మునిపుంగవుచెప్పుట మాట లేటికిన్. 209

క. నీవు గృహధర్మపరతయుఁ, బోవిడిచితి నీకు మోక్షమును విదితము గా
దేవలనికిఁ గా కిట్లు ధ,రావర మిథ్యాప్రబోధరతుఁ డై తరయన్. 210

క. ముక్తులు ముక్తులఁ గలయుట, యుక్తమయదినభమునభమునొందు తెఱఁగు నీ
ముక్తత బొం కని దీనిని, సక్తతగా నీవు గనుట సాలదె తెలుపన్. 211

వ. సనమ్ము ముక్తులము గా కున్నను మనకు సాంగత్యంబు గలుగుట నింద్యంబు
గా దెట్లంటేని. 212

సీ. నిఖిలజనశ్రోత్రసుఖకరం బగుచరిత్రమునఁ బెం పారెడు ప్రథననృపతి
కులమునఁ బుట్టితి సులభ నా పేరు మత్పూర్వులు శతశృంగమునను ద్రోణ
మునను శక్రద్వారమున మహాధ్వరములు సేసిరి విను పాకశాసనుండు
దమపాలి కేతేరఁ దద్గోష్ఠిఁ బరమార్థచింత సేయుదురు భూకాంత యేను

తే. నాకు నెన యైనపురుషుండు లేకయునికి, మోక్షధర్మప్రవర్తనమునఁ జరింతుఁ
గాన నీచూచువర్ణసాంకర్య మస్మ,దీయసాంగత్యమున లేమి దెల్ల మరయ.

క. నను డాఁప నేల దానం, గనియెడునది గలదె ముక్తి గలదో లేదో
జనకున కరసెదఁ గా కని, చనుదెంచితిఁ దప్పె యది విచారింపంగన్. 214

క. అని యిట్లు పలుకుపలుకులు, విని పలుకక యున్నజనకవిభునాననముం
గనుఁగొని సులభ నగుచు ని, ట్లనియె నతనితోడఁ గౌరవాన్వయముఖ్యా.

తే. అగ్ని వెచ్చనో చల్లనో యని మనమునఁ, గరముసందియ మందుటగాదె నిన్ను
నధిప ముక్తుండవో కావో యనితలంచు,టది మదీయబాలిశభావమని తలంపు.

చ. జనవర నీసుభాషల నసత్య మొకండును లేదు నీవు స
న్మునిగణకీర్తనీయుఁడవు మోక్షము నీకఱచేతిలోనిదై
యునికి దృఢంబుగాఁ గనియు నొండొకచందము మాటలాడితిన్
నిను [1]నగుపింపఁగా వలసి నీదగుమన్నన శంక వాసినన్. 217

క. అవియెల్ల నసత్యంబుల, యవనీశ్వర యరయ వచ్చు టది యెక్కఁడు ని

1 అ. ప్ర. నగియింపఁగా.

క్కుఁవ మీయపరాధము భవ, దవింశసౌజన్యమగ్న మగుఁ గాక తగన్. 218

క. సులభానామము సంస్కృతి, పొల మొల్లక తిరుగుటయును భూలోకవరా
కలనూప నేఁటి కిచ్చుట, నిలిచెద నీవు మునిసేవనీయుఁడ వగుటన్. 219

తే. అనినఁదానునుసంత్రులుపవ్విభుండు,సులభఁగోనినూరెనాఁకెల్లనల యగోష్ఠిఁ
బ్రియము రెట్టింపన య్యోగినియునుదారు, నెమ్మి నొక్కఁడై యుండిరినృపవరేణ్య.

వ. మఱునాఁ డజ్జనపతి యనుమతిసేయ నమ్మహాభాగ నిజేచ్ఛం జనియె నని
చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు ప్రమోదాయత్తస్వాంతుం డయి శాంతనవుని
తో శుకుని కెవ్విధంబున వైరాగ్యంబు సొప్పడియెం జెప్పవే యనుటయు నతం
డా ధర్మసుతున కిట్లనియె. 221

—వేదవ్యాసుఁడు శుకున కుపదేశించిన వైరాగ్యప్రకారము.—

సీ. ప్రాకృతజనులవర్తనములవెంటఁ జిత్తమున జరామరణములకలిమి
దలఁపక యేమఱి మెలఁగెడుశుకుఁ జూచి విపులధర్మజ్ఞాననిపుణధిషణుఁ
డైనవేదవ్యాసుఁ డాతని కిట్లను మనసు నింద్రియములు మర్దితములు
గాఁ జేయు ముత్పథగాములు గా నీకు మక్రోధసత్యశమార్జవములుఁ

తే. దపము దమము నహింసయు ధర్మమునకు
నాకృతులు వీనిఁ బాలింపు మాఁకలియును
నీరునట్టును దగియెడునెటి నడంచి
దేవతాతిథిశేషోపజీవి వగుము. 222

క. సురువున నొనరించినపం, జరంబులో నున్నపులుఁగుచాడ్పున మేనం
బురుషవర జీవ ముండుట, పరికింపక యేమఱంగఁ బాడియె నీకున్. 223

తే. ఎన్నికొనుచుండఁ జనుచుండ నేండ్లు లివ్విధమున నాయువుదోడ్తోడఁదఱిఁగిజీవ
హాని వాటిల్లఁగాఁ బుత్త్ర యనవధాన, నిద్ర మోహితుఁడై యున్కి నీకుఁదగునె.

క. విను మాంసశోణితవివర్ధన మగునైహికమునందుఁ దత్పరులు పరం
బని యొకటి కలిమి దలఁపరు, నొనరు బుధులనూట నాస్తికులు వినయనిధీ.

తే. బుద్ధిమంతుల తెరువునఁ బోక యుత్ప
థప్రవస్తులనడచుపథంబునందుఁ
జనుట విను మప్పటికిఁ జూడఁ దనకుఁ జాల
నించి యుండు నాపద యొనరించుఁ బిదప. 226

చ. తనతనధర్మముల్ నడపి దానన సంతస మంది శాంతభా
[1]వనరతి నుండువారిఁ గని వారలచెప్పెడుధర్మవృత్తి ని
చ్చెనయుఁగ నూఁది సత్పథముఁ జెందుట కెక్కుడు పాత్త్రినాలి [2]ప్రు
వ్వెనయుఁ గాకు బంధకుఁ డవుం దన కజ్ఞుఁడు దాన [3]యమ్మెయిన్. 227

[1] వనిరతి. 2 పు,ర్వ్వన కెన గాకు. 3 యెమ్మెయిన్.

తే. అస్థిరేంద్రియసలిలమయంబుఁ గాము, రోషదారుణగ్రాహప్రదూషితంబు
నైనసంసారసాగర మతులధైర్య, పోతపాత్రిక నిస్తరింపుము కుమార. 228

క. కామాదిత్యక్తుఁడై నరుఁ, డేమఱి యుండంగ గొఱియ నెత్తెడుపులియు
ద్దామత మృత్యువు గొని చను, నామూఢునియట్లు గాకు మతులవివేకా. 229

తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభంబు దాని, నెట్టకేలకుఁ గని[1]కడ యెద్దుఁ జేయ
వలదె తపము దమంబు నిశ్చలవివేక, సంపదయునాఁది నరుఁడుదుస్సంగముడిగి.

క. విను విప్రశరీరము సుఖ,మున కే బహునియమదుఃఖముల నిహమునఁ జెం
దను నిత్యసౌఖ్యముం బర,మునఁ బొందను బుట్టెఁ గాక బోధప్రవణా. 231

క. బలితపుటురి గ్రామంబున, నిలుచుట యారజ్జు ద్రెవ్వ నీలిగి సుమతుల్
వెలుడి చని సుఖు లగుదు ర,వ్వల నెఱుఁగరు పడుదు రంద వత్స దురాత్ముల్.

తే. తాను దెగునేని బాంధవదారపుత్త్ర, మిత్త్రులనుసజ్జనంబు లేమిటికి విగత
చింతుఁడై గుహసొచ్చి [2]యశ్రాంతబుద్ధిఁ, దడవికాననంగవలవదె తన్నుఁ దాన.

తే. జరయు మరణంబుమృత్యునిజన్మమాది, గాఁగ వెనువెంటఁదగులు [3]నగ్గంబు వేచి
యెల్లి సేసెద ననక మే లిపుడ చేయు, తనయ వార్చునె మృత్యువుజనులపనులు.

ఆ. అశ్మశానగమను లంతియ చుట్టంబు, లగ్నిఁ గలపి మరలు నఖిల మైన
జ్ఞాతిజనము దీనిఁ జర్చింప కందఱు, యందు మమతఁ బెనుచు నజ్ఞుఁ డనఘ.

క. లోకము గాలముచే ని, ట్లాకులపడు చునికి గాంచి యధికధృతిని ధ
ర్మైకాంతతానిరూఢిం, గైకొని త్రోవంగ వలదె కాలవికృతులన్. 236

క. మానుషము దుర్లభము సో,పానం బగు నది విముక్తిపదము గనుటకుఁ
దానిఁ గని తొంటిచందము, లా నీక సముద్యమమునఁ బ్రాఁకఁగవలదే. 237

క. అనఘా తపోవనమునన, జననంబును మరణదశయు సంప్రాప్తము ల
య్యెనయేని వాఁడు ముక్తుఁడె, మనంబు బహుకామవికృతి మగ్నం బైనన్.

తే. భోగములు సంపరిత్యక్తములుగఁ జేసి, కేవలాంగుఁడై నిర్మలభావయుక్తిఁ
దపము గృహమున[4]నేనియుఁ దత్పరతఁ జ,రించి సంసారజలధిఁ దరించునరుఁడు.

క. విను దారపుత్త్రమిత్త్రులు, సనిరి కొడుక మున్ను చనినజన్మంబుల నీ
కును వారు వారలకు నీవును మఱుపుట్టువులఁ గొఱ యవుట గల్గెనొకో. 240

ఆ. ఏన కలను నాకు నెవ్వరివానిఁ గా, నాత్మఁ దలఁతు నన్ను నట్టివాని
నెంచుఁ గానఁ గాన యెవ్వరివాఁడను, గా నసంగ వలదె మానసీయ. 241

క. దారాపేక్షం గష్ట, ప్రారంభముఁ బూని యిహమునందుఁ బరమునఁ
వారని సంక్లేశంబుల, గూరు నరుఁడు దానిఁ జేయ గొనకొండ్రె బుధుల్.

చ. ధన మది యేల భోగమును దానము లే దగు నేని శత్త్రుమ
ర్దన మొనరింపఁ డేని బలదర్పము లేల సధర్మవృత్తికిన్

---

1 కరమేదఁజేయ. 2 నిశ్చింతబుద్ధి. 3 నంగంబు. 4 నేనిఁ దత్పరత నాచ.

గొనకొనఁ జేని విన్కి మునికుంజర యేల జితేంద్రియుండు గాఁ
డనఁ జను నేని నాత్మవిధ మారయు [1]నాక్రమ మేల చెప్పుమా. 243

క. అని యి ట్లుపదేశించిన, విని శుకుఁడు విముక్తిమార్గవిదుఁడై చనియెఁ
జనకుఁ దొఱఁగి నిశ్చలదీప్తని భాత్ముం డగుచుఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 244

క. అనిన విని దేవతటినీ, తనయునితోఁ బాండురాజతనయాగ్రజుఁ డి
ట్లనుఁ బ్రీతియు వినయము నాననమునఁ దళుకొత్త నరతనయవంశవరా. 245

—భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు శుకునిజన్మప్రకారంబు సెప్పుట—

వ. కృష్ణద్వైపాయనపుత్త్రుం డనుమాత్రయ కాని శుకునిజన్మంబు తెఱంగును నతని
తల్లిని నతండు బాల్యంబున మహానుభావుం డగుటకుం గతంబును నతండు సిద్ధి
వొందినభంగియు నెఱుంగ నవి యెల్ల నెఱిఁగింపుము. 246

సీ. అనవుడు నతఁ డిట్టు లను నాతనికిఁ గర్ణికారవనం బనఁ గలదు మేరు
తటమున నం దద్రితనయయుఁ దానును బశుపతి లీలమైఁ బ్రమథగణము
గొలువ నుండఁ దనూజుఁ గోరి వేదవ్యాస సంయమి తత్ప్రదేశమున యోగ
బల మూర్జితముగఁ దపం బొనరించె యోగమునకు రాజసూయములు నశ్వ

ఆ. మేధములును నపరిమితము లైనను సరి, గావు సూవె వినుము కౌరవేంద్ర
తత్తపోవిశిష్టతకు మెచ్చి శివుఁడు ప్ర, త్యక్షమై యభీష్ట మడుగు మనిన. 247

వ. అమ్మునీశ్వరుండు భక్తిసంభ్రమభరితుం డగుచు దండప్రణామంబు సేసి. 248

క. జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్త్రు నాకొనఁగంగా
వలయు ననుడు నిచ్చితి నని, పలికి చనియె నమ్మహాకృపామూర్తి నృపా. 249

వ. ఇట్లు లబ్ధవరుం డగుచు సత్యవతీసుతుం డగ్నికార్యపరుండై యరణి వుచ్చికొని
మథింపం దొడంగిన ఘృతాచి యనునప్సరోవనిత లోచనగోచరం బగుటయుఁ
దానును గామగోచరత్వంబు నొందిన నయ్యిందువదన యమ్ముని తెఱంగెఱింగి
వంచనం జిలుక యయియుండె నతండును ధైర్యం బవలంబించి యరణికార్య
ప్రవణుండై యుండం బ్రబలుం డగునంగజునిచేఁ దప్సరోరూపాతిశయాసక్త
చిత్తుండై నయాసంయమిశుక్లం బయ్యరణియందుఁ బడియె నవ్విప్రుండు [2]నిర్వి
శంకం బగునంతఃకరణంబుతో నరణిమథనం బొనరించిన. 250

తే. అయ్యరణిఁ బుట్టి జనకసమాకృతియును
భూరికాంతియు వెలుఁగంగఁ బొలిచె శుకుఁడు
యాగకాలనుసంభృతహవిరవాప్తి
మహితతేజస్కుఁ డగుహుతవహునిమాడ్కి. 251

సీ. అపుడు మందాకిని సాకార యై వచ్చి మంగళస్నానసమన్వితుఁడుగ
నొనరించె నాకసంబుననుండి పడియెఁ గృష్ణాజినదండంబు లతనియెదుర

1 నాగ్రహ మేల. 2 నిర్వికారం బగు.

దివ్యదుందుభులును దేవాంగనాగానములును వీతెంచె నద్భుతము గాఁగఁ
గుసుమవర్షంబులు గురిసె నింద్రాదిదేవతలు గారవమున వచ్చి రంబి
తే. కాసమేతుఁడై యేతెంచి కామవైరి, యతని నుపనీతుఁ గావించె నమరనాథుఁ
డుజ్జ్వలంపుఁగమండలువొసఁగె నిచ్చి,రమరులెన్నండు మాయనియంబరములు.
క. మృగపక్షిసమూహము లా,దిగఁ గల్గుచరాచరముల దివ్యప్రభవుం
డగుశుకునిపుట్టువర్పెం, బ్రగాఢతమసంప్రమోదభరితంబులు గాన్. 253
క. జనియించినమాత్రన యమ్మునిపకిశోరమును వేదములు వొందెను ద
జ్జనకుని మునుపొందినతెఱఁగున నబ్బాలుఁడు నరించె గురుఁడుగ ధిషణున్.
వ. ఆచారపరిపాటి యవలంబించి యి ట్లుపాధ్యాయవరణంబు సేసి. 255
తే. అతఁడు సదివింప వేదవేదాంగధర్మ
శాస్త్రరాజనీత్యాదికసకలవిద్య
లును గ్రమంబునఁ జదివి యమ్మునికుమారుఁ
డచ్చటన యుండె వ్రతచర్యలందుఁ దగిలి. 256
వ. దేవతలకు లోనుగా మంత్రణీయుండును మాననీయుండును నగుచు నట్లుండు
నయ్యారణేయుండు నిజాశ్రమంబున నున్నతండ్రిపాలికిం జనుదెంచి తదనుసరణ
ప్రక్రియం బ్రవర్తించు నెడ నచ్చెరువం జరియించుమునికుమారులతోడియాట
లు మరిగి లోకంబుతోడిపాటిదై యాత్మానుసంధానంబు సేయ లేక మెలంగు
చున్నంజూచి యాసత్యవతీసుతుండు సాంఖ్యయోగశాస్త్రంబు లతనికి నధిగతం
బులు గావించె మఱియు దేహంబునం వలియహంకారంబంతయు బంధులవలని
మమతయుం బాయునట్టివాక్యంబు లుపదేశించె దానం బ్రబోధం బుదయిం
చుటం జేసి యమ్మహామతికి బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్యవానప్రస్థధర్మంబు లనునాశ్ర
మంబులు మూఁటను బుద్ధిరమింపదయ్యె నయ్యుపరమపరుం డప్పారాశర్యుతో
మోక్షప్రదం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు. 257
ఆ. అతఁడు మోక్షదర్శి యగుట నిరూపించి, యమ్మహామునీంద్రుఁ డతనితోడ
వత్స కానఁ బొమ్ము వైదేహుఁ డగుజన, కక్షితీశువినయగౌరవమున. 258
క. గగనంబునఁ జను టుడుగుము, తగంగఁ బాదప్రచారితన చను మిథిలా
నగరమునకు నమ్మునిమా,న్యగుణుం గను మోక్షధర్మ మతఁ డెఱిఁగించున్.
క. ఆరాజన్యునెడ నహం, [1]కారిత మమకారితయును గర్తవ్యముగా
దేరికి నైనను బూజ్యుం, డారయ నాతఁడు వినీతియు తగుం జుమ్మీ. 260
ఆ. అనిన నట్లకాక యని మేరుముఖనగం,బులు ననేకనదులుఁ బలుదెఱఁగుల
దేశములను వివిధతీర్థంబులును జూల్కఁ, గడచి వచ్చె భరతఖండమునకు. 261
వ. వచ్చునప్పు డెయ్యెడ నేపదార్థంబులఁ జూచినం జూడనివాఁడపోలె వచ్చె నిట్లు

1 కారము మమకారరహితకర్తవ్య.

వచ్చి విదేహజనపదంబు సొచ్చి మిథిలాపురంబు నుపవనంబు డాసి చని తదీయ ప్రాకారద్వారదేశంబు సేరినసమయంబున. 262

ఆ. ద్వారపాలు రచట వారింప శాంతిమై, నూర కున్నఁ జూచి వారు వెఱచి
లోని కెఱుకచేసి లోఁగుచు వారు ద, న్ననుప నరిగె నృపగృహంబు సేర. 263

క. అచటఁ బ్రతిహారు లాఁగిన, నచలితశమవృత్తి నుండె నవ్వేత్రధరుల్
ప్రచలితమతులై యాతెఱఁ, గుచితంబుగఁ జెప్ప నృపతియుఁ బురోహితునిన్.

తే. అరయఁ బుత్తెంచె నాతఁడు నరిసి పోయి
నిజ మెఱింగింప భక్తివినీతిసంభ్ర
మములు ముప్పిరిగొనఁగ నమ్మనుజనాథుఁ
డఖిలమంత్రులు బుధులుఁ దో నరుగు దేర. 265

చ. శిరమున నర్ఘ్యపాత్ర గొని చెచ్చెర వచ్చి ప్రియం బెలర్ప న
గ్గురుసుతుఁ గాంచి యంతిపురికోటకు లోనగు నొక్కసౌమ్యమం
దిరమున కమ్మునిం గొనుచు దేవసమప్రతిపత్తి నేఁగి ర
త్నరుచిరకాంచనాసనమునం దగ నుంచి సునీతపాద్యుఁ డై. 266

క. లలితాక్షతములఁ గుసుమంబులఁ బూజితుఁ జేసి యర్ఘ్యమును గోవును స
త్కులపతికి నిచ్చె విధిపరి, కలనజ్ఞుం డై నయతఁడుం గైకొనియెఁ దగన్. 267

వ. జనకుండు సవినయంబుగా నిలుచుండి యమ్ముని యనుమతి సేసిన మఱి మహి యంద సమాసీనుం డై తానును మంత్రులు విద్వజ్జనంబులు గొలిచి యుండె నట్టియెడ నన్నరపతిపరివారజాతం బెల్లను గౌతుకంబునం జనుదెంచి యంతంత మ్రొక్కుచుం జూచు చుండ. 268

తే. రూపవిభ్రమముల నప్సరోజనంబుఁ, గ్రేణి సేయువారాంగనాశ్రేణి గీత
నృత్యనిరతి నారాధింప నిర్విశేష, యోజితేంద్రియుఁ డై యతఁ డుండె నధిప.

చ. అతనికి నన్నపానముల నంచితభక్తి నొనర్పఁగాఁ బురో
హితు నియమించి యవ్వసుమతీశ్వరుఁ డద్దిన శేష[1]యామినుల్
చతురము భక్తియుక్తమును సంప్రమదంబునుఁ గా నయించె న
మ్మితమృదుసారభాషణసమీరణతం దదుపాంతవర్తి యై. 270

వ. మఱునాఁ డమ్మహీపాలుండు గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి కృతకరణీయుండును సుఖాసీనుండును నై యున్న యమ్మునిపాలికి సూరిజనసమేతంబుగాఁ జని పరివేష్టించి యుండి కేలు మోడ్చి మీరిట విచ్చేయుటకుం గతం బేమి యని సవినయంబుగా నడిగిన నమ్మహాత్ముండు మాతండ్రిపంపున మోక్షమార్గబోధార్థి నయి వచ్చితి విప్రునకుం గర్తవ్యం బెయ్యది మోక్షం బేమిటం బడయ వచ్చు నెఱింగింపవె యనుటయు నతండు సవిశేషసమాదరుం డై. 271

[1] యామముల్.

జనకుఁడు శుకున కుపదేశించిన మోక్షధర్మప్రకారము.

సీ. విను ముపనీతుఁ డై విప్రుండు బ్రహ్మచర్యంబు [1]వేదాభ్యసనంబు నడపి
దారసంగ్రహము సంతానసంపాదనంబును సద్ధర్మక్రియయును నొనర్చి
దేవపిత్రతిథిపూజావిధిపరుఁ డగుచుండి వనమునకు హుతవహప్ర
యుతముగఁ జని యందు నతిథులఁ గొనియాడి వ్రతము [2]గషాయపక్వత నొనర్చ
ఆ. నగ్ను లాత్మయంద యారోపితములుగఁ, జేసి వీతరాగచిత్తవృత్తిఁ
బరమశాంతిఁ బొంది బ్రహ్మాశ్రమపదంబుఁ, బొందువాఁడు లోకపూజ్యచరిత.
వ. అనిన విని యమ్మునివరుండు. 273
క. జ్ఞానోదయ మై యుండఁగ, మానక వెండియును నాశ్రమత్రయవాసుం
డై నిలిచి తత్క్రియానుష్ఠానము క్రమవృత్తి నడపుటయు వలయునొకో.
తే. జ్ఞానవిజ్ఞానదృష్టి శాశ్వతికతత్త్వఁ
డయ్యె నేనియు విడువ రా దాశ్రమములఁ
గ్రమసమారూఢి యనునె వేదములు దీనిఁ
దెలియఁ జెప్పవె మోక్షవిత్తిలకజన్మ. 275
వ. అనవుడు నతం డతని కిట్లనియె. 276
తే. జ్ఞానవిజ్ఞానములు మోక్షసాధనములు, గురుని యుపదేశమున నవి దొరకొనంగ
వాన మోక్షంబు గాంచినవాఁడు విడుచు, నయ్యుపాయద్వయంబును నతులబుద్ధి.
క. లోకోచ్ఛేదముఁ గర్మ, వ్యాకులతయుఁ గాక యుండ వలయుటకై సు
శ్లోకా చతురాశ్రమములుఁ, గైకొని నడపిరి దృఢంబుగాఁ బూర్వమునుల్.
తే. అందుఁ దుద ముట్ట నడచిన నందవచ్చు
ముక్తి బహుజన్మసంసిద్ధమోక్షకార
ణముల శుద్ధుఁ డై ప్రథమాశ్రమమునయంద
కాంచు మోక్ష మెందేని నొక్కరుఁడు మునిప. 279
క. వానికి మూఁ డాశ్రమముల,లో నిలువఁ బ్రయోజనంబులుం గలవె తమో
ధీనతను రజఃపరత, న్మాన వలయుఁ గాక సత్త్వనైష్ఠికమతి యై. 280
తే. సత్త్వమార్గాభిరతి యాత్మతత్త్వదర్శ
నంబు గావింపఁ దనుఁ దాన నరుఁడు గాంచు
విశ్వమునఁ దాను దనయందు విశ్వమును వ
సించుటయుఁ జూచుచును ముక్తిఁ జెంది యుండు. 281
వ. ఇవ్విషయంబున యయాతివాక్యంబులు గల వాకర్ణింపుము. 282
ఆ. జ్యోతి యాత్మయంద యున్నది గాన్ప శక్యము సమాహితాత్ముఁ డైనమునికి
నొరులవలనఁ దనకు నొరులకుఁ దన దెస, భయము లేక యున్నఁ బరముఁ గాంచు.

1 వేదాధ్యయనంబు. 2 గాషాయపక్వత.

క. కోరికయు నొల్లమియు లే, కేరూపున భూతములకు నెగ్గగు తెఱఁగుం
జేరక యకామవృత్తిం ద,పోరతి నున్నతఁడు బ్రహ్మముం బ్రాపించున్. 284

క. వినఁ జూడం బడునం దెల్లను సతతం బరముఁ గనుచు లౌల్యనిరసనం
బున సుఖదుఃఖాదిద్వం, ద్వనిరూఢుఁడు గాక యున్నతఁడు ముక్తిఁ గనున్.

క. ఇనుమును గనకము నిందయు,వినుతియు సమములుగఁ గొనుచువివిధాంగకముల్
దనలోన నడఁచుకమఠము, ననువున నింద్రియము లడఁచునతఁడు గను శివున్.

వ. అని చెప్పి. 287

తే. అవ్విశేషంబు లెల్ల నీయందుఁ గలుగు, ననఘ భవదీయజనకవయానసమృద్ధి
సిద్ధదివ్యబోధంబునఁ జేసి తోఁచె, నవ్విధముకంటె నీచంద మధికతరము. 288

క. నీ నట్టిఁడ వగు టెఱుఁగవు, భావంబున సంశయమును భయమును బాల్యం
బావేశింపఁగఁ జేయ న, భావితనిశ్చయుఁడ వగుటఁ బరమమునీంద్రా. 289

క. జ్ఞానము విజ్ఞానము నీ, మానితగుణము లగు నవి సమగ్రము లైనం
గా నేరదు మోక్షపదము, గానుపు దృఢనిశ్చయుండు గా కున్నేనిన్. 290

తే. ఒక్కకొఱఁతయు లేదు నీవుదితమోక్ష,బోధుఁడవు సంశయములెల్లఁ బోవవిడిచి
నిశ్చయింపుము నీ కన్న నెలవు శాశ్వ,తంపు నెలవుగ విషయావికంపితాత్మ. 291

— శుకుఁడు హిమవంతంబున నున్న వ్యాసునియొద్దకు వచ్చుట. —

క. అని బోధించిన జనకువ,చనములు విని శుకుఁడు విగతసంశయుఁ డై శాం
తినిరూఢిఁ బరమసౌఖ్యం,బు నొంది తనుఁ దాన కనుచుఁ బోవుచు నుండెన్.

తే. మారుతముతో సమానధర్మత్వ మొంది
యతఁ డుదఙ్ముఖుఁ డై నిఖిలామరులును
మునులు గరుడగంధర్వాదులును గుహ్యకా
లమున వసియించుశిశిరశైలమున కరిగె. 293

సీ. కురువంశముఖ్య యగ్గిరి పుణ్యవిభవస మేతంబు విను సుమ్మహీధరమునఁ
బరమేశ్వరుండు దపం బేకపాదస్థుఁ డై బహువర్షంబు లాచరించెఁ
బుత్రలాభార్థిత్వమునఁ గృష్ణుఁ డుత్కృష్ట నియమాచరణములు నిష్ఠ సలిపె
షణ్ముఖుం డాత్మీయశక్తిప్రభావంబు దెలిపి దేవాధికతేజుఁ డయ్యె

తే. మఱియుఁ బెక్కండ్రు మునులు నమర్త్యులును సు
చరితములఁ బెంపు నొంది రా శైలమునవ్య
పాంకునకుఁ గూఁతు నిచ్చె యా గాంగయోని
యగుట నజుఁడు దదాత్మత్వ మర్థిఁ బొందె. 294

వ. అట్టిమహామహిమ గలుగునాహిమవంతంబునకు మున్న వచ్చి సుమంతువైశం
పాయనజైమినిపైలనామధేయు లగుశిష్యులం గరుణావిధేయుం డగుసాత్యవతే
యుం డధ్యయనంబు సేయించుచుండం బుణ్యతమం బగుతదాశ్రమంబు భాను

ప్రభానిభం బగునిజకాంతివిసరంబున వెలుంగ నయ్యారణేయుం డమ్మునిపాలికిం జని తానుయోగబలంబున ననేకంబులైనగిరిసరిదరణ్యంబులు గడచి యెందు నుం దగులువడక కార్ముకజ్యానిర్ముక్తశరంబుచందంబున నేతెంచుటకుం బ్రీతుం డగు నప్పారాశరనందనుపాదంబుల కభివందనంబు సేసిన నతం డభినందింప నాసన్నక్షమాసీనుండై జనకజననాథసంవాదవిధంబు విన్నవించి విశేషసమ్మదం బావహించె నిట్లరణిసుతుసమాగమంబు నొంది. 295

క. అమ్మునియును శిష్యులతో, నమ్మహితాత్ము నునిచికొని యధ్యాపనశీ
లమ్మగుచిత్తముతోడ సుఖమ్ముండఁగ నొక్కనాఁడు గౌరవ మొప్పన్. 296

వ. కొలిచి యుండి సుమంతుప్రభృతులు నలువు రతనితో దేవా శుకుండు మొదలుగాఁ గలయే మేవురమును వేదవిషయప్రఖ్యాతి నెల్లవారికంటె నెక్కుడుగా వలయు నమ్ముంబోలె నొక్క నాదరాధిక్యంబున భరంపడి సవిశేషంబుగా నధ్యయనంబు సేయింప కుండుట మాకు వరం బని విన్నవించిన వీతపక్షపాతచిత్తుం డగునత్తాపసోత్తముండు. 297

తే. భక్తుఁ డగుబ్రాహ్మణునకు వాగ్బ్రహ్మ మఖిల
మును బ్రియంబున నిచ్చుసజ్జనునిచేతి
లోనియది బ్రహ్మలోకంబు దీని మీర
లేర్పడఁగ నెన్నఁడును విని యెఱుఁగ రెట్లు. 298

క. వినుఁ డెల్లవారు దుర్గంబును గడచి శుభంబు నొంది పురుషార్థములం
గనువార కాక యనియెడు, ననుగ్రహము వలదె యిట్టు లనఁ దగ నగునే. 299

చ. అనుటయు వార లొండొరులయాననముల్ గనుఁగొంచు నవ్వి యి
ట్లని రటు లేనిఁ బోదుమె దయాపర శైలము డిగ్గి భూమి నెం
దును జరియించి యధ్యయనదోహలులం జదివించి యాజనం
బు నడపి నీకృపారసముపొంగు నిగుడ్తుమె యెల్లచోటులన్. 300

చ. అనవుడు మున్న యిట్టు లన రైతిరి పోవఁగ నీను మిమ్ము నెం
దును గడు వెడ్డు వెట్టితిరి దోహల మిమ్మెయి నుండ జాణ లై
నను నిటు వే ఱొకం డడిగి నావచనంబులు మీమనోరథం
బున కిటు సాధనంబులుగఁ [1]బోకలఁ బోయితి రంచు నవ్వుచున్. 301

తే. తమ్ము సంప్రీతిఁ గనుఁగొను నమ్మునీంద్రు
చరణకమలంబులకుఁ జక్కఁ జాఁగి మ్రొక్కి
రన్నలువురును వారల నతఁడు దివిచి
కరుణ సిగు రొత్త బిగి యారఁ గౌఁగిలించి. 302

వ. దీవించి యెయ్యది సేసిన నప్రమాదాయత్తచిత్తులరై చేయుండు త్రిలోకంబు

1 బోకలఁ బోయితి.

లందును మీకుం బ్రియం బైనచోటుల వర్తిల్లుం డని పుచ్చి తాఁ బడసిన జని వార లధ్యాపనయాజనవిశేషంబుల నశేషదేశంబులు నలంకరించు చుండి రట్టియెడ.

క. నారదుఁడు వచ్చి ప్రీతిం, బారాశర్యమునిఁ గాంచి బ్రహ్మాదినాదం
బీ రున్నచోట లేమికిఁ, గారణ మేమియొకొ యనుచుఁ గాంచ కెంతయున్. 304

క. అతఁ డతనితోడ శిష్య, ప్రతతి యిచట లేమి ననుచుఁ బ్రహ్మాదినా
సుతుఁడును [1]నీవైనను దచ్చ్రితంబు సెల్లించు చుండు మని చెప్పెనిజన్. 305

క. నారదునివచనములఁ బెంపారం గొనియాడి భువన మంతయు నాదా
పూరితముఁ జేసె నమ్ముని, నారాధ్యయనమునఁ బుత్రసంయుక్తుం డై. 306

వ. ఇట్లయ్యిరువురు నధ్యయనంబు సేయ మహావాయువు వెట్టువీచిన నవ్విశేషజ్ఞుండు పుత్రుతోడ ననధ్యయనసమయం బగుట సెప్పి తదధ్యయనంబు వారించి తాను ను నూరకున్న నయ్యారణేయుండు నియ్యత్యధికమారుతం బెక్కడిది యని యడిగిన నఖిలభూతవేది యగు వేదవ్యాసుండు దేవయానంబున విష్ణుండును బిత్ర్యయానంబున భానుండును నూర్ధ్వాధోగమనపర్యాయరూపంబునం బ్రవర్తిల్లుదు రది పవనాలంబనకలితం బై చెల్లుఁ బవనుల వినుము చెప్పెద సమానుండు దైవతసంఘసంభవుం డతనికి నుదానుండును నుదానునికి వ్యానుండును వ్యానునికి నపానుండును నపానునికిఁ బ్రాణుండును జనియించిరి జగంబులు వీరిచేత సంవ్యాప్తంబులై యుండుం బ్రవహుం డావహుం డుద్వహుండు సంవహుండు వివహుండు పరివహుండు పరావహుం డనం బవనులు సప్తసంఖ్య లదితిపుత్రులఖిలభువనవ్యాప్తులై చరియింతురు వారు సమానాదిపవనపంచకమహితాత్ములు వారలవలన వర్షంబులకుం బ్రవర్తననివర్తనంబులు గలుగు చుండు వివిధదైవత విమానంబులకును మహితయానం బావహిల్లు నొక్కొక్కనాఁడు విష్ణునిని శ్వాసవేగంబు. 307

క. అప్పవనములను గలఁచిన, నిప్పరు సగువికృతవాయు విది దీనిరయం
బిప్పుడు సుహానీయం బగు, నిప్పర్వతమును జలింప నెసకం బెసఁగెన్. 308

తే. ఇట్టియప్పుడు సదివిన నెల్లభంగి, నెడరు పుట్టుఁ గావునఁ జదు వుడుగ వలసె
ననియెఁ బదపడి ప్రకృతిస్థమయ్యెఁ బవన, మఖిలభూతంబులకు సౌఖ్యమావహిల్లె.

వ. స్నానకాలం బయ్యె నని పలికి పుత్రునకు నీవు సదువుచుండు మని చెప్పి యప్పారాశర్యుం డాకాశగంగా[2]ప్రపాతప్రదేశంబునకుం జనియె నయ్యారణేయుండును నారదుం డాకర్ణింపఁ గొంతసే పధ్యయనంబు సేసిన నద్దేవముని మెచ్చి యతనితో నీకు మే లొనర్చెద నిష్టంబు సెప్పు మనిన నితం డీలోకంబునం బుట్టిన వానికి హితం బెయ్యది దానిం జెప్పవే యనుటయు నమ్మహాత్ముండు దొల్లి సంయములకు సనత్కుమారుండు సెప్పినవాక్యంబు లేతత్ప్రయోజనంబు లయి యుండు వానిం జెప్పెద విను మని యిట్లనియె. 310

[1] నీవును నైనను, వ్రత మది సెల్లించు. [2] ప్రవాహప్రదే.

నారదుఁడు శుకున కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము.

తే. తపము సత్యంబ కన్న విద్యయ సుఖంబు
విడువ దుఃఖంబు రాగంబ వినుఁడు నరుఁడు
ముక్తి కుత్సహింపక భవసక్తుఁడైన
నొండుపుట్టువునం దది యొంద రాదు. 311

క. ఆరయఁ గామముఁ గ్రోధము, వైరులు ముక్తి కవి రెండు వారించిన సం
సార మనాకారం బగు, నేరిమి యొం డేల ముక్తి నెలవు గనుటకున్. 312

క. అపరిగ్రహసర్వారం, భపరిత్యాగములు గలుగుపండితునకు దుః
ఖపుఁ దెరువు వాటిలదు మో, క్షపదము [1]సొప్పడి తదాత్మకసుఖం బొందున్.

క. భూతంబుల దర్శింపమి, భూతాస్పర్శనము భూతముల [2]యెడ సంభా
షాతరలత నొందమి సూ, రే తెరువు విమోక్షసుఖగరిష్ఠత వడయన్. 314

ఆ. హింస లేక యునికి యింద్రియజయము నై, రాశ్యమచపలత్వమను గుణములు
నాల్గుఁ గలుగునట్టినరునకుఁ గరతలా, మలక మంతరాత్మమహిమ యెల్ల. 315

క. అమ్మునిపతివాక్యములవి, ధ ర్మిది దీనిం బ్రగాఢతత్పరతం జి
త్తమ్మున నిడి తెలిసి నడవు, నిమ్మెయి సమకూరు నీకు నిహపరసుఖముల్. 316

వ. అని చెప్పి వెండియు. 317

ఆ. పుత్త్రదారబంధుమిత్త్రసక్తుఁడు రొంపిఁ, బడినగజమునట్ల యెడరు నొందు
భోగజాలపరుఁడు వాగురాజాలసం, పతితమృగఝషములభంగిఁ దలరు. 318

వ. ధర్మాధర్మంబులును సత్యాసత్యంబులును దొఱంగ వలయుఁ దొఱంగు టెట్లు
సొప్పడు నంటేని. 319

సీ. విను మధర్మం బహింసనమున నెడలు ధర్మంబు సంకల్పవర్జనము చేత
నవ్యాప్తిఁ బొందు సత్యాసత్యములు బుద్ధిఁ గొని త్రోవ నగు నని మునివరుండు
మఱియును జెప్పు నాత్మవిభావనంబున బుద్ధి విలీనతఁ బొందు శోక
భయహేతువులు నిచ్చఁబడి వేలు వాటిల్లుఁ బండితుం డందుఁ బొందండు భూత
తే. ములును నింద్రియములు నొక్కప్రోవుగట్టి, యున్న వీనికి వగఁ బొందుటూరి వారి
కొలయు నెడరుల కెల్లఁ దా నుమ్మలికము, గట్టికొని యుండునట్టులుగాదె వత్స.

ఉ. అన విని సంశయం బుడివి యమ్మునితో నరణీతనూజుఁ డి
ట్లను భవదీయదివ్యవచనామృత మాని యరోగ[3]చిత్తతం
గని కృతకృత్యతం బొరయఁ గాంచితిఁ బొందెద యోగసిద్ధి సూ
ర్యునిచుహితప్రసారమున నూని సమస్తము డిగ్గఁ ద్రావెదన్. 321

క. అని పలికి యమ్మునీశ్వరు, ననుజ్ఞ గొని తండ్రికడకు నరిగి వినతుఁడై
తననిశ్చయంబు సెప్పిన, విని యతఁ డలరెం దదీయవిజ్ఞానతకున్. 322

1 సొప్పడఁ దదాత్మసౌఖ్యం బొందున్. 2 గెడ. 3 చింతతం.

ఆ. సంప్రమోహ మందు సాత్యవతేయునిఁ, గని ప్రదక్షిణంబుగాఁగ వచ్చి
నరుగ నుత్సహించె నారణేయుఁడు దానిఁ, గాంచి సత్సుతత్వగౌరవమున. 323

వ. ఆబ్రహ్మర్షిసత్తముండు. 324

క. ప్రమద మొనర్చెదు నానయ, నములకు నంతకటు నిలుము నాఁగా నిస్నే
హము నిస్సంశయముం దన, యమలమతిం బల్లవింప నాశుకుఁ డరిగెన్. 325

ఆ. జనకు విడిచి యిట్లు సని సిద్ధచారణ, సముదయోపసేవితమును యోగ
సేవనార్హవిధము నై వెలుఁగొందు కై, లాసశిఖరితట మలంకరించె. 326

సీ. విను మందు సమము వివిక్తంబు నగుచోటఁ బ్రాఙ్ముఖాసీనుఁడై పరమయోగ
రతిఁ బదప్రభృతిగాత్రములఁ గ్రమంబుగ నాత్మధారణము సేయంగ నంత
నినుఁ డుదయించినం గని పాణిపాదసంయమ మొప్ప నద్దేవు నాశ్రయించి
నిర్విషయం బగుసర్వాత్మతత్త్వంబు గాంచి విశిష్టయోగక్రమంబుఁ

తే. బొంది నారదముని యలవోక యుచటి, కరుగుదెంచినవినతుఁడై యాత్మయోగ
సిద్ధి యెఱిఁగించి నీకృపఁ జేసి తెరువు, గంటి నరిగెద విగతసంగత్వ మొంది.

క. అని పలికి విమలయోగం, బున నాకసమునకు నెగసి పోయె గరుత్మం
తునిభంగినపుడు సాధ్యులు, మునులుంగనివిస్మయమున మునుఁగుచుఁ దమలోన్.

తే. అచిరకాలంబునన యమ్మహాత్ముఁ డిట్లు, యోగసిద్ధిఁ బ్రాపించునె యుల్ల మెంత
నిర్మలమొ పితృభక్తివినిశ్చలత్వ, [1]సంపదన చూవె యీతఁడీ పెంపు వడసె.

వ్యాసుఁడు వెనుకొన శుకుఁడు యోగమార్గంబున నదృశ్యుం డగుట

వ. అని నుతియు ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచుండి రట్టియెడ శుకుండు మృగపక్షి
శైలసరిత్సరసీతరుగుల్మలతలం గలయం గనుంగొని మాతండ్రి నావెనుకం జను
దెంచి నాదగుపేరం బిలిచెనేని మీరెల్ల నో యన వలయుం జుండీ యనిన నవి
యట్లచేసెద మనియె నాబ్రహ్మర్షివరుండు దమోరజస్సత్త్వంబులం గ్రమంబున
డిగ్గఁ ద్రావి యుత్తరాభిముఖుండయి పోవ నొక్కమహాపర్వతంబుశృంగంబులు
రెం డత్యంతపీతశ్వేతంబులై మేరుహిమవంతంబులం దెగడుచుం గదిసి యనేక
యోజనాయామవిస్తారంబులు గలిగి మార్గంబున కడ్డపడి యుండె నతం డప్రతి
హతగమనంబునం జన నవి దుత్తుమురై రాలె నద్భుతభంగి యగునాసిద్ధపుం
గవుపైఁ బుష్పవర్షంబు గురియుచు నమరగణంబు బహువిధంబులం బ్రణు
తించె నప్పారాశర్యపుత్త్రుం డయ్యెడం బ్రవహించుమందాకినిమీఁదం జదలఁ
జేరువం జనియె నట్లు సనుసమయంబున. 330

తే. నగ్నలై యప్సరస్త్రీజనములు సలిల, కేలి సలుపుచు నుండి శంకింప కమ్మ
హాత్ముఁ [2]గనుఁగొను చెప్పటియట్ల నిర్వి, కారవృత్తి వర్తించిరి కౌరవేంద్ర. 331

వ. అయ్యవసరంబున సత్యవతీసుతుండు నిజసుతువెనుక మహాయోగగమనంబు

1 సంపదనొ. 2 గనుఁగొని యొప్పటియట్ల.

గ్రైకొని తగిలె నంతకు న[1]య్యారణేయుండు వాయుపథం బతిక్రమించి సర్వ
భూతాత్మకుం డయ్యె నప్పుడు. 332

తే. వెనుక నరుగుచు నున్నయవ్వేదమూర్తి, తోడ సిద్ధచారణులు దత్సుతుఁడు శైల
శృంగవిధ్వంసియై పోక సెప్ప నెలుఁగు, పెంపు మిగుల శుకా యని పిలిచెనతఁడు.

వ. పిలిచిన నాసన్నగతుండు [2]నిజప్రకారం బంతర్హితం బగుటఁ దేటపడ బయల
నో యనునాదంబు నిగుడునట్లు సేసెం దదనంతరంబ. 334

తే. సకలజంగమస్థావరసమితు లెల్ల
నో యనిన నద్భుతం బెద్ద నుద్భవింప
సత్యవతికొడుకు కొడుకువిశాలమహిమ
దెలిసి యప్పుణ్యవ్రతముమీఁద నిలువఁ బడియె. 335

వ. ఇట్లు నిలిచిన యవ్వేదవ్యాసమునీశ్వరుం గాంచి జలవిహారంబు సలుపునయ్యప్స
రోజనంబులు సిగ్గునగ్గలికఁ గ్రందుకొన నంతయు నంబరంబులు ధరియించి రద్దివ్య
బోధమహనీయుండు నిజతనయు చనునప్పుడు వారు శంక లేక యునికి గని
యతనిముక్తతయుఁ దనసక్తతయు నిరూపించి ప్రియంబును లజ్జయు నొక్క
టఁ బొడమ నున్నంత. 336

క. సురమునిసిద్ధగణంబులు, పరివేష్టింపంగ నతనిపాలికి గంగా
ధరు డేఁగుదెంచి నెవ్వగఁ, బొరయునతనితోడఁ గరుణ వొంపిరిపోవన్. 337

వ. అనునయపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 338

క. జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్త్రు నాకొసఁగంగా
వలయు నని యడిగి తిచ్చితి, నలఘుతపోవిభవ యేను నట్టికుమారున్. 339

వ. వాఁడును మత్ప్రభావంబునను భవత్తపోవిశేషంబునను బ్రహ్మతేజోమయుండై
దేవతలకుం బొంద రానిపరమగతిం బ్రాపించె దీనం జేసి మోదంబు నందవలదె
విషాదంబునకుం బని యేమి యని పలికి వెండియు. 340

తే. ఇలయు గిరులును శరధులు నెంతదాఁకఁ, గలుగు నంత కాలంబును వెలయుచుండు
శుకునికీర్తియు నీదుయశోవిభూతి, యును జనంబులవీనుల కుత్సవముగ. 341

వ. అని నిర్దేశించి వలయు నేని బుత్త్రసదృశమైన ఛాయ నిన్నెప్పుడు ననుగమింపదర్శిం
చువాఁడవుగా కనియె నిట్లను గ్రహించి యాబ్రహ్మర్షిప్రవరుని సంప్రీతునిం జేసి
వీడుకొల్పి విశ్వేశ్వరుండు నిజేచ్ఛం జనియె నింతవట్టు నారదుండు నాకుం జెప్పె.

క. ఇది యితిహాసపరము దనుఁ, జదివినవారలకు వినిన జనముల కాయుః
ప్రద మగు లక్ష్మీకీర్త్య, భ్యుదయంబుల నిచ్చు సుగతియును గావించున్. 343

వ. అనియె నద్దేవమునిచేత నావినినచొప్పున నీకుం జెప్పితి నీవింక నేమి వినవలతను
టయు ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతో బ్రహ్మచర్యాదులగు నాలుగాశ్రమం

1 సాత్యవతేయుండు. 2 నిజప్రచారం.

బులవారును దమకు నుత్తమపదసిద్ధిం గోరి యారాధింపుదు రింత చెయ్యది
దయ పల్లవింప నా కెఱింగింపుము. 344

క. అనియె నని చెప్పి గురుభ, క్తినిరూఢుండు లోకమాన్య తేజుండు విద్యా
ఘనుండు డగునా వైశంపా, యనమునివరుం డిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 345

తే. వ్యాసమునినాథు పద్మునై శ్వర్యధుర్యు, నాగమవ్యాసకర్మకు నమితతేజుం
గొలిచి తత్ప్రసాదంబున వలనుం బెంపుం, గలిగియేను నారాయణుకథ ఘటింతుం.

వ. అని భక్తిపూర్వకంబుగాం బలికి జనమేజయున కిట్లనియె నట్లజాతశత్రుం డడి
గిన నయ్యాపగాపుత్రుం డతనితో నారాయణనారదసంవాదం బనునితిహా
సంబు మాతండ్రి నాకుం జెప్పె దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడుం జెప్పెద.

క. అని పలికి యాదరంబున, మనంబు మేదురము గాంగ మనుజేశ్వర య
జ్ఞనపతిపీను లమృతరస,మున నించినయట్టిచందమునగ నిట్లనియెన్. 348

భీష్ముండు ధర్మజునకు నారదనారాయణసంవాదంబు చెప్పుట

సీ. విను మవ్యయుండు సనాతనుండు విశ్వాత్ముండు నైన నారాయణుండు సనమునీంద్రు
బదరికాశ్రమమున భక్తిమైం గొలిచి నారదుం డెద్ది సిద్ధి కారాధనీయ
మానతి యి మ్మన్న నతండు ధ్రువం బచలం బింద్రియాగోచరంబు సూక్ష్మ
మనుపమ మన సర్వమున కంతరాత్మయై వెలుంగుతత్త్వము దక్క వేఱకలదె

తే. యరయ నారాధ్య మైయ యజుం డాది గాంగ
సకలభూతంబులకును బూజ్యంబు దాన
యనియె నిట్లన్న నరసఖుం డతికృపార్ద్ర
భావుం డై చెప్ప నప్పద్మభవసుతుండు. 349

వ. సంప్రీతుం డై సవిశేషవినయంబున నమ్మహాత్మున కిట్లనియె. 350

క. లోకేశ నీవు ధర్మ, శ్రీకావలి గాంగ నవతరించుట విశ్వ
ల్లోకంబు సెప్పు నమ్మూ,లాకృతి యెట్లుండునో[1] దయాత్మకమూర్తీ. 351

క. శ్రుతిపరతయు గురుభక్తియు, మతిం గల వారకొంత కొంత మన్నింపంగం బా
త్రత గలిగెనేని నా కొనం,గు తదీయాలోకనం బగు తెఱంగు కృపన్. 352

వ. అని వేడిన భక్తపరాధీనుం డై నయమ్మహానుభావుం డద్దేవసంయమితోం బర
మైకాంతి వగుము నీ కట్టిపెంపు సంపాదించెదం బొమ్మని యత్యాదరంబున
వీడుకొలిపినం బ్రీతుం డై వియద్వీథిం జని యమ్ముని గనకనగంబునందు
నియతాత్ముం డయి యుండి దుగ్ధార్ణవంబునుత్తరంబుచేరువ నున్న శ్వేతద్వీపం
బునం దనాహారులు నింద్రియవృత్తిరహితులు నస్వేదులు సుగంధిస్వేతాంగులు
నగుపురుషులం గాంచె ననిన విని ధర్మపుత్రుం డవ్విశేషంబులు ముక్తలక్ష
ణంబు లై యున్నయవి యప్పురుషుల తెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన
శంతనునందనుం డతని కిట్లనియె. 353

---

1 దయాపరమూర్తీ.

క. వారలకథ మాత్రం డ్రికి, గారవమున బుధులు సెప్పఁగా నే వింటిం
గౌరవముఖ్య విశిష్టా,చారుఁడు నృపుఁ డొక్కఁ డుపరిచరవసు వనఁగన్. 354
ఆ. [1]కలిగెఁ దొల్లి భూమి గలయంతయును నేలు, సత్యమును దమంబు శమము విష్ణు
భక్తియునునయంబుబలిమియుఁగ్రతుకుతూ,హలముబ్రాహ్మణప్రియంబుఁగలఁడు.
వ. అమ్మహాత్ముండు. 356
చ. అలఘుతపంబు గోరి వసుధాధిపతిత్వము డిగ్గఁ ద్రావి కా
నలఁ జరియించు చుంప సురనాయకుఁ డాతని పాలి కేఁగి నె
చ్చెలి వయి నాకడం దగ వసింపుము వచ్చుచుఁ బోవు చున్న మే
లిలయును నేలు దివ్యతయు నిచ్చితి మెచ్చితి నీదునిష్ఠకున్. 357
తే. దేవభావంబునకుఁ దగ దీని నెక్కి, తిరుగు మెల్లెడ నని రత్నదీప్తమైన
యొకవిమానంబుసంప్రీతినొసఁగె నతఁడు,నతని[2]మాటకు మిగులక యట్లచేసె.
వ. దానంజేసి వసునామధేయుం డైనయతం డుపరిచరుం డనం బరఁగె నదియు
నుంగాక వే ఱొక్కటి యవ్విభునివిశేషంబు వినుము కల్పాదియందు మరీచి
యత్రి యంగిరసుండు పులహుండు పులస్త్యుండు క్రతువు వసిష్ఠుం డనియెడు
మహామునులు చిత్రశిఖండినామధేయులు స్వాయంభువుం డనుమనువుం దారు
ననేకవర్షంబులు విష్ణు నుద్దేశించి తపంబు సేసిన నద్దేవుం డదృశ్యరూపంబున
వారలకట్టెదుర నిలిచి వారితో మీరు ధర్మశాస్త్రకరణప్రవణుల రై న
న్నాశ్రయించితిరి భారతి మీయందు నిలువ నియోగించితి మీచేతం బ్రణీతం
బై సకలజగంబులకు హితంబును మర్యాదాప్రవర్తకంబును నై శాస్త్రంబు
వెలుంగు నంగిరసువలన బృహస్పతి యనునొక్కమహామతి జన్మించు వానియం
దాసందర్భంబు ప్రతిష్ఠించునది యని యానతిచ్చి వెండియు. 359
తే. ఉపరిచరవసు వనునొక్కనృపతి పుట్టు,నాతఁ డర్థిఁ దాశాస్త్రంబు నధిగమింప
నాబృహస్పతి సెప్పంగ నధిగమించి, తత్సమాచారనాయకత్వము వహించు.
వ. అమ్మహాత్ముండు మద్భక్తుండు మీకు సంభావనీయుం డని పలికి చనియె
నత్తెఱంగునన యాపెంపు నొందినయట్టి యవ్వసువు హయమేధంబునకుం
బ్రవర్తించిన నమ్మరీచ్యాదు లగుసప్తసంఖ్యులును మఱియునుం దత్సము లగు
మహానుభావులును ఋత్విక్కరణంబు లాచరించిరి బృహస్పతి యుపదర్శనంబు
నడపెఁ బ్రజాపతిపుత్త్రు లగునేకతుండును ద్వితుండు త్రితుండును ననుముని
సత్తములు సదస్యు లై రిట్లు సెల్లునయ్యధ్వరంబునందు. 361
తే. అన్నరేంద్రుం డహింసకుం డగుటఁ జేసి,పశువిశసనంబు లే కుండఁ బరమనిష్ఠ
నాతఁ డారణ్యకోద్గీత మైనవాక్య, సంచయము విష్ణుగుఱిచి పఠించె నధిప.
క. కరుణావిధేయుఁ డగునా, హరి యతనికిఁ గాన వచ్చునట్టులుగాఁ జె

1 కలిగె తొల్లి. 2 మాటల మిగులక.

చ్చెర వచ్చి హవిర్భాగాహరణం బొనరించి చనుఁడు నతికుపితుం డై.

వ. దివ్యధిషణుం డగుధిషణుండు గన్నీ రొలుక నన్నరపతితోఁ దనకై యొత్తినపురో
డాశభాగంబు విష్ణుం డెల్లవేలుపులుంబోలె నాకు దర్శనగోచరుం డై కొనక
యదృశ్యుం డై కొనియె నని యుగ్గడించిన నయ్యుపరిచరుండు భక్తివినయుం
డై యతని ననునయించె సదస్యులు సంభ్రమంబు లేక యన్నాకేశనుం త్రితో
ని ట్లనిరి. 364

—ఏకతద్వితత్రితులు బృహస్పతికి విష్ణుదేవుమహిమ సెప్పుట.—

సీ. అలుక మానుము హరికై సముద్యత మైనభాగంబు హరి గొన్నఁ బదర నేల
యతని దర్శింప శక్యమె నీకు మాకును నజునిమానసపుత్రు లైనయేము
హరిదర్శనము గోరి యధికతపం బాచరించు చుండఁగ నశరీరవాణి
దుగ్ధార్ణవంబునందు విశాలరమణీయ మగునొక్కదీవి దెల్పారి యుండు

ఆ. నచటి కరుగుఁ డచట నతిసితవర్ణు ల,స్వేచ్ఛ లింద్రియప్రవృత్తివిముఖు
లధికసురభిదేహు లాహారరహితులు, హరిపరాత్ము లైననరులు గలరు. 365

క. వారలకుఁ జూపు నిజతే,జోరూపము విష్ణుఁ డపుడు సూడఁగ నైనన్
మీరును జూతు రనినఁ బ్రియ, మారినచిత్తములతోడ నందఱము వెసన్.

వ. శ్వేతద్వీపంబునకుం జని యశరీరవాణి సెప్పినచందంబుమానవులం గంటి మట్టి
దీప్తివిశేషంబు లేలోకంబుల నెజ్జాతులకు లేవు వారలు మానసజపపరాయణు
లై యున్నవారే మయ్యెడ నేకాంతికజనుల కింత నంత నున్నంత భానుసహస్ర
ప్రభాభాసితం బగునొక్కదివ్యతేజోరూపంబు వారియగ్రభాగంబునం దోఁచి
న వారు గూడుకొని భక్తిమయప్రణామంబులు సేయుచుం జేరి జయ పుండరీ
కాక్ష జయ హృషీకేశ జయ విశ్వభావన నమస్తే నమస్తే యనునెలుంగులు
నింగిముట్టం గొల్చి రట్టియెడ. 367

క. మానయనంబులు దత్తే,జోనిహతము లగుడుఁ దెలియఁ జూడ నశక్యం
బైనం జేడ్పడి యుండం,గా నొకభూతంబు పలికె గగనతలమునన్. 368

క. ఈదేవునిఁ గన్నట్టుల, కాదే యిప్పురుషవరులఁ గాంచుట మీకున్
ఖేదంబు వలదు నియమత,పోదానము లితనిఁ జూపఁ బూఁట పడియెనే. 369

క. ఏకాంతికభక్తిరతి న,నేకము లగువత్సరముల కివ్విష్ణుని నా
లోకింపంగా దొరకొనుఁ, గా కిటు వేగపడ మీకుఁ గానఁగ వశమే. 370

క. అని పలికిన విని క్రమ్మఱఁ, జనుదెంచితి మేము విష్ణుచందం బిది నీ
కనఘా యలుగం బని లే, దనూనములు గాఁగ నడపు మధ్వరవిధులన్. 371

వ. అని యి ట్లేకతద్వితత్రితులు సెప్పినం బ్రశాంతుండై పురుహూతపురోహితుం
డయ్యాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జెల్లించె నాభూవల్లభుం డట్లు పుణ్యపరుం
డగుచుఁ బ్రజాపరిపాలనం బొనరించె నట్టియెడ నాకలోకంబున సురమునిగోష్ఠి

యందు సుర లధ్వరంబుల నజంబుల విశసింప వలయు ననిపలికిన మును లజంబు లన్నంతన యెల్లయుగంబులను భాగంబులఁ గాఁ గొనరాదు కృతయుగ విష యంబుగా వేదంబు లజంబు లోషధు లని చెప్పెం గాన యని యిట్లు వివాదం బైననసమయంబున నలవోకవోలె నుపరిచరవసు వయ్యేడకుం జనిన నా రెండు దెఱంగులవారును జయాపజయంబులకు నతనిమాట పాటిగా నూఁది యడిగిన నాతండు. 372

క. భాగము విశసనయోగ్యము, యాగంబుల నెల్లయుగములందును ననియెం దా గీర్వాణులపక్షం, బై గెలు పది యపుడు వారి కగుటకు నధిపా. 373

వ. అనిన విని వేదార్థాపలాపంబునకుం గోపంబు నొందిన మునులశాపంబున నతం డు భూవివరపతితుం డయి యుండ నమరు లేతెంచి యతనియంతరంగంబునకుం దెలివును నంగంబునకు డప్పి లే కునికియు నొసంగి విష్ణుప్రసాదంబునఁ బ్రత్యా పన్నుండ వగు నని యూఱడించి యరిగి రన్నరవరుండును విష్ణుధ్యానజపపరా యణుం డగుచుండ నచిరకాలంబునకు విష్ణుండు విహగపతిం బుత్తెంచి యెత్తిం చికొని పోయి శరీరంబుతోడన బ్రహ్మలోకగతుం గావించి సంభావించిన నమ్మ హానుభావుండు పరమానందంబు నొంది వెలింగె. 374

క. కురునాథ యుపరిచరవసు, చరితంబు ప్రసంగకలన సంప్రాప్తం బై బెరసెను నీ వడిగినయ, ప్పురుషులదివ్యానుభావముం జెప్పంగన్. 375

వ. అని పలికి భీష్ముండాభూపతితో నారదువృత్తాంతంబు వివరించెఁ నాకర్ణింపుము.

సీ. అని చెప్పి యి ట్లను నధిప నారదుఁ డట్టు లద్దీవియును నద్భుతాంగు లైన యమ్మానవులుఁ దనయంతరంగంబునఁ దోఁచినఁ బ్రీతి నందులకు నేఁగి యమ్మహాత్ములు దన్ను నాత్మల నాదరింపంగఁ దా నత్యంతభక్తిఁ బ్రణతుఁ డై పరమైకాంతు లగువారి కింతంత నిలిచి దుష్కరతపోనిష్ఠఁ బూని

తే. యూర్ధ్వబాహుతఁ గదలక యుండి వివిధ, గూఢదివ్యనామోక్తిసంప్రౌఢియుచటి సకలజీవుల నానందసంభృతములఁ, జేయు చుండ విష్ణుస్తుతి సేయు చుండె. 377

వ. ఇవ్విధంబున నేకాంతియై సంస్తుతింప సితాసితపీతారుణపిశంగహారితవర్ణంబులను బహుశిరోబాహుపాదంబులను వేదికమండలుస్రుక్స్రువాగ్నిధారణంబున నోం కారసావిత్రీచతుర్వేదోచ్చారణంబులను మహాద్భుతం బయిననిజదివ్యరూపంబు నారదునకు దర్శనగోచరంబుగా నిలిచి విష్ణుండు వినయసంభ్రమోపేతభక్తి ప్రణతుం డగునప్పరమముని నాదరించి యి ట్లనియె. 378

—శ్వేతద్వీపవాసి యగునారాయణుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వము.—

క. ననుఁ గానఁ బడయ రెవ్వరు, ననఘా యేకాంతికులక యర్హము మద్ద ర్శన మీ వేకాంతికుఁడవు, ననహంకారుఁడవుఁ గాన యబ్బెం జూడన్. 379

వ. అని పలికి వరంబు వేఁడు మనుటయు నతండు దేవా భవద్దర్శనంబుకంటె మిగుల

వరంబునుం గలదే యనుటయు నద్దేవుండు సవిశేషప్రసాదభరితుం డై. 380

సీ. ఇంద్రియంబుల కంటె నెల్లభూతంబులుఁ దెగినను దెగకుండుఁ బ్రకృతిసహితుఁ
డఖిలంబునకు నాత్మ యన సర్వసాక్షి నా నజుఁ డన నిష్కలుం డన వెలుంగు
క్షేత్రజ్ఞుఁ డాతండు జీవుండు వాసుదేవుండును సంకర్షణుండుఁ గావ
వారు మనం బహంకారంబు నసనఁ బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామోపహితము
తే. లింతయును మన్మయంబ యే నిరుపదియును
నాల్గు నగుతత్త్వకోటికి నాథుఁ డైన
పంచవింశకాభిఖ్యుండఁ బరమపురుషుఁ
డనియు నాపేరు మఱి పర మరయ లేదు. 381

క. విను మేకాంతికుఁ డెవ్వనిఁ, గని నిత్యానందపదము గను నప్పరమా
త్మని వాసుదేవు నిష్కలు, ననుపముఁగా నను నెఱుంగు టాత్మహిత మగున్.

క. భూతాత్మక మైనయఖిల, ధాతుచయము వెలిగ లేదు తను వా మొత్తం
బాతతజీవవ్యాప్తిస, మేతము గాకున్నఁ జేష్ట నెసఁగదు వత్సా. 383

క. జీవశరీరములు పృథ, గ్భావాకలితములు గాఁగఁ గనుటయు వలయుణ్
జీవునిఁ గంటి ననుట మా,యావిలసన మస్మదీయ మది మునివర్యా. 384

క. జీవుఁడు [1]మత్సము వేతుఁడు, గావు లెఱుఁగ వలయు గృహముగా భక్తినియం
బై వఱలునాశ్రయంబున, నేవాఁ డొందుసను వాని కిత్తు విముక్తిన్. 385

క. ఆదిత్యవసుస్వసురు,ద్రాదిదివిజగణము నంబుజాసనుఁడుఁ జతు
ర్వేదములు నదాత్మకతం, గాదే తత్తద్విశేషగౌరవ మొందున్. 386

తే. కమలగర్భు సృజించి సకలజగద్ధ, రానియుక్తునిఁ గావించి యే నివృత్తి
పరత నేకాకి నై విన్య భవ్య మగున, హాయముగ సంచరింతు మధ్యస్థవృత్తి.

వ. ఒక్కొక్కకాలంబున జగద్ధితంబుగా జన్మకర్మంబులంబూనుదు వినుము వారా
హరూపంబు దాల్చి హిరణ్యాక్షుని నారసింహమూర్తి ధరియించి హిరణ్యకశి
పుని భృంగువంశంబున జామదగ్న్యుం డన జనియించి సర్వక్షత్త్రంబును దశ
రథుం డనురాజునకు రామనామంబునం బుట్టి రావణాసురుం బరిమార్పం గల
వాఁడ భూభారంబు వాపుటకై యాదవకులంబునం బ్రభవించి పురందరనంద
నుండై యవతరించిననరుండు దోడ్పడ నక్కార్యంబు నిర్వహింతు నేను దొల్లి
నరనారాయణు లనియెడునామంబుల మూర్తిద్వయంబును ఋషిత్వంబును వె
లయ నొలసి లోకరక్షణం బాచరించు చున్నవాఁడ నమ్మూర్తులపరంపడి కేలీ
మానుషత్వంబు గై కొని యిట్లు సేయునయ్యవతారంబునఁ గంస కాలయవన
ముర నరక బాణప్రముఖులై నకంటకులం జెఱుతు నందు బాణాసురుం గాతు
నని పూని మహాదేవుండు మహాసేనాదిసహితుం డై యడ్డపడ నమ్మహాత్ముని

1 మత్సము పేతుఁడు.

జయించి బాణునిం బరాభవింతు నింతకు మున్ను మత్స్యత్వకూర్మత్వంబుల నొంది నిఖిలచ్ఛందోబృందారకహితం బొనర్చితి మచ్చరితంబులు నీకుం గర్ణగోచరంబులు గాకుండెడునే మఱియు ధర్మరక్షణార్థంబుగా నేమేమి సేయవలయు నవి యెల్లనుం జేయువాఁడ గృత్యంబులు గృతంబులైన మదీయప్రకృతిన పొందుదుఁ బరమేష్ఠినందనా నీ వేకాంతికుండ వగుట నీకు నా తెఱం గెల్ల నెఱింగించితి నని చెప్పి యమ్మునిం గని యనాహారులు ననింద్రియులు నస్వేదులు సుగంధిశ్వేతదేహులు నగుసమ్మానవులం జూపి వీ రేకాంతికులు మన్మయధ్యానపరులు నై యున్నవారు వీరలకు సమ్మర్దంబుగా మెలంగం దగదు నీవింకఁ బొమ్మని పరమాదరంబునం బలికి వీడ్కొలిపిన నద్దేవమునిసత్తముండు పరమానందభరితుండై బదరికాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి నరనారాయణులం గాంచి.

తే. భక్తి వీడ్కొని చని మునిప్రతతి కెందు
నచ్యుతాననోద్గతము వేదార్థమయము
యోగసాంఖ్యాత్మకము నైనవాగమృతము
గర్ణపుటపేయముగఁ జేయు గారవమున. 389

వ. నారదుం డట్లు విష్ణునిదివ్యవాక్యవితతి విద్వజ్జనంబులకువినిపించుచు బ్రహ్మసభకరిగి యందునుం బ్రకటించె ననుటయు నప్పద్మభవునకును నదివింతయే యనిన యకౌంతేయాగ్రజుతో శాంతనవుం డాశతానందునకు నపరిజ్ఞాతంబునుం గలదే యతనిం గొలువ వచ్చినట్టి సిద్ధసాధ్యాదులకు వినిపించెనం గాక యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 390

క. క్రమమున వాఙ్మయ మగున, య్యమృతము లోకమునఁ బరఁగె నది మజ్జనకుం
డమితదయఁ జెప్పె నాకును, శమయుత యేఁ జెప్పితిని విశదముగ నీకున్. 391

క. మునులును సురలును దీనిని, విని కొనియాడుదురు విష్ణు వినుతింతురు భ
క్తినిగూఢు లై జపింతురు, మనమునఁ జర్చింతు రతిసమాహితు లగుచున్.

తే. నీవు నిట్టుల చేయు వినీతిపరుఁడు, విష్ణుభక్తుండు శమదమాన్వితుఁడు నైన
యట్టివానికిఁ జెప్పుమీ యచ్యుతాన, నోదితం బైనయిప్పురాణోత్తమంబు.

క. నీవినినయుపాఖ్యానము, లేవియు సరి గావు దీని కిది దీర్ఘాయుః
శ్రీవిభవారోగ్యములం, గావించుఁ బఠించినం దగం దను వినినన్. 394

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని మోదము నొంది పాండవేయులు దీనిన్
వినుచుఁ బఠించుచు విష్ణుం, గొనియాడుదు రధికభక్తిఁ గురువంశవరా. 395

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు. 396

ఉ. సాత్వతతేయుఁ డీపరమజప్యము భక్తిఁ బఠించుచున్ వియ
ద్గత్యభిరాముఁ డై నియమతత్పరతం జను దుగ్ధవార్ధికిన్
నిత్యము విష్ణుఁ గాంచి మహనీయతరం బగుపూజనంబు సం

స్తుత్యము గాఁగఁ జేతకుఁ గుతూహలసంపద పల్లవింపఁగన్. 397

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మోక్షంబునొంది యమ్మునిసత్తమునితో నిపుడు మోక్షం బత్యంతసుఖం బని చెప్పుదు సకలజనంబులు నభ్యుదయకరంబు లైన కర్మవిశేషంబులం దగిలి యుండుదు రొరుల నన నేల దేవతలును సద్ధర్మంబు వాటింపక హవ్యభోజనపరత్వం బూని యుండుదు రమ్మహాత్ము లట్లగుట యెట్లొకో యని యేను విచారించు చుండుదు నత్తెఱంగు దేటపడ నెఱింగింపవే యని యడిగిన నప్పారాశర్యశిష్యుం డాభూవరున కి ట్లనియె. 398

క. వినులాత్ముఁడు పారాశర్యమునీంద్రుఁడు శిష్యులను మహాభారతసం
చయము లగువేదముల మేరుమహీధరవాసి యై కరుణఁ జదివించెన్. 399

వ. అట్టియెడ నేనును సుమంతు పైల జైమినులు నీ విప్పుడు నన్నడిగినచందంబున నమ్మహాత్ము నడిగితిమి దానికి సుముఖుం డయి సర్వజ్ఞుండును సదయహృదయుం డును నగుసాత్యవతేయుండు మాకు ని ట్లని యానతిచ్చె. 400

తే. ఏ నతీతంబులును వర్తమానములు న,నాగతమ్ములు నగుజగదక్షులవర్త
నంబులును గనుదివ్యబోధంబు గోరి, పాలకడలితీరమునఁ దపంబు సేసి. 401

వ నారాయణప్రసాదంబునం జేసి సిద్ధమనోరథుండ నైతిం గావునం గల్పాదియం దుఁ గమలసంభవప్రముఖబృందారకు లాచరించినకృత్యంబులు గాన వచ్చు వానిం జెప్పెద దాన మీరాయడిగినయర్థంబు దేటపడు వినుండు. 402

క. ఆదిత్య మరు ద్వసు రు, ద్రాదిసురులు మునులు నంబుజాసనుఁ గని మా
కేది కరణీయ మీశ న,యాసృష్టిని మమ్ముఁ జూచి యానతి యీవే. 403

వ. అని విన్నవించిన విని భరితాదరుం డగుచు నప్పరమేష్ఠి వారితో మీ కెయ్యది కర్తవ్యంబో యనుతలంపు మున్న నాచిత్తంబునం బొడమి యున్నయది మీరు నిమ్మాట సెప్పి మేలు సేసితిరి మీకును నాకును బ్రబలత్వం బెద్దానం గలుగు దాని నుపదేశించుటకుం బురుషోత్తము శరణు సొత్తము రం దని పలికి వారు నుం దానును దుగ్ధవారాశితీరంబునకుం బోయి ఘోరం బగుతపంబు బహుసహ స్రసంఖ్యంబు లగుదివ్యవర్షంబు లాచరించిన వారలకు గంభీరమధురప్రకార యగువాణి యి ట్లని వీతెంచె. 404

విష్ణుఁ డదృశ్యరూపంబున బ్రహ్మాదిదేవతల కుపదేశించినహితప్రకారము.

క. మీవచ్చినపని యెఱుఁగుదు, నీవనజభవుండు జగము లిన్నిటికి గురుం
డేవిధిఁ బనిచిన నది శ్రుతి, భావితకర్మంబు దానఁ బరఁగుదు దగఁగన్. 405

వ. ఏనునుం జెప్పెద వినుండు వేదహితం బగునొక్కయాగంబు సేయుం డందు భాగంబు నాకుం గల్పింప వలయు ననిన వారుం బ్రీతిఁ బొంది. 406

క. కమలజుపంచినక్రియ యా,గము వైష్ణవ మనఁగఁ జేసి కల్పించిరి భా
గము విష్ణున కం దతఁ డ,య్యమరుల మునివరులపై దయను గగనమునన్.

వ. అస్పృశ్యుం డై నిలిచి వారలతో ని ట్లనియె. 408

క. నాపంపునను బ్రవృత్తి, వ్యాపక మైనట్టిసత్క్రియం జేసితి రి
ట్లీపుణ్యంబునకును ఫల, రూపం బగుదాని నే నిరూపింతుఁ బగన్. 409

వ. మరీచి యుంగిరసుం డత్రి పులస్త్యుండు పులహుండు క్రతువు వసిష్ఠుం డనువీర లవ్వారిజభవునకు మానసపుత్త్రు లిష్టహోత్ములు నట్టివార వేదాచార్యులు యజ్ఞకార్యధుర్యులు వీరువిధింప సర్వయజ్ఞంబులును మానవులు మాననీయంబులుగా నడప మీరెల్లను నయ్యాగంబుల భాగంబులుగలిగి తద్భాగంబుల నాప్యాయితులై యుపబృంహణంబు నొందువారలు సన సనక సనందన సనాతన కపిల సనత్కుమారులు పరమేష్ఠినునోనిర్మితులు సహజజ్ఞానవిజ్ఞానులు నివృత్తిపరులునై సాంఖ్యయోగంబులకుం బ్రవర్తకు లగుచుండుదురు వీరలచేత మోక్షధర్మంబులు సువ్యంజితంబు లగుమీకుం దల్లియుం దండ్రియు గురుండును నివ్విరించియు మదీయానుశాసనంబున నితండు సర్వానుశాసకుం డై వర్తిల్లువాఁడు మత్ఫాలప్రభవుం డై నరుద్రుండు సర్వలోకారాధనీయుండును సకలవరప్రదుండునుం జుండీ మీరు వొండు వేదోదితకర్మంబు లిక్కమలభవుండును మరీచ్యాది ప్రజాపతులునుం బంచినట్లు సేవం గలయవి యిది కృతయుగం బనుపేరింటి యుత్తనుకాలంబు దీనియందుఁ బశువులు హింస్యంబులు గావు సంశయంబు వలవ దని నిర్దేశించిన. 410

క. మునులును సురలును విష్ణు, న్వినుతించి నమస్కరించి నిజపదములకుం
జనిరి పరమేష్ఠి [1]యొకరుఁడ, చన కచ్చట నిలిచె హరియు సన్నిహితుం డై.

తే. హయశిరోభాసితుండును హస్తకలిత, లలితదండకమండలూజ్జ్వలుఁడు సాంగ
వేదముఖరముఖుండు నై యాదరార్ద్రదృష్టి నిగుడంగ నిలిచి యద్దివిజముఖ్యు.

వ. కౌఁగిలించుకొని నీవు సర్వంబునకును విధాతవు గురుండవు ప్రభువవు నయి నడపుము నీయందు సర్వభారంబునుం బెట్టి సుఖినై యుండెద నడపుట నీ కెప్పుడేనిఁ గడిందియై తోఁచె నప్పు డేను దోఁచి సమస్తంబును సునీతంబు సేయంగలవాఁడ ననియెఁ దదనంతరం బావిష్ణుం డంతర్హితుం డయ్యె నిట్లు యజ్ఞంబులం దగ్రభాగార్హుండును యజ్ఞధారియు నై నయప్పద్మనాభుండు ప్రవృత్తిధర్మంబు బ్రష్టోదులకుం గృత్యంబు సేసి నివృత్తిధర్మంబునందు నిష్ఠుండును విద్యాసహాయుండును నై సర్వగతుం డగుచుఁ జరియించు నని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు.

క. మొదలఁ గలిగించి జగములఁ, బదిలంబుగ నునిచి వానిఁ బదపడి తనయం
దొదిఁగించి మఱియు నెమ్మెయి, నుదారగతి నడపుచిన్మయుని గొలుతు హరిన్.

ఆ. అజుని విశ్వరూపు నమరుని సర్వాను, రాధినాథు నాద్యు సాంగవేద
వేదితవ్యు నాత్మవేద్యు నీశాను న,వ్యయుఁ దపఃఫలాత్ము నాశ్రయింతు. 415

1 యొక్కఁడ.

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నప్పరమముని యప్పుడు ధ్యానంబున నెల
కొన్న నారాయణుం బ్రస్తుతించి మమ్ముం గలయ నవలోకించి పూర్వవృత్తాం
తంబు ప్రజ్ఞానృష్టిని నాకన్నయది మీ కెఱింగించితి విష్ణునిదివ్యవచనంబుల
చొప్పున నడచునది యప్పరమేశ్వరుం గొలువుండు వేదవాక్యంబులం దత్ప్ర
కీర్తనంబు సేయుం డనియె నేము నట్ల కాక యని ఋగ్యజుస్సామంబుల
నాత్రిధాముం బ్రస్తుతించి మనంబుల నారాధించితి మని చెప్పి వైశంపాయ
నుండు వెండియు. 416

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిచేత భాషితం బైనయిప్పరమపుణ్య
వృత్తంబు సదివిన విన్నను విప్రుండు వేదవేదియు రాజు విజయశాలి
యును వణిజుండు లాభోపేతుఁడును శూద్రుఁ డత్యంతసుఖియును నగుస కేంద్ర
కన్య సద్వరకరగ్రహణంబు వడయు గర్భిణి యైనకాంత సద్గుణునిఁ బుత్త్రుఁ
ఆ. గాంచుఁ బ్రసవకాలకలయందు నెఱి దప్పి,యున్న బిడ్డ గలుగు నువిద సుఖక
రప్రసూతినిర్భరత నొందు నంధ్య సం,తానసిద్ధి సమ్మదంబు నొందు. 417

భగవన్నామనిర్వచనప్రకారము.

వ. మఱియు నెవ్విధంబుమనోరథంబు లైనను సఫలంబు లగు ననిన విని జనమే
జయుండు గూఢంబు లగువిష్ణునామంబు లనిర్వచనంబులు వినవలతు వివరిం
పవే యనుటయు వైశంపాయనుం డమ్మహీనాయకునితో నర్జునుం డడుగం
గృష్ణుండు వివరించిన నిజనామంబుల నిరుక్తి తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు
మప్పార్థుని బోధించుట కై యద్దేవుం డి ట్లనియె. 418

తే. నరుఁడు నారాయణుండు ననంగఁ బరఁగు,నిత్యపురుషులు నీవును నేనుఁ జుమ్ము
భువనహిత మాచరింపఁగాఁ బూని వేడ్క,నచ్చి[1] యిమ్మహిఁబుట్టినవార మనఘ.
వ. గూఢంబు లగుమదీయాభిధానంబులయర్థంబులు దేటపఱిచెద నాకర్ణింపుము.
క. నారము లనఁగా జలముల, పేరయనం బనఁగ నెలవు ప్రీతిగ నాకుం
నారము లయనం బగుటను, నారాయణుఁ డండ్రు జనులు నన్నుఁ గిరీటీ. 421
క. వసియింతు నే జగముల, న్వసియించుం జగము లెల్ల నాయం దిమ్మై
పొసఁగ వెలుఁగుచు నుండుట,నసదృశగుణవాసుదేవుఁ [2]డనఁగఁ బరఁగుదున్.
క. వ్యాపించి రోదసీకుహ,రాపూర్ణత్వమున నునికి నధికక్రమణ
శ్రీపొలుపున విష్ణుం డను, దీపితనామంబునను [3]బ్రతీతుఁడ నగుదున్. 423
తే. దమమునఁ గలయుత్తమధర్మమెడఁద,నలవఱిచినన్నుఁ గామించునార్యజనము
దివియు భువియు నానదుమన తేజరిల్లు,నట్టులగుట దామోదరుఁ డండ్రు నన్ను.
ఆ. అన్నమును జలంబు నమృతంబు వేదంబుఁ, బృశ్ని యనఁగ నొప్పుపేరఁబరఁగు
నది మదీయగర్భ మగుట విద్వజ్జను, లనఘ పృశ్నిగర్భుఁ డండ్రు నన్ను. 425
క. ఇనరశ్ములుఁ జంద్రాంశులు, ననలశిఖలుఁ గేశసంచయము నాకుం గా

1 యిమ్మెయిఁ. 2 డందురు నన్నున్. 3 బ్రదీప్తుఁడ నగుదున్.

వృనఁ గేశవాభిధానం,బునఁ గొనియాడుదురు ననుఁ బ్రబుద్ధజనంబుల్. 426

క. క్షత్త్రము బ్రహ్మము నై లోకత్త్రాణన మాచరింపఁ గావలసి పృథా
పుత్త్రా యగ్నీషోములు, చిత్త్రస్థితి వెలుఁగుదురు ప్రసిద్ధాకృతులన్. 427

వ. అని చెప్పి బ్రహ్మక్షత్త్రపదంబులు విప్రరాజనిర్దేశంబు లగుట దేటపడం బలికి విప్రులరాజులమహానుభావంబులు విలసిల్లినయెడలు నిదర్శనంబులుగా నిరూపించి యుపన్యసించి యవియెల్ల నగ్నీషోమమాహాత్మ్యంబు గావు దెలిపించి.

తే. బోధనస్థాపనంబులు బుధవరేణ్య,యగ్నియును సోముఁడును జేసి యఖిలజగము
నఖిలహర్షముఁ బొందింతు రవ్యయప్ర,వర్తనత్వంబు దమయందు వఱలుచుండ.

క. అనఘా యగ్నీషోముల, ననుఁ గా భావింప జగమునకు నెపుడు హితం
బొనరింతుఁ దత్సుకృతములఁ, బొనరినమత్ప్రభవ్యనామముల వివరింతున్. 430

ఆ. పరమవరద లోకభావ నేశ్వర హృషీ
కేశ నామకము లహీనచిత్త
యనియు మఱియు నిట్టు లను యాగములభాగ
మాహరింతుఁ గాన హరియు నంద్రు. 431

సీ. గోవనమహి యది గుహాలోనఁ బడకుండఁ జెందియెత్తుటను గోవిందుఁడనియు
[1]పీతంపురోమంబుచేత నొప్పార నావిష్టుం డగుట శిపివిష్టుఁ డనియుఁ
గర్షణక్రియ భూమిఁ గావింతుఁ జాయయుఁ గృష్ణంబు గావునఁ గృష్ణుఁడనియు
నలవడ సదసద్ద్వయంబును నాయందు సమవేతమై యున్కి సత్యుఁ డనియుఁ

తే. దాత్త్వికం బైన నాకు జాతత్వవికృతి, లేమి నజుఁ డనియును నది లేకపోయి
నపుడుతదనంతరక్షయ నుంద కునికి,బుధు లధోక్షజుఁడనియుఁ జెప్పుదురునన్ను.

క. సత్త్వమునసుండి తొలఁగమి, సత్త్వము నాచేతఁ జేసి సత్తఁ బొరయుటక్
సత్త్వమయజన్ముఁ డగుటను, సాత్త్వతుఁ డనునామ మయ్యె జనవర నాకున్.

తే. చ్యుతము లేకున్కిఁ జేసి యచ్యుతుఁడ వాత
ముఖ్యధాతుత్రయాకారమున శరీర
ధారకుండనై యున్కిఁ ద్రిధాతువును న
నంగఁ బరఁగుదు మునివచనంబులందు. 434

క. ఘృత మర్చిస్సంపద యయి, ఘృతార్చిరభిధాన మొందెఁ గ్రీడి వృషము వి
శ్రుతధర్మము ధర్మమయ, స్థితికతమున వృషుఁ డనం బ్రసిద్ధి వహింతున్. 435

తే. ఆదిమధ్యాంతములు నాకు నరయ లేమి,నై యనాదియమధ్యుఁడనంతుఁడనఁగఁ
జెల్లువేల్పులఁ శుచులు నాచెవులకింపు,లగుట మునులుఁ శుచిశ్రవుఁ డంద్రు నన్ను.

ఆ. ఒక్కశృంగమునన యుర్వియెత్తితి వరా,హావతారలీల యతిశయిల్ల
నట్టు లగుటఁ జేసి యార్యజనప్రియ, నాకు నేకశృంగనామ మయ్యె. 437

1 పీతలోమంబులచేత.

క. వినుత మగులోక రేచన,మున నన్ను విరించుఁ డంత్రు బుధనుత [1]రవియం
దనుపాధికవిద్యాస్థితి, ననికిం గపిలాభిధాన ముల్లసిత నుగున్. 438

క. విను యోగంబు హిరణ్యం, బనఁ బరఁగును యోగగర్భుఁ డగుటను విద్వ
జ్జనములు హిరణ్యగర్భుం, డని ననుఁ గొనియాడుదురు మహాగుణశాలీ. 439

తే. నరుఁడు నారాయణుండు ననంగ లోక, రక్షణార్థంబు గాఁగ ధర్మమున కేను
బుట్టినాఁడఁ గావునఁ బాండుభూపతనయ,నాకుధర్మజుఁ డనియెడునామనుయ్యె.

వ. ఇట్లు పుట్టి గంధమాదనంబున నేను దపంబు సేయు చుండ నక్కాలంబునఁ
గాలాంతకుండు దక్షునియజ్ఞంబున కలిగిన నది భీతిం బఱతెంచి నాయురస్థ
లంబు నొందిన నదీయ కేశంబులు ముంజనిభంబు లగుటం జేసి ముంజకేశుం
డనుపేరు గలిగె నారుద్రుండు రౌద్రాకారంబున నయ్యజ్ఞంబు వెనుకొని నాప
యిం గవిసిన నొక్కయిషీక పరశురూపంబుగా నభిమంత్రించి యతనిపయిం బ్ర
యోగించిన నతండు దాని [2]ఖండితధారంబు సేయుటం జేసి ఖండపరశు వనునభి
ధానంబునుం గలిగె ననుటయు. 441

క. విని పార్థుఁ డిట్లు గలిగిన, యనియం దారుద్రునకొ జయము నీకో క
ల్గెను దాని తెఱం గేర్పడ, వినఁ గౌతుక మొలసెఁ జెప్పవే విశ్వాత్మా. 442

శివకేశవులపరస్పరకోపప్రసాదములగతిము.

వ. అనిన విష్ణుం డర్జునున కి ట్లనియె. 443

సీ. రుద్రనారాయణరూపప్రవర్తిత మూర్తిద్వయము రణమునకుఁ జొచ్చి
పరమసంరంభంబు వాటింప నుద్వేజితములయ్యె నఖిలభూతములు శ్రుతులు
మునులకుఁ దోఁపవయనలంబులాహుతుల్ గొనవయ్యెఁబగిలెదిక్కులునభంబు
ధరణి వడంకె భూధరములు దిర్దిరఁ దిరిగె దేవతలకు దిగులు పొచ్చె

తే. [3]నాననము పల్లటిల్లంగ నజుఁడు గలఁగె, నిట్టులెందునుసంక్షోభ మెసకమెసఁగ
నావిధాత మునీంద్రులు దేవతలును, దన్ను వేష్టింప వచ్చె సత్వరము గాఁగ.

వ. వచ్చి రుద్రునకుం బ్రణమిల్లి సంప్రార్థనంబు దోఁప ని ట్లనియె. 445

క. శివుఁడవు నీవు జగములకు, శివ మొనరింపంగ వలదె చేయుము క్రోధ
ప్రవిహతి విష్ణుం డనఁగా, శివుఁ డన నొకఁ డొట దివ్యచిత్తను యెఱుఁగున్.

తే. నిగమవేద్య మద్వంద్వంబు నిర్గుణంబ,మూర్తమనియెడుతత్త్వంబుమూర్తిభేద
కలనమున లోకమున ద్విధాకారి యయ్యెఁ,గాక హరియును నీవనఁ గలదె వేఱు.

వ. అని బోధించి వెండియు. 448

క. నరనారాయణు లనఁగాఁ, బురహర జగదాది యైనపురుషులు మనముం
బరికింపఁ దన్మయత్వ, స్ఫురితులము ప్రసన్నదివ్యబుద్ధిం గనుమా. 449

ఆ. [4]తెలుపు మితని ననుఁడు దేటి కోపంబువో,విడిచి నన్నుఁదెలిచె మృడుఁడుపార్థ

1 కపియం. 2 ఖండీభూతంబు. 3 నాసనము. 4 తెలఫు.........నన్నుఁ దెలిపె.

యేను నతనితోడ ని ట్లంటి మృదుసత్య, [1]పథ్యమునిమనోజ్ఞభంగికముఁగ.450

క. నిను నెవ్వఁ డెఱిఁగె నాతఁడు, నను నెఱిఁగినవాఁడ నిన్ను నమ్మిగ సేవిం
[2]చిన నదియ నన్నుఁ గొల్చుట, [3]యనువాదిత లేదు భేద మరయఁగ మనకున్.

క. శ్రీవత్సము శూలాంకిత, మై వెలయుం గాక యిప్డు డాదిగ నాకుక్
నీవును మత్పాణ్యంకో, ద్భాసన శ్రీకంఠుఁ డనఁగఁ బరఁగుము శర్వా. 452

వ. అని యివ్విధంబున. 453

క. ఇత రేతరనుతిసంభా,వితలక్షణకలన మొంది వృషవాహనుతో
నతినిర్మలసఖ్యము సే,సితి బ్రహ్మాదులును సంతసిల్లిరి విజయా. 454

వ. మదీయనామనిర్వచనంబులును రుద్రునితోడిరణంబున నైనజయంబు తెఱంగు
ను నీ కెఱింగించితి. 455

క. నానారూపంబుల ని, ట్లేను బ్రవర్తింతు జగము లిన్నింటను నీ
శానుఁడు నభవుఁడు నమృతుఁడు, నైనశివుని నీవు గొలువు మర్జున యెపుడున్.

తే. ఏను రక్షింప జయము నీకెనక మెసఁగె, సమరమున శూలపాణి యై శత్రుకోటి
నీదుమునుమున వధియించునిరుపమాన, తేజు రుద్రుఁగా నెఱుఁగుము ధీరచిత్త.

వ. అనియె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు 458

క. అరుదే సర్వేశ్వరుఁ డగు, హరితోడుగ జయము గొనుట యర్జునునకు న
ప్పురుషోత్తముబాంధవు లై, పరఁగిరి పెఱవినుతు లేల పాండుసుతులకున్.459

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 460

క. నారదుఁడు పరమపురుషుని, కారుణ్యము వడిసి వచ్చి క్రమ్మఱ నరునిక్
నారాయణునిం గాంచుట, సారమతిం జెప్పి తీవు సంయమివర్యా. 461

-నరనారాయణనారదసల్లాపప్రకారము.-

వ. తదీయసల్లాపవిశేషంబులు విన వలతుం జెప్పు మనిన నప్పుడమితేనికి వైశం
పాయనుం డి ట్లనియె. 462

క. నారదుఁడు వచ్చి నరునిక్, నారాయణుఁ గాంచి భక్తి నమ్రుం డై నక్
వా రతనికి నాతిథ్యము, గారవమున నడపి యడుగఁ గా వారలతోన్. 463

వ. అద్దేవముని యి ట్లనియె. 464

క. శ్వేతద్వీపంబున భవ, దాతతకృపఁ గానఁ బోలె నచ్యుతుఁ దద్రూ
పాతిశయము మీచందము, యాతనికడఁ గంటి మిమ్ము నద్భుత మెసఁగన్. 465

క. శ్వేతులు నింద్రియవర్జిత, చేతస్కులు నైననరులఁ జెలువుగ [4]మానో
పేతులఁ గంటి నచట వా, రా తేజోమూర్తికిని దయాపాత్రంబుల్. 466

వ. అద్దేవుండు వత్సలుం డయి వారలతోడం గూడి విహరించు చుండు నామీఁదం
గృపసేసి క్షేత్రజ్ఞప్రకారంబు సకలంబును దేటపడ ననుగ్రహించి యాగామి

1 పథము నురుమనోజ్ఞ. 2 చినయతఁడు. 3 యనుపాధిత; యనువాసిగ. 4 మాని,వ్రాతులఁ.

నిజప్రాదుర్భావంబుల తెఱం గెల్ల నెఱింగించె శ్వేతద్వీపం బనునది శాంతిస్వరూ
పం బందు సూర్యసోమాంశువ్యాప్తియు వాయుసంచారంబును లే దాలోకనా
ఘునకు నేకాంతికజనంబులం గడచిన ప్రియులు లేకునికి యెఱింగి యేకాంతినై
యుండితి నవ్విభుండు వీడుకొలుప మీకడకు వచ్చితి నిచ్చట మీకుం గారుణ్య
భాజనంబ నై యుండెద ననుటయు వార లతని కి ట్లనిరి. 467

తే. పడసి తద్దేవుఁ గానఁ దద్భాషణములు, వింటి నీవు ధన్యుండవు గంటి మేము
నచట నీయున్న తెఱఁ గెల్ల నిచట నునికి, మేలుకాక యుండుము పరమేష్ఠితనయ.

క. దైవముఁ బిత్ర్యంబును ద,ద్దేవసమారాధనంబు దెల్లము శ్రుతిసం
భావిత మది తత్పరతన్, నీ వేకాంతి వయి నిలువు నిర్మలహృదయా. 469

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యద్దేవముని వేయు, దివ్యవత్సరములు భవ్యతపము
నియతి నాచరించెఁ బ్రియమున వారు న, న్నాదరింపఁగాఁ దదాశ్రమమున.

వ. అ ట్లేకాంతియై తపంబు సేసి యత్యంతశాంతి నొంది నారదుండు నరనారాయ
ణుల వీడ్కొని హిమవన్నగంబునకుం జని తన[1]యాశ్రమంబునందు బృందార
కాది విశిష్టపూజితుం డై యుండె నని చెప్పిన విని సంప్రీతుం డైన జనమేజ
యుతో వెండియు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 471

ఉ. పాండవవంశవర్య పటుపాపవినాశని యైనయిక్కథన్
నిండుమనంబుతో వినుట నీవు కృతార్థుఁడ వైతి శాశ్వతా
ఖండసుఖాత్ము విష్ణు నధికస్థిరభక్తి సమాశ్రయింపు నీ
కొండొకఁ డేల యిమ్మెయి మహోన్నతిఁ జేయు జగత్త్రయంబునన్. 472

క. లే దుభయలోకములు హరి,పై విద్వేషంబు గలుగు పాపాత్ములకున్
భూవర యట్టిజనులపిత్రు, దేవతలకు నరక మగుటఁ దెలుపును శ్రుతులున్.

క. హరి యాత్మ యెల్లవారికి, నరవర తనయాత్మపై మనంబున దృఢత
త్పరభావము లేనికుజనుఁ, బొరయవె యాపదలు వేఱ బోధన మేలా. 474

క. మునివరుఁడు గంధవతినం,దనుండు నాగురుఁడు గరుణ దళుకొత్తఁగఁ జె
ప్పినవాక్యంబులయర్థము, లనఘా యివి నీవు వీని నలవఱుపు మదిన్. 475

శా. విద్వన్మోదవిధాయి నిర్మలవచోవిస్ఫూర్తివిఖ్యాతుఁ గృ
ష్ణద్వైపాయను నీ వెఱుంగుము విభున్ నారాయణుం గా విప
శ్చిద్వంద్యం బగుభారతాధ్యయనముం జేయంగ శక్తుండు ధ
ర్మాద్వైతుండు సరోజలోచనుఁడ కా కన్యుండు తద్వాచ్యుఁడే. 476

క. బహువిధధర్మంబులు లో,కహితంబుగ నిట్లు సెప్పఁగా నిర్మలతా
మహనీయధిషణుఁ డగున, మ్మహాత్మునక [2]తీరుఁ గురుసమాజవరేణ్యా. 477

1 యోగాశ్రమంబు. 2 చెల్లు

హయగ్రీవదేవమాహాత్మ్యాభివర్ణనము.

వ. అనిన విని సవిశేషసమ్మదుండై జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో హయశిరో
భాసితుం డగువిష్ణుండు వేధకు సన్నిహితుం డయ్యె నని చెప్పితి వప్పురుషోత్త
ముం డప్పు డేమిటికై యామూర్తివహించె నత్తెఱంగెఱింగింపు మని యడిగిన
నమ్ముని యమ్మనుజపతి కి ట్లనియె. 478

సీ. ప్రళయకాలంబున జలముల విష్ణుండు యోగనిద్రారతి నొంది మేలు
కాంచి లోకంబులు గావింపఁ దలఁప నహంకార మెసఁగె బ్రహ్మాభిధాన
కలితమై తన్నాభికమలంబునం దిట్లు జనియించి యాబ్రహ్మ సకలసృష్టి
కాదిభూతములుగ వేదముల్ నాలుగు గలిగించె నప్పు డక్కమలనాభు

ఆ. నందు ముదులయించినట్టిగుణంబులు, మూఁటఁ దొలుత సత్త్వమునకుఁ దోఁపు
కలిమి [1]దాననుండెఁ గమలోద్భవుఁడు రజ, స్తమము లసుర లయ్యె ధరణినాథ.

క. [2]విను కైటభుండు నా మధు, వనఁ బేర్చినయద్దురాత్ము లవ్వేదములం
గొని వేగ చని రసాతల, మున వైచిరి గాఢబంధములు సేసి నృపా. 480

వ. దాన నవ్వేధ విహ్వలించి. 481

క. లావును దృష్టియు గతియును, నా వేదచయంబ నాకు నవి యడఁగిన నే
నేవిధి సృజింతు లోకము, లేవాఁ డీయెడఁ దలఁగు నిం కెట్లొక్కో. 482

వ. అని పలవించి. 483

ఆ. విష్ణు బహువిధముల వినుతింప నజ్జల, శాయి హయశిరంబు సకలవర్ణ
భాసురంబు నైనపరమాద్భుతంపురూ, పంబు దాల్చి వేదపరత నొంది. 484

క. పాతాళమునకుఁ జని యం, దాతత మై ప్రణవరూప మగునాదం బు
ద్ద్యోతితము సేసె నది యా, దైతేయులు విని పటుప్రతాపం బెసఁగన్. 485

క. ఆనాదము దెసకుం జన, దానవరిపుఁ డొండువలనఁ దా నరిగి తదీ
యానూనబంధపీడిత, లైనశ్రుతులు విడిచి తెచ్చి యజునకు నిచ్చెన్. 486

తే. ఇచ్చి యెప్పటియట్ల యహీంద్రతల్ప, శయనుఁడై యుండె నట తముచనినచోట
నెవ్వరినిగానకా దైత్యు లెచటశ్రుతులు, దారు మును వెట్టి రందు సత్వరముగాఁగ.

ఆ. అరిగి యచట వాని నరసి కానక రభ, సమునఁ గలయఁ దిరిగి శార్ఙ్గిఁ గాంచి
యుద్ధమునకుఁ బిల్వ నద్ధరణీధరుం, డదరి సమయఁ జూచె నసురయుగము.

వ. ఇట్లు విష్టరశ్రవుండు సృష్టికార్యంబు నిర్విఘ్నంబుఁ జేసిన విధాత యప్పని సు
నీతంబు సేసె నాఁటనుండియు హయశిరోమహితయగునమ్మూర్తిపక్కి నమూర్త
లకంబె నెక్కు డయ్యె నాజగత్కర్తను వేదంబులు నాశ్రయించి యుండు నని
చెప్పి వెండియు. 489

క. హరిసత్త్వాదిగుణంబులఁ, బోరిఁబోరిఁ గలిగింపఁ బెంపఁ బొలియింపఁగ భూ

1 దాననుండి కమలో. 2 విను కైటభుండు మధువును, నవఁ బేర్చిన.

వరయువి యెక్కువదక్కువఁ, బొరయుచుఁ బరివర్తనంబుఁ బొందుచు నుండున్.

క. గుణవంతుఁడు గుణరహితుఁడు, గుణకల్పనతత్పరుండు గుణనాశననై
పుణశాలి గుణనిబద్ధుఁడు, గుణమోక్షణకరుఁడు శార్ఙ్గి కురుకులముఖ్యా. 491

క. విను నారాయణపరములు, జననాయక వేదములును జన్నంబులుఁ ద
క్కినపుణ్యసమారంభము, లును రసముఖగోచరంబులును భూతములున్. 492

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో నేకాంతికజనులు లోకోత్తరు
లని చెప్పి తయ్యేకాంతికత్వం బెట్టిది యెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని
కి ట్లనియె. 493

ఆ. సాంఖ్యయోగపరనుసారభూతం బిది, మున్ను వింటి యుద్ధమునకుఁ జొరక
కరుణ నార్ద్రుఁడైనగాండీవి బోధింపఁ, గృష్ణుచెప్పినట్టి గీతలందు. 494

వైశంపాయనుఁడు జనమేజయున కేకాంతికధర్మ మెఱిఁగించుట.

క. నిర్మల మగు నేకాంతిక, ధర్మము నారాయణోదితం బై క్రియలం
గర్మఠుఁ డగు బ్రహ్మమతిని, ధార్మికవర యొలసె నతఁడు దయ సిగురొత్తన్.

క. దక్షునకు నెఱింగించిన, దక్షుఁడు బోధించెఁ దనదుదౌహిత్రు జగ
చ్చక్షుని నాసవిత్రుండు మనుక్షితిపతి కిచ్చె నవ్వినుతధర్మంబున్. 496

క. మను విక్ష్వాకున కొసఁగె న,తనివలనఁ దదీయయోగ్యతాకలితులు స
జ్జనములు వడసి రనేకులు, విను నారాయణునిచేత విని నారదుఁడున్. 497

క. తగియెడుశిష్యుల కొసఁగెను, జగతీశ్వర యిట్టు లది ప్రశస్తం బై యి
జ్జగములను గలిగె విను మ, య్యగాధధర్మంబు దుష్కృతాప్రాప్య మగున్.

క. దాని కహింసయ మూలము, దానన హరి ప్రీతుఁ డగు నతం డన ధరణీ
జానీ క్షేత్రజ్ఞుం డనఁ, గా నొక్కఁడ యగుట దెలియఁగా వలయుఁ గడున్.

క. ఏకద్విత్రిచతుర్వ్యూహ, హాకారతఁ దోఁచు చుండు హరి భక్తజనా
లోకమున వాసుదేవా, ద్యేకగప్రాప్తముగఁ దత్తదుచితస్ఫూర్తిన్. 500

తే. వాసుదేవుండు ప్రథమంబు వసుమతీశ
యోలి సంకర్షణుండుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడును ద్వి
తీయకంబుఁ దృతీయంబుఁ దెల్ల మచ్చ
తుర్థ మనిరుద్ధుఁ డిట్లు చతుర్విధములు. 501

క. ఈనెలవులఁ దోఁచును హరి, దా నొక్కఁడ యింద్రియప్రతతి కందం డే
కానూనభక్తి కగపడు, దానికిఁ దపమును శమంబు దమమును వలయున్. 502

క. శాంతిపరినిష్ఠునకు నే,కాంతికధర్మంబు గరతలామలక మగుం
జింతాతంతుత్రుటనా, త్యంతవిదగ్ధంబు సూవె యది మనుజేంద్రా. 503

క. అనిన నతఁ డిట్టిధర్మము, గొనియాడక వ్రతము లొండు గోరి నడపఁగాఁ
బని యేమి యెఱింగింపుము, జనములచందంబు నాకు సంయమివర్యా. 504

క. అని యడిగిన వైశంపా, యనుఁ డతనికి నిట్టులనియె నది గల దధిపా
వినుసాత్త్వికమును రాజస, మును దామసమును వికారములు మానసముల్.

తే. వికృతులందును సత్త్వస్థవిధము మేలు, దాన హరిఁ బొందవచ్చు నతండునడపుఁ
దత్ప్రకారులకుశలంపుఁదంత్ర మెల్ల, వార లేకాంతికులు పెఱవారి వినుము.

క. కలఁగొన రాజసతామస, ము లయినభావములు వికృతిఁ బొందింపఁగ మ
త్త్యుల కేకాంతికవృత్తిని, నెలకొనఁగా నెట్లు వచ్చు నిర్మలధిషణా. 507

క. వారికిఁ బ్రవృత్తిలక్షణ, తారూఢం బైనధర్మ మలవడు హరికిం
గారుణ్యపాత్రములు గా, రారయ వా రన్యపథసమాశ్రితు లగుటన్. 508

క. ఏకాంతిజనంబులు సుశ్లోకుం డగుహరిమనంబులో నుండుదు రా
లోకింప వారి కతనికి, నేకత్వము గలదు దెల్ల మిది వేదములన్. 509

క. ఈ తెరువు మద్గురుఁడు సం, ప్రీతిని దయ నన్ను నాదరించుచుఁ జెప్పెం
జేతశ్శుద్ధికలనమెయి, పీతదురిత మైనభంగి విన్నది యధిపా. 510

క. చాలిన నీవును హరి ని, ట్లాలోకింపుము నిరంతరానందశ్రీ
శాలి వగు దనిన నాభూ, పాలోత్తముఁ డాతపస్విపతి కిట్లనియెన్. 511

తే. వేదములు సాంఖ్యమును యోగవిధియుఁ బాశు
పతముఁ బాంచరాత్రంబు నా బహువిధములఁ
జెల్లుబోధసాధనముల కెల్ల నిష్ఠ
యొక్కటియొ యివి భిన్ననిష్ఠోదితములొ. 512

వ. నా కెఱింగింపవే వీనికిం బ్రవర్తకు లెవ్వరు వారలం జెప్పుమని యడిగినజనమే
జయునకు వైశంపాయనుండు. 513

ఉ. ద్వీపమునం బ్రబోధపరిదీప్తుని వేదనిధానముఁ జగ
ద్వ్యాపకతేజు గంధవతియందుఁ బరాశరసంయమీశ్వరుం
డేపురుషోత్తముం [1]బడసి యీడ్యతమోన్నతి నొందె లోకశీ
తాపహు భారతాధ్యయనకారకుఁ గొల్చెద నమ్మహాత్మునిన్. 514

వ. అనుచుం గృష్ణద్వైపాయనధ్యానపరాయణుం డగుచుం బలికె యాభూవిభున
కభిముఖుం డై. 515

క. విను మీతంత్రంబుల కెల్లను నరయఁ బరాయణం బలఘుతరసంవి
త్తనుఁ డగునారాయణుఁ [2]డ, య్యతనిఁ బొందఁగ ఋజువులగుపథములివి యధిపా.

వ. వేదంబులకుం బ్రవర్తకుండు నారాయణనందనుం డపాంతరతముం డనుపేరం బ్రసిద్ధుం డగు వేదవ్యాసుండు సాంఖ్యంబునకుం గపిలుండును యోగంబునకు హిరణ్యగర్భుండును బాశుపతంబునకు శివుండును బాంచరాత్రంబునకు విష్ణుండును బ్రవర్తకులు పాంచరాత్రంబు వైష్ణవంబనం బరఁగు ననిన విని యజ్ఞపతి

1 బడసె నీడ్యతమోన్నతి నొప్పులోక. 2 డా, తని బొందఁగ.

యమ్మునిపతితో వేదవ్యాసుండు పరాశరపుత్రుండ నని చెప్పి తప్పనమునికి
నారాయణనందనత్వం బెట్లు వచ్చె ననుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 517

సీ. హిమవన్నగంబుపాదమున మహాభారతం బొనర్చి పరిశ్రమంబు దోఁప
భావించి శిష్యులు గావించుపరిచర్యఁ దద్వినోదనపరత్వమున నొంది
వారికి వేదార్థభారతార్థంబులు సాత్యవతేయుండు సదయబుద్ధి
నెఱిఁగించు చున్నట్టియెడ నేను లోనుగాఁ గొందఱు తత్పాదసంసదంబు

తే. భక్తిఁ జేసి నారాయణప్రభవుఁ డండ్రు,నిన్నుఁ గృపఁ జెప్పవే మాకు నిర్మలాత్మ
యత్తెఱం గని యడిగిన నమ్మహాను, భావుఁ డత్యంతకరుణార్ద్రభావుఁ డగుచు.

వ. మాతోడ నిట్లనియె. 519

-:- వేదవ్యాసునకు నారాయణనందనత్వంబు గలిగినప్రకారము -:-

సీ. ఆదికాలమునఁ బ్రజాభిసర్గమునకు నారాయణుఁడు నిజనాభిపద్మ
మున బ్రహ్మఁ గల్పింప భూతసంఘమ్ముల నెల్ల నాతఁడు సృజియించె నతని
ముఖమున బహువేదములు ప్రసరింపఁగఁ జేసి వానికి మేలు సేత బుద్ధిఁ
దలఁచి యవ్విష్ణుండు నలఘుబోధుని నపాంతరతముం డనియెడుతనయుఁ జిత్త

తే. మునన కల్పించి యతిభక్తి మ్రొక్కి నిలిచి
యున్నయక్కుమారుని శ్రుతు లన్నియును దృ
ఢావధానుండ వై విని నీవు వాని
నంచితవ్యాస మొందింపు మనియెఁ బ్రీతి. 520

ఆ. అనిన నట్ల కాక యని యయ్యపాంతర, తముఁడు వేదభేదనము నొనర్చె
దాని కవ్విభుండు దద్దయుఁ బ్రీతుఁ డై, వత్సలత్వగౌరవం బెలర్ప. 521

క. వేదవ్యాసుఁడ వమ్మని, యాదరమునఁ బిలిచి నాకు నాత్మజుఁ డై సం
పాదించువాఁడ వధికా, హ్లాదము మన్వంతరంబు లన్నిటియందున్. 522

క. అని యానతిచ్చి మఱియును, జననంబులు నీకుఁ గల్గు సంయమిమాన్యా
యనియుఁ బలికి వెండియు ని, ట్లనియెను విష్ణుండు పేర్చునర్మిలితోడన్. 523

క. నాచరితంబులుఁ ద్రైలో, క్యాచరణంబులును ధర్మ మఖిలంబు నుదిం
జూచి త్రికాలజ్ఞత్వస,మీచీనత వెలయుమునులు మేటి యనంగన్. 524

క. ఉత్తరకాలంబున లో,కోత్తరుఁడు వసిష్ఠపౌత్రుఁ డుదితజ్ఞానో
దాత్తుఁడు పరాశరుం డను, నుత్తమసంయమికిఁ బుట్టు దుజ్జ్వలతేజా. 525

క. నీవలనన కలిగి కురు, క్ష్మావలయం బేలునట్టిజనపతు లన్యో
న్యావిష్టరోషు లై రణ, సేవనమునఁ గులము తఱచు సెఱుతురు వత్సా. 526

తే. కాలములకీడుకతమునఁ గలఁగఁబడిన, వేదముల నీవు నాఁడును విమలబుద్ధి
నంచితవ్యాస మొందించి యఖిలదివిజ,మునిగణముల కొనర్తువమ్మోదమనఘ.

తే. ధర్మసందేహములు నీవు నిర్మలంపు, వాక్యములఁ బాపి జగములవార లెల్ల

సకలసంశయచ్ఛేత్తపుణ్యాత్మకుండు,లోకహితవాణి యనఁగ సుశ్లోకుఁడగుదు.
క. రాగత్వము విడువదు నిను, రాగవిదూరుఁ డగుసుతుఁడు ప్రభవించును నీ
కాగమవిధానబుద్ధియు, యోగము సాంఖ్యంబు మది సముదితంబు లగున్.
వ. అని నిర్దేశించి నీవు నిజేచ్ఛం బ్రవర్తింపు మని పలికి యద్దేవుం డంతర్హితుం డయ్యె నిది మదీయనారాయణసంభవత్వంబు తెఱం గేను యమనియమ నిరూఢి నిర్మలతపః[1]కలనంబు చిరకాలం బాచరించి యప్పురుషోత్తముకారుణ్యంబు నామీఁద నంతకంతకు నెక్కు డగునట్లు సేసితి నని మద్గురుండును త్రికాలవేదియు నగువేదవ్యాసుండు సెప్పె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయునితో వెండియు నిట్లనియె. 530
సీ. అట్లు ధర్మజుఁడు నారాయణనారదసంవాదకథ విన్నసమయమునను
నారదుఁ డచ్యుతుకారుణ్య మబ్బెయిఁ బడసి క్రమ్మఱ వచ్చి బదరికాశ్ర
మమున నారాయణు మన్ననతోడిసంభాషణంబును గాంచి పరమతపము
దాఁ జేఁత యెఱిఁగించి తదనంతరంబ యయ్యమరమునీంద్రుఁ డే మడిగినట్ల
ఆ. యడుగ ధర్మనందనాదులుఁ గృష్ణుండు, వినఁగ మద్గురుం డతనికిఁ జెప్పె
సురలు మోక్షధర్మపరులు గా కథ్వరా, యత్తచిత్తు లైనయత్తెఱంగు. 531
వ. ఇట్లు సెప్పి. 532
క. వేదవ్యాసుఁడు సుముఖత, న్నాదైవతమునికిఁ జెప్పె హయశిరుఁ డగుదా
మోదరునిదివ్యలీల స,మాదరమున ధర్మనందనాదులు వినఁగన్. 533
వ. అని చెప్పి వెండియు. 534
క. నిజనామనిర్వచనములు, విజయుం డడుగంగ నెల్లవియు నెఱిఁగించెం
ద్రిజగద్భజనీయపదాం, బుజుఁ డగుకృష్ణుండు భరితపుణ్యచరిత్రా. 535
వ. ఇ ట్లగుట ము న్నెఱింగించితి. 536
క. వేదాదు లైనపథము ల,భేదప్రాప్యంబు లగుట ప్రియ మెసఁగఁగ న
వ్వేదవ్యాసుఁడు సెప్పె స, మాదరమునఁ బార్థుఁ డడుగ నందఱు వినఁగన్.
క. ఏకాంతికధర్మము సు,శ్లోకుం డగునాతఁ డడుగ లోకోత్తర యా
లోకారాధ్యుఁడు సెప్పె ద, యాకరమతి కృష్ణధర్మజాదులు వినఁగన్. 538
క. దైవవశంబున నేఁడును, నీ వడుగఁగ నింతవట్టు నిస్సందేహం
బై వఱలఁగ నేఁ జెప్పితిఁ, బావన యిది యసదృశంబు పౌరవముఖ్యా. 539
వ. అని పలికి నారాయణనారద[2]సంవాదాదికం బైనయివ్వాఙ్మయం బంతయుం జేర్కొని. 540
క. నారాయణీయ మగునీ, సారాఖ్యానంబు వినినఁ జదివిన సంప
త్త్వారోగ్యాయుస్సద్గతు, లేరికి నైనం గురుక్షితీశ్వర కలుగున్. 541

---

1 కరణంబు. 2 సంవాదం బైన; సంవాదితం బైన.

వ. అనిన విని యత్యంతాహ్లాదభరితాంతఃకరణుం డయినయక్కౌరవేంద్రుతో న మ్మునీంద్రుం డిట్లను నిట్లు సకలలోకసంభావనీయసత్కథ లాకర్ణించి సముదీర్ణ సంప్రీతుం డగునప్పాండవాగ్రజుండు. 542

తే. అమరతటినీసుతున కిట్టులనియె రాజ,ధర్మ ముఖ్యంబు లగుసర్వధర్మముల ను దాత్తకృప నెఱింగించి తత్పుత్త్రమంపు, ధర్మ మెయ్యది సెప్పుము ధర్మనిత్య.

వ. అనుటయు నా దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కి ట్లనియె. 544

చ. అరయఁగ ధర్మతంత్రములయందు నిరర్థము లేదొకండు నె
వ్వరిమది యెందు వ్రాలెఁ దగ వారలు దానిన పూని యాచరిం
తు రదియ వారి కిష్టఫల[1]దోహనకార్య మొనర్చు నెల్లెడం
బురుషులఁ జూడమే తమకుఁ బోలినధర్మములన్ వెలుంగఁగన్. 545

—ఇంద్రునకు నారదుండు సెప్పినభృగునామకవిప్రుని చరిత్రము.—

వ. అది యట్లుండె న ప్రతిహతగతియై చరించుచుండి యొక్కనాఁడు నారదుం డాఖండలుపాలికిం జనిన నతం డతనికి సముచితసత్కారంబు లాచరించి సుఖాసీనుండై యున్న యమ్మునివరునాననంబునం జూడ్కి నిలిపి నీవు మెలంగు నెడ నెద్దియేనియు నాశ్చర్యంబు గన్నయది గలదే యని యడిగిన నమ్మహాత్ముం డమ్మహేంద్రునకుం జెప్పినకథ సెప్పెద నది భవత్ప్రశ్నంబునకుత్తరంబై యుండు దాని వినుము భాగీరథీదక్షిణతీరంబున మహాపద్మం బనియెడుపురవరంబునఁ గులశ్రేష్ఠుం డగుభృగుం డనువిప్రుండు గలం డప్పురుషవరుండు. 546

సీ. ధర్మనిత్యుండు సత్యవ్రతపరుఁ డహింసాశాలి యింద్రియజయవిభాసి
నిజకర్మతృప్తుండు నిష్క్రోధుఁ డంచిత న్యాయసంప్రాప్తధనముల దేవ
పిత్రతిథిజ్ఞాతి మిత్రకార్యములు నిర్వర్తించు సువినయవంతులైన
తనయులఁ గన్నాఁడు ద న్నెల్లవారును వినుతింప మన్నాఁడు దనమనమున

తే. నెట్టికృత్యంబు మేలొ యే నెద్ది సేసి
కృతపరాయణధర్మతా స్థితి వహింతు
నొక్కొ యని చింతఁ బొందుచు నుండు నాత్మ
నిష్ఠ యలవాటు కాంక్షించి నృపవరేణ్య. 547

వ. ఇ ట్లుండ నొక్కనాఁడు. 548

తే. తనగృహంబున కతిథియుదాత్తుఁడొక్క,బ్రాహ్మణుఁడువచ్చెవచ్చినఁబరమభక్తి యుక్తినాతిథ్యమొనరించియున్నయప్పు,డమ్మహాద్విజుతోడనిట్లనియెభృగుఁడు.

సీ. అనఘ నీమధురవాక్యంబులఁ జేసి మిత్త్రత్వంబు వొంది సుద్భావగతము
నీ కెఱింగించెద నీవు నెయ్య మెలర్ప హిత ముపదేశింపు మేను నియతి
నాత్మావలోకన మాచరించెద నని తొడఁగుదు నది యలవడదు నాకు

1 దోహలకార్య.

లోకసామాన్యగుణాకలనంబున బద్ధుండ నగుట నెబ్భంగి నాత్మ

ఆ. నాత్మయంద కని యనామయత్వముఁ బొంది
ఖండరహిత మగుసుఖమున మునిఁగి
యుండువాఁడ భూసురోత్తమ చెప్పవే
యనిన నతని కిట్టు లనియె నతఁడు. 550

క. ఏనును నిట్టుల మోహా, ధీనుఁడ నై యాత్మ గాంచు తెఱఁ గొలయుటకుం
బూని పడుదు నెయ్యదియో, కానం దెరు వాశుభప్రకలనంబునకున్. 551

ఉ. కొందఱు బ్రహ్మచర్యమునఁ గొందఱు భవ్యగృహస్థధర్మముం
బొందుటఁ గొంద ఱిద్ధతపముల్ వనభూమిఁ దగం జరించుటం
గొందఱు నిష్క్రియత్వమునఁ గొందఱు యజ్ఞవిధానశాలితం
గొంద ఱమానదానములఁ గోరి యొనర్తురు నిత్యసౌఖ్యమున్. 552

క. జననీజనకారాధన,మున గురుభక్తిని సువృత్తమున శాంతిని దాం
తిని సత్యమున నహింసను, విను కొంతుఱు మోక్షపదము వేర్వేఱ జనుల్.

వ. అట్లు బహువిధంబు లగుధర్మద్వారంబులు గలవు గలిగినకలుచ నెల్లవారికి
నాత్మానందం బలవడ నేర్చునే యొకటి యుపదేశించెద నాకర్ణింపుము. 554

తే. నైమిశారణ్యమునయందు గోమతి యనఁ
బరఁగు నుత్తమనది [1]మహాపద్మ మనఁగఁ
గలదు [2]పుణ్యప్రదము దానియలఘు[3]తటత
లంబు నెలవుగా నుండు నాగం బొకండు. 555

క. ఆతీర్థోత్తమమున మాం,ధాతృఁడు లోనుగ విశిష్టతపముల నిహలో
కాతిశయముఁ బరలోక, ద్యోతనముం బడసినారు తొల్లి యనేకుల్. 556

వ. అప్పుణ్యక్షేత్రంబున. 557

తే. పద్ముఁ డనుపేరియన్నాగపతి యుదాత్తుఁ
డఖిలధర్మజ్ఞుఁ డతులదయాన్వితుండు
సుజనసంభావ్యమానుఁ డస్తోకపుణ్య
నియతనిత్యుఁ డాగంతుకప్రియతముండు. 558

ఉ. ఆతనిఁ గానఁ బొమ్ము ప్రచురాదరణంబున నీదుకోర్కి సం
ప్రీతిగఁ దీర్చు నాగుణగరిష్ఠుఁడు నాపలు కూఁదు మన్న మో
దాతిశయంబు నొంది భృగుఁ డాధరణీసురవర్యుతో మహా
త్మా తెలి వొందె నామనము తావకపావనవాక్యసంవదన్. 559

క. అని పలికి యి ట్లనియె ని, ద్దినశేషము రాత్రియును మదీయనివాసం

1 అ. మహాప్రథితి ననఘు. 2 పుణ్యపురము. 3 తరతటంబుతలమున నాగాహ్వయం బొకండు.

బున నిలువు నిలిచి మత్పా, వనుఁడవు గావలయు గౌరవ్రీభక్తితా. 560

క. అనిన నతఁ డట్లు చేయ న,తనిఁ బూజించుటను మధురసల్లాపం
బున ధర్మసత్కథావ, ర్తనమున నక్కాల మతఁ డుదాత్తకృతిఁ గడపెన్. 561

క. వేగిన నామంత్రితుఁ డై, యాగుణనిధి వీడుకొలిపి యతిఁడు ప్రయాణో
ద్యోగంబు సమీచీనవి, ధాగరిమప్రాభవప్రవృత్తి దగ నొనరించెన్. 562

భృగుం డనువిప్రుం డొకఁడు పద్మం డనుపన్నగరాజుం గన నరుగుట

వ. ఇవ్విధంబున నుద్యుక్తుం డై భృగుండు బంధుమిత్త్రజనసమ్మతంబు గాఁ దనయంగంబు గదలి యొకనెడ బహుతీర్థసేవనంబు సేయుచుం జని పుణ్యంబు గానైమిశారణ్యంబు సొచ్చి గోమతీతీరంబు సేరి సుప్రసిద్ధం[1]బగు మహాపద్మప్రాకారంబు తటంబునం బొలుచు భుజగేంద్రమందిరంబు గాంచి తగం బ్రవేశించె నట్టియెడ. 563

తే. భక్తితోడ నన్నాగేంద్రుపత్ని యెదురు,వచ్చి తోడ్కొనిచని యుపచరించి మీర
లిందు రాకకుఁ గారణ మేమి సెప్పుఁ, డెద్ది పనిచినఁ జేసెద నిద్ధచరిత. 564

వ. అనుటయు నమ్మహీదేవుండు దేవీ భవదీయపతిం గానవచ్చితి నెచ్చో నున్నవాఁ డవ్విభుం గానిపింపు మనిన నతని కాభుజంగాంగన యిట్లనియె. 565

క. తనకు నెలవరుస వచ్చిన, యినరథవహనమున కాతఁ డేఁగినవాఁ డే
డెనిమిదిదివసములకు నిట, నను దెంచుం దథ్య మిది ప్రసాదప్రవణా. 566

క. అతని తెఱం గిట్టిది వాం,ఛిత మెయ్యది యిత్తు సనఘ చెప్పు మనుడు నా
సతి కిట్లను భృగుఁడు భవ, త్పతిఁ గనుటయు కాక వాంఛ దక్కొను గలదే.

వ. అయ్యురగవల్లభు వచ్చునంతకు నుపవనంబున నిలిచెద నవ్విభుండు వచ్చినప్పుడ నుఱవక నా తెఱం గెఱింగింప వలయు నని పలికి పోయి భృగుండు గోమతీతట పుణ్యారణ్యంబున జపపరుండును నిరాహారుండును నై యుండె నట్లుండ నాభుజంగపతిబాంధవులు తదీయపత్నీపుత్త్రసహితంబుగా నమ్మహీసురవరు పాలికిం జనుదెంచి మృదుమధురవాక్యంబుల ననునయించి నీ వాహారంబు గొనక నిలువం దొడంగిననాఁటికి నేఁ డాఱవదినం బయ్యె నే మతిథిపూజాపరులము మాకు ధర్మవిరోధంబు గాకుండ మాచేయు నాతిథ్యంబు నాదరింపు మస్మత్ప్రార్థనంబున నన్నంబు ఫలంబు మూలంబు మఱియు నెయ్యది యైనను భుజించి మమ్ము రక్షింపవే యనిన వారలతో నాసువ్రతశీలుం డి ట్లనియె. 568

ఉ. ఇంతన నేల మీరు భుజగేశ్వరు రాకయ పార్చినాఁడ నా
[2]కం తవునంతకుం గుడవ నాఁకలి నీళ్లులు ద్రావఁ దృష్ణ యొ
క్కింతయు లేదు గా కలిగి యే యటవీస్థలి కేఁగుదెంచి యే
కాంతమ యున్నవాఁడ నియమాభిరతుండ నను నేఁచ నేటికిన్. 569

క. మీకును ధర్మవిరోధము, గా కుండుట కేన పూఁట గారవమున నా

1 అ. బగునాగాహ్వయపురంబునం బొలుచు. 2 కంతకు నన్నముం గుడువ.

లోకింపుఁ డింక దివసయు, గాకలనముఁ గల్గ వ్రతసమాప్తియుఁ గలుగున్.

క. వినుఁ డష్టమ మగుదివసం,బున ముద మారంగ నిందు భుజగేంద్రుఁడు రా
కునికి గలిగెనేనియుఁ బర, దినమునఁ గుడిచెద భవన్మతిం బ్రియ మెసఁగన్.

వ. మీర లిత్తెఱంగున కనుజ్ఞ సేయ వలయు నని సంప్రార్థనీయస్వరంబునం బలి
కిన వార లందఱు నొడంబడి నిజనివాసంబులకుం జని రయ్యష్టమదివసంబున.

క. వసుదినంబులు [1]దీఱిన, నరవిందాప్తుండు దనకు ననుమతి సేయం
గురువంశముఖ్య తగ న,య్యురగాధీశుండు విభవ మొప్పఁగ వచ్చెన్. 573

ఉ. వచ్చిన [2]సంభ్రమంబుగరునంపుటెలర్పున [3]నుల్లసిల్లి మే
నచ్చుపడంగ జేయఁ జెలు వా భుజగేశ్వరుపత్ని యాతనిం
జెచ్చెరఁ దా నెదుర్కొని విశిష్టసమాదర యై యుపాయనం
బిచ్చి తదీయచిత్తమున కిం పెసలారఁగఁ బాద్య మిచ్చినన్. 574

వ. సంప్రీతుం డై సముచితప్రకారంబున నుండె నట్లున్నయన్నాగేంద్రుండు న
మీపాసీన యైనయద్దేవి నాలోకించి. 575

తే. అతిథి సేవమె తగ దేవతాతిథిప్ర, పూజనంబులు నడచునే పూర్వవృత్తి
యొకలి యేను లే కునికి నేమేని వికల,మయ్యెనో చెప్పుమనవుడు నామృగాక్షి.

ఉ. ఆతనితోడ ని ట్లనియె నంతయెఱుంగమి రాదు నీదుశీ
తాతిశయంబుకల్మి భుజగాధిప నాకుఁ దగ౯ సమస్తదే
వాతిథిపూజనంబులు సమగ్రము లై నడచె౯ సుహృజ్జన
ప్రీతియు మున్నపోలె నవిభేదత యొప్పఁగ నిర్వహించితిన్. 577

వ. అని వెండియు. 578

సీ. గురుభక్తి శిష్యులకును వేదపరత విప్రులకును జనరక్ష భూపతులకు
న్యాయార్జనంబు వైశ్యజనంబులకుఁ ద్రివర్ణారాధనంబు శూద్రావలికిని
బతివాక్యకరణంబు భటులకు సర్వోపకారక్షమం బైనసారభూత
మనఁగఁ బెం పొందుగృహస్థాశ్రమంబుపై వారని ప్రియ మెల్లవారలకును

తే. లోకమేల యేనేల యుల్లోకతంబ,యింద్రియంబులఁ గుదియించి యిచ్చ నడఁచి
యుండువాఁడఁ గాకనుమతి యోగికిని బ,తివ్రతాత్వంబు భార్యకును వ్రతములు.

వ. కావున ధర్మసూక్ష్మసంవేది వగునీదుచిత్తంబున ఖేదం బొక్కింతయేనియుం దొడ
రునట్టివిధంబున వర్తింతునే యొకండు విన్నపంబు సేయం గల దవధరింపుము
పరమపావనమూర్తి యొక్క మహీసురోత్తముం డిచ్చటికి వచ్చి యభ్యర్చితుం
డై భవత్పతి దర్శింప వచ్చితి నని యెఁ గార్యం బేమి యని యడిగిన నాకుం జెప్ప
కుండె నేను నీ వట సనుటం జెప్పిన విని యట్లైననాభుజంగవిభుండు వచ్చునంతకు

1 దంగిన. 2 సంభ్రమంబు గరువంపు టెలర్పును. 3 నుల్లసిల్ల మే; నుల్లసిల్లు మై.

నుల్లవనంబున నుండెడ నతండు వచ్చిన నాతెఱం గెఱింగింపు మని చని యేఁడెని
మిదినాళ్లని జపవ్యపరుండును నిరాహారుండును నై యున్నవాఁడు నీ వచ్చుటి కరిగి
యతని సంభావింపవలయు నని చెప్పిన నాసర్పగ్రామణి కుపితచిత్తుం డై. 580

క. ఏనటె యొక్కెడ కొక్కరుఁ, గానఁగఁ బోదు నటె దేవగణము నసురులు
లోనుగ నన్నేచందము, మానుగ నడపుదురు తలఁపుమా చతురమతీ. 581

తే. అనిన నీరాక వార్చి మహాశతోడ, నున్నవిప్రునియభిలాష మొక్కభంగిఁ
దీర్ప కుండుట ధర్మమే ధీరశాంత, చిత్త నీయట్టియాచారపిత్తమునకు. 582

క. ధరణిసురునాస సెఱిచినఁ, బొరసినపాపాగ్నిఁ గాల్పఁ బూనెద వే నీ
పురుషార్థంబును సముచిత,పరత్వమును గృపయు ధర్మపాండిత్యంబున్. 583

క. విను మాశావిచ్ఛేదన,మునఁ బాటిలు బ్రహ్మహత్య భుజగోత్తము ధ
ర్మనిరూఢుఁ డై నపురుషున,కును నద్ద్విజునాస దీర్పఁ గోరుట వలదే. 584

క. మానమున దృఢజ్ఞానము, దానంబున నభ్యుదయము ధర్మనిరత యా
శానిర్వహణంబున నర, కానీకనివారణసౌఖ్య మగు నండ్రు బుధుల్. 585

తే. చాతకము వానఁ గోరెడుచంద మొంద, నెదురుచూచుచు నున్నవాఁ డిందు నీవు
రాక కక్కటయడవిలో బ్రాహ్మణుండు, రోషముడుగుము ధర్మనిరూఢహృదయ.

వ. అని పత్ని బోధించిన. 587

చ. అనయముఁ దేఱి నాగపతి యక్కమలానన మోము సూచి యి
ట్లను నొరుఁ గానఁ బొమ్మనినయంతన రోషము వచ్చి యిట్టె లో
ప్పనిపలుకుల్ సగర్వమునఁ బల్కితి దానికి శంక లేక చె
ప్పినజతనంపు[1]ధర్మమునఁ బేర్మియు నాకు నొనర్చి తుగ్మలి. 588

ఆ. కార్తవీర్యదశముఖప్రముఖులు జమ,దగ్నితనయరాఘవాదు లైన
పురుషవరులచేతఁ బొలియరే సక్రోధ,వృత్తిఁ గాన యలుక విడుపు మేలు.

క. నీయట్టిభార్య గలుగుటఁ, దోయజదళనయన యిట్లు దొలఁగితి దురితా
పాయంబునఁ బొరయక యేఁ, బోయెద నవ్విప్రుకోర్కి పూర్ణము సేయన్. 590

క. అని పలికి సత్వరంబుగఁ, జని భృగునిం గాంచె వినయసంభ్రమములతో
జనపాలోత్తమ యతఁడు న,తనిఁ గని యుల్లమునఁ బ్రియము దళుకొత్తంగన్.

పద్ముఁ డనుసర్పరాజు భృగుఁ డనువిప్రుం గానవచ్చుట.

వ. అంగంబులు వొదల నెదురుకొనియె ని ట్లిరువురు నుసంగతులై సుసంగతపత్త్ర
ప్రకరతరుచ్ఛాయాశీతలసికతాతలంబున సుఖాసీనులై రయ్యహీంద్రుం డామ
హీసురవరునితో మధురస్వరంబున ని ట్లనియె. 592

తే. అనఘ నారాక వార్చి నీ వధికనిష, నిట్టు లునికికిఁ గారణ మేమి గోర్కి
యెవ్విధం బైన దానినే నిపుడ నిర్వహించి పుచ్చెద నత్తెఱం గెఱుఁగఁ జెపుమ.

---

1 ధర్మమును బేర్మియు నాకు నొనర్చ నుగ్మలీ.

వ. స్వవచనంబులచేత నిచ్చట నీయునికి విని యభిగమ్యుండ వగునీకడకుం జనుదెంచితి నసమ్యుడు నధ్రాధారవనుండు ధర్మారణ్యంబుననుండి నిన్నుం గాన వచ్చితి మాన నీయుమహీసురసూనుండు భాను నారాధింపనీచనుట భవదీయవల్లభవలన నెఱింగి వాడిన చేసినాఁడు వాన కెదురుచూచునట్లు భవదాగమనంబు వార్చి నియత వృత్తినున్నవాఁడ మదీయమునక్లేశంబు నిరసింప నీవ యర్హుండ వనుటయు.

తే. నీవు కల్యాణమూర్తివి నీమనోర, థంబు సఫలంబు సేసి కదా మదీయ జననసఫలతఁగలిగింతు నను భుజంగ,మాధిపతి మోముఁజూచియిట్లనియెనతఁడు.

క. నాకోర్కి విననఁ జెప్పిన, లోకనుతా యొకటి యడుగ లోలత్వము చి త్తాకలిత మయ్యెఁ బ్రార్థన, సేకొని యది నాకు మున్ను చెప్పఁగవలయున్.

వ. అనుటయు నయ్యురగవల్లభుం డది యెయ్యది యడుగు మనిన భృగుండు నీవు రవిరథంబు వహింపం జనినయెడఁ గనినవినినయట్టియాశ్చర్యంబులు గలవేని వాని నా కెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 597

సీ. ఆశ్చర్యముల కెల్ల నాస్పదం బాదిత్యుఁ డాతనివలనన భూతజాల మఖిలంబుఁ [1]జరియించునది యచ్చెరువు గాదె యద్దేవునంశువులందుఁ బ్రీతి ననురులు వాలఖిల్యాదిమునీంద్రులు సిద్ధులు శాఖలఁ జెంది యుండు విహగకులంబులవిధమున వసియింతు రంతకంటెను [2]నెక్కు డద్భుతంబు

ఆ. గలదె యమ్మహాత్మువలనన వాయువు, వెడలి యతనినడిమివిపులరశ్మిఁ బొంది వృష్టిగురియు నెందును నట్టిచోద్యములు గలవె భూసురాగ్రగణ్య. 598

క. రవి సృజియించును వర్షము, రవియ మగుడఁ గిరణతతులరస మంతయుఁ దాఁ దివుచును విస్మయకారక, మవనీసురవర్య దాని కధికము గలదే. 599

క. ఇనువేఁడిమి శోషించిన, జనములయం దాత్మనిష్ఠ శాశ్వతికత్వం బున వెలుఁగు చుండు దానికి, ననఘా మిగులంగఁ జిత్రమైనది గలదే. 600

తే. సూర్యువలనన బీజంబు ధార్యమాణ, మగుఁ జరాచరధారిణి యైనధరణి చేత నంతకు మిగులఁ జర్చింప నక్కజంబు లెందును గలవె నిష్ఠానిరూఢ.

క. పరముండు నిరంజనుఁ డక్షరుఁ డజరుం డవ్యయుండు శాశ్వతుఁ డగున ప్పురుషుఁడు రవియంద వెలుఁగు, నరు దంతటికంటెఁ గలదె యగ్రిమవర్ణా.

వ. అని వెండియు. 603

—ఉంఛవృత్తిమహిమము.—

క. విను మత్యాశ్చర్య మొకటి, మనుజోత్తమ యొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నమునం దనవెలుఁ గినుసివెలుఁగుతో, నెనగా గగనమున నొక్కఁడే తెంచె వడిన్. 604

క. [3]అంబరపాటనమునఁబో,లెం బెద్దయు మెఱయుతనదులీలాగతి క ర్యంబరమణి యధికప్రమ, దంబున నభిముఖుఁడుగా నుదగ్రస్ఫూర్తిన్. 605

1 జనియించునది. 2 నొక్కడద్భుతంబు. 3 అంబరపాటనమునుబో,లెం.

చ. కదియఁగఁ బాఱు తెంచిన వికాసవిభాసిముఖారవిందుఁ డై
యెదురుగఁ జేయి సాఁచె దివసేశుఁ డతండును [1]లీలఁ గేలు నొ
ప్పిదముగఁ బట్టి రూపము లభిన్నతఁ బొందఁగఁ జొచ్చె బింబముల్
సదనముఁ జొచ్చునట్లు విలసద్గతి నిం కిట యేమి సెప్పుదున్. 606

వ. అట్టియెడ. 607

చ. అరదముమీఁద మున్ గొలుచు నాతఁడొ యిప్పటియాతఁడో దివా
కరుఁ డనుసందియంబు భుజగంబులచిత్తములందుఁ బుట్టి యొం
డొరువులతోడ వారు గడు నొయ్యన పల్కఁగ నే వినీతిను
స్థిరమృదుభాషి నై యడిగితిం బ్రభువుల్ ధరణీసురోత్తమా. 608

క. ఇతఁ డెవ్వం డని యమ్మెయి, నతిచకితాత్ముండ నగుచు నడుగుటయు సహః
పతి నామీఁదఁ గృపాసంగత ముగుతనచూడ్కి వాలయఁ గా వత్సలుఁ డై.

సీ. సురయక్షగంధర్వగరుడోరగాదులలోన నెవ్వఁడు గాఁ డెలోలుపాత్ముఁ
డుంఛవృత్తిమహీసురోత్తముం డస్థలనియముండు ఫలమూల నీరమారు
తాహారుఁ డగుముని యాకాంక్ష సేయఁడు ప్రాప్తంబు గానిపదార్థములకు
సర్వభూతహితత్వశాలి యిమ్మెయి సిద్ధిఁ బ్రాపించె నని చెప్పెఁ బ్రకటఫణితి

తే. ననఘ యిట్టివిశేషంబు గనుఁగొనంగ, వినను గాంచితి ననిన నవిప్రవరుఁడు
ప్రమదమెద నిండిపొంగారఁ బాఁపఱేని, యాననముసూచియిట్లనుమానవేంద్ర.

క. ఇవి యన్నియు నాశ్చర్యము, లవుఁ దెరువును నాకుఁ జూపి తనవర్ధత నొ
ప్పువివిధశబ్దంబుల బో, ధవరేణ్యా పోయి వచ్చెదం బ్రియ మొందన్. 611

క. నను నుఱవక పనుపం దగు, పను లెల్లను బనుపు శిష్యభావశుభము నా
కనఘా కలిగెను నీదెస, ననూనభద్రములు నీకు నయ్యెడు మెపుడున్. 612

చ. అన విని నన్నుఁ గాంచితి ప్రయత్నమునన్ వినిపింపు మీవు వ
చ్చినపని నాకు నీ కొకటి సేసితినే యిటు వృక్షమూలవా
సునిక్రియ లేచి పోక తగుచొప్పగునే భవదీయవాంఛ సె
ప్పిన నది యేను దీర్తు మఱి పెం పెసఁగం జను భూసురోత్తమా. 613

వ. అని వెండియు. 614

తే. అనఘ నాయందు నీవు నీయందు నేనుఁ, గలము నీకు నీసర్వలోకంబుఁ గలదు
చింత కవకాశ మెద్ది నిశ్చింతభావ, మొందుమనియె నాదందశూకోత్తముండు.

వ. అనిన విని భృగుండు పద్మున కిట్లనియె. 616

తే. భోగివర యిది యిట్టిద భూతములను, నీవు నేనును సర్వగతావిశిష్ట
విధములము వేదితవ్యంబు విదిత మయ్యె, నిట్టిసందర్శనము వ్రత మింక నాకు.

క. ఈవిధమునిశ్చయము నే, భావింపఁగఁ గంటి నీకృపారతివలనన్

1 గేలుగేల నొప్పి.

నీవు కృతార్థుఁడవు సుజన, సేవిత యామంత్రణంబు సేసిన వాఁడన్. 618

వ. అని పలికి యివ్విధంబునఁ గృతనిశ్చయుండై భృగుండు భుజంగవిభు వీడ్కొని దీక్షావిశేషకాంక్షం జేసి భార్గవకులపవిత్రుం జ్యవనుం గాంచి నిజవృత్తాంతంబు సెప్పి తత్కృతసంస్కారంబునం గృతకృత్యుం డయ్యె నిప్పుణ్యకథ యబ్భార్గవుండు జనకసదనంబున నారదునకు వివరించె నద్దేవమునివరుండు దేవతావరునకు వినిపించె నమ్మహాత్ముండు వసువులకుం జెప్పె జామదగ్న్యతోడిసంగ్రామంబున నుద్దామచిత్తుండ నైన నన్నుం దేర్చుటకై వసువులు సకలభూతసమవర్తిత్వసంపాదకం బైనయీయితిహాసంబు నాకుం జెప్పిరి నీవు పరమధర్మం బెయ్యది యని యడిగిన నేను నీకుం జెప్పితి సర్వసమతాసముపహితం బైనయనాకాంక్షిత్వంబు ధర్మోత్తమంబు నిరతిశయానందంబునకు నిధానంబు. 619

క. అని యిట్లు ధర్మసుతునకు, ననిమిషతటినీతనూజుఁ డధికప్రేమం
బునఁ జెప్పుట వైశంపా,యనుఁడును జనమేజయునకు నర్థిం జెప్పెన్. 620

వ. చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో నిత్తెఱంగునఁ బితామహుండు హితోపదేశంబు సేసిన నమ్మహీశుం డెవ్విధంబు దశావిశేషంబు నొందె మునీంద్రా చెప్పవే యనుటయు. 621

ఉ. ఆగమపుష్పసౌరభశుభాంగనివాసబుధాంతరంగ వి
ద్యాగృహమేధితాసుభగతామహనీయ సురార్చనీయ ని
ర్భోగనభోగసంపదనిరూప్య సుసంవిదవాప్య భక్తిల
క్ష్మీగురునిత్యయోగిజనసేవిత శాంతిసుఖైకభావితా. 622

క. అభిమతఫలసంపాదన, విభవమహీయఃప్రసాదవిశ్రుత వేదా
ఋభువిభువిలోచనాంబుజ, శుభదరవిత్వాహరిత్వ సుభగహరత్వా. 623

మాలిని. వరబహునుతవేదవ్యాస విశ్వాత్మభాసా
నిరుపమతనులీలానిత్య సత్యాధికృత్యా
నిరతిశయనమత్స్వన్నిద్రకారుణ్యభద్రా
భరితభువనవర్గా భాస్వదానందమార్గా. 624

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందు సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాం ధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి

శాంతిపర్వము సమాప్తము.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1923.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

పద్యకావ్యములు.

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శ్రీమదాంధ్రభారతము-పద్యకావ్యము:-		
7 సంపుటముల ప్రతి 1-కి రూ.	15	12
3 సంపుటముల ప్రతి	15	0
శకుంతలాపరిణయము కృష్ణకవిది	0	12
తెనుఁగుసమస్యలు, చక్కనికూర్పు	0	2
భాస్కరరామాయణము, చక్కనికూర్పు అత్యుత్తమప్రతి	4	0
కృష్ణరాయవిజయము, కుమార ధూర్జటికృతము	0	8
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము), సటీక, పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవిది	1	8
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	0	12
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, చక్కనిప్రతి	2	4
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	3	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు, శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైనపద్యము, కవనముమిక్కిలి సొంపు, పీఠిక అతివిపులము	5	8
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజున పెద్దక్షరములతో ముద్రితము	0	10
అచ్చతెనుగురామాయణము	1	4
మార్కండేయపురాణము, మారన కృతము	1	12
ఆంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్య ప్రణీతము, ఇదివఱకు ముద్రితమైనప్రతులకన్న అన్నివిధముల బాగుగనున్నది	6	0
డిటో అత్యుత్తమప్రతి రెండువాల్యములు	8	0

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
తెనుగుసామెతలు, ఇంగ్లీషు తర్జుమాతో	1	0
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	0	10
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల. రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాకితములమీఁద స్ఫుటమైనఅక్షరములతో చక్కఁగ ముద్రించియున్నాము	2	0
వసుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీ చినసీతారామస్వామిశాస్త్రికృతము, అత్యద్భుతము లగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు	1	0
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము	3	8
ఆముక్తమాల్యద, వావిళ్ల. రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో మేలు కాగితములమీఁద చక్కఁగ మరల ముద్రించియున్నాము....	3	8
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, పీఠిక అతివిపులము	2	8
కళాపూర్ణోదయము, దళసరి కాగితములు	2	4
రాఘవపాండవీయము, సటీక	2	4
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది	1	6
కాశీఖండము, చక్కనిప్రతి....	1	8
కవికర్ణరసాయనము, మాంధాతచరిత్ర	1	8
హరవిలాసము	0	12
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	0	15
విజయవిలాసము ,, ...	0	8

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
రంగారాయచరిత్ర, దిట్టకవి నారాయణకవిప్రణీతము	0	8
నరసభూపాలీయము	0	10
రామాభ్యుదయము, అయ్యలరాజు రామభద్రకవికృతము	1	4
నిరంకుశోపాఖ్యానము, రుద్రకవిది	0	6
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి తిమ్మకవికృతము	0	4
శివలీలావిలాసము ,, ...	0	6
పారిజాతాపహరణము	0	8
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	0	12
అనిరుద్ధచరిత్ర, కనుపర్తి అబ్బయామాత్యప్రణీతము	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది	1	4
రాఘురాజీయము	0	12
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	1	2
తారాశశాంకవిజయము, చక్కనికూర్పు	0	12
బసవపురాణము, పిడుపర్తి. సోమనాథప్రణీతము	2	4
రాజయోగసారము, ద్విపద	0	4
హంసవింశతి, నారాయణామాత్యప్రణీతము	0	14
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరికొండవేంకమ్మది, చక్కనికూర్పు	1	0
చెన్నబసవపురాణము, పాపకవిది	1	2
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	0	12
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము	1	8
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రెగడ, క్రొత్తకూర్పు	0	12

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
జైమినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము, చక్కనికూర్పు	1	0
వైశ్యపురాణము	1	4
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము సాంబనిఘంటువు—టీకానుక్రమణికాసహితము	0	12
డిటో కాలికోబైండు	1	0
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	0	14
బిల్హణీయము, చక్కనికూర్పు	0	8
వైజయంతీవిలాసము	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	0	8
రసికజనమనోభిరామము	0	12
శ్రీనాథునివీథినాటకము	0	2
రాజశేఖరవిలాసము	0	8
సహస్రకంఠరామాయణము	0	14
సులక్షణసారము, సటీక	0	10
ఆంధ్రభాషాభూషణము	0	2
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	0	8
ఆంధ్రభాషార్ణవము	0	12
దసరాపద్యములు	0	2
వేమనపద్యములు. చక్కనికూర్పు	0	6
డిటో బ్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	1	4
డిటో తాత్పర్యసహితము	3	[illegible]
భాగవత సప్తమస్కంధము....	0	[illegible]
సప్తమస్కంధము, సటీక, చిన్నసైజు	1	4
మాతృశతకము	0	2
సుమతిశతకము, సటీక	0	[illegible]
కుమారీశతకము ,, ...	0	[illegible]
దాశరథిశతకము ,, ...	0	4
మానసబోధశతకము	0	[illegible]